

Errorum typis multitudo innumerabilis

Josephi Mariani Kondyszewski Cong: Eremitarum Camaldulensium.

Ta książka darowana z łaskawego O. Przeora. roku 845.
X Józef Kawalery…

APPARATUS
Universæ
THEOLOGIÆ MORALIS.

Pro examine ad audiendas Confessiones à Tyronibus sustinendo.

AUCTORE P. D.

THOMA FRANCISCO ROTARIO

Astensi, Clerico Regulari S. Pauli Barnabita.

Editio novissima, ab erroribus, qui in præcedentibus editionibus irrepserant, diligenter expurgata.

VENETIIS, MDCCXLVII.

Ex Typographia Balleoniana.

Superiorum Permissu, ac Privilegiis.

D. JOANNES CAROLUS
FUSCONIUS

Congregat. Cleric. Reg. S. Pauli
Vicarius Generalis.

C*Um Librum, cui titulus est*, Apparatus universæ Theologiæ Moralis, pro examine ad audiendas Confessiones a Tyronibus sustinendo, *a P. D. Thoma Francisco Rotario Congregationis nostræ Presbytero Professo compositum, duo ejusdem Congregationis nostræ eruditi Viri, quibus id commissum fuit, accurata lectione, & gravi judicio recognoverint, & posse in lucem edi probaverint; Nos, ut typis mandetur, quantum in nobis est, facultatem facimus. In quorum fidem has fieri, Sigilloque nostro muniri jussimus.*

Datum Romæ in Collegio nostro SS. Blasii & Caroli hac die 19. *Junii* 1702.

D. Jo. Carolus Fusconius Vic. Gen.

Loco † Sigilli.

D. Hieronymus Sitonus Cancellarius.

INDEX

CAPITUM, ET SECTIONUM,

Qui in prima hujus Operis parte continentur.

INDEX PARTIS SECUNDÆ.

IN-

INDEX
PARTIS TERTIÆ.

FINIS.

Ex libris Jacobi ...

CAN.

CANDIDE LECTOR.

Pparatus hic Theologicus, ut mei ministerii necessitati consulerem, sedulæ diligentiæ ex Auctoribus meæ Congregationis primo collectus meis Discipulis cœpit esse communis, transiit inde ad Amicos, nunc Acis impellentibus transit ad omnes. Cura primo non fuit Auctorum citationibus attendere: nunc easdem ex fontibus, unde haustæ sunt, aperire est ferme impossibile. Hinc plurima loca, & quidem ubi communiora trado, nullo invenies Doctorum firmata suffragio. Scias tamen omnia ut plurimum sumpta esse ex Auctoribus meæ Congregationis, Alario, & Homobono, quos sæpius ad manus habui: difficiliora etiam ex Bossio, Moneta, Rossignolio, Gavanto, qui ex mea Congregatione fuso calamo moralia scripsere. Nec velim putes ex aliorum Auctorum contemptu totius Moralis scientiæ meæ Congregationis Doctoribus fidisse. Invenies enim sæpius, & extraneos Auctores adductos, quos apud meos citatos inveni: vel illos in aliquo placito non mihi adeo arridentes apud domesticos, consultos volui. Si aliquid boni & utilis in hoc opere invenies, Auctori omnium bonorum gratias redde: Plura defectuosa & obvia in omnibus paginis hinc inde dispersa ubi offendes, parce Auctoris imbecillitati, qui animo Tyronum moralium utilitati consulendi, non docendi peritos, hæc pauca ex probatorum Auctorum libris collegit. Vale.

DIvisio hujus Apparatus claritatis gratia est in tres partes: in quarum prima complector ea Generalia, quæ ad Pœnitentiam in genere, ad materiam, formam, auctoritatem Ministri, & debitum sigilli spectant; additur his Caput de Confessario Monialium. In secunda, quæ pertinent ad peccata contra legem naturæ, & sic decem præcepta Decalogi comprehendo, & septem peccata capitalia. In tertia, quæ spectant ad peccata contra legem positivam Christi, & ejus Ecclesiæ; sic Præcepta Ecclesiæ, Sacramenta, Pœnas, & Impedimenta Canonica breviter restringo; omnia vero methodo facillima ad formam Catechismi extendo; hæc enim rudiorioribus mihi visa est planior. In calce cujuslibet Capitis invenies sententias damnatas, quæ ad illud reduci debent; & in fine libri Indicem omnium Definitionum moralium, quæ in hoc Opere continentur.

APPARATUS THEOLOGIÆ MORALIS.

PARS PRIMA.

Prœliminaria ad Primam Partem.

Uot modis sumi potest Pœnitentia?

Resp. Duobus modis, ut est Virtus, & ut est Sacramentum. Penitentia primo modo accepta, sic definitus: Virtus moralis supranaturalis, qua dolemus de peccatis commissis, quatenus sunt offensa Dei, e supernaturali motivo, cum proposito non peccandi de cætero. Ut est Sacramentum, definitur: Sacramentum Novæ Legis, reconcilians hominem cum Deo virtute Clavium, seu absolutionis Sacerdotalis a peccatis commissis. Partes essentiales hujus Sacramenti sunt Materia, & Forma. Materia, alia est remota, & sunt peccata post Baptismum, vel in receptione Baptismi commissa; alia est proxima, & sunt actus Pœnitentis, Contritio, Confessio, & Satisfactio: licet autem propositum satisfaciendi sit pars essentialis; actua-

actualis satisfactio non est nisi pars integralis; nam ante suum Sacramentum habet suum effectum, scilicet gratiam peccatorum remissivam.

Peccata dicuntur materia hujus Sacramenti, quia subjiciuntur huic Sacramento, tamquam res destruenda & abolenda. Dicuntur materia remota, quia non componunt hoc Sacramentum tamquam pars constitutiva, sed tamquam materia circa quam, & objectum constituentium. Actus pœnitentis dicuntur materia proxima, quia proxime subjiciuntur absolutioni, quæ est forma hujus Sacramenti, & requiruntur ita essentialiter, ut sine ipsis Sacramentum foret invalidum. Actualis satisfactio dicitur pars integralis, quia ita perficit Sacramentum, ut sine ea Sacramentum habeat jam suum effectum essentialem, licet non totalem perfectionem.

Materia remota duplex est, alia sufficiens, alia necessaria. Materia necessaria sunt omnia peccata mortalia, post Baptismum, vel in receptione Baptismi commissa, non confessa, neque directe absoluta: sufficiens sunt, peccata venialia, vel etiam mortalia, directe absoluta, & confessa, Prima dicuntur materia necessaria, quia necessarie subdi debent absolutioni, ut de ipsis obtineatur remissio: secunda dicuntur materia sufficiens, quia licet remittantur per absolutionem, si clavibus subjiciantur, non obligant tamen peccatorum ad hanc subjectionem, & Confessionem.

CAPUT I.

De Ministro Sacramenti Pœnitentiæ.

1. QUisnam est Minister Sacramenti Pœnitentiæ?

Resp. Est Sacerdos habens potestatem Ordinis,

dinis, & Juriſdictionis. Ejus munera ſunt duo, Judicis, & Medici; Judicis ſcilicet ad ſolvendum, vel ligandum, juxta pœnitentis diſpoſitionem; Medici, ad curandam animam pœnitentis, juxta exigentiam illius, ſcilicet qualitatem morborum, dando documenta ſalubria, & inſtructionem neceſſariam ad non peccandum impoſterum; & ſatisfaciendum pro peccatis antecedenter commiſſis.

2. Quot ſunt conditiones boni Confeſſarii?

Reſp. Sunt quinque, Poteſtas, Scientia, Bonitas, Prudentia, & Sigillum. Nam ſine poteſtate invalide abſolvit, ſine ſcientia neſcit quid faciat, ſine bonitate, & prudentia pœnitentibes nequit prodeſſe, & ſine ſigillo Sacramentum reddit oneroſum.

3. Quid eſt Poteſtas?

Reſp. Eſt ſpiritualis facultas ligandi, atque ſolvendi. Duplex eſt: alia Ordinis, & eſt illa, quæ traditur ab Epiſcopo, cum dicit ſuper Sacerdotem conſecratum; *Accipe Spiritum Sanctum, quorum remiſeris peccata, remittentur eis*; alia poteſtas Juriſdictionis, & eſt facultas ad certas perſonas in foro conſcientiæ judicandas conceſſa: Et hæc duplex eſt: alia ordinariæ, & eſt illa, quæ ſequitur Officium habentis Curam Animarum: ſic abſolvit Pontifex in toto Orbe, Archiepiſcopus, & Epiſcopus in propriis Diœceſibus: inſuper Archiepiſcopus in Diæceſibus ſuffraganeorum, dum tamen actu viſitat; Parochus in ſua Parochia: alia eſt delegata, & eſt illa, quæ habetur per conceſſionem Epiſcopi.

4. Quot modis acquiritur poteſtas delegata?

Reſp. Per conceſſionem, cum ab Ordinario facto examine tribuuntur Patentes cum auctoritate ſuſcipiendi Confeſſiones; & hic eſt modus ordinarius acquirendi poteſtatem delegatam. Poteſt tamen Ordinarius oretenus, & ſolo verbo eamdem concedere. Approbatus ab uno Epiſcopo, non poteſt audire Confeſſiones, etiam

sui antiqui pœnitentis, extra Diœcesim approbantis, puta si illum reperiat in Æde Lauretana, vel alibi.

5. Potest-ne Sacerdos simplex, nullam habens potestatem delegatam, in aliquo casu absolvere?

Resp. Ex Concilio Trident. *sess.* 14. *cap.* 7. *de Pœnitentia*, quilibet Sacerdos potest absolvere etiam a censuris, & quibuscumque casibus reservatis pœnitentem in articulo mortis constitutum. Aliqui Doctores apud Dianam, *l.* 1. *tract.* 5. *de absolutione ab hæresi*, quibus ipse videtur adhærere, censuerunt, ad præsentiam Sacerdotis approbati posse absolvere etiam Sacerdotem non approbatum. Verum contrarium sentio cum Nicolio *Lucubrat. utriusque Juris parte* 2. *lib.* 1. *artic.* 39. *num.* 43. qui citat Decretum Congregationis repertum in lib. annotationum bon. mem. Cardinalis Caraffæ, in quo habentur hæc verba; Congregatio censuit, Sacerdotem alioquin idoneum, non tamen ad audiendas Confessiones approbatum: juxta *cap.* 19. *sess.* 23. non posse valide absolvere pœnitentem in articulo mortis constitutum, ubi citra mortis periculum haberi potest copia Sacerdotis approbati; & longe id minus si ipse Parochus præsens id prohibeat; paratusque sit infirmi Confessionem audire, illumque absolvere, nec ulla subsit causa Parochum ipsum recusandi. Ratio etiam evidens est; talis enim auctoritas conceditur non approbato ratione necessitatis, ne pœnitens inabsolutus ab hac vita decedat; ad præsentiam autem Sacerdotis approbati, hæc necessitas cessat.

6. Sacerdos excommunicatus vitandus, valide-ne, & licite in articulo mortis absolvit, absente alio Sacerdote?

Resp. Affirmative, imo, ut docet Alarius, Silvestrina, & Melchior Cano, hæc facultas extenditur etiam ad Sacerdotem hæreticum; nec peccat Catholicus confitendo Sacerdoti in hæresim lapso

pso, imo ad id tenetur, nisi sit periculum subversionis, vel nisi immineat publicum scandalum, si videatur cum eo in hæresi communicare.

7. Quid venit nomine articulo mortis?

Resp. Venire statum illum infirmitatis, in quo plurimi ordinarie decedunt. Gaudet etiam eodem privilegio, mortis periculum, ut cum quis ingreditur prælium, vel longum iter in mare, vel cum mulier est proxime paritura, vel tempore pestis, & febris acutæ: in quibus circumstantiis, si quis expectet habentem potestatem ordinariam, vel delegatam, propter periculum amitiendi repente usum rationis, prudenter meruit decedere inabsolutus.

8. Regulares nequeunt Confessiones Laicorum audire, nisi post Ordinarii approbationem. Circa approbatos, utrum possint suspendi, & denuo examinari, distinguendum est sic; vel illi fuerunt simpliciter, & absolute approbati; & in hoc casu possunt suspendi, & iterum examinati, tantum ex causa, quæ Confessiones concernat; ita habetur in Bulla Clementis X. quæ incipit *Superna* §. 5. vel fuerunt approbati solum ad tempus aliquod determinatum, seu ad libitum Episcopi; & in hoc casu, juxta declarationem Alexandri Septimi de anno 1659. die 30. Januarii, quæ assertur a Cabasutio, *in libro praxis Juris Canonicis*, *cap.* 10. *num.* 14. possunt suspendi, & iterum examinari ex quacumque causa rationabili: neque tenetur Episcopus ipsis rationem reddere de causa suspensionis, & novi examinis.

9. Est ne invalida Confessio facta Confessario non approbato?

Resp. Affirmative, defectu potestatis jurisdictionis, quæ essentialiter requiritur. Neque bona fides excusat, nisi adsit error publicus, puta quia quis videt eum publice sedere in Confessionario, eo modo quo solent cæteri Confessores approbati; & titulus præsumptus, eo quod ipse

sit

sit Parochus expositus ad Confessiones suscipiendas, licet pro eo tunc sit incapax propter impedimentum occultum, quod tunc ignoratum est: ut si Episcopus datam jurisdictionem occulte revocavit, si tempus concessionis expiravit. In his enim casibus Ecclesia supplet jurisdictionem ad evitanda incommoda, quæ ex hoc oriri possent in pœnitentibus. Ita Bertau ex Sanchez, & Navarra. Si autem confiteatur Sacerdoti non approbato, & non sit titulus præsumptus, & habeat pro materia remota tantum venialia, vel mortalia jam confessa, Sacramentum erit validum; & Suarez censet fore etiam validum, si pęnitens cum venialibus admisceat aliqua mortalia; tunc enim absolutio directe tangit venialia, & indirecte mortalia, bona fide Sacerdoti non approbato exposita. Cum vero quis conscius fiet defectus jurisdictionis in absolvente, tenebitur denuo ea peccata indirecte tantum absoluta subdere clavibus. Advertant tamen Sacerdotes, juxta Decretum Congregationis Concilii sub die 12. Februarii 1679. relatum a Cassiano, in lib. cui titulus est, *Arbor omnium opinionum moralium*, *p.28.n.15.* eis non licere sine approbatione ad audiendas Confessiones venialium se exponere.

10. Scientia etiam requiritur in Confessario saltem talis, qua sciat distinguere lepram a lepra, scilicet mortale a veniali, & in difficilioribus prudenter dubitare, & auctores consulere. Excusatur ignarus Confessarius necessitate, ut si audiat pęnitentem in articulo mortis, aut inter infideles, ubi alterius copia esse non potest: item si audiat virum doctum, qui potest de se supplere. Qui dubitat, an sit idoneus ad Confessiones suscipiendas, excusatur præcepto Superioris docti eum cognoscentis, examinantis, & approbantis, modo deponat dubium, quod censeri debet scrupulus: Quo si non deponat, peccat; ex conscientia enim erronea exponit se periculo errandi in materia gravissima.

11. Pec-

11. Peccat-ne mortaliter pœnitens, si datâ operâ adeat Confeſſarium imperitum?

Reſp. Affirmative, & quia inducit Confeſſarium ad peccatum, & quia conſcientiæ ſuæ peſſime providet de Medico, infirmitates animæ curare neſciente. Excipe tamen caſus mortis, gravis neceſſitatis, & cum ipſe eſt de ſe peritus, & ſufficiens, & cum in Parochia rurali nullus Confeſſarius eſt ſufficienter inſtructus; non enim propterea debet quis Sacramento adeo ſalubri privari: hinc poteſt confugere ad Sacerdotes tales, quales ſunt.

12. Quid facere debet Confeſſarius, cum accidit caſus difficilis in Confeſſione, quem ipſe nequit ſtatim reſolvere?

Reſp. Debet tunc Confeſſarius remittere pœnitentem ad aliud tempus, ut interim, vel ipſe conſulat authores, vel licentia ipſius doctum Caſiſtam, a quo inſtruatur; & ſic in hoc caſu Pœnitentem abſolvet a peccato; ſi tamen ipſe promittat, quoad obligationes reſtituendi, compenſandi, & ſimiles, ſtare judicio ſubſequenti, & eas implere. Ita Coninch, Sylveſter verbo *Confeſſor*.

13. Si Confeſſarius in caſu difficili peccatum mortale reputet veniale, vel e contra, Confeſſio erit-ne invalida?

Reſp. Negative: non enim tenetur Confeſſarius omnis culpæ gravitatem adamuſſim cognoſcere; ſed ipſi ſufficit ſcire in genere, quid ſit mortale, quid veniale, abſque eo, quod in arduis obligetur ad illa diſtinguenda in Confeſſione, hoc enim eſt nimis difficile, vel ratione ignorantiæ, aut ſcrupulorum in Pœnitente, vel ex natura actus interni peccaminoſi, qui non ita clare ſe ipſum manifeſtat. Ita Bertau cum Suarez.

14. Quid debet facere Confeſſarius cum ad eum accedit pœnitens, qui habet opinionem, quam ipſe putat tutam, contra opinionem, quam Confeſſarius cenſet eſſe ſequendam?

Reſp. Erudiat eum cum charitate & patientia

tia de opinione, quam ipſe putat eſſe ſequendam, & ſi pœnitens ſit vir doctus, habens pro ſua ſententia auctores, & rationes, ac proinde nolit ei acquieſcere, illum abſolvat; ſi tamen dignoſcat ipſum eſſe contritum, & diſpoſitum.

15. Bonitas, & prudentia Confeſſarii requiruntur-ne neceſſario ad valorem Sacramenti?

Reſp. Negative. Licet enim hæc valde conferant ad utilem receptionem Sacramenti, non ſunt tamen conditiones neceſſario requiſitæ ad valorem. Hinc valide abſolvitur quis a Sacerdote exiſtente in lethali, imo ab excommunicato non vitando, ſi nihil aliud ei deſit, quia per talem excommunicationem non amittit juriſdictionem. Si autem Sacerdos ſit excommunicatus vitandus, & non toleratus, & invalide, & illicite abſolvit, niſi in extrema neceſſitate, aut in loco, in quo ſit incognitus, & habeat titulum coloratum.

16. Peccat-ne pœnitens confitendo apud Sacerdotem excommunicatum toleratum, vel quem ſcit eſſe in lethali?

Reſp. Si Confeſſarius ſit Parochus, vel alius, qui ex officio tenetur Confeſſione audire, non peccat; utitur enim jure ſuo: & in hoc caſu Sacerdos etiam licite miniſtrat, ſi prius actum Contritionis eliciat. Si autem Sacerdos non tenetur ex officio, pœnitens peccat contra charitatem: inducit enim illum ad peccandum. Excipe tamen caſum neceſſitatis, vel cum putat ipſum eſſe contritum.

17. Quid tenetur facere Sacerdos exiſtens in lethali, vocatus ad Confeſſiones audiendas?

Reſp. Tenetur prius ſe ipſum per Confeſſionem ponere in ſtatu gratiæ. Quod ſi hoc commode facere non poſſit, tenetur ad conterendum, vel ad procurandum dolorem, quem probabiliter putet ex contritionis motivo provenire.

18. Quantum ad conditionem ſigilli, examinabitur in Capite VIII. hujus Primæ Partis.

Pro-

Propositiones damnatæ, ad hanc Sectionem reducendæ.

Ab ALEXANDRO VIII. 20. Consuetudo moderna quoad administrationem Sacramenti Pœnitentiæ, etiamsi eam plurimorum hominum sustentet auctoritas, & multi temporis diuturnitas confirmet; nihilominus ab Ecclesia non habetur pro usu, sed abusu.

Ab eodem 22. Confessiones apud Religiosos factæ, pleræque vel sacrilegæ sunt, vel invalidæ.

CAPUT II.

De Casibus Reservatis.

SECTIO I.

De Reservatione.

1. QUid est Reservatio?

Resp. Est restrictio jurisdictionis in Confessario, ne certos casus absolvat, quod si audeat absolvere, incurrit excommunicationem Summo Pontifici reservatam, officiis & dignitatibus privatur; & fit ad alia inhabilis: quod etiam dicendum de eo, qui sub dubio absolvit casus reservatos in Bulla Cœnæ, aut in statutis Synodalibus Episcoporum. Si tamen casus, de quo dubitat, revera sit reservatus, non incurrit has pœnas, si absolvat non temere, & per ausum, sed per oblivionem, & inadvertentiam, vel per ignorantiam; dummodo hæc non sit supina, & affectata.

2. Quid debet facere Confessarius, qui ex inadvertentia absolvit a reservato, vel a censura?

Resp. Debet adire Superiorem, & ab illo petere authoritatem absolvendi: inde si non timet scandalum futurum, vocare denuo pœnitentem, & petita

petita licentia discurrendi cum ipso de præterita Confessione, aperire reservationem, & sui inadvertentiam, hinc eum inducere ad Confessionem casus reservati reiterandam, & postea absolvere. Non est autem necesse, quod ille repetat alia peccata, a quibus jam fuit directe absolutus.

3. Est-ne necesse ad incurrendam reservationem, ut peccator sciverit, tale peccatum esse reservatum?

Resp. Negative; quia reservatio non habet rationem pœnæ, sed solum restrictionis jurisdictionis in Confessario. Hinc si quis commisit peccatum reservatum in sua Diœcesi, & accedit ad Confessarium in alia Diœcesi, in qua reservatum non est, recte absolvitur, nisi forte ad hunc accedat in fraudem reservationis; tunc enim ratione malæ dispositionis absolvi nequit; vel etiam si crimen sit notorium, & habeat adjunctam excommunicationem, cui quis satisfacere debeat, tunc juxta Alarium remittendus est ad proprium Pastorem.

4. Potest-ne delegatus ad absolvendum a reservatis, tollere reservationem, & remittere Pœnitentem pro absolutione Sacramentali ad alium Confessarium?

Resp. Negative; hoc enim est proprie subdelegare, quod non convenit delegato; non potest ergo absolvere, nisi sacramentaliter; & solum ille, qui reservavit; potest se sic gerere; qui enim reservat, potest & reservationem pro suo libito tollere.

5. Si quis habeat casus reservatos, & ficte; sive sine dolore, confessus sit habenti authoritatem absolvendi a reservatis; tenetur-ne iterum reiterare Confessionem apud Superiorem, vel habentem potestatem delegatam absolvendi a reservatis?

Resp. Negative; quia satisfecit Superiori, & implevit totum id, quod intenditur per reservationem; & sic quasi ordinario jure cessat

sat reservatio . Ita Sylvestrina , Sanchez , Alarius . In Bulla tamen Cruciatæ contrarium asseritur .

6. Potest-ne simplex Confessarius absolvere in aliquo casu ab omnibus reservatis , & etiam a censuris , sine licentia reservantis?

Resp. In casu mortis , vel periculi ejusdem , potest inferior absolvere ab omnibus reservatis , & censuris ; a peccatis quidem directe , sine onere ea iterum confitendi ; a censuris indirecte , & cum onere se præsentandi , cum primum poterit ; hoc enim Sacri Canones jubent , ut excommunicatus satisfaciat Ecclesiæ , & congruam medicinam recipiat ; quod si non facit , reincidit in eamdem censuram , non quidem in illam numero , quia hæc ablata fuit per absolutionem ; sed in omnino similem .

7. Incidit-ne in hanc censuram , si primam occasionem præsentandi se Superiori negligat?

Resp. Nequaquam , nisi hæc negligentia fiat ex contemptu ; nam Canon imponens hanc pœnam expresse habet , *Qui contempserit* , ut notat Suar. *de Censuris* .

8. Potest-ne simplex Confessarius absolvere a reservatis in aliis casibus?

Resp. Affirmative., in casu scilicet extremæ necessitatis , cum quis sine scandalo non potest recedere a Sacramento vivorum , puta Communione , & tunc non patet aditus ad Superiorem ; potest absolvere directe a non reservatis , & indirecte a reservatis , cum onere ea subjiciendi Superiori . Alios casus adducunt Summistæ , scilicet cum imminet damnum infamiæ , si quis recedat inabsolutus , ut in tempore amplissimæ Indulgentiæ , vel solemnitatis , vel generalis Communionis ; quia evitatio scandali , & infamiæ cum sit de jure naturali , debet prævalere .

9. Alium casum adducit Bertau , cum pœnitens bona fide confessus est reservatum , putans se absolvi posse , & si dimittatur inabsolutus ,

per-

perdetur fortasse occasio conversionis hujus animæ per confessionem, ad quam pro eo tunc est bene dispositus. Videtur enim, quod Ecclesia, tamquam Mater pia, ad facilitandam viam pœnitentiæ, facultatem concedat indirecte absolvendi, cum onere se præsentandi; talis enim modus non aufert a Superiore potestatem casuum reservatorum, sed illam solum pro aliquo tempore differt. Ita Bertau citans Navarrum, Toletum, & Layman. Hoc tamen caute, & raro faciendum est, ne quod tribuitur necessitati salvandi animas, usurpetur ad vitæ licentiam.

10. Dubius de casu reservato, potest-ne absolvere?

Resp. Affirmative, nisi casus sint Pontificii; sic ex Decreto Congregationis. Curet tamen Confessarius, casus reservatos bene legere, ne ex ipsius inertia in hujusmodi dubia incidat.

11. Cum Bulla dans facultatem absolvendi a censuris, semper habeat clausulam, *satisfacta parte*; potest-ne pœnitens, qui de præsenti parti non satisfecit, nec satisfacere valet, absolvi?

Respond. Si habeat animum præparatum; & serio promittat se satisfacturum parti in prima occasione sibi oblata, potest absolvi, per illa enim verba, *satisfacta parte*, satisfactio partis non ponitur tamquam conditio necessario implenda ante absolutionem: sed monetur Confessarius, ut eam a pœnitente exigat, & quam citius implendam procuret. Ita Navarrus, & Henriquez. Quod si in confessione exigatur tamquam conditio præcedens, quod exprimitur per hæc verba, vel æquivalentia, *prius satisfacta parte*, absolvi nequit: bene ergo quis attendat ad tenorem suæ concessionis.

12. Nonnulli sentiunt, pro puellis, quæ sine scandalo nequeunt Superiorem adire, nullam esse reservationem, & directe absolvi posse sine

ne onere se præsentandi cum primum potuerint. Tu vero cum Alario contrarium tene: tum quia sufficienter providerur præsenti animæ necessitati per absolutionem indirectam a reservatis, & directam a non reservatis: tum quia si non possunt præsentare se ipsas per se, possunt tamen præsentari per alium.

13. In occasione ergo, qua pœnitens exponat casus reservatos, Confessarius cum charitate eum moneat de reservatione, & hortetur ad Superiorem adeundum: si autem casus sit ex gravioribus, à quo nec Episcopus absolvere possit, eum juvet scribendo ad Sacram Pœnitentiariam, & faciat quantum potest, ut fratrem lucretur.

Propositiones damnatæ, ad hanc Sectionem reducendæ sunt.

Ab ALEXANDRO VII. 12. in numero: Mendicantes possunt absolvere a casibus Episcopis reservatis, non obtenta ad id Episcoporum facultate: alias vide in cap. de Absolutione.

Casus Summo Pontifici reservati.

1. Violatio Clausuræ Monialium ad malum finem.
2. Injicientium violentas manus in Clericos.
3. Simonia realis scienter contracta.
4. Confidentia Beneficialis.
5. Provocantium, & pugnantium in Duello juxta Concilium Tridentinum, Constitutionem Gregorii XIII. cujus tenor habetur infra sectione de Duello.
6. Violatio Immunitatis Ecclesiasticæ circa confugientes ad Ecclesias, de qua hic mox dicetur.

De Immunitate circa confugientes ad Ecclesias.

1. GREGORIUS XIV. in quadam Constitutione, quæ incipit: *Cùm alii nonnulli, &c.* statuit, ut omnes delinquentes, qui confugiunt ad Ecclesias, gaudeant Immunitate, exceptis casibus expressis, §. 3. cujus tenor est hujusmodi.

2. De laicis ad Ecclesias, locaque sacra, & religiosa prædicta confugientibus: si fuerint publici latrones, viarumque grassatores, qui itinera frequentata, vel publicas stratas obsident, ac viatores ex insidiis aggrediuntur.

3. Aut depopulatores agrorum.

4. Quive homicidia, & mutilationes membrorum in ipsis Ecclesiis, earumve cœmeteriis committere non verentur.

5. Aut qui proditoriè proximum suum occiderint.

6. Aut assassini.

7. Aut hæresis rei.

8. Aut læsæ Majestatis in personam ipsiusmet Principis rei, Immunitas Ecclesiastica non suffragetur. Si quis verò contra hanc Constitutionem læserit Immunitatem Ecclesiasticam, erit casus reservatus à Papa.

Casus reservati in Bulla Cœnæ Domini.

1. Hæretici cujuscumque Sectæ, eorumque fautores, libros legentes, tenentes, aut imprimentes, & Schismatici.

2. Appellantes à Pontifice ad futurum Concilium, eorumque fautores.

3. Pyratæ, atque eorum receptores, & fautores.

4. Naufragorum Christianorum, cujuscumque generis, bona, etiam in littoribus inventa, subripientes.

5. Im-

5. Imponentes nova Pædagia, & Gabellas, vel eas augentes.

6. Falsificantes litteras Apostolicas, aut falsò fabricantes.

7. Deferentes arma, & alia usui bellico idonea, ad Turcas, vel alios Christiani nominis inimicos: & ad Reipublicæ Christianæ statum pertinentia iisdem in damnum Christianorum nunciantes.

8. Impedientes eos, qui victualia, & alia necessaria Romam convehunt.

9. Ad Sedem Apostolicam venientes, vel ab ea recedentes, sua aut aliorum opera lædentes, & sine jurisdictione vexantes in Curia commorantes.

10. Romipetas, ac peregrinos etiam in Urbe morantes, vel abeuntes, lædentes.

11. Offendentes Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, & alios Prælatos.

12. Ad Romanam Curiam pro negotiis suis recurrentes, per se, vel per alios lædentes.

13. Appellantes à gravamine, vel futura executione litterarum Apostolicarum, ad Laicam potestatem.

14. Executionem litterarum Apostolicarum, aut aliarum expeditionum impedientes, & prohibentes ad gratias impetrandas accedentes.

15. Judices sæculares, qui Ecclesiasticas personas trahunt ad sua tribunalia, quique Ecclesiasticam libertatem tollunt, aut in aliquo perturbant.

16. Impedientes Prælatos, ne sua jurisdictione utantur, quique illorum, & delegatorum judicia eludentes, ad Curiam sæcularem recurrunt, aut contra illos decernunt, præstantesque auxilium.

17. Usurpantes Sedis Apostolicæ, & quarumcumque Ecclesiarum jurisdictiones, vel etiam fructus sequestrantes.

18. Imponentes Decimas, & alia onera per-

sonis Ecclesiasticis, Ecclesiis, Monasterii, aut eorum fructibus.

29. Judices saeculares, qui se interponunt in causis capitalibus, seu criminalibus contra Ecclesiasticas personas.

20. Occupantes bona, aut terras Ecclesiae Romanae, & illius jurisdictionem usurpantes.

SECTIO II.

De Jubilaeo.

1. QUid significat Jubilaeum?

Resp. Nomen hoc desumptum fuit à verbo Hebraico *Jobel*. quo Hebraei vocabant Annum remissionis: in illo haereditates venditae redibant ad suos venditores, sine ulla solutione, & mancipia in pristinam libertatem restituebantur. Plura ergo utilia, & commoda temporalia, quae in Anno *Jobel* percipiebat populus ille carnalis, praefigurabant spiritualia dona, quae juxta temporum opportunitatem extraordinarie a Summis Pontificibus quandoque conceduntur Fidelibus per indultum, quod Jubilaeum vocatur.

2. Quid est Jubilaeum?

Resp. Est Bulla Summi Pontificis concedens Indulgentiam plenariam, & alia privilegia praestantibus certa opera, quae in Bulla explicantur, Haec opera, ut plurimum sunt jejunium, eleemosyna, Ecclesiarum visitatio cum oratione, Confessio, & Communio. Privilegia ut plurimum sunt, absolutio a reservatis per quemcumque Confessarium approbatum ab Ordinario loci, & item Votorum commutatio. In hoc autem ut prudens Confessarius neque excedat latitudinem auctoritatis a Summo Pontifice concessae, neque eam in damnum poenitentium restringat, advertendae sunt clausulae, & verba, quae in Bulla continentur, & juxta eorum tenorem poenitentibus consulendum.

3. Qui-

3. Quinam est finis Jubilæi?

Resp. Est excitare fidelium devotionem, maxime in publicis necessitatibus, ut oratio totius Ecclesiæ unitæ in pœnitentia, & jejunio facilius impetret a Divina Misericordia earum remedium.

4. A quibusnam casibus reservatis potest simplex Confessarius approbatus absolvere, virtute Jubilæi?

Resp. Cum Bossio: Concessio casuum Papalium extenditur ad casus Bullæ Cœnæ, quia cum facultas detur pro omnibus casibus Papalibus, non est, cur aliqui excipiantur, præsertim in re favorabili, in qua concessiones sunt ampliandæ. Diana tamen est contrariæ sententiæ, ex eo quod Summus Pontifex cum vult concedere casus Bullæ Cœnæ, eos explicat.

5. Quando conceduntur casus papales, & Bullæ Cœnæ, intelligetur-ne concessa facultas absolvendi ab hæresi externa?

Resp. Cum Diana affirmative, illam posse absolvi in foro conscientiæ tantum, quia quamvis generaliter in concessionibus generalibus non intelligatur hæresis, nisi de ea fiat expressa mentio; tamen cum Jubilæum sit privilegium extraordinarium, procedens ex summa benignitate, & liberalitate Pontificum, ob universales necessitates Ecclesiæ, probabile est Pontifices velle etiam hoc peccatum includere, quando illud expresse non excludunt, sicuti justis de causis quandoque excludunt.

6. Si quis non habeat animum adimplendi onera imposita pro lucrando Jubilæo, potest-ne absolvi a reservatis?

Resp. Negative: quia cum privilegium sit affixum Jubilæo, & veluti conditionatum, non habens animum adimplendi conditiones, neque est capax privilegii.

7. Si quis habens animum adimplendi omnia requisita ad Jubilæum, absolvatur a reservatis,

 & post-

& postea illa non adimpleat, est ne bene absolutus?

Resp. Affirmative: Quia absolutio cadit supra dispositionem presentem, quæ est in pœnitente, non vero supra futuram malam voluntatem, quam postea habebit. Et licet aliqui velint illum peccare, si absque rationabili causa non adimpleat onera Jubilæi: nihilominus Suarez putat, quod si ab initio bona fide processerit, & postea nullus adsit Jubilæi contemptus, pœnitens tunc non peccet, quia ille non promisit Confessario se facturum opera Jubilæi, nec Confessarius hanc ei pœnitentiam injunxit, neque Pontifex in Bulla ad hoc obligavit. Cum ergo contra nullum præceptum faciat, non est cur oneretur aliquo peccato. Ita Diana.

8. Peccata reservata oblita tempore Jubilæi, eo transacto, possunt-ne absolvi a simplici Confessario virtute Jubilæi?

Resp. Cum Bossio, Diana, & aliis apud ipsos, affirmative; quia cum illa confessio fuerit valida, absolutio cecidit etiam indirecte supra peccata oblita; & Confessarius absolvendo habuit, & habere debuit intentionem tollendi quamcumque reservationem. Imo aliqui extendunt etiam hoc privilegium ad commutationem voti, cujus quis oblitus sit tempore Jubilæi: hoc tamen non ita universaliter sustinetur. Alarius cum Lugo docet, quod incæpta confessione tempore Jubilæi, si non potuerit perfici intra id tempus, eo transacto poterit quis absolvi ab omnibus reservatis commissis usque ad tempus finiti Jubilæi, & in votis dispensari. Homobonus etiam, quem sequitur Diana, censet, quod si quis in confessione aliquod peccatum reservatum ex justa causa non manifestavit, potest ab eodem, transacto Jubilæo, absolvi a simplici Confessario. Omnia ista procedunt ex eadem ratione; quia scilicet peccata reservata fuerunt indirecte absoluta.

9. Po-

9. Poteſt-ne Confeſſarius abſolutionem peccatorum commiſſorum in Jubilæo differre extra illud?

Reſp. Ex Boſſio, quem ſequitur Diana, in duobus caſibus poteſt hoc facere. Primo, cum pœnitens judicatur manſurus in occaſione peccandi, ſi abſolvatur ſtatim. Secundo, ſi pœnitens, completis operibus, accedat ad confitendum Sabbato, & quia habet multos, & intricatos caſus, non poteſt illius ſpirituali neceſſitati intra breve tempus ſufficienter provideri; debet tamen vota diſpenſare, & reſervationem tollere intra tempus Jubilæi. Si autem intra hoc tempus, in quo ex obedientia Confeſſarii differtur abſolutio, pœnitens incidat in alios caſus reſervatos, Boſſius putat etiam ab illis poſſe abſolvi, quia is nondum conſecutus eſt Jubilæum, & virtute Jubilæi abſolvi poteſt ab omnibus peccatis commiſſis ante illius conſecutionem. Hanc eamdem ſententiam amplectitur Diana, alias ſubdens rationes.

10. Qui committit peccatum reſervatum in confidentiam Jubilæi, poteſt-ne virtute ejuſdem abſolvi?

Reſp. Cum Alario, & aliis affirmative, niſi Summus Pontifex caſum hunc in Bulla excipiat; conceſſiones enim limitandæ, & reſtringendæ non ſunt. Dicitur autem peccans in confidentiam Jubilæi, non quicumque habita Jubilæi notitia forte incidit in caſum reſervatum, in quem incidiſſet etiam extra hanc Jubilæi occaſionem; ſed ille, qui ex facilitate conſequendi abſolutionem a reſervato, movetur ad tam grave peccatum perpetrandum, quod alias non commiſiſſet.

11. Qui poſt confeſſionem iterum reincidit in caſum reſervatum, poteſt-ne virtute Jubilæi abſolvi?

Reſp. Si pro ipſo non expiravit tempus Jubilæi, poteſt abſolvi; ſi autem ſumpto Jubilæo in prima hebdomada non poſſit amplius in ſecunda ſumere, pro ipſo expiravit omne Jubilæi privi-

vilegium. Hoc autem totum dependet a tenore verborum Jubilæi; ſicuti & pro commutatione votorum, & operationum injunctarum, & abſolutione a cenſuris, pro quibus verba Bullæ bene notanda ſunt. Unum moneo, quod in auctoritate conceſſa abſolvendi a cenſuris, non intelligitur incluſa auctoritas diſpenſandi ab irregularitate, quæ cenſura non eſt, ſed inhabilitas, neque tollitur per abſolutionem, ſed per diſpenſationem.

CAPUT III.

De cauſa materiali remota Sacramenti Pœnitentiæ.

1. QUid eſt peccatum?

Reſp. Eſt dictum, vel factum, vel concupitum contra legem æternam Dei. Differt a vitio, quia hoc eſt inclinatio ad agendum contra legem, illud vero eſt actio contraria. Hæc definitio proprie convenit tantum peccato lethali, quod eſt proprie contra legem; veniale vero eſt tantum præter legem, vel contra, diminute, & imperfecte, ſcilicet ſine gravi legislatoris injuria. Verior tamen differentia inter veniale, & mortale eſt, quod mortale privat peccatorem gratia ſanctificante, & amicitia Dei; veniale vero privat tantum fervore amicitiæ.

2. Quomodo dividitur peccatum?

Reſp. Dividitur primo in actuale, & habituale. Actuale eſt actus contra legem: habituale eſt macula relicta in Anima ex tali actu, & quidem ſi ſit mortale, talis macula conſiſtet in privatione gratiæ; ſi ſit veniale, conſiſtet in privatione fervoris amicitiæ, quam quis habebat erga Deum, ſeu in quodam corpore reddente difficilem uſum expeditum gratiæ, & charitatis. Dividitur ulterius in peccatum oris, cordis, & operis, vel in ſeipſum, in Deum,

& in proximum, vel in carnale, & ſpirituale; vel in peccatum per exceſſum, & per defectum, quæ omnia ex propris nominibus nota ſunt, Porro dividitur in peccatum commiſſionis, quod opere, ſive interno, ſive externo completur; & peccatum omiſſionis, quod eſt voluntaria omiſſio operis præcepti. Ad peccatum omiſſionis, tria requiruntur; quod quis poſſit non omittere, teneatur non omittere, & vere omittat. Quandoque omiſſio, & commiſſio ſunt ejuſdem ſpeciei: quia una eſſentialiter aliam comitatur, ut non jejunare, & comedere; non reſtituere, & retinere rem alienam. Quandoque ſpecie differunt, quia non ſe comitantur eſſentialiter, ſed additur nova malitia, ſine qua omiſſio ſtare poterat; ut non jejunare, & comedere carnes; non amare Deum, & ipſum odio habere.

3. Quomodo diſtinguuntur ſpecie peccata?

Reſp. Non diſtinguuntur ſpecie; quia ſint contra diverſas leges, & præcepta præciſe: quia iſta poſſunt eſſe ex eodem motivo circa idem objectum, cum iiſdem circumſtantiis: ſic furtum prohibetur lege divina, humana, & naturali, & tamen eſt idem ſpecie peccatum: ſed diſtinctio ſpecifica ſumitur ex diverſa ſpecie malitiæ, quæ reperitur in actu peccaminoſo & diverſitas malitiarum ſumitur, vel per oppoſitionem ad diverſas leges, & præcepta. quæ reſpiciunt diverſas virtutes; ut non reſtituere æs alienum, cum adeſt præceptum Superioris, & extrema neceſſitas in domino, opponitur juſtitiæ, obedientiæ, & charitati, vel per oppoſitionem ad diverſa præcepta reſpicientia eamdem virtutem, ſed ſub diverſo motivo, & ratione formali? ſic lex divina prohibet ex motivo juſtitiæ furtum, lex eccleſiaſtica ex motivo Religionis prohibet furtum in Eccleſia: furans ergo in Eccleſia diverſas ſpecie malitias contrahit. Ita Alarius, Brevius, & expeditius, diverſitas ſpecifica peccatorum ſumitur

tur ex diverso objecto, & diverso fine: alterutro multiplicato, in eodem actu multiplicantur specie peccata.

4. Præcepta, contra quæ sunt peccata, suntne multiplicis differentiæ?

Resp. Sunt duplicis, scilicet affirmativa, & negativa. Prima sunt, quibus præcipitur aliquid fieri; secunda, quibus præcipitur aliquid non fieri. Prima obligant aliquando, & in aliquibus casibus: secunda vero obligant ad semper, & pro semper. Contra prima est peccatum omissionis; contra secunda est peccatum commissionis. Circa eamdem materiam potest intervenire utrumque præceptum: sic in sanctificatione Festi, est præceptum non faciendi opus servile, & audiendi Sacrum.

5. Peccatum veniale potest-ne transire in mortale?

Resp. Negative. Materia tamen peccati venialis potest, variatis circumstantiis, fieri materia lethalis: sic idem mendacium in circumstantia gravi damni proximi est lethale, quadam alia circumstantia foret tantum veniale.

6. Peccatum lethale cognoscitur esse tale, quando est in materia gravi contra aliquam virtutem, & præceptum; verumtamen hoc pendet a perfecta cognitione Legis Christianæ præceptorum.

7. Peccatum dubium est-ne integra materia Confessionis?

Respond. Nequaquam; nec potest absolvi, nisi addatur materia certa, vel peccati venialis, vel peccati mortalis, etiam alias confessi.

8. Potest-ne aliquid, quod est in se bonum, per accidens esse peccatum?

Resp. Affirmative, quia actus bonus potest esse causa omissionis peccaminosæ; ut studere, orare, & similia, bona sunt: si tamen ex his oriatur omissio Missæ in die festo, erunt mala, quia causant malum.

5. Po-

9. Poteſt-ne fieri, quod aliquis actus inevitabilis, & neceſſarius ſit peccatum?

Reſp. Si fuit liber in cauſa, adhuc eſt peccatum. Sic omiſſio Miſſæ in die feſto facta ab ebrio, qui amplius ſui compos non eſt, tamen eſt peccatum. Adverte tamen cum Alario, quod quando aliquis dedit cauſam peccato, ſi antequam committatur peccatum pœniteat cauſæ, actus ſequens non erit peccatum: Sic ſi ex cogitatione libidinoſa, habita in die, proveniat poſtea in ſomno pollutio, hæc non imputabitur ad peccatum, ſi ante ſomnum quis pœniteat cogitationis, & eam retractet; tunc enim pollutio nec in ſe, nec in cauſa eſt voluntaria: cauſa enim retractata, voluntaria eſſe non poteſt. Et addit apud ipſum Sanchez, quod ſi quis præcipitaret ſe, & in præcipitio voluntatem retractaret, non erit apud Deum reus ſuicidii.

10. Cum ex Concilio Tridentino certum ſit, non ſolum peccatum confitendum eſſe, ſed etiam circumſtantias omnes, quæ mutant ſpeciem peccati, ſciendum eſt circumſtantias eſſe accidentia, & modos, cum quibus peccatum committitur, adeoque ex verbo dicuntur circumſtare peccato, & continentur in hoc carmine.

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur; quomodo; quando.

11. Sunt-ne omnes iſtæ circumſtantiæ aperiendæ in Confeſſione?

Reſp. Non, ſed quandoque una, quandoque altera; unde aliæ ſunt circumſtantiæ aggravantes in infinitum, & ſunt illæ, quæ transferunt materiam venialem in mortalem, puta furtum notabilis quantitatis: & hæ ſemper ſunt aperiendæ; aliæ vero ſunt præciſe aggravantes finito modo, & ſiſtunt intra latitudinem materiæ venialis, ut furtum unius, vel alterius oboli; & hæ neceſſario aperiendæ non ſunt; aliæ ſunt immutantes ſpeciem, & ſunt quæ transferunt materiam unius peccati ad materiam con-

tra aliam virtutem, & ſic addunt malitiam novam ſpecie diverſam: ſic copula illicita cum conjugata addit malitiam contra caſtitatem, aliam malitiam contra juſtitiam; & iſtæ circumſtantiæ ſpeciem immutantes, in Confeſſione aperiendæ ſunt. Aliæ ſunt, præciſe aggravantes: & ſunt illæ, quæ ſiſtunt in eadem ſpecie, ut intenſio, qua ſit actio peccaminoſa, puta major delectatio in copula fornicaria; & iſtæ non ſunt neceſſario aperiendæ, cum ex Concilio peccata confitenda ſint quoad ſpeciem, & numerum. Confitendæ tamen ſunt circumſtantiæ pure aggravantes, quæ faciunt caſum reſervatum, vel habent annexam cenſuram. Item Catechiſmus Romanus extendit obligationem confitendi circumſtantias, quæ peccatum intra eamdem ſpeciem valde aggravant, vel minuunt, ſcilicet, ut Medicus animarum cognoſcat qualitatem morbi, quem curare debet. Brevius ergo interrogationi reſponde: Sunt explicandæ in Confeſſione circumſtantiæ aggravantes in infinitum, immutantes ſpeciem, & etiam non immutantes, ſi habeant annexum caſum reſervatum, vel cenſuram; item valde aggravantes intra eamdem ſpeciem.

12. Quomodo multiplicantur numero peccata?

Reſp. Peccata cordis numero multiplicantur, cum ſemel ceſſavit cogitatio, & poſtea de novo reaſſumitur; vel cum quis retractavit priorem cogitationem, & deſiderium, dolendo de illis, & poſtea denuo reaſſumpſit; ſic tot ſunt peccata interna, quot fuerunt diverſi actus interrupti, & reaſſumpti. Si autem una, & eadem cogitatio, vel deſiderium, ſine ulla interruptione, vel cum aliqua parvula morula duret per totam diem, erit unum peccatum numero, ſed quidem gravius ratione extenſionis ad tantum tempus. Alio modo etiam multiplicantur numerice peccata cordis, cum eſt multiplex numero obje-

objectum ejusdem cogitationis, vel desiderii pravi; sic si quis eodem desiderio concupisceret decem solutas, essent decem peccata mortalia; licet enim actus physice unus sit, moraliter tamen est multiplex: Brevius ergo responde. Multiplicantur numero ex multiplicatione actuum distinctorum, vel ex multiplicatione objecti ejusdem speciei.

13. Hoc eodem modo cum proportione multiplicantur peccata oris, & operis; si quis eodem sermone dicat decem homines esse fures, vel eodem actu decem homines occidat, erunt decem lethalia: si quis sæpius interrumpat sermonem, & post notabile tempus denuo murmuret, & detrahat: interrumpat percussiones, & denuo percutiat, tot erunt peccata, quot sunt actus distincti interrupti, & reassumpti.

Propositiones damnatæ, ad hoc Caput reducendæ.

Ab INNOCENTIO XI. 58. Non tenemur Confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.

Ab ALEXANDRO VIII. 2. Peccatum Philosophicum, seu morale, est actus humanus disconveniens naturæ rationali, & rectæ rationi: Theologicum vero, & morale est transgressio libera Divinæ Legis, Philosophicum quantumvis grave in illo, qui Deum ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensa Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum.

Ab ALEXANDRO VIII. 3. In statu naturæ lapsæ ad peccatum formale, & demeritum, sufficit illa libertas, qua voluntarium & liberum fuit in causa sua, peccato originali, & libertate Adami peccantis.

Ab

Ab ALEXANDRO VIII. 8. Tametsi datur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in statu naturæ lapsæ operantem ex ipsa non excusate a peccato formali.

Ab ALEXANDRO VIII. 9. Omnis humana actio deliberata est Dei dilectio, vel Mundi. Si Dei, charitas Patris est: si Mundi, concupiscentia carnis est, mala est.

Ab ALEXANDRO VIII. 10. Necesse est Infidelem in omni opere peccare.

Ab ALEXANDRO VIII. 11. Revera peccat qui odio habet peccatum mere ob ejus turpitudinem, & disconvenientiam cum natura rationali, sine ullo respectu ad Deum.

Ab ALEXANDRO VIII. 12. Intentio qua quis detestatur malum, & prosequitur bonum, mere ut cœlestem obtineat Gloriam, non est recta, nec Deo placens.

Ab ALEXANDRO VIII. 13. Omne, quod non est ex fide Christiana supernaturali, quæ per dilectionem operatur, peccatum est.

Ab ALEXANDRO VIII. 14. Quisquis etiam æternæ mercedis intuitu Deo famulatur, charitate si caruerit; itio non caret, quoties intuitu licet Beatitudinis operatur.

CAPUT IV.

De materia Pœnitentiæ, & primo de contritione.

1. QUid, & quotuplex est contritio?

Resp. Duplex est, alia est perfecta; & est dolor & detestatio peccatorum, ut sunt offensa Dei summe & super omnia dilecti. Contritio imperfecta, seu attritio, est dolor, & detestatio peccatorum, ut sunt offensa Dei propter timorem gehennæ, aut turpitudinem peccati, aut aliud motivum honestum supernatura-

turale , involvens propositum saltem implicitum non peccandi . Dolor de peccatis propter pœnas temporales , ut a Deo infligendas , si supernaturalis sit , est sufficiens ad attritionem pro Sacramento Pœnitentiæ recipiendo : attritio putata excusat a sacrilegio , non tamen disponit ad absolutionem recipiendam . Si quis vellet eadem peccata confessa & absoluta de novo subdere clavibus , debet iterum novam attritionem elicere , tamquam materiam novam novi Sacramentl , & hoc nisi eadem attritio virtualiter perseveret. Ad hoc Sacramentum requiritur attritio ante absolutionem: non tamen est necesse , quod sit immediate ante ; sed sufficit , quod duret virtualiter; cum enim fuit antecedenter elicita , & ordinata ad Sacramentum , & non retractata , intelligitur moraliter perseverans . Attritio de mortalibus debet esse de omnibus , & de singulis , cum proposito vitandi omnia , & singula ; de venialibus sufficit , quod sit saltem de uno , cum proposito illud vitandi : nam unum veniale sine alio remittitur ; non tamen unum mortale sine alio . Contritio , aut Charitas perfecta extra Sacramentum producit gratiam in voto Sacramenti ; unde quis suo tempore tenetur confiteri sub lethali , & quidem si sit necessitas sumendi , vel ministrandi aliud Sacramentum , antequam ministret , & sumat , dummodo tamen habeat copiam Confessarii : si non urget talis necessitas , saltem intra annum .

2. Ad veram contritionem vel attritionem , requiritur-ne dolor sensibilis de peccato commisso ?

Resp. Negative , quia dolor & detestatio peccati sunt actus partis superioris , qui non semper commovent partem inferiorem: dolor enim sensibilis est passio appetitus sensitivi, in quo recipitur dolor formalis : hinc autem recipi potest sine ulla alteratione , & commotione , ut patet in Beatis , qui summe detestan-

ſtantur peccatum, neque tamen de eo habent dolorem ſenſibilem.

3. Eſt-ne rejiciendus pœnitens, qui nullum actum doloris de ſuis peccatis elicuit?

Reſp. Si pœnitens ex ſcrupulo dicat ſe non ſentire dolorem, quem tamen procuravit de peccato, quod vere deteſtatur cum propoſito non committendi, abſolvendus eſt, quia vere dolet, licet cognitionem doloris non habet ex ſenſibus. Si autem nullum procuravit dolorem, & nullum deteſtationis actum elicuit, adjuvandus eſt, ut eliciat ante abſolutionem, & ſi hoc non faciat, remittendus eſt ad meliorem occaſionem, in qua ſit bene diſpoſitus.

4. Eſt-ne neceſſaria ſingularis attritio de ſingulis lethalibus?

Reſp. Negative; ſed ſufficit poſt cognitionem omnium peccatorum lethalium generalem contritionis actum de omnibus elicere cum propoſito non peccandi impoſterum. Cæterum ita contritiones multiplicare, eſt valde oneroſum: ita Commachus *de contritione*, apud Bertau. Eſt tamen laudabile, de gravioribus, ad quæ quis eſt magis pronus, contritionem in particulari habere.

5. Requiritur-ne ad veram contritionem, ut pœnitens credat ſe deinceps non peccaturum?

Reſp. Pœnitens debet habere propoſitum non peccandi, & ſpem in divina miſericordia, quod amplius peccaturus non ſit; cæterum hoc credere non tenetur, cum experientia conſtet, plures vere contritos iterum lapſos eſſe: & in venialibus res eſt manifeſtiſſima.

6. Eſt-ne neceſſe, quod propoſitum non peccandi impoſterum ſit explicitum, & expreſſum?

Reſp. Negative; ſed ſufficienter includitur in deteſtatione ſincera peccatorum, & dolore de illis. Nullus enim habet voluntatem faciendi actum, quem ita deteſtatur, ut nollet feciſſe, & ſi memoriæ occurreret vita impoſterum inſtituen-

ſtituenda, utique vi hujus doloris; expreſſe præponeret non peccare deinceps: quod ſufficit ad demonſtrandum, dolorem virtualiter continere propoſitum non peccandi.

7. In quonam differunt, & in quonam conveniunt attritio, & contritio?

Reſp. Conveniunt in odio & deteſtatione peccati, & in propoſito illud non committendi; differunt in motivo, quia contritio procedit ex amore Dei ſuper omnia, attritio vero procedit quidem ex amore Dei, ſed imperfecto; immiſcet enim ſemper aliquid proprii commodi, & utilitatis, ſcilicet timorem pœnæ, vel privationis beatitudinis, vel punitionis a Deo infligendæ.

8. Attritus debet-ne ita deteſtari peccatum, ut ſi nullus eſſet Infernus, adhuc illud deteſtaretur?

Reſp. Affirmative; nam timor pœnæ non eſt ultimus finis attritionis, ſed ſatisfactio Deo danda; timor vero Gehennæ eſt finis proximus, quo quis excitatur ad deteſtandum offenſam, & ad Deo ſatisfaciendum. Secus, ſi quis ita doleret de peccato, ut peccatum vitare nollet, ſi nullus eſſet Infernus, talis actus ex Divo Thoma malus eſt, eo quod eſt conjunctus cum affectu ad peccatum. Valde tamen periculoſum exiſtimo peccatoribus attritis talem ſuppoſitionem objicere.

9. Unde ergo habetur, quod dolor propter timorem Gehennæ a Deo infligendæ ſit actus bonus?

Reſp. Habetur ex hoc, quod omnis timor mali recipit ſuam bonitatem a bono illi oppoſito: Gehenna autem eſt oppoſita Beatitudini; cum ergo laudabile ſit Beatitudinem appetere, laudabile etiam eſt timere, & dolere de ejus amiſſione.

10. Ad attritionem veram ſufficit-ne dolor ille, quo quis dolet ſe non poſſe dolere, & attritionem elicere?

Reſp.

Resp. Negative; dolere enim de carentia doloris, est dolere de defectu suæ voluntatis non detestantis peccata; non vero dolere de peccatis. Ut plurimum autem sic reflexe dolens de negatione doloris, jam dolet de peccato; sed dubitat scrupulose de eo non dolere, quia non habet dolorem sensibilem, quem habere vellet.

Propositiones damnatæ reducendæ ad hoc caput.

Ab INNOCENTIO XI. 57. Probabile est, sufficere attritionem naturalem modo honestam.

Ab ALEXANDRO VIII. 16. Timor Gehennæ non est supernaturalis.

Ab ALEXANDRO VIII. 17. Attritio, quæ Gehennæ & pœnarum metu concipitur, sine dilectione benevolentiæ Dei propter se, non est bonus motus, ac supernaturalis.

CAPUT V.

De Confessione.

1. QUid est Confessio?

Resp. Est legitima & Sacramentalis accusatio peccatorum coram Sacerdote Christi Vicario, ad veniam illorum, virtute clavium, obtinendam. Ejus conditiones sunt sexdecim, ab auctoribus in his quatuor carminibus collectæ:

Sit simplex, humilis, confessio pura, fidelis,
Atque frequens, nuda, & discreta, libens, verecunda.
Integra, secreta, & lacrymabilis, accelerata,
Fortis, & accusans, & sit parere parata.

Ex his conditionibus, quatuor tantum sunt essentiales, scilicet integritas quoad lethalia, fidelitas dicens dubia pro dubiis, & certa pro certis sint

ſine æquivocatione, & cum circumſtantiis aggravantibus ad infinitum, vel aggravantibus, & imminuentibus dolorem, & propoſitum ſatisfaciendi. Confeſſio, quæ facta fuit ſine aliqua ex iſtis conditionibus, eſt iteranda, addendo inſuper ſe feciſſe confeſſionem nullam ex defectu doloris, vel propoſiti, vel integritatis; neque ſufficit confiteri peccatum relictum, vel de quo non doluit; ſed omnia inſuper repetenda ſunt: nullum enim peccatum fuit remiſſum, eo quod unum lethale ſine alio non remittatur.

2. Debet-ne ſemper Confeſſio eſſe integra?

Reſp. Regulariter loquendo debet eſſe integra materialiter, & formaliter, hoc eſt de omnibus peccatis commiſſis ab ultima confeſſione: poteſt tamen eſſe valida, ſi ſit ſolum de peccatis, quæ pro eo tunc poſt diligens examen memoriæ occurrunt; vel ſi relinquatur aliquod peccatum, eo quod ex ejus confeſſione timeatur grave damnum pœnitenti, vel alteri; vel in caſu mortis, in quo pœnitens non poteſt omnia exprimere: tunc enim confeſſio eſt integra tantum formaliter, hoc eſt in præparatione animi ad confitendum cuncta: non vero materialiter, quia omnis materia peccaminoſa expreſſa non fuit. Verum ceſſantibus hiſce circumſtantiis, tenetur pœnitens denuo ſubdere clavibus peccata relicta, quia iſta fuerunt ſolum abſoluta indirecte.

3. Si quis dicat mendacium in confeſſione, facit-ne Confeſſionem invalidam?

Reſp. Si tale mendacium eſt circa materiam neceſſariam, & varians ſpeciem peccati lethalis, vel minuens ejus numerum, eſt invalida, & ſacrilega. Si autem quis mentiatur in materia levi, vel ad confeſſionem non pertinente, nequaquam. Item etiam ſi mentiatur ex ignorantia, eo quod pro eo tunc poſt diligens examen menti non occurrant delicta, circumſtantiæ, & numerus, tunc confeſſio invalida non eſt, ſed tale peccatum eſt denuo clavibus ſubjiciendum: quia indirecte tantum fuit abſolutum.

4. Si

4. Si quis ex inadvertentia dicat peccatum tamquam certum, quod postea advertens cognoscit esse dubium, tenetur-ne denuo subdere clavibus?

Resp. Negative, quia judicium absolutivum criminis certi, a fortiori est absolutivum criminis dubii, quod continetur in certo. Res e contra decidenda est de eo, qui confitetur peccatum dubium, quod post deprehendit esse certum. Majus enim est crimen certum præ dubio, sic nequit in eo contineri. Idem dic de eo, qui dixit ex ignorantia numerum excedentem, qui utique continet numerum minorem: repetenda autem, est confessio, si dixit numerum minorem, quem deprehendit postea esse majorem.

5. Si quis dicat in materia necessaria, peccavi decies circumcirca, & postea deprehendat se peccasse undecies, vel duodecies, tenetur-ne denuo subdere clavibus?

Resp. Cum Tamburino, si non sit magnus excessus in numero, ly circumcirca, vel plus minusve, extenditur etiam ad numerum parum distantem; quapropter non tenetur ad denuo confitendum. Si autem excessus sit in magna quantitate, tenebitur denuo confiteri.

6. Quantum ad peccata dubia, adverte cum Tamburino, quod rustici, mulierculæ, & pueri, qui bona fide suas confessiones coram Parocho, etiam indocto, grossiore modo exhibuerunt, licet peritiores, & grandiores effecti videant in multis se defecisse, unde & multa dubia pro certis, & e contra, unumque numerum pro alio se dixisse animadvertant, non sunt cogendi repetere confessionem. Ratio est; quia satis superque saltem in confuso Confessarius eorum peccata percipit, & directe absolvit; & ex alio capite praxis fidelium est has confessiones non repetere; ad quod si fideles obligarentur, omnia scrupulis forent obnoxia. Hæc sunt verba Tamburini, qui citat pro se Fagundez, & Lugo.

7. Quomodo peccator habitualis, puta meretrix,

retrix, quæ ad bonam vitam reducatur, dicere debet ſpeciem, & numerum peccatorum?

Reſp. Duplex eſt opinio, alia nimis ſevera, & in praxi fere impoſſibilis, quod debet dicere ſpeciem, & numerum ſuorum peccatorum. Alia nimis laxa, quod ſufficiat dicere, tanto tempore fuit omnibus publice expoſita. Placet ergo hic cum Tamburino media via procedere: hic meretrix tenebitur dicere non ſolum tempus mali ſtatus, ſed etiam principales ſpecies peccatorum, quas memoria retinet, puta, peccavi cum ſolutis, conjugatis, cum propinquis, &c. & ſaltem in confuſo, toties, plus minuſve per menſes, vel per hebdomadas; & ſic de omnibus peccatis operis.

8. Circa numerum actuum internorum, addit Tamburinus cum Vaſquezio, non eſſe cogendos hos peccatores habituales ad explicandum frequentiam, & numerum per hebdomadas, & dies, quia hoc eſt moraliter impoſſibile ſine magno periculo erroris per exceſſum, vel per defectum. Sufficeret ergo, quod dicat, per annum obvias fœminas concupivi; & dicat ſpecies principales, an frequenter cognatas, an conjugatas, &c. Idem dic de eo, qui domi habuit concubinam, ſatis eſſe ſi dicat, per tot annos retinui apud me puellam tamquam uxorem: & addat, ſemel in die plus minuſve eam cognovi, & animum ſemper habui paratum ad cognoſcendam, prout libuerit.

9. Adverte hic cum Tamburino & Vaſquezio, quod ille, qui propter inveteratam conſuetudinem non poteſt numerum peccatorum diſtincte explicare, & ideo dicit tempus, ut de meretrice, non tenetur iterum poſtea confiteri peccata particularia, quæ memoriæ occurrunt, ſi tamen non ſint ſpecie diverſa, licet ea poſſet magis diſtincte aperire, quia in illa confuſa narratione comprehenſa, & directe abſoluta fuere.

10. Ut confeſſio ſit integra, debet-ne quis explicare media, quibus uſus eſt ad peccandum?

Resp. Si media sunt indifferentia, ut ambulare, ire ad talem locum ad occidendum, ad fornicandum, non sunt declaranda; si sunt mala, & diversæ speciei à peccato, quod intenditur, ut furari, ad adulterandum inducere alium, ut ipsum adjuvet ad occidendum: sunt utique exponenda: quia in primo casu, est peccatum furti diversum ab adulterio: in secundo, peccatum scandali. Si media sunt mala, & ejusdem speciei, & sunt veluti actus initiativi in ordine ad actum consummatum, puta turpiloquium, tactus, & similia assumpta ad fornicandum, immediatè ante, vel post, actu secuto: non sunt exprimenda, quia faciunt unum cum actu; & solum aggravant intra eamdem speciem: actu vero non secuto, necessario exprimenda sunt, quia de se sunt mala.

11. Cum pœnitens aliter non potest explicare speciem sui peccati, quam revelando complicem delicti, puta qui incestum habuit cum sorore utique Confessario nota, tenetur-ne complicem revelare;

Resp. Affirmative, quia illa peccando cum fratre, quem scit aperturum suum delictum Confessario, cessit juri suo quoad bonam famam, quam apud Confessarium habebat. Deinde ordo charitatis postulatur, ut prius quis sibi consulat, & postea bonæ aliorum famæ, quæ non tantum læditur apud Confessarium, ut præponenda sit securitati propriæ conscientiæ. Si autem quis possit integre fateri suum peccatum, etiam quoad speciem, absque complicis revelatione, tenetur hoc facere.

12. Si quis in sua adolescentia peccatum lethale tacuerit in confessione, deinde post multos annos recordetur illius, tenetur ne omnes confessiones repetere?

Resp. Negative: sed solum tenetur repetere illas, quas ficto animo propter erubescentiam sacrilege fecit: secus necesse non est, quod omnes repetat: cùm in aliis confessionibus, in quibus con-

conſcientiam peccati relicti non habuit, hoc fuerit indirectè abſolutum, cætera autem directè.

Sententiæ damnatæ, reducendæ ad hoc caput.

Ab ALEXANDRO VII. 11. Peccata in confeſſione omiſſa, ſeu oblita ob inſtans periculum vitæ, aut ob aliam cauſam, non tenemur in ſequenti confeſſione exprimere.

Ab INNOCENTIO XI. 36. Frequens confeſſio & communio etiam in iis, qui gentiliter vivunt, eſt nota prædeſtinationis.

CAPUT VI.

De Satisfactione.

1. QUid eſt ſatisfactio.

Reſp. Eſt compenſatio pœnæ temporalis debitæ ob injuriam Deo illatam, conſiſtens in operibus pœnalibus & ſanctis à Confeſſario injunctis. Cùm non ſit pars eſſentialis Sacramenti ut actu à pœnitente exercita, & conſummata: ſi quis ante illam peractam decederet, adhuc ſalvaretur. Ut eſt tamen propoſitum ſatisfaciendi Deo offenſo, & reparandi meliori modo quo poteſt Jus divinum læſum, eſt pars eſſentialis; & ut notat Camacchius, continetur in propoſito ſervandi mandata Dei, inter quæ utique eſt pœnitentiæ præceptum.

2. Si pœnitens nullam in hoc mundo vellet pœnitentiam facere, ſed omnem ſibi reſervaret in purgatorio faciendam, eſſet ne abſolvendus?

Reſp. Cum Camacchio, & Bertau, non foret abſolvendus: non enim præſumitur contritus, & paratus ad ſervanda præcepta, cùm nolit pœnitentiam facere tantopere à Scripturis commendatam, & à tota Eccleſia in praxi poſitam.

Teme-

Temerarius insuper, & præsumptuosus censendus est; & sapit manifestam tentationem Dei, cum periculo suæ æternæ salutis reservare sibi in alio mundo, cum nemo certus sit, quid sibi in alia vita sit reservatum.

3. Potest-ne pœnitens mitiorem pœnitentiam petere, antequam absolvatur?

Resp. Affirmative; licet hoc enim indicet animum imbecillem & mollem ad satis faciendum Deo, non tamen totaliter aversum a satisfactione, cum paratus sit mitiorem adimplere. Quod si Confessarius nolit eam moderare, potest a confessione desistere, & sibi quærere Confessarium minus rigidum; nam pœnitens non tenetur obedire Confessario, nisi titulo absolutionis judiciariæ, quam reportat; si ergo absolutionem ab eo non accipiat, nullam injuriam ei facit, pœnitentiam non acceptando. Quod si acceptet, tenetur sub lethali pœnitentiam lethalium facere, & sub veniali venialium, nisi tamen pœnitentiam aliquam dederit Confessor sub consilio, aliam sub præcepto; quæ enim data est sub consilio, sub nullo peccato urget conscientias. Potest, ut vult de Lugo, Confessor aliquando nullam pœnitentiam imponere, ut si pœnitens sit impotens, & ita morti propinquus, ut nihil exequi possit. Extra hunc casum, non video alium, in quo Judex sine ulla pęna possit prudenter absolvere a culpa.

4. Quanta-nam imponi debet pœnitentia?

Resp. Confessarius attenta qualitate personæ & delictorum debet cum proportione pęnitentiam injungere, observando quæ vult *Trid. sess.* 14. *c.* 8. dicens fieri peccatorum participes, qui sine justa causa pro gravibus peccatis leves pęnitentias injungunt. Adverte tamen cum Tamburino, spectandam esse utilitatem & necessitatem spiritualem pœnitentis, adeoque persæpe moderandam esse pęnitentiam, levioremque, quam pęnitens mereatur, imponendam, ut si timetur pusillanimitas, vel horror, Confessionis in pœni-

tente. Item cum prudenter timetur, quod pœnitens non exequatur majorem pœnitentiam, quam meretur, minor poteſt injungi, reliquum Deo commendando. Ita Præpoſitus *in tertiam partem ad Pœnitentiam dub.* 7. Cui adde illud operis imperfecti in Matthæum: *Et ſi erramus modicam pœnitentiam imponentes, nonne melius eſt propter miſericordiam rationem reddere Deo quam propter crudelitatem?*

5. Obſerva etiam, quod addit Polancus in *Directorio Confeſſionis*: Confeſſor quædam etiam pœnitentis relinquat arbitrio, ut ſi dicat: hoc facies, vel ſi malis illud. Demum potius unum *Pater* & *Ave* imponat, quam recedere ſinat afflictum, vel deſperatum pœnitentem, ob pœnitentiæ gravitatem. Quando autem exigua injungitur pœnitentia, indicari poteſt, quam majorem mereatur: ſiquidem ſeptennis pro quolibet peccato lethali in uſu erat primis Eccleſiæ temporibus. Si tamen timeretur nimia dejectio, vel diffidentia, neque expedit hoc dicere.

6. Quia tamen in hoc ſcrupuloſe nimis, quam par eſt, aliqui ſe gerunt Confeſſarii, attendant ad illud, quod habet de Lugo: Pœnitentia debet eſſe ſalutaris, & conveniens: hoc eſt, primo loco attendi debet ad utilitatem ſpiritualem pœnitentis, ne ſcilicet laquei ei injiciantur, & nova peccata committat. Ex hoc potiſſimum capite excuſari poteſt hodierna praxis, qua leves pœnitentiæ injunguntur pro graviſſimis peccatis; idem enim ſæpe fit propter ſpiritualem infirmitatem pœnitentium, qui gravioribus pœnitentiis ſcandalizabuntur, & vel confeſſionem fugient, vel certe ineptos Confeſſarios adibunt, qui eos curare neſciunt. Denique in dubio inclinandum eſt ad partem benigniorem, in qua minus eſt periculi. Monendi tamen ſunt pœnitentes de inſufficientia ſatisfactionis injunctæ, & conſulendus eſt ipſis uſus Indulgentiarum, ut ſic ſuppleatur defectus propriæ ſatisfactionis. Hæc omnia de Lugo.

7. Quænam ſunt opera pro pœnitentia injungenda?

Reſp. Hæc ſunt triplicis differentiæ. Primo, Oratio, ad quam reducuntur viſitationes Eccleſiarum, auditione plurium Sacrorum, & ſimilia devotionum genera. Secundo, Jejunium, ad quod reducuntur quælibet carnis mortificationes, ut uſus Ciliciorum, & Diſciplinæ. Tertio, Eleemoſynæ, ad quas reducuntur omnia opera miſericordiæ in proximos. Opus tamen, quod injungitur pro pœnitentia, non debet eſſe alio titulo debitum: ut ſi injungatur auditio Sacri, non intelligitur illa, ad quam quis tenetur ratione feſti. Poſſunt etiam omnia opera bona unius diei, vel hebdomadæ, quæ facturus eſt pœnitens, injungi pro parte pœnitentiæ. Sic enim elevantur ad ſatisfactionem Sacramentalem ex opere operato. Hæc tamen confuſa pœnitentiæ impoſitio facienda non eſt, niſi ſimul cum alia particulari prius impoſita.

8. Si Confeſſarius injungat pœnitentiam levem pro mortalibus, alias jam abſolutis, teneturne eam pęnitens facere ſub lethali?

Reſp. Negative; quia licet cauſa de ſe gravis ſit, tamen materia præcepti non eſt ad tam gravem obligationem ſufficiens. Ita Tambur.

9. Quo tempore pœnitens tenetur pœnitentiam adimplere, ſi nihil a Confeſſario determinatum ſit?

Reſp. Quamprimum commode poteſt, ſicuti obligant votum, & alia præcepta poſitiva. Dilatio ad longum tempus, ſi minuat pœnitentiæ rigorem, erit utique lethalis; ſi non minuat pœnitentiæ rigorem, ſed ſit diuturna, & notabilis, Bonacina putat eam eſſe cenſendam mortalem. Unde autem ſumenda ſit hæc dilatio notabilis, hoc pendet a prudentia Confeſſarii, qui judicare debet juxta qualitatem temporis, & accidiæ impedientis ſatisfactionem, & de ejus gravitate, quæ utique tanta cenſenda non eſt, ſi procedat ab aliqua gravi neceſſitate, vel negotio. Dixi, ſi Con-

si Confessarius non determinet: casu enim quo tempus præscribat, & determinet, & omissio sit gravis, utique lethalis erit in casu Confessionis lethalium.

10. Potest-ne pœnitens pœnitentiam facere, dum est in peccato lethali?

Resp. Affirmative: quia quamvis non sit in statu meriti, est tamen in statu tali, in quo potest satisfacere præcepto Confessarii, sicut etiam in eodem satisfacit aliis præceptis Ecclesiæ. Ad summum erit peccatum veniale propter levem irreverentiam Sacramenti, ejus partem integralem ponendo in lethali.

11. Potest-ne quis satisfacere per alium?

Resp. Regulariter loquendo; Satisfactio debet præstari ab offendente per se, non per alium, nisi forte sit eleemosyna, quæ ex genere suo sive per se, sive per alium præstari potest. Non tenetur impotens, puta ad jejunium, quærere alium, qui pro se jejunet, quia posita impotentia cessat obligatio præcepti.

12. Ad quid tenetur pœnitens, qui oblitus fuit pœnitentiæ?

Resp. Non tenetur ad repetendam pristinam confessionem, sed confiteri solum de sua oblivione, & tunc judicio Confessarii imponenda est nova pœnitentia juxta præsentem statum pœnitentis.

13. Obligatur-ne pœnitens non solum ad substantiam operis, sed etiam ad circumstantias, puta ad recitandas preces ante tale Altare flexis genibus, & similia?

Resp. Quando substantia operis est levis, & circumstantia gravis, tunc pœnitentia, si est pro lethalibus; obligat sub lethali, quando e contra substantia est gravis, & circumstantia levis, tenetur ad eam sub veniali.

14. Potest-ne pœnitentia injuncta ab uno Confessario, immutari ab alio?

Resp. Novus Confessarius directe pœnitentiam

immutare non potest; cum hæc non spectet ad suum judicium: poterit tamen indirecte immutare, si status præsens pœnitentis fuerit immutatus: ut si quis antecedenter erat liber, evadat nuptus. Vel directe, si denuo repetantur peccata, & fiant novi judicii materia. Vel etiam si fuerit nimia, & irrationabilis. Confessor non habens casus reservatos, etiamsi audiat reiteratam pœnitentis Confessionem reservatorum; non potest immisceri in judicio facto ab habente authoritatem, nisi forte sit adeo magnus excessus in pœnitentia, ut evadat onus intolerabile.

Sententiæ damnatæ, reducendæ ad hoc caput.

Ab ALEXANDRO VII. 15. Pænitens propria authoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius pœnitentiam adimpleat.

Ab ALEXANDRO VIII. 18. Ordinem præmittendi satisfactionem absolutioni, induxit, non politia, aut institutio Ecclesiæ, sed ipsa Christi lex, & præscriptio, natura rei idipsum quodammodo dictante.

Ab ALEXANDRO VIII. 21. Homo debet agere tota vita pœnitentiam pro peccato originali.

Ab ALEXANDRO VIII. 23. Parochianus potest suspicari de Mendicantibus, qui eleemosynis communibus vivunt, de imponenda nimis levi, & incongrua pœnitentia, seu satisfactione ob quæstum, seu lucrum subsidii temporalis.

CAPUT VII.

De Absolutione.

1. QUænam est forma absolutionis? Resp. De necessitate Sacramenti est: Absolvo te a peccatis tuis; nec ultima verba

omitti

omitti possunt absque lethali ob periculum invalidit atis, & ob praxim communem Ecclesiæ. Reliqua præcedentia, scilicet: Misereatur tui omnipotens Deus, & dimissis peccatis tuis perducat te ad vitam æternam. Amen. Indulgentiam, absolutionem, & remissionem peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens, & misericors Dominus, Amen. Dominus noster Jesus Christus te absolvat, & ego authoritate ipsius te absolvo ab omni vinculo excommunicationis, suspensionis, & interdicti, in quantum possum, & tu indiges. Deinde, ego te absolvo a peccatis tuis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Passio D. N. Jesu Christi, & merita B. M. semper Virginis, & omnium Sanctorum, & quidquid boni feceris, & mali sustinueris, sint tibi in remissionem peccatorum, in augmentum gratiæ, & præmium vitæ æternæ, Amen. Nota, quod si pœnitens non fuerit Clericus, omittitur verbum *suspensionis*. Hæc omnia in ordinariis Confessionibus omitti nequeunt sine causa absque peccato veniali. Tamen in articulo mortis, cum timetur ne pœnitens inabsolutus decedat, sufficit dicere: Ego te absolvo ab omnibus censuris, & peccatis tuis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen. In magno Populi concursu sufficit incipere a verbis: Dominus noster Jesus Christus te absolvat; & desinere ad illa verba: Passio Domini nostri.

2. Si auditis peccatis Confessor suspendat absolutionem ad aliquos dies, puta, ut prius pœnitens restituat, vel ut ipse obtineat authoritatem super reservatis, quæ audivit: tenetur.ne pœnitens Confessionem integram repetere?

Resp. Pro primo casu, si Confessor jam pœnitentiam imposuit, non est necesse, quod recordetur status pœnitentis, vel quod pœnitens repetat peccata, quia judicium jam terminatum fuit, & solum sententia suspensa est usque ad purificationem conditionis, qua posita, si nova

peccata commisit, debet illa dicere, & absolvi. Si autem pœnitentia imposita non est, debet pœnitens in confuso denuo peccata dicere, ut Confessarius, cognito statu pœnitentis, congruam pœnitentiam imponat. Ita Suarez. Melius tamen mihi videtur, quod in omni eventu, saltem in confuso repetantur peccata, ut status pœnitentis denuo rememoretur Confessario, judicium terminanti per absolutionem?

Resp. Pro secundo casu, reservata debentur denuo exponi, quia prima vice non fuerunt subdita Judici, cum Confessarius defectu authoritatis, Judex pro eo tunc non fuerit.

3. Absolutio a censuris debet semper præcedere absolutionem a peccatis: effectus enim censuræ est privare participatione passiva Sacramentorum. Debet ergo pœnitens prius per absolutionem a censuris fieri habilis ad Sacramenta suscipienda, deinde ei absolutio sacramentalis impertiri.

4. Si Confessarius obliviscatur absolvere a censura, qua irretitus est pœnitens, eritne hic bene absolutus a peccatis?

Resp. Si censuræ non excedunt potestatem absolventis, pœnitens erit ab illis absolutus, quia earum absolutio virtualiter continetur in illis verbis, Absolvo te a peccatis; nam ab habente authoritatem, peccata absolvi possunt, tum quoad reatum culpæ, tum quoad pœnas Ecclesiasticas: hinc cum Confessarius dicit, Absolvo te a peccatis, si non præmittat absolutionem a censuris, implicite intelligitur absolvens quoad omnia, quæ potest; secus non fungeretur recte suo munere. Si autem censuræ excedunt potestatem absolventis, & pœnitens bona fide omisit confiteri censuras, erit per accidens absolutus a peccatis, remanentibus censuris. Gratia enim sanctificans est compossibilis cum censuris, quæ privant hominem passiva Sacramentorum receptione. Si tamen Confessarius absolveret a peccatis, qui non potest a censura absolvere, peccaret mortali.

taliter, quia faceret contra præceptum Ecclesiæ in materia gravi.

5. Poteſt-ne dari abſolutio ſub conditione?

Reſp. Si conditio eſt de præſenti, puta, Abſolvo te, ſi es diſpoſitus; vel de præterito, ſi reſtituiſti, poteſt dari. Si autem de futuro, puta, Abſolvo te, ſi reſtitues: non poteſt dari. Non enim poteſt ſuſpendi effectus gratiæ, caſu quo quis de præſenti ſit diſpoſitus.

6. Poteſt-ne Confeſſarius, auditis peccatis, denegare abſolutionem?

Reſp. Sine cauſa juſta non poteſt, & ſi deneget, peccat mortaliter; cum cauſa juſta, non ſolum poteſt, ſed debet; & maxime in tribus caſibus. Primo, propter occaſiones proximas non amotas, vel rem alienam non reſtitutam, quæ omnia in aliis confeſſionibus ſerio permiſit. Secundo, propter frequentem relapſum in eodem peccato, ſine ulla emendatione. In his enim duobus caſibus, moraliter cenſeri debet pœnitens indiſpoſitus defectu propoſiti emendationis. Tertio, propter ſpirituale emolumentum pœnitentis; quin Confeſſarius advertat, quod ex dilatione abſolutionis, ferventius pœnitens ſe diſponat ad eam habendam. In hoc tamen caſu, caute quis ſe gerat.

7. Quomodo abſolvi debet Moribundus, qui loqui non poteſt?

Reſp. Si Moribundus dedit ſigna doloris, puta percutiendo pectus, reſtringendo manum præſente Sacerdote, vel aliquo fide digno, qui hoc teſtetur, Sacerdos poteſt eum abſolvere rite, ſine ulla reſtrictione mentali, aut vocali. Si autem ſigna veniæ a Deo petendæ ſint dubia, debet abſolvi ſub conditione, ſcilicet, ſi es diſpoſitus, ego te abſolvo, &c. Si nulla potuerit dare ſigna, eo quia ſubito ſenſibus fuerit deſtitutus; dico cum Patre Homobono, Molfeſio, & aliis ab eodem citatis, quod Moribundus ſufficienter dedit ſigna ſuæ ultimæ voluntatis confitendi, per mores Chriſtianos toto tempore vitæ ſuæ peractos, ne-

que censendum est, quod qui sanus laudabiliter usus est Sacramentis, in periculo mortis ea non petat. Hinc propter talia signa interpretativa voluntatis, poterit absolvere sub conditione de præsenti, scil. si es dispositus, ego te absolvo, &c. Si autem quis, dum actu lethaliter peccat, subito destituatur sensibus, tunc attritus præsumendus non est, nec absolvendus. Tamburinus docet, quod neque huic absolutionem sub conditione denegaret, quia potest esse, quod non ita destituatur sensibus, ut vicinus morti non reflectat ad suam salutem, ad quam per attritionem se disponat: quia ex una parte in extrema necessitate consulitur de medio ad salutem necessario, ex alia per conditionem de præsenti providetur reverentiæ Sacramenti.

Propositiones damnatæ, ad hoc Caput reducendæ.

Ab ALEXANDRO VII. 3. Sententia asserens Bullam Cœnæ solum prohibere absolutionem hæresis, & aliorum criminum, quando publica sunt, & id non derogare facultati Trident. in qua de occultis criminibus sermo est, anno 1629. 18. Julii in Concistorio Sacr. Congregationis Eminentiss. Cardinalium visa, & tolerata est.

Ab eodem 4. Prælati Regulares possunt in foro conscientiæ absolvere quoscumque Sæculares ab hæresi occulta, & ab excommunicatione propter eam incursa.

Ab INNOCENTIO XI. 56. Licet sacramentaliter absolvere, dimidiate tantum, confessos ratione magni concursus pœnitentium, qualis potest v. gr. contingere in die magnæ alicujus festivitatis, aut Indulgentiæ.

Ab INNOCENTIO XI. 60. Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contra Legem Dei, Naturæ, aut Ecclesiæ, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec est differenda absolutio, dummodo ore profe-

rat

rat se dolere, & proponere emendationem.

Ab INNOCENTIO XI. 61. Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest, & non vult omittere: quinimo directe, & ex proposito quærit, aut ei se ingerit.

Ab INNOCENTIO XI. 64. Absolutionis capax est homo, quamvis laboret ignorantia Mysteriorum Fidei, & etiamsi per negligentiam etiam culpabilem nesciat Mysterium Sanctissimæ Trinitatis, & Incarnationis D. N. J. C.

Ab ALEXANDRO VIII. 19. Per illam praxim mox absolvendi ordo Pœnitentiæ est inversus.

CAPUT VIII.

De Sigillo.

1. QUid est Sigillum?

Resp. Est obligatio tacendi ea, quæ audita sunt in Confessione Sacramentali: & obligat ad silentium de Lege Divina, Ecclesiastica, & Naturali. Differt a secreto naturali, quia in hoc se offerunt plures casus, ut boni publici in rebellione, & similibus, in quibus secretum negligi potest, & debet: at sigillum Confessionis in nullo casu sine licentia pœnitentis violari potest; secus odiosa nimis redderetur confessio. Non licet Confessario revelare peccata, neque directe, neque indirecte, neque in vita, neque post mortem pœnitentis.

2. Cadunt sub sigillo non solum peccata in specie, sed etiam in genere, si loquamur de mortalibus, non vero si de venialibus: unde dicere; Hic mihi confessus est venialia, non est fractio sigilli. Bene autem si dicatur: Confessus est multa venialia, vel venialia gravia: Cadunt etiam sub sigillo defectus naturales in Confessio-

ne comperti, de quibus quis valde erubesceret, complices delicti, & pœnitentia gravis injuncta; dilatio absolutionis, negatio ob casus reservatos, & quidquid, si reveletur, minuere potest bonam famam Pœnitentis, & reddere confessionem odiosam. Hinc Tamburinus vult, quod si quis secreto confessus est, neque hoc possit revelari, quia pœnitens esset invitus, cum ob talem Confessionem factam secreto detur ansa suspicandi malum statum Pœnitentis, qui ad hanc faciendam obligavit; maxime si quis habeat Confessarium proprium, & ad alium secreto accessit. Bonacina vult, quod nec generaliter liceat loqui de vitiis alicujus parvæ Parochiæ, dicendo verbi gratia: In ista parva Parochia vitium luxuriæ multum dominatur, hoc enim esset offendere graviter pœnitentes, qui ad istum Confessarium accedunt; & forte facile erit, facta inductione pœnitentium, devenire in cognitionem eorum, qui tali vitio sunt irretiti.

3. Ex quanam Confessione oritur obligatio sigilli?

Resp. Ex Sacramentali, sive valide, sive invalide facta, dummodo peccata dicta sint in ordine ad claves, seu ad absolutionem sacramentalem habendam. Hinc si quis consulat aliquem in ordine ad modum explicandi peccatum in Confessione, hic tenetur ad sigillum. Insuper si quærat, num hoc confitendum sit, vel reticendum. Si autem Pœnitens sua occulta negotia sub sigillo Confessionis protestetur narrare; & si quis adeat Sacerdotem animo narrandi aliquod, vel proprium, vel alterius crimen, vel provocandi ipsum ad peccatum, vel aliud quid simile agendi, sine animo obtinendi absolutionem, tenebitur quis audita reticere sub secreto naturali, non sub sigillo sacramentali, quia hæc in Confessione accepta non sunt, neque cum ordine ad claves.

4. Si quis cum juramento obligetur a Judice

ce Supremo ad aperiendum crimen auditum in confeſſione, quid tenebitur facere?

Reſp. Poteſt abſolute dicere ſe neſcire illum eſſe reum talis criminis. Ita Tambur. Verum mihi videtur cautius nolle jurare, & dicere Judici ſe non poſſe loqui de auditis in Confeſſione; & hoc tenetur facere Sacerdos, etiamſi ipſi immineat grave damnum; hoc enim eſt pati propter juſtitiam.

5. Licet ne duobus Confeſſoribus, qui pœnitentem de iiſdem peccatis ſe accuſantem audiverunt, adinvicem colloqui de auditis?

Reſp. Negative, quia uterque ſigillo obſtrictus eſt.

6. Si quis in confeſſione deprehendat aliquem eſſe uxoratum, nobilem, Religioſum, & quid ſimile, ſpectans ad qualitatem perſonæ, poteſt-ne hoc revelare?

Reſp. Si de revelatione pœnitens non ſit invitus, poteſt revelare. Si autem invitus ſit, eo quod forte notitia qualitatis perſonalis ſit ipſi gravis, vel damnoſa, reticeri omnino debet.

7. Poteſt-ne quis colloqui cum pœnitente de auditis in confeſſione?

Reſp. Sine licentia non poteſt, hoc enim eſt ipſum confundere: ſi autem pœnitens prius ipſe loquatur ad petendum conſilium, poteſt de iis loqui; cenſetur enim, quod loquens cum obligatione ad reſpondendum, det facultatem. Si autem Confeſſarius petat licentiam loquendi de auditis in Confeſſione propter gravem errorem, quem commiſit in adminiſtratione Sacramenti, & pœnitens nolit licentiam dare, Suarez vult non frangi ſigillum, quia tunc pœnitens eſt irrationabiliter invitus.

8. Monere ſuper generalia Matronam; ut melius conſulat domui ſuæ, & invigilet ſuper filias, & famulos: item Dominum, ut caveat ſe a domeſticis: Gubernatorem, ut prænuntiat

melius se, ne a proditoribus subripiatur, est semper fractio sigilli, reddens Confessionem odiosam. Imo si ex Confessione præterita complicis sciat pœnitentem esse ream adulterii, vel incestus, vel alterius peccati, quod reticet, poterit quidem eam interrogare; si autem hæc semper neget, nullum potest dare indicium suæ notitiæ, sed tuto absolvere, committendo rem Deo. Neque ad cavendum grave damnum licet dicere: In isto loco, designando scilicet partem Civitatis, vel Monasterii, perpetratur grave crimen. Neque, Ad hunc locum deberent bene advertere judices, vel Civitatis excubiæ.

9. Si Confessarius ex confessione sciat vinum pro suo Sacrificio esse veneno infectum, vel aliunde sibi mortem imminere, potest-ne uti scientia confessionis ad mortem vitandam?

Resp. Suarez vult nullo modo posse uti prætextu aliquo, si ex hoc conjurati suspicari possint complicem delicti revelasse in confessione mortem Sacerdoti dandam, & hinc immineat grave damnum pœnitenti. De Lugo vult prætextum aliquem, quo vitæ suæ provideat, non esse illicitum, etsi ex hoc immineat damnum pœnitenti. Ratio est, quia aliud est facto ipso patefacere peccatum: aliud est simulato pretextu facere aliquid, vel omittere, ex quo aliunde scientes possint suspicari peccatum fuisse confessum. Primum est fractio sigilli, secundum non, cum non sit aliqua apertio secreti, nec verbo, nec facto exhibita? ex aliorum enim malitia provenit, quod culpa innotescat.

10. Quinam tenentur ad sigillum?

Resp. Confessarius, interpres, alii fortuito audientes confessionem, invenientes chartam cum descriptione peccatorum in ordine ad confessionem, is a quo petitur consilium peccati in confessione exprimendi, Prælatus ad quem acceditur pro licentia a reservatis, omnes isti tenentur ex fidelitate, ex

Reli-

Religione ; ex præcepto divino , naturali , & ecclesiastico.

C A P U T IX.

De Conscientia.

S E C T I O I.

De Conscientia in genere, recta, & erronea.

1. QUid est Conscientia ?

Resp. Conscientia , quæ est prima regula proxima morum , definitur judicium practicum particulare ordinatum ad operandum, quo quis judicat hanc, vel illam rem esse malam vel bonam. Quintuplex est, scilicet recta, erronea, dubia , probabilis , & scrupulosa ? Conscientia recta, est qua quis prudenter judicat operationem, quæ est bona, esse bonam, & quæ est mala, esse malam. Erronea est, qua quis imprudenter determinate judicat bonum malum, & malum bonum. Dubia est, qua quis determinate nescit, an aliquod sit bonum, vel malum, sive suspendendo judicium ad utrumque, sive positive dubitando. Probabilis est, qua quis ex aliquibus rationibus non levibus, vel ex Doctorum authoritate, assentitur uni parti cum formidine oppositi. Scrupulosa est: qua quis ex aliquibus rationibus levibus judicat rem bonam esse malam. Hinc frequenter dubitans in omnibus de contrahendo peccato , dicitur scrupulosus.

2. Operans contra conscientiam rectam, peccat-ne ?

Resp. Affirmative ; Quia conscientia recta est proxima regula voluntatis creatæ in ordine ad bene operandum , participata a prima regula omnium actionum humanarum , scilicet lege æterna Dei ; & de illa dicitur : *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine.*

3. Cujusnam speciei est peccatum?

Resp. Est illius speciei, contra cujus virtutem judicium practicum judicat aliquem peccare; sic qui osculatur puellam contra conscientiam rectam dictantem puellam non esse osculandam, ut servetur castitas, & vitæ puritas, peccat contra castitatem.

4. Operans contra conscientiam erroneam peccat-ne?

Resp. Si conscientia sit inculpabiliter erronea, operans contra illam peccat, quia habet affectum ad malum, & voluntatem determinatam ad illud faciendum: judicat ex ignorantia, & errore, puta, non mentiri cum damno proximi esse malum, & Dei offensam, & nihilominus mentiri non vult: in quo casu jam patet, quod voluntas est male affecta erga legem, & Deum, quem vult offendere potius, quam mentiri: sicque peccat. Et hinc Sancti Patres explicant illud dictum S. Pauli *ad Rom.* 14. *Omne quod non est ex fide peccatum est*: hoc est, omne quod non est ex conscientia.

5. Si conscientia erronea judicet aliquod esse præceptum sub lethali, quod revera præceptum non est, illud transgrediens peccat-ne?

Resp. Affirmative: sic qui putat se ante vigesimum primum annum, vel post sexagesimum teneri ad jejunium, & non jejunat, peccat, quia habet voluntatem malam ad legem transgrediendam, & quantum est ex se, vult legem transgredi casu quo sit. Si vis rationem subtiliorem, est in promptu illa, quam ex D. Thoma tradunt Scholastici: quia objectum cognitum specificat actum voluntatis, non ut est tale in se, sed ut proponitur ab intellectu. Cum ergo conscientia erronea proponat in casu supra assignato fractionem jejunii tamquam malam, & oppositam legi Ecclesiasticæ, fractio jejunii erit actio mala.

6. Quid est conscientia inculpabiliter erronea?

Resp.

Resp. Est judicium practicum imprudenter dictans bonum malum, & e contra, post factam sufficientem diligentiam ad inquirendam veritatem de bonitate & malitia rei, qua non obstante quis errat. Conscientiam culpabiliter erronea est judicium practicum dictans bonum malum, post nullam, vel saltem modicam & insufficientem diligentiam ad inquirendam veritatem de bonitate & malitia rei.

7. Qui operatur ex conscientia culpabiliter erronea, peccat-ne si operetur juxta conscientiam, vel si operetur contra conscientiam?

Resp. peccat in utraque parte, & si operetur juxta, & si operetur contra. Sic qui v. gr. putat ex conscientia erronea culpabili & vincibili mentiri in judicio ad evitandum grave damnum in proximo esse præceptum sub lethali a lege charitatis, peccat si mentiatur, & peccat si non mentiatur. Ratio primi est, quia ignorantia vincibilis non excusat a culpa; cum enim sit in nostra potestate ignorantiam vincere, & errorem deponere, peccatum ex tali ignorantia est voluntarium indirecte, scilicet in eo actu, quo possumus, & nolumus erudiri in necessariis ad salutem. Ratio secundi est, quia qui facit contra conscientiam erroneam, facit contra dictamen rationis ostendentis non mentiri esse malum: igitur si mentitur, vult malum facere, Deum offendere, & hinc peccat. Debet ergo secundum Layman, & Beccanum, homo sic constitutus errorem deponere, quod facere potest, cum conscientia erronea culpabilis est, postea operari secundum conscientiam rectam. Si hoc non facit, libere in causa peccat, vertendo se ad alterutram partem.

8. Agere contra conscientiam erroneam, estne mortale, vel veniale?

Resp. Ex Homobono, tale peccatum est, quale dictat conscientia; unde si dictet expuere in Ecclesia esse mortale, expuens peccat mortaliter,

liter ; si veniale , venialiter . Ex D. Thomæ enim , voluntate & proposito maleficia distinguuntur.

9. Quomodo quis eruditior factus, explicare debet peccatum commissum contra dictamen conscientiæ erroneæ ?

Resp. Ex Homobono *tract.* 5. *cap.* 10. *q.* 63. Regulariter non tenetur exprimere circumstantiam conscientiæ erroneæ , sed sufficit . quod qui in die , quem putat festum , vel jejunii, omisit sacrum , vel jejunium , dicat : omisi sacrum in die festo : fregi jejunium cum tenebar jejunare : dico regulariter ; si enim aliquam circumstantiam mutantem speciem secum afferat, tenetur illam exprimere ; sic qui peccavit cum ea , quam credebat consanguineam , vel voto castitatis alligatam , tenetur dicere : peccavi cum fœmina, quam falso credebam consanguineam, vel voto castitatis alligatam . Iste enim duplicem habet annexam malitiam , peccati fornicationis scilicet, & incestus, vel sacrilegii. Eodem modo se habet committens peccatum, qui falso putat annexam excommunicationem ; habet enim superadditam malitiam inobedientiæ, & spretum Ecclesiæ . Imo quandiu est in hoc errore, licet excommunicationem non incurrat, tenetur tamen se gerere ut excommunicatus ; & si in divinis communicet cum fidelibus, peccat mortaliter . Item qui putat teneri ad restitutionem per accidens , ratione conscientiæ erroneæ ita urgentis , restituere debet , licet æs alienum non habeat.

SE-

SECTIO II.

De Conscientia dubia.

1. QUid est Dubium?

Resp. est suspensio assensus circa objectum apprehensum, per quam fit, ut neque judicet rem esse bonam, neque malam; sed circa utrumque est perplexus. Dubium duplex est, aliud universale, seu speculativum, quo quis in genere dubitat de bonitate, vel malitia objecti, puta an liceat piscari, & venari in die festo. Aliud practicum, seu particulare, quo quis dubitat, an hic & nunc, puta in festo Paschatis, venari, & piscari liceat. Hinc conscientia speculative dubia est, quæ in genere dubitat: practice dubia, quæ in hoc particulari hic & nunc agendo perplexa est.

2. Qui operatur cum conscientia practice dubia, peccat-ne?

Resp. Affirmative, & quidem peccato ejusdem rationis, & speciei, de qua dubitat. Sic dubitans de mortali, si operatur, peccat mortaliter; de veniali, venialiter. Dubitans, an sit furtum; committit peccatum furti; & quidem, etiamsi speculative quis certus sit de bonitate rei, & practice tantum dubius: puta, quis certus licitum esse venari in die festo, & dubius an in hac magna solemnitate hoc ei liceat, si venetur, peccat: ratio est, tum quia se exponit periculo offendendi Deum, & facit, ut dicit Homobonus, injuriam amico, dubitans, an hoc cedat in gravem amici offensam, & nihilominus illud vult facere: tum quia, ut diximus de conscientia erronea, omne quod non est ex fide, hoc est ex conscientia dictante hoc posse fieri, peccatum est.

3. Dubitans, an sit mortale, vel veniale hoc facere, quodnam peccatum committit?

Resp.

Resp. Ille, qui est certus opus esse malum; & incertus, num sit mortale, vel veniale, & tamen operatur, ex Bonacina & Navarro, & aliis, probabilius, peccat tantum venialiter, nisi forte esset paratus ad tale opus faciendum, etiamsi sciret esse mortale; in hoc enim casu propter affectum ad lethale, utique lethaliter peccat. Ratio primi est, quia velle malum in genere, est velle malum, quod transcendit, & commune est mortali, & veniali; si autem hoc malum excederet veniale, non esset malum in genere, & in communi, sed malum tale, quod utique volitum non est ab eo, qui vult malum in confuso. Nihilominus Vasquez putat illum peccare mortaliter, quia se exponit periculo mortaliter peccandi. Verum, ut notat Tamburinus, sic operans cum conscientia dubia in confuso, non advertit ad hoc periculum, adeoque ratione illius non potest fieri peccatum lethale culpabile.

4. Instante necessitate alicujus operis faciendi, de quo quis dubitat, an licitum sit necne: quid debet facere, ut vitet peccatum? puta, in tali festo quis dubitat, an debeat relinquere infirmum domi solum, ut sacro intersit; an relinquere sacrum, ut maneat apud infirmum?

Resp. Debet hic se determinare ad alterutram partem, adhibendo diligentiam in perscrutandis rationibus, quæ ei nunc menti occurrunt; quo facto persuadere sibi debet licitum esse hoc facere, & expedire præ alio, v. gr. adstare infirmo, relicto sacro, vel e contra: quod si perpensis rationibus maneat adhuc anceps, & dubius, neque possit se resolvere, hoc sibi licere præ alio, debet facere id, quod existimat melius. Si neque discernat de meliori, faciat quod velit. Tunc enim perinde se habet, ac si quis haberet sententiam ex utraque parte æqualiter probabilem.

5. Quomodo intelligitur axioma illud: *In dubiis tutior pars est eligenda?*

Resp. Secundum aliquos, hoc axioma procedit,

dit, cum ex una parte res eſt certa, & ex alia res eſt dubia. Tunc utique tutior pars eſt eligenda juxta illam regulam juris; *Tene certum, & dimitte incertum*. Beccanus exiſtimat, illud procedere, cum dubium eſt practicum; non vero quando dubium eſt ſpeculativum. Navarrus, Sanchez, & Bonacina putant hoc axioma, ſaltem in univerſum acceptum, eſſe conſilium, non præceptum.

6. Qui in dubio conſtitutus, poſt diligens examen neſcit ſe reſolvere, tenetur-ne ſequi partem faventem præcepto, an illam, quæ favet libertati?

Reſp. Si ſit æquale dubium, & ille ſit in poſſeſſione libertatis, poteſt eligere partem, quæ favet libertati. Si vero præceptum ſit in poſſeſſione, tenetur eligere partem, quæ favet præcepto, juxta illud: *Melior eſt conditio poſſidentis*.

7. Undenam dignoſcitur, pro quo ſtet poſſeſſio?

Reſp. Eſt nimis difficile, regulam generalem aſſignare, & hoc dependet a notitia particulari ſingularum materiarum. Nihilominus in genere ille cenſetur poſſeſſor; pro quo ſtat præſumptio in foro externo; Pro illo autem ſtat præſumptio, qui transfert in alium onus probandi in contrarium. Si dominus vineæ eſt poſſeſſor illius, quia pertinet ad alterum probare, quod non habeat legitimum dominium.

8. In quibuſnam caſibus ſtat poſſeſſio pro libertate?

Reſp. In his, & ſimilibus; cum quis poſt adhibitam ſufficientem diligentiam dubitat, an lex, & præceptum fuerint impoſita, puta jejunii: an votum emiſerit, an juramento ad aliquid ſe obligaverit. In his caſibus poſſeſſio ſtat pro libertate, quæ transfert onus probandi legem, præceptum, juramentum, & votum adeſſe; non enim obligant, niſi ſufficienter propo-

ponan-

ponantur; cum autem proponuntur ſub dubio; tunc non ſunt ſufficienter propoſita. Item qui dubitat, an vigeſimum primum annum attigerit, non tenetur jejunare, & cum cras eſt dies jejunii, & quis dubitat, an media nox pulſaverit, poteſt cœnare, & carnibus veſci. Qui poſt contractum matrimonium bona fide, dubitat de ejus valore; quod dubium, poſt adhibitam ſufficientem diligentiam, deponere non valet; poteſt petere, & reddere, quia poſſeſſio ſtat pro matrimonio. Item qui certus eſt de voto, dubius de eo, ad quod ſe extendit votum, ut ſi ſciat ſe voviſſe Religionem, dubitet tamen, utrum voverit certam aliquam, puta Cartuſianam, an vero Religionem in communi; non tenetur voto quoad illam partem, de qua dubitat. In iſtis ergo, & ſimilibus poſſeſſio ſtat pro libertate, cui cum non proponantur ſufficienter ejus obligatio, poteſt pro libito ad alterutram partem ſe convertere.

9. Quinam ſunt caſus uſitatiores, in quibus poſſeſſio ſtat pro lege?

Reſp. Eſſe iſtos: qui certus eſt de lege, voto, vel juramento, vel debito, & dubitat, an ſatisfecerit, vel reſtituerit, tenetur ſatisfacere, vel reſtituere. Item qui dubitat, an recitaverit Officium, qui etiam certus de lege dubitat, an ſit abrogata. Qui in die jejunii dubitat, an tranſacta ſit media nox, tenetur abſtinere a carnibus: quia in his omnibus præceptum, & obligatio ſunt in poſſeſſione, proinde transferunt onus probandi contrarium in volentem licite contravenire. Similiter, ſi quis dubitet de ætate neceſſaria ad Ordines Sacros, vel ad Beneficium, non poteſt aſſumere, quia præceptum eſt in poſſeſſione; ſi dubites, an poſt mediam noctem aliquid guſtaveris, non potes Communionem ſumere, quia lex jejune ſumendi eſt in poſſeſſione. Hæc autem omnia procedunt, cum, facta ſufficienti diligentia,

menti

menti non occurrit motivum sufficiens, nec ratio ad dubium prudenter tollendum, Cæterum cum pro una parte major ratio habetur; quam pro alia; tunc illius rationis dictamen sequendum est.

10. Quantum autem ad modum agendi cum conscientia speculative dubia, eo quod ex Theologia habeatur tanta sententiarum diversitas, ut difficile iis possit formari conscientia practice ita certa, ut pro alterutra parte aliquantisper non nutet; sequentes propositiones damnatæ satis erudiunt, in quibus casibus non liceat uti sententia probabili, relicta probabiliori: in aliis autem in istis non comprehensis, habetur ex Bonacina referente plures, quod absque peccato licet sequi opinionem probabilem, etiam alienam, & minus tutam (hoc est, quæ minus remota videatur ab omni specie peccati, quam altera) relicta probabiliori, & tutiori propria: seclusa tamen omni injuria, & periculo proximi, & dummodo opinio, quæ eligitur adhuc sit probabilis.

10. Quid est scrupulus;

Resp. Est motio judicii ex levibus indiciis, & conjecturis ad dubitandum quasi de qualibet re, quod sit peccatum. Hinc quandoque ita angit, & perturbat mentem operantis, ut apprehendat culpam tam in actione, quam in omissione actionis.

12. Potest-ne scrupulosus agere contra dictamen conscientiæ scrupulosæ?

Resp. Scrupulosus juxta judicium prudentis Confessarii non solum potest, sed etiam debet operari contra dictamen conscientiæ scrupulosæ, quæ cum moveatur ex levibus, & insufficientibus fundamentis, non potest esse regula prudenter operandi. Hinc juxta Homobonum, hac laborantes infirmitate, a prudenti Confessario dirigendi sunt: animi dubia semper in mitiorem partem interpretando, sentiendo de Deo in bonitate,

nitate, nec illum, ut captiosum Judicem existimando; sed leges, ac Sacras Scripturas secundum æquitatem, & epichejam sapienter interpretando.

13. Scrupulosus, qui valde dubitat Confessiones præteritas invalidas fecisse defectu doloris, vel integritatis, debet-ne illas reiterare;

Resp. Cum Vasquesio, Layman, Sanchez, & aliis, scrupulosus non tenetur repetere aliquid de confessionibus præteritis, nisi certo sciat, illud, quod oblitum fuit, esse peccatum mortale, ita ut, ait Sanchez, habeat certitudinem talem, qua jurare possit, se hoc peccatum mortale fecisse, & numquam confessum esse; quod si hac certitudine careat, abstineat a reiteratione confessionis, quæ, ut compertum est, scupulos non amovet, sed eis potius ansam subministrat. Unde esto forte scrupulosus aliqua confessus non fuerit, non tenetur tamen cum tanto damno & periculo perpetuæ anxietatis procurare integritatem materialem confessionis, cum ab ista minores sæpe difficultates excusent, ut notat Bonacina.

14. Privilegia scrupulosorum ex pluribus authoribus hæc tria potissimum colliguntur. Primo, non tenetur facile scrupulosus ex dubio nullitatis præteritas confessiones repetere, maxime si quandoque generalem fecit. Secundo, non tenetur in agendo adhibere tam exactam diligentiam, sicuti cæteri, ne in aliquo offendat: sed sufficit pro ipso, examen, & diligentia ordinaria. Tertio dum angitur scrupulis, & nescit ad quamdam partem actionis, vel omissionis se convertere debeat, nec est in promptu prudentis viri consilium, posse agere quidquid vult, nisi certo ei constet aliquod esse peccatum. Ultimo assuefacere se ad sequendas sententias mitiores. Ratio horum est, quia ex nimio timore peccandi perturbatur ratio, ita ut non possit recte rem examinare.

Propositiones damnatæ, ad hanc Sectionem reducendæ sunt.

Ab ALEXANDRO VII. 19. Si liber sit alicujus junioris, & moderni, debet opinio censeri probabilis, dum non constet rejectam esse a Sede Apostolica tamquam improbabilem.

Ab INNOCENTIO XI. 2. Probabiliter existimo, Judicem posse judicare juxta opinionem, etiam minus probabilem.

Ab eodem 3. Generatim dum probabilitate, sive intrinseca, sive extrinseca, quantumvis tenui, modo a probabilitatis finibus non exeatur, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus.

Ab eodem 35. Videtur probabile, omnem fœtum, quamdiu in utero est, carere anima rationali, & tunc primum incipere eamdem habere, cum paritur; ac consequenter dicendum erit. in ullo abortu homicidium committi.

Ab ALEXANDRO VIII. 5. Non licet sequi opinionem, vel inter probabiles, probabilissimam.

CAPUT X.

De Confessariis Monialium.

1. QUænam sunt munera Confessarii Monialium?

Resp. Duo, Judicis, & Medici specialiter depu-

deputati ad curam illarum animarum, quæ degunt in clausura Monasterii, ipsi ab Ordinario assignati; hinc ejus conditiones quinque sunt, potestas, scientia, bonitas, prudentia, & sigillum, & licet istæ etiam communes sint Confessariis Laicorum, unaquæque tamen ex illis specialis est respectu Confessarii Monialium, sequens naturam sui ministerii, cujus judicium non versatur tantum circa præcepta legis divinæ, naturalis, & Ecclesiasticæ, sed etiam circa consilia Evangelica, vota solemnia, & obligationes Regularum sui Monasterii; & ejus cura spiritualis non est tantum ad sanandos morbos omnibus Fidelibus communes, sed etiam ad curandos languores spirituales animarum ad majorem perfectionem tendentium.

SECTIO I.

De Conditionibus Confessarii Monialium.

1. QUalis potestas requiritur in Confessario Monialium?

Resp. Requiritur potestas specialis jurisdictionis, tradita ab Ordinario, audiendi Confessiones Monialium degentium in tali Monasterio: hinc non sufficit; ut quis sit approbatus ad audiendas Confessiones in genere, vel etiam ex Gavanto, ut sit approbatus ad audiendas Confessiones unius Monasterii, ut inde Moniales alterius Monasterii in eadem Diœcesi degentes valide absolvat; sed debet specialem deputationem ad hoc numero Monasterium habere. Post Constit. Gregorii XV. quæ incipit *Inscrutabilis*, etiam Confessarii Monialium, Regularibus subjectarum, debent ab Ordinario approbari, & idonei judicari, approbatione gratis concedenda; & ex eadem Constitutione; si post approbationem in eodem ministerio minus idonei inveniantur, debita facta monitione suis Superioribus, potest illos

los amovere: neque tenetur causam significare superioribus, cur illos amoveat, sed quoad hoc Episcopi tantum oneratur conscientia. Hæc omnia Gavantus sub titulo *Monialium cura spiritualis*.

2. Qualis scientia requiritur in Confessario Monialium?

Resp. Requiritur, ut habeat scientiam obligationum specialium, & generalium sui Monasterii, hinc debet scire, num Constitutiones, & Regulæ suarum Monialium obligent sub lethali, vel sub veniali quoad aliqua, an vero sint solum directivæ ad majorem perfectionem in vinculo dulcissimo charitatis sine onere conscientiæ: insuper tenetur scire obligationes ortas ex votis solemnibus, & earum extensionem, & restrictionem, ut recte discernere possit, quandonam contra istas peccatum sit lethale, quandonam veniale; præterea Decreta Pontificia, & Congregationum, & etiam Constitutiones Synodales suæ Diœcesis super statum Monialium.

3. Qualis bonitas requiritur in Confessario Monialium?

Resp. Talis, qualis decet eum, qui Custos. & Rector est Sponsarum Christi tendentium ad perfectissimam unionem cum ipso; hinc debet habere notitiam, & exercitium orationis mentalis, jaculatoriæ, & vocalis, insuper omnium virtutum, præcipue humilitatis, abnegationis suæ voluntatis, mortificationis suarum passionum, quæ si non exercet in se ipso, male utique poterit suis pœnitentibus insinuare, & instruere de mediis ad cavenda vitia opposita. Habeat ergo præ manibus sæpe libros spirituales, quales esse possunt opera omnia S. Francisci Salesii, & præcipue ejus Philoteam, & epistolas plenas monitis Sanctis Monialibus utilibus; Thomam a Kempis; librum Confessionum Sancti Augustini; ejus Soliloquia, & Meditationes Christi amore plenissimas. Utile quoque erit, unum, vel alterum

habere ex istis libris, Rodriquez Esercitio di perfezione: Jo. Baptista Sangiure, Erario della Vita Cristiana e Religiosa? opera Ludovici Granatæ, le Vite di S. Teresa, S. Maria Maddalena de Pazzi, della B. Chiara di Montefalco, della B. Catterina di Genova. Si enim Medicus corporum, & jurista implent Bibliothecas, ut bene proprio fungantur officio: multo magis id præstare debet Medicus, & Judex animarum. Valde enim deplorabile, est, aliquibus Monialium directoribus non solum in praxi exercitium perfectionis esse ignotum, sed etiam speculative: ita ut etiam vocabula abnegationis suis ipsius, obedientiæ cæcæ, orationis jaculatoriæ, & similia, quæ claustralibus familiaria sunt, ipsis totaliter nova & incognita videantur.

4. Qualis prudentia requiritur in Confessario Monialium?

Resp. Requiritur maxima, qua omnibus se accommodet, ut omnes Christo lucrifaciat: omnibus itaque debet confidentiam dare pandendi morbos animæ, tentationes, quibus propulsantur, & occasiones peccandi quando Dæmon proponit: quod utique alio modo obtinere non poterit, nisi summa prudentia se gerat, ut vel ipsam suspicionis acceptionis personarum auferat: ne uni videatur præ alia addictus, ita ut uni cedat omnia, & alteri nihil in controversiis, quæ in communitatibus quotidie occurrunt: non dure increpet, sed alloquatur eas modeste & suaviter, damnando quod est damnabile, verbis quæ peccatis quidem horrorem ingenerent, nulla tamen injuria afficiant pœnitentem; caveat a multiloquio, in quo non deerit peccatum: caveat ab hoc verbo, filia cara, & similibus, quibus licet usus sit in suis Epistolis Sanctus Franciscus Salesius, non tamen id quod decebat virum sanctitate, morum candore, & miraculis clarum, ab omnibus usurpari potest; & experientia compertum est; verba hæc non levem suspicio-

nem

nem sollicitationis ingenerasse, melius ergo dicere poterit, Anima Dei Sponsa, Anima Christi sanguine redempta; quæ satis suavia sunt, & aliena ab omni culpæ, vel gravi affectus umbra; Multa etiam patientia opus est in audiendis tot nugis, quæ a fœminis solent in Confessione amisceri, mille aliis ad rem non pertinentibus; longas scrupulosarum Confessiones audire non recuset, nec tædium demonstret, secus ansam daret timidis fœminis non aperiendi omnia, quæ nonnisi cum circumlocutione explicare sciunt.

5. Quale debet esse sigillum Confessarii Monialium?

Resp. Debet Confessarius Monialium, ne reddat Confessionem odiosam, & ne frangat debitum sigilli, valde caute procedere, cum opus est, ut de statu Monasterii alloquatur Episcopum, Vicarium Generalem, Abbatissam: imo cum suscipit Confessiones unius Monialis, ne incaute revelet id quod est dictum illi ab alia; breviter ergo aliqua ponam, ex quibus poterit alia colligere,

6. Interrogatus ab Abbatissa, num aliqua Monialis apta sit pro tali officio, aut Novitia pro professione, aut Educanda pro admissione ad habitum, non potest uti scientia & notitia habita in Confessione, & dicere sic generaliter non esse aptam; forte enim hæc responsio magis gravat pœnitentem: quam si detegeret unum peccatum tantum; datur enim ansa suspicandi de omnibus: deinde si non licet ex scientia habita in Confessione negare alteri secretum suffragium, ne promoveatur, a fortiori non licet suadere alteri, ne promoveat ad officium, aut ne acceptet ad professionem: sanius ergo poterit respondere, ipsam melius agnoscere, quæ cum iis quæ degunt in Monasterio conversatur, præ Confessario, qui audit tantum eas in confessione.

7. Interrogatus ab Abbatissa, num audierit Confessionem unius, vel alterius Monialis, frangit ne sigillum, si dicat se non audivisse, cum re-

vera audierit, sed negaverit absolutionem?

Resp. Affirmative: hoc enim idem est, ac asserere se negasse absolutionem pœnitenti: quod utique est violare sigillum, quando ex occurrentibus circumstantiis negotio absolutionis probabiliter præsumitur provenisse ex indispositione pœnitentis; ita Jo: de Lugo cum Navarro, Soto, Suarez.

8. Violat-ne sigillum Confessarius, si ex scientia habita in Confessione moneat Prælatum, vel Abbatissam, ut mutent claves portarum Monasterii, attollant magis ex tali parte parietes, invigilent ad crates, curent aliquam fenestram claudi, vel similia, non nominando peccatum; pro quo impediendo suggerit Superioribus remedium?

Resp. Affirmative, quia similia remedia proposita a Confessario indicant de se malum ab eo cognitum: si autem aliunde a fide dignis sciat imminere aliquod periculum honestati Sanctarum Mulierum, nisi attollatur murus, &c. potest hoc remedium proponere; non enim tunc utitur scientia confessionis, sed notitia aliunde habita. In simili casu hæc duo caveat; primo, quod audierit a fide digno, cui credidisset etiam nulla præcedente confessionis notitia; secundo, ne Moniales sciant hoc remedium ab ipso propositum fuisse, ne sanctæ illæ Virgines ex fragilitate sexus ad suspicandum facillime hinc diffidentiam acquirant erga ipsum, & peccata vel non confiteantur, vel saltem non ita sincere, sicuti exigit veritatis Tribunal.

9. Potest-ne Confessarius suggerere Concionatori, ut hoc, vel illud vitium in particulari reprehendat?

Resp. Negative, si talis suggestio oriatur ex vi notitiæ habitæ in confessione; & multo magis si ipse concionetur, debet valde præcavere; ne descendat ad particulares circumstantias alicujus vitii: agit enim cum fœminis natura sua suspicacibus: proinde cum advertentia removeri debent

omnes

omnes occasiones dubitandi de violatione secreti sacramentalis.

10. Potest-ne, ut provideat propriæ ignorantiæ consilii causa manifestare amico docto peccatum Monialis, non manifestato nomine?

Resp. Si delictum non sit gravissimum, & infamatorium loci, seu Religionis potest hoc facere; providét enim ex una parte suæ ignorantiæ, & eruditur in modo exercendi bene suum munus; ex alia, cùm nec manifestetur persona, nec manifestatio delicti infamet Religionem, nulli fit injuria. Melius tamen erit proponere casum in genere, simul admiscendo plures alios casus in confessione non auditos, ita ut docens amicus suspicari non possit illud delictum in confessione audivisse: & consultius, si tantum ab ipso quærat libros, unde haurire possit cognitionem necessariam, quam ignorat.

11. Potest-ne Confessarius colloquendo cum amico recreationis gratia, non nominata persona, aliquos defectus aperire auditos de monialibus in confessione?

Resp. Licet ex tali aperitione sic in genere facta colligi nequeat, quænam fuerit persona delinquens, nihilominus si delictum sit grave, ex quo oriatur infamia Monasterii, cujus membrum est persona delinquens, peccare peccato violationis sigilli, docet Jo. de Lugo d. 23. de pœn. n. 63. non tamen peccaret peccato revelationis confessionis, qui diceret se nolle vacare confessionibus talium Sororum, quia magno tædio afficitur in solvendis dubiis scrupulosis de rebus nullius momenti: quia longissimas Confessiones faciunt, quæ ei caput continuo frangunt; hæc enim, & levia, & de se nota sunt, & si alias notiorum sit in illo Monasterio esse aliquas scandalosas, non est lethalis culpæ statim damnandus, qui diceret nolle amplius fungi tali officio, ne se exponat periculo æternæ damnationis: ab istis tamen locutionibus omnino abstineat, ne odiosa reddatur confessio.

12. Quomodo imminere poteſt periculum revelandi peccata unius Monialis, ſuſcipiendo confeſſionem alterius?

Reſp. Multipliciter; primo, cum occaſione audiendi aliquod factum inter plures, puta contentionem, vel quid ſimile, incaute aperitur uni circumſtantia, quam audivit ab alia: abſtineat ergo Confeſſarius ab inutili indagatione circumſtantiarum, nec revelet jam ab ipſo audita. Secundo, cum peccatum commiſſum eſt inter duas Moniales, quarum una jam confeſſa eſt, & alia delicti complex recitet culpam: in hoc ergo caſu non demonſtret ſe conſcium ſui criminis, ſed ſolum interroget ſuper generalia, puta, ſi nihil aliud habeat, animum addendo, ut confiteatur peccata ſua; & ſi hæc nihil aliud addere velit, eam abſolvat, rem Deo committendo. Tertio, cum una ſe fingit aliam, puta Jacob pro Eſau: hic ſi occurrat petita debita licentia diſcurrere de ſtatu animæ ſuæ, juxta cognitionem quam habet ab aliis confeſſionibus, curet bene dignoſcere perſonam, quam alloquitur. Quarto, cum deprehendit ex confeſſione, familiaritatem, quæ ex parte unius Sororis innocens eſt, ex parte alterius vitioſam eſſe: cum maxima ergo dexteritate curet amputare familiaritatem, tamquam indecentem Sponſæ Chriſti, quæ charitatis & benevolentiæ ſigna debet omnibus facere communia, fugiendo particularis amoris notam, quæ cor ſoli Deo debitum dividit cum creaturis. Quinto, cum occaſione reconciliandi aliquam rixam ſe immiſcet in tractatu reconciliationis, in quo, ut fugiat periculum revelationis, nihil tangat de dictis, aut factis, quæ occaſionem dederunt fractioni pacis; ſed charitatem tantum promoveat ex motivis generalibus ſanctæ unionis inter Sorores. Sexto, occaſione alicujus furti, vel actionis injurioſæ occulte factæ in Monaſterio, vix poteſt in hoc caſu demonſtrare ſe ſuſpicari de una potius; quam de alia, quin utatur ſcientia

con-

confeſſionis, dependenter a qua compertum illi eſt, quænam ſit ad tale vitium proclivis: excuſet ergo innocentem, ſi hæc injuſte gravatur, abſque eo quod demonſtret ſe dubitare de alia. Septimo, ſi occaſione audiendi confeſſiones aliarum Monialium comperiat aliquam de ipſo murmuraſſe, ne demonſtret propter hoc ſe contra illam iratum, & multo minus eam reprehendat. Si autem illa eadem, quæ murmuravit, ſubjiciat clavibus peccatum murmurationis factæ de directore ſuæ conſcientiæ, poterit illam in ſpiritu lenitatis reprehendere. Ex iſtis caſibus poteris ad plures alios conſimiles proprio judicio pervenire.

13. Quomodo ſe gerere debet Confeſſarius Monialium in petendo diſpenſationem a Prælato, ut abſolvat ab aliquo caſu reſervato Monialem?

Reſp. Cautiſſime gerere ſe debet: cum enim ſigillum Sacramentale obliget de jure naturæ, Eccleſiaſtico, & Divino, & reſervatio ſit de jure Eccleſiaſtico, non debet pro tuenda minori obligatione frangere majorem, hinc non eſt manifeſtanda circumſtantia peccati, ex qua Prælatus devenire poſſit in cognitionem Perſonæ, quæ reſervatum caſum per Confeſſarium ipſi præſentat. Advertat inſuper Prælatum non debere eſſe curioſum indagatorem caſus reſervati, neque poſſe uti hac notitia pro foro externo, committendo v. g. janitricibus, ut melius invigilent ad januas Monaſterii, vel ut mutent ſeras; poteſt tamen abſolutionem ſuſpendere, donec illa, quæ habet clavem, qua utitur pro nocturno egreſſu, eam tradat Confeſſario; hoc enim pertinet ad forum internum; nam clavis apud ipſam retenta, eſt occaſio proxima egrediendi, item ex eadem ratione, quod remittat veſtes, quibus induitur in egreſſu nocturno, & ſimilia, quæ media ſunt ad peccandum. Poſtquam ergo Monialis confeſſa fuit omnia tam non reſervata, quam reſervata, ſi immineat Communio, quam pœnitens non poſſit differre ſine ſcandalo, illam

absolvat directe a non reservatis, & indirecte a reservatis, cum onere ea omnia confitendi habenti potestatem absolvendi etiam a reservatis. Data hoc modo absolutione, si casus reservati habeant annexam excommunicationem, ut plerumque contingit in Monialibus, quamprimum petat facultatem a Prælato eam directe absolvendi: si non habeant annexam excommunicationem, poterit expectare tempus opportunum, quo, sine suspicione complicis detegendæ petat casus reservati absolvendi authoritatem; puta solemnitatem aliquam, cujus occasione poterit petere majorem auctoritatem, ut Moniales, si casu opus sit, absolvat a reservatis, non manifestando de præsenti hac indigere; si hoc non juvet, & Prælatus neget, dicat se illa indigere in generali; & si hoc neque juvet, dicat casum in particulari sine circumstantiis, quæ possint manifestare personam: si hoc neque juvet, & circumstantia necessario manifestanda sit, disponat pœnitentem, ut det ei licentiam pro salute animæ suæ alloquendi Prælatum. Si autem Prælatus esset adeo indiscretus, ut nollet concedere facultatem, & pœnitens nollet se manifestare Prælato, remedium esset recursus ad Sacram Pœnitentiariam.

14. Potest-ne Confessarius denegare Communionem Moniali, cui denegavit absolutionem, eo quod sit in occasione proxima peccandi, quam potest, & non vult abjicere?

Resp. Si accedat, non potest illam denegare; si enim denegatio sit publica, indirecte manifestatur peccatum, quo redditur pœnitens indisposita ad Sacramentum: si autem sit secreta, hoc redderet odiosam confessionem, dum in aliqua actione extra confessionem exprobratur ei delictum, quo redditur indigna ad suscipiendam Eucharistiam.

SECTIO II.

De administratione Sacramentorum facienda Monialibus.

1. QUænam Sacramenta Confessarius Monialium debet ipsis ministrare?

Resp. Tria, Pœnitentiam nempe, Eucharistiam, seu Viaticum, & Extremam Unctionem, de his ergo ea dicam, quæ specialiter ad Moniales pertinent, communia enim suis locis disposita sunt.

2. In quonam loco debet Monialibus administrari Sacramentum Pœnitentiæ?

Resp. Ex Gavanto verbo *Monialium cura spiritualis n.* 31. qui affert Decretum Congregationis Episc. *sub ann.* 1603. confessionalia ne sint in Sacristiis, seu locis occultis, & remotis, sed in Ecclesiis exterioribus: debet ergo in istis Pœnitentiam administrare ordinarie. Si autem aliqua infirma ad hæc descendere non potest, administret in loco decenti, & quidem solitis velis ita præparato, ut mutuus vitetur aspectus: idem dic in aliis necessitatibus. Si ingredi debet ad ministrandum infirmæ Sacramentum Pœnitentiæ, si non sit adeo imminens mortis periculum, & petere commode possit licentiam ingrediendi, eam petat; in casu necessitatis statim ingrediatur, etiam post signum vespertinæ Angelicæ salutationis, Superpelliceo, & Stola indutus: comitetur ad Cellam infirmæ a duabus comitatricibus maturæ ætatis, quæ ad Cellæ januam morentur, ita ut Confessarius ab iisdem commode cerni possit; ita statuit Sacra Congreg. 13. Septembris 1583. apud Barbosam, addentem, ex Decreto ejusdem Congregationis, Confessarium Monialium clausuram ingressum ad ministranda Sanctissima Sacramenta Sorori indigenti, debere recta via ac sine diverticulo ire & redire, nec in alia Monasterii parte divagari. Crederem tamen, quod si alii

Monialis infirma instanter peteret confessionem, etiamsi confessio non esset necessaria ob mortis periculum, vel ob Communionem, expediret, quod Confessarius ad illam accederet pro audienda ejus confessione.

3. Quænam Confessarius Monialium observare debet in administratione Pœnitentiæ, ut digne impleat suum ministerium?

Resp. Primo, vitet personarum acceptionem, & citra necessitatem ne diutius immoretur cum una, quam cum alia: vitet loqui de inanibus, & ne curiosus sit indagator tricarum, quæ inter Moniales fiunt, & suscipiat solum ea, quæ materia sunt Sacramenti, aut quæ observari debent ad promovendum spiritualem pœnitentis progressum. Secundo, ne auferat confidentiam Moniali, properando, vel quid simile faciendo, ex quo pœnitens cognoscere possit illius tædium: sit cautus in interrogationibus circa votum castitatis, ne sibi, aut pœnitenti injiciat laqueum perditionis. Tertio, ne interrumpat pœnitentem inter confitendum, nisi circumstantia aliqua quærenda sit, & dubitet in fine confessionis posse oblivisci: neve reprehendat inter confitendum, ne pœnitens deterrita hinc animum amittat confitendi reliqua: & si advertat pœnitentem ex erubescentia non audere exponere peccatum turpe, illam benignius solito excipiat, viscera paternæ compassionis exhibens, & omni studio alliciat ad confitendum. Ultimo det pœnitentiam accomodatam viribus, statui pœnitentis; arguat, obsecret, increpet in omni bonitate, & patientia.

4. Qualem potestatem habet Confessarius absolvendi pœnitentem Monialem?

Resp. Habet super illos casus, quos ei concedit Episcopus absolvendos, non autem supra reservatos ab Episcopo, ad quem debet accedere pro ulteriori facultate, & si casus sit Papæ reservatus, juxta Homobonum *tract.* 25. *cap.* 6. *resol.* 3. Episcopus potest facultatem tra-

tradere, ut eam absolvat, etiamsi casus habeat annexam censuram in Bulla Cœnæ: quinimo etiam si casus esset manifestus, & publicus, absolutionis beneficium ei impendere liceret, cum justum impedimentum adeundi Pontificem subsit; nam nec Romam mittere, nec scribere tenetur. Verba sunt laudati auctoris. Quantum ad Confessarium Regularem Monialium proprio Generali subditarum; habet eamdem facultatem, qua gaudent Confessarii sui Ordinis in Religiosos masculos: & si eveniat, quod aliqua ex ipsis incidat in casum Papæ reservatum, putat Homobonus, Episcopum posse, pro hoc absolvendo auctoritatem tradere, his verbis Moniales, etiam ob enormem excessum ab Episcopo absolvi debent, quia extra Clausuram exire non possunt. Alii tenent, quod Prelati Regulares habeant facultatem absolvendi Moniales sibi subditas in illis casibus. Sed cum Bonacina *de Censuris in communi dispul.* 1. *quæst.* 3. *punct.* 2. *num.* 3. ego existimo teneri mittere saltem epistolam, si commode potest, pro absolutionem obtinendo, ut patet a simili in impedimentis matrimonii; non enim credibile est, Papam velle ab Episcopo absolutionem impendi, quando patet recursus ad Sedem Apostolicam per Procuratorem, vel per Epistolam.

5. Qualiter debet procedere Confessarius cum Moniali existente in occasione proxima peccandi, sive interna, sive externa, quam potest, & non vult dimittere?

Resp. Regulariter loquendo, absolvenda non est; quia volens occasionem proximam, virtualiter vult peccatum, quod cum ea conjungitur, adeoque caret vero & sincero proposito non peccandi, quod ore tantum dicit se habere, adeoque ei credendum non est, cum protestatio sit contra factum. Limitat tamen Joannes de Lugo *disp.* 14. *de pœn.* 151. nisi ex tali dimissione pœnitenti immineat grave damnum infamiæ, aut periculum scandali:

vel cum demonstrat extraordinarium dolorem, ratione cujus fortior evadit ad resistendum, adeoque occasio antecedenter proxima jam talis non est; vel cum pœnitens serio proponit adhibere media ad cavendum peccatum, ut si occasio sit ex fœmina, statuat numquam cum sola manere, & colloqui.

6. Si Monialis, cui tolerata est occasio proxima propter grave damnum, una cum dolore extraordinario demonstrato, iterum relabatur in eamdem actuum frequentiam, est neabsolvenda?

Resp. Negative; quia illa peccatorum frequentia sine ulla emendatione demonstrat sufficienter propositum fuisse fictitium: si autem esset aliqua emendatio, licet non totalis, adjuvanda est salubribus pœnitentiis, ut Deo adjuvante perficiat opus, quod jam incœpit. Contrariam sententiam, durante eodem periculo damni, infamiæ & scandali, tuetur idem Joan. de Lugo una cum Vivaldo, & Sancio: hoc tamen mihi videtur in praxi satis periculosum. Curet ergo Confessarius Moniali insinuare, nullum damnum æquiparari posse damno animæ, & nihil magis infame esse, quam esse turpem coram Deo, ut hinc animetur postposito quocumque humano respectu occasionem rescindere, & abjicere.

7. Potest-ne Confessarius differre absolutionem Moniali, quæ sæpe promisit occasionem dimittere, & numquam dimisit?

Resp. Affirmative; dilatio enim absolutionis, quæ est in utilitatem pœnitentis, non est injuriosa.

8. Debet-ne Confessarius erudire Monialem, quæ bona fide persistit in occasione proxima peccandi, putans non esse novum peccatum in illa permanere?

Resp. Affirmative; quoad hoc enim puto falli Doctores contrariæ sententiæ in applicatio-

ne

ne doctrinæ generalis alioquin bonæ, quam & ego de impedimentis Matrimonii trado, scilicet, cum Confessarius deprehendit pœnitentem laborare ignorantia invincibili juris, aut facti, & alioquin prævidet ignorantiam ablatam redundare in detrimentum pœnitentis, qui prosequetur facere cum peccato id, quod antea licite faciebat; proinde debet dissimulare, & non erudire. Hoc non currit in aliis casibus, & vix cum maxima limitatione in impedimentis Matrimonii, quæ nonnisi cum maxima difficultate auferri possint: & multo magis non currit in nostro casu; licet enim Monialis nesciat occasionem proximam non abjicere esse peccatum, scit tamen se peccare peccato ad occasionem consequente, & illud aperit Confessario; cum igitur nihil illi proficiat sua ignorantia, neque illi nocet ablatio illius, & eruditio.

9. Quando non debet Confessarius Monialium auferre ignorantiam circa peccata, quæ pœnitens bona fide, & sine scrupulo committit?

Resp. Cum Confessarius videt remedium esse difficilius, & hinc prudenter judicat sua correctione, & eruditione nihil profuturum; tunc melius est, ut relinquat pœnitentem in bona fide: cum sperat emendationem: tunc tenetur admonere, tum ex charitate, tum ex officio Pastoris, & Magistri: si ignorantia pœnitentis sit vincibilis, & culpabilis, tunc cum talis ignorantia non excuset a peccato, erudire debet: si ignorantia etiam sit contra Monialem pœnitentem, quæ ex conscientia erronea putet esse peccatum, quod revera peccatum non est, erudiri debet.

10. Quid debet facere Confessarius, qui reperit Monialem in præteritis confessionibus minus integre fuisse confessam?

Resp. Si instet Communio Monialibus, quam sine nota infamiæ, & periculo scandali omittere

tere non poteſt, tunc eam abſolvat cum onere ſe præſentandi tempore opportuniori, & quam primum reiterando omnes Confeſſiones ſacrilege factas. Si autem non inſtet, eam remittat pro diligenti examine faciendo, ut integre, & materialiter, & formaliter confiteatur, antequam ad Sacram Communionem accedat. Si autem Monialis ſit rudis, & hebetioris ingenii, quales ſolent eſſe nonnullæ ſimplices Converſæ, ita ut & ſi pluries dimittatur ad novum examen, non ideo ſit exactius confeſſura, quam ſi ſtatim a Confeſſario cum patientia interrogetur; tunc de præſenti, ſi fieri poteſt, adjuvanda eſt ad repetenda peccata omiſſa, & commiſſa; hanc enim regulam pro ruſticis, & idiotis communiter tradunt Doctores, ea ducti ratione, quod dimiſſio ex una parte pœnitentibus eſt moleſta, ex alia non eſt utilis, quod & ſi millies ſe examinent, non ſunt magis apti, quam ſi breviter a Confeſſario interrogentur.

11. Poteſt-ne Confeſſarius cogere Monialem ſurdam, ut ſcripto confiteatur?

Reſp. Negative, quia peccata ſcribere, & Confeſſario ſcripta præbere, eſt modus confitendi inſolitus, & de ſe publicus, ad quem non obligat Eccleſia, maxime cum huic occurri poſſit præcipiendo, ut Moniales recedant, & longe diſtent a loco; cum confitetur ſurda, vel ſurdaſtra. Sentit tamen Layman *lib.* 1. *tract.* 6. *c.* 6. poſſe ſurdam ſcripto confiteri, ſi velit; item ægrotam, quæ ex angore gutturis aliter nequeat confiteri. Item quæ magno pudore afficitur ex peccatis turpibus commiſſis, quia hæc conſuetudo oretenus confitendi, cum adeſt cauſa rationabilis, recedendi ab illa, non obligat ſub lethali. Si autem Confeſſarius angatur ſcrupulo in ſuſcipienda confeſſione hoc modo extraordinario, maxime illius, quæ non audet turpia a ſe patrata confiteri, provideri huic poterit ſic; legat ipſe chartam, & interroget de quolibet peccato ibi ſcri-

ſcripto, puta; polluiſti-ne te ipſam? & ita reſpondebit, utique; quot vicibus? tot: &c. Non video, quomodo hic modus providens integritati confeſſionis, quæ res, agendo de Monialibus eſt maxime conſideranda, vitioſus dici poteſt? Caveat tamen hanc conſuetudinem introducere, & ſit tantum ultimum remedium extremæ neceſſitatis pro confeſſione integra tandem obtinenda, de qua aliter ob erubeſcentiam deſperetur neceſſaria integritas.

12. Confeſſarius Monialium poteſt-ne abſolvere Monialem ex repentino morbo ſenſibus deſtitutam, quæ nec petit confeſſionem, nec ullum dedit contritionis ſignum?

Reſp. Ex Homobono *tract.* 13. *cap.* 6. *q.* 18. abſolvi poteſt, ſi alias erat Monialis bona, nec notoria peccatrix; nam talis cenſenda eſt moraliter petens, & teſtimonium hujus petitionis eſt vita religioſe tranſacta. Immo Diana vult in hoc caſu adeſſe etiam materiam ſenſibilem Sacramenti, quæ per teſtificationem, & famam publicam efficiatur præſens, quatenus fœmina proba, maxime Religioſa, & Chriſtiano more vivens, ſupponitur quotidie conteri, & dolere de peccatis. Adde cenſendum eſſe, Religioſam ex conſuetudine promptam ad actum pietatis, morbo correptam velle confiteri, licet hoc ſignis exprimere nequeat. Hinc cum abſolutione ei tradita ſub conditione, ſcilicet, ſi es diſpoſita, & providetur neceſſitati ſpirituali, & conſulitur reverentiæ, & decentiæ Sacramenti; & in hoc utique crediderim nihil mali immiſceri.

13. Quas interrogationes debet facere Confeſſarius Monialium, maxime in fine vitæ, ut deteſtentur omnia peccata commiſſa?

Reſp. Infirma utique adjuvanda eſt ad generalem, & particularem, quantum fieri poteſt, omnium peccatorum deteſtationem: omiſſis ergo materiis, quæ Laicis etiam communes ſunt, brevi eam interrogat ſuper delicta Religioſarum

pro-

propria ; pro quibus notum hic facio: Contra Deum ergo interrogetur? An divinum Officium post professionem sine causa omiserit: An cum debita reverentia Sacramenta receperit: An orationi mentali aliisque spiritualibus exercitiis juxta præscriptionem sui Ordinis vacaverit: An a vigiliis, & jejuniis propriis sui instituti cum affectata necessitate se liberaverit: An doluerit de vocatione ad Religionem, Deumque sibi nimis duram sortem dedisse aliquando dixerit: An diffiderit de Divina misericordia, vel nimis de ea præsumpserit: An superstitionibus, vel vanis observantiis vacaverit: An verba Sacræ Scripturæ ad vanos usus, & indecentes transtulerit. Contra Religionem interrogari poterit: An Statuta Religionis scienter violaverit: Quomodo in capitulis de Regimine Monasterii cum Justitia se gesserit: An in præjudicium Religionis, in gratiam alicujus aliquid faciendum curaverit: An in electionibus Abbatissæ respexerit ad amicam potius, quam ad meritum eligendæ; & hujus occasione, an violaverit aliquod juramentum: An ambiverit per media illicita promoveri ad dignitatem: An in ea posita permiserit introductionem novorum abusuum, vel toleraverit inobservantias Regularum, vel inordinate correxerit, vel ex vindicta, & odio contra aliquam processerit in pœnitentiis dandis, & assignandis officiis onerosis, vel præeminentibus in Monasterio, injuste deprimendo unam, & attollendo aliam. Contra votum Obedientiæ: An aliquid fecerit: An ex spretu aliquam observantiam noluerit facere, vel recusaverit ex odio genuflexionem, & solita obsequia deferre suis Superioribus; An vi, vel prætextu falso, vel favore externo emendicato, a subjectione suæ Abbatissæ debita se injuste subtraxerit. Contra votum castitatis, si necessitas non postulet, sobrie se geret: interroget de diligentia in expellendis cogitationibus impuris, de aliquo pravo affectu erga aliquam personam in vel extra Mo-

nasterium, de epistolis cum verbis æquivocis, vel amatoriis: an pœnituerit corpus suum Deo dicasse. Contra paupertatem, interroget: An munuscula sine licentia dederit, vel receperit: An vanum aliquid, aut pretiosum supra necessitatem licentia extorta sibi comparaverit: An aliquid de Monasterio dissipaverit: An aliquid notabile, sive in pecunia, sive in re, supellectili pretiosa, sine licentia detinuerit; & si adhuc detineat, curet, ut statim consignet Superiori, vel ab ea licentiam detinendi, ad usum habeat, ne proprietaria discedat ab hac vita; An videns se proximam morti, de rebus ad suum usum concessis disposuerit pro aliqua amica, vel quæ illi inservit; quod si comperiat, curet, ut petita facultate ab Abbatissa illud donet, vel quod melius est, ut omnia in manu Abbatissæ dimittat, deprecans illam, ut gratam se exhibeat illis, quæ ei inserviunt. Contra se interroget: An nimis sibi indulserit in commoditatibus procurandis: An superbierit jactando nobilitatem, & sæcularem gloriam præ aliis: An sibi gravia mala sit imprecata: An sibi complacuerit de peccatis alias commissis: An doluerit non arripuisse occasionem ea committendi: An ea jactaverit: & qualiter excesserit in edendo, dormiendo, & bibendo: An se exposuerit scienter periculo peccandi: An impatiens, iracunda, otiosa fuerit. Contra proximum, interroget: An illum oderit, an calumniata sit, an invidia alterius honoris procuraverit impedire alterius electionem ad dignitatem sui Ordinis, & quibus artibus: an curaverit dissolvere alterius amicitiam, ut illam sibi conciliaret; an disseminaverit discordias: an servaverit ea, quæ secreto sibi commissa sunt: an murmuraverit, rapuerit, vel aliquid detrimenti alteri fecerit; an negaverit resalutare salutantem, & signa externæ charitatis; an alicui molestiam tulerit; an nimis imperiose gravaverit servas, vel etiam verbis offensivis, aut turpibus: an aliquando ex ira percusserit: an aliquam ex Officio de-

poni injuste curaverit. Ille autem qui habet suæ pœnitentis notitiam, & cognoscit figmentum ejus, poterit cum majori diligentia immorari in iis, in quibus novit eam frequentius incidisse. Absoluta confessione, ante delationem Sacri Viatici, adjuvet illam, ut eliciat actus fidei, spei, & charitatis, quos sub lethali unusquisque tenetur instante morte elicere: confortet eam ad sperandum in Divina Misericordia, maxime si scrupulis angatur: si e contra Religiosa fuerit bene semper vivens, & timeat elationem, & superbiam, & jactantiam, illi demonstret, quam terribile sit judicium Dei, qui scrutabitur Jerusalem in lucernis. Det ei salutarem pœnitentiam, quæ infirmam valde non gravet, & eam confortet ad pignus salutis devote recipiendum, & prius curet, ut humiliter petat veniam ab omnibus Sororibus de molestia illis data; & si cum aliqua in particulari rixam habuerit, eas simul reconciliet, & uniat; & curet tam ex parte infirmæ, quam sanæ, ut honore se invicem præveniant; & ut alteri veniam petat, & oblivionem de præteritis, ut Deus etiam ejus obliviscatur peccatorum. Confessarius vero in se ipso reflectet, non esse necessariam generalem Confessionem ante mortem, si pœnitens moraliter certa sit se rite confessam fuisse de suis peccatis. Hinc si nolit generaliter confiteri, non est ad hoc adstringenda, sed tantum hortanda, ut in genere se accuset de commissis contra Deum, contra proximum, contra Religionem, & vota, &c. Inservire etiam poterunt istæ interrogationes aliis Confessionibus generalibus, cum expedientes, vel necessariæ sunt.

14. Expeditne Confessario, ut permittat Moniali frequentem usum Confessionis generalis?

Resp. Negative; hoc enim est scrupulos fovere, cum experientia constet, animas timoratæ conscientiæ, quibus permissum est repetere ter, vel quater totius vitæ Confessionem, innumeris scrupulis fuisse subjectas. Cum ergo unam permisit

misit pro dubietate, quam habebat de male factis confessionibus in juventute, alias prohibeat; & solum singulis annis generalem annuam confessionem peccatorum ejusdem anni facere permittat. Hoc enim valde commendatur a Directoribus conscientiarum. Cæterum quod attinet ad regulas conscientiæ scrupulosæ, hoc dictum est in capite de conscientia, ad quod recurrat.

15. Quamnam frequentiam Sacræ Communionis debet Monialibus præscribere, aut permittere?

Resp. Quantum ad præscribere: Ultra generale præceptum, quod extat confitendi, & communicandi semel in anno; Concilium Tridentinum, *sess.* 25. *c.* 10. *de Regularib.* hæc habet: Attendant diligenter Episcopi, & cæteri Superiores Monasteriorum Sanctimonialium, ut in constitutionibus earum admoneantur Sanctimoniales, ut saltem singulis mensibus confessionem peccatorum faciant, & Sacrosanctam Eucharistiam suscipiant: Miranda *q.* 10. *de mon. art.* 1. Fagund. *præc.* 5. *Eccl. l.* 1. *c.* 6. *n.* 8. Tambur. & alii, res flectentes supra ly *admoneantur*, putant talia verba non esse præceptiva, & obligativa sub mortali. Contrariæ sententiæ est Navarrus. Cajetanus putat, Moniales teneri sub lethali confiteri semel in mense, etiamsi habeant tantum venialia, propter Clementinam, *Sane*, in qua dicitur: Singulis mensibus tam in Monasteriis, quam extra, sublata occasione quacumque, ad confessionem saltem semel accedant omnes, & singuli Monachi, & in prima Dominica mensis cujuslibet in Monasteriis semper communicent: quæ verba utique præceptiva sunt, & non tantum consultiva. Sotus rejicit hanc opinionem tamquam nimis rigidam, *in* 4. *d.* 116. *q.* 1. *art.* 3. & alii putant Constitutionem hanc moderatam fuisse a Concilio Tridentino, & præceptum transiisse in consilium expressum per illud verbum *Admoneantur*. Certum mihi videtur, Monialem renuentem singulis mensibus ad Sacramentum acce-

accedere, versari in pessimo statu salutis, aliunde enim provenire nequit hæc panis cœlestis nausea, nisi ex eo quod cor divertat ad alia extra Deum; eam ergo moneat, & si nihil proficiat, dicat Ecclesiæ, scilicet Superioribus, ut provideant. Ultra hoc generale, sive præceptum, sive consilium, debet cavere, ut sumant Sacram Communionem juxta præceptum suarum particularium Constitutionum; hoc quantum ad præscribere. Quod attinet ad permittere, non debet permittere, ut communicet feria sexta in Parasceve, neque in Sabbato Sancto, neque in nocte Nativitatis statim post Missam mediæ noctis. Frequentiam Communionis regulariter permittere poterit octava quaque die, item aliquando intra hebdomadam, si mediet solemnitas, vel dies devotionis, ut sunt feriæ sextæ occurrentes mense Martii. D. Bonaventura *de profectu Relig. c. 77.* habet, vix inveniri Religiosum non Sacerdotem adeo sanctum, cui non sufficit semel in hebdomada communicare: nihilominus si advertat aliquam Monialem valde deditam silentio, & orationi, multum proficere frequenti usu Sacramentorum, poterit ei etiam impartiri Communionem quotidianam: id utique damnare non auderem, cum in nonnullis locis Moniales Capuccinæ strictissimæ observantiæ ea utantur; nihilominus regulariter alii permittenda non est, nisi forte approbata earum constitutio aliter præciperet.

16. Potestne Confessarius Moniali asserenti se vivere ex sola sumptione Eucharistiæ, ad noscendam veritatem hujus facti hostiam non consecratam pro consecrata ei tradere?

Resp. Cum *S. Th. p. 3. q. 80. art. 1. ad 4.* Non licere porrigere hostiam non consecratam pro consecrata, cum hoc sit præbere adstantibus occasionem proximam idololatriæ: & eo magis hoc firmum esse debet, quia supersunt alia signa ad probandum, num spiritus illius Monialis ex Deo sit, an vero decipiatur a Dæmone se transformante

in Angelum lucis ; & quamvis difficile ſit diſcernere, an Monialis, quæ cenſet ſe pati divina, puta revelationes, extaſes, alioſque divini amoris favores extraordinarios, vero ſpiritu ducatur, nihilominus ex Card. Turrecrem. *in libris revelationum S. Birgittæ ante Bull. Canonizationis ejuſdem*, ponuntur quinque ſigna. Primum ſcilicet, quando graves & experti ſapientes ſpirituales viri id judicant. Secundum ex parte effectus: nam revelatio divina efficit hominem humilem, flexibilem, & diſciplinatum; ſpiritus vero diabolicus reddit animum tumidum, præſumptuoſum, & pertinacem. Tertium eſt puritas, & integritas veritatis eorum, quæ revelantur; quando enim revelationes per totum continent veritatem ſine admixtione alicujus falſitatis, non eſt dubium, quin ſint a Spiritu Sancto, qui doctor, & inſpirator eſt veritatis; quando vero habent falſitatem, aut errores permixtos, non a ſpiritu Dei, ſed diabolico procedere dignoſcuntur. Quarum eſt conformitas ad S. Scripturam, & Sanctorum PP. doctrinam; cum enim revelatio conformis reperitur Divinis Scripturis, & Sanctorum ſententiis & exemplis, arguitur eſſe revelatio Spiritus Dei; ſi autem diſſonat, & diſcordat ab eis, ſuſpecta merito talis habenda eſt: unde Ricar. *Suſpecta eſt mihi omnis veritas, quam non confirmat Scripturarum auctoritas*. Quintum, quod Perſona, cui revelationes factæ leguntur, approbatæ ſanctitatis eſt in Eccleſia Dei: reflectat ergo ad ſecundum ſignum; & bene videat, num præ cæteris humilior, ſilentio dedita, facilis ad propriæ voluntatis abnegationem, prompta ad obediendum etiam in minimis ſit. Quandoque etiam neget ei Sacram Communionem, ſi hoc ſine ſcandalo fieri poteſt: & obſervet, qua animi promptitudine acceptet impoſita. Si enim eam reperiat duram, obſtinatam, loquacem, & pluribus ſine neceſſitate aperientem ſecreta ſui cordis, hujus profecto revelationes habendæ ſunt tamquam fabulæ & deli-

ria, vel certe tanquam mali ſpiritus deceptiones.

17. Quænam obſervare debet Confeſſarius in adminiſtratione Euchariſtiæ?

Reſp. Primo, eam proporiis manibus miniſtret, & non per Capellanos, aut alios Religioſos. Secundo, clavem Tabernaculi apud ſe retineat. Tertio, clavem oſtioli, ſeu feneſtræ, ad quam accedunt pro Communione Moniales, apud ſe habeat, & nullo modo conſignet Abbatiſſæ. Hæc omnia declarata eſſe a Sac. Congr. refert Jacobus Maſſi, *lib. l. Abbadeſſa inſtruita*. Si caſu inter communicandum particula decidat intra clauſuram, non ideo poteſt ingredi clauſuram, ut eam ſumat; ſed curet, ut eadem Monialis lingua eam ſumat, & communicet: & ſi ad hoc difficilem ſe præbeat, porrigat ei patenam, ut media eadem decenter elevet a terra, & præbeat Sacerdoti. Uterque iſte modus nihil ſapit irreverentiæ, & indecentiæ: non primus, quia propriis manibus non communicat, quod prohibitum eſt; non ſecundus, quia contactus patenæ in caſu neceſſitatis non eſt illicitus. Curet demum, ut Monialis diligenter locum, ſuper quem cecidit hoſtia, abradat, & ablutio in Sacrarium projiciatur ad præſcriptum Rubricæ.

18. Quomodo ſe gerere debet Confeſſarius Viaticum miniſtrans?

Reſp. Superpelliceo, & Stola indutus debet Pyxidem ponere ſuper feneſtellam, ex qua Moniales Communionem ſumunt, deinde ingredi clauſuram ſine comitatu aliorum: (Moniales enim ſufficienti decentia poterunt Sacramentum comitari, (& a Choro procedere ad infirmam: ſi alius modus decens ſit in uſu illius Diœceſis, eum obſervet. Si occurrat pro ſpirituali ſolatio alicujus infirmæ, quæ in longa infirmitate communicare velit ex devotione, hæc eadem obſervet, petita & obtenta licentia ingrediendi ab Ordinario, qui non debet eſſe difficilis in concedenda hujuſmodi licentia, occurrente ſolemnitate, vel menſtrua

ſtrua Communione, ne afflictioni corporali ſuperaddatur hæc alia afflictio privationis Sacramentorum.

19. Quomodo procedere debet Confeſſarius cum infirma, ſi delata ad eam Communione, antequam communicet, dicat velle confiteri, & ex confeſſione deprehendat illam plures confeſſiones irritas feciſſe, adeoque reiterandas?

Reſp. Primo, antequam Confeſſarius accedat cum Communione, eam adeat, & curet ita diſponere, ut cum accedit cum Sacramento, iſte caſus non ſuccedat: nihilominus ſi non obſtante diligentia adhibita ſuccederet: Reſpondeo cum Diana *p. 5. tr. 7. reſ. 75.* vel infirmitas eſt periculoſa, ita ut timeatur Monialem ſine confeſſione morituram, ſi differatur ad tempus immediate poſt Sacramentum repoſitum ſuo loco: & tunc Confeſſarius curet, ut Monialis confiteatur eo meliori modo, quo poteſt, ſubdendo clavibus peccata mortalia, ſi non omnia, ſaltem graviora, quæ tunc menti occurrunt, animo cum majori diligentia ſubdendi omnia Confeſſario revocato poſt Sacramenti Euchariſtici ſumptionem; curet item, ut generaliter ſe accuſet de omnibus, & actum contritionis, quem poſſit, ferventiorem eliciat; deinde eam obſolvat, & communicet. Sic enim permittitur confeſſio poſſibilis pro illius temporis anguſtia, miniſtratur Euchariſtia, & providetur ſcandalo, & notæ infamiæ, quæ oriri poſſet; ſi eam dimitteret non communicatam. Vel infirmitas non eſt adeo periculoſa; & tunc ſi prævideatur Monialem brevi temporis ſpatio, puta dimidiæ horæ, non expedituram confeſſionem, mihi videtur, quod etiam in hoc ſecundo caſu confiteatur de aliquibus gravioribus, quæ menti tunc occurrunt, eliciendo actum doloris ex motivo generali de omnibus peccatis a ſe commiſſis, cum propoſito confitendi ſingula exacte; & data abſolutione, quæ directe cadit ſuper peccata confeſſa, indirecte ſuper non confeſſa,

fessa, eam communicet? cum enim difficile sit excitare statim ferventem contritionem, quæ peccata deleat, melius providetur dignæ, & decenti Eucharistiæ sumptioni per confessionem præmissam juxta temporis angustias.

20. Confessarius accedens cum Pyxide ad fenestellam, ut Monialem communicet, debetne audire peccatum, si hæc velit iterum confiteri? vel permittere, quod recedat incommunicata?

Resp. Neutrum faciendum est; non primum, quia ibi adstat, ut Minister Eucharistiæ, non Pœnitentiæ, nec sine indecentia posset hæc ministeria confundere; maxime cum respectu Monialis sanæ non sit illa necessitas, quæ militat pro infirma: & si hic abusus introduceretur semel, daretur ansa multis aliis consimilibus abusibus: non secundum, quia talis recessus regulariter nequit fieri sine scandalo: sicut docent de laico, qui ad linteum Altaris pro Communione adstat, & recordatur alicujus lethalis, communiter Auctores, qui tunc debet sibi consulere per actum contritionis: animo illud exponendi post Communionem. Hæc responsio tenenda est, cum plures Moniales ibi adsunt pro Communione. Secus quando una esset tantum Monialis communicatura, nullum apparet scandalum, si Confessionem obliti peccati suscipiat pro digna receptione Sacramenti Eucharistiæ.

21. Quantum ad extremam Unctionem nihil aliud advertendum est a Confessario Monialium ultra ea, quæ de hujus Sacramenti administratione habentur in tertia parte hujus libri: nisi quod Confessarius ingressus ad illam ministrandam debet curare, ut tempore ministrationis Moniales septem Psalmos Pœnitentiales recitent; item Oleum Sanctum detineri debet in Ecclesia exteriori, non interiori Monialium: in loco decenti, non tamen in Tabernaculo simul cum Pyxide: & clavis illius esse debet penes Confessarium.

22. Quo-

22. Quomodo debet Confessarius Monialium tempore interdicti se gerere?

Resp. Si interdictum sit generale locale impositum a Papa, debet illud servare, si servetur ab Ecclesia Matrice: item si sit impositum ab Episcopo, etiam si Moniales exemptæ sint, & Episcopus mandet servari interdictum: hoc enim habetur a Concil. Tridentino, sess. 25. c. 15. Potest tamen januis clausis celebrare Missam suis Monialibus, nullo præcedente campanæ sonitu; eis ministrare Sacramenta, sepelire &c. quæ omnia præstare debet interdictis non admissis. Hæc eadem præstare potest etiam erga puellas, & alias intra claustra degentes, dummodo ipsæ interdictæ specialiter non sint, aut interdicto causam non dederint: ita Borbonus: Quoad privilegia celebrandi, & administrandi Sacramenta etiam laicis (exceptis tamen excommunicatis, aut illis, qui interdicto causam dederunt) in nonnullis solemnitatibus, vide in tertia parte de Interdicto; & observa privilegia Regularium respective transire ad Moniales gestantes habitum illius Religionis.

23. Possunt-ne Confessarii Monialium in dicenda Monialibus Missa conformare se Officio Monialium ea die in Choro recitato?

Resp. Ex Gavanto verbo *Monialium cura spiritualis*, num. 33. qui citat pro se Decretum Congregationis rituum, Missam dicere possunt, quæ concordet cum Officio Monialium in Choro, sed ritu Romano, qui Romano utuntur Breviario, & Missa sumpta de communi, si propria non habetur in Missali Romano.

SECTIO III.

De Votis solemnibus.

1. VOta solemnia Monialium ea sunt, quæ in regulari professione Deo fiunt; & regulariter tria sunt, scilicet Paupertatis, Castitatis, & obedientiæ, sub qua continetur votum Clausuræ. Dixi, regulariter, quia in nonnullis etiam adest quartum quadragesimalis perpetuæ observantiæ.

2. Quibusnam tenentur Moniales ex vi voti obedientiæ obedire?

Resp. Tenentur primo Papæ, deinde Episcopo, seu Ordinario loci, si non sunt exemptæ; si autem exemptæ sint, in iis quæ pertinent ad clausuram tenentur obedire Episcopo, in aliis proprio Superiori regulari, & Abbatissæ, qui omnes possunt eas obligare ad faciendum, vel omittendum aliquid etiam sub mortali, si materia gravis sit, & earum Regulis conformis, directe, vel indirecte, ut infra explicabitur; supra Regulam enim præcipere nequeunt; secus omnes adstringi possent ad observantiam Capuccinarum.

3. Quomodo Moniales tenentur obedire Abbatissæ præcipienti in virtute obedientiæ?

Resp. Ex Suar. tom. 4. de Relig. tr. 9. l. 1. capit. 12. Moniales cum promittant obedientiam Abbatissæ, ut constat ex formulis omnium Professionum, si Abbatissa ita præcipiat, ut fidem datam exigat, obligavit in conscientia, jussione se habente per modum conditionis applicantis obligationem voti ad talem materiam: sive ergo formaliter præcipere possit virtute obedientiæ, ut sentit Rodriquez cum pluribus: sive solum, ut sentiunt alii communiter, præcipere possit ut Materfamilias habens potestatem gubernativam domesticam, & civilem, Confessario resolutio hujus quæstionis parum utilis est; & sufficit, quod sciat Monialem

lem frangere votum, quo se obligavit obedire Abbatissæ, si huic exigenti in re gravi juxta Regulam non obediat, vel renuat obedire. Dixi, juxta regulam, si enim jubeat insolitas pœnalitates, longissimas orationes, jejunia, aut abstinentiam in suo Ordine inconsuetam, nisi hæc dentur ad modum pœnæ cum proportione ad patratam culpam, non obligabit sub lethali.

4. Hinc si Abbatissa jubeat in virtute sanctæ obedientiæ alicui renitenti ad Chorum accedere, ut Horis canonicis, cum non est impedita, intersit, si nolit accedere, peccabit mortaliter. Item si præcipiat, ne accedat ad collocutorium ad colloquendum cum Persona aliqua determinata, ne mittat ad eam litteras impertinentes, & similia, quæ sunt contra Regulæ præscriptum, si non obediat, peccabit; si autem præcipiat aliquid vanum, leve, aut præter Regulam, puta ut elevet paleam a terra, ut abluat vestem, verrat partem domus, & similia, quæ levia sunt, si non obediat, non peccabit mortaliter, nisi forte omittat facere ex spretu, & contemptu: tunc enim mortaliter peccabit, non contra votum, sed contra reverentiam debitam Superiori; & culpa hæc reducenda erit ad superbiam. Excusat etiam a lethali nedum levitas materiæ, verum etiam inadvertentia, parva morositas ad obediendum, & reliqua, quæ in aliis præceptis positivis excusare possunt a lethali.

5. Quænam potest Abbatissa præcipere in virtute obedientiæ?

Resp. Ea, quæ sunt juxta Regulam, sive directe, & expresse, ut sunt ea, quę in Constitutionibus sui Ordinis continentur; sive indirecte, & implicite; ut sunt ea, quæ valde necessaria sunt, & sine quibus Regula nequit observari: ita Sanchez, Layman, Lessius. Hinc Confessarius, ut judicet recte, quodnam peccatum fecerit illa, quę se accusat de transgressione præcepti injuncti ab Abbatissa, debet attendere ad hęc tria, nimirum ad

qualitatem materiæ, an ſcil. ſit gravis, vel levis, honeſta, & juſta Regula Monaſterii, ad qualitatem præcepti, an ſcil. ſit impoſitum cum intentione obligandi: ad qualitatem perſonæ, cui ſit, an ſcil. ſit potens, vel impotens ad obediendum: ad impoſſibile enim nemo tenetur.

6. Circa qualitatem præcepti; obſervandum eſt Abbatiſſam poſſe triplici modo proponere Moniali aliquid faciendum, per modum conſilii, per modum mandati, per modum præcepti. Ita Archidiaconus 14. *qu.* 1. §. *ſi quis*. Mandatum eſt quid medium inter conſilium, & præceptum; majus conſilio, & minus præcepto; exprimitur rbis ſignificantibus intentionem Abbatiſſæ ıt faciat, non autem ut obliget obligatio ſtricta voti obedientiæ; puta dum dicit; Verrat cubiculum, Audiat Miſſam, Accedat ad chorum, nihil aliud addendo. Præceptum dicit intentionem obligandi obligatione ſtrictiſſima voti; & ſolet exprimi ſic: In virtute ſanctæ obedientiæ fac hoc, vel in aliis verbis denotantibus ſe velle obligare ſubditam ad obediendum, ut notat Suarez *tom.* 2. *de Relig. lib.* 10. *c.* 4. *n.* 11. Conſilium eſt, cum proponitur aliquid faciendum tamquam melius, eligendum tamen, vel omittendum ad arbitrium ſubditæ; ac exprimitur verbis: Poterit hoc facere, vel Erit perfectior, Deo magis placens, ſi hoc faciat; Laudabile valde eſt hoc facere. Solum ergo præceptum obligat ex voto obedientię, & faciens contra conſilium, vel contra mandatum, deficit in virtute, & perfectione obedientię, non autem in ſubſtantia voti; Caveat Abbatiſſa, ne frequens ſit in faciendis præceptis, quæ prudenter ex occaſione gravi facienda ſunt; ſecus laqueum conſcientiis injiciet: neque ſi intendit in re levi obligare ſub mortali, ideo quæ tranſgreditur, mortale peccatum committet, puta ſi præcipiat tali hora ſilentium, promptum acceſſum ad chorum, abſtergere veſtium maculas, quia, ut bene notat Suarez, cum neque lex naturalis,

ralis, aut divina, in re levi obliget sub lethali, neque poterit obligare lex humana.

7. Circa qualitatem materiæ, nota eam debere esse juxta Regulam, non præter, aut supra Regulam; est enim Abbatissa, ut notat Sanchez l. 6. moral. c. 1. n. 30. solum executrix Regularum, potens imponere ea præcepta, quæ sunt necessaria, ut Moniales quiete vivant absque scandalis, & perturbationibus regularis observantiæ, non autem ut magis proficiant in virtutibus; profectus enim spiritualis subditorum est finis potestatis spiritualis, cujus est incapax fœmina. Hinc notat Sanchez cap. 2. num. 25. posse quidem Prælatum regularium Monialium, cui competit potestas spiritualis, & non tantum domestica, & civilis in pœnam violationis Regulæ, aut alterius delicti, aut in cautelam ad præcavendum recidivum, ne relabatur in peccatum, imponere formale præceptum obedientiæ, majoris austeritatis in Regula non contentæ; non autem Abbatissa, ob rationem jam insinuatam. Unde nequit Abbatissa præcipere Moniali, ut denuo aliquod peccatum fateatur, ut tentationes suas aperiat Confessario, & similia. Credo tamen eam præcipere posse, ut audiat Missam in diebus ferialibus, quicquid in contrarium dicat Sanchez n. 30. quia hoc non respicit præcise finem spiritualem majoris profectus, sed executionem Regulæ, quæ hoc mandat, similiter, ut confessionem menstruam faciat, in quibus præceptis præcipiuntur etiam indirecte actus interni. Layman, & Suarez putant, Religiosis, actus internos indirecte etiam præcipi posse; quia videtur Religiosum virum ad id se obligare, cum per Religiosam professionem se quasi in holocaustum Deo tradat. Hoc tamen non est in usu.

8. Circa qualitatum personæ; nota, physice impotentem utique non teneri; quæ autem habeat eam impotentiam moralem, quæ excusat ab observantia Legis Ecclesiasticæ positivæ erit,

etiam excusata ab observantia præcepti Abbatissæ. Adverte tamen cum Sanchez l. 6. mor. c. 5. n. 56. Rodriq. tom. 3. q. 11. art. 3. quorum tamen opinioni refragantur Tabiena, & Armilla, quoad Religiosos, eademque ratio currere videtur quoad Moniales: quod licet Lex humana ordinarie non obliget cum periculo mortis, gravis infamiæ, aut magnæ bonorum jacturæ; fieri tamen potest, ut quandoque Monialis teneatur obedire etiam cum periculo vitæ, ut si jubeatur inservire Monialibus tempore pestis, gerendo curam temporalem infirmarum, præbendo eis cibum, & necessaria ad vitam: quia ad conservationem & bonum regimen Monasterii spectat, ut mutuo se succurrant in necessariis. Excusant tamen Religiosam citati Auctores in casu, quo tam tenui valetudine prædita sit, ut cum longe majori periculo contagionis, quam infectæ, id munus exercere valeat.

9. Res indifferens potest-ne cadere sub rigoroso præcepto obedientiæ obligantis sub lethali?

Resp. Cum Layman l. 4. tract. 95. cap. 9. si constet rem præceptum esse ex natura sua indifferentem, & item præceptum ex fine vano, & inutili, Monialem non teneri obedire: secus si res indifferens præcipiatur ex fine bono; tunc enim accipit a fine honestatem, quam non habet a natura. Hinc monet Suarez, quidquid præcipitur a Superiore, nisi appareat turpe, reputandum esse honestum, quia in dubio melior est conditio Superioris, & ratio petit, ut pro eo præsumatur.

10. Peccat-ne mortaliter Monialis transgrediens Regulas sui instituti?

Resp. Si Regula sit obligans ad aliqua sub lethali, ut Franciscanæ circa jejunia, transgrediens illam, peccat mortaliter peccato sacrilegii, quia subditus obligans se voto obedientiæ ad observandam Regulam, obligat se eo modo, quo Regula intendit obligare; si ergo hæc sub mortali

præ-

præcipiat, etiam ſub mortali obligat; non enim minus efficax eſt Regula, quam vox Superioris; Si autem ſub nullo peccato obliget, niſi interveniat ſpretus religioſæ obſervantiæ, Monialis non peccabit niſi forte venialiter ex acedia, & torpore in rebus ſalutis; poterit etiam peccare lethaliter, ſi nullam obſervando Regulam graviter perturbat religioſam diſciplinam, & aliis ſit ſcandalum, & occaſio peccandi. Et docet Vaſquez, hoc etiam procedere, licet Monialis ex errore vovens Regulæ obſervantiam intenderet ſe obligare ſub mortali, vel veniali ad obſervanda ſingula in Regula contenta: putans ita exigere profeſſionem ſui Ordinis. Si enim reſolvatur hæc intentio, ſolum eſt ad id, quod exigit ſui Inſtituti profeſſio; & major obligatio eſt involuntaria, utpote orta ex errore.

11. Tranſgrediens jejunium, ad quod obligatur tum a Regula ſub lethali, tum ab Eccleſia, committit ne duplex peccatum?

Reſp. Licet probabilius mihi videatur committere duplex, eo quod tranſgreſſio Regulæ præcipientis ſub lethali involvat malitiam ſacrilegii: nihilominus Bordon reſ. 18. num. 13. tenet unicum eſſe peccatum, quia jejunium a Regula & ab Eccleſia præſcribitur ſub eodem motivo temperantiæ; multiplicatio autem ſpecifica actuum ſumitur in ordine ad diverſas virtutes habentes motiva diverſa.

12. Ad quid obligat votum Caſtitatis?

Reſp. Obligat ad abſtinentiam ab omni voluntaria delectatione venerea, tam interna, quam externa. Ita Leſſ. & Layman c. 8. ex D. Th. 2. 2. q. 186. art. 4. probans perpetuam continentiam, ad quam tenetur Religioſus profeſſus, & utitur auctoritate D. Pauli 1. ad Corinth. 7. *Et mulier innupta, & virgo cogitat quæ Domini ſunt, ut ſit ſancta corpore, & ſpiritu.* Hinc ſive externe, ſive interne peccans contra caſtitatem, duplex peccatum committit, alterum luxuriæ, alterum

sacrilegii. Et advertendum est, quod si peccatum committatur cum altera Moniali, erit duplex sacrilegium: proinde hæc circumstantia aperienda est in confessione. Violat ergo castitatem Monialis in sequentibus casibus. Si deliberate capiat delectationem morosam de venereis; si venerea desideret; si pollutionem procuret; si de ea sequuta, voluntarie delectetur: si litteris, & munusculis turpes foveat amicitias; si obscænos sermones audiat, vel habeat; si libros turpes, & amatorios legat; si obscænas imagines, vel imaginem proprii Amasii detineat; si aspiciat impudica, vel se impudice aspiciendam tradat; si lascivia canat, aut indifferentia, animo excitandi alios ad turpem amorem: si a somno excitata delectetur voluntarie de somnis turpibus antecedenter habitis, si carnaliter delectetur osculis, tactibus inhonestis, & similibus: si indebite se ornet ad malum finem, & ex Homobono tract. 5. qu. 22. si se fuco inficiat, si mortuos crines gestet: si ubera nuda demonstret, cum hæc a statu cælibatus prorsus sint aliena.

13. Circa votum Paupertatis. Curet primo Confessarius, ne munera acceptando sit Monialibus perditionis occasio, & hinc discant si. sine scrupulo aliis dare, quod sine scrupulo vident ab ipso acceptari. Sciat Confessarius, hanc esse in Claustris communem Doctorum & priorum hominum opinionem, plures Religiosos propter fractionem voti paupertatis damnari. Attente ergo respiciat ad obligationes strictissimas voti Paupertatis, cujus violationis occasiones frequentes & quotidianæ sunt, & ut plurimum palliatæ sub titulo necessitatis, & quandoque etiam virtutis gratitudinis, charitatis, & beneficentiæ,

14. In quo consistit votum Paupertatis a Moniali emissum?

Resp. Ex Homobono *p.* 1. *tr.* 7. *qu.* 122. in hoc, ut nihil proprium, ac per modum dominii possideat, & affectum etiam seu desiderium

possi-

possidendi ad modum dominæ a se abdicet. Nomine proprii, intelliguntur non solum pecuniæ, sed etiam bona temporaria pretio æstimabilia, quorum dominium, & facultatem disponendi in perpetuum abdicavit. Ex hoc patet, violari votum paupertatis, si aliqua, absque expressa, vel saltem tacita, (ut infra explicabitur) Abbatissæ facultate detineat etiam ad usum: occultet, ne Abbatissa videat, accipiat; & multo magis si donet, alienet, disperdat; & quidem si res esset notabilis, adeo prave est peccatum, ut si in illo moriatur, jubeatur in sterquilinio cum eo sepeliri, *cap. cum ad Monasterium, extravag. de statu Monachorum.*

15. Quot modis violatur paupertas?

Resp. Præcipue tribus, scilicet acquisitione, detentione, & donatione.

16. Quomodo violatur acquisitione?

Resp. Certum est, Monasteria Monialium sub quacumque rigidissima observantia posse acquirere redditus stabiles, & eos in communi possidere. Urbanus V. circa Moniales Sanctæ Claræ voluit earum Regulam observari sine tali paupertate, spoliata redditibus annuis in communi, & S. Pius V. *suo motu proprio*, qui incipit. *Circa Pastoralis*, & Gregorius XIII. *Constitutione* 13. *Deo Sacris*, omnibus modis providere voluerunt, ut Monialium Monasteria habeant ex propriis, unde valeant sustentari: quæstuare enim plura inconvenientia affert honestati, & clausuræ Monialium. Quantum ad Moniales in particulari, sibi ipsis nihil acquirere possunt: sed quidquid acquirit Monachus, acquirit Monasterio. Hinc donationes ipsis factæ, legata ex occasione mortis consanguineorum, & similia, statim transeunt ad Monasterium, & fiunt illi propria. Non prohibetur tamen, ut Monialis habeat annuos redditus moderatos, ex bonis Parentum assignatos, ut suppleat necessitatibus victus, vestitus, & medici-

dicinalium, de quibus non sufficienter provideri potest a paupertate Monasterii, cum hoc tamen ut usus talium reddituum sit dependens ab Abbatissa, & revocabilis ad nutum illius, & serventur ea, quæ de hac re disponuntur a Concilio Tridentino *sess.* 25. *c. de Regularibus*: Ita Miranda *q.* 9. *de Monialibus*, Azorius, Barbosa, & alii.

16. Annuus census relictus Moniali cum hac conditione, ut nihil Monasterio acquiratur, valet-ne?

Resp. Cum Homobono *part.* 1. *tract.* 7. *q.* 123. non potest fieri legatum Religiosæ professæ cum hac conditione, ut nihil Monasterio acquiratur: hoc enim constituit Monialem proprietariam, & dominam despoticam annui proventus, quod est contra paupertatem: ut ergo sustineatur validitas legati, debet ita intelligi, ut nihil Conventui, ratione utilitatis directæ, accrescat, non tamen ut nihil juris, & dominii: scilicet ut proventus illi expendantur in utilitatem Monialis pro ejus usibus necessariis & honestis, Religiosæ paupertati decentibus; non tamen intelligitur, ut illa Monialis possit ad sui libitum annuos redditus detinere, & expendere; pro hoc enim neque Abbatissa potest facultatem concedere. Hinc ut Sanctimonialis tuta conscientia frui possit hoc pio legato, quatuor servandæ sunt conditiones; Primo, ut non illos habeat quoad dominium tamquam suos proprios: sed quoad merum simplicemque usum facti sibi convenientem & decentem, & revocabilem ad nutum Abbatissæ. Secundo, ut non illis abutatur in malos, vanos, aut superfluos usus. Tertio, ut eos habeat cum expressa licentia Superioris. Quarto, ut possessio, & administratio census & pecuniarum non penes ipsam habeatur, sed apud illam Religiosam, quæ ab Abbatissa, vel a Monasterio designatur, & solet nuncupari Depositaria, vel Capsaria. Cum ergo occurret necessitas

sitas utendi dictis fructibus, adeat Abbatissam, huic sincere referat suas necessitates, postulet licentiam, & ejus nutui obediat.

17. Violat-ne votum Paupertatis, Monialis, quæ volentem ei aliquid dare, rogat, ut potius det alteri tertiæ personæ?

Resp. Ex Homobono *ubi supra*, q. 122. non infringit votum Paupertatis, nec violat Constitutionem Clementis VIII. quia hæc nullam facit alienationem; cum enim ipsa neque tacite, neque expresse donationem acceptaverit, nullam rei exhibitæ acquisitionem fecit. Hinc non ipsa donat, sed rogat, ut a proprio domino donetur alteri: intercedere autem pro tertio non est contra paupertatem.

18. Circa distinctionem: Nihil Monialis detinere potest apud se, sed quidquid habet, ad necessarios usus debet sibi concedi ab Abbatissa, & esse ad nutum ipsius revocabile: Superflua, inutilia, vana, & pretiosa, statui paupertatis indecentia, si concedantur ab Abbatissa, peccat, & detinens (nisi excuset ignorantia,) & concedens, excedit enim limites suæ facultatis: licentia tacita suffragari tantum poterit in levibus, quæ ad usum quotidianum detinentur, puta acus, filum, & similia, quibus utuntur Moniales in quotidiano manuum labore. Circa extraordinaria, tacita & interpretativa licentia est laqueus animarum. Pretiosæ picturæ etiam ad devotionem excitantes, item vasa argentea, & aurea, aut ex alia materia, multa arte elaborata, nequeunt concedi, utpote quæ sapiunt sæcularem pompam, & non Religiosam moderationem. Detinere peculium apud sæcularem, qui nomine suo expendat, est pallium inobservantiæ, & veræ paupertatis fractio.

19. Monialis magnam tristitiam sentiens, quia privatur ab Abbatissa aliqua re, quam cum licentia detinebat ad usum, peccat-ne?

Resp. Negative, quia ex voto tenetur abdicare

affectum proprietatis; quæ autem parata est rem derelinquente, non habet affectum proprietatis, & tristitia in adimpletione præcepti est affectus partis inferioris, quæ pugnat adversus spiritum: & solum est mala negative, quatenus indicat non extare habitum perfectæ virtutis, quo quis operatur prompte, & delectabiliter; non autem positive; quatenus indicet vitium oppositum.

20. Circa donationes: In his, magni excessus, & abusus continuo videntur, quibus occurrere volentes Summi Pontifices, Constitutiones & Decreta ediderunt, additis etiam pœnis contraventoribus, quæ omnia continentur in Bulla Clementis VIII. de munerum largitione, quæ Bulla ex Homobono *part.* 1. *c.* 5. *q.* 10. quatuor habet fines, primo, ut Religiosa disciplina labefactura in pristinum restituatur, & quæ incolumis permanet, conservetur; secundo, ut votum Paupertatis integre servetur: tertio, ne bona Monasteriorum, vel quorumcumque Regularium dilapidentur: quarto, ne parva ambitione Religiosi compulsi, pro consequendis officiis alter alterius gratiam, vel Protectoris, seu aliorum benevolentiam aucupetur. Ea quæ vetita sunt Monialibus vi hujus Bullæ, describuntur a Gavanto verbo *Munerum largitio vetita Monialibus*? primo, nihil donare possunt Regulares utriusque sexus; secundo, præter leviora esculenta, aut poculenta, seu ad devotionem spectantia, nomine communi; tertio, neque per se, neque per alios; quarto, neque Ordinariis ex causa benedictionis, habitus tradendi, aut professionis Monialium: quinto, neque ipsis Religiosis inter se, nisi minima, & cum licentia Superiorum in scriptis; sexto, prohibetur etiam erogatio pecuniæ in honorem alicujus, seu grati animi testificationem quovis modo significandam: septimo, quicumque recipit, tenetur ad restitutionem Monasterio: octavo, pœnæ imponuntur dantibus, privationis officiorum, inhabilitatis vocis acti-

activæ, & passivæ ipso facto, furti, & simoniæ; Quantum ad pœnam, quæ incurritur a Moniali faciente munera, adverte extra declarationem vivæ vocis oraculo factam a Clemente VIII. Generali Societatis Jesu, quam etiam refert Diana, scilicet Religiosam sine licentia suæ Abbatissæ facientem munus, non excedens valorem duorum aureorum frangere quidem votum, sed dictas pœnas non incurrere.

21. Quia ex hac Bulla plurima oriebantur in Regularibus dubia circa exactam illius observantiam, ideo Urbano VIII. innovat eamdem Bullam, irritans, & damnans omnem prætensum non usum: mandat quotannis eam publice legi mense Januario, una cum declarationibus ab ipso editis, nimirum, quod munera a prædictis largiri possunt causa gratitudinis, conciliationis, aut conservationis benevolentiæ erga Conventum, & quavis de causa respiciente de sui natura actum virtutis, modeste tamen, & discrete, & cum licentia Superioris, & consensu majoris partis Conventus, ubi talis consensus ex consuetudine, aut ex constitutione postulatur. Hæc omnia fuse Diana, descendens ad casus particulares; ut videri potest in illo coordinato *tom. 7. tract. 3. de Paupertate Religiosa*, & in ejus Summa, *verbo Religiosa paupertas*.

22. Quantitas gravis in violatione paupertatis est illa eadem, quæ in furto regulariter requiritur, & sufficit pro lethali.

23. Advertat Confessarius ex Palud. *in 4. dist.* 38. vota emissa a Monialibus ante professionem Religionis, per professionem extingui non commutatione, aut relaxatione, sed solutione illorum perfectissima, quia talem esse obligationem perpetuo Deo inserviendi reputat Jus. Propterea Castro Palaus adducens Lessium, putat in novitiatu suspendi ea vota personalia, quæ, onera Religionis, & novitiatus exercitia reddunt difficiliora, quæ cum sint impeditiva majoris boni: ipso
jure

jure sunt suspensa. Si autem quis huic sententiæ acquiescere nolit, poterit novitia etiam cum consilio Confessarii commutare vota sua personalia in aliqua novitiatus exercitia, utpote in rem evidenter meliorem: Quantum ad vota personalia facta post professionem, poterit Abbatissa irritare tantum ea vota, quæ spectant ad gubernationem domesticam & politicam, in ordine ad quam Moniales ei subdunt suam voluntatem. Ita Castro Palaus *de voti relaxatione*, *disp.* 11. *punct.* 8. Reliqua de votis personalibus Religiosorum habentur proprio loco in secunda parte.

SECTIO VI.

De Clausura, Accessu, & Collocutione cum Monialibus.

1. CLausura Monialium est strictissima Monialis obligatio manendi intra septa Monasterii sine admissione alicujus sæcularis, cujuscumque generis, conditionis, sexus, aut ætatis fuerit, sine licentia Episcopi, vel Superioris in scriptis obtenta, sub excommunicationis pœna ipso facto incurrendæ, ex Gavanto, qui adducit pro se declarationem Congregationis Episcoporum 19. *April.* 1619. Votum Clausulæ venit sub voto obedientiæ. Hinc Monialis, illam violans, peccat peccato sacrilegii.

2. Quot modis violari potest votum Clausuræ?

Resp. Duobus; per egressum Monialis extra septa, & per ingressum extraneorum intra septa Monasterii sine debita causa, ex Episcopi facultate in scriptis, obtenta. Causa debita facultatis concedendæ non requiritur, ut sit strictissima, & absoluta necessitas, sine qua Monialis nec vivere possit, nec salvare animam: sed sufficit necessitas mortalis, gravis, rationabilis, & manifesta, respiciens animarum, vel corporum utilitatem gra-

gravem. Verba enim Constitutionum, vel legum, civiliter, & modo honesto ac possibili sunt intelligenda. Ita Homobonus *cum pluribus, part. 3. tract. 15.*

1. Quænam est causa rationabilis reddens licitum ingressum Confessarii?

Resp. Est salus animarum, cui aliter consulere nequit, nisi ingrediendo. Hinc quoties necessitas urget ministrandi Sacramenta Pœnitentiæ, Viatici, & Extremæ Unctionis, non est dubium posse ingredi, servatis quæ diximus de administratione Sacramentorum: & si periculum sit in mora, non est, cur petat licentiam ab Episcopo; cum enim clausura introducta sit in favorem animæ, ne honestas sanctarum Virginum exponatur periculis sæculi, servari non debet in earum detrimentum. In aliis casibus debet omnino licentiam petere; causæ autem hujus concedendæ, esse possunt, moralis necessitas sumendi Sacramenta semel in mense respectu illius, quæ nequit accedere sine mago incommodo, & salutis detrimento, ad locum in quo ei ministretur Pœnitentia. Item si intra mensem aliqua infirma dicat se Pœnitentia indigere, cui Episcopus debet credere; nisi forte ei constet hanc simulare, & fingere prætextum pro alio suo fine. Ex Gavanto citante plura Congregationis decreta, istæ causæ sufficientes sunt: Aspergere domum in Sabbato Sancto, aut alia die? Comitari Medicos, aut Operarios; Occasio sepeliendi Monialem, aut Officium funerale peragendi: Causa Professionis, vel exorcizandi Monialem obsessam, vel ferendi infirmæ Sacram Reliquiam, vel imprimendi benedictionem Episcopalem, aut Indulgentiam Moniali morienti, vel baptizandi puerum intra clausuram natum. Ex his enim cum aliqua necessaria non sint, & aliqua suppleri possint per Moniales, non constituunt causam rationabilem, necessariam, urgentem, ac manifestam, quam

jam

Jura requiruntur pro licito ingreſſu in Clauſuram.

4. Ex Gavanto citante Decretum Congregationis 13. *Septembris* 1583. Confeſſarius ingreſſus non divagetur ad aliam partem Monaſterii, nec etiam occaſione viſitandi alias infirmas: & adminiſtrare Extremam Unctionem, ex Bulla Alexandri Septimi, quæ incipit *Felici Sacrarum Virginum ſtatui*. 5. ingredi etiam debet ad commendandum animam, ut eam adjuvet in puncto, a quo dependet æternitas. Pro quiete conſcientiæ Confeſſarius ſciat, ſi divagetur pauliſper peracto ſuo officio per quartam partem horæ curioſitatis gratia, ex Diana non committere peccatum lethale, neque cenſuram incurrere. Confeſſarius Regularis, ſemper ac ingredietur, debet ſocium habere maturæ ætatis: neque ex Gavanto nova licentia requiritur pro ſocio, ſed ſufficit illa data Confeſſario.

5. Simplex Sacerdos tranſiens ante fores Monaſterii, ſi vocetur pro ſuſcipienda confeſſione Monialis, quæ extet in proximo mortis periculo, & dubitetur moram eſſe valde periculoſam, poteſt-ne Monaſterium ingredi?

Reſp. Ex Rodriquez, Sorbo, Mancino, Sanchez, & aliis poteſt ingredi, ne Monialis decedat inabſoluta. In hoc caſu enim non ſolum eſt interpretativa licentia Epiſcopi, verum etiam Papæ; ſi enim non præſumitur extendere obligationem clauſuræ ad caſum incendii, in quo periclitatur ſalus corporis; multo minus ad caſum, in quo periclitatur ſalus animæ. In ſimili eventu requiri licentiam Abbatiſſæ, docet Navarrus.

6. Quantum ad Medicos, Chirurgos, Servos, & alios, qui habent licentiam generalem ingrediendi Monaſterium in caſibus neceſſariis, hæc extendi non debet ad caſus ſupplebiles per Moniales, tunc enim non eſt manifeſta, urgens & rationabilis cauſa ingrediendi, & finito officio debent ſtatim recedere, nec poſſunt per Monaſterium

rium divagari, ut dixi de Confessario; nec possunt mutari ad eorum libitum, ità ut unus pro alio substituatur, nisi in casu extremæ necessitatis.

7. Quantum ad licentiam generalem, quam Abbatissa habet ab Episcopo pro bajulis necessariis ad ferenda ligna, vel alia onera gravia ultra vires Monialium, hæc non debet extendi ad vires nobiles, aut alios, qui hujusmodi famulatur ordinarie non inserviunt, hoc enim esset licentiæ collusio. Servitute completa debent omnino recedere: nec servitus hæc præstari potest sub sero, aut de nocte, sed ante signum vespertinæ salutationis Angelicæ. Similiter Notarius ingredi potest pro receptione Testamenti Novitiæ, si hæc ad crates ratione infirmitatis accedere nequeat: Et Procurator pro invisenda scriptura, quam Moniales in Archivio reperire nesciunt, ac totam sarcinam scripturarum ad januam adducere fieri non posset, nisi cum periculo confusionis, & dispersionis. Similiter Architectus, & alii artifices, cum opus est, ingredi possunt: tales enim graves causæ sufficientes sunt pro licentia impetranda ab Ordinario, non ab Abbatissa, nisi periculum gravissimi damni esset in mora. Si reus confugiat ad Monasterium, quod reperit apertum, ut in tuto se recipiat, debet ejici: & si ad hoc Moniales non sufficiant, possunt convocari Curiæ officiales, qui eum extrahant, & in loco sacro reponant; non autem in Ecclesia Monialium.

8 Abbatissa, vel aliæ Moniales, quibus custodia clausuræ commissa est, admittentes, vel permittentes extraneos intra clausuram extra casum gravis, evidentis, rationabilis, & urgentis necessitatis, prætextu licentiarum generalium obtentarum ab Episcopis, & Superioribus, incidunt in excommunicationem Papæ reservatam. Adverte hic Doctrinam Sanchez *lib. 6. mor. c. 16.* scilicet Moniales privatas, quæ ad clausuræ custodiam non sunt deputatæ, posse etiam incur-

rere

tere censuram Papæ reservatam ex constitutione Gregorii XIII. in qua habetur: *Neve Moniales admittere præsumant*: si ergo cooperentur ingressui positive, vel invitando, vel hortando, vel scrupulum ingrediendi auferendo, incurrunt; hoc enim proprie est admittere. Abbatissa vero, & custodes clausuræ incurrunt, non tantum si positive cooperentur, sed etiam si negative, cum Constitutio dicat; *Ingredi facere, aut permittere:* qui autem non repellit cum potest, & tenetur, dicitur permittens. Cum persona indebite ingressa colloqui, non videtur comprehensum in Bulla, ut notat Sanchez ibidem; hoc enim neque est ingredi facere, aut admittere, aut permittere. Hæc de violatione clausuræ quoad ingressum.

9. Quoad egressum Monialis e septis Monasterii, Tridentini *sess.* 25. *c.* 5. habetur; *Nemini Sanctimonialium post professionem liceat exire etiam ad breve tempus, quocumque prætextu, nisi ex aliqua legitima causa ab Episcopo approbata*. Ne in hujus legitimæ causæ recognitione detur facultas errandi, hanc S. Pius V. extendit ad tres casus, scilicet incendii, lepræ, & epidemiæ. Nomine epidemiæ ex Gavanto, qui refert Decretum Congregationis Episcoporum 8. *Novembr. anno* 1594. venit quicumque morbus popularis contagiosus; & tunc debet haberi consensus Episcopi in scriptis, etiam si Monialis sit Regularibus subjecta juxta Constitutionem S. Pii V. apud Barbosam *allegat.* 102. & ex eodem concedentes licentiam exeundi sine causa, comitantes, recipientes incurrunt censuram Papæ reservatam cum privatione dignitatum, officiorum, cum inhabilitate, & aliis. Hinc male sibi consuleret qui a casibus prædictis, licitum egressum permittentibus, se extenderet ad alios consimiles, quia, ut putat Diana in Constitutione S. Pii V. *Nulla alia occasione ac prætextu*, legitur; qui utique dicit nullam, omnes consimiles excludit. Sententiam contrariam tenet Azorius. Cum Concilium dicat, *Post*

pro-

professionem, putat non comprehendi in hujusmodi decreto Novitias, quibus tamen ex Decreto Congregationis a Gavanto citato non debet concedi licentia exeundi ad visitandos Parentes.

10. Violat ex Homobono clausuram Monialis, quæ per duos pedes toto corpore egreditur a janua Monasterii, quicquid dicant alii in contrarium citati a Diana. Clausura enim habet sua confinia, & natura confinii est indivisibilis, cum inter, intra, & extra, non detur locus medius, in quo Monialis neque sit intra, neque extra. Quæ unum pedem extrahit e janua Monasterii, se extendens curiositatis gratia, ut aliqua videat, non dicitur egressa: nec ascendens super tectum perpendiculariter Monasterii suppositum, nec se ponens in rota, & eam volvens versus partem externam; Rotæ enim sunt intra, non extra parietes, qui sunt confinia clausuræ. Idque non ratione parvitatis materiæ, quam puto in violatione clausuræ non dari; sed quia confinia clausuræ non excessit.

11. Circa collocutionem & accessum, adverte, accedere ad Moniales vetitum esse omnibus tam Laicis, quam Clericis; quam Regularibus, in *Cap. periculosæ, de statu Regularium* in 6. *In Cap. Monasteria, ne vita, & honestate Clericorum*, rationem ibi adducit Bonifacius Octavus, ut Sanctimoniales a publicis & mundanis aspectibus separatæ, omnino servire Deo valeant liberius: & lasciviendi opportunitate sublata, eidem corda sua & corpora in omni sanctimonia diligentius custodire. Strictius prohibita est Religiosis jussu Sixti V. edito 1590. & Clementis IX. anno 1669.

12. Quid est accedere ad Monasteria?

Resp. Ex Bonacina, est transferre se ad locum clausuræ, ubi degunt Moniales, ut Monialem alloquatur, inspiciat, & ab ea inspiciatur; ly *inspiciat*, intelligitur, ut alloquens quantum est

ex natura rei inſpicere poſſit; collocutio enim eſt illa, quæ primario prohibetur. Pœnas incurrunt Regulares accedentes ad Monaſteria etiam Regularibus ſubjecta, quia acceſſus fit in territorio Epiſcopi, qui eſt Sedis Apoſtolicæ delegatus pro conſervanda Monialium clauſura.

13. Qui cum falſo prætextu obtinet licentiam accedendi ad Monaſteria, habens pro fine turpiloquium, incurrit ne cenſuras?

Reſp. Affirmative, quia in foro intentio licentia ſubreptitia ita ſe habet, ac ſi non fuiſſet obtenta. E contra qui ex fine bono obtinuit licentiam, & poſtea tentatus immiſcuit aliquid turpe in ſermone, dictam cenſuram non incurrit. Obſervet tamen, num ſint aliæ Conſtitutiones Synodales prohibentes ſub cenſura turpiloquium cum Monialibus.

14. Regulares per modicum tempus colloquentes cum Moniali, vel aliqua intra clauſuram degente peccat-ne mortaliter?

Reſp. Affirmative ex Decreto Congregationis Clementis IX. juſſu edito, in qua habentur hæc verba: Qui abſque legitima facultate accedunt; colloquendo etiam per quodcumque modicum tempus cum Monialibus, aut aliis intra clauſuram degentibus, peccare mortaliter, & poſſe carcerari ab Ordinario.

15 De anno 1678. emanata eſt alia declaratio Sac. Congregationis reſponſiva ad hæc duo dubia; Primum, an Regularibus miſſis ad crates Monialium pro munere Prædicationis obeundo, prohibitum ſit ſub peccato mortali, cenſuris, & pœnis, immediate poſt cum ipſis Monialibus abſque expreſſa licentia ad colloquendum, immiſcere ſermones cum quæſtionibus, vel dubiis ſpiritualibus, aut materiis ipſius Concionis? Secundum, an talis prohibitio intelligatur tam de collocutione cum aliquibus Monialibus, quam tum una tantum, omnibus tamen aliis audientibus, immediate poſt concionem: & ad utrumque

que die 21. Maji respondit affirmative.

16. Si Regularis colloquatur Monialem per fenestram existentem extra clausuram, peccat-ne?

Resp. Affirmative, quia accessus est prohibitus ratione collocutionis; si ergo quis colloquitur uno, vel altero modo, semper facit contra præceptum: & hoc clarius videbitur, si reflectas accessum Concionatoris licitum esse, collocutionem illicitam. Locutio per nutus eadem lege prohibita est; nam est modus loquendi humanus, quo utuntur muti, & idioma commune ignorantes. Item locutio per interpretem: qui enim per alium facit, per se ipsum facere videtur. Non autem hac lege prohibentur epistolæ, quia scribere non est loqui.

17. A Gavanto adducitur Decretum Congregationis 13. Sept. 1583. ut non permittatur accessus ad Moniales sub prætextu docendi sonum cymbalorum, aut musicam, cantumve ad crates.

SECTIO V.

De reliquis Monialium obligationibus.

1. TEnentur-ne Moniales tendere ad majorem perfectionem?

Resp. Affirmative ex D. Th. 2. 2. q, 186. art. 1. dicente: Status Religionis est quædam disciplina, vel exercitium ad perfectionem perveniendi; & ille qui statum Religionis assumit, non tenetur habere perfectam charitatem, sed tenetur ad hoc tendere, & operam dare, ut habeat. Hinc postea assignans, quomodo quis peccet contra hanc obligationem, docet non esse prætermissionem mediorum, seu Regularum Ordinis sui, sed earum contemptum, his verbis; Non peccat, si ea prætermittat, sed si ea contemnat. Peccat ergo lethaliter nolens tendere ad perfectionem essentialem sui status, quæ consistit in observantia essentiali votorum solemnium: similiter peccat

con-

contemnens Regulam aliquam, vel Regulas, quæ sunt media secundaria ad perfectionem habendam. Item ex Suarez, si omnia monita, & Regulas suæ Religionis nolit observare, eo quod non obligent sub lethali. Tale enim propositum vix potest rescindi a contemptu. Si autem ex tædio, ex fragilitate, ex accidia, ex inconstantia in bono, frequenter etiam frangat Regulas, & Constitutionem in iis, quæ non obligant sub lethali, non peccabit mortaliter, sed tantum venialiter, nisi tamen, ut bene monet Sanchez, ita perturbet Religiosam Disciplinam, ut suo malo exemplo inducat alias ad Regulæ laxitatem.

2. Tenetur ne Monialis deferre habitum suæ Religionis?

Resp. Debet etiam ipsa incedere in habitu & tonsura sibi propria, ex c. *ne Clerici, vel Monachi in* 6. & contra hanc obligationem multipliciter peccare potest. Primo, si nimiam munditiam in cilicio quærat, hoc est; si nimia diligentia, & studio ornet se, habitum tamen non alterando; & hoc ut plurimum est veniale. Secundo, si eum alteret in forma, ut venustior appareat? & si talis alteratio taliter fiat, ut ubera demonstret contra virginalem modestiam ipsi debitam: & maxime si fucata etiam sit, aut concinnata; sentit Homobonus eam peccare mortaliter. Tertio, si habitum alteret in materia: si hæc pretiosa sit, peccat contra paupertatem graviter, vel leviter juxta quantitatem pretii inaniter, & ex pura vanitate expensi: & hæc si magis delicata tantum, puta si laneam vestem, vel subuculam ex lino gerat contra Regulæ præscriptum, tale est peccatum, qualiter obligat Regula. Dimittendo habitum in Cella propter nimium æstum, vel ut facilius aliqua operatio servilis fiat, vel etiam extra Cellam ad repræsentationem faciendam, ubi hæc est tolerata, non peccatur contra prohibitionem *in dicto cap.* insinuatam; ibi enim habetur: *Temere habitum suæ Religionis dimittat*, hic

hic autem non ex temeritate, sed ad finem toleratæ recreationis Monialium dimittitur: nullatenus tamen id permittendum, nisi servatis alias servandis, ex Gavanto, qui refert Decretum Congregationis Episc. 12. Jan. 1604. Tollatur abusus secedendi in Cellam, vestiendi vestes lugubres in morte Parentum.

3. Tenentur Moniales Choristæ professæ recitare sub lethali Officium Divinum, vel in Choro, vel si legitime absint, extra Chorum; & ex Privilegio Clem. VII. teste Casarubio *in comp. verbo Moniales, num.* 30. concessum fuit Monialibus degentibus sub cura Patrum Minorum, ut si quæ Chorista ex imperitia nesciat perfecte recitare Officium Divinum judicio Prælati, Confessarii, aut Abbatissæ, satisfacere possit recitando Officium Conversarum, seu illas preces, quas ex præscripto Constitutionis recitant Conversæ loco Officii Divini. Non tenentur sub lethali recitare preces impositas ab Abbatissa pro Benefactoribus: hæc enim obligatio non excedit vim Regulæ, quæ sub lethali non obligat. Quæ non intersunt ea die in Choro, neque tenentur sub lethali recitare Officium Mortuorum pro satisfactione pii Legati cum hoc onere relicti; hoc enim est onus Chori afficiens communitatem, non vero singulas, ex Gavanto, qui citat Decretum Congregationis Rituum 18. Augusti 1627. Moniales ne dicant in Confiteor ad Primam, & Completorium. *Tibi Mater, Vobis Sorores:* sed ut in Breviario. Reliqua quæ pertinent ad Horas Canonicas, habentur in tertia parte. Unum moneo, quod extirpandis scrupulis valde juvare poterit, ex Indulto Leonis X. Monialibus, & aliis horas Canonicas ex obligatione recitantibus remitti omnes defectus, & culpas ex humana fragilitate contractas, si post recitationem devote dicant hanc orationem.

Sacrosanctæ ac individuæ Trinitati, Crucifixi Domini nostri Jesu Christi Humanitati, Beatissimę Virginis Marię fęcunditati, & integritati, ac

omnium Sanctorum universitati, sit sempiterna laus, honor, virtus & gloria ab omni creatura, nobisque remissio omnium peccaturum nunc, & semper, & per infinita sæcula sæculorum. Amen.

℣. Beata Viscera Mariæ Virginis, quæ portaverunt æterni Patris Filium.

℟. Et Beata Ubera, quæ lactaverunt Christum Dominum. Pater noster. Ave Maria.

Laicæ non tenentur sub lethali recitare preces loco officii eis impositas.

4. Sub obligatione Regulæ tenentur audire Missam omnibus diebus; & tenentur sub eadem obligatione ad jejunia Adventus & alias abstinentias a carnibus, puta die Mercurii, si hoc in earum Constitutionibus mandetur. Observet tamen Confessarius, num suarum Monialium Regula obliget ad aliqua jejunia sub lethali; & quænam sint. Tenentur sub lethali ad omnia jejunia ceteris Fidelibus communia: item ad jejunia Diœcesis, si quæ sunt; habito tamen respectu ad ætatem, quia quoad hoc, & cetera alia præcepta, non sunt diversæ, aut deterioris conditionis a ceteris Fidelibus: tenentur item ad festa imposita ab Ordinario loci.

5. Abbatissa cum super omnes habeat regimen politicum sui Monasterii, tenentur sub lethali, abusus, & relaxationem Regulæ non permittere, & si possit, introductos extirpare: tenetur corrigere inobservantias Regularum, & multo magis peccata, si quæ videat, eo modo quo mater familias in sua domo: tenetur etiam non solum corrigere, sed castigare juxta methodum suæ Constitutionis, & morem Monasterii; imo in gravioribus, quæ occurrere possunt in suo regimine, Prælatum consulere. Debet ex Concilio Tridentino sub pœna suspensionis ab Officio divino ad arbitrium Episcopi, monere Episcopum per mensem ante diem professionis, de tempore professionis Novitiæ.

Finis Primæ Partis.

APPA-

APPARATUS

PARS SECUNDA

De decem Præceptis Decalogi.

Præliminaria ad secundam Partem.

Ræcepta Decalogi ſunt decem Leges Naturales traditæ Moyſi a Deo; quorum tria prima conſcripta in prima Tabula reſpiciunt Deum, ſeptem ſequentia ſcripta in ſecunda tabula reſpiciunt proximum. Hæc tenetur quilibet Chriſtianus ſub pœna peccati lethalis ſcire, ſi non quoad verba, ſaltem quoad ſubſtantiam, itaut interroganti reſpondere valeat, furari eſſe peccatum ,adorationem , & cultum Dei eſſe neceſſaria, & ſic de reliquis. Generaliter tranſgreſſio præceptorum Decalogi eſt lethalis, niſi excuſet parvitas materiæ , vel non plenus rationis uſus , vel inadvertentia , vel quid ſimile. Primum præceptum eſt , Unum cole Deum : ſecundo , Ne jures vana : tertium , Sabbata ſanctifices: quartum , Honora Parentes: quintum, Non occides : ſextum, Non mœchaberis: ſeptimum , Non furaberis: octavum, Non feres falſum teſtimonium: nonum , Non concupiſces rem alienam : decimum, Non concupiſces alienam mulierem . Tria ex his præceptis affirmativa ſunt , neque obligant ad ſemper, & pro ſemper ; neque enim quis tenetur ſemper colere Deum, honorare Parentes, Sabbata ſanctificare ; ſed ſtatutis temporibus. Reliqua ſeptem negativa ſunt, & obligant ſemper, & pro ſemper . Hæc præcepta licet fuerint a Deo data, ſunt tamen naturalia.

CAPUT I.

De primo Præcepto.

Sectio I. *De adoratione Dei, & ilius contrariis.*
Sectio II. *De Simonia.*
Sectio III. *De virtutibus Theologicis, & de earum oppositis.*

Primum Præceptum est, Unum cole Deum.

1. QUomodo huic Præcepto quis satisfaciet? Resp. Cultu Latriæ; qui est actus voluntatis, quo subjicimur Deo tamquam ultimo fini, propter ejus excellentiam, dignitatem, & superioritatem. Hoc autem facimus præcipue usu Sacramentorum, & assistentia ad Sacrificium Missæ: item orando, & omnibus actibus, quibus tanta præstatur reverentia, & veneratio, quæ nulli umquam præter Deum præstaretur.

2. Quinam actus sunt contrarii adorationi Dei? Resp. Blasphemia, Tentatio Dei. Magia, Superstitio, Divinatio, Vana observantia, & similia, quæ vel includunt spretum Dei, vel Dæmonibus tribuunt Divinam Potentiam. Item cultui Dei sicut quis præcipue satisfacit actu virtutum Theologicarum, ita vitia contraria illi opponuntur. De his ergo omnibus in hoc capite agendum erit.

SECTIO I.

De adoratione Dei, & illius contrariis.

1. QUid est superstitio? Resp. Est vana, & falsa Religio, ut cum colitur Deus cultu vano & indebito; ut si quis

quis coleret nunc Deum Sacrificiis antiquæ legis; vel si colatur aliis modis illicitis, addendo Sacrificio Missæ aliquid propria authoritate, vel adorando Reliquias falsas, vel fingendo miracula. Potest etiam evenire ex alio capite, ut si adoretur Dæmon: quod si hæc adoratio fiat cum errore in intellectu, quo quis credat, Dæmonem esse Deum vere adorandum, erit etiam hæresis: si autem solum fiat ob finem impetrandi aliquid ope ipsius, erit tantum sacrilegium Idololatriæ. Quocumque autem modo præstetur hic cultus, sive implicite, sive explicite, ligat semper peccatorem superstitiosum excommunicatione in Cœna Domini in foro externo: Quoad forum internum non incurritur, nisi sit annexus error in intellectu.

2. Quodnam est signum superstitionis?

Resp. Signum est, cum omnes, sive viri sive mulieres, sive Clerici, sive Sæculares, indifferenter cum rebus sacris, signis, vel orationibus ab Ecclesia non receptis operantur res extra ordinem naturæ: tunc enim tales ritus censendi sunt superstitiosi, eo quia donum miraculorum non est ita universaliter & indifferenter concessum. Hoc signum clarius indicat superstitionem, non desunt tamen alia; ut patebit in sequentibus casibus.

3. Est ne superstitio, dum aliquis permittit se tangi, & signari in aliqua infirmitate a filio septiminio; item a vitis, vel fœminis nonnullarum familiarum curantium a diversis morbis?

Resp. Ex Azorio, Sanchez, Lessio citatis a Bertau, peccatum non esse, dummodo post sedulum examen Theologorum, nihil quod superstitiosum sit reperiatur; ob bonum enim Reipublicæ potuit Deus donum curationis ligare aliquibus familiis, cum sit gratia gratis data, quæ quandoque etiam peccatoribus concessa fuit. Et de facto usu recepta est curatio quædam sciaticæ, quæ Fulginei apud unam fami-

liam viget, a Sancto Petro, ajunt, concessa, & ad tempora nostra usque traducta, qua infirmitate Pater D. Romulus Marchellus Generalis nostræ Congregationis curatus fuit. Item Alberonæ in Pullia altera familia extat, quæ a D. Paulo gratiam curationis a veneno viperarum retinet. In his ergo signis, quæ communiter & publice sunt usu recepta, censendum est, nullam esse superstitionem; alioquin Ecclesia talem non ferret abusum.

4. Dubius, num aliquis modus curationis extraordinarius superstitiosus sit, peccat-ne mortaliter, si eo utatur?

Resp. Si ante usum non adhibeat diligentiam ad dignoscendum, num hæc curatio extraordinaria superstitiosa sit, peccat mortaliter, quia se exponit periculo superstitionis: si autem adhibita diligentia dubium deponat, nullum committit peccatum, Hinc in praxi, cum non cognoscitur virtus naturalis alicujus extraordinariæ curationis, standum est dicto hominis periti illius artis, & timoratæ conscientiæ. Non enim cuilibet innotescunt effectus mirabiles, qui ex simpathia, vel aliis qualitatibus, quæ ideo dicuntur occultæ, oriri solent.

5. Peccat-ne peccato lethali rusticus, qui ex pio affectu permittit se signari a bona, ut putat, vetula?

Resp. Ignorantia eum excusat; neque enim dum in dictis precibus & signis putat se obsequium præstare Deo, eum offendit, ita Less. l. 2. cap. 44.

6. Quid est Magia?

Resp. Est ars falsa a Dæmone tradita ad effectum faciendi effectus mirabiles & extraordinarios opera Dæmonis. Magus est semper suspectus de hæresi, vel de Apostasia; solet enim Dæmon adorationes, sacrificia, & abjurationem veræ fidei exigere ab hujusmodi perditæ conscientiæ viris. Adverte, quod si aliquando videtur Magus facere miracula excedens-

dentia vires naturales, puta, suscitare mortuum, vel quid simile, tunc Dæmon decipit, illudendo sensus humanos.

7. Quid est Divinatio?

Resp. Est superstitiosa prædictio, quæ fieri nequit vi ordinaria & humana. Malitia talis peccati in hoc consistit, quod cum quis adhibeat media improportionata & vana ad effectum dignoscendi aliquid occultum, puta si quis ponat herbas sub cervicali, ad effectum cognoscendi in somnio aliquid ipsi ignotum, talis manifestatio expectatur a causa aliqua plusquam naturali; non a Deo, nemo enim sperat a Spiritu Sancto revelationem secreti ex medio tam vili: ergo a Dæmone; sic iste adhibetur ut cooperator & adjutor horum effectuum: in quo est grave peccatum. Est enim, fœdus, amicitiam, & correspondentiam habere cum generali inimico Dei & humanæ naturæ. Hinc in hujusmodi divinationibus intervenit semper pactum, vel implicitum, hoc est, quo tacite vult Dæmonem authorem talis effectus, vel pactum explicitum, quo verbaliter convenit cum Dæmone, vel quo habet expressam intentionem, ut Dæmon concurrat positis dictis mediis ad effectum, qui intenditur.

8. Si quis sit dubius, num medium, quo vult uti ad divinandum, licitum sit, nec-ne, sufficienter ne sibi providet, si expresse renunciet cuicumque pacto implicito cum Dæmone?

Resp. Negative, quia protestatio est contra factum, dum oretenus dicit unum, & revera facit aliud. Ita Bonac. tom. 2. Limita tamen in casu, in quo quis haberet aliquam rationem naturalem valde probabilem, qua teneat in medio esse connexionem cum effectu; tunc enim renunciando pacto, ex una parte, & ex alia adhærendo rationi, satis pie & prudenter operatur.

9. Est-ne peccatum mandare Astrologo, ut delineet oroscopum, vel chiromantico demonstrare manum, ut inde aliquid præsagiat?

Resp. Si hoc fiat ex vana tantum curiositate, & sine credulitate, nullo modo est peccatum grave: si autem quis dictis præsagiis certe, & firmiter adhæreat, maxime in iis quæ pendent a libero arbitrio, peccat mortaliter, cum sit velle attribuere combinationi astrorum illam cognitionem futuram, quam Deus sibi soli reservaverit. Peccatur etiam peccato inobedientiæ, eo quod Summi Pontifices, & maxime Sixtus V. astrologiam judiciariam condemnavit. Adverte tamen; quod aliquid de temperamento credere ex inspectione manuum, linearum, aut oculorum, non est peccatum, nisi forte hæc judicio certo & infallibili vellet tenere; quod esset veniale, quia nimis dilataret activitatem causæ naturalis. Item velle e Zingaris scire bonam, vel malam sortem, ex sola curiositate, ad summum est veniale, cum credulitate, fide, & assensu, est lethale. Tunc autem dignoscitur aliquem assentire, cum esset paratus quasi Jurare, quod res ita eveniat, sicut prædictum est; secus censenda est apprehensio, & suspicio, non vero assensus firmus?

10. Est-ne peccatum observare somnia?

Resp. Adhibere fidem somniis est peccatum lethale; cum enim non sit verisimile, Deum ad satisfaciendum curiositati loqui in somniis, & revelare occulta, talis divinatio nequit evenire nisi ex opere Dæmonis, cui credere est peccatum lethale: sic etiam plura sinistra, vel felicia judicare futura ex garritu avium, ex fortuito occursu animalium, ex punctis apparentibus in ungulis, esset lethale, nisi ut plurimum in talibus judiciis excusaret, vel ignorantia, vel levitas assensus; qui ordinarie firmus non est, licet aliqua spes, vel timor oriatur; qui animi affectus, ut docet experientia, quandoque excitantur etiam in sola imaginatione bonæ, vel malæ sortis possibilis.

11. Si quis per timorem nollet facere actionem aliquam propter vanam observantiam, pec-

caret-ne lethaliter; puta si nollet sedere decimus tertius ad mensam?

Resp. Negative, ex Sanchez lib. 2. c. 4. Hæc enim fierent ad præcautionem, quia sæpe visus est effectus posterior ad dicta signa; non autem quia præstetur firmus assensus.

12. Divinationi addi potest vana observantia; quæ est augurium boni, vel mali, ex consideratione certarum rerum casu accidentium, & naturaliter incapacium præsagire, ut v. gr. præsagire aliquid mali, eo quod fortuito sal cadat in mensa. De hac discurrere debemus; sicut supra de Divinatione.

13. Quid est Maleficium?

Resp. Est ars falsa a Dæmone tradita ad finem nocendi aliis, opere ipsius Dæmonis accurrentis ad nutum alicujus dicti, signi, vel facti. Arte hac utuntur Lamyæ, seu Stryges, quæ si ad conficiendum maleficium utantur rebus sacris, vel Sacramentalibus, debent hoc explicare in confessione, quia est nova species sacrilegii, utpote abusus rerum ad cultum Dei pertinentium. Hinc maleficium multiplicem habet malitiam: Primo quia divertit homines a Deo, & eos convertit ad Dæmonem, ad quem recurrunt, & in hoc est malitia peccati contra Religionem, & contra primum mandatum, præcipiens cultum Dei. Secundo, quia causat morbos, & mala in proximo: sicque est contra justitiam. Tertio, quia ex parte modi ut plurimum intervenit abusus rerum sacrarum, & sic est malitia sacrilegii; Hinc non licet unum maleficium alio maleficio solvere, quia licet in hac solutione non sit species injustitiæ, est tamen semper malitia irreligiositatis, & recursus ad inimicum Dei, & humanæ naturæ. Potest tamen comburi instrumentum maleficum, puta statua, vel quid simile, si in tali combustione nullum interveniat pactum. Qui scit aliquem esse Magum, vel maleficum, tenetur eum revelare Prælato, vel Inquisitori-

bus, non solum ex obedientia, quia hoc graviter præcipitur ab Ecclesia, sed etiam ex justitia, quia tenetur consulere bono communi proximi.

14. Si filia sciret matrem esse maleficam, tenetur-ne sub lethali eam denuntiare Inquisitoribus?

Resp. Cum Homobono, si filia certa sit, & nullo modo dubitare possit de arte malefica exercita a matre, tenetur eam accusare: si enim filius tenetur denuntiare patrem molientem aliquid contra Rempublicam, faciendo tractatus, & ineundo fœdus cum inimicis illius, multo magis tenetur denunciare, si aliquid moliatur contra Christifideles.

15. Posset-ne filia denuntiationem suspendere, donec eam fraterne corrigat?

Resp. Licet aliqui ab Homobono citati obligationem denunciandi non tollere usum fraternæ correctionis asserant, si hæc commode fieri possit, maxime in materia sortilegiorum, & superstitionum, in qua aliqui quandoque cadunt ex levitate vel simplicitate, ut in rusticis; nihilominus puto cum Homobono, statim matrem veneficam denuntiandam esse, eo quia nulla subsit spes correctionis, cum experientia doceat fere nullam ex iis reis fœminis resipuisse: nec verisimile est correctionem filiæ tantam vim habere posse, ut ab errore adeo turpi, & involvente plures promissiones, & pacta cum Dæmone, eam avertat.

16. Quid agere debet Confessarius, cum ad eum accedit pro absolutione sortilegus, magus, divinator, aut aliqua hujus furfuris persona?

Resp. Consideret prius ad quidnam se extendat ejus authoritas circa casus reservatos in ea Diœcesi, inter quos ut plurimum erunt hujus generis crimina. Deinde eos interroget, num exercendo hanc artem alias confessi sint reticendo hoc grave peccatum; nam, ut ait Homobonus, hoc solent promittere Dæmoni malefici, scilicet,

accede

accede frequenter ad Sacramenta cum confessione sacrilegia. Secundo interrogandi sunt, an renuntiaverint Christianæ fidei, & tunc sunt Apostatæ; an vero aliquem tantum articulum ex animo negaverint, & tunc sunt Hæretici: an Diabolum adoraverint, & tunc idololatria cum hæresi conjuncta erit: an usi sint rebus sacris in sortilegiis, an retineant adhuc libros, vel alia Diabolica instrumenta hujus artis: an alios de hac re docuerint: & quod hoc ultimum obligandi sunt ad eos corrigendos, ut quantum est in se, avertant ab hac mala arte, qua eos imbuerunt. Advertendum, quod cum isti sint complices delicti, non tenentur eos accusare Judicibus, ne se ipsos prodant.

17. In quodnam peccatum incidit legens libros prohibitos?

Resp. Si libri contineant hæresim, aut sint de hæresi suspecti, legens non solum peccat lethaliter contra obedientiam, quam debet Ecclesiæ, & propter periculum notabile amittendæ fidei; sed etiam incidit in excommunicationem, quam tulit Pius Quartus contra habentes, vel legentes libros cujusvis authoris damnatos propter hæresim, aut falsi dogmatis suspicionem. Ab hac excommunicatione, quæ in Bulla reservata non est, potest absolvere quilibet Confessarius. Quia tamen etiam altera excommunicatio est in Bulla Cœnæ Domini contra delinquentes in hac materia, advertendum est, ad incurrendam hanc secundam excommunicationem tres conditiones requiri: primo, ut legens sciat librum esse prohibitum, & tamen consulto velit legere: ad excommunicationem enim requiritur scientia, & contumacia: secundo, ex parte authoris requiritur, quod hic sit hæreticus: tertio, ex parte libri, ut hæresim contineat, vel de Religione ex professo tractet. Cæterum, si liber indifferens sit, & casu admisceatur error, non est cum hoc rigore pœnæ prohibitus. Si quis tamen ex libro habente hujusmodi conditiones

legeret curiositatis gratia, octo vel decem lineas, propter parvitatem materiæ eximeretur a dictis pœnis, non autem a peccato lethali; sicut enim parvitas materiæ in furto, quando est conjuncta cum gravi damno proximi, non excusat a lethali: ita etiam hic non excusabit parvitas materiæ, cum conjuncta sit cum periculo fidei amittendæ; potest enim in paucis lineis quis imbui veneno erroris gravissimi.

18, Quid sentiendum de his, qui legunt libros prohibitos, eo quod contineat amatoria, vel alia contra bonos mores?

Resp. Certum est, eos peccare lethaliter contra Ecclesiam præcipientem abstinentiam a dictis lectionibus propter gravia motiva, & etiam contra charitatem, qua tenetur unusquisque fugere periculum proximum luxuriæ. Verum quoad hoc secundum, juxta scientiam, quam unusquisque habet de se ipso, debet sibi providere. Ita Homobonus hic de primo præcepto.

19. Quid est blasphemia?

Resp. Est dictum aliquod contumeliosum contra Dei honorem, & cultum ipsi debitum. Potest autem hæc fieri duobus modis. Primo, cum ex pravo affectu voluntatis affirmatur de Deo id, quod non est, vel negatur id quod est; ut si dicatur, injustus Deus; vel, Deus nequit bonum facere; & ista est blasphemia per modum enunciationis. Secundo per modum imprecantis, vel detestantis: ut cum dicitur, ad despectum Dei, per corpus, per sanguinem, & sic aliæ imprecationes, quæ in impetu iræ dicuntur ad Dei, vel Christi Domini contemptum; non autem per modum juramenti. Porro blasphemia duplex est, alia hæreticalis, in qua quoad verba continetur error contra fidem, qui tamen error non includit assensum intellectus, secus esset hæresis: alia est simplex, quæ scilicet est in contemptu, & dehonoratione Dei, sed sine ullo errore. Similiter verba dicta in dehonoratio-

tionem Sanctorum, sunt blasphemiæ, quatenus hæc redundant in contemptum Dei.

20. Est-ne exprimendum in Confessione, num quis blasphemaverit in Deum, an vero in Sancto, & B. Virginem?

Resp. Cum Sanchez; negative; eo quia omnes blasphemiæ specificantur a dehonoratione Deo facta, sive immediate per blasphemantes Deum, sive mediate per blasphemantes Sanctos. Suarez vero vult, quod specie differant, eo modo, quo specie differunt cultus præstiti Deo, Beatæ Eirgini, & Sanctis.

21. Est-ne blasphemia deridere Dei attributa, aut illudere rebus sacris, puta aquæ benedictæ, & similibus?

Resp. Affirmative: quia licet nihil auferatur a Deo, aut tribuatur; tamen cum attributa non sint illi tamquam aliquid contemptibile, in illorum illusione quis blasphemat: sicut etiam quis blasphemaret, si cum contemptu nominaret pudenda Christi, vel Beatæ Virginis, vel Sanctorum, quia membra non sunt in Sanctis tamquam aliquid contemptibile? unde gravi injuria afficiuntur hujusmodi dicteriis.

22. Blasphemia triplicem habet causam. Primo, odium Dei, & Sanctorum. Secundo, impetum iræ. Tertio, lapsum linguæ. Si ex prima causa oriatur, semper est gravissimum peccatum lethale contra religionem; ex secunda tamen; & tertia, ut plurimum non est, nisi veniale, propter indeliberationem voluntatis, quæ advertens ad factum? horret tam impie se gessisse contra Deum, contra quem in verba imaginata prorupit, quorum significationem non consideravit: nam si consideraret ad significata verborum, tunc ex D. Thoma 2. 2. art. 1. ad 3. non excusaretur a peccato mortali; & etiam ex Alario, si sit assuetus blasphemare, & negligat emendationem, quia tunc, cum sit in culpa præcedenti, peccat mortaliter.

23. Quid est Sacrilegium?

Resp. Est violatio, seu læsio alicujus rei sacræ. Sic tria sunt genera rerum, ex quarum prophanatione committitur sacrilegium. Primo, persona Deo dicata, quales sunt Sacerdotes, vel Sanctimoniales, cum quibus aliquis committens peccatum luxuriæ est sacrilegus; item injiciens in illos, vel illas, manus violentas. Secundo, locus sacer, puta Ecclesia, vel Cæmeterium, Vestes sacræ, & vasa pertinentia ad usum Sacrificii. Hinc polluere Ecclesiam, vel per seminis, vel per sanguinis violentam effusionem, vetere vasa sacra ad res turpes, vel inhonestas, sacrilegium est, licet dictæ prophanationes occulte fiant: malitiam enim habent ex natura rei, non ex publicatione facti; sic ex fornicatione occulta remanet polluta Ecclesia, quæ tamen denuo benedici non debet, nisi factum reddatur publicum. Ita Bertau contra nonnullos.

24. Verba, aspectus, tactus impudici in Ecclesia sunt-ne sacrilegium?

Resp. Quoad verba, & aspectus, negative, quia ex istis non remanet pollutus locus sacer itaut celebri nequeat. Quod tactus autem, quia isti sunt semper cum periculo pollutionis, pro sacrilegio confitendi.

25. Est-ne sacrilegium excitare querelas, & rixas in Ecclesia?

Resp. Suarez, vult propter gravem injuriam loci, excitatores rixarum in Ecclesia esse sacrilegos, eo quod transgrediantur Canonem *Decet*, de Immunitate Ecclesiastica: alii vero sentiunt negative, nisi intercedat gravis contemptus, vel perturbatio Divinorum Officiorum.

26. Quotmodis sacrilege peccatur in materia furti?

Resp. Tribus modis. Primo, quando quis furatur sacrum de sacro, puta planetam de Ecclesia; vel non sacrum de sacro, puta depositum quod est in Ecclesia; vel sacrum de non sacro, puta Calicem consecratum de domo Curati;

rati: Tamen si res, quam quis furatur in e-Ecclesia, non sit Ecclesiæ curæ commissa, aliqui volunt non esse sacrilegium. Item furari funem campanarum, vel Breviaria Chori, si quis etiam parvam quantitatem materiæ, puta solidum de alicujus crumena in Ecclesia furaretur, non committeret sacrilegium.

27. Peccare in die festo, ést-ne sacrilegium?

Resp. Negative: quia tempus, cum sit successivum non est capax consecrationis veræ, sed solum tempora dicuntur sacra ex Mysteriis, vel aliis actionibus sacris, quæ in illis præstantur.

28. Est-ne sacrilegium vertere Sacram Scripturam in materiam ludi, & joci?

Resp. Si hoc agat cum advertentia, est sacrilegium, cum sit prophanatio verbi Dei, scripti, quod utique est magis sacrum, quam sit vestis sacra, aut res, quibus abuti, & vertere ad res inhonestas, sacrilegium est. Multo magis prophanare verbum Dei. Adde, quod ex derisu, & joco Scripturæ Sacræ, ortæ sunt hæreses, ut notant Historici: & maxime ad præsentiam Sæcularium ludere Religiosos verbis sacris, nequit esse sine magno scandalo. Pluribus ergo titulis gravis injuria fit Deo, & Spiritui Sancto, vertendo ejus verba venerabilia Angelis in jocum; imo quandoque etiam ad significanda inhonesta, & turpia.

29. Tentatio Dei quid est?

Resp. Est actus contra Religionem, quo quis absque justa causa aliquid dicit, vel facit ad capiendum exprimentum de divina perfectione, puta de Justitia, Sapientia, Omnipotentia: ut si v. gr. indoctus vellet disputare de rebus fidei contra hæreticos, sperans se in actuali disputatione illuminandum. Potest tentatio Dei esse, vel expressa, qua quis facit actionem cum explicita intentione cogendi Deum ad patranda miracula; vel implicita, & tacita, qua quis solum faceret actionem, quæ de se esset exigitiva miraculi: ut si quis expanso pallio super aquas vellet trajicere flumen ad imitatione D. Raymundi. Excipe

ergo

ergo instinctus peculiares Spiritus Sancti, juxta quos operari est Deo obedire, non vero illum tentare. Tentatio Dei de genere suo est peccatum lethale, cum includat semper aliqualem Dei contemptum. Potest esse veniale ratione indeliberationis, vel parvitatis materiæ.

SECTIO II.

De Simonia.

1. QUid est Simonia?

Resp. Est venditio rei spiritualis, aut spirituali annexæ; pro temporali. Simonia ex genere suo est sacrilegium, & peccatum mortale, cujus malitia oritur ex contemptu rerum spiritualium, quas appretiat, & commutat rebus temporalibus. Hinc est peccatum oppositum Religioni, cujus munus est, maxima cum reverentia res aliquo modo ad Deum pertinentes tractare. Dicitur pluribus in historiis sacris Hæresis Simoniaca, non quia Simonia de se contineat errorem in intellectu, qui sit contra fidem; sed quia de facto in capite ejus, unde nomen sumpsit, scilicet Simone Mago, illum habuit: putabat enim impius ille vir posse pecunia emi Spiritum Sanctum: & quia ab Ecclesia antiquius iisdem pœnis puniri sunt Simoniaci, quibus hæretici.

2. Quotuplex est Simonia?

Resp. Triplex est; primo mentalis, & est traditio alicujus rei temporalis pro spirituali, sine pacto explicito, sed tantum mente retento; secundo conventionalis, & est quæ committitur ex conventione partium, quæ paciscuntur de temporali dando pro spirituali, vel pro re spirituali annexa; tertio, realis], quæ re completur. Differt ergo realis a conventionali, per hoc, quod in reali de facto solutum sit precium; ubi in conventionali est solum promissio, pactum, & conventio

dan-

dandi pretium obtenta re spirituali. Adde, allatis Simoniæ divisionibus. Simoniam confidentialem; & est illa, qua sub confidentia rei temporalis acquirendæ renuntiatur, vel resignatur Beneficium, sine licentia legitimi Superioris. Et hæc Simonia potest esse realis, si solvatur de facto pretium; conventionalis, si tantum fiat promissio; mentalis, si speretur. Adde etiam Simoniam fictam; cum scilicet ficte sit conventio dandi aliquid pro Beneficio obtinendo, cum intentione non adimplendi. Pœnæ illatæ a Jure Canonico contra Simoniacos afficiunt tantum Simoniam realem, aut conventionalem, aut confidentiam beneficialem: non vero fictam, aut mentalem.

3. Quo jure prohibita est Simonia?

Resp. Triplici jure, scilicet Naturali, Divino, & Ecclesiastico: Naturali primo, quia ratio naturalis dictat spiritualia, & supernaturalia esse naturalibus, & temporalibus longe digniora: Divino, juxta illud, *Gratis accepistis, gratis date*: Demum Ecclesiastico, ut innumeri Canones hoc testantur.

4. Quænam pœna imponuntur Simoniacis?

Resp. Tres: excommunicatio major Papæ reservata, privatio Beneficiorum, & privatio fructuum obtentorum, etiam ante Judicis declarationem. Hinc licet per nonnullos possit Episcopus absolvere Simoniacum, non tamen potest dispensare, ut retineat Beneficium, aut fiat habilis ad alia obtinenda; sed hoc tantummodo spectat ad Summum Pontificem.

5. In quibus rebus potest incurri Simonia?

Resp. In tribus maxime, scilicet in Ordine, in Beneficio, & in Professione Religiosa. In primo scilicet est Simonia proprie contra Jus divinum, quia emitur manuum impositio, & character Ordinis. In secunda, & tertia incurritur Simonia contra Jus Canonicus.

6. Summus Pontifex potest-ne incurrere in Simoniam?

Resp.

Resp. Si Simonia committatur immediate contra Jus divinum, vel naturale, Summus Pontifex vere contraheret Simoniam, quia summus Pontifex cum non sit supra Jus divinum, potest ab illo obligari: pro exemplo adducunt authores, si venderet Sacramenta, reliquias sacras, definitiones alicujus Dogmatis, aut omne aliud, quod sacrum est ex natura sua: Item si venderet ea, quæ sacra sunt ex institutione Ecclesiæ, ut si majori pretio, quam postulet materia, vellet vendere ceras benedictas, picturas sacras, imagines, & quid simile habens Indulgentiam, & Benedictionem: nam superfluum reciperetur pro Benedictione, & Indulgentia. Quo ad alia autem, volunt plures Doctores cum nostro Homob. in Summum pontificem nec posse cadere suspicionem Simoniæ, ratione plenitudinis potestatis supra omnia bona temporalia Ecclesiæ; & casu quo peccaret simoniace, non incurreret tamen supradictas pœnas, quæ cum sint de Jure Canonico, inferiori ad Summum Pontificem, ideo nequeunt ipsum ligare.

7 Episcopus tradens Beneficium indigno ad preces alicujus viri potentis, committit-ne Simoniam?

Resp. Si Episcopus conferat Beneficium ad preces viri potentis, sperans inde aliquod emolumentum temporale, puta negotia sua facilius, & favorabilius expedire in aula, tunc est Simonia mentalis; tunc enim traditur spirituale propter temporale mente conceptum: quod intelligi debet, si præcipuum motivum sint preces, reduplicative, ut pretio æstimabiles, scilicet, ut reportantes lucrum temporale. Si autem sint preces hominis præpotentis, vel ut æstimati, vel ut amati, tunc preces non habent locum pretii; collatio autem est sacrilega, quia datur ob favorem humanum, quod debet dari ex meritis: Ita Homobon. cum quo sentiunt Navarrus, & Suar. dicentes, preces non facere collationem simoniacam,

cam, si permaneant in propria natura precum, secus si transeant in rationem pretii; nam dare aliquid per preces non est vendere. Nec obstat, quod collatio Beneficii propter humana patrocinia sit a Jure Canonico prohibita; hoc enim factum est, quia aliunde sequuntur in Ecclesia Dei plura absurda, non quia committatur Simonia.

8. Si Episcopus traderet propriis famulis Beneficia, committeret-ne Simoniam?

Resp. Ex Homobono, si Beneficia tradantur loco mercedis famulatus, utique intervenit ibi Simonia; secus si soluta mercede tradantur illis famulis repertis idoneis, etiamsi hoc fieret intuitu amicitiæ, vel gratitudinis.

9. Potest-ne Episcopus recipere aliquid indirecte propter collationem Ordinis, puta saltem pro litteris testimonialibus?

Resp. Garzia vult, neque posse Episcopum recipere a Notario partem mercedis, quæ ei datur propter dictas litteras; sic multo minus poterit recipere pro labore habito in collatione Ordinum, quia dictus labor est annexus rei spirituali: dum enim Christus instituit spiritualia gratis danda, ministris consequenter præscripsit laborem ad talem ministrationem præstandum, gratis conferendum esse. Idem dic de labore Sacerdotum respectu cujuscumque Sacramenti conferendi, si sermo sit de labore necessario.

10. Sacerdotes locantes opera propria ad Sacramenta, & aliqua spiritualia administranda in Ecclesia, committunt-ne simoniam?

Resp. Negative: quia merces non sumitur pro re spirituali, quæ administratur; sed quia qui Altari inservit, de Altari vivere debet. Potest ergo per servitute, & assistentia, ad quam quis non tenetur, fidelium eleemosynas recipere. Hinc qui ex justitia, ut Parochi tenentur administrare, & assistere Ecclesiæ, nihil ultra possunt recipere.

11. Si fiat collatio simoniaca alicujus Beneficii Clerico ignoranti pretium, & mercedem

a par-

a parte solutam? collatio esset-ne valida?

Resp. Molfesius; si invincibiliter factum ignoretur a recipiente Beneficium, collatio valida est, quia Ecclesia non punit, nec privat Beneficio innocentem, etiam, ne detur malis dominibus occasio impediendi promotiones rite faciendas, apponendo occultas Simonias. Verum alii substinent contrarium communiter, & hoc etiam verisimilius approbatur a dicto Molfesio, eo quia Prælatus simoniacus privatur jure conferendi; hinc collatio erit nulla. Provisus ergo tali modo, cum primum scit, tenetur dispensationem petere.

12. Potest-ne sine nota simoniæ provisus de Beneficio tradere aliquid, ne impediatur a possessione illius?

Resp. Licitum est redimere pretio aliquo, & mercede se ab injusta vexatione, & etiam ad terminandas lites, & conciliandam amicitiam. Ita Homobonus sentit, post collationem Beneficii, posse provisum sibi nota Simoniæ vexantes, & impedientes pretio aliquo sibi conciliare: Injustus autem vexator recipiens pretium, peccat contra justitiam, & tenetur ad restitutionem.

13. Potest-ne quis sine nota Simoniæ tradere aliquid Procuratori, Sollicitatori, vel expeditionario, vel amico existenti in aula, ut sibi procuret Beneficium, præsentando litteras parentes, cum requisitis, & habilitatibus concessis ab Ordinario?

Resp. Ex Lessio, potest aliquid tradere pro labore juxta eam quantitatem mercedis, quæ daretur, si rem prophanam tractaret; si enim detur aliquid plus, illud censendum erit dari pro re spirituali, & illico committetur Simonia. Verum Diana tenet, quod etiam si detur majus pretium, quam exigant proprii labores, Simonia non est; sed tantum intervenit injustitia emptionis, & venditionis. Intellige tamen, si majus pretium sit pro diligentia ab expedi-

tiona-

tionario præstanda ; si autem esset pro favoribus in Curia emendis ad Beneficium obtinendum, Simonia esset. In casu ergo majoris pretii, bene examinanda est intentio dantis.

14. Potest-ne resignans Beneficium recipere aliquid titulo donationis ab eo cui resignat, puta dicendo, Trado ergo tibi meum Beneficium, trade tu mihi tuum Equum?

Resp. Ex Homobono, negative: est enim hic simonia palliata nomine donationis, si enim alter Equum non exhiberet, Beneficium numquam fuisset traditum.

15. Quotuplex est pretium simoniacum?

Resp. Est triplex contentum sub nomine munus: scilicet, munus a manu, munus a lingua, munus ab obsequio. Nomine munus a manu, venit pecunia, aut quodlibet bonum temporale, quod solet dici fortunæ, traditum ad emendum spirituale. Nomine munus a lingua, veniunt preces, laudes, adulationes, quæ transire possunt in pretium: si fiunt modo supra explicato. Nomine munus ab obsequio, veniunt famulatus, & quælibet alia servitia exhibita cum pacto explicito, vel implicito reportandi aliquid spirituale.

Propositiones damnatæ, ad secundam Sectionem reducendæ.

Ab ALEXANDRO VII. 22. Non est contra justitiam, Beneficia Ecclesiastica non conferre gratis, quia collator conferens Beneficia Ecclesiastica, pecunia interveniente, non exigit illam pro collatione Beneficii, sed vult pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.

Ab INNOCENTIO XI. 45. Dare temporale per spirituali non est simonia, quando temporale non datur tamquam pretium, sed dumtaxat tamquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale; vel etiam quando temporale sit solum gratuita compensatio pro spirituali, aut e contra.

46. Et

46. Et id quoque locum habet, etiamsi temporale sit principale motivum dandi spirituale; imo etiamsi sit finis ipsius rei spiritualis, sic ut illud pluris æstimetur, quam res spiritualis.

SECTIO III.

De Virtutibus Theologicis, & eorum oppositis.

1. QUot sunt Virtutes Theologicæ?

Resp. Tres: Fides, Spes, & Charitas. Dicuntur Theologicæ, quia habent pro objecto motivo, & terminativo Deum: sic Fides est Virtus Theologica inclinans intellectum ad credendum rebus a Deo revelatis propter ipsius authoritatem, seu quia Deus verax dicit. Spes est Virtus Theologica, inclinans ad sperandam Beatitudinem, auxiliante nos gratia Dei, non vero nostris naturæ viribus. Charitas est Virtus Theologica, inclinans ad amandum Deum super omnia propter suam bonitatem, & proximum propter Deum.

2. Fac actum fidei?

Resp. Credo Deum esse unum, & trinum, quia Deus ita revelavit Ecclesiæ, & Ecclesia mihi proponit credendum. Fac actum Spei: Spero propter gratiam Dei, ex meritis Christi obtinere beatitudinem supernaturalem. Fac actum Charitatis; Diligo toto corde Deum, quia summe bonus, & amabilis est.

3. Obligant-ne istæ virtutes in aliquo casu sub lethali?

Resp. Obligant multoties in vita, & primo ex D. Thoma, cum quis pervenit ad usum rationis moralem. Secundo, plusquam semel intra quinquennium. Tertio, in articulo mortis. Quarto, urgente gravi tentatione quæ sine exercitio harum virtutūm vinci non potest.

4. Qui nesciret, quonam modo isti actus fieri deberent, esset-ne excusatus a lethali?

Resp.

Resp. Affirmative, usque dum sufficienter esset instructus, post quam instructionem, si differret ad longum tempus, peccaret lethaliter; ita Layman.

5. Quænam sunt credenda fide divina?

Resp. Omnia, quæ proponit Ecclesia, ut credenda; sic omnia contenta in Sacra Scriptura, in Traditione, in Decretis Summorum Pontificum, & Conciliorum universalium, & doctrina unanimi Sanctorum Patrum adversus hæreticos; in his enim omnibus circumstantiis certissimum est Deum esse locutum. Item, si Deus aliquid ita revelaret personæ particulari, ut ipsa dubitare non posset de illusione Dæmonis; in hoc autem quis prudenter se gerere debet, prius consulto docto Confessario, qui ante oculos habeat illud Scripturæ; *Nolite credere omni spiritui: sed probate spiritus, si ex Deo sint.*

6. Est-ne eodem modo necessarium credere hæc omnia?

Resp. Negative: quædam enim sunt necessaria necessitate medii, hoc est, necessitate absoluta, quæ nullam admittit excusationem: talia sunt, Deus unus, & trinus: remunerator bonorum, & vindex malorum; Incarnatio secundæ Personæ, passio & resurrectio. Alia sunt necessaria necessitate præcepti, quæ si invincibiliter ignorentur, non officiunt saluti. Hinc si Confessarius inveniat rusticum nescientem prima, debet de iis eum erudire, antequam absolvat. Circa vero alios articulos fidei, sufficiet, quod implicite pro eo tunc illos credat, credendo scilicet quicquid credendum proponit Sancta Mater Ecclesia.

7. Sufficit-ne, quod pro toto tempore vitæ quis credat implicite ea, quæ sunt necessaria necessitate præcepti?

Resp. Negative: quia talis confusa credulitas æquipollet ignorantiæ, ex Bonacina. Tenetur ergo quis curare beneficio temporis; ut sufficienter erudiatur, ita ut credat explicite omnes

articulos contentos in Symbolo Apostolorum; item scire omnia præcepta Decalogi, & Ecclesiæ, orationem Dominicam, & ea saltem Sacramenta, quæ quis tenetur recipere. Qui enim non vult nubere, non est necesse, quod sciat, in quo consistat Sacramentum Matrimonii. Multi tamen Authores tenent, quod rudiores, titulo incapacitatis non obligantur ad hæc omnia: secus multi ex his, alioquin timoratæ conscientiæ necessario damnarentur.

8. Quid est hæresis?

Resp. Est error intellectus cum pertinacia voluntatis, contra aliquem articulum fidei. Hæc pertinacia consistit in hoc: quod quis sciat suam opinionem esse contra doctrinam, & definitionem Ecclesiæ, & nihilominus velit obstinate in ea perseverare.

9. Si quis dubitet de veritate alicujus articuli fidei, quem tamen negare non audeat, esset-ne hæreticus?

Resp. Affirmative, ex regula Innocentii III. *Dubius in fide est infidelis*. Vel enim dubitat positive, ut si existimet propositionem fidei esse dubiam: vel negative, ut si territus difficultatibus in contrarium, omittat credere dum tentatur contra fidem. Dico, territur difficultatibus, si enim omitteret ex alio motivo, vel ut exerceat libertatem suam, vel ut se divertat ab hac importuna, & molesta cogitatione, non peccat. Primis autem duobus modis est infidelis: nam in casu primo negat firmitatem, & infallibilitatem, quam habent articuli fidei: in secundo tanti facit difficultates naturales, quanti facienda esset divina authoritas; quod est valde injuriosum divinæ veracitati.

10. Si autem quis involuntarie dubitet sine ullo consensu præstito, quinimo dolens se habere hujusmodi dubia, & per actus fidei ea repellat, nullo modo peccat: quinimo merebitur patiendo, & repellendo hujusmodi tentationes; quod frequenter evenit in pluribus timo-

moratæ conſcientiæ viris; Signa vero, quod defuerit conſenſus, eſt dolor, & moleſtia, quam quis patitur in iſtis dubiis, quæ nullo modo vellet habere recurſus ad Deum pro iis repellendis, & ſimiles pii affectus, qui in tentatione excitantur in piis viris.

11. Si quis negaverit aliquem fidei articulum, eſt-ne a ſimplici Confeſſario abſolvendus?

Reſp. Si hæreſis nullo ſigno externo manifeſtata eſt, nec dicto, nec facto, nec ſcripto, abſolvi poteſt; ſi autem aliquo ex his modis manifeſtata fuit, diſtinguendum eſt ſic; Vel adſunt conſcii talis criminis, qui nimirum illum audierint, & viderint; vel nullus audivit, aut vidit: ſi hoc ſecundum, ſcribatur ad Sacram Pœnitentiariam, & obtenta facultate abſolvatur: ſi primum, remittendus eſt blaſphemus ad Inquiſitorem, vel Epiſcopum, a quibus tamen abſolvi non poteſt in foro pœnitentiæ, ſed tantum in foro judiciali; poſtquam autem fuerit ab illis judicialiter abſolutus ab excommunicatione, poterit a quolibet Confeſſario approbato a peccatis abſolvi. Hinc etiam in Jubilæo univerſali, niſi Papa concedat authoritatem abſolvendi a caſibus in Bulla Cœnæ, hæreticus abſolvi nequit ab habente juriſdictionem delegatam.

12. Eſt ne peccatum reſpectu laicorum, diſputare cum hæreticis de articulis fidei?

Reſp. Si laici docti non ſint, eſt peccatum propter periculum ſubverſionis, cui temere ſe exponunt; ſi autem ſint docti, eſt prohibitum per Sacros Canones omnibus laicis congredi cum hæreticis. Valentia tamen notat, hanc Conſtitutionem eſſe abrogatam per conſuetudinem in contrarium.

13. Catholicus, qui ob damnum ſibi imminens in locis hæreticorum non audet ſe declarare talem, poteſt-ne die prohibita manducare carnes?

Reſp. Affirmative, dummodo non cogatur

illum

illam carnem manducare in odium fidei, & absit scandalum, & Religionis contemptus. Non enim quis semper tenetur manifestare, & protestari suam fidem. Et licet Hæretici per talem manducationem protestentur propriam fidem, hoc est per accidens, neque Ecclesia censenda est velle obligare cum tanto incommodo. Ita Bertau, qui adducit pro se Sanchez.

Propositiones damnatæ, ad hanc Sectionem reducendæ.

Ab ALEXANDRO VIII. Prima: Homo nullo umquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum fidei, spei, & charitatis, ex vi præceptorum divinorum ad has virtutes pertinentium.

3. Ab eodem: Sententia asserens Bullam Cœnæ solum prohibere absolutionem Hæresis, & aliorum criminum, quando publica sunt, & id non derogare facultati Tridentini, in quo de occultis criminibus sermo est, anno 1629. 18. Julii in Concistorio Sacr. Congregationis Eminentissimorum Cardinalium visa, & tolerata est.

4. Prælati Regulares possunt in foro conscientiæ absolvere quoscumque sæculares ab hæresi occulta, & ab excommunicatione propter eam incursa.

Ab INNOCENTIO XI. 4. Ab infidelitate excusabitur infidelis non credens, ductus opinione minus probabili.

5. An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei semel tantum in vita eliceret? condemnare non audemus.

6. Probabile est ne singulis quidem rigorose quinquenniis per se obligare præceptum charitatis ad Deum.

7. Tunc solum obligat, quando tenemur justificari, & non habemus aliam viam, qua justificemur.

16. Fi-

16. Fides non censetur cadere sub præcepto speciali, & secundum se.

17. Satis est; actum fidei semel in vita elicere.

18. Si a potestate publica quis interrogetur, fidem ingenue confiteri, ut Deo & fidei gloriosum consulo, tacere ut peccaminosum per se non damno.

19. Voluntas non potest efficere; ut assensus fidei in se ipso sit magis firmus, quam mereatur pondus rationum ad assensum impellentium.

20. Hinc potest quis prudenter repudiare assensum, quem habebat supernaturalem.

21. Assensus fidei supernaturalis, & utilis ad salutem, stat cum notitia solum probabili revelationis; imo cum formidine, qua quis formidet, ne non locutus sit Deus.

22. Nonnisi fides unius Dei necessaria videtur necessitate medii, non autem explicita remuneratoris.

23. Fides late dicta ex testimonio creaturarum, similive motivo, ad justificationem sufficit.

65. Sufficit illa mysteria semel credidisse.

Ab ALEXANDRO VIII. Prima: Bonitas objectiva consistit in convenientia objecti cum natura rationali; formalis vero in conformitate actus cum regula morum: ad hoc sufficit, ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretative. Hinc homo non tenetur amare Deum neque in principio, neque in decursu vitæ suæ moralis.

11. Necesse est infidelem, in omni opere peccare.

12. Omne quod non est ex fide Christiana supernaturali, quæ per dilectionem operatur, peccatum est.

14. Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam fides; & etiam si vi-

ſeantur credere, non eſt fides divina, ſed humana.

17. Quiſquis etiam æternæ mercedis intuitu Deo famulatur, charitate ſi caruerit, vitio non caret, quoties intuitu licet beatitudinis operatur.

10. Attritio, quæ gehennæ & pœnarum metu concipitur, ſine dilectione benevolentiæ Dei propter ſe, non eſt bonus motus, ac ſupernaturalis.

15. Similiter arcendi ſunt a Sacra Communione, quibus nondum adeſt amor Dei puriſſimus, & omnis mixtionis expers.

18. Laus, quæ defertur Mariæ ut Mariæ, vana eſt.

CAPUT II.

De ſecundo Præcepto Decalogi.

Sectio I. *De Juramento.*
Sectio II. *De Adjuratione.*
Sectio III. *De Voto.*
Sectio IV. *De Mendacio.*

SECTIO I.

De Juramento.

IN ſecundo præcepto ſtatuitur, quod homo non juret vana: ſcilicet damnatur tamquam peccaminoſa omnis actio, quæ irreverenter uſurpet Dei nomen; quia tamen poteſt hoc fieri tribus modis, ſcilicet juramento, adjuratione, & voto, de his omnibus modo agendum eſt.

2. Quid eſt jurare?

Reſp. Eſt Deum, vel aliquid divinum vocare in teſtimonium illius, quod aſſeritur, vel negatur, vel promittitur.

3. Eſt-ne licitum jurare?

Reſp. Juramentum factum cum debitis modis

dis est licitum, & meritorium. Est enim actus latriæ, quo quis honorat primam Veritatem, dum in suis necessitatibus eam implorat, ut homines fidem adhibeant Deo invocato, quam negant homini asserenti. Hinc nonnulli asserunt, juramentum dici a jure, tamquam inventum a jure inductum, ut facta sua, vel dicta homines confirment, & reddant fide digna, casu quo suspecta sint. Alii autem volunt; juramentum dici a jure, quia id quod juratur, ita debet esse firmum, ac si esset ipsum jus, vel lex aliqua.

4. Quotuplex est juramentum?

Resp. Quadruplex est, scilicet, assertorium, promissorium, comminatorium, & execratorium. Juramentum assertorium est, quo rem præsentem, vel præteritam affirmamus, vocato Deo in testimonium dicti, ut si quis juret hoc esse, vel non esse, hoc fecisse, vel non fecisse. Promissorium est, quo, vocato Deo in testimonium, confirmamus aliquam promissionem futuram in bonum tertii: ut si quis juret se donaturum centum scuta. Comminatorium est, quo quis invocato divino testimonio jurat se pœnam daturum alicui. Execratorium est, quo quis in confirmationem suorum dictorum invocat creaturas aliquas, in quibus justitia Dei elucet, ut ab illis hic casu mendacii puniatur; ut si quis dicat: fulmine tangar, statim moriar, si hoc non est verum. Potest autem juramentum fieri per ipsum Deum implicite, vel explicite, scilicet vel invocando nomen Dei, vel creaturas ut ad Deum ordinatas, vel per Sanctos, vel per Cœlum Dei, & similibus modis.

5. Quænam sunt conditiones, quæ dicuntur juramenti sociæ?

Resp. Sunt tres, scilicet veritas, judicium, & justitia. Veritas est, qua quis prudenter putat rem esse veram, vel habet animum adimplendi id quod jurat. Judicium est, quo quis jurat reverenter cum advertentia, & cum necessitate in

materia honesta. Justitia est, cum non offenditur irrationabiliter proximus nostro juramento; contra hanc conditionem faceret jurans coram amico se vidisse mulierem fornicantem. Defectu primæ, vel tertiæ conditionis, juramentum regulariter est lethale, scilicet si injustitia sit gravis. Defectu secundæ est veniale.

6. Juramentum de re levi indifferenti obligat-ne?

Resp. Jurans pro re indifferenti, puta se numquam lusurum chartis, se nunquam iturum in talem domum, si juret propter motivum honestum, puta se nunquam lusurum ob periculum rixæ, amissionem temporis, scandalum, grave damnum, vel quid simile, est obligatus ad servandum juramentum, qui res indifferens ex motivo honesto & bono non est amplius indifferens, sed bona; hinc tenetur eam servare, sicuti in aliis rebus bonis. Si autem motivum sit etiam indifferens, tunc, cum res non mutetur, juramentum cadit supra actum inutilem, & nullo modo obligat. Ita Homobon. qui citat pro se Suarez de Jurament. lib. 2. cap. 6.

7. Est-ne licitum jurare cum æquivocatione?

Resp. Tunc esse licitum, quando licita est æquivocatio; in casu autem, in quo quis interrogetur ab habente legitimam authoritatem, tunc, cum in judicio non liceat æquivocare, neque licet jurare sub æquivoco. Solus ergo casus periculi mortis, aut gravis damni injuste ab alio inferendi, reddit licitum jurare cum æquivocatione.

8. Quænam intentio requiritur ad juramentum?

Resp. Requiritur expressa, aut saltem tacita, qua quis judicetur vocare Deum in confirmationem, vel testimonium sui dicti; sine hac intentione, quibuscumque terminis quis juret, solum materialiter jurat, & est potius invocans Dei nomen in vanum, quam jurans, vel perjurus.

jurus. Hinc ut plurimum dicentes, per Deum, in fide Sacerdotis, Christiani veri, per veritatem Dei, vel aliis modis, adhibent verbum istud Deus ad exagerationem, & energiam locutionis, potius quam velint Deum vocare in testimonium. Si ergo per lapsum linguæ, & inadvertenter adhibeant tales voces in mendacio, non sunt censendi peccasse lethaliter, sed solum venialiter ratione irreverentiæ.

9. Si quis juret falsum in materia levi, & vel sine, vel cum parvo damno proximi, peccat-ne mortaliter?

Resp. Si juret cum advertentia, semper peccat mortaliter; non enim ex gravitate materiæ est gravis culpa perjurium, sed ex natura rei, quia quis adducit primam Veritatem ad confirmandum mendacium.

10. Dicere in casu veritatis, Res ita est vera, sicuti verum est Evangelium, vel sicut verus est Deus, est-ne peccatum?

Resp. Similia juramenta ut plurimum non sunt peccatum lethale; quis enim non intendit æquare veritatem humanam cum veritate divina, quod esset blasphemia; sed solum intendit dicere; quod ita suo modo res est vera, sicuti suo modo verus est Deus. Hinc Sanchez vult similes locutiones non habere vim juramenti.

11. Si quis juravit facere rem aliquam malam, tenetur-ne eam adimplere?

Resp. Cum Homobono, Negative, quia juramentum non est vinculum iniquitatis; Unde male quis fecit jurando, & pejus faceret observando juramentum. Et sic sicuti non obligat votum factum de re mala, ita & juramentum: utraque enim obligatio est a D[...]: in voto quidem obligamur Deo, debito fide[l]itatis, in juramento autem debito reverentiæ. Hin[c] bene attende, in juramento principaliter intend[i] naturam actus; proinde si actus, supra quem cad[i]t, est malus, ita etiam juramentum; sic inciden[s in] latrones, si non coactus juret ex timore se illis

daturum pecuniam, tenetur eam tradere; si vero coactus juraret se daturum, sine intentione tamen adimplendi, nihil tenetur dare; quia primus actus, seu prima promissio ex natura sua est valida, secunda non est; sic in primo casu obligat juramentum, non in secundo.

12. Si quis juret se soluturum pecuniam, & lucrum mutuanti, tenetur-ne tali promissioni usurariæ stare?

Resp. Juramentum solvendi usuras obligat quidem in foro conscientiæ, non autem in foro exteriori judiciali, ut patet ex praxi. Ratio est, quia ex juramento duplex insurgit obligatio; prima est ratione promissionis factæ danti mutuum; secunda Deo, qui vocatur in testem; Hinc cum promissio prima sit injuriosa, & injusta, ruit, & non obligat; secunda vero tenet, donec Superior dispenset; & si quis jurasset se non petiturum absolutionem juramenti, ac ea non usurum, debet insuper prius ab hoc juramento absolvi, & postea ab alio. Licet hæc sententia sit verior, & tutior in conscientia; non desunt tamen qui contrariam teneant, quos recenset Sanchez capit. 11. n. 19.

13. Si quis captivus ad obtinendam aliqualem relaxationem juret post determinatum tempus redire ad carceres, tenetur-ne stare juramento?

Resp. Si juste detinebatur in carceribus, tenetur stare juramento, & se restituere in carceres, etiam si adsit periculum vitæ, quia jus divinum, & naturale conservandæ vitæ tunc vigent, quando quis habet jus formatum ad illam conservandam; quod est extra usum hominis, qui supponitur reus mortis. Unde neque potest in hoc juramento dispensari, nisi alia esset gravissima causa. Si autem injuste detinebatur in carcere, potest petere, & obtinere dispensationem. Jurans apud infideles se redditurum, vel missurum pretium redemptionis, tenetur omnimodo stare juramento propter scandalum Religionis

Christianæ; quod oriretur in infidelibus; & infinita alia damna, quæ reddunt inutilem absolutionem a tali juramento.

10. Juramentum traditum per errorem obligat-ne in conscientia?

Resp. Si error est antecedens circa substantiam rei promissæ, dans motivum contractui, utique juramentum non tenet; hinc enim error cum auferat consensum, & volitionem promittendi, tollit vim juramenti, quod eam supponit. Si autem error sit concomitans, obligat, quia ita concomitatur actum, ut eo etiam existente promissio facta & jurata fuisset. Proinde, cum non destruat subjectum juramenti, nec destruit juramentum. Exemplum: Petrus promisit se daturum annulum, quem putabat valoris duorum aureorum: reperit postea valere decem aureos: si quando juravit, scivisset valorem justum, & majorem, & nihilominus jurasset, tenetur tradere: si vero non habuisset animum dandi tantum, non tenetur.

15. Si quis juravit dare Ecclesiæ in eleemosynam mille aureos infra triennium, eo moriente transit-ne obligatio ad hæredes?

Resp. Obligatio juramenti non transit ad hæredes, sed solum afficit jurantem, qui potest esse perjurus non solvens. Hæredes autem tenentur solvere dictam pecuniam, quia ex justitia & fidelitate sunt obligari satisfacere omnibus contractibus testatoris; hinc etiam dictæ promissioni, non quia jurata est, sed quia promissio est.

16. Dantur-ne causæ, propter quas juramentum non obligat?

Resp. Plures dari; primo cum factum est contra justitiam, vel contra meliora bona, ut si quis juraret se numquam facturum eleemosynam alicui, se numquam daturum mutuo, quia hæc repugnant pietati Christianæ, qua tenemur vicissim nobis subvenire. Sic etiam jurans se nolle emere cariori pretio, aut vendere tam vili, quia hoc juramentum, cum non contineat obsequi...

Dei, sed solum utilitatem jurantis, potest jurans seipsum dispensare. Sic etiam domini jurantes dimissuros famulos, vel percussuros pueros, vel pueri jurantes se denunciaturos aliquod crimen sociorum Magistro; quia dicta juramenta fiunt potius sub ratione culpæ, quam sub motivo virtutis; sunt nempe regulata ab ira, vel vindicta. Et etiamsi jurassent ex motivo bono correctionis, possunt omittere ad cavendas rixas, & discordias ad invicem, vel si emendatio secuta sit, aut proxime speretur, ut etiam jurans se nolle primum ingredi, vel egredi ab aliquo loco, quia hæc juramenta sunt facta urbanitatis gratia, & ex levitate tali, quæ non sufficit ad inducendam obligationem sub lethali.

17. Si quis sit dubius de intentione, qua juravit, num scilicet habuerit veram intentionem dandi, promittendique, tenetur-ne dare, & adimplere juramentum?

Resp. Tenetur eligere tutiorem partem, & servare juramentum, nisi deveniat ad illum casum, in quo si scivisset quantitatem materiæ dandæ, non jurasset; tunc enim non tenetur, ut supra diximus. Imo dubium non est causa sufficiens petendæ, & obtinendæ dispensationis a Prælato, qui sine causa nequit dispensare, maxime in juramento promissorio, in quo dispensatio est semper in præjudicium tertii, cui facta fuit promissio.

18. Potest-ne quis sine peccato exigere juramentum a solito pejerare, vel ab infideli jurante per falsos Deos?

Resp. Si adsit necessitas, nullum peccatum est; unusquisque enim juste & licite providet sibi mediis necessariis ad proprii negotii securitatem; neque intendit perjurium, sed ut jurans more humano meliori se obliget. Idem dicendum est de exigente juramentum ab infideli jurante per Jovem, vel Venerem, quod perjurium ex D. Thoma gravius est perjurio Christiani; quia illud pertinet ad Idololatriam.

Docet

Docet etiam D. Thomas, quod Christianus jurans per falsos Deos, quos existimat falsos, licet non peccet peccato perjurii non adimplendo juramentum, quod nullum est, peccat tamen contra justitiam decipiendo proximum.

19. Reus & Testis ad fugiendam vexationem in tribunalibus, possunt-ne licite falsum jurare?

Resp. Numquam licet ex quacumque causa neque mentiri, neque falsum Jurare: & tales jurantes sunt vere perjuri, & sacrilegi.

20. Potest-ne saltem adhiberi æquivocatio, puta dicendo se non commisisse crimen, ut tibidicendum, ut a te puniendum, & similibus modis?

Respond. In his casibus sentiebant Doctores licere, cum vel Judex non est competens, vel delictum est occultum; nam de occultis nullus hominum habet authoritatem; vel quando quis occidit ad defensionem sui, vel furando usus est compensatione licita & justa; hæc enim non habent rationem delicti. Idem docet Bannes de gladio reperto prope occisum, quod potest innocens jurare non esse suum, scilicet ad finem occidendi. Alias nec erat sententia improbabilis, quod propter solam spem evadendi mortem posset quis, etiam interrogatus a Judice juridice, uti æquivocatione, eo quia vel esset solum semiplena probatio, vel indicia essent tantum sufficientia ad torturam, per quam reus satis evacuat omne crimen. Verum hæc sententia damnata fuit ab INNOCENTIO XI. qui revera damnat omnia juramenta facta cum amphibologiis, & æquivocationibus; hinc tutius est respondere, numquam licitum esse uti æquivocatione in judicio.

21. Quidnam facere debet ille, qui degens in carcere, ob dolorem torturæ sibi imposuit falsum crimen?

Resp. Si sit spes evadendi mortem, aut infamiam ex impositione hujus criminis sibi provenientem, tenetur retractare se ipsum, quia cum non sit dominus propriæ vitæ, & honoris, nequit sibi apponere causam mortis. Si autem nulla sit spes, ad nihil tenebitur, nisi ad patienter tolerandam mortem propter alia gravia peccata a se commissa.

22. Adverte cum Molfesio, quod Confessarius cum reis vel testibus detentis in carceribus, non debet esse nimis curiosus ad sciendum, si velint, vel nolint deponere veritatem, dum juridice interrogantur, quia exponit illos periculo proponendi pejerare; sed sufficit disponere pœnitentem, ut in genere proponat abstinere se ab omni lethali; quod satis est ad hoc, ut in præsenti dispositus sit ad obtinendam absolutionem; imo si pœnitens diceret ei, se nolle fateri veritatem, quamvis sciat se esse convictum, posset Confessarius disponere illum, ut in futurum proponat cavere omnia lethalia, & quod circa responsionem Judici dandam Deus dabit illi gratiam, ne eum offendat. Si autem nec ad hoc generale propositum posset induci, nullo modo deberet absolvi.

23. Amicus, qui sub sigillo secreti jurati scit aliquod crimen, tenetur-ne juridice interrogatus illud aperire?

Resp. Si e revelatione secreti imminet majus bonum, vel cavetur malum publicum, tunc juramentum non tenet, quia, ut diximus, juramentum nequit unquam impedire majus bonum, & in omni promissione etiam jurata intelligitur semper exceptum jus Superioris. In his casibus docebat olim communis sententia cum Molfesio, posse hunc æquivoce coram Judice respondere, se nescire crimen, intelligendo in mente, ita ut tibi dicam; hoc tamen nunc non concordat cum Sententia damnata ab INNOCENTIO XI.

Pro-

Propositiones damnatæ, ad hanc Sectionem secundam reducendæ.

Ab INNOCENTIO XI. 24. Vocare Deum in testem mendacii levis non est tanta irreverentia, propter quam velit, aut possit damnare hominem.

25. Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi, sive res sit levis, sive gravis.

26. Si quis vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis causa, sive quocumque alio fine juret se non fecisse aliquid, quod revera fecit, intelligendo intra se aliquid aliud quod non fecit, vel aliam viam ab ea qua fecit, vel quodcumque aliud additum verum, revera non mentitur, nec est perjurus.

27. Causa justa utendi his amphibologiis est, quoties id necessarium, aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, itaut veritatis occultatio censeatur tunc expediens, & studiosa.

28. Qui mediante commendatione, vel munere ad magistratum, vel officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare juramentum, quod de mandato Regis a similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.

SECTIO II.

De Adjuratione.

1. QUid est Adjuratio.

Resp. Est actus, quo inducitur persona ad faciendum aliquid, vel omittendum invocatione Dei, vel alicujus rei sacræ: quod potest fieri duobus modis, petendo scilicet, & deprecando, vel imperando, & cogendo. Adjuratio debitis modis facta est actus Religionis,

qua utuntur Exorcistæ ad expellendos Dæmones ab energumenis, vel ab aliquo loco.

2. Quinam sunt modi debiti adjurationis?

Resp. Sunt tres, scilicet Veritas, Judicium, & Justitia, sicuti in juramento. Veritas est, qua quis adjurat per Deum verum, vel per Sanctos, aut res, & mysteria vere sacra. Unde si quis adjuraret per falsos Deos, peccaret contra Religionem peccato reducibili ad Idololatriam: Secundo, veritas etiam consistit in hoc, ut quis petat animo obtinendi, & adducat motivum verum; unde si quis propter fictam paupertatem peteret eleemosynam per Deum, & vulnera Christi, vel per Sanctos, peccaret contra Religionem; ex hoc tamen defectu peccatum non est lethale, nisi forte adsit contemptus. Judicium in adjuratione est, quod petatur cum debita reverentia, necessitate, & utilitate. Ex hoc defectu, peccatum in adjuratione esset tantum veniale. Justitia consistit in eo, quod res quæ petitur non sit injusta, & peccaminosa; hinc juxta malitiam rei, malitia adjurationis erit quoque venialis, vel lethalis, unde si quis per Deum peteret a fœmina consensum in adulterio, peccaret lethaliter etiam contra Religionem.

3. Quasnam personas possumus adjurare?

Resp. Directe omnes Creaturæ rationales operis boni faciendi capaces ob amorem Dei adjurari possunt; item potest adjurari Deus per se ipsum, vel per Sanctos, tamquam personas sibi gratas. Possunt adjurari Beata Virgo, & Sancti omnes per omnes Beatos, non autem per creaturas inferiores. Imperative & coactive possunt adjurari Dæmones: Hoc etiam modo potest superior adjurare Subditos per Deum; hæc tamen adjuratio non habet vim obligandi distinctam a præcepto superioris. Indirecte possunt adjurari creaturæ irrationales, & animalia nociva, quatenus scilicet mittuntur a Deo in pœnam peccati, vel a Dæmone ob invidiam: & sic respective ad

Deum

Deum adjuratio erit deprecatoria , relate ad Dæmonem imperativa . Possunt etiam ab habente virtutem miraculorum adjurari immediate , sicuti fecit Christus , qui imperavit ventis , & mari .

4. Exorcista adjurans Dæmones existentes in obsessis , potest-ne ab ipsis petere aliquid curiosum , & vanum ?

Resp. Negative ; sic enim haberet commercium cum inimico communi , quod pertinet ad superstitionem ; unde nisi excuset parvitas materiæ , peccaret mortaliter .

SECTIO III.

De Voto .

1. QUid est Votum ?

Resp. Est promissio facta Deo de meliori bono . Unde duas habet conditiones ; unam ex parte voventis , quod sit voluntaria , & libera , sicuti debent esse omnes promissiones : alteram ex parte materiæ voti , quod sit aliquid melius . Hinc remanet solutum dubium , rem scilicet indifferentem , ut indifferentem non posse cadere sub voto , nisi subsit conditioni , quæ eam reddat meliorem . Votum duplex est , aliud solemne , aliud simplex . Primum est , quod fit per professionem Religiosam , vel per receptionem Subdiaconatus . Secundum , quod fit sine dictis solemnitatibus spontanea voluntate privatim , vel in aliis circumstantiis . Differunt prædicta vota , quod prima sunt solum circa castitatem , paupertatem , & obedientiam : secunda vagantur per omnem materiam bonam . Prima etiam sunt indispensabilia , & possunt tantum declarari in aliquibus circumstantiis non teneri . Secunda vero possunt dispensari .

2. Quænam personæ possunt vovere ?

Resp. Omnes personæ , quæ a jure non prohibentur . Est autem a jure prohibitum votum

amentibus, furiosis, ebriis, quamdiu durat ebrietas, pueris ante usum rationis; si autem pueri sint rationis compotes, possunt vovere ea, quæ pertinent ad proprias personas, puta Jejunare, audire sacrum, dicere Coronam, ingredi Religionem; at si puer esset minor annorum quatuordecim, & puella duodecim, possent eorum parentes, vel tutores, sub quorum potestate vivunt, hujusmodi vota irritare. Quoad professionem autem solemnem, nullus ejus est capax, nisi habeat decimum sextum annum completum, & integrum annum probationis in dicta Religione compleverit. Hinc minores dicta ætate ab emissa professione nullam contrahunt obligationem, neque vota solemnia transeunt in vota simplicia, quia Ecclesia annihilant hujusmodi vota, ac si facta non fuissent.

3. Filii familias egressi a pubertate, sed minores annorum vigintiquinque, dum manent sub patria potestate, nequeunt emittere vota realia, scilicet dandi rem, vel distribuendi peculium in aliquo opere pio, quia omnia ipsorum sunt parentum, nisi forte aliqua bona castrensia possiderent; circa hæc enim cum sint veri domini, possunt de iis disponere independenter a patre, & sic de consequenti etiam vovere. Neque etiam possunt emittere personalia vota, quorum observantia impediret eos, ne possent vacare servitio parentum, ut essent vota jejunandi, vel peregrinandi in artistis. Et sic de aliis arbitrio Confessarii, qui re cognita debet ea commutare in opera pia possibilia cum proprio statu.

4. Potest-ne Religiosus emittere aliqua vota personalia, vel pœnalia?

Resp. Religiosus circa ea, quæ sunt necessaria ad salutem, inconsulto Superiore potest vovere, puta adimpletionem alicujus præcepti, vel Regulæ suæ Religionis; & hoc etiam valet de filiis familias, de conjugibus, de servis

inde.

independenter ab iis, quibus ſubſunt. Cum enim ſint jam obligati ad obſervantiam præcepti a lege, poſſunt hanc obligationem etiam gravare voto.

Reſp. 2. Religioſus poteſt etiam facere votum de conducentibus ad majorem perfectionem, dummodo hæc non ſint contra Sacros Canones, nec impediant regularem obſervantiam; ut ſunt recitare Coronam, audire plures Miſſas: hæc ſtatim obligant, donec Superior diſpenſet, & irritet. Si autem eſſet votum ingrediendi Religionem Camaldulenſium, hoc teneret etiam contradicente Superiore, quia in hoc non eſt ſubditus ſuo Prælato, ſed ſolum tenetur benedictionem humiliter petere.

5. Quid ſi Religioſus voveat aliquam majorem perfectionem, quæ tamen ſit contra ejus Regulam, puta ſi quis voveret integram abſtinentiam a carnibus, aut nuditatem pedum?

Reſp. Non peccaret, quia ex una parte, materia hujus voti eſt aliquid melius, & ex alia ſubintelligitur ſemper tacita conditio, ſi Superior concedat. Debet ergo ſubditus petere licentiam a Superiore, ut poſſit adimplere promiſſionem Deo factam, quia poſt emiſſionem voti tenetur quilibet facere quantum in ſe eſt, ut reddat quod vovit: ſi autem licentiam non peteret, partem ſuam non adimpleret. Tutior etiam ſententia eſt, ut non ſolum debeat petere licentiam voti circa materiam, puta pedum nuditatem; ſed etiam manifeſtare votum factum, ut facilius eamdem licentiam obtineat. Quam obligationem tamen manifeſtatio voti ex pluribus aliis Authoribus apud Navarrum non habet, maxime ſi implicite conſtet Superiori de voto.

6. Poteſt-ne Religioſus vovere ſe daturum pauperibus aliquid proprii cibi ad hunc effectum ſtudioſe relicti?

Reſp. Negative, quia etiam illud, quod parce vivendo acquirit, Monaſterio acquirit; hinc nequit de eo diſponere, ſed requiritur ſaltem taci-

ta Superioris licentia: quod etiam procedit de vestibus, & aliis datis ad usum.

7. Potest-ne Maritus vovere castitatem?

Resp. Quantum in se est, potest hoc votum facere; tenetur tamen reddere debitum, & non potest petere sine peccato. Possunt etiam uxorati facere vota personalia, quæ non impediant bonum Matrimonii, puta recitandi Coronam, vel quid simile; non autem peregrinationes, vel jejunia valde debilitantia, nisi de consensu alterius conjugis.

8 Potest-ne debitor in damnum creditoris fieri Religiosus, & vovere?

Resp. De jure antiquo poterat hoc fieri: sicuti enim quis cedendo propriis bonis cum infamia, ita liberatur a creditoribus, ut non possit molestari quoad ea, quæ sunt ejus victui necessaria: multo magis ingrediendo Religionem gratia inserviendi Deo, maxime, ut notat Sanchez, si hic vir esset inhabilis ad acquirendum propria industria tantam pecuniam, qua satisfaceret creditoribus. Verum quia sub hoc Religionis prætextu oriebantur scandala, & damna in proximis: ideo Sixtus V. prohibuit, ne hujusmodi viri debitis onusti in Religionibus recipiantur. Quod etiam procedit de iis, qui tenentur aliis rationem reddere pro administratione, sive publica, sive privata. Adverte tamen, quod licet Sixtus Quintus voluerit in Bulla professionem debitorum omnino esse nullam, Clemens VIII. postea declaravit, professionem validam esse, & solum, quod debitores puniantur pœnis dicta contentis. Nomine debitorum non veniunt hic illi, quorum bona in sæculo relicta sufficiunt ad debita extinguenda: Neque illi pro quibus alius vellet satisfacere proprio ære [: Neque illi, qui sunt impotentes solvere donationes ex propria libertate factas, quia nullus potest sponte promittere plus quam possit erogare. Neque illi, qui pauca, & parvi momenti habet debita, quia in dicta Bulla habe-

betur, *Ingente ære alieno gravati*. Volunt nonnulli etiam hic non comprehendi debitores, qui non ex propria culpa, sed ex puro infortunio sunt tales: Item nomine Religionis non intelligi militias equitum, in quibus potest quis possidere, & acquirere bona pro satisfactione creditorum.

9. Filii habentes patrem egenum in sæculo, cui possunt propria industria succurere, possunt-ne ingredi Religionem, & ibi vovere?

Resp. Negative: quia talia vota sunt contra naturalem obligationem succurrendi parentibus; valeret tamen dicta professio, & solum teneretur professus petere dispensationem a Summo Pontifice exeundi e claustris, ut consuleret vitæ, & honesto statui suorum parentum: quod est juxta stylum curiæ.

10. Vovens Religionem, si assumatur ad Episcopatum; tenetur ne amplius adimplere votum?

Resp. Nonnulli considerantes Episcopatum tamquam status perfectionem, existimarunt, assumptum ad Episcopatum ad nihil amplius teneri. Verum probabilior sententia est, hunc teneri dimittere Episcopatum, & Religionem ingredi, quia Episcopatus non est major perfectio ejusdem ordinis cum Religione, sed diversi. Hinc existens Episcopus nequit sine dispensatione Pontificis facere votum Religionis, aut longæ peregrinationis, aut alterius rei impedientis a cura Episcopali: & casu quo faceret, teneretur eorum petere relaxationem a Summo Pontifice.

11. Vovens aliquid, puta ingredi Religionem, quonam tempore tenetur adimplere?

Resp. Cajet. in votis factis sine determinata circumstantia temporis, putat ea fore adimplenda, quando conscientia incipit remordere; sed ut notat Molfesius, regula hæc pro scrupulosis est nimis arcta, quia cito eos solicitat remorsus conscien-

ſcientiæ: & econtra ſalutis immmemores, cum numquam parlantur tales ſcrupulos, numquam etiam tenerentur adimplere. Circa ergo tempus adimplendi votum, obligatio eſt cum primum illud poteſt commode adimpleri, juxta illud Deuteronomii: *Cum votum voveris Domino Deo tuo, non tardabis raddere, quia requiret illud Dominus Deus tuus, & ſi moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum*. Hinc docet D. Thom. Deum acceptare votum pro commoditate voventis, quando ſcilicet arbitrio viri prudentis illud commode adimplere poteſt. Non ergo quis tenebitur ſtatim poſt decimum quintum annum completum, ſi tunc non ſit habilis ad ferendos labores Religionis, vel litteras ſufficienter non didicerit; debet tamen attente obſervare, ne dilatio ſit cauſa, ut amplius votum non adimpleatur.

12. Si quis poteſt votum partim adimplere, partim non, tenetur ne adimplere ſecundam partem, quam poteſt?

Reſp. Affirmative; quia impotentia, quæ excuſat a voto, cum non afficiat totam materiam, ſed aliquam partem relinquat adimplebilem, ſecundum illam quis tenetur. Sic vovens dare mille in eleemoſynam, vel jejunare per menſem, ſi valeat tantum dare centum, vel jejunare per decem dies, tenetur præſtare hæc opera: neque in hoc valet illa regula, quod major pars trahat ad ſe minorem.

13 Tenetur-ne hæres adimplere vota Teſtatoris?

Reſp. Si vota ſunt perſonalia, puta ſervare caſtitatem, jejunare, vel quid ſimile afficiens perſonam, hæc non tranſeunt ad hæredes; ſed pereunt, pereunte perſona: neque tenetur hæc vota commutare in certam eleemoſynam dandam, niſi forte ſic legaverit Teſtator; tunc enim tenetur, non ex voto, ſed ex diſpoſitione Teſtatoris. Si autem vota ſint realia, & non excedant vires hæreditatis, puta ſolvere

vere centum in eleemosynam, ædificare Ecclesiam, & similia, tunc hæredes tenentur cum proportione ad hæreditatem, vel totum, vel secundum partem adimplere, eo modo, quo tenentur solvere alia debita realia defunctorum.

14. Qui non adimplevit votum suum eo tempore, quo novit, tenetur-ne elapso eodem tempore adimplere?

Resp. Ille, qui peccavit non adimplendo, non tenetur tamen amplius adimplere, si principalius votum factum sit in honorem temporis determinati, ut jejunare die Sabbati in honorem B. Virginis: si autem tempus non sit motivum principale, tenetur: ut v. gr. vovens facere eleemosynam in prima hebdomada mensis, prælapsa illa hebdomada tenetur, cum conditio illa primæ hebdomadæ non sit motivum, sed potius aliqua præscriptio, qua violata non debet quis reportare commodum ex iniquitate, & absolvi ab onere eleemosynæ.

15. Si quis per metum voveat aliquid, tenetur-ne illud adimplere?

Resp. Si metus fuit injuste incussus ad finem inducendi ad votum, non tenetur: ut si quis minetur alicui mortem, vel verbera, nisi voveat Religionem, non tenetur illam ingredi. Si autem metus non fuerit causa, quæ habeat pro fine votum, sed solum fuerit occasio repræsentans homini periculum vitandum, tunc tenetur, quia ex hoc metu quis libere vovit, eligens votum tamquam medium proprium ad evitandum periculum: & hic valet illa regula theologica: Quæ fiunt ex metu, sunt simpliciter voluntaria, & secundum quid tantum involuntaria.

16. Potest-ne obligatio voti cessare in aliqua circumstantia?

Resp. In pluribus cessat, & præcipue in quinque circumstantiis; primo, interpretatione, seu epicheja; secundo ex causa rationabili, tertio, irritatione, quando Superior irritat vota subditorum;

torum: quarto, dispensatione, seu absolutione; quando Prælatus dispensat a voto: quinto, commutatione. Hinc per justam interpretationem, & causam legitimam votum cessat ex natura rei, quæ non obligat in dicta circumstantia. Sic vovens jejunare in diebus Veneris, per interpretationem non intelligitur in die Nativitatis, ab Ecclesia dispensatio etiam quoad carnes, ratione maximæ solemnitatis: Neque intelligitur quando est infirmus, vel labore incompossibili cum voto gravatus, & hoc ex justa causa. Per alios modos votum cesset ex voluntate Superiorum, vel irritantium, vel declarantium, vel commutantium.

17. Adverte solum, in dispensationibus, vel commutationibus votorum debere esse justam causam, vel ex parte materiæ voti, quia in hac facile quis peccare posset, ut esset in muliere votum numquam petendi debitum, vel ex parte voventis, ut si votum esset illis nimis molestum, ut indiscreta recitatio plurium orationum; vel ex parte boni publici, ut si quis Princeps vovisset castitatem, quæ non expedit proprio statui ratione imminentium bellorum ex defectu suæ prolis. Cum causa, commutare votum in aliquod majus, vel æquivalens, potest quilibet Confessarius; in aliquod minus, non.

18. Si quis voveat sine intentione adimplendi, tenet ne votum?

Resp. Negative; sed peccat mortaliter; sicuti si voveat aliquid impossibile, quod cognoscat esse tale; sicuti etiam si voveat rem bonam propter malum finem, puta visitare Ecclesiam alicujus Sancti ad impetrandam mortem inimici, peccat mortaliter; & si voveat propter finem solum venialiter malum, peccat venialiter.

19. Si quis dubitet se vovisse, tenetur-ne ad votum?

Resp. Possessio stat pro libertate, & votum non tenet; E contra si sciat se vovisse, &

du-

dubitet num adimpleverit, possessio stat pro voto, & tenetur adimplere. Item si sciat se vovisse, & dubitet de materia voti, scilicet, an voverit recitare Rosarium, vel Coronam; tutior pars est eligenda, tenetur recitare Rosarium.

20. Quomodo quis se gerere debet in commutatione votorum?

Resp. Debet considerare tria, qualitatem voti, qualitatem personæ, & qualitatem finis, propter quem factum est votum]. Si enim votum sit circa materiam asperam, & difficilem, debet in alio genere seligere etiam materiam gravem, puta quis vovit longam peregrinationem, quam adimplere illi valde molestum est; commutet; ergo in frequentem visitationem Ecclesiæ cum eleemosyna pro rata sumptuum, quos in peregrinatione fecisset: Debet quis attendere qualitatem voventis; sic pauperibus facile commutanda sunt vota eleemosynæ, debilibus vota jejuniorum, & peregrinationum, in alia opera faciliora proportionata statui, & complexioni. Insuper attendatur finis, qui semper (quantum fieri potest) debet retineri, vel commutari in aliquod magis conducens ad perfectionem, ut voventi non ludere propter evitanda perjuria, debet, si difficile nimis illi sit, abstinere a ludo: commutari votum in aliquod refrænans a perjurio, puta ut accessurus ad ludum invocet corde nomen Jesu, breviter orans, petens gratiam non blasphemandi, & subeat pœnam eleemosynæ, vel jejunii, si perjuret, vel blasphemet. Si finis sit devotio alicujus Sancti, debet commutari in visitationem, vel ornatum Altaris, ejusdem Sancti, servata consideratione qualitatis voti, & personæ, secundum rectum prudentiæ ordinem, quem commutans debet attendere.

21. Debet-ne commutari votum non committendi aliquod peccatum, puta non fornicandi?

Resp. Si votum est frænum removens a peccato, non debet commutari, ne liberius facultas

pec-

peccandi pœnitenti detur. Si autem ob fragilitatem voventis esset occasio gravificandi offensam, & transferendi illam a simplici peccato ad sacrilegium, tunc volunt Authores, quod sufficeret commutare votum non fornicandi, puta, in recitationem Coronæ singulis mensibus per triennium. Mihi videtur melius commutare votum absolutum in pœnale, puta jejunandi bis, vel semel in pane, & aqua, casu quo quis fornicationem committat: hoc enim esset majus frænum pœnitenti.

22. Est ne servanda aliqua forma in commutatione, vel dispensatione votorum?

Resp. Si hujusmodi commutationes fiant a Summo Pontifice, vel Prælatis habentibus authoritatem ordinariam commutandi vota, possunt pro libito fieri intra, vel extra Confessionem quibuscumque verbis exprimentibus commutationem, vel dispensationem: Si autem tantum a Confessario privilegiato, debet semper esse in Confessione.

23. Dividitur verum in reale, quod pertinet ad rem aliam a persona, ut dare eleemosynam, ædificare Ecclesiam: & personale, quod afficit personam voventis, & debet adimpleri per ipsam, ut recitare Officium, jejunare, & similia. Dividitur in: absolutum, conditionale, & pœnale: Absolutum est, quod fit amore virtutis: ut si quis voveat castitatem, quam scit Deo placere. Conditionale est, quod fit sub aliqua conditione, qua solum posita, votum ligat voventem; ut Voveo castitatem, si Deus liberabit me ab hoc periculo. Pœnale est, quod fit in pœnam alicujus actionis, v. g. si juravero, si lusero, voveo me daturum eleemosynam. Probabile est, vota conditionalia, & pœnalia non esse Summo Pontifici reservata, etiamsi sint Castitatis, & Religionis.

SECTIO IV.

De Mendàcio.

2. QUid est Mendacium?

Resp. Est verbum prolatum cum intentione fallendi, & decipiendi proximum, qui existimat verum id, quod dicitur. Hinc malitia peccati consistit in illa injustitia, qua quis intendit, & vult proximum decipere. Quare si quis dicat rem falsam, existimando esse veram, non mentitur; e contra, si quis dicat veritatem, credendo rem esse falsam, cum intentione decipiendi, mentitur. Dicere aliquid falsum sine intentione decipiendi in circumstantia tali, in qua prudens auditor possit concipere rem aliter se habere, non peccat. Neque apud Layman citantem D. Augustinum peccant mulieres, quæ dicunt infantibus lugentibus lupum esse foris, vel quid simile, quia intendunt primario juvare, non vero decipere.

2. Quot sunt species mendacii?

Resp. Tres, scilicet mendacium jocosum, & ludicrum; quod habet pro motivo delectationem, & hoc non excedit malitiam peccati venialis. Officiosum. quod habet, pro motivo aliquam utilitatem; & ad hanc speciem spectant mendacia aulicorum, servorum, & filiorum simulantium magnum affectum, & æstimationem erga dominos, & parentes. Tertium est perniciosum, quod habet pro fine damnum proximi, vel spirituale, vel temporale. Hoc mendacium juxta malum, quod proximo inferre intendit, recipit etiam gravitatem; sic ex gravi damno mortale, ex levi veniale.

3. Tenetur-ne quis dicere veritatem?

Resp. Affirmative: termini tamen ad illam dicendam possunt esse varii, alii clare exprimentes sensum verum, alii autem æquivoce; qui habent duplicem sensum, unum occultum, & verum, alterum manifestum, & falsum.

4. Eſt-ne licitum uti hujuſmodi æquivocis ?

Reſp. In debitis circumſtantiis poſſumus illis quandoque, ſobrie tamen, & prudenter uti, ſcilicet quando interrogatur de re aliqua, quam quis non eſt obligatus manifeſtare, neque poteſt aperire ſine ſuo, vel alterius damno, ſtunc licitum eſt æquivocare; & hujuſmodi æquivocis uſi ſunt Sancti veteris, & novi teſtamenti. Extra neceſſitatem non debet quis uti hujuſmodi æquivocis, ſecus duplicitate ſua perturbaret modum vivendi humanum.

CAPUT III.

De tertio Præcepto: Sabbata Sanctifices.

1. QUid eſt ſanctificare Sabbata?

Reſp. Eſt præbere Deo certis diebus ab Eccleſia deſtinatis exteriorem cultum, abſtinendo ſe ab operibus ſervilibus, & exercendo ſe in operibus ſanctis. Hinc præceptum duplicem affert obligationem, unam poſitivam ponendi certa opera ſervilia, Hoc præceptum eſt mixtum Jure Divino poſitivo, quo Deus præcipit in Decalogo, & pluribus locis Scripturæ, ſanctificationem ſolemnitatum, quas ſibi reſervavit: & Eccleſiaſtico, quo poſtea declaravit Eccleſia ſingulas Dominicas, & ſolemnitates B. Virginis, & Apoſtolorum, & nonnullorum Myſteriorum noſtram præcipue fidem commemorantes, ſanctificandas eſſe. Hinc pro toto Orbe ſolus Pontifex, vel Concilium Oecumenicum: pro Diœceſibus particularibus Epiſcopi habentes authoritatem ſpiritualem poſſunt feſta ſtatuere; Principes vero ſæculares poſſunt ſolum inhibere laicis opera ſervilia, & judicia fori ſub pœnis temporalibus, non vero obligationibus in conſcientia.

2. Quid eſt opus ſervile?

Reſp. Illud, quod ordinarie fit per ſervos, & opi-

opifices, licet etiam aliquando fiat per dominos. Hujus præcipue duo sunt signa: primum, quod fiat per corpus tamquam per instrumentum ei consentaneum: secundum, quod tendat ad utilitatem corporis; non ponitur tamen sub opere servili scribere, etiam si hoc fiat intentione lucri; alia etiam opera, quæ fiunt ad se divertendum, ut piscari, venari, digladiari, nam istæ actiones non fiunt potius per servos, quam per dominos, neque sunt ad commoditatem corporis per se.

3. Quandonam incipit obligatio diei festi, & quando desinit?

Resp. A media nocte vigiliæ usque ad mediam noctem alterius diei; sic enim moraliter constituitur una dies spatio vigintiquatuor horarum.

4. Si quis die festo laboret per horam in operibus servilibus, & mechanicis, peccat-ne mortaliter?

Resp. Per Bonacinam integra hora est materia gravis constituens peccatum mortale; per Suarez vero requiruntur saltem duæ horæ.

5. Laborare per notabile tempus pravis, & diversis vicibus interpolatis in die festo, est-ne peccatum mortale?

Resp. Sanchez affirmat, quia festum consideratur totum per modum unius; unde discontinuatio illa brevis non facit, quin gravis injuria irrogetur toti diei. Imo Toletus tenet, quod in diversis diebus festis laborans parvo tempore, in quolibet committat peccatum mortale, eo quia irreverentia commissa per tale opus mechanicum in die festo, continuanda est moraliter cum irreverentiis dierum solemnium subsequentium; probabilius tamen negatur ab aliis authoribus; quia obligatio afficit singulas solemnitates secundum se, non ut conjunctas cum cæteris.

6. Sunt-ne prohibita etiam opera artium liberalium?

Resp. Negative, dummodo earum professores Missam audiant. Hinc scribere, & transcribere, ut faciunt Notarii, informare Judices, & Lectiones publicas facere, etiam cum stipendio, non est peccatum mortale; non enim opus prohibetur ratione mercedis, sed ratione sui: secus, quis posset sine mercede fodere, & arare; quod est falsum.

7. Potest-ne pictor die festo pingere?

Resp. Certum est, pictorem posse tangere picturam jam incœptam, si esset periculum, quod pictura sic relicta per plures dies festos reciperet notabile damnum. In casu tamen, quo nullum damnum ei immineret, Lopez cum nonnullis tenet pictorem posse sine scrupulo pingere, quia pictura est ars liberalis, cujus opus non est magis servile, quam scribere, cum consistat etiam ipsa in lineamentis, & figuris, quæ manu deducuntur, & diriguntur mente Verum hanc sententiam putat tantum probabilem Molfesius, si sermo sit de designatione, quæ magis consistit in opere mentis, quam manus; secus, ne nimia tribuatur licentia hujusmodi viris violandi ad libitum dies festos ex desiderio lucri, & affectu avaritiæ, tenet Reginaldus probabilius esse picturam non esse opus licitum: quia hæc ars communiter reputatur mechanica, & sufficit judicium commune ad interpretandam obligationem præcepti.

8. Est-ne diebus festis prohibitum judicium publicum, seu strepitus fori?

Resp. Omne judicium, sive civile, seu criminale, prohibitum est, nec licet iis diebus judicem sedere, & definire. Excusatur tamen in judicio civili, si sederet causa pietatis ad providenda alimenta pupillis, & viduis, vel causa necessitatis, si esset timor fugæ alicujus debitoris; in criminali etiam potest judicium ferre ratione temporis, ut tempore belli in Civitate obsessa. Ratione magnæ urgentiæ licet judicium criminale ferri, & exequi: vel in casu necessitatis, si timea

meatur de fuga delinquentis: vel quia, si justitia differatur, sit periculum alicujus impedimenti. Est etiam prohibitum juramentum, non solum judiciale, sed etiam extrajudiciale; & ideo usus obtinuit, ut diebus festis non fiant contractus, qui solent juramento firmari. Potest tamen dari juramentum causa pacis tuendæ, vel occasione pietatis, vel necessitatis, ut supra. Hinc ob subitam lucri occasionem, quæ cessaret, si differretur ad tempus feriale, licet facere contractum civilem sine violatione festi. Ita Hilarius citans Cajetanum.

9. Potest-ne quis iter aggredi in die festo?

Resp. Iter facere de se non est opus servile, sive equestre sit, sive pedestre: tenetur tamen iter agens, dum discedit a loco, ubi servatur solemnitas, Missam audire. Nautæ etiam, & muliones cum rhedis, vel equis oneratis, post auditam Missam possunt iter habere. Item si repetiantur in itinere, non tenentur hærere loco, ubi sit aliqua particularis festivitas, ut ibi Missam audiant: & quoad nautas, si sine gravi detrimento possunt die Dominica aggredi littus, in quo audiant Missam, tenentur illuc appetere: secus autem, si hoc foret illis valde incommodum, quia Ecclesia non obligat cum magno detrimento.

10. Possunt-ne diebus festis alii artifices mechanici opus servile facere?

Resp. Illi, qui necessarii sunt ad sustentationem vitæ, vel corporis, possunt opera propriarum artium exercere: sic Coqui, Macellarii, Pistores, Molendinarii, Tabernarii, venditores herbarum, & fructuum: Quoad Molendinarios, subintelligi debet, quando tantam farinam præparant, quæ est necessaria ad commodam sustentationem loci. Idem dicendum de operibus necessariis pro salute; & ideo excusantur Medici, Chirurgi, Pharmacopolæ, & Aromatarii. Milites etiam in bello defensivo possunt eorum

opera exercere. Quoad offensivum, res est valde dubia, & sunt hinc inde sententiæ.

11. Potest-ne quis consulto egredi a sua Parochia, vel loco, ubi celebratur dies festus, & transire ad alium, ubi non celebratur, ex intentione fugiendi solemnitatem?

Resp. Affirmative; quia nullum extat præceptum in contrarium; & egrediens potius fugit obligationem, quam frangat. Adverte tamen, quod si egrediatur mane solemnitatis, tenebitur prius Missam audire, quia audire Missam est præceptum affirmativum, obligans pro primo tempore, cum prævidet se postea audire non posse.

12. Quisnam potest dies festos dispensare?

Resp. In tota Ecclesia Summus Pontifex sicuti potest veteres abrogare, ita novos dies festos instituere, hoc enim præceptum quoad temporum determinationem dependet totaliter ab ejus authoritate: quoad solemnitates autem particulares propriarum Ecclesiarum, singuli Episcopi habent eamdem authoritatem dispensandi.

13. Potest-ne ex necessitate Prælatus in sua Diœcesi dispensare solemnitatem communem totius Ecclesiæ?

Resp. Si necessitas sit præsentanea, ut evenire solet tempore seminationis, collectionis frugum, & vindemiæ ratione detrimenti imminentis ex dilatione, dispensare potest. Hoc idem facere possunt Parochi forenses, quando non est facilis accessus ad Prælatum. Pro necessitate autem futura hoc facere non valet, sed absolute recurrendum est ad Summum Pontificem. Si autem nulla, vel levis, vel ficta sit necessitas, tunc casu quo dispenset, dispensatio non valet, quia inferior non habet auctoritatem dispensandi in lege superioris, nisi ex gravissima causa, in qua impossibilis est recursus ad ipsum.

14. Episcopus dispensans abstinentiam ab omni

ni opere servili in die festo ex aliqua causa, debet-ne commutare in aliud opus bonum?

Resp. Affirmative, quia quoties dispensatur ab aliqua lege secum onus ferente, debet imponi proportionaliter aliud onus; sic in dispensatione festorum solet imponi pro onere largitio alicujus eleemosynæ locis piis.

15. Circa secundam obligationem audiendi Missam diebus festis, tenetur quilibet habens usum rationis ita assistere Sacrificio, ut censeatur illi moraliter præsens, etiamsi non audiat vocem Sacerdotis, neque illum videat. Debet etiam esse præsens toti Sacrificio. Potest tamen sine mortali aliquam partem omittere, vel usque ad Epistolam exclusive, vel post consumptum Sacramentum, non tamen potest relinquere utramque partem. Coninch. tenet posse partem unius Sacri conjungi cum parte alterius Sacri, atque sic cointegrari una auditio Missæ.

15. Si quis devotionis causa audiret unum Sacrum cum animo adimplendi præcepto per aliud, potest postea mutare voluntatem, & satisfacere præcepto per prius auditum; si tamen ipse putet se non satisfecisse, tunc peccabit ex conscientia erronea. Hinc requiritur intentio, & attentio talis, qua quis voluntarie non distrahatur ad cogitandum alia, quæ pia non sunt. Confabulationes per majorem partem Missæ impediunt satisfactionem præcepti. Discedens ab uno loco die festo putans probabiliter se posse audire Missam in loco vicino, si amplius ibi non adsit Missa, non peccat. Habens subditos, puta filios, vel servos, tenetur dare illis commoditatem audiendi Sacrum. Excusatur ab auditione Sacri impotens physice adire Ecclesiam; puta si est ægrotus; si clausus domi, vel impotens moraliter; quando scilicet necessitas, vel charitas, vel justitia eum detinet domi, vel si est excommunicatus, aut interdictus.

Propositiones damnatæ, ad hanc Sectionem reducendæ.

Ab INNOCENTIO XI. 52. Præceptum servandi festum non obligat sub mortali sepofito scandalo si absit contemptus.

53. Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo Sacro, qui duas ejus partes, imo quatuor simul a diversis celebrantibus audit.

CAPUT IV.

De quarto Præcepto: Honora Parentes.

Sectio I. *De obligatione Patris ad filios, & fratrum ad invicem.*

Sectio II. *De obligatione servorum ad dominos, & inferiorum ad superiores.*

PRæceptum honorandi Parentes merito ponitur tamquam primum secundæ Tabulæ mandatum, quia post Deum, nullus est nobis magis conjunctus illo, qui dat nobis esse; eique majorem præ omnibus obligationem habemus. Hoc Præceptum importat explicite debitum filiorum erga Parentes, & e contra; implicite autem importat obligationes, quæ intercedunt inter quemlibet superiorem, & inferiorem: sic hoc præceptum nomine Parentum importat etiam Magistros, Patres spirituales, Principes, Senes, Dominos. Non est tamen æqualis erga omnes obligatio, sed aliquibus est debita reverentia tantum, aliis vero reverentia, obedientia, & alimenta congrua eorum statui, si indigeant, nec aliunde ea possint commode habere.

SECTIO I.

De mutua obligatione Patrum ad filios, & fratrum ad invicem.

1. CONTRA quam virtutem peccat filius non honorando Parentes?

Resp. Contra pietatem, & justitiam; & hoc peccatum, nedum est contra Jus Divinum, & Ecclesiasticum, sed etiam contra jus naturale, quod subordinat filios parentibus. Hinc non sufficit in confessione dicere: Gravi injuria affeci hominem; sed explicari debet circumstantia Patris, quæ immutat speciem peccati.

1. Est-ne semper peccatum mortale non obedire Parenti?

Resp. Si materia gravis sit, licet domestica, vel ex inobedientia contristentur valde Parentes, filii voluntarie inobedientes peccant mortaliter. Si autem sit levis, & rationabiliter inde non sequatur gravis tristitia in parentibus, peccant tantum venialiter. Hinc ducere uxorem indignam contra voluntatem parentum est peccatum mortale. Similiter nolle ducere dignam, quam parentes offerunt propter magnum emolumentum, quod ex tali matrimonio orietur; posito tamen quod filius non habeat voluntatem servandi castitatem. Multo magis mortale erit gravi injuria eos afficere, percutere, odio habere, & demum quidquid dehonorativum, vel læsivum est alterius personæ, si Parentibus irrogetur, semper magis gravificabit offensam.

3. Ad quænam extenditur hoc debitum filiorum erga Parentes?

Resp. Præcipue ad quatuor; ad amorem, reverentiam, obedientiam, & auxilium. Amor debet esse non tantum internus, quo illis nullum malum optet; sic filius sine lethali nequit desiderare mortem Patris, ut in illius hæredi-

reditate succedat; sed etiam debet esse externus per signa benevolentiæ; hinc aspicere parentes torve, & oblique, ipsis dure loqui, eis illudere os distorquendo, ex Silvestrina est lethale, nisi forte hæc faceret in impetu iræ, vel pro parvo tempore; tunc enim ratione levitatis materiæ, vel imperfecta deliberatione, non esset nisi veniale.

4. Filia, quam parentes diu differunt nuptui tradere, peccat-ne mortaliter, si sine licentia parentum nubat?

Resp. Si sit emancipata, scilicet annum vigesimum quintum compleverit, ex hac sola inobedientia nubendi non peccat mortaliter; nam si ducat indignum, vel ex tali matrimonio grave damnum afferat Patri, cum possit æque bene ducere dignum, & sine detrimento, etiam peccabit mortaliter; cæterum licet filia ante dictum annum ducens virum sine licentia Patris possit exhæredari, non tamen si ducat post dictum annum, aut quod pejus est, si cum dedecore familiæ se ipsam prostituat, quia in foro exteriori infortunium filiæ tribuatur patri, qui congruo tempore ei non consuluit de bono aliquo marito.

5. In aliquo casu possunt-ne filii facere contra voluntatem Patris graviter præcipientis?

Resp. Præcipue in duobus; primo cum aliquid præciperet contra præcepta Dei, vel Ecclesiæ; secundo cum conaretur impedire electionem status perfectionis; scilicet Religionis; in istis enim duobus casibus intelligitur illud Evangelii; *Qui non odit Patrem suum, & Matrem suam, non potest meus esse discipulus.*

6. Patres, & Matre indigentibus, quinam debet a filio præferri in alimentorum subministratione?

Resp. Quæstio est de filio, qui possit uni tantantum subvenire; si enim pariter possit ambobus, certum est, utrumque parentem ab eo fore alendum. Aliqui ergo volunt, relicta Matre teneri.

teneri ad subveniendum Patri, quia hic cum vere det esse filio, habet jus ad recipienda alimenta præ omnibus aliis. Molfesius vult, quod relicto Patre teneatur succurrere Matri ratione sexui infirmioris; qui mendicando, gravioribus incommodis & periculis subest. Potest ergo sustineri, quod circa obedientiam, filius debet præferre Matri Patrem, utpote prudentiorem; circa sustentationem filius debet præferre Patri Matrem, utpote infirmiorem.

7. Debet-ne filius succurrere prius Patri, & Matri, an propriæ uxori, & filiis?

Resp. Speculative potest utraque pars sustineri, cum non desint hinc inde Auctores, & rationes. Verum cum in foro judiciali prius quis alligetur ad alendam uxorem, & filios, quam parentes: ideo hæc pars videtur etiam tutior.

8. Filius tenetur ne sibi victum coarctare, ut parentes indigentes sustentet?

Resp. Si victus sit tenuis, non tenetur: prius enim quis est debitor sibi, quam aliis: si autem sit in eo aliqua superabundantia, saltem ex charitate si non ex justitia, tenetur aliquid sibi subtrahere, quo valeat Parentes nutrire, si sit superfluitas, omnino tenetur. Quæ dicta sunt hucusque de filiis, procedunt tam de naturalibus, quam de adoptivis, quam de spuriis, quia omnes sunt filii, & ad omnes transeunt supradictæ obligationes, cum hac differentia, quod in spuriis cum Mater sit Patre certior, debet in omnibus, posita paritate circumstantiarum, Patri præferri. Adverte etiam, quod sub nomine Parentum veniunt Avus, Abavus, Proavus, & si omnes ascendentes usque ad stipitem inclusive; sicuti nomine filiorum veniunt Nepotes, & Pronepotes, omnesque descendentes a stipite in infinitum, quibus omnibus in casu gravis necessitatis quis tenetur alimenta præstare cum prælatione ad invicem sanguine magis propinquorum.

9. Ad quid tenentur Parentes respectu suorum filiorum?

Resp. Præcipue ad duo, scilicet ad educationem bonam, & alimenta præstanda. Nomine educationis, nedum venit instruere ens Mysteriis nostræ Fidei, mittendo ad Catechismos, seu Doctrinam Christianam audiendam; & virtutibus Christianis imbuere, prohibendo ne vitiis, aut malis sociis adjungantur, verum etiam curare, ut virtutibus sæcularibus proprio statui convenientibus erudiatur. Hinc qui ex avaritia, vel ex ignavia filios finerent sine virtutibus crescere, peccarent mortaliter. Graviter etiam peccarent dissipantes notabiliter bona propria filiis relinquenda, vel conviviis, vel ludis, vel inertia: non adhibendo saltem diligentiam mediam, ut ea custodiant.

10. Quale-nam peccatum committunt Parentes, qui filios, vel filias compellunt ad ingrediendam Religionem?

Resp. Committunt peccatum mortale habens adnexam excommunicationem ex Concilio Tridentino, quam incurrunt, nedum injiciendo manus violentas in liberos, ut Religionem ingrediantur; verum etiam importunis precibus, increpationibus, signorum exhibitione, seu testimonio, per quæ significent Parentes se hujusmodi prolem numquam amaturus, nisi in hac parte sibi complaceant; ita Bertau, qui citat etiam alios.

11. Peccat-ne mortaliter Parentes cogendo filios ad ineundum Matrimonium contra eorum voluntatem?

Resp. Affirmative, quia faciunt contra justitiam in re gravi, violant enim jus, quod habet unusquisque ad faciendum contractum proprii corporis. Non peccarent tamen impediendo, ut filii ducant uxorem proprio statui indecentem; sic enim conarentur avertere injuriam ipsis quoque communem, & alia mala, quæ ex istis Matrimoniis, ut plurimum eveniunt conjugatis.

12. Peccant-ne Parentes tenerius unum filium amando præ alio?

Resp.

Resp. Si motivum hujus amoris sic maior virtus, & obedientia filii, nullo modo peccant, cum rationabiliter se gerant, magis amando, quod est magis amabile: si autem tenerius ament ex aliquo geniali motivo, ratione cujus notabilem differentiam faciant in victu, vestitu, ornatu, quod sit causa rixarum, & odii inter fratres, non excusarem eos a peccato mortali; causant enim grave damnum illis, a quibus deberent pro viribus omne malum avertere. Si major amor sistat pure in interno, sine ulla notabili exteriori differentia, erit tantum peccatum veniale.

13. In juramento execratorio, in quo Pater grave malum filiis imprecatur, quotuplex peccatum committitur?

Resp. Si ex odio hòc faciat, & quidem deliberate, committit triplex peccatum, nempe contra justitiam, contra charitatem, & contra Religionem.

14. Quamnam obligationem habent fratres adinvicem?

Resp. Ultra debitum mortui amoris fraterni, tenentur etiam in gravi necessitate sibi succurrere, & alimenta ministrare. Hinc si quis propria industria posset consulere paupertati fratrum, aut sororum, nequit Religionem ingredi, quia fortius urget præceptum naturale succurrendi fratribus in gravi necessitate positis, quam consilium ingrediendi Religionem. Hoc etiam viget de Clericis Ecclesiastico Beneficio divitibus, quia Clericatus non minuit, sed auget charitatem.

Propositiones damnatæ, ad hanc Sectionem reducendæ.

Ab INNOCENTIO XI. 14. Licitum est absoluto desiderio cupere mortem Patris, non quidem ut malum Patris, sed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura est pinguis hæreditas.

15. Licitum est filio gaudere de parricidio Pa-

rentis a se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hæreditate consequutas.

SECTIO II.

De Obligatione Servorum ad Dominos, & Inferiorum ad Superiores.

1. AD quid tenetur servus erga dominum? Resp. Ad tria, scilicet ad honorem, quo reverentiam præstet ejus dictis, & factis; ad obedientiam, qua ejus mandatis, quæ contra Legem Dei non sint, aut præcepta Ecclesiæ, vel Reipublicæ; obtemperet; ad fidelitatem, qua ministret bona domini juxta ejus intentionem, nihil sibi retinendo, aut distribuendo aliis sine domini sui licentia. Hinc si disperdat aliquid parvi valoris, puta amphoram vini, frustum panis, parum telæ, vel filii ad resarciendas proprias vestes, peccat tantum venialiter: nec tenetur ad restitutionem; quia dominus est probabiliter potius invitus modi occulti, quo hæc parvi valoris sublata sunt, quam rei ablatæ. Quod si dominus sit stricti juris, & foret etiam male contentus de pretio rerum, tunc tenerentur servi illas restituere: tenentur etiam cum ablatio rerum vilium sit adeo frequens, ut constituat pretium, & damnum notabile, quod utique dominus invite patitur.

2. Si aliquid pereat domino ex incuria servi, tenetur-ne hic ad restitutionem?

Resp. Si res illa sit sub speciali servorum cura, & si incuria, & negligentia, propter quam res periit, vel sublata fuit, sit gravis, tunc tenentur servi ad restitutionem, quia peccant contra justitiam, omittendo debitam vigiliam, & curam; hinc ex fractione illius tenentur restituere. Si autem res, quæ periit, non sit speciali servorem curæ commissa, tunc cum peccent tantum contra charitatem, non tenentur restituere.

3. Ad quid tenentur domini respectu servorum?

Resp. Præcipue ad duo; ad justum salarium, & ad vitiorum correctionem. Hinc domini peccare possuns, si negligant culpabiliter procurare ipsis ea, quæ ad salutem sunt necessaria, ut sunt Sacramenta in gravi morbo; ut catechizentur, & sciant ea, quæ credenda & servanda sunt a quolibet fideli; ut præcepta Ecclesiæ observent, jejunent, Missam audiant diebus festis; si non corrigant, cum audiunt eos blasphemare, vel sciunt esse adulteros, fornicatores, si eis imperent aliquid, quod sine culpa exequi nequit, ut v. grat. percutiant proximum, aliquem inebrient, fœminam seducant; si verba contumeliosa contra eos proferant, & multo magis si graviter verberent, quia ad dominum tantum spectat correctio, & punitio spectat ad Magistratum; in his omnibus pro modo negligentiæ domini in servos erit & culpa, quandoque mortalis, & etiam aliquando venialis.

4. Tenetur-ne dominus dimittere servum deditum vitiis, puta blasphemiis, ebrietati, scortis?

Resp. Si dominus timeat pravo exemplo reliquos servos malis moribus imbuendos esse, vel si speret servum rediturum ad meliorem frugem, si dimittatur, in his casibur, facto prius experimento correctionis, tenetur dimittere, ut avertat malum a domo sua, & a proximo suo: cæterum si non immineat aliis conservis periculum imitationis pravæ, & ex dimissione nulla speretur emendatio, poterit retinere.

5. Potest-ne servus, cui præcipitur, ut dominum ad ædes mulieris malæ comitetur, vel nuntia, aut litteras deferat, obedire sine ullo peccato?

Resp. Homobonus tenet, litteras a servis certo scientibus amatoria continere deferri non posse sine peccato lethali, multo magis nuncia determinate continentia tractatum de loco, de modo vel de aliis circumstantiis peccati: quæ senten-

tia

tia mihi videtur certa, quo ad comitatum autem, nullum committitur peccatum.

6. Tenetur-ne quis ſub lethali obedire Superiori Eccleſiaſtico, & Laico aliquid præcipientibus?

Reſp. Affirmative, ſi res gravis ſit; ſi autem ſit levis, vel habeat adjunctam pœnam temporalem, dummodo non ſit neque mortis, neque excommunicationis, ſed tantum pecuniaria, vel conſimilis, tenebitur pœna ſubire, & peccat tantum venialiter. Contemnere Superiorem, ſive Laicum, ſive Eccleſiaſticum, ſemper eſt mortale.

7. Tenetur-ne quis obedire Prælato mandanti ſub pœna excommunicationis, ut denuncientur ſcripturæ, complices delicti, vel quid ſimile?

Reſp. Affirmative, excuſabat ab hac pœna ignorantia, vel impotentia moralis: item ſi pars, ad cujus inſtantiam lata eſt excommunicatio, intendat, ſive expreſſe, ſive tacite, illum eximere ab hac obligatione denunciandi; multo magis ſi per verba Monitorii quis excipiatur, vel ſi ex tali revelatione quis timeret grave damnum ſibi, vel perſonæ ſibi valde conjunctæ; item ſi hoc ſciat ſecreto ſub obligatione ſigilli naturalis, & ſi verba Monitorii continerent errorem notabilem, vel injuſtitiam. Socius criminis non tenetur denuntiare, niſi in judicio, cum interrogatur a Judice. Hæc omnia valent in iis cauſis, quæ non pertinent ad Fidem, ſeu ad ſanctæ Inquiſitionis Tribunal. Fuſiora de hoc videri poſſunt in parte tertia, Cap. de cenſuris.

8. Tenetur-ne quis denunciare profanas in fide ſuſpectas Inquiſitoribus intra tempus ab ipſis definitum ſub pœna excommunicationis?

Reſp. Affirmative: ſi quis per ignorantiam non revelet, ceſſante ignorantia tenetur revelare: Neque excuſat ab hujuſmodi revelatione, ſi quis non poſſit probare delictum, ſicuti in aliis

Tribunalibus, quia in Inquisitione denuntiator adhibetur tamquam testis. Crimina hæresis denuntianda sunt, etiamsi sciantur sub quovit sigillo naturali, etiam jurato, excepto sigillo Confessionis.

9. Tenetur-ne quis denunciare crimen occultum, & jam emendatum?

Resp. Negative, excepto crimine hæresis, & causis fidei, quia in istis criminibus emendatio semper suspecta est, & potest ex eo timeri grave damnnm.

10. Potest-ne quis licite fraudare gabellas a Principe impositas?

Resp. Si justæ sunt, fraudari non possunt: a subditis autem semper censendæ sunt justæ, nisi evidenter constet de earum injustitia; hinc fraudans tenetur in conscientia fraudatum pecuniam restituere, non tamen solvere pęnam, nisi post sententiam Judicis. Ministri quoque, qui assistunt portis, si permittant fraudari gabellas, tenentur ad compensationem damni, nisi forte fraudator satisfaciat; non tamen ad solutionem pœnæ.

Propositiones damnatæ, ad hanc Sectionem reducendæ.

Ab INNOCENTIO VII. 3. Quamvis evidenter tibi constet Petrum esse hæreticum, non teneris denunciare, si probare non possis.

45. Libri prohibiti donec expurgentur, possunt retineri usque dum adhibita diligentia corrigantur.

Ab INNOCENTIO XI. 51. Famulus, qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stupendam virginem; & multoties eidem subservit, deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter: si id faciat metu notabilis detrimenti, puta ne a domino male tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo ejiciatur.

CA-

CAPUT V.

De quinto præcepto Decalogi, Non occides.

1. NOmine occisionis Prohibitæ hoc præcepto non solum venit injusta hominis occisio, sed etiam vulneratio, mutilatio, & quælibet alia violenta sanguinis effusio, seu actio nociva proxime in salute corporali: quæ semper est contra justitiam, & contra naturam: contra primam, quia nemo habet jus in vitam alterius: contra secundam, quia natura semper inclinat ad conservationem, non ad destructionem sui similis in specie. Hinc agitur etiam de Bello, de Duello, & de Scandalo, quod spiritualiter occidit.

SECTIO I.

De occisione in genere.

1. QUotuplex est homicidium.

Resp. Duplex, unum deliberatum, quo deliberate, & cum intentione nocendi perimitur corpus humanum, vel per se, vel per alium. aliud causale, quod succedit præter intentionem agentis, ut si quis in sylva putans occidere feram, occidat hominem.

2. Est-ne aliquando licitum homicidium?

Resp. In duobus casibus licet: primo cum malefactor ob bonum publicum a Magistratu conde-

demnatur ad mortem: tunc enim publica auctoritate ut participante dominium Dei poterit quis occidi, juxta præceptum ejusdem expressum in Exodo, cap. 22. *Maleficos non patieris vivere*. Alius casus est, cum quis non potest repellere aliter violentiam injusti aggressoris, qui nos, vel nostra bona notabiliter damnificat: nam jus naturale dictat vim vi repellere, & permittit non solum vitam nostram, sed etiam bona, quibus vita conservatur, defendere morte volentis injuste rapere; & licet pluris facienda sit vita hominis, quam bona fortunæ, tamen malitiæ injusti aggressoris tribuendum est, si, dum juste repellitur injusta violentia, ille occiditur; primus enim utitur jure naturali necessariæ defensionis, & alius taliter se gerit, ut possessor vitæ & bonorum nequeat alio modo se defendere, quam illum occidendo.

3. Quænam conditiones requiruntur ad hoc, ut sit licita occisio publica auctoritate facta?

Resp. Requiritur observantia juris, scilicet, quod reus prius citetur, audiatur, & postea condemnetur; ex Cajetano enim actus publicus fieri debet ex scientia, & authoritate publica. Hinc si Princeps, vel Magistratus scientia privata sciant aliquem esse reum mortis, nequeunt mandare occisionem, nisi ordine juris servato: aliter peccant mortaliter.

4. Possunt-ne juste occidi banniti, seu proscripti capitales?

Resp. Affirmative: quia hoc fit authoritate publica ob necessitatem publici, & boni Regiminis. Peccant tamen juxta Layman, qui non ex zelo justitiæ, sed ex odio, aut privatæ vindictæ causa hoc faciunt: non tamen tenentur ad compensationem damnorum, de qua infra dicemus, quia peccant solum contra charitatem non contra justitiam.

5. Si tyrannus minetur Urbi excidium, nisi innocens occidatur, potest-ne hic publica authoritate occidi?

Resp.

Resp. Directe talis occisio est illicita. Nec valet paritas, quæ communiter solet adduci, nimirum sicuti membrum potest abscindi pro salute corporis, ita & civis pro salute Civitatis; quia homo est tantum pars moralis Civitatis, a qua non accipit esse, & vivere, sicuti membrum a corpore: Potest tamen in aliquo casu indirecte licita esse occisio, scilicet poterit Respublica cogere talem civem, ut adeat tyrannum; & si nolit adire, ad quod tenetur ex charitate & justitia legali obligante civem vitam exponere pro Republica, sit statim reus; inde cum desinat esse innocens, Respublica non peccat tradendo illum tyranno; nam traditio de se est indifferens, & mors tantum sequitur indirecte, & præter intentionem Reipublicæ: ita cum Molina, Lessio, Cardinalis de Lugo, qui docet hoc licere casu, quo quis exigitur, si tyranno sit subditus, non autem si peregrinus, aut alienigena.

6. Quænam conditiones requiruntur ad occidendum licite privata authoritate injustum aggressorem?

Resp. Requiruntur duo: primo, ut occidat cum moderamine inculpatæ tutelæ, hoc est, non inferendo majus damnum, nec utendo majori vi, quam necessarium sit ad arcendam violentiam; hinc qui potest alio modo, quam occidendo, se aut sua defendere, si occidat, peccat contra justitiam; quia excedit moderamen inculpatæ tutelæ. Secundo, ut occisio fiat statim ante injuriam illatam; si enim inimicus jam fugeret, tunc cum talis non sit amplius aggressor, occisio non esset defensio, sed vindicta. Utrum postea quis potens fugere aggressorem, & declinare ejus vim, terga vertendo, teneatur hoc modo se defendere; respondeo, si aggressus sit miles, aut nobilis ex fuga contrahens magnam ignominiam, non tenetur hoc facere; si autem sit Religiosus, aut alius, cujus fuga non cederet ipsi in gravem ignominiam, tenetur hoc suavio-

ri mo-

ri modo suæ, & alterius saluti consulere?

7. Quænam quantitas bonorum fortunæ requiritur ad hoc, ut sit licita occisio furis ob illorum defensionem?

Resp. Quantitas unius aurei regulariter non reputatur adeo gravis duorum aureorum admittitur a Diana; cujus sententia a pluribus censuratur tamquam nimis laxa; trium, vel quatuor aureorum a Bonacina admittitur tamquam quantitas notabilis. Adverte, tunc licitum esse occidere furem ob defensionem rei notabilis, & magni momenti, quando alia via verb. grat. auris, aut aliter recuperari non potest; hinc cum Jura dicunt furem nocturnum occidi impune, non autem diurnum, supponunt, quod fures nocturni aliter arceri nec possint, diurni autem possint. Cæterum si fur nocturnus possit capi, non debet occidi: si diurnus capi non possit, neque recuperari ab eo illud notabile, quod aufert, licite potest occidi.

8. Potest-ne quis pro defensione suæ pudicitiæ occidere invasorem impudicum?

Resp. Affirmative: sic Puella ad evitandum stuprum, nupta adulterium, & quælibet alia mulier prostitutionem sui corporis, possunt occidere invasorem cum moderamine inculpatæ tutelæ: si enim quis potest occidere furem rei temporalis notabilis, multo magis furem pudicitiæ. Silvestrina dat aliam rationem, scilicet, quod ad evitandum decedens conjunctum cum periculo peccandi satis justificatur dicta occisio: imo licitum est vocare audituros, vociferando, ut si aliter nequeant, occidant impudicum oppressorem: si autem fœmina consentiat peccato luxuriæ, nequit quis superveniens occidere masculum, quia mulier tunc per consensum cessit juri suo; neque tunc sumus in casu violentiæ, quæ debeat alia violentia repelli; Mulier ad fugiendam oppressionem non tenetur vociferari, quia se exponeret periculo infamiæ; satis ergo est,

eſt, ut non conſentiat peccato, & meliori modo, quo poteſt, ſalvet honorem ſuum.

9. Maritus deprehendens uxorem in adulterio, poteſt-ne illam occidere?

Reſp. Negative, quia Eccleſia, ad quam pertinet explicare latitudinem præcepti homicidii, expreſſe in Sacris Canonibus hoc prohibuit. Deinde non eſt nimis extendenda licentia occidendi, dum adſunt alia media licita, quibus poteſt quis conſulere honori ſuo, detrudendo uxorem in Monaſterium, ſeparando thorum, accuſando coram Judice, ut puniatur pœna mortis. Nec valet, quod in foro fori Maritus, qui occidit uxorem, & adulterum, non puniatur; lex enim civilis has occiſiones tolerat, conſiderando exceſſum doloris, & iræ, quæ in ſimili caſu graviſſimæ injuriæ nequit contineri. Si hæc reſponſio tibi minus placet, dic cum aliis Doctoribus, quod in hac re lex canonica legem civilem correxit.

10. Poteſt-ne quis occidere alium, puta ob defendendum honorem?

Reſp. Univerſaliter licitum non eſt: licet ergo cum aliquis aggreſſor vellet viro nobili, vel alteri, qui ſuum honorem tueri maxime obligatur, cuique fugere magnam afferat ignominiam, vellet, inquam, dare alapam, percutere baculo, vel fuſte, poſſit illum occidere cum moderamine inculpatæ tutelæ, antequam dictam injuriam inferat, ob juſtam defenſionem ab illa; non tamen poſt illatam injuriam ad reparandum honorem læſum poterit quis illum occidere, quæ occiſio eſt ſpecies vindictæ. Dixi, Univerſaliter non licet, juxta damnationem propoſitionis trigeſimæ factæ ab Innocentio Undecimo, quam inferius afferam.

11. Petrus repertus in adulterio a Marito, poteſt-ne vitam ſuam defendere, occidendo invaſorem?

Reſp. Affirmative cum Homobono, quia licet culpa ſua inveniatur in periculo mortis, non

tamen

tamen omittit jus occidendi invasorem cum moderaminæ inculpatæ tutelæ. Adverte tamen, quod si invasus posset de defendere fugiendo, teneretur fugere, etiamsi esset vir nobilis, & timeretur notabilis infamia, quia hæc oritur culpa sua, & debet præponi vitæ mariti innocentis aggredientis.

12. Est-ne licitum prævenire aggressorem, si innocens aliud refugium non habeat ad vitam suam salvandam?

Resp. Cum Molses. de homicidio affirmative, quia non tenetur quis expectare percussionem inevitabilem. Verum magna cautela adhibenda est, ut res ita revera se habeat, ne forte vana & levis suspicio det locum delicto adeo attroci. Affirmatio procedit, quando nullum aliud est remedium ad vitam salvandam.

13. Hinc si interveniant duæ conditiones, & murtis sequuturæ, & privationis omnis remedii, poteris prævenire hostem insidiantem, non solum armis, sed veneno, torquendo venenum in venenantem. Sed vere docet Lessius casus istos esse potius metaphysicos, & speculativus, & in praxi carentiam omnis refugii numquam intervenire; qui enim est tantæ potentiæ, ut præveniendo possit mortem tradere, a fortiori poterit se ab illa liberare. Hæc doctrina locum etiam habet; si quis quærat alium cæcidere per mandatarium; idem enim est occidi per manus hostis occulte insidiantis; ac per illas sicarii. Indubitatum est, eum, qui potest salvare vitam verberibus tantum, vel minis, vel alio modo, teneri hanc mitiorem viam eligere, quia tantum licet nocere proximo, quantum sufficit ad justam defensionem, & ad vim repellendam.

14. Ultimo adverte eum, qui oecidit vel præveniendo, vel se defendendo cum moderamine inculpatæ tutelæ, debere mortem inferre, non animo vindictæ; sed ex defensione sui; si enim ex odio hoc faceret, licet mors tradita non sit

pecca-

peccatum; modus tamen, seu motivum mortis non est sine culpa, quæ gravis, vel minus gravis erit juxta quantitatem odii, & livoris; ordinaria ergo erit mortalis.

15. Habens jus occidendi ob defensionem sui aggressorem, potest-ne hoc præstare licite per alium?

Resp. Cum Filliucio, Tannero, & Molina affirmative: aggressus enim censetur innocens: quilibet autem potest ex charitate innocentem adjuvare in conservatione sui juris illi naturaliter competentis.

16. Si quis faciat opus, unde contra ejus voluntatem sequatur mors in tertio, peccat-ne?

Resp. Si det operam rei licitæ etiam periculosæ, puta medicinæ, & adhibeat debitam diligentiam, ne sequatur homicidium, si sequitur, non peccat, dummodo post factum, illud ratum non habeat; si adhibeat negligentiam parvam, veniale erit: si magnam, mortale. Si det operam rei illicitæ propter periculum mortis, ut est exercitatio taurorum, ludi cum ensibus per homines imperitos; tunc si sequatur mors, peccat, quia libere se exponens periculo proxime peccandi, & aliis graviter nocendi, peccat. Si autem res sit illicita non ex periculo mortis, sed ex alio capite, veluti venatio per Clericos, si ex eadem, facta debita diligentia, per accidens sequatur mors, non peccat.

17. Quot modis homicidium dicitur voluntarium?

Resp. Sex præcipue modis. Primo, fit voluntarie, dum quis per se ipsum homicidium committit, vel ferro, vel lapide, vel veneno, vel per subtractionem omni cibi; vel quovis alio modo, quo suis manibus, & viribus infert alteri mortem. Secundo, præcepto: ut si mandet alteri, ut occidat; & si detur pro hoc mandatario pecunia, dicitur assassinium. Tertio, consilio; ut si quis consulat alteri, puta marito, ut uxorem adulteram necet: vel si consulat alteri rem, ex qua verisimiliter sequatur mors. Quarto, nega-

tio-

tione auxilii juste debiti, dum quis potest commode impedire homicidium, & non impedit: ut Judices, qui ex officio tenentur impedire duellum, rixas, ex quibus verisimiliter alicujus sequutura est mors. Quinto, patrocinio; ut si quis defendat, vel tueatur homicidas; dum homicidium committitur. Sexto, cooperatione: ut si quis voluntarie subministret auxilium, vel instrumenta, ut mors causetur, puta dando gladium, & arma, ut quis occidat. Isti omnes, cum causa sint voluntarii homicidii, tenentur in solidum ad resarcienda damna hæredibus occisi, sicut mox dicam.

18. Ad quid tenetur is, qui voluntarie occidit, vel vulneravit injuste alium?

Resp. Hæc actio injusta est radix restitutionis: proinde voluntarius occisor tenetur compensare damna omnia provenientia ex occisione: Hinc tenetur ad omnes expensas, & sumptus durante ægritudine factos, tenetur ad omnia damna ex lucro cessante provenientia, puta, quia quis artifex, si tantum vulneratus, & mutilatus est, sit redditus inhabilis ad opera lucrosa suæ artis: at si defunctus est, tenetur resarcire damna, quæ proveniunt in hæredibus defuncti, puta respectu filiorum, uxoris, & aliorum, juxta judicium prudentis Casistæ: Pro vita defuncti, vel cicatrice facta, ad nihil tenetur, quia hujusmodi res non sunt pretio æstimabiles, nec possunt per justitiam commutativam compensari. Ita Lessius, Layman, Vasquez, apud Homobonum. Excipe casum puellæ notabiliter deformatæ per aliquod vulnus; sic enim redditur vilior quoad nuptias; hinc compensanda est, augendo tantum ipsius dotem, ut possit cum equali nubere. Respectu funeralium ad nihil tenetur, quia quovis tempore ejus mors evenisset, parentes & hæredes tenebantur ad funera, quæ proinde censendæ sunt tamquam expensæ ortæ ex nostra conditione, non vero causaliter ab occisione. Neque tenetur occisor

pro-

procurare, ut oretur pro occiso, vel solum ex charitate, non ex justitia.

19. Quænam circumstantiæ exprimi debent in confessione ab occisore?

Resp. Primo, qualitas personæ occisæ, scilicet si fuerit sæcularis, vel Clericus: in hoc enim secundo casu est sacrilegium: si fuerit propinquus, puta pater, vel mater, vel soror, vel frater, vel conjux; quia utique consanguinitas adeo stricta novam speciem deformitatis & horroris supperaddit simplici homicidio. Secundo, qualitas loci in quo patrata est occisio, puta, si fuit sacer, est sacrilegium. Tertio, complices, quot in numero adhibiti sunt pro patrando homicidio; tot enim sunt peccata numero distincta, quot cooperatores juncti fuerant, vel ex amicitia, vel ex stipendio, vel authoritate ad homicidium complendum; si tamen quis non vocatus venit ex suo genio, & sponte, tunc respectu hujus quis non censetur causa peccati.

20. Potest-ne aliquis occidere se ipsum?

Resp. Directe nemo potest se ipsum interimere, nisi Deus hoc revelet, & evidenter constet de tali revelatione, quæ ut plurimum censenda est Dæmonis illusio. Ratio est, quia nemo est dominus suæ vitæ, & membrorum: & tenetur præstare a fortiori erga se, quæ ex charitate præstat aliis; sicuti igitur nequit aliis vitam auferre, ita neque sibi: & si quis ex desperatione se ipsum occideret, nisi constaret pro eo tunc caruisse usu rationis, privandus esset Ecclesiastica sepultura, & nullum faciendum esset pro eo sacrificium, tamquam inutile ei, qui certo damnatus est; cooperantes etiam dicto homicidio peccant peccato mortali.

21. Dixi, nisi constet de revelatione Dei, sicuti habuerunt plures Virgines, & Martyres, quæ projecerunt se in flammas, ne virginitatem, vel fidem amitterent: sicuti etiam fecerunt Sampson, & Eleazarus, qui duo, ut docent Sancti Patres, etiam ut milites poterant se exponere morti, ut

ri, ut occiderent plures hostes. Nemo tamen facile huic revelationi credere debet: & nisi sit evidens utilitas Ecclesiæ, rejicienda est tamquam illusio Diaboli; sic neque in pœnitentiam alicujus peccati commissi potest quis sibi mortem injungere, ut volebant Donatistæ; pœnitentia enim fieri debet juxta Ecclesiæ præscriptum, & pœnitentia conjuncta cum voluntaria morte est pœnitentia Judæ. Neque etiam ad evitandum periculum proximum peccati mortalis, potest quis se ipsum interficere: quia debet expectare auxilium a Deo, qui fidelis non permittet nos tentari supra vires. Imo Divus Thomas docet, quod virgo proxime opprimenda, & violanda ab infideli, nequit se interficere, ut conservet virginitatem, quia in tali casu voluntate dissentiens non peccat, & remanet intrinsece virgo, licet non extrinsece in corpore.

22. Dixi, directe; nam indirecte quis potest se ipsum interficere, ut quando quis intendit finem optimum, & justum, quem assequi non potest, nisi cum periculo mortis; tunc enim directe intenditur finis, & per accidens mors; sic milites, qui defendunt Civitatem usque ad extremum, sic etiam qui serviunt infirmis tempore pestis, evidenti periculo mortis se exponunt sine peccato. Hinc volunt aliqui Auctores, quod tempore famis, si superesset unicus panis, posset quis eum tradere ob charitatem amico dignori. Item in naufragio unica existente tabula posset eidem illam committere; & in fuga exercitus ab inimico devastati, posset quis equum tradere Principi, vel amico digniori; & multo magis posse aliquem jejunare, induere habitum pœnitentiæ, aut quid simile facere, ex quo indirecte sequatur mors, quia non est prohibitum homini vitam suam periculis exponere, sed tantum non hoc facere temere sine causa, tamquam habens illam exosam.

23. Potest-ne infirmus recusare medicinam oblatam a Medico?

Resp. Si medicina est ad vitam solum prolongandam, probabiliter non tenetur; si autem judicio Medici ex medicina rationabiliter speratur salus, & alioquin mors sequutura; tunc tenetur eam sumere, eo modo quo sanus cibum, est etiam conservativa vitæ ex necessitate. Si salus acquirenda foret cum mutilatione alicujus membri valde dolorifera, tunc volunt Doctores posse infirmum recusare adeo doloriferum remedium.

14. Potest-ne fœmina prægnans ad tuendum proprium honorem, & forte vitam, & complicis delicti, procurare abortum?

Resp. Cum Homobono, & aliis communiter hoc esse illicitum, sive fœtus sit animatus, sive inanimatus: quia procuratio abortus est intrinsece mala, pugnans cum fine naturali: cum ergo non sint facienda mala, ut eveniant bona, non est licita procuratio abortus.

25. Quot modis dicitur procurari abortus?

Resp. Tribus: primo impediendo ne fœtus occasione copulæ concipiatur; secundo, ut jam conceptus ante animæ rationalis infusionem ejiciatur; tertio, ut post animæ rationalis infusionem ita immature pariatur, ut pereat. Hinc cum malitia abortus consistat in hoc, quod tendat ad pueri occisionem, peccatum erit gravius, vel levius, prout magis ad perfectum homicidium accedit; quapropter est gravis, & lethalis culpa, si conceptio impediatur; gravior, si postquam est conceptus; & gravissima, si postquam est animatus fœtus, causetur abortus: in hoc tertio statu, de quo proprie dicitur abortus, omnes qui abortum vel causant, vel consulunt, vel eidem scienter cooperantur, incurrunt in excommunicationem latam a Sixto V. & Episcopo reservatam: ut videri potest in Constitutione, quæ incipit *Effrenatam*, quæ tamen moderata fuit a Gregorio XIV. in Bulla, quæ incipit *Sedes Apostolica*, in qua quoad abortum fœtus inanimati tollitur in totum Constitutio Sixti V. quoad abortum fœtus animati pœnæ

latæ contra complices delicti temperantur in hoc, scilicet, ut peccatum cum excommunicatione Episcopo reservata tolli possit per quemcumque Confessarium habentem ab Episcopo specialem delegationem absolvendi ab hujusmodi excommunicatione. Remanent ergo integræ aliæ pœnæ pro clericis cooperantibus, vel consulentibus abortum, quæ sunt irregularitatis, privationis, inhabilitatis, degradationis, traditionis Curiæ sæculari, & præventionis. Ita Homob. part. 3. tract. 13. capit. 11. resol. 4.

26. Quandonam fœtus animari dicitur?

Resp. In mare post quadraginta dies a conceptione, & in fœmina post dies octaginta. Quando dubitatur, an fœtus sit mas, vel fœmina, post quadraginta dierum spatium a conceptione, & mas, & animatus præsumitur. Hinc cooperans tali abortui debet se getere tamquam excommunicatus, & irregularis; in dubio enim facti, cui annexa est excommunicatio, & irregularitas, quis irregularis, & excommunicatus censendus est. Non est tamen eodem modo censendum quantum ad pœnam privationis Beneficiorum, quæ a Judice pro irregularitate, & censura poni solet, ut enim habet hic Homobonus, pœna ordinaria pro certo delicto statuta, non est infligenda in delicto dubio, sed tantum extraordinaria, temperata tamen juxta qualitatem dubii.

27. Incurrit ne istas pœnas, qui rem habens cum prægnante, causa est, ut partus intempestivus, licet vivus, pariatur?

Resp. Docet Homob. part. 2. tract. 12. capit. 3. negative, non enim est proprie abortus, & homicidium, cum non intenderit hoc crimen, neque aliquid per se cum illo connexum; si quidem voluntate, & proposito maleficia distinguuntur. Adulter ergo de abortu nec cogitans, non incurrit pœnas procurantium abortum.

28. Potest-ne Medicus dare infirmæ prægnanti me-

ti medicamenta curativa matricis, ex quibus per accidens sequatur abortus?

Resp. Intelligenda bene est quæstio, quæ procedit, cum salus matris alio modo haberi nequit, nisi per medicamenta directe quidem tendentia in salutem matris, ex quibus indirecte, & per accidens sequatur abortus: in hoc ergo valde obvio casu distingui bene debent circumstantiæ diversæ, juxta quas diversa etiam est responsio. Primo enim, si fœtus necessario expellendus pro conservatione vitæ matris nondum sit animatus anima rationali, adhiberi possunt medicamenta cum intentione directa ad sanandam matrem; quæ utique cum sit vivens præponi debet fœtui, qui nondum vivit. Secundo, si fœtus sit animatus, adhuc distingui debet; vel judicatur matrem simul cum fœtu morituram, nisi medicinam sumat, ex qua sequatur probabilis spes vitæ matris cum periculo abortus; & tunc potest sumere medicinam, quia in pari casu, & necessitate mater debet prius respicere, & consulere sibi quam proli. Ex Diana hoc etiam tenendum est in dubio, an medicamenta sint matri allatura vitam, vel mortem, quia melius est dubium medicamentum experiri, quam illam sinere sine medicina certo perire. Vel judicatur certe, aut valde probabiliter sine medicamento matrem quidem morituram, sed vivum e secto utero matris posse extrahi infantem Sacro Baptismate regenerandum; & tunc illicitum est cum notabili prolis periculo, & detrimento adhibere medicamentum. Ita Homobonus, Diana, Lessius, & alii communiter, quia vita spiritualis infantis præponenda est vitæ temporali matris, ut ordo charitatis Christianæ servetur. Si enim pro fratribus animas ponere debemus, ut habemus Joannis III. quanto magis mater pro salute spirituali filii, ne æterna beatitudine privetur? Citantur tamen pro hac ultima sententia tamquam contrarii Lopez, & alii pauci apud Bonacinam, cap. 8. num. 3. Sanchez judi-

eat hunc casum raro posse contingere, cum ob communicationem humorum, ut plurimum, mors matris secum trahat illam infantis.

29. Ex eodem Homobono, etiamsi sciatur certe puerum moriturum sine Baptismo, nisi mater, quæ ad mortem ægrotat, viva aperiatur, nullo modo scindenda est adhuc viva, quia non sunt facienda mala, ut eveniant bona: neque licet occidere matrem, ut salutari lavacro regeneretur filius; postquam autem ipsa decessit, statim aperienda est, ut puer baptizetur.

Propositiones damnatæ, ad hanc Sectionem reducendæ.

Ab ALEXANDRO VII. 17. Est licitum Religioso, vel Clerico calumniatorem gravia crimina de se, vel sua Religione spargere minantem occidere, quando alius modus defendendi non suppetit, uti suppetere non videtur, si calumniator sit paratus, vel ipsi Religioso, vel ejus Religioni publice, & coram gravissimis viris prædicta impingere, nisi occidatur.

18. Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam Judicem, a quo iniqua certo imminet sententia, si alia via non potest innocens damnum evitare.

19. Non peccat maritus occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehensam.

Ab INNOCENTIO XI. 30. Fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit; idem quoque dicendum est, si quis impingat alapam, vel fuste percutiat, & post impactam alapam, vel ictum fustis fugiat.

31. Regulariter occidere possum furem pro conservatione unius aurei.

32. Non solum licitum est defendere defensione occisiva, quæ actu possidemus; sed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos possessuros speramus.

34. Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur.

35. Videtur probabile, omnem fœtum quandiu in utero est, carere anima rationali, & tunc primum incipere eamdem habere, cum patitur, ac consequenter dicendum erit, in nullo abortu homicidium committi.

SECTIO II.

De Bello.

1. Bellum, aliud est offensivum, aliud defensivum: offensivum est illud, quo quis armis, & aliis instrumentis martialibus vim alteri infert: defensivum est, quo quis armis, & aliis instrumentis martialibus vim illatam repellit.

2. Est-ne licitum Bellum?

Resp. Bellum defensivum, ad hoc ut sit justum, unicum debet habere conditionem, scilicet quod possidens sit moraliter certus se juste possidere ea, quæ a contraria parte invaduntur; tunc autem habet sufficientem certitudinem moralem, cum invadens non probat contrarium. Bellum offensivum, ad hoc ut sit licitum, tres conditiones requirit; primo, ut fiat auctoritate Principis supremi, quales sunt Papa, Imperator, Rex, & alii, qui ideo dicuntur habere altum dominium; secundo, ut adsit justa causa, & quidem gravissima, ut necessitas boni communis, & quietis conservandæ, recuperatio injuste ablatorum, coercitio rebellium, & similes: tertio, ut fiat ex recta intentione, scilicet amore boni communis, non autem ex odio privato. Si desint duæ primæ conditiones, bellum est injustum, & invadens tenetur resarcire omnia damna regionis invasæ; si desit tertia, invadens peccat juxta qualitatem odii, quod utique mortale est, cum gravissimum damnum intentet inimico, non tamen tenetur restituere.

3. Poteſt-ne dari caſus, in quo duo gerentes bellum ita ſe habeant, ut nec invadens, nec invaſus bellando peccent.

Reſp. Affirmative ex Fillucio, non quidem per ſe; fieri enim nequit, quod eadem Regio, Civitas, vel Caſtrum juſte pertineat ad duos, ita ut unus habeat jus retinendi, & defendendi, & alius ſpoliandi, & occupandi: per accidens tamen ex ignorantia invincibili poteſt invaſus juſte tetinere pro viribus, & invadens tentare occupationem.

4. Quamnam diligentiam tenentur adhibere bellatores ad cavendam ignorantiam affectatam, vel ſupinam?

Reſp. Requiritur primo, ut proponant jura ſua, & cauſas belli doctis, & piis conſiliariis; qui nec facile decipi poſſint in examine negotii adeo gravis, nec ſuſpectis ſint, quod decipere velint: & etiam ſecurius erit, ſi adhibeant Theologos, qui totum diſcutiant ſecundum legem Evangelicam, & cum plena libertate opinionem proferant; & iſtis auditis, invocato Spiritu S. Principes, vel Magiſtratus antequam deliberent, rem coram Deo ipſi ſecundum interius conſcientiæ lumen denuo probent, & illud deligant, quod in puncto mortis vellent ſe elegiſſe: quibus peractis, ſi adhuc juxta proprias conſcientias, & conſiliariorum, & Theologorum opiniones videatur licitum bellum, poterit ſine ſcrupulo indici.

5. Eſt-ne ſufficiens cauſa indicendi bellum gravis injuria Principi, vel Reipublicæ illata?

Reſp. Ex Alario, & Diana, tunc licere ad vindicandam gravem injuriam, cum pars oppoſita condignam ſatisfactionem dare recuſat; ſic enim habetur exemplum in l. 2. Reg. cap. 10. Adverte, quod injuria debet eſſe graviſſima, & ſatisfactio prius petita, & non obtenta.

6. Eſt-ne cauſa ſufficiens indicendi bellum alteri, quia auxilium præſtat inimico contra ipſum injuſte bellanti?

Reſp. Affirmative, quia licet vim vi repellere,

cum hæc contra justitiam infertur. Ita Diana adducens exemplum ex lib. 2. Regum capit. 8.

6. Est-ne sufficiens causa indicendi alteri bellum, quia hic impedit, ne rei puniantur?

Resp. Cum Diana affirmative, & exemplum adducit ex libro Judicum, cap. 20. ubi Israelitæ Beniamitis bellum juste indixerunt, eo quod Gabaonitas gravissimi sceleris reos tradere recusarunt. Ex quo infert Bannes Principem læsum esse Judicem directum rei lædentis, & tantum habere jus morte plectendi reum, ut possit respuere quamcumque aliam satisfactionem, quam forte ipse exhibet; unde si iste sit apud alium Principem, qui ei dederit refugium, & nolit eum tradere morte plectendum, sed solum velit alias satisfactiones exhibere, posset juste bello illum cogere. Mihi tamen videtur sententia nimis laxa, neque placet hanc causam acceptare tamquam sufficientem, ut ea solum attenta, bellum adeo communi bono gravosum aggredi possit; & meæ sententiæ utique mitioris, & Evangelicæ charitati magis accommodatæ, est etiam Coninch. dub. 1. numer. 18.

7. Est-ne sufficiens causa indicendi bellum Principi, quia fœdus violavit non sine damno, injuria, & dedecore, patientia cujus etiam legati violati sunt contra jus gentium?

Resp. Affirmative, ex Diana citante plura exempla in libris Regum, & maxime 2. Cap. 10. ubi David Ammonitis bellum intulit ob violatos legatos. Verum notat ipse non esse formalem legatorum violationem, si puniantur a Principe, in cujus territorio graviter ultra terminos legationis deliquerunt.

8. Est-ne causa sufficiens indicendi bellum alteri ob denegata ea, quæ jure gentium debentur, ut transitus per alienam regionem sine mora, & nocumento?

Resp. Affirmative, nisi forte agatur de transitu exercitus armati sine necessaria cautione damni compensandi; nam transeuntes tenentur

omnem

omnem securitatem facere non nocendi. Hinc quia ab exercitu armato fere semper timeri potest damnum, illi transitus juste negatur. Ita Alarius citans alios. Hæc eadem ratio est causa sufficiens indicendi bellum prohibenti auxilium sociis afferri.

9. Est-ne causa sufficiens indicendi bellum, si Populi Idololatræ sint, vel in hæresim, & infidelitatem lapsi, & alios secum trahant, & dissensionem in Provinciis excitent?

Resp. Cum Alario verbo *Bellum n.* 13. distinguendo, quando Regnum defecit a fide Catholica per Idololatriam, vel per hæresim, tunc est causa justa; alias falsum videtur propter peccata etiam pugnantia cum natura, infidelibus bellum inferri posse, si subditi non sint.

Reginaldus assignat septem causas, propter quas contra infideles bellare licet. Prima, si possideant Terras Christianorum, ut Turcæ. Secunda, si Christianos injuria afficiant, & in servitutem redigant. Tertia, si Christianos a vera Religione abducant. Quarta, si Prædicationem Evangelii impediant: cum enim Summus Pontifex habeat jus Prædicationis Evangelicæ in toto Orbe; & propagandi Fidem, & destruendi Idololatriam, potest ad hoc opus pietatis præstandum mandare alicui Principi, ut debellet Idololatras, & aditum aperiat Legi Evangelicæ; & hac potissimum de causa potuit Alexand. VI. donationem novi Orbis facere Hispanis. Quinto, quando a Christiano Principe eorum domino subditi leges naturæ consentaneas recipere, & observare nolunt. Sexta, si committant peccata non solum contra Deum, sed etiam contra proximum, puta humanæ carnis ingluvie, & execrandis innocentium sacrificiis. Septima, si subditi Principis Catholici incidunt in hæresim; nam Deus Deuter. 13. præcepit filiis Israel, ut delerent Civitatem, quæ in tale crimen incideret. Servandus tamen est ordo juris, ut bellum eis non inferatur, nisi prius ab Ecclesia Romana declarentur hæretici.

10. Dubius de justitia belli potest-ne bellum movere?

Resp. Cum Sylvio *in* 2. 2. *q*. 40. *de art*. 1. *&* *quæst*. 4. *concl*. 2. 3. *&* 4. cum hac distinctione: in causa injuriæ dubius de justitia belli non potest bellum movere, quia res adeo Reipublicæ gravosa, & periculis plena, exequi non debet in causa dubia: in causa possessionis non possidens nequit bellum movere, quia in dubiis melior est conditio possidentis; & si possidens armorum vi detrudatur a possessione, posset hic rursus movere bellum: quia gravissima injuria fuit affectus, patiendo spoliationem bonorum propter causam dubiam. In hac eadem causa possessionis non possidens potest movere bellum, si ipsi, & consiliariis suis videatur habere plus juris, & petens compensationem admissus non fuerit; nam possidens in dubio tenetur admittere legatos partis adversæ pro examinando dubio etiam æquali; si autem neuter possidet, & dubium est æquale, potest non possidens movere bellum, non pro acquirendo toto, sed parte, quia res in tali dubio aut dividi debet, aut ex æquo compensari ad proportionem juris, quod quis habet: Advertit tamen Diana cum Ganado, quod si possidens magis inclinet in eam partem, quod res sit aliena, non ideo ad restitutionem aliquam tenetur, quia cum talis propensio non evacuet dubium, hinc a possessione superatur, quæ in dubiis facit meliorem conditionem possidentis.

11. Habita justitia belli debet-ne illaturus bellum proponere prius jura sua parti adversæ ad videndum, num pacifice velit ipsi reddere, quod suum est?

Resp. Cum Molina affirmative: & si hæc offerat competentem satisfactionem, non debet bellum inchoari. Imò, ut idem asserit, si inceptum sit, debet, si non ex justitia, saltem ex charitate, terminari; secus gravis injuria fit innocentibus, quando cum eorum maximo damno

mno quæritur id, quod sine illo potest obtineri. Addit Diana, teneri quandoque Principes desistere a bello justo, si inde oriatur scandalum, & spiritualis ruina multorum, & detrimentum fidei & Ecclesiæ: pensatis enim omnibus, quantitas mali excedit bonum, quod ex bello speratur.

12. Licet-ne advocare infideles in auxilium pro bello justo?

Resp. Cum Alario num. 6. qui citat pro se Sanctum Antoninum, Molinam, & alios, affirmative; nisi tamen immineat periculum fidei, ut v. gr. quod proprii subditi pervertantur, & hæresis dilatetur: licet etiam adjuvare Principem infidelem in bello justo contra alios infideles.

13. Quænam sunt illa peccata, in quibus tempore belli incurrere solent Duces?

Resp. Cum Diana, hæc ut plurimum sunt primò, si minuant numerum militum ob avaritiam, præsentando suos famulos in milites, ut appropriènt sibi stipendium, & si defectu militum, quos habere debent, perdatur Arx, vel Civitas patiatur damnum, tenentur resarcire. Secundo, si ab Oppidis, per quæ non transeunt, studiose divertendo ad alia, extorqueant pecuniam in redemptionem hospitii; licet enim possint aggravare hoc, vel illud Oppidum, ut transeant; facere tamen hanc electionem venalem est contra justitiam; si stipendium militibus subtrahentes, permitterent eos sumere a rusticis necessaria ad victum, si dimissis veteranis militibus, inexpertos conducant minori stipendio: si faciles sint in concedendo militibus licentiam, quæ solet dici *Comiato*, quando urget eorum necessitas, pro qua supplenda gravatur publicum ærarium novis expensis: si notabile peculium exigant a Populis, ad hoc ut milites sub disciplina debita retineant, seu *per il quieto vivere*, ut solet dici; ad hoc enim tenentur ex justitia. Hæc & his similia sunt illa crimina specialia, in quæ propter avaritiam in,

avaritiam incidere possunt Duces; & cum ut plurimum in iis offendant modum charitatem, verum etiam justitiam, tenentur ad compensationem damnorum.

14. Præterea si milites certæ morti sine necessitate exponant; si aliquem ex speciali odio, vel pravo fine collocent in loco valde periculoso, & ibi sine auxilio relinquant, ut percussus intereat, sicuti ex commissione Davidis factum est cum Uria, qui propterea dicitur a Scriptura ab ipso Davide percussus: si castra ponant in locis palustribus, & noxiis, cum periculo mortis, aut contagionis: vel milites infirmos non dimittant ad eorum hospitalia, quæ non debent fieri, nisi extrema necessitate impellente: si militibus provideant victualia noxia, vel præparent in minori quantitate, vel dolosa, vel vilia contra Principis intentionem, detinendo sibi ipsis majus pretium: si pulveri tormentario alium pulverem, vel mixturam immisceant, propter quam victoria, vel defensio reddatur magis difficilis: si plus a militibus pro cibo, potu, vestibus, & armis exigant, quam præscriptum sit, si in designandis hospitibus alicui, ad plures domos schedulas præbeant, ut in unam se recipiant, & ab aliis exigant pretium; & demum generaliter si gravent plusquam par est vel Principem, vel Milites, vel Populos.

15. Possunt-ne Duces militantes in navibus contra Turcas, vel Hæreticos, cum aliter manus hostium fugere nequeunt, ignem pulveri admovere, ne & ipsi, & naves in potestatem hostium deveniant?

Resp. Primo: Miles privata authoritate vel facere nequit; excedit enim ejus officium, tam grave facinus cum damno plurium aggredi.

Quantum ad Ducem in ea navi supremum, communis sententia negativa est, quia nemini licet se, & suos directe occidere. Solum ergo navis incendium tunc videtur licitum in casu, quo

quo milites in mare se dejicerent cum probabili spe salutis, licet cum periculo incendii. Fagundez a Diana citatus tenet contrariam sententiam putans licitum esse ex hoc motivo, scilicet si Dux incendendo navim intendat hostis debilitatem, ne præda capta insolentior fiat in ejus Regem: sic enim propria & suorum mors est solum per accidens; imo sperare hostium occidere, & se & suos servare incolumes.

16. Peccata militum, ultra furtum ipsis familiare, de quo in infra, ut plurimum sunt fugere, & deserere exercitum, asportando arma & vestes sui Ducis; quod utique lethale est, cum adscribendo se militiæ, vitam suam tali statui obligaverint: propter hoc ergo tenentur arma, vestes, & quæ sunt Ducis restituere, & insuper compensare damnum, quod in adscribendo in alio in sui defectum patitur: non tenentur tamen redire, cum certus sit, se sponte etiam redeuntem morte esse plectendum: tenetur etiam servare arcem; & stationem commissam defendere cum periculo vitæ, quoadusque eas derelinquere permissum sit ab habente authoritatem. Neque sufficienter fuga licita fiet, eo quod spes prævalendi & vincendi non sit; ex fuga enim militum ante tempus, gravior fit jactura, & quamplurima amittuntur, quæ alioquin fuissent servata. Tenetur etiam positus ad custodiam vigilare, nequit rescriptum aliquod ab hostibus recipere, & si sciat alterius militis rebellionem, tenetur Duci revelare. Contra has ergo obligationes miles faciens, ut plurimum peccat mortaliter, quia tempore belli hæc omnia gravissimi damni sunt causa. Præterea miles peccat contra justitiam, si occasione itineneris, vel hyemalis hospitii, aliquid plus recipiat a populis, quam sit ei permissum a Principe: si etiam excedat facultates traditas a Ducibus in deprædatione hostium, & eos gravet proprio arbitrio.

17. Potest-ne aliquis adscribere se militiæ, & ire

ire ad bellum, non curando de justitia belli: sed de stipendio?

Resp. Cum Alario a. 3. qui citat pro se Cajetanum, & Navarrum, hoc modo ire ad bellum mortale est, etiamsi milles sit subditus: neque ergo antiqui milites stipendiarii, neque denuo adscripti possunt ire ad bellum evidenter injustum; hoc enim est cooperari gravamini innocentium: quod non licet; sicuti nec Carnifex stipendiarius potest exequi sententiam evidenter injustam.

18. Dixi in responsione: non licere ipsis pugnare in bello evidenter injusto, quousque tamen evidenter non constat illis de injustitia belli, bellare possunt, etiamsi dubii sint de justitia: nam in dubiis præsumendum est pro Principe, cui quis faceret gravem injuriam, si sine evidenti ratione ipsum Judicaret publicæ quietis perturbatorem. At si miles decursu temporis evidenter sciat bellum esse injustum, tenetur a militia desistere, & restituere spolia inimicorum, si quæ habet, vel id quo forte factus est ditior; erat enim possessor bonæ fidei. Milites stipendiarii non subditi, per Reginaldum tenentur ad restitutionem omnium, non solum si evidenter sciant bellum esse injustum, sed etiam si tantum dubitent. Advertat tamen Confessarius militum, qui hoc ignorant, valde periculosum esse illos erudire, nam cum nimis difficile sit derelinquere militiam, quod facere nequeunt sine vitæ periculo, ponuntur in mala fide sine spe emendationis.

19. Quænam sint licita in bello justo contra hostes?

Resp. Ea quæ necessaria sunt ad finem belli obtinendum. Hinc primo licitum est directe occidere defensores partis contrariæ, & illos spoliare. Innocentes tamen, sub quo nomine veniunt pueri, senes, mulieres, Clerici, Religiosi, aliique ad arma gestanda inepti, ut peregrini, advenæ, mercatores, & rustici,

stici, qui non præliantur, directe, occidi nequeunt, quia sine eorum morte finis belli potest obtineri. Possunt tamen spoliari bonis externis, utpote pars Reipublicæ hostilis, quæ propter delicta totius corporis puniri potest in iis, quæ subsunt Reipublicæ, & ex quibus hæc sumit commodum ad se defendendum contra justos aggressores.

20. Hinc primo ex Alario num. 10. licitum est inimicum exercitum, aut Civitatem, contra quam justum geritur bellum, in depopulationem tradere, aut incendere, si aliter capi non possit, licet multi innocentes occidantur: quia isti non occiduntur directe, sed per accidens, indirecte, eo quod moraliter separari nequeant a nocentibus.

21. Hinc secundo licitum est per accidens aliquando comburere Ecclesiam, & hostes extrahere, in ea spoliare, & occidere, si Ecclesia veluti castro ad repugnandum utantur.

22. Hinc tertio licitum est aliquando juxta belli leges permittere militibus, ut vulgo dicitur, *il sacco*, seu Civitatem militibus in prædam, & direptionem dare, si judicetur necessarium ad expediendum bellum, incendendos militum animos, & hostes deterrendos. Cavere tamen tunc debent Duces, ne res Ecclesiæ, & Ecclesiarum personæ simul cum laicis comprehendantur; non enim sunt membra Reipublicæ, & populi reduplicative, ut inimici; sed indifferentes, & sacri, adeoque ab istis injuriis excepti. Debent prohibere etiam, quantum commode possunt, & impedire alia crimina, ut stupra, adulteria, Templorum spoliationes, non autem rerum profanarum, quæ ad templa asportata sunt pro majori securitate: & multo magis ne injuria afficiantur Sacræ Virgines Deo dicatæ, & Sponsæ Christi Domini in Claustris degentes, si autem quoad ista non invigilent, sunt omnium istorum criminum rei; & utique Duces tenentur ad compensationem damnorum.

23. Hinc

23. Hinc quarto, Repræsalia licita sunt cum istis conditionibus: primo, si manifeste constet Cives alterius Reipublicæ gravem injuriam fecisse; secundo, si Superiores illorum rogati recusent congruam & justam satisfactionem præbere: tertiò, si constet culpabiliter denegatam satisfactionem: quarto, si princeps supremus illa concedat, non autem minister privata authoritate; quinto ut non inferatur plus damni, quam postulet justa satisfactio; sexto, ut Ecclesiastici & eorum bona non tangantur:

24. Est-ne licitum contra hostes adhibere insidias, & stratagema?

Resp. Affirmative, dummodo absint mendacia, & multo magis perjuria. Unde quod exploratores se fingant quandoque amicos, mortale non est. Adverte tamen, veneno inficere fontes, vel puteos, vel arma, licitum non esse: & est impietas contra Jus gentium, neque à Turcis, vel aliis Barbaris usitata.

25. Est-ne servanda fides hostibus data?

Resp. Si sponte data est, servanda est, nisi cedat in grave damnum Reipublicæ, aut Religionis: cum enim in hoc casu non potuerit se obligare, neque servare tenentur: nec etiam obligat, cum altera pars fidem non servat: frangenti enim fidem, fides servanda non est. Hinc obsides occidere per se non licet; an vero in aliquo gravissimo casu liceat; hoc bene erit examinandum.

26. Capti in bello possunt-ne ab hostibus fugere?

Resp. Si bellum sit justum, fugere nequeunt, maxime si cum parva custodia relinquantur propter datam fidem non fugiendi: si autem bellum injustum sit, per se possunt fugere, & hostium bona auferre, per accidens tamen hoc neque licet, quia alii concaptivi durius inde tractantur, & plurima incommoda inducentibus oriuntur:

27. Bona capta ab hostibus in prælio justo, cujusnam sunt?

Resp. Bona mobilia sunt capientis, nisi consuetudo habeat, ut aliqua pars cedat Principi, aut Communitati; tunc enim illa pars segreganda est a capiente, & danda cui competit. Ad hoc ut fiant capientium, duas conditiones addunt Doctores, alteram scilicet ut hostis prædam ad Castrum devexerit, & in tuto posuerit; secus, si dum ab illo asportatur, sit spoliatus, eadem bona prioribus debentur dominis, qui adhuc circa illa suum retinent jus, secunda, ut inter apprehensionem & detentionem viginti quatuor horarum spatium possessionis intercedat, seu saltem una nox; si enim mane Turcæ Christianos spolient; & serò Turcæ deprædentur ab aliis, isti non poterunt illorum Christianorum bona sibi appropriare; possunt tamen bona captorum, quæ numquam in potestatem domini ventura sunt, emi quocumque vili pretio, ut domino comparenti restituantur.

28. Si Dux prohibeat militibus hostes spoliare, tenentur-ne illi, qui spoliant, restituere?

Resp. Si Dux prohibeat ob commiserationem infelicium, vel ob conventionem cum illis factam, ut facilius cederent victoribus, rapientes tenentur restituere; si autem prohibeat, ne milites onusti spoliis victorum, minus apti reddantur ad prælium, peccant solum contra debitam obedientiam, & restituere non tenentur. Ita Diana: cui adde; si prohibeat, ut ipse solum cum suis amicis ditetur spoliis victorum, nec peccant contra obedientiam, quia tale præceptum ex motivo avaritiæ est injustum.

29. Clerici possunt-ne militare in bello justo?

Resp. Quidquid sit, an Clericis prohibita sit militia de jure divino, sicut volunt nonnulli colligentes hanc prohibentem ex verba Matthæi 26. *Mitte gladium tuum in vaginam*: an etiam de jure naturali, sicuti volunt alii, eo quod Clerici sunt Deo dicati, & illius ministri; quæ tamen non videntur adeo certa,

quia

quia si de jure divino, vel naturali militia esset Clerico interdicta, neque Summus Pontifex dispensare posset hoc præceptum; quod tamen est contra quotidianam experientiam: nihilominus certum est ex pluribus Canonibus militiam esse Clericis interdictam sub gravissimis pœnis, scilicet interdicti ab usu Ordinum, reclusionis in Monasterio, & si in bello decedant, privationis Sacrificiorum: hinc Clericus militans, si ab urgenti causa non excusetur, peccat mortaliter.

30. Quænam sunt causæ urgentes excusantes Clericum a culpa, si militet?

Resp. Ex Alario, si bellum sit repentinum, & Clerici necessarii sint ad urbis custodiam, in quo casu non solum possunt, sed etiam tenentur urbem custodire. Secundo ex Cajetano, Clerici bellare possunt in defensionem propriæ vitæ, vel proximi innocentis, & valde utilis Reipublicæ. Item ad defensionem Patriæ contra injustos invasores, ad obtinendam victoriam Ecclesiæ valdæ utilem: & in istis casibus Mendoza, & Coninch tenent, Clericos per seipsos vulnerantes, & occidentes non fieri irregulares: & Diana supperaddit ita tenendum esse, ita talis occisio, aut vulneratio culpabilis non est.

31. Datur-ne casus, in quo Clerici militare possint in bello offensivo?

Resp. Cum Maldero, negative, quia bellum offensivum nunquam est adeo necessarium: & casu quo valde necessarium sit, huic provideri potest per laicos.

32. Constituti in Ordinibus minoribus tantum, peccant-ne mortaliter militando offensive, vel defensive sine urgente necessitate?

Resp. Lorca docet *disp.* 51. *n.* 12. per se non peccare; per accidens tamen peccare possunt, quatenus se exponunt periculo irregularitatis, & inhabilitatis ad proprium officium; & etiam si beneficiati sint, non peccabunt mortaliter,

nisi

nisi beneficia postulent residentiam, aut eorum obligationes non impleantur. Si tamen per se ipsos aliquem occidant, vel vulnerent, debent Beneficium resignare, aut dispensationem petere.

33. Clericus dispensatus a Summo Pontifice, ut possit ire ad bellum, sit ne irregularis, si aliquem vulneret?

Resp. Cum Alario, negative; nam tunc Pontifex censetur tollere irregularitatem, cum dat licentiam pugnandi, quæ per se conjuncta est cum vulneribus, & occisionibus.

34. Placet hic addere doctrinam Molinæ *tomo* 2. *tract.* 2. *dist.* 110. *concl.* Etiam in casibus, in quibus Clerici in bello justo pugnantes lethaliter peccant, non sunt irregulares, non solum si hortentur ad pugnandam, armaque & subsidia præbeant; sed etiam si ipsi aliquos percutiant, & vulnerent; quod aperte colligitur ex capite *petito de homicidio*: & multo magis id valet in laicis; ratio est; quia cum bello justo Ecclesia, & Respublica defendatur, voluit Summus Pontifex eis favere, ac proinde non irretire irregularitate omnes in eo ad homicidium concurrentes, in percutiendo, hortando, & consulendo, &c. quod esset irretire totum exercitum, & homines a justo bello cum magno Ecclesiæ & Reipublicæ damno retardare. Hæc sunt verba Molinæ a Diana citati.

35. Clerici possunt-ne bello assistere, ut ibi ministeria spiritualia circa animarum salutem exerceant?

Resp. Affirmative; imo hoc charitatis officium, cum sit animarum periclitantium saluti valde utile, laudabile est. Neque peccant, aut fiunt irregulares si milites hortentur ad pugnam & animent ad victoriam, imo si hostium occisionem in generali suadeant. Diana tenet licitam quandoque esse suasionem in particulari, quod ego cum Suarez, & pluribus non admitto. Molina vult, Clericos sic assistentes retinere pos-

ſe quidquid de hoſtium ſpoliis acquiſiverunt, dummodo Dux non prohibeat; at ſi conſtet de contraria Ducis voluntate, reſtituere debent cui ipſe mandat. Melius eſt, ut ab hoc abſtineant, non enim ibi adſtant contra hoſtes, ſed in favorem animarum militum decedentium, quibus accurate conſulere debent, ne defectu illorum aliqui pareant ſine Sacramento Pœnitentiæ, & damnentur, quorum animas Deus a manibus illorum exquiret.

SECTIO III.

De Duello.

1. DUellum, alias monomachia, eſt pugna duorum, facta ad alicujus rei probationem. Nunc autem, ut cadit ſub prohibitione, & aliis pœnis Eccleſiaſticis impoſitis duellantibus a Concilio Tridentino, & a Bullis Pii IV. Gregorii XIII, & Clementis VII. eſt pugna duorum, aut plurium cum periculo mortis, aut vulnerationis gravis, ex illicite fine, & ex condicto aſſumpta. Differt a ſimplici rixa, quia hæc non fit ex condicto, ſed ex ſubito, & improviſo caſu. Differt a bello, quod non fit inter duas, aut plures privatas perſonas, ſed inter multitudinem hominum, publicam poteſtatem repræſentantium.

2. Sub quibuſnam pœnis prohibitum eſt duellum?

Reſp. Sub pœna excommunicationis majoris, quæ afficit primo provocantes ad duellum, & duellantes; ſecundo, ſuperiores temporales concedentes locum ad duellum: tertio, patrinos, conſulentes, ſuadentes, ſpectatores. Nomine ſpectatorum non veniunt illi, qui caſu tranſeuntes per locum, ubi fit duellum, illud videant; ſed illi qui conſulto veniunt, ut interſint duello; tamquam ſocii, & comites;

aut

etiam qui ex professo accedunt, ut illud videant, licet tantum ex coriositate, non vero animo adjuvandi, aut consulendi super hoc. Hæc excommunicatio ex vi Concilii nulli est reservata; sed per subsequentia decreta Pontificia excommunicationes ex duello reservatæ sunt Summo Pontifici, ita ut ex Gregorio XIII. non possint tolli neque ab habentibus casus Papales extra Urbem; & per hanc excommunicantur primo duellantes, etiam privatim sine patrinis; secundo Principes permittentes, & non prohibentes, insuper faventes, & non punientes; tertio, fautores, adhærentes, portantes chartas duelli, subscribentes, affigentes, pdblicantes, dictantes, componentes, mittentes, deferentes, divulgantes, vel imprimentes, vel etiam solo verbo denunciantes: consilium, & favorem præbentes; & in dictam excommunicationem omnes supra enumerati incidunt, etiam si illi, qui ad locum destinatum pugnaturi accesserunt, impediti, pugnam non commiserint, si per ipsos non steterit, quin committatur.

3. Si accedentes ad locum, ubi pugnare debent, impediti sint a duello, incurrunt-ne in prædictam excommunicationem ratione illius particulæ, *Si per ipsos non steterit, quin committatur*?

Resp. Ex Alario *verbo Duello n. 7.* qui sic distinguit; Si duellantes, dum pergunt ad locum designatum pro duello, impediuntur taliter, ut neque pugnent, neque perveniant ad locum, non incidunt in excommunicationem latam a Gregorio XIII. quia utrumque copulative exigit, ut accedant ad locum, & per ipsos non stet, quod pugnent: comitantes autem ad locum, licet ad ipsum non perveniant, incidunt. Ita laudatus Doctor, qui citat pro se Sanchez, & Comitol. contra Graffium, qui contrarium tenet tam pro principalibus, quam pro comitantibus. Adverte, neque comitantes incidere in excommunicationem, si etiam ipsi addantur prohibentibus; &

suadeat non pugnare, & vere pugnatum non sit.

4. Si altera tantum pars perveniat ad locum pugnæ, incidit-ne in excommunicationem?

Resp. Ex Alario num. 8. non incidit, quia Bulla Gregorii XIII. cum loquatur pluraliter, requirit utriusque partis accessum; neque, cum simus in pœnalibus, verba Bullæ extendenda sunt, & amplianda.

5. Si duo existentes in Palatio publico, vel in Ecclesia, aliquid controversiæ habeant, & ob reverentiam loci invitent se ad pugnandum extra illum locum, incidunt-ne in pœnas duellantium?

Resp. Negative, quia hic proprie non intercedit condictum; & talis pugna moraliter non censetur duellum, sed subita rixa, propter modicum tempus, quod intercedit inter controversiam, & pugnam. Neque etiam duelli pœnas incurrit, qui videns inimicum venientem armatum contra se, divertit ad se armandum, & postea revertitur ad pugnam.

6. Quænam conditiones requiruntur ad hoc, ut pugna particularis sit proprie duellum?

Resd. Ex Alario num. 3. requiruntur copulative istæ duæ, nempe assignatio loci. & temporis, neque una sine altera sufficit. Hinc ab ipso *sub eodem numero* sequentes casus resolvuntur. Non incidunt in pœnas duellantium, qui in calore iracundiæ se invitant ad pugnandum, & statim accedunt ad aliquem locum, ubi pugnent; hæc enim videtur potius rixa, quam duellum; Secus si animo deliberato statuant locum, & tempus præliandi, licet parva mora intercedat inter rixam, & pugnam. Nec milites ad invicem in castris pugnantes, vel alii ob privatas inimicitias, se invitantes ad pugnandum ubicumque se invenerint. Neque obviam se habentes, qui provocaverunt se ad talem locum, quia in istis casibus repentinis, vel defficit assignatio tempo-

poris, vel aſſignatio loci. Non eſt tamen audiendus Azorius, qui ſupperaddit alteram conditionem, ſcilicet ad rationem duelli requiri, quod intercedat condictum gratia probandæ veritatis, aut criminis purgandi: Hinc per ipſum, duellum non eſt pugna, quæ fit odii, vel vindictæ, vel diſſidii cauſa; quam ſententiam merito rejiciunt Sanchez, & Alarius.

7. Poteſt-ne Dux exercitus convenire cum hoſte, & quoſdam ad ſingulare certamen mittere cum aſſignatione loci, & temporis?

Reſp. Sanchz vult, ſi hoc non fiat ad vanam virium oſtentationem, ſed ad conſervandam æſtimationem exercitus apud hoſtes, eoſque debilitandos, vel ad terminandum bellum cum minori incommodo, eſſe licitum. Homobonus, cujus ſententia mihi videtur melior, negat, quia licet hæc pugna fiat authoritate publica, habet tamen ſpeciem quandam duelli: & ex qualibet parte ſequatur victoria, nulla inde ſequitur magna utilitas in Republica, ſed pura vanagloria. Ad caſum Davidis, qui ſolet adduci ab Adverſariis, reſpondetur ex Divo Auguſtino, Davidem habuiſſe ſpecialem revelationem, & mandatum a Deo hujus certaminis; ſecus fuiſſet velle tentare Deum, juvenem imbellem ſuſcipere ſic incaute pugnam adeo gravem.

8. Eſt-ne quandoque licitum acceptare duellum privatum?

Reſp. Sequentes caſus excuſare acceptationem: primo, ſi quis alias te occiſurus, ita ut ab ejus manibus evadere nullatenus poſſis, concedat electionem duelli, ut fortunam experiaris: in hac enim circumſtantia pugnare in duello eſt tantum ſe defendere modo unico ſibi poſſibili; quod eſt de jure naturæ. Secundo, ſi Judex duos ad mortem damnatos, vellet duello tentare altetutrius ſortem, quia tunc ex Trullo a poteſtate publica alter alterius eſſet miniſter juſtitiæ conſtitutus. Addunt

Layman, Hurtadus, Lessius, & Navarra, si vir nobilis in Aula Regia, vel militaris in Castris provocatus ad præliandum sisteret se meræ defensionis gratia cum animo prævalendi, privandus alioquin ob suspicionem ignaviæ dignitatæ, officio, vel favore Principis; Prædicti auctores vel excusant, vel non audent eum damnare.

9. Potest-ne generaliter ad evitandam ignominiam acceptari duellum?

Resp. Negative, quia duellum, ex Cajetano, Alario, Sanchez, Azorio, ad evitandam ignominiam est nedum prohibitum, sed malum ex suo genere perniciosum: Adde, quod apud bonos, & prudentes homines recusans duellum tot legibus prohibitum, tot excommunicationibus damnatum, nullum patitur detrimentum in honore. Imo neque apud alios, si provocanti dicat, se illum non æstimare dignum, cum quo pugnet contra tot leges divinas, & humanas, interim se libere iturum per quascumque vias, paratum contra quemvis invasorem armis se defendere, & tueri.

Propositiones damnatæ, ad hanc Sectionem reducendæ.

Ab ALEXANDRO VII. 2. Vir equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.

SECTIO IV.

De Scandalo.

1. QUid est Scandalum?

Resp. Est occasio ruinæ spiritualis proximi, scilicet cum quis exemplo, aut verbo, alium inducit ad peccandum. Dividitur in activum, & passivum. Scandalum activum dividitur in per se intentum, cum quis scilicet adver-

vertens alium trahi ad peccatum ex ſuo pravo exemplo, hoc idem facit, vel dicit, ut illum ducat ad peccandum: & per ſe non intentum, cum quis advertens alium trahi ad peccatum, facit hoc idem ex ſuo beneplacito, non tamen ut illum trahat ad culpam. Utrumque eſt peccatum mortale, vel veniale, juxta qualitatem culpæ, ad quam proximum inducit. Scandalum paſſivum eſt, quo quis ſumit occaſionem peccandi ex opere alterius licito, vel ſi illicitum ſit, non tamen habuit ſufficientem connexionem cum ruina ſpirituali alterius: ut ſi quis videns ægrotum manducare carnes die Veneris cum aliquo exceſſu, ſumeret occaſionem manducandi carnes.

2. Tenetur-ne advertens proximum ſumpturum occaſionem peccandi ex ejus opere, ab eo abſtinere?

Reſp. Si opus ſibi licitum ſit, non tenetur ex juſtitia abſtinere ab illo, maxime ſi abſtinentia ſit illi valde gravis; cum parvo incommodo tenetur ex charitate abſtinere, ne offendantur puſilli.

3. Qui commiſit peccatum ſcandali activi, tenetur reſtaurare damnum cauſatum in proximo, vel corrigendo, & monendo, vel bonis exemplis inducendo ad bonum. Cum quis tamen advertit, ex actione ſua valde turpi, proximum excitari ad illam potius odio habendam, quam imitandam, ad nihil tenetur, quia nullum illi damnum intulit.

CAPUT VI.

De sexto Præcepto, Non mœchaberis.

Sectio I. *De Cogitatione, & desiderio turpi.*

Sectio II. *De actibus impudicis.*

HOc præcepto prohibetur omne peccatum, quod est contra virtutem castitatis, contra quam, quia quis potest peccare cogitationibus, desideriis, aspectu, verbis, lectionibus, vestimentis, osculis, tactibus, & actibus impudicis: de his omnibus breviter dicam, complectens etiam obligationes noni præcepti: *Non concupisces uxorem proximi tui.*

SECTIO I.

De Cogitatione, & desiderio turpi.

1. QUid est delectatio morosa?

Resp. Est voluntaria & deliberata complacentia in re turpi, sine ordine ad opus. Ejus malitia consistit in eo, quod sit principium excitans motus inordinatos contra virtutem temperantiæ, & habet pro objecto delectationem repugnantem legi divinæ, & honestati. Dicitur morosa, non quia de essentia petat durare ad longum tempus; sed quia solet ut plurimum diu durare, si sit voluntaria, & deliberata. Hinc longa duratio pro scrupulosis poterit esse signum deliberati consensus, & plenæ voluntarietatis. Secus etiam instanti, si sit plena deliberatio, poterit ejus malitia compleri. Si enim bene consideretur significatio & essentia nominis, proculdubio constat, quod delectatio dicitur morosa, quia quiescit, & moratur in delectatione mentis, tamquam in fine ultimo, non ordinando illam ad ulteriorem actum.

2. Diffe-

2. Differunt-ne specie inter se delectationes morosæ?

Resp. Sunt omnes ejusdem speciei, quia delectatio non habet malitiam ab opere, a quo præscindit, sed ab illa affectione carnali procedente a vitio luxuriæ; ita Bonacina, qui putat sufficere in confessione dicere; Habui cogitationes turpes, in quibus fui delectatus voluntarie, & deliberate, sine intentione eas exequendi. Non desunt Auctores, qui putant, delectationes morosas circa objecta diversa esse etiam diversæ speciei: alii vero distinguunt, & dicunt, circa fœminas, esse ejusdem speciei, quia præscindunt ab opere, proinde a qualitate personæ uxoratæ, vel liberæ, vel virginis. Delectationes vero circa masculos, vel bestias, esse diversæ speciei ab illis circa fœminas, adeoque necessario exprimendas in Confessione. Hæc sententia in praxi videtur tutior, & magis usitata: non dimitterem tamen inabsolutum pœnitentem, qui ex verecundia renueret explicare objectum, circa quod delectatus est.

3. Quale peccatum est delectatio morosa?

Resp. Est peccatum mortale: potest tamen quandoque esse tantum veniale ratione inde liberationis voluntatis, & semiplenæ advertentiæ, ut evenire solet in motibus subreptitiis, in quibus intellectus instantanee perturbatus non reflectit, & voluntas non habet tempus plene deliberandi; & ideo dicuntur motus isti subreptitii, quia sensus prævenit rationem.

4. Potest-ne vidua delectari de cogitatione voluptatis, quam vivente viro capiebat in matrimonio?

Resp. Si vidua in abstracto præcise lætetur se percepisse delectationes matrimoniales, non erit peccatum lethale: si vero repetat memoria actiones præteritas, ac si essent præsentes, cum hoc non possit fieri sine excitatione motuum sensualium, talis delectatio, si sit voluntarie deliberata, erit illicita, & peccatum mortale.

5. Quid est desiderium mortale?

Resp. Est actus voluntatis, quo quis deliberate cupit exequi & facere actum inhonestum. Ejus malitia cum oriatur ab opere, quod quis paratus est facere, juxta diversitatem operum exequendorum est etiam specie diversa: proinde aperiendum erit integre & fideliter objectum desiderii.

6. Quale peccatum est aspicere impudice mulierem?

Resp. Si dicti aspectus sint ex levitate animi, vel curiositate, sunt peccatum veniale, eo quia quis male sensuum externorum custodiam gerit: si autem sint ob malum finem, vel cum periculo proximo pravi desiderii, aut pollutionis, tunc voluntarie se exponens periculo proximo peccandi, peccat lethaliter. Imo volunt nonnulli apud Homobonum; quod aspiciens teneatur etiam aperire qualitatem personæ, quam malitiose aspexit, eo quia est actus externus, qui specificatur ab objecto externo.

7. Quale peccatum est legere, audire, vel loqui verba inhonesta?

Resp. Tripliciter possunt hæc fieri; primo, ex necessitate, ut Medici, Chirurgi, Confessarii, qui ratione officii tenentur hæc scire; proinde audiendo, legendo, & loquendo in istis casibus non peccant, maxime si hoc faciant cum derisu, & nausea. Secundo, ex curiositate, & levitate, sine fine percipiendi delectationem carnalem, sed ex vana licentia, & complacentia jocandi; & tunc est tantum veniale: ex Sanchez, & Bonacina, & aliis, negante Patre Bauni, qui vult esse lethale. Advertendum tamen est, quod frequentia harum actionum vix potest esse sine peccato lethali ratione periculi consensus ad ulteriora, & ratione scandali audientium, & ratione pravorum affectuum, qui inde solent excitari. Tertio, ex motivo libidinis ad percipiendam inde delectationem carnalem; & in hoc casu ratione fi-

nis

nis adeo turpis & illiciti ſunt peccatum lethale.

8. Tenetur-ne quis dicere circumſtantiam perſonæ, de qua delectatus eſt legendo, audiendo, vel diſcurrendo de turpibus?

Reſp. Ex Sanchez, affirmative, quia actus iſte externus ſumit malitiam ab objecto, ſicuti tactus, aſpectus, & ſimiles aliæ actiones malæ exteriores ab objecto: ergo ſpecie diverſam ſumunt etiam malitiam ſpecie diverſam,

9. Peccat-ne contra caſtitatem, qui veſtit ſe veſtibus valde ornatis, augentibus decorem vultus?

Reſp. Si veſtiat ſe veſtibus pretioſis, & etiam ſtudio & arte diſpoſitis ad augendam pulchritudinem, criſpando crines, aſpergendo eos pulvere odorifero, & ſimilibus ſine fine turpi, ſed per ſolam vanam complacentiam habitus, ex Homobono eſt peccatum veniale, quia lædit leviter Chriſtianam gravitatem, moderationem, & modeſtiam: ſi autem ſe ornet ex turpi & inhoneſto fine, tunc dubium non eſt, juxta qualitatem finis illum peccare. Hic ſolum notandum, quod ſi veſtes adeo pretioſæ ſint, ut ratione hujus luxus nequeat ſatisfacere creditoribus, aut aliud notabile debitum juſtitiæ adimplere, erit peccatum mortale.

10. Honeſta fœmina poteſt-ne veſtire ſe veſtibus pretioſis juxta ejus conditionem, etiamſi ſciat aliquos juvenes inde ad luxuriam excitandos eſſe?

Reſp. Affirmative; utitur enim jure ſuo, neque ſic ſe veſtiendo intendit ruinam ſpiritualem proximi, ſed incedere juxta conditionem, & ſtatum; non debet ergo ex malitia alterius privari hoc commodo. Adverte tamen, quod ſi forma veſtimentorum ſit de ſe provocativa ad libidinem, eo quia nimis denudet pectus, poteſt tunc fœmina habens bonam intentionem peccare, quia ad hujuſmodi veſtitum inhoneſtum nullum habet jus honeſta fœmina.

11. Oſculari aliquam perſonam diverſi ſexus eſt-ne peccatum?

Resp. In locis ubi viget hæc consuetudo tamquam urbanitas usualis regionis, si hæc fiant ex amicitia, nullum est peccatum: si quandoque ex motivo levitatis, jocando, & ridendo, licet Pater Bauni velit esse peccatum mortale, tamen si nulla major ingrediatur malitia, existimo esse tantum veniale: si fiant ex turpi fine, ubicumque fiunt, erit lethale.

12. Potest-ne mulier in locis, ubi viget consuetudo, consentire osculo, quod apparenter datur ex urbanitate, ipsa tamen cognoscit procedere ex malo fine?

Resp. In publico tenetur illud permittere ad evitandum scandalum; in privato nequit illud permittere, ut cooperetur turpitudini: in dubio num intentio sit recta, nec-ne, potest permittere; in dubio enim debet operationes proximi in meliorem partem interpretari.

13. Tactus impudici sunt-ne peccatum?

Resp. Tactus partium impudicarum inter personas diversi sexus, nisi fiant ex necessitate, sunt peccatum mortale propter delectationem carnalem, quæ inde ex natura sua consurgit, & ex propria intrinseca malitia: dico, partium impudicarum; secus si quis ex levitate superficialiter tangat manum, vel faciem mulieris, ludendo, non est tam cito damnandus culpa lethali, si absit finis libidinis. Cum autem quis tangit inhoneste mulierem, tenetur aperire, ut dixi, qualitatem personæ, quia hoc peccatum consistit in actu externo, qui specificatur ab objecto.

Propositiones damnatæ, ad hanc Sectionem reducendæ.

Ab ALEXANDRO SEPTIMO.

40. Est probabilis opinio, quæ dicit esse tantum veniale, osculum habitum ob delectationem carnalem & sensibilem, quæ ex osculo oritur,

oritur, secluso periculo consensus ulterioris, & pollutionis.

SECTIO II.

De actibus impudicis.

1. QUot sunt species actuum contra castitatem?

Resp. Septem, scilicet fornicatio, stuprum, adulterium, incestus, raptus, sacrilegium, & peccatum contra naturam, quod subdividitur in quatuor alias species, quæ sunt mollities, inordinatus concubitus, sodomia, bestialitas.

2. Quid est fornicatio?

Resp. Est illicitus concubitus liberi cum libera in vase naturali. Dicitur liberi cum libera, hoc est personarum solutarum a Matrimonio tum rato, tum consummato. De fide est, fornicationem esse peccatum mortale, cum D. Paulus doceat: *Neque fornicarii Regnum Dei possidebunt*. Ratio esse potest, quia fornicatio cum nullum habeat finem, nisi delectationem carnalem, nequit esse licita.

3. Hoc peccatum si sit habituale, retinet ne idem nomen?

Resp. Si sit habitualis fornicatio cum una tantum, quam quis domi retineat, vel habeat in alio loco determinato ad sui dispositionem, dicitur concubinatus; si sit cum pluribus indeterminate, dicitur concubinatus vagus. Concubinatus est ergo copula frequens & illicita cum fœmina, quam quis retinet in propria potestate, ac si esset uxor. Concubinarius non est absolvendus, nisi prius dimissa concubina, ostendat vera signa pœnitentiæ: & si sæpe hoc fecerit, & tamen redierit ad idem peccatum, probandus est per suspensionem absolutionis, & injunctionem aliarum pœnitentiarium salutarium judicio prudentis Confessarii.

4. Tenetur-ne quis aperire in Confessione oscula & tactus antecedentes & subsequentes fornicationem?

Resp. Negative, quia sunt dispositiones cum actu fornicario, cointegrantes unum actum totalem: nisi ergo dicti actus fuerint longa mora taliter interrupti, ut nequeant prudenter existimari partes initiativæ, vel terminativæ, non indigent separatim aperiri in Confessione. Idem est de desiderio fornicandi, quod nisi fuerit interruptum, vel voluntate contraria, vel oblivione, non facit nisi unicum peccatum cum actu fornicatio: si vero interruptum est, tot multiplicat peccata, quot fuerunt interruptiones, & reiterationes desideriorum, adeoque id aperiendum erit in Confessione. Adverte etiam, quod si desiderium voluntate contraria non interruptum duret ad longum tempus, puta per hebdomadam, hæc temporis longitudo aperienda est.

5. Si fornicator peccavit cum muliere non parata ad peccandum, sed ab ipso disposita, tenetur-ne hoc aperire?

Resp. Affirmative, quia non solum est peccatum luxuriæ oppositum temperantiæ, & castitati, sed etiam scandali, & ruinæ spiritualis proximi, oppositæ charitati.

6. Quid est stuprum?

Resp. Est defloratio puellæ virginis, per fractionem claustri virginalis; habet ergo peccatum hoc, ultra communem malitiam cum fornicatione, quod si gravis injuria puellæ, cujus virginitas aufertur.

7. Deflorare virginem consentientem, est-ne peccatum stupri, an simplicis fornicationis?

Resp. Utraque sententia est probabilis, & quidem quantum ad stuprum, quia etiamsi virgo consentiat, tamen tollere virginitatem habet specialem malitiam, oppositam bono speciali integritatis: quantum ad simplicem fornicationem, habet etiam suas rationes, quia volenti & consentienti nulla fit injuria.

Hoc

Hoc certum est, quod si quis defloravit virginem volentem, & libere consentientem, consensu scilicet non extorto vi, & fraude, timore, vel deceptione, non tenetur eam dotare, esto enim stuprum differat a fornicatione, non ideo reducitur ad injustitiam tali casu, ratione cujus teneatur restituere, & recompensare damna: ad summum tenebitur hoc facere ad evitanda mala subsequentia, quibus ipse initium dedit, quæ obligatio est puræ charitatis. Si quis vero defloravit fraude, aut vi, aut promittendo se ducturum in uxorem, tenetur eam ducere, nisi sit magna disparitas inter personas, unde timeantur gravia damna ex tali matrimonio: & in tali casu sufficiet compensare damnum, eam congrue dotando, & procurando, ut nubat pari.

8. Amissio virginitatis ex parte viri est-ne stuprum?

Resp. Negative, quia non est speciale signaculum virginitatis in viris, sicuti in fœminis: sicut ergo primo peccans cum virginibus, & non frangens virginitatis signaculum, ejus peccatum non est proprie stuprum; ita in viris prima amissio virginitatis reducitur ad unam vel alteram speciem contra castitatem, juxta modum, quo contrahit ejus malitiam peccando.

9. Quid est adulterium?

Resp. Est peccatum luxuriæ, per quod persona conjugata violat fidem conjugalem datam alteri parti, contaminando, & participando alteri thorum conjugalem. Hinc hoc peccatum habet duplicem malitiam, alteram luxuriæ oppositam castitati, alteram injustitiæ contra datam fidem. Potest hoc peccatum tripliciter committi; primo, si culpa fiat inter conjugatum, & conjugatam; secundo, si sit copula liberi cum conjugata; tertio, si conjugatæ cum libero. In primo casu committitur duplex injustitia, & ideo in adulterio qualitas personæ est aperienda

Confessario quoad utrumque complicem. Sufficit ad hoc peccatum matrimonium ratum, sive adulteri, sive adulteræ, non autem sufficiunt sponsalia. Volunt aliqui, quod habere rem cum sponsa inducat etiam speciem injustitiæ, eo quia per deflorationem sponsa fit notabiliter vilior; non tamen tale peccatum ideo reducendum erit proprie ad adulterium, quod respicit injuriam factam conjugatis, non vero simpliciter desponsatis & promissis.

10. Quænam pœna debetur adulteris?

Resp. In foro fori debetur pœna mortis, maxime si adultera sit fœmina; in foro conscientiæ amittit jus petendi debitum matrimoniale; non autem reddendi. Potest insuper vir ratione adulterii separare thorum, & includere in Monasterio uxorem, nisi tamen consenserit ejus adulterio, quod est gravissimum peccatum. Adulterium fœminæ est gravius adulterio viri, non solum quia in hominum æstimatione ex hoc sequitur infamia, non autem ex illo viri; sed etiam quia reddit nimis incertam prolem.

11. Adultera, quæ ex alieno semine concepit filium, tenetur-ne crimen suum revelare, ne noceat legitimis hæredibus?

Resp. Negative, quia nemo tenetur prodere se ipsum, & aperire tam grave crimen, ex quo resultat infamia, & periculum vitæ, etiam sine spe fructus, quia nec filius spurius, nec maritus tenentur hoc credere; si autem spes sit, quod credatur, & nullum subsit periculum, neque vitæ, neque honoris, puta quia jam sit malæ famæ, tenetur omnino revelare. Ordinarie ergo loquendo; tenetur adultera aliis viis, si potest, compensare damna legitimorum, ad quod etiam tenetur adulter.

12. Quid est incestus?

Resp. Est peccatum luxuriæ commissum cum copula in vase naturali inter propinquos, seu conjunctos in gradibus prohibitis consanguinitatis, vel affinitatis. Ejus malitia consistit in irreve-

reverentia facta sanguini, ac naturæ, quæ dictat reverentiam præstandam propinquis, inter quos ideo matrimonia sunt prohibita. Licet incestus proprie sit solum inter marem, & fæminam in vase naturali; tamen etiamsi sit in alio non naturali, vel inter mares, probabile est, circumstantiam consanguinitatis, vel affinitatis aperiendam esse in Confessione, quia habet specialem malitiam irreverentiæ præstitæ proprio sanguini.

13. Est-ne necessarium exprimere in Confessione gradum, intra quem commissus fuit incestus?

Resp. Aliqui putant non esse necessarium, cum omnes incestus sint ejusdem speciei, eo quia omnes opponuntur eidem virtuti, scilicet reverentiæ debitæ propinquis; hinc, si quis confiteatur habenti authoritatem absolvendi a quolibet incestu, sufficit dicere: Commisi incestum cum libera, vel cum conjugata; quod existimat probabile Bertau in casu, quo quis nequeat incestum in primo gradu, inter fratrem, & sororem, aperire Confessario, nisi detegendo complicem, quam Confessarius cognoscit; reservando confiteri hoc apertius alteri, illam non cognoscenti. Verum probabilius est, incestus in primo gradu consanguinitatis specie differre ab aliis, cum copula in hoc gradu habeat horrorem adeo specialem naturæ adversantem, ut Pontifex in hoc numquam dispensaverit matrimonium. Immo communiter tenetur, incestus cum consanguineis specie differre ab incestibus cum affinibus, & incestus nedum in primo, sed etiam in secundo gradu, specie differre ab incestibus in tertio, & quarto gradu. Hinc incestuosus, ut bene consulat conscientiæ suæ, debet exprimere gradum consanguinitatis, vel affinitatis, in quo commisit incestum. Insuper incestuosos cum consanguinea conjugis potest tantum reddere, non autem petere debitum propter contractam affinitatem

cum sua uxore. Debet ergo prius petere dispensationem, vel ab Episcopo, vel a Confessariis privilegiatis, uti sunt habentes privilegia Mendicantium.

14. Quid est raptus?

Resp. Est peccatum, quo quis abducit puellam invitam a domo sua, vel ab illa parentum, aut eorum, in quorum cura est, ad fornicandum, aut ad matrimonium ineundum. Ejus malitia consistit in violentia, quæ infertur: unde ratione gravitatis est impedimentum dirimens matrimonium. Est etiam raptus, si quis rapiat uxorem suam invitam, volentem uti privilegio Canonis, scilicet quadraginta dierum propter electionem status virginalis claustralis.

15. Quid est sacrilegium?

Resp. Est peccatum luxuriæ commissum cum persona Deo consecrata, vel per Ordinem, vel per Religionem, vel per votum simplex castitatis; aut commissum in loco sacro, puta Ecclesia, vel Cæmeterio. Ejus malitia consistit in irreverentia, quæ fit Deo, dum polluitur persona, vel locus Deo dicatus. Hinc si fit inter duas personas Deo dicatas, & in loco sacro, multiplex erit peccatum, ratione multiplicis irreverentiæ; adeoque circumstantia hæc est necessario exprimenda in Confessione. Oscula, tactus, aut quid simile redolens impuritatem æxternam, facta cum persona Deo dicata, aut etiam in loco sacro, sunt sacrilegium; opponuntur enim virtuti Religionis.

16. Habens rem cum uxore propria in loco sacro, peccat-ne sacrilege?

Resp. Si longo tempore cogeretur esse in loco sacro, puta, vel quia habuit refugium ratione delicti, vel alia de causa, potest sine sacrilegio uti matrimonio ad evitandam incontinentiam; tales enim actus in hac circumstantia nullam faciunt injuriam loco, & Deus est magis invi-

tus de incontinentia, quam de actu matrimoniali.

17. Quid eſt prima ſpecies peccati contra naturam?

Reſp. Cum peccatum contra natura ſit actus libidinoſus extra, aut contra modum a natura inſtitutum ad generandum, ejus prima ſpecies mollities, quæ eſt voluntaria ſeminis, effuſio extra omne vas. Et poteſt etiam inducere ſpeciem aliam libidinis, ſi quis polluendo ſe cogitet aliquem alium actum inhoneſtum, ita de eo ſe delectando, ac ſi illum perpetraret, vel deſiderando eum committere, ſi poſſet. Unde in Confeſſione tenetur quis aperire, nedum pollutionem, verum etiam qualitatem perſonæ, & actus, qui in mente volvebatur inter peccandum. Si etiam quis adhibeat pro hac culpa complicem, tenetur etiam qualitatem perſonæ adhibitæ explicare, quia hæc variat ſpeciem delicti, cooperando actui inhoneſto, & dando illi impulſum ad deſideria ſimiliter inhoneſta. Malitia hujus peccati conſiſtit in diſperſione fœminis, ordinati a natura ad generandum: & eſt peccatum graviſſimum.

18. Si quis dormiendo hanc patitur impuritatem, peccat-ne?

Reſp Negative, quia effuſio non eſt voluntaria, niſi forte quis vigilans eam procuraſſet, & dediſſet illi voluntariam cauſam, aut expergefactus conſentiret delectationi, quæ inde conſurgit. Sentire tamen tunc aliquam delectationem, non eſt peccatum, quia videtur impræſcindibilis ab actu, & impediri non poſſe.

19. Confeſſarius debet-ne denegare abſolutionem juveni qui frequenter cadit in hoc peccatum?

Reſp. Si videat ſigna pœnitentiæ, & propoſitum emendationis, nequaquam: nam quamvis occaſio hæc ſit proxima, non tamen eſt voluntaria, neque quis poteſt eam amputare: injungat ergo ſalutares pœnitentias, eum ſevere objurget,

get, & si nulla sit spes emendationi, deneget postea absolutionem; ita Bonacina, Coninch, & alii.

20. Adverte: quod si alicui danti operam rei licitæ, puta Confessario suscipienti Confessionem, vel Medicis, & Chirurgis eorum officia exercentibus, aut legenti ex necessitate materias istas lubricas, aut equitanti in itinere accidat pollutio, hæc utpote involuntaria nullum erit peccatum: & eodem modo de ea discurrendum est, sicuti de nocturna, quæ fieri potest peccaminosa per posteriorem delectationem, & consensum.

21. Quid est inordinatus concubitus?

Resp. Est modus extraordinarius habendi copulam, qui in duobus casibus est peccatum lethale: primo. si seminis effusio accidat extra vas: secundo, si sit impeditivus prolis. Circa hos duos casus, est tantum veniale, & quandoque nullum est peccatum, si necessitas ita exigat, ut in prægnantibus.

22. Quid est Sodomia?

Resp. Stricte accepta est actus libidinosus consummatus inter masculos in vase non naturali; large accepta, est actus libidinosus consummatus cum fœmina item in vase non naturali, vel etiam inordinatus concubitus, & coitus fœminæ cum fœmina in vase non naturali. Adverte ad verba *consummatus*: nam si effusio seminis fiat extra vas, tunc sodomia est imperfecta; & ut plurimum non cadit sub reservatione: nisi hoc specificetur ab Episcopis.

23. Quid est bestialitas?

Resp. Est coitus hominis cum bestiis; & probabile est specie differre, si bestia sit mas, vel fœmina. Ad hanc speciem etiam reducitur coitus hominis cum Dæmone, sive incubo, sive succubo; quia hic revera non habet corpus reale humanum, sed apparens, & assumptum.

Propositiones damnatæ, ad hoc Caput reducendæ.

Ab ALEXANDRO VII. 25. Qui habuit copulam cum soluta, satisfacit Confessionis præcepto dicens, Commisi cum soluta grave peccatum contra castitatem, non explicando copulam.

41. Non est obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum concubinarii, vulgò, *Regalo*, dum deficiente illo nimis ægre ageret vitam, & aliæ epulæ tedio magno concubinarium afficerent, & alia famula nimis difficile inveniretur.

Ab INNOCENTIO XI. 48. Tam clarum videtur fornicationem secundum se nullam involvere malitiam, & solum esse malam, quia interdictam, ut contrarium omnino rationi dissonum videatur.

49. Mollities jure naturæ prohibita non est, unde si Deus eam non interdixisset, sæpe esset bona, & aliquando obligatoria sub mortali.

50. Copula cum conjugata, consentiente marito, non est adulterium; adeoque sufficit in Confessione dicere se esse fornicatum.

CAPUT VII.

De septimo & decimo præcepto, Non furaberis, & Non concupisces bona proximi tui.

COmplectitur hoc præceptum omnia, quæ de Furto, & Restitutione resarcitiva furti, de Avaritia, Mutuo usurario, & fraudibus, quæ circa contractus occurrunt. Directe igitur hoc præcepto prohibetur ablatio rei alienæ, eam sibi appropriando; indirecte omne damnum quod fit proximo in bonis fortunæ, diripiendo, devastando, aliisque modis mirando alterius rem familiarem.

SECTIO I.

De Furto.

1. QUid est furtum?
Resp. Est ablatio rei alienæ invito domino occulte, & sine violentia. Sic enim transit furtum ad rapinam. Furtum etiam est injusta detentio rei alienæ invito domino. Malitia hujus peccati consistit in fractione justitiæ, quæ dictat dari unicuique quod suum est. Hinc ad rationem furti requiritur, quod dominus sit invitus; nam si aliquid acciperetur occulte, ut numini ad ludendum,

dum, ab uxore, vel a filiis, discrete e peculio Patris surrepti, non sunt furtum, quia dominus est rationabiliter potius invitus de modo, quo surripiuntur, quam de re. In dubio an dominus foret invitus, non debent bona surripi, nec retineri, quia generaliter nemo præsumitur velle spoliari re sua.

2. Quænam quantitas accepta constituit furtum lethale?

Resp. Alii voluerunt julium unum, alii duo, alii vero in divitibus usque ad sex, & in Principibus usque ad duo aurea extendi quantitatem, quæ constituit furtum lethale, illud extrahendo a parvitate materiæ. Mihi vero videtur, si persona non sit ex pauperibus, neque ex divitibus, sed status medii, tres Julios esse summam constituentem offensam gravem lethalem; nam tres julii sufficiunt ad comparandum multa pro statu cujuscumque personæ; si ergo surripiantur, fit illis gravis injuria.

3. Furari pauca per plures vices est-ne peccatum lethale?

Resp. Vel quis furatur pauca cum animo furandi plura, si se offerrant; & tunc utique est peccatum mortale; nam animus, & desiderium committendi gravem offensam in quacumque materia est semper culpa mortalis. Vel sine animo furandi plura, & tunc, quando quis pervenit ad summam notabilem, peccat mortaliter, non quia plura venialia constituant unum lethale, sed ratione injustæ detentionis rei alienæ, quæ constituit peccatum lethale. Hinc illi, qui injusto pondere vendunt merces, quando perveniunt ad quantitatem notabilem damnificativam proximi, peccant lethaliter.

4. Quando quis furatur summam venialem illi, cujus jam detinet summam accedentem ad peccatum mortale, peccat-ne mortaliter?

Resp. Cum Sanchez, & Bonacina, affirmative, quia rurans summam venialem habet animum detinendi summam notabilem, eamque gra-

gravandi parvis furtis ſubſequentibus. Hic ratione hujus deſiderii peccat mortaliter; Poteſt etiam dici, quod ex hac continuatione furtorum in ſe venialium reddit ſe magis impotentem, & difficilem ad reſtituendum, adeoque peccat mortaliter contra obligationem, quam habet procurandi reſtitutionem.

5. Quando plures furati ſunt ſummam notabilem, ſinguli tamen per parva furta, peccaverunt-ne mortaliter?

Reſp. Vel omnes unitim & collective conſpirati ſunt ad furandum, vel ſinguli abſque ulla unione furati ſunt: ſi omnes unitim, utique peccaverunt lethaliter, quia ſic conſtituunt unam cauſam totalem gravis damni: ſi ſinguli diviſim, nequaquam; illa enim unio plurium fuit caſualis, & damnum grave a nullo fuit intentum, & deſideratum; ſed ſinguli tantum ad ſuam portionem reſpexerunt.

6. Si quis furatus eſt ſummam notabilem, ſuficit-ne dicere in Confeſſione, Abſtuli ſummam notabilem, an vero tenetur dicere quantitatem valoris rei ablatæ?

Reſp. Tenetur dicere quantitatem valoris, ad hoc ut Confeſſarius habeat notitiam ſui criminis; diverſum enim eſt in re & hominum exiſtimatione furari centum aureos, a furto decem millium aureorum. Adde cum Bonacina, quantitatem furti conſtituere peccatum in individuo: cum ergo teneatur quis dicere peccata in ſpecie, & in individuo, tenetur etiam dicere, & ſpecificare quantitatum rei ablatæ.

7. Tenetur-ne quis exprimere in Confeſſione quantitatem temporis, quo retinuit apud ſe rem alienam?

Reſp. Si habuit commoditatem reſtituendi, tenetur; nam potens reſtituere, & non reſtituens, ſemper damnificat proximum, & etiam dum dormit, peccat, ut vult Leſſius; non quod eo tunc affective committat culpam,

patet enim in dormiente rationem cum passionibus suis esse impeditam, sed effective, quia effectus suæ injustæ detentionis perseverat adhuc eo dormiente, tamquam executio sue malæ voluntatis.

8. Extrema necessitas excusat-ne furto?

Resp. Affirmative, nam in extrema necessitate omnia sunt communia, quia divisio introducta non potest præjudicare juri naturali, quod quis habet providendi sibi necessaria ad vitæ sustentationem. Adverte, necessitatem debere esse extremam, in qua nullo alio modo possit quis sibi consulere, quam surripiendo. Neque tunc debet plus surripere, quam dicta extrema necessitas postulet. Finita extrema necessitate, si quis evadat dives, non tenetur restituere, quia non usurpavit alienum, sed suum.

9. Potest-ne quis sibi occulte compensare pro damno passo ab altero?

Resp. Compensationem esse licitam, cum quis aliter non potest esse satisfactus, vel non posset habere suum, nisi cum maxima difficultate, tricis, litibus, persecutionibus, & laboribus, tunc enim occulta compensatione providet sibi, & fugit magna incommoda. Si autem cum facilitate, vel etiam cum aliqua difficultate, & incommodo levi potest habere suum creditum, nequit se occulte compensare; quia nemo est judex in propria causa. Advertendum est; tres esse conditiones justæ & licitæ compensationis, nempe certitudo debiti, æqualitas, & gravis difficultas habendi id, quod est ipsi ex justitia debitum. Hinc in dubio credi nequit quis se compensare acceptione certa. In secundo, debet æqualitatem servare, non surripiendo plus, quam postulet ejus creditum certum. Dixi, ex justitia; nam si aliquid debeatur solum ex congruitate, & æquitate, non datur locus compensationi.

Pre-

Propositiones damnatæ, ad hanc Sectionem reducendæ.

Ab INNOCENTIO XI. 36. Permissum est furari non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi.

37. Famuli, & famulæ, domestici possunt occulte heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salatio, quod recipiunt.

SECTIO II.

De Restitutione.

1. QUid est Restitutio?

Resp. Est actus justitiæ commutativæ, quo redditur alteri ad æqualitatem quod fuit ab eo injuste acceptum, vel detentum, vel quo compensatum damnum proximo injuste illatum.

2. Quot sint radices restitutionis.

Resp. Sunt tres, scilicet res accepta, injusta acceptio, & damnum illatum. Tenetur ergo quis restituere ratione rei acceptæ, etiam sine peccato, quia res aliena semper clamat ad dominum: sic si quis accipiat rhedam, vel vestem amici pro sua, tenetur eam restituere. Tenetur a fortiori ratione injustæ acceptionis, qua accepit rem proximi cum peccato injustitiæ, scilicet, vel usuræ, vel furti, vel rapinæ; tunc enim tenetur restituere quod ablatum est, vel æquale, si res non extat. Immo cooperatores hujus injustæ acceptionis singuli peccant, & tenentur in solidum restituere ratione damni illati. Tenetur etiam quis restituere proximo, licet inde nullum emolumentum habuerit, puta occidendo equum, incendendo domum, devastando, &c. Quia cum ex sua malitia sequatur damnum, & alterius ruina, justum est eam compensare.

3. Quænam differentia est inter rem acceptam, & injustam acceptionem?

Resp.

Reſp. Hæc eſt: ille qui tenetur reſtituere ex re accepta ſine culpa, tenetur tantum eam reddere, ſi extet: tenetur etiam reddere fructus ejus naturales, aut mixts, ſi extent, detractis expenſis & laboribus pretio æſtimabilibus, conſumptis in illorum comparatione; ſi non extent fructus, & res, tenetur tantum reſtituere id, in quo factus eſt ditior. At qui tenetur reſtituere ex injuſta acceptione, ſtenetur reſtituere rem, & fructus ejus, ſive extent, ſive non extent, detractis expenſis; & item tenetur compenſare omnia damna, quæ alius eſt paſſus ex tali injuſta; acceptione; Res declaratur ſequenti caſu.

4. Piſtor bona fide emit triticum a fure, putans eſſe dominum, confecit panem, & coxit, ad quid tenetur, cum reperit verum dominum tritici?

Reſp. Tenetur reſtituere farinam, & panem, qui de facto extant, detractis expenſis, & laboribus in illis conficiendis: & ſi nihil extet, tenetur tantum reſtituere id, iu quo factus eſt ditior. E contra vero piſtor, qui furatus eſt triticum, & ex eo confecit panem, ſive triticum extet, ſive non, ſive factus ſit ditior, ſive non, ſtenetur in integrum ſatisfacere domino, & inſuper compenſare damna, ſi quæ paſſus eſi propter tritici ablationem.

5. Quot ſunt fructuum differentiæ?

Reſp. Tres: alii ſunt fructus ntturales, ut partus pecorum: alii ſunt mixti, qui aliquid habent naturæ, aliquid artis, ut fructus vinearum; alii ſunt mere induſtriales, ut fructus ex ludo. Fructus primi & ſecundi generis cadunt ſub reſtitutione detractis expenſis; tertii generis autem nullo modo poſſunt reſtitui. Quod dixi de injuſta acceptione, applicari etiam poteſt poſſeſſori malæ fidei: & quod de re accepta, applicari poteſt poſſeſſori bonæ fidei.

6. Res declaratur exemplo. Aliquis duo juga bonum emit a latrone, putans eum eſſe verum dominum: illa detinuit per annum, & ex iis habuit centum de fructu; poſteaſcit boves eſſe fur-

to ablatos, & cognoſcit verum illorum dominum: hic tenetur tantum reſtituere boves, & ſi conſumpſit omnes fructus melius ſe tractando, ad nihil tenetur; niſi forte ex fructibus factus ſit in aliquo ditior; ut puta ſi emerit vas argenteum, tunc tenetur etiam illud reſtituere, ſicuti & omnes alios fructus, ſi extent, detractis tamen expenſis, & laboribus conſumptis in manutentione boum. Adde, ipſum poſſe bovem reſtituere furi ad recuperandum pretium; quia poſſeſſori bonæ fidei ſatis eſt, quod ponat rem in eodem ſtatu, in quo invenit, nequit tenetur reddere meliorem: ſi autem fur non compareat, tenetur rem reſtituere vero domino etiam cum amiſſione pretii, quia tenetur ex re accepta; quæ extat, & continuo clamat ad dominium. Si autem ſit poſſeſſor malæ fidei, & furatus ſit juga boum, tenetur reſtituere; vel pretium illorum, ſi non extent, & perierint (niſi forte eadem infirmitate periiſſent etiam apud dominum,) inſuper tenetur reſtituere omnes fructus perceptos, ſive extent, ſive non extent; ſive factus ſit ditior, ſive depauperatus ſit, detractis tamen expenſis conſumptis in manutentione boum: inſuper tenetur compenſare domino damna, quæ paſſus eſt propter boum amiſſionem, puta, ſi hinc non potuit agrum colere, merces ducere ad Civitatem, ubi utilius vendantur. Cum ergo quis accedit ad Confeſſarium cum onere reſtitutionis, prius videndum eſt, ex qoa radice teneatur, deinde juxta illius qualitatem judicanda eſt reſtitutio.

7. Unum moneo: quandoque poſſeſſorem bonæ fidei, vel obligatum ad reſtitutionem ex reaccepta, poſt aliquod tempus tranſire in poſſeſſorem malæ fidei, & eſſe obligatum ad reſtituendum ex injuſta detentione; puta, quis emit a fure, quem præſumebat dominium; poſt annum ſcit eſſe furem, neque ideo reſtituit, culpabiliter. Hinc pro tempore ſub ſequenti ſervandæ, ſunt leges inju-

justæ acceptionis, vel possessoris malæ fidei.

8. Turpe lucrum est-ne necessario restituendum?

Resp. Turpe lucrum est pretium acceptum ex actione turpi & mala, hoc non est restituendum, nisi sit excedens valorem actionis turpis, aut intercedat alia injustitia obligans ad restitutionem; sic meretrix potest retinere pretium meretricium non excedens; item si quis accipiat pecuniam pro occisione, ea adimpleta potest pecuniam sibi retinere, quia vendidit operam suam licite malam, pretio tamen æstimabilem, & eo plus æstimabilem, quo plus industriæ, vel periculi fuit in illa exequenda: tenetur tamen resarcire damna occisi: & ante occisionem tenetur rescindere contractum, & prætium restituere. Si quis autem tenetur facere opus gratis, & illud vendit, obligatur ad restituendum acceptum; sic Judex, qui accipit Pecuniam pro ferenda sententia justa, ad quam tenetur, debet illam omnino restituere.

9. Si quis inveniat aliquid pretio æstimabile, puta annulum, potest-ne sibi illud retinere?

Resp. Præmisso sufficienti diligentia, si dominum non inveniat, debet dare pauperibus; si inventor pauper sit, potest sibi retinere, maxime de consilio Confessaris. Si adhibita diligentia inveniat dominum, tenetur restituere, neque potest exigere ab eo pretium pro inventione rei perditæ, nisi forte laborem, & expensam aliquam fecerit in inquisitione domini. Alii volunt, quod facta debita diligentia possit sibi retinere tamquam rem derelictam, quæ est primi invenientis. Si adhibita diligentia, non invento domino, dederit pauperibus, etiamsi postea inveniatur dominus, ad nihil tenetur; juste enim dominus fuit re sua privatus; si non adhibuit diligentiam, tenetur dominum compensare. Fera domestica, quæ libertatem acquisivit, est primi occupantis.

10. Ex calumnia alteri illata tenetur ne quis ad compensandum damnum honoris ablata aliqua quantitate pecuniæ?

Resp. Si sit pura læsio in bonis honoris, in diverso genere: si autem per calumniam quis impeditus est in consecutione bonæ fortunæ, puta dignitatis valde lucrosæ, tenetur compensare; non autem si impedivit per preces, & consilia, quia tunc casu, quo peccaverit, peccavit solum contra charitatem, non contra justitiam.

11. Ille, cui datum est rem vendere pretio infimo, v. gr. si vendat primo rigoroso, & summo, tenetur-ne restituere illnm excessum, aut potest retinere, tamquam propria industria sibi acquisitum?

Resp. Lessius, & de Lugo tenent, famulos mercatorum hunc excessum retinere non posse, quia merces illis dantur vendendæ meliori modo, & tenentur adhibere industriam in utilitatem domini. Quantum ad famulos Civium, vel nobilium, nonnulli putant distinguendum esse juxta modum, quo eis committitur a dominis res vendenda: vel enim committitur, ut vendant quamplurimi, & sive hoc consequantur sine industria, vel cum industria, puta consilio, precibus, laude mercis, & similibus modis, in hoc casu nihil possunt retinere; totum enim pretium est domini, licet ex servi industri fiat pinguius, juxta regulam: Quidquid in solo alieno ædificatur, cedit solo: Si dominus commisit, ut rem vendat tanti; & reliquum pretium, si habeat, suum sit; vel si dixit: tantum volo, de reliquo tu cogita, aut restitue mihi rem meam: tunc lucrum excedens pretium taxatum a domino est famuli. Item addit Molfesius; si dominus commisit servo, ut vendat in aliqua parte Civitatis, puta in tali platea, & ibi servus facta sufficienti diligentia inveniat tantum pretium infimum mercis; & circumeundo Civitatem in alio loco

in-

inveniat pretium ſummum, poteſt exceſſum illum ſupra infimum inventum in loco deſignato ſibi retinere; nullam enim injuriam ei facit dando tantum, & non plus, quantum invenit in ea platea, in qua dominus commiſit mercis venditionem.

12. Si ſervus, cui commiſſa eſt venditio mercis pro quinque aureis, facta ſufficienti diligentia inveniat tantum quatuor cum dimidio; hinc rediens ad dominum dicat, ſe non inveniſſe niſi quatuor cum dimidio, & dominus reſpondeat, ut det pro illo pretio; poteſt ne retinere ſibi dimidium aureum, caſu, quo inveniat emptorem, qui ſolvat quinque?

Reſp. Negative, quia dominus commiſſionem vendendi pro quinque aureis in tantum minuit, in quantum credit ſolutionem hanc inveniri non poſſe; ſi ergo inveniatur, contra ejus voluntatem famulus ſibi retinet medium aureum, proinde reſtituere tenetur.

13. Poſſunt-ne ſartores ementes pannum pro iis, quibus veſtes conficiunt, & quibus pannus venditur minoris, quam aliis, eo quod ſæpe a tali mercatore emant, retinere partem pretii ſibi remiſſam, imponendo domino ſolutionem panni ad pretium ordinarium, & juſtum?

Reſp. Filliucius, & Diana tenent affirmative, dummodo alias fideliter agant, quia nulli fit injuria; cum enim plurimum interſit mercatoribus, ut tales ad ipſorum potius, quam ad aliorum officinas veniant; cenſentur in eorum gratiam remittere partem pretii, & eam ſartoribus donare. Contrariæ ſententiæ eſt Salas, eo quod mercatores, ut plurimum falſo dicant ſe remittere partem pretii in gratiam ſartorum, ut eos ſibi benevolos faciant; de cætero parati ſunt eodem pretio dare omnibus, caſu, quo accedant.

14. In nonnullis locis ſunt aliqui homines, qui vulgo vocantur emptorum *ſenſali*, eo quod maxime pro advenis regionibus merces emant; iſti ad-

venæ dant pretium congruum pro eorum labore, & insuper mercatores, a quibus merces emunt, dant aliquid pro singulis ulnis panni, quem emunt: hi possunt-ne sibi retinere pretium, quod a mercatoribus trahunt?

Resp. Molfesius distinguit sic: vel illa quantitas pretii, quæ traditur sensali, extrahitur ab ementibus, quibus ideo venduntur merces ultra pretium summum, vel quibus propterea traduntur merces vitiosæ, & in his duobus casibus tenentur restituere emptori; vel illud pretium traditur gratiose, ut frequentius ad eorum officinas accedat, & tunc possunt sibi ipsis retinere, cum nulli faciant injuriam. Considerent tamen sensali, se in hac negotiatione agere ex justitia ex parte ementium, & valde caveant, ne supra justum gravent emptores.

15. Si quis pluribus titulis sit diversis creditoribus debitor, tenetur-ne servare aliquem ordinem in restituendo?

Resp. Si valet omnibus satisfacere æque, ac primo, non est necesse, ut in restitutione servet ordinem. Si autem non valet, tenetur prius satisfacere debitis certis præ incertis & dubiis, & rursus in debitis certis tenetur præmittere anteriores creditores posterioribus; & si omnes sunt ejusdem conditionis, tenetur pro rata cum proportione geometrica satisfacere omnibus quantum potest: si quis autem non servavit hunc ordinem, adhuc creditor potest retinere, quod illi datum fuit.

16. Quinam tenentur restituere?

Resp. Omnes illi, qui retinet rem alienam, vel qui fuerunt injusta causa damni in bonis fortunæ proximo suo; isti autem comprehenduntur in istis duobus carminibus, quorum explicatio allata est in capite de homicidio; carmina sunt:

Jussio, consilium, consensus, palpo, recursus;
Sollicitans, mutus, non obstas, non manifestans.

Inter

Inter istos jubens principaliter tenetur restituere: cæteri secundario, & in defectu jubentis. Inter quos principalem locum tenet executor, post sequitur consulens, postremo impediens qui potest, & ex justitia tenetur impedire.

17. Quid est obligari in solidum?

Resp. Est; cum plures concurrunt ad damnum inferendum, non sufficit, quod aliquis restituat juxta quantitatem damni a se illati: sed si socii non restituant, tenetur damnum reparare in integrum. Igitur si jubens reparet damnum totaliter, executores & consiliarii ad nihil tenentur; si ipse deficiat, tenentur alii: si inter hos unus tantum velit suæ conscientiæ consulere, tenetur totum damnum reparare.

18. Dantur-ne causæ excusantes a restitutione?

Resp. Dantur plures: primo; si quis sit impotens, ad impossibile enim nemo tenetur: neque quis tenetur notabiliter cadere a suo statu, ut restituat, nisi forte talis status fuerit acquisitus ex furtis; tunc enim non dicitur cadere a suo statu, sed restitui in pristinum. Porro qui est impotens ad restituendum, tenetur tollere omnia superflua statui, & totis viribus conari, ut fiat potens restituere. Secundo, propter compensationem, si aliunde ipse sit creditor: debet autem compensatio fieri cum tali cautela, ne alius putans se adhuc esse debitorem, hinc patiatur detrimentum. Tertio ex usucupatione, seu præscriptione, cujus conditiones in Sectione quarta de Contractibus apponam.

Propositiones damnatæ, ad hanc Sectionem reducendæ.

Ab INNOCENTIO XI. 38. Non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere, quod ablatum est per pauca furta, quantumcumque sit magna summa totalis.

39. Qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem istius damni illati.

SECTIO III.

De Usura.

1. QUid est usura?

Resp. Est lucrum proveniens ex mutuo ratione mutui. Dico ratione mutui, quia si proveniret ex alio titulo, puta donationis liberæ, omnino usura non esset. Dividitur in mentalem, realem, & palliatam. Mentalis est, qua quis sine ullo pacto externo mutuat cum animo determinato recipiendi lucrum ex mutuo: si quantitas, quam vult accipere, sit notabilis, est peccatum lethale; actus enim internus est ejusdem malitiæ cum externo: si autem non sit voluntatis determinatio, sed pura spes recipiendi aliquid ex gratitudine, & liberalitate alterius, nullum erit peccatum. Usura realis est, qua cum pacto lucri quis dat mutuum, sive pactum sit expressum, sive implicitum, sufficienter tamen declarativum intentionis usurariæ: ut v. gr. Tu scis modum, quo ego soleo dare pecuniam meam mutuo; vel, spero meam pecuniam non reversuram esse solam in crumenam. Usura palliata est, qua sub prætextu aliquo, puta donationis, venditionis, vel alterius ficti, & colorati contractus, aliquid exigitur supra sortem. Usura in quantitate notabili, quæ in furto sufficit ad lethale, est peccatum mortale. Usurarius publicus absolvendus non est, nisi satisfaciat creditoribus, seu illis, adversus quos commisit usuram, & insuper Ecclesiæ?

2. In dubio, quod aliquid ultra sortem datum sit ex vi mutui, an ex gratitudine, & liberalitate donantis, tenetur-ne quis restituere?

Resp. Bonacina vult retineri non posse: ne quis se exponat periculo usuræ. Cajet. vero Navar. & Filliuc. volunt posse retineri, dummodo innotescat evidenter, quod dans det ex libe-

liberalitate: duobus autem modis innotescet dantem libere dare; primo, cum homo solet esse liberalis, & gratus; secundo, cum alacri animo dedit. Si vero e contra persona tenax est, & dedit ægre cum murmure, & renisu, tunc censendum est dedisse titulo mutui, non titulo liberalitatis: hinc omnino restitui debet. Secundo modo, cum donum est parvi valoris, & non inferens magnum incommodum donatori, qui solet ex gratitudine etiam in aliis casibus talia donare: secus si sit cum magno incommodo, præsumitur datum ex mutuo.

3. In ullo casu excusatur-ne aliquis ab accipiendo pretium in mutuo ultra sortem?

Resp. In tribus casibus excusatur, ob lucrum cessans, ob damnum emergens, & ob labores, expensas, & pericula subeunda ratione mutui.

4. Quid requiritur ad lucrum cessans?

Resp. Cum lucrum cessans sit emolumentum, quod quis cessat percipere ratione mutui, requiritur primo, quod sit practice probabile, non pure imaginarium, & speculativum: tunc autem censetur probabile, cum quis ex una parte habet animum determinatum, & ex alia promptam occasionem impendendi suam pecuniam in negotiatione sibi utili, & lucrativa: secundo, quod non accipiatur tantum, quantum lucrum separatum valeret: sed detrahatur aliquid respectu impensarum, discriminum, & laborum, quæ quis in negotiatione cogeretur subire.

5. Quid est damnum emergens, & quid ad illud requiritur?

Resp. Damnum emergens est detrimentum, quod quis patitur in bonis suis, præcise ob rationem mutui. Ad hoc requiritur, quod damnum non aliunde proveniat, quam ex ratione mutui, puta quia defectu pecuniæ mutuatæ agrum colere non potuit, aut damnum resarcire, quod utrumque facere paratus erat: si enim hoc accideret ex negligentia, vel malitia mutuantis, non teneretur

tur illud resarcire mutuatarius. Secundo, ut lucrum non excedat damnum: secus, excessus statim esset ratione mutui. Tertio, si damnum acciderit etiam ex dilata solutione ultra tempus præfixum a mutuante: nam retardatio illa fuit causa damni, & tempus præfixum ad solvendum fuit pactum tacitum, quo mutuatarius se obligavit ad reparanda damna ex sua infideli dilatione provenientia; supposito tamen, quod potuerit restituere; secus, cum ad impossibile nemo teneatur, neque tenetur reparare damna provenientia ex tali impossibilitate.

6. Quid est ultimus titulus laborum, expensarum, & periculorum?

Resp. Iste titulus non est communiter ab omnibus admissus; ab illis autem, a quibus admittitur, sic explicatur, videlicet, est cum ratione mutui mutuans subit labores, pericula, & expensas, hæc enim omnia sunt pretio æstimabilia, nec quis tenetur hæc subire gratis, ut alteri mutuet; ita Bertau cum Sylvestrina, requiritur tamen, ut hæc sint vera, & realia, non pure imaginaria.

7. Ad hos tres titulos insuper requiritur, quod mutuans faciat pactum expressum de quantitate lucri dandi pro lucro cessante, vel pro damno emergente, vel pro periculo; nam si nulla facta fuit mentio, nescitur, utrum mutuatarius voluisset hunc contractum celebrare cum conditione adeo onerosa.

8. Si facto pacto lucri ob aliquem ex dictis titulis, is postea fortuito non purificetur, puta, quis prudenter habebat occasionem alicujus negotii lucrosi, quod per accidens factum non fuisset: tenetur-ne tunc ad restitutionem lucri?

Resp. Negative ex Bonacina, quia pretium ultra sortem non sumitur pro mutuo, sed pro periculo damni, vel spe probabili lucri, quæ revera extabant, & erant pretio æstimabilia: secus si ad casus accidentales, & fortuitos, qui accidere possunt, reflectendum esset, nullus umquam

quam daretur locus talibus titulis communiter ab omnibus admissis.

9. Potest-ne mutuator pactum cum mutuatario inire, ut si statuto tempore non solverit, solvat in posterum interesse pro toto tempore, quo differt solutionem?

Resp? Ex Lessio citato a Bertau, affirmative, quia mutuatarius negans solutionem tempore præfixo, peccat contra justitiam, adeoque ex mutuo consensu potest imponi pœna solutionis interesse pro mora. Ad hoc ut talis pœna sit justa requiruntur quatuor conditiones, primo, ut mutuararius pro tali tempore sit potens solvere, secus si sit impotens, neque potest puniri, cum nulla sit culpa. Secundo, ut sit proportio inter pœnam, & culpam; sicque istud interesse debet esse moderatum ad taxam pœnæ, quam judex civilis solet imponere debitoribus non solventibus. Tertio, ut terminus præfixus non sit nimium brevis, sed ad minus trium, vel quatuor mensium. Quarto, ut interesse petatur; cum enim non sit debitum ante condemnationem, petitio tenet locum sententiæ Judicis.

10. Potest-ne mutuans obligare mutuatarium ad aliquid pretio æstimabile, puta ad colendam vineam meam tali pretio inferiori, vel ad frequentandam meam officinam, & tabernam vel similia?

Resp. Negative, quia tunc tollitur libertas, quæ est pretio æstimabilis: excipit tamen Alarius casum, quo mutuatarius solebat colere agrum mutuantis, vel alium contractum cum eo celebrare, pro quo necessaria erant centum, quæ ideo mutuans illi mutuat. Adverte tamen in hoc secundo casu, servandas esse alias leges justitiæ, nec minus dandum pro laboribus mutuatarii, quam daretur alteri colono.

11. Est-ne usura mutuare triticum, vel alias segetes cum pacto, ut tempore solutionis mutuatarius reddat illud ad pretium, quo tunc valebit?

Resp. Si mutuans erat servaturus usque ad il-

lud tempus, non est usura, sed venditio cum dilatione solutionis.

12. Mutuare cum pacto, ut mutuatarius tempore messis, vel vindemiæ vendat mutuanti triticum, aut vinum pretio tunc currenti, est-ne usura?

Resp. Molina tenet usuram non esse, sed emptionem anticipatam justo pretio. Alarius vult esse usuram, quia forte mutuatarius eo tempore venditurus non erat, cum ut plurimum tunc segetes sint vilioris pretii: unde mutuans sumit lucrum, & mutuatarius patitur damnum. Verum isti contractus forte ex hoc redduntur liciti, quia si mutuans tunc in area, vel vindemia solutionem non accipiat, perquam difficile sortem principalem poterit obtinere.

13. Committitur-ne usura ab eo, qui cum non sit campsor, accipit aliquid pro mutatione unius monetæ in aliam?

Resp. Negative, si sumat parum pro rata laboris, & molestiæ; item si privet se auro, vel alia moneta, quæ valde utilis, & sibi commoda est pro suis negotiis melius agendis.

14. Si usurarius donet aliquid alteri, vel dotet filiam ex bonis usurariis congregatis, potest-ne quis licite ea retinere?

Resp. Negative, quia sumit ab eo, qui nec dare, nec dotare potest. Si tamen quis nesciat rem esse ex usura congregatam, & dum erat in bona fide consumpsit, tenetur solum restituere id, in quo factus est ditior. Quoad dotem, retinere potest quantum ad elendam uxorem est necessarium, quia ex una parte hæc alimenta sunt debita, & ex alia videtur impossibile, quod inter bona usurarii aliqua non sint, quæ licite fuerint ab eo possessa; ita Alarius.

Pro-

Propositiones damnatæ, ad hanc Sectionem reducendæ.

Ab INNOCENTIO XI. 41. Cum numerata pecunia pretiosior sit numeranda, & nullus sit, qui non majoris faciat pecuniam præsentem, quam futuram, potest creditor aliquid ultra sortem a mutuatario exigere, & eo titulo ab usura excusari.

24. Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur tamquam ex benevolentia, & gratitudine debitum, sed solum si exigatur tamquam ex justitia debitum.

SECTIO IV.

De Contractibus.

1. QUid, & quotuplex est contractus? Resp. Est conventio inter duos, vel plures, ultro, citroque obligans, vel saltem obligans alterutram partem. Contractus nominati sunt quinque, mutuum, commodatum, locatum, emptio, & venditio. Mutuum est traditio pecuniæ, vel alterius rei, cum translatione dominii, ad tempus restituendæ in æquivalente. Commodatum est traditio usus alicujus rei sine translatione dominii, certo tempore restituendæ, & sine adhibito aliquo pretio. Depositum est traditio alicujus rei custodiendæ cum pretio, vel sine pretio. De emptione, & venditione fuse dicam in sequenti Sectione. Contractus innominati reducuntur ad quatuor species, scilicet, do, ut des; do, ut facias: facio, ut des; facio, ut facias.

2. Si quis eadem die recipiat pecuniam mutuo, & equum commodatum, vel locatum, & utroque spolietur in via per latrones, teneturne omnia restituere?

Resp. Tenetur ad restitutionem pecuniæ,

non autem equi commodati, vel locati, quia res perit domino: ratione mutui mutuatarius factus est dominus pecuniæ; ratione commodati, vel locati non fuit factus dominus equi, sed solum translatus fuit usus, cum retentione dominii apud commodantem, vel locantem.

3. Si res commodata, vel locata pereat, aut deterioretur, semper-ne perit, & deterioratur domino?

Resp. Si pereat, vel deterioretur sine culpa illius, cui commodata, aut locata est, res perit domino, nec qui commodavit, tenetur restituere: si autem intervenerit culpa, tenetur pro modo culpæ restituere, & damna resarcire. Unde si quis, cui commodatus, aut locatus est equus, divertat ab itinere, pro quo eum expresse locavit, vel eat cursu citato, & violento, vel quid simile agat contra intentionem locantis, unde equus pereat, aut notabiliter deterioretur, tenetur pro modo damni illati restituere, & resarcire: si autem equus pereat ratione laboris ex itinere ordinario, ad nihil tenetur.

4. Quænam culpa intervenire debet, ut quis ad restitutionem obligetur?

Resp. Culpa, alia est theologica, hoc est cum peccato: alia civilis, & legalis, & est defectus custodiæ etiam sine peccato: utraque, alia est lata, alia levis. Culpa lata est defectus illius custodiæ; quam homines prudentes solent adhibere in conservandis propriis, vel aliorum rebus; culpa levis est defectus custodiæ, quam solent adhibere homines cautissimi, qui abundare censentur in cautela. Si culpa sit lata, tenetur quis ad restitutionem: si levis, non tenetur. Placet hic per oppositionem ad culpam describere diligentiam, quæ triplex est: maxima, & est illa, quam adhibent homines cautissimi: media est illa quam adhibent homines prudentes: minima est illa, quam adhibent homines quicumque. Hinc si quis in custo-

ſtodiendo omittat diligentiam maximam, ad nihil tenetur; ſi omittat mediam, tenetur reſtituere. Diligentia ergo media ſufficiens eſt ad hoc, ut quis non teneatur ad reſtitutionem, ſi res illi commodata, vel locata pereat. Adverte tamen, quod in nonnullis locis depoſitarii publici ſe obligant ad reſtituendum in omni eventu, & locantes promittunt in quocumque caſu reſtituere. Pro his non militat hæc doctrina; ratione enim promiſſionis, ſive cum culpa, vel ſine culpa res pereat, tenentur ſemper reſtituere.

5. Si quis pecunia depoſita ludat, & lucretur, tenetur-ne reſtituere lucrum domino depoſiti?

Reſp. Negative, quia lucrum ex ludo eſt fructus mere induſtrialis; ſi autem quis utatur re depoſita, puta, veſtibus, quæ ideo deteriorentur, tenetur compenſare dominum, quia in depoſito non transfertur uſus.

6. Contractus ſocietatis ſunt ne liciti?

Reſp. Affirmative; ſunt enim conventiones inter duos, vel plures ponentes ſortem in negotio aliquo, cum obligatione dividendi fructus, vel damna, ſi quæ forte acciderint: ſed debet videri, ut cum proportione dividantur: ita ut ſicuti ſe habet ſors ad ſortem, ſe habeant etiam fructus, & lucrum, ad fructum, & lucrum. Hinc ſi ſors ſociorum ſit æqualis, & æqualia pericula, æqualiter debet dividi lucrum: ſi inæqualis, inæqualiter eſt dividendum ad ratam inæqualitatis ſortis principalis.

7. Eſt-ne licitum locare animalia, puta oves, & boves ad certa paſcua?

Reſp. Affirmative: ſocietatis enim contractus licitus eſt, quo quis locat ſua animalia, & alter impendit ſuum laborem & induſtriam ad lucrum inde hauriendum, quod inter illum & locantem dividi debet cum proportione. Ad hoc autem, ut in hoc contractu ſervetur æqualitas pretii, & vera ratio paſſi & contrapaſſi, debet

primo servari consuetudo legitime introducta cujuscumque regionis, quæ in hac re judex est: nam diversitate pascuorum, & bonitate animalium, & fructuum inde capiendorum, res in una, ac in alia regione est toto cœlo diversa. Hinc si notabiliter excederetur pretium, iste excessus esset restituendus. Primo igitur animalia debent vere existere; si enim daretur pecunia alteri ad emenda animalia cum probabili opinione, quod illa non esset empturus, committeretur usura palliata, & reciperetur lucrom ex mutuo sub prætextu societatis animalium: Secundo, ut animalia stent sub periculo apponentis, qui est illorum dominus. Unde si pereant sine negligentia recipientis, domino utique perire debent. Nec potest in pactum deduci, quod animalia semper debeant extare in quocumque eventu etiam fortuito, cui humana prudentia occurrere non potest: nisi fotre cum pacto melioretur conditio recipientis, recompensando hoc periculum, quod subit, aliquo alio lucro; ita Graffius juxta Constitutionem Sixti V. Hinc bene attendatur, maxime cum locantur animalia pauperibus, qui necessitate pressi ea accipiunt eo pretio, quo desideratur, etiamsi sit excedens, & injustum; in quo casu non sufficit illos non declarare se invitos, sed omnino domini resarcire debent, ne pauper defraudetur justo lucro suis laboribus debito.

8. Contractus trium contractuum est-ne licitus?

Resp. Contractus trium contractuum, primo est contractus societatis, puta tritici, & abundantiæ: secundo cum assecuratione capitalis, & ecce secundus contractus; tertio, cum assecuratione fructuum, & ecce tertius contractus. Plurimi ergo existimant, contractum hunc esse usuram palliatam sub prætextu societatis, ideoque illicitum, sed revera Bonacina sustinet hunc licitum esse, si debito modo fiat, scilicet, si primo

quos

quis habeat sinceram intentionem ineundi contractum societatis: secus, si non sit hæc intentio, quis præsumitur sub hujus contractus prætextu sumere lucrum ex mutuo: secundo, si detur pretium proportionatum ad periculum capitalis, quod assecuratur: tertio, si in assecuratione fructuum dematur aliquid de fructibus ad ratam laboris, & expensarum, quæ in fructibus colligendis a socio sunt impendendæ. Defectu primæ conditionis contractus est usurarius, defectu secundæ & tertiæ est injustus. Ex quolibet ergo defectu quis tenetur ad resarcienda damna.

9. Quid est contractus mohatra?

Resp. Est contractus venditionis ad pretium summum, pecunia credita cum pacto retrovenditionis ad pretium infimum pecunia numerata. Hic contractus est illicitus, & ejus malitia consistit in lucro ex mutuo palliato sub prætextu venditionis, & retrovenditionis.

10. Quid est cambium?

Resp. Est negotiatio in commutatione, & transportatione numismatum, & ut plurimum fit per literas. In hoc cambio debet Mercator habere corrispondentiam in nundinis, ut litteræ re ipsa mittantur, & remittantur; secus erit cambium siccum, & vere usura palliata.

11. Potest-ne qui campsarius non est, recipere aliquid pro commutatione numismatum de una in aliam speciem?

Resp. Ex Lessio potest ob laborem, & molestiam, quam subit in numeranda, & supputanda pecunia, & ratione monetæ pretiosioris, & magis commodæ, qua se privat, quæ omnia pretio æstimabilia sunt, aliquid recipere.

12. Quid est census?

Resp. Ex Garzia, est contractus innominatus: do, ut des, do scilicet tantam pecuniam, ut des mihi tantum fructum pecuniæ ex tali fundo tibi utili & fructifero. Ex Alario sic definitur: est contractus venditionis, qua tradita pecunia emitur

tur jus ad percipiendum annuum redditum super rem aliquam fructiferam securitati pecuniæ subjectam. Ad validitatem censuum, ne in istis committatur injustitia, plures conditiones apposuerunt Nicolaus V. Gregorius XIII. & Pius V. Conditiones ex Pio V. sunt istæ; Primo, oportet rem, cui census imponitur, esse ex natura sua fructiferam, immobilem, aut pro immobili habitam, & certis finibus designatam; secundo, quod totum pretium recipiatur coram Notario, & Testibus in celebratione instrumenti, non autem prius; tertio, non posse augeri aut minui pretium, aut censum augeri: quarto, perire censum pro rata, re pereunte, aut sterili facta: quinto, posse semper redimi censum eodem pretio denuntiatione facta per bimestre, & post denunciationem posse etiam ab invito intra annum repeti; sexto, si res censui subjecta vendenda sit, præferendus semper sit dominus census, eique explicandæ omnes conditiones, & per integrum mensem expectandus; septimo, non posse creari novum censum super eadem re, aut super quantumque alia in favorem cujuscumque personæ pro pensionibus non solutis, aut in futurum non solvendis; octavo, non teneri ad aliquod interesse aut onera ante solutionem, aut pœnam, in casu, in quo alias non tenebatur: nono solutiones anticipatas fieri, in pactum deduci non posse; decimo, conventiones directe, aut indirecte obligantes ad casus fortuitos eum, qui alias ex natura contractus non tenebatur, apponi non posse.

13. Qui ex casu fortuito, puta ex sterilitate communi eo anno; vel bello, & peste, annuos fructus non percipit ex fundo censui subjecto, teneturne ad solutionem pecuniæ debitæ ex censu?

Resp. Cum Alario, si res non reddatur perpetuo infructifera, hujusmodi casus fortuiti per unum aut aliquot annos continuati non excusant,

sant, quia per censum non emuntur fructus sed jus ad eos percipiendos, quod jus perseverat in supradictis eventibus; si vero reddatur tantum fructifera pretii censui alligati, tenetur illud reddere; & sic cum proportione, si minus fructificet, illud saltem minus.

14. In ludo est species contractus incerti lucri. Unde ex violatione justitiæ in ludo tenetur quis ad restitutionem, sic ludens cum maxima peritia contra eum, qui imperitus est, sciens certo se victurum, tenetur restituere: si autem eum moneat, & nihilominus alter ludere velit, ad nihil tenetur; volenti enim, & consentienti non fit injuria. Item si quis ludat cum filio familias, vel cum paupere, qui nihil potest perdere, si alteruter vincat, lucrum retineri nequit; non enim sortes sunt æquales; nisi forte alter sciat socium impotentem ad solvendum, tunc enim militat supradicta ratio: Volenti, & consentienti non fit injuria.

15. Est-ne licitum alium in ludo decipere?

Resp. Sunt aliquæ artes licitæ, & quibus ordinarie utuntur lusores honorati, & sunt illæ, quæ si postea innotescant, non sunt causæ verecundiæ aut ignominiæ; ut si quis verb. grat. habens punctum infimum, fingat se habere optimum; vincens cum hac arte ad nihil tenetur. Sunt aliæ illicite ut signare aleas: quæ si innotescant, sunt causa ignominiæ, & verecundiæ; si quis utatur istis artibus, & vincat, tenetur restituere, vel etiam si minus perdat, quam perdidisset, tenetur damnum compensare.

16. Si quis a tergo ludentes indicet qualitatem alearum alterius socii, peccat-ne?

Resp. Affirmative; & obligatur in solidum ad restitutionem cum vincente.

17. In ludo etiam qui dicitur *scommessa*, sortes ludentium debent esse æquales, & æqualia pericula; secus si quis rem futuram, vel præteritam certo sciat, non potest super illius veritatem

lude-

ludere ; & si vincat, tenetur restituere ; nisi forte moneat socium, qui ex obstinatione adhuc ludere velit. Si duo ludunt tantum dandum ei, qui hoc prius faciat, v. grat. currendo attingat talem terminum : si post factam, ut dicitur, *la scomessa*, alter pœniteat, & currere nolit, adhuc tenetur solvere ; ille enim est : qui deficit circa id, circa quod alius suum jus acquisivit.

18. Quid est monopolium.

Resp. Est conventio, seu pactum mercatorum, ut nemo illorum talum rem vendat infra tale pretium. Aliam etiam speciem monopolii solent mercatores præcipue in nundinis committere, & est cum unus, vel plures conveniunt ad emendum merces omnes alicujus speciei, puta lanæ, ut earum pretium augeatur ; vel etiam omnes pecunias cambiis expositas accipiunt, ut accidentes alii non inveniant, & hac fraude valor pecuniæ in eorum utilitatem augeatur. Lato modo sumptum monopolium est etiam conventio duorum vel plurium emptorum, ne talem rem emant supra tale pretium ; hoc tamen non subjacet pœnis monopolii venditorum, neque est culpabile, nisi conventio sit infra pretium infimum.

19. Est-ne peccatum mortale monopolium?

Resp. Affirmative, & quidem contra justitiam, propter notabile populorum damnum, etiamsi conventio sit, ut nullus vendat nisi pretio justo summo : & non solum obligat mercatores ad damnorum compensationem ; verum etiam punitur aliis pœnis a legibus civilibus, scilicet pœna exilii, & privationis omnium bonorum. Per Navarrum etiam, qui impetrat a Principe, ne talis res ab alio, quam a se ven. vendatur cum notabili damno Proximi, peccat mortaliter, & compensare tenetur.

20. Cum pretium rerum crescit ex monopolio plurimum, ille, qui non est monopola, potest-ne vendere juxta incrementum crescens ultra valorem naturalem?

Resp.

Resp. Negative, cum Diana & Rebello, quia nequit idem pretium esse injustum pro monopoliis, & justum pro non monopolis. Reginaldus tamen affirmat, quia qui non fuit auctor monopolii, vendit pretio eo tunc communi, quod proinde justum est, quamvis creverit fraude monopolarum. Adde, quod secus crescente segretum pretio quis semper venderet cum maximo scrupulo, potens dubitare, num creverit ex aliquo monopolio occulto; hinc sententia Reginaldi mihi non videtur improbabilis.

21. Quid est usucapio, seu præscriptio?

Resp. Est acquisitio dominii alicujus rei per continuationem possessionis toto tempore a lege præfinito. Iste modus introductus est a lege civili, ne dominium aliquarum rerum semper ita incertum sit, ut interminabilibus litibus subjaceret, & ut in rebus suis curandis homines sunt diligentiores. Hinc sentiunt Diana, & Alarius contra Rugerium, rem alienam bona fide præscriptam, etiam si post tempus a lege determinatum adveniat mala fides, & scientia, quod sit aliena, posse retineri, quia translatum est ejus dominium in præscribentem & usucapientem a legum conditore habente auctoritatem hoc facienti in bonum publicum. Hinc cum remedium usucapionis præcipue inventum sit in bonum publicum, non vero in pœnam negligentiæ veri domini, licet hic non fuerit notabiliter negligens, proinde nulla pœna dignus, adhuc si servatæ sint omnes conditiones, viget contra ipsum usucaptio, & præscriptio. Sume hic hæc duo tamquam Synonima cum Diana, licet rigorose usucaptio dicatur de mobilibus, & præscriptio de immobilibus.

22. Qualenam est tempus a lege præfinitum pro usucapione?

Resp. Contra Supremos Principes, Respublicas, & Summum Pontificem sola centenaria admittitur tamquam sufficiens ad præscribendum.

Con-

Contra bona aliarum Ecclesiarum quadraginta anni. Contra Laicos in rebus corporalibus immobilibus cum titulo decem anni inter præsentes, viginti inter absentes; sine titulo cum bona fide triginta anni: in incorporalibus, ut sunt jura & servitutes, requiruntur viginti anni inter absentes, decem inter præsentes. Nomine præsentium veniunt illi, qui habent domicilium in loco, vel Provincia, in qua fit præscriptio; nomine absentium, qui domicilium non habent; sicuti nomine Ecclesiæ veniunt loca pia omnia, etiam hospitalia, & virginum seu fœminarum Conservatoria: non autem bona Patrimonialia Clericorum, contra quæ præscribitur eodem modo, quo de Laicis: ita Alarius verbo Præscriptio num. 17.

23. Quot conditiones requiruntur ad legitimam præscriptionem?

Resp. Quatuor: Prima est possessio continuata, nullo modo interrupta, per totum tempus a lege præfinitum. Hinc qui possidere nequeunt, nec possunt præscribere; sic servus legalis, Monachus, & qui nequeunt habere verum dominium, neque possunt legitime præscribere: furiosis, qui ante furorem cœpit possidere, potest continuare, & præscribere in furore; non enim per furorem amittit dominium, quod antea habebat, sæcularis, cum nequeat bona Ecclesiastica possidere, nec potest contra ea præscribere. Advertit tamen Alarius num. 3. & 21. Laicum posse præscribere contra quotam solvendi decimas de hoc, vel alio prædio, dummodo Ecclesiæ Ministris supersint ex aliis bonis congrua alimenta; in quo casu sustinet Moneta præscribi posse totam decimam; requiritur tamen possessio continuata per annos quadraginta. Item si Ecclesia succedat Laico, contra ipsum currit dicta præscriptio, sicuti contra privatum, sed alio modo; pro tempore enim præterito utitur Ecclesia jure laici, pro futuro utitur

tur privilegio, & jure suo: sic quando contra Laicum privatum præscribitur spatio viginti annorum, si eo vivente elapsi sunt decem anni, & proinde medietas temporis requisiti ad præscribendum, satis est contra Ecclesiam succedentem loco Laici complere aliam medietatem juxta privilegium Ecclesiæ.

24. Secunda conditio est bona fides, qua quis possidet rem tamquam suam, & hæc trahit secum etiam conditionem, quæ est bonus titulus, cui necessaria est justa actio transferens dominium in perpetuum. Hinc usurarii & fures nequeunt præscribere, quia ex injusta acceptione possident. Etiam mutuata, locata, pignorata, deposita præscribi nequeunt, quia istis vel non transfertur dominium: vel non transfertur in perpetuum, neque res empta non soluto pretio, bene tamen in perfecta emptione soluto pretio; donatione, hæreditate, quia istæ actiones de se transferunt perpetuum dominium.

25. Quarta conditio se tenet ex parte rei præscribendæ, quæ debet esse talis, ut non prohibeatur a legibus præscribi. Hinc res furto ablatæ violenter possessæ, sacræ, religiosæ, servus fugitivus, & homo liber præscribi nequeunt. Adde cum Alario, bona pupillorum & minorum præscribi non posse, nam durante pupillari, & minori ætate dicitur dormire præscriptio, quæ postea expergiscitur illis completis. Hinc si contra patrem incœpta sit præscriptio, usque dum ejus filius est in pupillari & minori ætate, non computatur tempus requisitum ad præscribendum; elapsa autem pupillari & minori ætate conjungitur tempus præteritum in vita Patris cum futuro in vita filii egressi a pupillari, & minori ætate; & si non reclamet, cointegratur possessio requisita ad præscriptionem.

Propositiones damnatæ, ad hanc Sectionem reducendæ.

Ab INNOCENTIO XI. 40. Contractus mohatra licitus est etiam respectu ejusdem personæ, & cum contractu retrovenditionis, prævie inito cum intentione lucri.

SECTIO V.

De Venditione, & emptione.

1. QUid sunt venditio, & emptio? Resp. Emptio est contractus, quo emens solvitur pretium pro merce. Venditio est contractus, quo merces pro pretio a venditore traditur emptori. Hinc est mutua translatio dominii, nempe venditor transfert dominium rei in emptorem, & emptor transfert dominium pretii in venditorem. Ut ergo isti contractus justi sint, debent esse æquales ratione passi, & contrapassi, scilicet, quod tantum utile ex pretio transferatur in venditorem, quantum damnum patitur in translatione mercis. Proinde omnis fraus abesse debet, ut contractus iste justus sit. Fraus autem duplici capite provenire potest. Primo in alteratione valoris, cum pluris venditur res, quam valeat. Secundo in alteratione mercis, cum res vitiosa & vilis pro bona & pretiosa venditur.

2. Quo u lex est pretium rerum?

Resp. Duplex, aliud legitimum, seu legale, & est valor mercis a Principe, vel Magistratu taxatus; & hoc consistit indivisibili, cum etiam a lege sit definitum, unum & idem invariatum est, ut v. gr. dentur triginta nummi argenti pro

pro modio tritici : Pretium naturale est valor mercis juxta communem opinionem hominum mensuratus ; & hic non consistit in indivisibili, sed dividitur in mediam ; supremum , & infimum : v. gr. Ulna panni habet pro pretio summo viginti quinque , pro medio viginti tria, pro infimo viginti. Quodlibet existis pretiis est justum , ita ut si absque legitimo titulo alteretur , vel a venditore accipiendo supra supremum , vel ab emptore dando infra infimum & utique absque legitimo titulo , injustitia gravis, vel levis committitur juxta gravem, vel levem pretii alterationem . Ratione hujus injustitiæ quis tenetur ad restitutionem in foro conscientiæ , licet in foro externo non cogatur ad restitutionem, nisi læsio sit enormis , & defraudaverit ultra dimidium . Et si rerum alterator a Judice punitus sit, & solverit pœnam , non ideo est liber a restitutione excessus.

3. Possunt-ne Clerici , vel personæ Civitatis conspicuæ alterare in venditione propriarum rerum pretium legitimum, & taxam communem ?

Resp. Negative : quia omnes obedire debent legi in bonum publicum conditæ, imo Navarrus sentit neque Principem , qui taxam imposuit, posse sine injustitia illam excedere in venditione propriarum rerum.

3. Excusat-ne alterationem pretii legalis, eo, quia quis vendat pecunia credita , non vero numerata ?

Resp. Negative , nisi forte interveniat causa lucri cessantis , & damni emergentis . Neque excusat alterationem pretii legalis juxta Molinam, si quis vendendo rem alibi emptam perderet multum in venditione ad pretium taxatum ; sibi enim imputare debet , si carius alibi emit, quod hic minoris vendit, libere enim periculosam negotii sortem elegit . Neque justitia pretii , commensuratur a damno , vel lucro Mercatoris , sed vel a valore taxato a Principe, vel a naturali: quos excedere pecca-

tum

tum est contra justitiam, ideoque obligans ad restitutionem.

5. Excusat-ne alterationem pretii, quia taxa victualium facta tempore abundantiæ, relaxata non est tempore sterilitatis?

Resp. Bene distinguit Molfesius sic. Si taxa sit universalissima, & facta a Principe cum consideratione, & respectu ad annos sterilitatis, & abundantiæ, tunc alterari nequit, magna enim utilitas tempore abundantiæ compensat damnum, quod quis patitur tempore sterilitatis; si vero taxa fiat de anno in annum; illa, quæ facta est tempore abundantiæ, servari non debet in conscientia tempore sterilitatis? & tunc quis non attenta lege, tamquam parum rationabili, sequi potest pretium commune, naturale, & vulgare.

6. Excusat-ne alterationem pretii legalis eo quia Provisor Civitatis, ad quem spectat taxare, ex odio particulari adversus venditorem notabiliter minus taxavit mercem, quam valeat?

Resp. Ex Molina, si quis habeat evidentiam injustæ pragmaticæ, & taxæ factæ ex odio, poterit sine peccato vendere ad taxam justam alio tempore factam. Intellige in casu, quo nullus sit recursus pro moderatione taxæ, & pragmaticæ: si enim recurrere potest ad Superiorem, propria authoritate taxam mutare nequit.

7. Quis sciens post paucos dies faciendam esse taxam viliorem suæ mercis, potest-ne procurare, ut cito illam vendat taxa majori ea tunc currente?

Resp. Affirmative; hæc enim industria nullam involvit fraudem, sed quis utitur jure proprio vendendi ad taxam legalem currentem, donec moderetur. Adverte tamen, quod Mercator habens mandatum a Principe moderandi taxam, non potest differre moderationem, donec pretio majori vendat suas merces.

8. Excuſat-ne alterationem pretii taxati, eo quod macellarii vendant carnes electas pretio majori, & deteriores pretio taxato?

Reſp. Cum Filiucio, negative, quia taxa fit permixtim pro carnibus deterioribus, & bonis, itaut unum compenſet aliud; ille ergo exceſſus eſt contra juſtitiam, ſecus carnes deteriores deberent vendi infra taxam. Poſſent tamen recipere plus, ſi hoc detur ab emptoribus gratis; ſed ut notat Rodriguez, communiter nihil datur ex gratitudine, ſed quia emens, alioquin carnes electas non haberet. Quod dicitur de macellariis, dicendum eſt de venditoribus fructuum, piſcium, & aliarum rerum taxatarum.

9. Vendens res, quæ non habent pretium legitimum taxatum à Principe, ſed ſolum naturale, ſive eas vendat pecunia credita, ſive eas vendat pecunia numerata, poteſt eas vendere intra latitudinem pretii ſupremi, medii, & infimi. Hinc non licet venditori plus vendere ultra pretium ſummum propter dilatam ſolutionem: neque emptori vilius emere infra pretium infimum præciſe ob anticipatam ſolutionem: quia in venditionibus, quæ fiunt pecunia credita, vel anticipata, eſt virtuale mutuum, & ideo committitur uſura, ſi aliquid ultra ſortem accipiatur. Poteſt ergo ſolum aliquid pretii alterari, cum intervenit titulus lucri ceſſantis, & damni emergentis: ut dixi de mutuo.

10. Poteſt-ne quis vendere ſupra pretium ſupremum præciſe, quia res, quæ illis parum utilis eſt, e contra emptori eſt valde utilis, & neceſſaria?

Reſp. Negative, quia utilitas tota emptoris eſt, non venditoris: nequit ergo ſumi pretium pro eo, quod ſuum non eſt. Adverte rem, quæ valde utilis venditori non eſt, poſſe tamen eſſe ei valde charam, ita ut habeat

in

in ea affectum singularem, puta in domo, quia ibi natus est, & retinet monumentum avorum: quia recepit a Principe, vel quia in ea sit aliquid singulare, & rarum: si de istis moneatur emptor & dicatur, venditorem propter hæc motiva nolle vendere pretio currente, licet tunc carius vendere: non enim majus pretium tunc respicit utilitatem ementis, sed commodum vendentis, qui ægre se privat re pretiosa & rara. Hac eadem ratione licet carius vendere peregrinos flores, aves, feras, picturas, numismata antiqua, & similia, quæ ad ornatum, & delicias tenetur, & quibus quis nonnisi cum molestia se privat.

11. Sunt ne alii tituli, propter quos possit vendens carius vendere?

Resp. Affirmative, & præcipue lucrum cessans, damnum emergens, incommodum & molestia obventura ob celerem venditionem: hinc qui res minutim vendunt, possunt carius vendere, quia debent majores labores & expensas subire in conservandis rebus; & hac ratione excusantur caupones, tabernarii, stabularii, qui ova, gallinas, vinum, avenam carius vendunt, quam alii; dummodo horum pretium non sit taxatum a Principe. E contra, emptores, qui summam notabilem emunt, hac eadem ratione excusantur, si vilius emant, quia nimirum exonerant venditores pluribus expensis & laboribus in rerum conservatione necessariis.

12. Qui vendit merces pecunia credita solvenda post sex menses, potest-ne vendere juxta pretium naturale, quod tunc habebunt: an vero tenetur vendere juxta pretium præsens, quod tunc habent, dum venduntur?

Resp. Si probabiliter erat servaturus merces usque ad illud tempus, potest pacisci de pretio futuro tempore solutionis, quo moraliter speratur vendentis utilitas; ut evenit in tritico serva-

to usque ad mensem Januarii: si autem non erat servaturus, debet vendere pretio præsente currente; secus committitur usura palliata, & illud plus recipitur titulo dilatæ solutionis. Pro hoc autem generalius stabiliendo, nota sequentem doctrinam.

13. Sotus advertit esse res aliquas, quæ credito tantum vendi possunt, ut juste vendantur: exemplum harum est in serico, quod in tanta quantitate ad nonnullas Civitates transfertur, ut si numerata pecunia vendatur, & ob emptorum inopiam vilius venderetur, quam valeat: in istis ergo & similibus rebus statuitur pretium, non eo tempore, quo traduntur merces, sed tempore solutionis. Aliæ merces e contra, nisi anticipata solutione emantur, emi nequeunt: exemplum est de mercibus lanarum, quas mercatores habere nequeunt, nisi pecuniam pastoribus tribuant, qui oves alant hyberno tempore: & harum pretium statuendum est tempore solutionis pecuniæ, non tempore solutionis lanarum. Hinc, qui vendit pecunia credita, quam erat expositurus certe & determinate in negotiationibus sibi lucrativis, potest plus recipere ratione lucri cessantis, vel propter expensas, quas facturus est probabiliter, ut mercis suæ pretium consequatur: non autem propter periculum, quod emptor reddatur impotens ad solvendum, quia hoc est palliare usuras, non evitare periculum: si enim reddatur impotens, neque potest repetere illud plus, neque quod est justum; si autem remaneret potens ad justum pretium, quare gravatur illo excessu? Vide ergo, quod in stabiliendo ly plus nullum est periculi remedium, sed usuræ pallium.

14. Emens tenetur ne servare justum pretium in emptione?

Resp. Affirmative: proinde res taxatas tenetur emere pretio legitimo, & alias pretio naturali: unde si emat infra pretium infimum, pec-

cat, & tenetur ad restitutionem: maxime si emat a fœminis, pueris, rusticis, vel ab habente maximam necessitatem, ratione cujus rem vendit vilius: ægre tamen.

15. Dantur-ne excusantes emptorem pretio vili, & infra infimum?

Resp. Dantur plures. Primo; eum excusat Lessius, eo quod multa simul emat, quia tunc liberat venditorem a multis curis, & eum reddit expeditum ad alia comparanda in negotio. Secundo, eum excusat, si merces emat in gratiam venditoris; puta, quia ipse non indiget, neque sunt illi commodæ, sed potius emit a venditore eximie rogatus. Neque obstat venditorem vendere propter necessitatem, quia, ut reflectit Bonacina, nihilominus venditio remanet voluntaria. Tertio, eum excusat, si emat rem publice expositam sub hasta, ut solet dici *all' incanto*, quia, ut notat Molfesius, in tali modo vendendi ex consensu publicæ authoritatis pretium justum est illud, quod intra tantum tempus juxta leges cujuscumque loci invenitur. Adverte tamen, quod si emptor minis & præpotentia impediat alios offerre, vel alio modo minuat, aut auferat libertatem sponte offerentium, peccat contra justitiam, & tenetur venditori damnum resarcire.

16. Aliquis expositis mercibus vendendis sub hasta *all' incanto* plus offerenti, adunat amicos non habentes intentionem emendi, ut offerant primo lus, quam res vendenda valet: hinc accedentes alii sic decepti augent pretium, & lucratur ultra valorem mercis, peccat-ne?

Resp. Peccat mortaliter ipse, & omnes alii, qui obtulerunt pretium ultra valorem naturalem sine intentione emendi, & ratione talis fraudis, & injustæ acceptationis tenentur omnes in solidum ad compensandum damnum emptoris.

17. Est-ne peccatum alterare substantiam mercis, & vendere vitiosam rem pro bona?

Resp.

Resp. est peccatum contra justitiam vendere pro bona rem vitiosam, vel in substantia, ut auricalcum pro auro; vel in quantitate, ut libram unam pro una & dimidia: vel in qualitate, ut equum cæcum pro non cæco, vinum lymphatum pro mero: si ergo quis vendat rem vitiosam pro sana, & tanti quanti valeret res sana, committit peccatum contra justitiam, cum onere resarciendi damnum.

18. Res vitiosa potest-ne vendi tanti, quanti valet cum suo vitio, non detegendo emptori vitium illud?

Resp. Si emptor adhibita solita diligentia vitium illud detegere potest, venditio illa est licita, nec tenetur venditor vitium revelare, si enim emptor diligentia solita non utatur, sibi imputet: si vitium sit occultum, & etiam cum diligentia solita nequeat detegi, tenetur illud venditor revelare in sequentibus casibus: primo, cum scit vitium illud futurum esse damno emptori, vel rem tali vitio affectam fore emptori inutilem, & forte gravosam; secundo, cum scit emptorem illam emere, ut aliis vendat; tunc enim tenetur revelare vitium, ne forte tanti ipse vendat aliis, quanti sine vitio valeret: tertio, cum scit emptorem conservaturum ad longum tempus talem mercem, quæ cum vitio diu conservari nequit, sed debet statim quis ea uti. Extra istos casus, remoto mendacio, & juramento, poterit rem vitiosam vendere justo pretio, vitio non detecto: quod ut facilius percipiatur, usitatiores casus mox appono, in quibus vitium detegendum est. Unum moneo, illis casibus, in quibus venditor tenetur vitium occultum revelare, non satisfacere revelando in genere tantum, sed debet illud aperire in sua specie: sic venditor interrogatus de vitio occulto æqui; non satisfacit respondendo. Est cæcus, claudus, & omnia vitia habet; dum enim hoc modo affirmat illud, quod emptor videt aperte non esse, magis

decipit, quam tegendo illud, quod occultum est.

19. Hinc casus usitatiores, in quibus venditor tenetur revelare vitium occultum, sunt: primo quis vendit militi equum, qui nullo modo sustinere potest fragorem tympanorum, & strepitum armorum, sed tunc furiose se erigit: secundo, quis vendit vinum mixtum aqua, quod propterea conservari nequit, tabernario, qui indiget illud vendere tempore æstivo, vel triticum defectuosum in magna quantitate pistori, qui debet illud detinere in horreo usque ad annum novum: tertio, pharmacopola, qui vendit medicinam vitiosam infirmo: quarto, venden. domum, quæ ex defectu occulto fundamentorum ruinosa est; quinto, vendens pannum, vel corium adustum mercatori, qui in officinam per multum tempus illud debet conservare: isti omnes venditores, etsi vendant rem solum tanti, quanti valet cum proprio vitio & defectu, non sunt in conscientia securi, si vitium occultum non detegant: quia tales merces non serviunt emptori, imo sunt ipsi nocivæ, adeoque fraudulenta venditio rescindenda est, quia emens nullo modo habuit intentionem emendi rem, vel inutilem, vel perniciosam. Neque sufficit contractum rescindere, si emptor jam passus sit aliquod damnum ex re empta: sed insuper tenetur venditor illud compensare.

20. Si quis immiscuerit merci aureæ aliquid serici, vel sericæ lanam, quæ non appareat, potest-ne illam vendere pretio justo proportionato defectui, & vitio?

Resp. Si emptor sit usurus tali merce in proprium commodum, potest vitium tacere, quia nullum inde detrimentum patitur. Si autem emptor sit mercatori revenditurus mercem, debet hoc vitium revelare, ne revendens merces aliis emptoribus pretio rigoroso, & quanti valerent sine tali vitio, damnum notabile illis inferat.

21. Po-

21. Poteſt-ne tabernarius vino generoſiſſimo addere tantum aquæ, quantum ſufficit ad illud reddendum æqualem vino ordinario, & illud vendere pretio vini ordinarii?

Reſp. Rebellius ſentit negative, quia tunc vendit aquam ad taxam vini ordinarii: ſic, ſi in tribus amphoris vini miſceat unam aquæ, vendit quatuor amphoras vini; proinde ſumit pretium doloſe contra voluntatem ementium, qui intendunt emere vinum purum, & non mixtum; & ubi imponitur taxa a Principe, facit etiam contra legem, quæ taxat res puras, & naturales, non vero mixtas. Leſſius ſentit hoc poſſe fieri; nam tabernarius nullam injuriam facit emptori, dando ipſi pro pretio ordinario vinum æquale ordinario; cum enim valor, & æſtimatio ordinaria ſumatur in ordine ad uſus humanos, & tale vinum lymphatum, æque ac vinum ordinarium, utile ſit ad uſus humanos, poteſt eodem cum illo vendi pretio; Hanc Leſſii ſententiam Diana vocat probabiliorem, & eo maxime, cum experientia conſtet euntes ad tabernam ut plurimum bibere uſque ad ebrietatem vinum generoſiſſimum, unde eis lymphare, & æquare ordinario, nedum damnoſum non eſt, verum etiam utilius. Caveant tamen tabernarii, ut quod dicitur de generoſiſſimo, ab ipſis non uſurpetur pro ordinario; quod utique tolerari non poterit.

22. Si quis ex ignorantia vendat rem vitioſam tanti, quanti valeret, ſi eſſet integra, & ſana, peccat-ne?

Reſp. Negative: ignorantia enim eum excuſat: tenetur tamen, ut notat Molfeſius, ex re accepta reſtituere ly plus, quod accepit, quodque non accepiſſet, habita vitii notitia.

23. Venditor neſciens vitium occultum rei, ratione cujus conſervari non poteſt, puta neſciens in vino eſſe plurimum aquæ, proteſtatur tamen emptori, ſe illud vendere tale quale eſt, nec ullo modo velle ſtare peri-

culis; casu quo non conservetur: quid de illo?

Resp. Cum Molfesio, protestatio cum ignorantia vitii excusat a restitutione venditorem, qui accepit tantum pretii, quantum in illis circumstantiis verisimiliter res valebat; emens enim sub tali protestatione, assumit supra se periculum cujuscumque eventus futuri, casu quo merces ex defectu occulto pereat; duæ tamen protestatio non excusat venditorem, si vitium sit illi notum, quia tunc intervenit fraus & dolus cum damno tertii.

24. Venditurus triticum collocat prius in loco humido, ut intumescat; vel aliam rem, quæ venditur ad pondus, ponit in cella vinaria, ut ex humiditate ponderet, peccat-ne?

Resp. Tenetur ad restitutionem propter damnum, quod causat in emptore ex tali dolo, & fraude.

25. Quis vendit, nesciens pretium justum alicujus insignis picturæ emptori, qui etiam ignorat excellentiam tabulæ; si casu talis res valeat multo plus, vel minus, tenetur-ne alteruter ad compensationem damni?

Resp. Negative cum Molfesio, quia in hac negotiatione uterque se exposuit incerto & æquali periculo.

26. Qui emit gemmam a rustico, qui nescit ejus valorem, emit pretio vilissimo, ad quid tenetur?

Resp. Cum Molfesio, tenetur ad restitutionem juxta quantitatem pretii, saltem infimi; implicite enim unusquisque habet voluntatem vendendi rem tanti quanti valet, non autem donandi illum excessum infra pretium infimum: unde quod rusticus acquiescat pretio exhibito, non suffragatur emptori, qui monere eum debebat de valore rei. Cajetanus in Summa, *verbo Emptio*, putat sufficere, quod emptor dicat rustico: Ego volo emere sine scrupulo, dabo tibi tantum, ceterum illud plus, quod valet res, concede mihi: & si rusticus acquiescat dicto, emptor ad nihil tenetur.

27. Quo-

27. Quomodo vendi, & emi possunt credita, seu chirographa?

Resp. In emptione creditorum non emitur creditum, sed jus, seu actio ad creditum exigendum: hinc ex parte venditoris, ut venditio sit licita, debet creditum esse exigibile; si enim quis sciat creditum nullo modo exigi posse, & hoc abscondat emptori, tacet vitium intrinsecum substantiale rei, proinde committit injustitiam, ratione cujus tenetur contractum rescindere. Posito ergo, quod creditum sit cum magno, vel etiam sine magno labore, & difficultate exigibile, vendi potest. Hinc ex parte emptoris, ut juste emat, hæc observanda sunt, si creditum sit certum, & facile exigibile suo tempore, illud minoris emere solutione anticipata, est usura, quia hæc emptio est implicita mutuatio, & mutuat implicite minorem pecuniam pro exigenda majori; poterit ergo solum minoris emere, si interveniat titulus lucri cessantis, & damni emergentis. Si autem solutio crediti sit difficilis, periculosa, & etiam dispendiosa exigenti; tunc juxta quantitatem talis difficultatis possunt credita minoris emi, cum tali enim difficultate minoris valent; ita Bonacina.

28. Hinc quia credita adversus Reges, & Magnates, suam semper difficilioris exactionis, possunt etiam emi violari pretio; non tamen a Quæstoribus, & Regum ministris, ad quos pertinet solutio; in ipsorum enim manu est sumere tantum, quanti valet integrum creditum. Adde, Quæstores Regum, & alios ministros, quibus competit solvere debita principalis, peccare graviter contra justitiam, quando ipsi sunt causa difficilis solutionis: ipsi enim causa sunt injusti damni creditorum, & eorum culpa creditum minus valet: tenentur ergo ex proprio damna creditorum reparare: insuper cum aliquid sumunt, ut uni potius, quam alteri solvant credita, tenentur pretium acceptum restitue-

re, quia injuste acceptum est; & etiam ipsi tenentur servare ordinem restitutionis, quando ex bonis Regum nequeunt omnibus in solidum satisfacere: hinc debent præferre creditores anteriores posterioribus, & inter æquales solvere omnibus pro rata.

29. Quid est Negotiatio?

Resp. Est emptio alicujus rei, ut eadem invariata, & immutata, vel permutetur, vel revendatur carius, & cum lucro. Negotiatio est Clericis constitutis in Sacris, & Religiosis prohibita; & hi si negotientur, peccant mortaliter contra Ecclesiæ præceptum. Si Clericus semel, vel iterum negotietur in materia non gravi, emendo, & revendendo Cruces, libros, & similia in parva quantitate, cum aliquo parvo lucro, occulte tamen, secundum Dianam non peccat mortaliter. Neque peccat, si negotietur per alium, quia Clerico, ut sentit Lessius, prohibitum est negotiari per se. Beneficiatus, qui in Sacris non est, per Salas, & plures alios, si negotietur, peccat mortaliter; Molina tamen excusat; nihilominus hoc certe parum laudabile est. Excusatio subjacet pluribus limitationibus, quæ referuntur a Barbosa, Trullo, & aliis.

30. Possunt tamen Clericus, & Procurator Religiosus, pro prædiis propriis emere oves, & animalia, quæ saginata revendantur cum lucro, quia sic non negotiantur, sed vendunt fructus suorum agrorum. Neque etiam illis illicitum est greges alere, ut lanam, lac, & fœtus vendantur. Neque etiam, ex Diana, est illicitum Clerico triticum, & ceteras fruges, quas colligit ex propriis agris, alio asportare, ut carius vendantur: neque illicitum est emere agrum cum fructibus jam maturis, ut vendantur, quia tunc non negotiatur, sed vendit fructus agri sui, neque illicitum est, si id, quod emerat ad proprios usus, mutato consi-

lio carius vendat, quia negotiatio propr est emere cum intentione revendendi: est tamen illicitum Clerico locare agros aliorum, ut fructus vendat, quia hoc, ut testatur Cardinalis de Lugo, prohibitum est a Concilio Carthaginensi.

31. Est-ne licitum famulo negotiari cum pecunia domini eo inscio?

Resp. Si habet pecuniam paratam dandam domino toties, quoties petat, non est illicitum, quia nullam injuriam ei facit; neque detrimentum ille patitur, si servus ex propria industria comparet sibi lucrum cum pecunia domini otiosa, & quiescente, ita Diana, qui insuper adducit Molinam permittentem famulo, qui cum pecunia aurea mittitur ad solvendum debitum domini sui, posse cum argentea commutare, & lucrum ex minuto cambio proveniens, sibi retinere.

SECTIO VI.

De Eleemosyna.

1. QUid est eleemosyna?

Resp. Est opus ex misericordia procedens, quo indigentiæ alicujus subvenitur. Certum est certitudine fidei, extare in Ecclesia Dei præceptum obligans ad faciendam eleemosynam, & aliquando, in casibus infra exponendis, obligat sub lethali. Hoc præceptum est affirmativum naturale, divinum, Ecclesiasticum, saltem quoad Beneficiatos, hinc obligat tam fideles, quam infideles, sicuti præceptum honorandi parentes.

2. Quotuplex est necessitas proximi, cui quis succurrere tenetur?

Resp. Triplex; alia extrema, alia gravis, alia communis. Necessitas extrema est ea, ex

qua imminet proximo periculum vitæ, vel etiam gravis & diuturni morbi. Necessitas gravis est illa, ex qua imminet periculum gravis mali, puta captivitatis, infamiæ, gravis jacturæ bonorum, vel status; ex qua fit, ut cum difficultate se possit sustentare, vel non possit vivere secundum suum statum; ut si nobilis cogatur artes mechanicas exercere, & aliis famulari. Communis est illa, quæ reperitur in pauperibus trivialibus, & ordinarie mendicantibus.

3. Quotuplex est bonum superfluum, de quo quis tenetur eleemosynas facere?

Resp. Duplex, aliud est superfluum statui; aliud superfluum naturæ. Superfluum naturæ est id, quod superest demptis iis, quæ sunt necessaria ad vitam propriam, & suæ familiæ sustentandam. Superfluum statui est id, quod superest demptis iis, quæ necessaria sunt, non solum ad vitam sustentandam; sed etiam ad decentem statum servitutis, & ornamentorum, juxta conditionem personæ, & usum, seu morem suæ patriæ.

4. Quinam tenentur facere eleemosynam?

Resp. In aliquibus casibus mox distinguendis omnes, qui habent superflua, & inter istos, magis personæ publicæ, quam privatæ, magis Clerici, quam sæculares, & inter Clericos, magis beneficiati, quam non beneficiati, & inter beneficiatos, magis qui habent jurisdictionem, & curam animarum, quam habentes Beneficium simplex.

5. Quonam ordine facienda esse eleemosyna?

Resp, Debet proportionati pauperum indigentiæ; unde prius succurrendi sunt extreme indigentes, deinde graviter, & postremo communiter egentes: & cæteris paribus prius consanguinei, deinde affines, & postea alii, inter quos Clericus præferendus est sæculari: si indigens est persona publica, & valde utilis Reipublicæ; cunctis est præponenda.

6. Te-

6. Tenetur-ne habens superflua statui, inquirere pauperes, quibus subveniat?

Resp. Negative, nisi forte sit persona publica, & multo magis si sit animarum Pastor, & Episcopus, qui ex officio Pater pauperum est.

7. Habens superflua statui satisfacit-ne, si pauperi existenti in extrema necessitate succurrat cum onere restituendi, quando factus sit ditior?

Resp. Sententia Navarri affirmativa est: hæc tamen videtur Alario improbabilis; si enim sufficeret mutuaré cum jure ad restitutionem; quando extreme indigens erit ditior, nullum extaret præceptum eleemosynæ: hæc enim dicit liberam donationm, non vero mutationem. In extrema ergo necessitate, non solum habens superflua statui tenetur facere eleemosynam; sed etiam habens superflua naturæ, licet hæc sint statui necessaria. In gravi necessitate unusquisque tenetur succurrere proximo cum modico detrimento sui status, quia cum parvo suo incommodo tenetur ex charitate maximum & grave incommodum proximi impedire: nemo tamen, ex Divo Thoma, tenetur pro vita pauperum totum suum statum exponere. In ordinaria necessitate, habens superflua statui, tenetur aliquid eleemosynæ dare pauperibus, ne ordinaria necessitas transeat in gravem, & deinde gravis in extremam.

8. Tenetur-ne quis succurrere Civitati obsessæ, in extrema necessitate defectus ciborum positæ?

Resp. Si bellum est justum, & Civitas juste sit absessa, non solum non tenetur quis ei succurrere, sed peccat succurrendo. Neque est irroganda eleemosyna illis pauperibus, qui ex eadem ansam peccandi accipiunt; nec damnatis a Judice, ut famæ & siti pereant, nisi forte sit Minister justitiæ, qui sicut legem tulit, ita potest dispensare.

9. Quænam est eleemosyna sufficiens?

Resp. Eleemosyna ex duplici capite potest esse sufficiens primo, ex parte accipientis, & est illa, quæ aufert a paupere omnem præsentem angustiam, & necessitatem : secundo, ex parte dantis, quando qui dat parum, habet cordis latitudinem, & donat quantum patitur ejus conditio : Eleemosyna est semper sufficienter danda: si qui dat, est valde dives, tenetur dare extreme, vel graviter indigenti sufficientem ex parte recipiendis ; si tamen multi dant, potest unusquisque dare suam partem, quæ simul cum aliis integret sufficientem : si autem & ipse secundum proprium statum pauper sit, satisfaciet dando sufficientem ex parte dantis.

10. Tenetur-ne quis pauperibus communibus, qui mendicant, & ostendunt ex nuditate, & morbo signa extremæ necessitatis, tradere pinguem eleemosynam, quæ sufficienter occurrat omnibus istis malis?

Resp. Negative ex Diana : quia ut plurimum ad molliendos spectatores ista necessitas vel fingitur, vel exaggeratur, & cum a pluribus probabiliter sint juvandi, sufficeret eleemosyna ordinaria.

11. Si quis dives, & habens superflua statui, diu neget omnes eleemosynas, cum animo congregandi multa bona, ut meliori tempore hæc convertat in pium usum, & celebrem aliquam fundationem, peccat-ne?

Resp. Negative, quia negat eleemosynam non defectu charitatis, sed ut plenius charitatem exerceat. Intellige tamen, si non sit casus extreme necessitatis : in hac enim circumstantia tam gravi tenetur consulere pauperibus de præsenti. Layman monet, divites repellentes a se inhumaniter omnes pauperes sine rationabili causa, eos versari in malo statu: non tamen illis facile est deneganda absolutio propter dissensum Authorum in hac obligatione eleemosynæ: inquirat ergo Confessarius, antequam

quam neget absolutionem, an ab eis assignetur causa rationabilis negandi eleemosynas. Magistratus etiam excludentes ab eorum territoriis pauperes peregrinos, & exteros, non sunt damnandi, si hoc ex rationabili motivo faciant.

12. Uxores possunt-ne facere eleemosynam inscio marito?

Resp. Ex Toleto affirmative, in his casibus: primo cum sciunt conjuges gaudere de suis eleemosynis: secundo, cum maritus est amens, aut profectus in longinquam regionem, & ejus bona administrat uxor; tertio, cum uxoribus est assignata certa summa pro expensis, & ex hac sibi aliquid subtrahunt, pauperibus erogandum: quarto, cum mariti sunt nimis avari, & nolunt tradere, quam tenentur, eleemosynam; tunc enim charitas uxoris supplet duritiem cordis sui viri: quinto, si habeat bona præter dotem: sexto, si habeat lucrum aliquod proprium, quod non cedat in utilitatem mariti juxta stylum regionis, puta, si ex serico, vel alia arte: potest etiam ex turpi lucro adulterii, hoc enim est facere sibi amicos ex mammona iniquitatis: potest etiam cum moderatione facere ex bonis marito communibus, dummodo ex hoc maritus non depauperetur.

13. Quid dicendum de famulis, & tutoribus?

Resp. Famuli in extrema alicujus pauperis necessitate, etiam sine licentia, possunt de bonis domini sufficientem eleemosynam facere; sicuti enim tunc pauper licite surripit, ita famulus licite dat: in gravi debet omnino petere licentiam, nisi forte, quod erogatur, sit adeo tenue, puta frustum panis, ut a domino non curetur. Tutores, & Curatores, & qui habent curam bonorum alienorum, possunt facere tenues eleemosynas, quales teneretur facere principalis.

Propositiones damnatæ, ad hanc Sectionem reducendæ.

AB INNOCENTIO XI.

12. Vix in sæcularibus invenies, etiam in Regibus, superfluum statui; & ita vix aliquis tenetur ad eleemosynam, quando tenetur tantum ex superfluo statui.

SECTIO VII.

De Correctione fraterna.

1. QUid est correctio fraterna? Resp. Est admonitio ex virtute charitatis procedens, qua quis conatur proximum revocare a peccato, in quod lapsus est. Extat præceptum correctionis fraternæ, tum naturale, quo membra unius corporis se mutuo adjuvare tenentur; tum divinum positivum, contentum in his verbis *Matt.* 8. *Si peccaverit in te frater tuus, corripe eum*. Transgressio hujus præcepti in materia gravi, & cum certo debito corripiendi, est mortalis: in materia levi, est venialis. Hoc præceptum est solum per se obligans; nam per accidens ex pluribus circumstantiis infra assignandis quandoque non obligat.

2. In quibus circumstantiis obligat præceptum correctionis?

Resp. In istis: primo, si tibi certo, non autem probabiliter tantum, aut ex suspicione constet proximi peccatum; secundo, si probabile sit non esse emendatum, & multo magis relapsurum: tertio, si alius æque, aut forte magis idoneus non extet, qui correcturus certe judicetur; quarto, si sit spes emendationis: desperato enim fine, cessant media, quinto, si ex correctione non immineat grave damnum correctori, qui non est Pastor,

ex

ex officio obligatus dare animam pro ovibus : quia ergo difficile omnes istæ circumstantiæ combinatæ inveniuntur , ideo Alarius citans Divum Augustinum *de Civitate Dei* docet omittere correctionem , communiter esse veniale.

3. Ex quanam virtute tenetur quis corrigere ?

Resp. Privati tenentur corrigere ex charitate : Prælati & Superiores tenentur corrigere ex officio proinde ex justitia ; hinc etiam cum proprio damno & incommodo ; imo delicta publica, & scandalosa, etiam cum periculo vitæ, quia cum Christo pacti sunt curam Gregis , & ille exquiret sanguinem eorum de manibus Episcoporum . Adhibere ergo debent solicitudinem, & diligentiam, ut peccata nedum publica, sed etiam privata impediant . Hinc tenentur inquirere mores, & vitam eorum, quorum curam gerunt ; & Layman docet eos posse peccare etiam graviter, venialem aliquam culpam non impediendo , si ex hoc vigor Christianæ disciplinæ minuatur.

4. Est servandus ordo correctionis fraternæ ?

Resp. Affirmative , scilicet , ut prius corripias private , deinde coram testibus , postea ad Superiores deferas . Possunt quandoque , imo debent omitti testes , si magis præstet vitium indicare Superiori , qui facilius tale malum avertat . Peccata infectiva , ut hæresis occulta , & doctrina perniciosa , statim Prælato deferenda sunt : item ea , ex quibus imminet grave damnum , si statim illis non occurratur : qualia sunt proditiones , & machinationes contra Principem , & Rempublicam.

5. Si Prælatus præcipiat denunciari sibi crimen statim , ante correctionem fraternam , obediendum-ne illi est ?

Resp. Licet alii doceant Prælatum peccare , hoc præcipiendo contra regulam nobis datam in Evangelio, & subditum non teneri obedire : alii

alii velint hoc præceptum tenere, cum est de denunciatione privata facienda ipsi tamquam privatæ personæ, non vero ipsi ut personæ publicæ: mihi tamen videtur existimandum esse, Prælatum non devenire ad hoc præceptum, nisi ex maxima causa, quam non expediat omnibus explicare: hinc cum subditis non constet evidenter contrarium, tenentur obedire, & denunciare.

6. Est-ne statim post notitiam criminis facienda correctio?

Resp. Negative, nisi immineat grave damnum vel tertio, vel peccatori; potest ergo expectari opportuna occasio temporis, & loci, aliarumque circumstantiarum, ex quibus prudenter speretur major fructus correctionis. Nec sufficit semel correxisse, sed durante peccato, quoadusque est spes emendationis, debet iterum, iterumque renovari. De correctione patrum erga filios jam dixi in præcepto honorandi parentes.

CAPUT VIII.

De octavo Præcepto Decalogi: Non dices falsum testimonium.

Sectio I. *De Testibus.*
Sectio II. *De Revelatione secreti.*
Sectio III. *De Detractione.*
Sectio IV. *De Judicio temerario, & suspicione.*
Sectio V. *De Derisione, cavillationibus, & jactationibus.*
Sectio VI. *De Susurratione.*

HOc præcepto prohibetur, primo dicere falsum testimonium, sive in præjudicium, sive in utilitatem proximi; cum enim pro quacumque utilitate mentiri non liceat, neque licet mendacium approbare, & illud

testificari: secundario, hoc præcepto prohibetur diffamatio proximi, sive per detractionem, sive per murmurationem, suspiciones, judicium temerarium, cavillationes, irrisiones proximi, revelationes secreti, & quidquid verbale offendit justitiam, ex cujus gravi læsione peccatur mortaliter.

SECTIO I.

De Testibus.

1. TEnetur-ne testis respondere omnibus, quæ Judex interrogat?

Resp. Affirmative, si Judex legitimus sit, & servatis formulis juris legitime interroget: quod si super his Judex adhibeat juramentum, & testis æquivoce respondeat, est perjurus, ut dixi, ubi de juramento.

2. Testis, qui per suum falsum testimonium posuit aliquem innocentem in periculo vitæ, vel honoris, tenetur-ne juridice retractare suum testimonium?

Resp. Si sciens, & volens imposuit falsum crimen, & speret per retractationem se profuturum innocenti, cum æquali periculo tenetur se retractare, quia melior est conditio innocentis, quam delinquentis, cum maiori periculo non tenetur; si autem bona fide falsum testificatus est putans esse verum, non tenetur cum tanto suo incommodo dictum retractare; ita Toletus.

3. Quid est hoc æquale periculum?

Resp. Æquale periculum est periculum damni, quod quis passurus est propter falsum testimonium, comparatum ad damnum, quod passurus est innocens, contra quem quis dixit falsum testimonium. Hinc si damnum innocentis sit deputatio ad triremes, verb. gr. & damnum falsi testis sit exilium tantum, dicitur periculum damni minoris; si triremium, dicitur damni æqualis; si vitæ, dicitur damni majoris. Facta ergo hac comparatione, cum æqualis, vel mino-

ris

ris damni periculo, tenetur quis se retractare? Cùm periculo majoris damni, non tenetur; nihilominus ad compensationem damnorum, quæ subit innocens ex injusta actione falsi testis, semper est obligatus. Si quis innocens sine tali testimonio adhuc condemnatus fuisset, non est necessaria retractatio, neque damnorum compensatio.

4. Si testis ex inadvertentia dicat falsum testimonium, peccat-ne?

Resp. Si adhibuit diligentiam moralem, accurate scilicet respondendo Judici, & considerata re, supra quam interrogabatur, & nihilominus ignoranter dixerit falsum pro vero, non peccavit, & ad nihil tenetur; peccatum enim non est, nisi sit voluntarium: si inadvertenter, & incaute respondit, peccavit, & ex injusta actione tenetur damnum compensare.

Si quis sciat aliquem cudere monetam falsam, vel aliud grave malum moliri contra Rempublicam, tenetur-ne etiam non citatus exponere se ad examen, licet prævideat grave malum sibi ex examine proventurum?

Resp. Si potest probare id, quod deponit, tenetur sub lethali etiam cum gravi incommodo illud denuntiare ex regula charitatis, quæ vult publicum bonum præferri privato.

6. Potest-ne testis se occultare, vel ponere in loco sacro, ne testimonium dicere cogatur?

Resp. Si grave malum illi immineat ex testimonio in causa, quæ non pertinet ad publicam utilitatem, non peccat, & si inde oriantur damna in proximo, non tenetur ad restitutionem, quia casu quod peccet, erit tantum peccatum contra charitatem, & obedientiam Magistratui debitam, non contra justitiam.

7. Si testis sumat pecuniam, ut examinetur, & deponat testimonium verum, peccat-ne, & tenetur ad restitutionem pecuniæ?

Resp. Testis, qui pro testimonio ferendo patitur damnum, puta, vel iter longum arripiendo,

do, vel desistendo a labore quotidiano sibi lucroso, & utili, potest legitime pro hoc damno pecuniam secundum ratam damni sumere; extra hunc casum, peccat, quia cum teneatur veritatem dicere, nequit ex hoc aliquid lucrari; non tenetur tamen ad restitutionem pecuniæ, nisi post sententiam Judicis, quia hæc restitutio est pœnalis: ita Clavis regia.

8. Testis inscius de aliquo facto vero, puta, quod Petrus mutuo dederit Paulo mille, statur se fuisse præsentem largitioni pecuniæ, peccat-ne?

Resp. Affirmative, & est sacrilegus; mentitur enim, & deponit id, quod nescit; non tenetur tamen ad restitutionem damni, quia revera factum est verum, & justum.

SECTIO II.

De revelatione secreti.

1. Tenetur quis secretum servare jure naturali, ex cujus læsione perturbatur civile hominum commercium, tollitur amicis, & afflictis commoditas petendi consilium; hinc si revelatio secreti sit in materia gravi, erit lethale peccatum; si levis, veniale; & licet nullum sequatur damnum, sed solum gravis tristitia ex divulgatione secreti, adhuc erit peccatum lethale: injuste enim notabiliter affligitur proximus. Si autem quis non adeo indigne, & ægre ferret revelationem secreti gravis, nullum est peccatum; volenti enim, & consentienti nulla fit injuria. Si quis ex incuria revelaret secretum, pro modo, & mensura negligentiæ, & inconsiderationis, erit peccatum; si negligentia sit gravis, peccatum erit lethale: si levis, veniale.

2. Si quis revelaret secretum uni, vel alteri amico prudenti, & fideli, committeret-ne peccatum mortale?

Resp. Negative, nisi forte amicus esset unus

ex

ex illis, cui quis nullo modo vellet revelari secretum, & si sciret revelationem illi factam, notabiliter tristaretur.

3. Est-ne aliquando licitum revelare secretum?

Resp. Ad vitandum damnum publicum, est licitum, ad evitandum damnum particulare leve, numquam est permissum: conservatio enim secreti est majoris momenti, quam damnum leve particulare. Si damnum privatum sit grave, & nullo modo impediri possit, nisi per revelationem secreti, tunc potest secretum revelalari: lex enim secreti non est charitatis destructiva. Si autem commode fieri potest, prius monendus est qui secretam commisit, ut tale damnum impediat: quod si facere nolit, non poterit juste dolere de revelatione secreti. Post damnum illatum non est licitum secretum violare, hæc enim violatio secreti ad nihil inservit, cum nequeat esse impeditiva damni, quod jam supponitur.

4. Est ne licitum aperire litteras alterius?

Resp. Principes possunt aperire litteras non tantum hostium, sed etiam aliorum, quæ tempore belli aliquid grave & notabile continere judicantur. Hoc etiam præstare possunt ministri pubblici, quoties bono publico judicant necessarium videre aliqua, quæ in epistolis continentur. Paterfamilias, tutor, curator, & quicumque alterius curam gerit, potest litteras subditorum aperire, cum hoc judicat expedire pro bono regimine, ad impediendum aliquod malum imminens. Extra has personas, communiter non peccatur, si sit consensus expressus, ut legantur epistolæ, vel ab eo qui mittit, vel ab eo ad quem mittitur epistola. Neque est peccatum, si sit necesse ad divertendum grave damnum sibi, vel alteri imminens; ait tamen Cardinalis de Lugo, tunc non deberi plus legi de epistola, quam necesse sit ad talem finem obtinendum. Hinc qui ex curiositate, vel alio animo legit epistolas alterius, eo

eo probabiliter invito, & renuente, peccat mortaliter contra publicum jus, quod habet unusquisque, ut eorum secreta litteris commissa non videantur, insuper si ex litterarum apertitione sequatur alteri damnum, tenetur ad restitutionem ex injusta actione.

3. Est-ne peccatum litteras ab alio dilaceratas, & in publicum projectas, junctis partibus, legere?

Resp. Si fiat ex sola curiositate, est peccatum veniale. Imo volunt nonnulli per se nullum esse peccatum, quia quod pro derelicto habetur, in usum convertere licet. Notat tamen Layman, talem, ex charitatem saltem, teneri non manifestare secretum in iis contentum, maxime si inde prævideat oriturum damnum proximi, vel tristitiam.

SECTIO III.

De Detractione.

1. QUid est detractio?

Resp. Est injusta ablatio famæ alterius absentis, apponendo ei crimen falsum, vel occultum. Dico, absentis; si enim esset præsens, jam non esset detractio, sed contumelia. Ex genere suo est peccatum mortale contra justitiam, & charitatem, obligans ad damnorum compensationem. Hinc si quis dicat gravia crimina alterius, qui de iis gloriatur, puta, quod sit fornicarius, vel percussor, & vindex suarum offensarum; non tenetur ad restitutionem famæ, quia cum ille hanc famam non reputet, neque est invitus de ejus ablatione; detractor ergo in tali casu non peccat graviter, nisi hæc dicat animo nocendi.

2. Quot sunt modi detrahendi?

Resp. Octo: quatuor versantes circa bonum proximi nomen, quod denigratur; & quatuor circa malum, quod imponitur, vel augetur: & continentur in duobus carminibus. Primum circa malum est.

Imponens, augens, manifestans, in mala vertens.

Ly *imponens*, significat detractorem apponentem innocenti crimen falsum. Ly *augens* significat eum, qui narrando crimen verum addit circumstantiam falsam, vel cum modo energico illud ita describit, ut majus appareat. Ly *manifestans* significat eum, qui occultum crimen alicujus sine necessitate propalat. Ly *in mala vertens* significat eum, qui bona opera unius coram aliis interpretatur in malam partem.

3. Carmen complectens modum detrahendi circa bonum nomen alicujus est.

Qui negat, aut minuit, tacuit, laudatque remisse.

Ille dicitur *negans*, qui coram aliis negat veritatem operis boni sui proximi, ne acquirat famam, & laudem: ly *minuit*, significat illum, qui opus magna laude dignum ita describit diminute, ut paream tantum laudabilitatem acquirat: ly *tacuit* significat eum, qui aliis laudantibus proximum laude dignum ipse tacet, quasi quod silentio suo demonstret se nolle alterius juste laudi subscribere: ly *remisse laudat*, coincidit cum ly *minuit*, scilicet, qui verbo, vel gestu, vel signo maxime laudabilem virum, vix vel parum commendat. Juxta qualitatem damni honoris, vel famæ, quod aliquo ex istis modis proximo infertur, mensuranda est quantitas peccati.

4. Potest-ne detractio fieri aliquando venialis?

Resp. In duobus casibus; primo, cum Toleto, ex indeliberatione, cum quis subitanee, vel ex levitate recenset crimen occultum alterius, absque eo, quod reflectat talem revelationem futuram esse perniciosam illius famæ: tenetur nihilominus famam integrare: Secundo, cum revelatur crimen veniale, vel vitia naturalia, quæ ordinarie non multum lædunt proximum, sicque ratione parvitatis materiæ crimen erit veniale.

5. Dif-

5. Differunt-ne ſpecie detrahere per appoſitionem falſi criminis, & per appoſitionem veri, ſed occulti?

Reſp. Licet Molina cenſeat ſpecie non diferre, eo quia malitia detractionis ſumitur a læſione famæ, quæ eadem eſt, ſive crimen verum, ſit ſed occultum, ſive falſum: Nihilominus puto, quod differant: quia in crimine falſo ponitur malitia mendacii, quæ non eſt in revelatione veri. Unde detractor per appoſitionem falſi criminis tenetur etiam jurare ſe falſum dixiſſe, ſi hoc neceſſarium ſit ad famæ reſtaturationem; tenetur etiam pro integritate confeſſionis explicare circumſtantiam immutantem, ſcilicet falſitatem criminis appoſiti.

6. Differunt-ne ſpecie detractiones circa materiam ſpecie diverſam, puta, detrahere dicendo aliquem eſſe furem, vel eſſe homicidam?

Reſp. Negative: unde qui in materia gravi detraxit, ſatisfacit integritati confeſſionis dicendo, læſi in materia gravi famam proximi, abſque eo, quod addat, appoſui ei crimen furti, vel homicidii.

7. Si quis eodem contextu ſermonis plura gravia crimina apponat uni perſonæ, committitne multiplex, an unum peccatum detractionis?

Reſp. Unicum, quia unicus eſt actus ablativus famæ: Si vero quas eodem ſermonæ detrahat multis, tot ſunt peccata, quot perſonæ, quibus detrahit: ſi tamen illæ perſonæ non conſtituant unum totum morale, puta unam familiam, unam Religionem; tunc enim ſufficit in confeſſione dicere, murmuravi de una familia, abſque eo, quod explicet numerum perſonarum, quæ in eadem ſunt. Detrahere coram pluribus, vel paucioribus, licet aggravet detractionem, quæ longe magis damnificat famam, ſi ſit coram multis; nihilominus cum non transferat ad aliam ſpeciem, non eſt neceſſario exprimendum.

8. Eſt-ne peccatum mortale revelare uni, vel alteri amico prudenti crimen occultũ notabile proximi?

Reſp.

Resp. Primo, si hoc fiat ob finem bonum, puta ut ne caveat se ab illius amicitia, quæ nociva est, vel ut eum non recipiat in famulum, qui fur est, tunc nullum est peccatum, cum finis sit consulere bono amici; ad quod quis tenetur; alius ergo propriæ malitiæ imputet, si revelatio dedit illi in damnum: Secundo, si hoc fiat animo confabulandi, probabiliter non est, nisi veniale; cum enim fama sit quædam opinio bona generalis in mente plurium personarum, leve detrimentum est, eam offuscare in mente unius amici prudentis, quem novimus taciturum. Item peccatum detractionis non est, si quis recenseat injuriam gravem injuste ab alio receptam ad petendum consilium, vel sublevandam tristitiam: non autem si hoc faciat animo vindictæ, ut se compenset de injuria, denigrando famam offensoris.

9. Est-ne detractio, crimen infame, & publicum in uno loco, revelare in alio, ubi quis bonam famam jam acquisivit?

Resp. Aliqui volunt esse peccatum mortale contra charitatem, non contra justitiam, quia per suum publicum crimen absit jus bonæ famæ. Toletus vult esse peccatum contra justitiam, quia ille dependenter a suis bonis moribus famam sibi denuo acquisivit, quam alius proinde injuste aufert: & hoc videtur probabilius.

10. Est-ne detractio, cum quis in una familia crimen aliquod patravit, propter quod ex Judicis sententia suspenditur, rememorare ejus avum etiam propter simile crimen suspensum fuisse?

Resp. Negative, factum enim publicum est, & nulli tollitur fama: est tamen contra charitatem. Si autem e contra vir honorabilis bene vivat, cujus pater fuit suspensus, rememorare quod beneficio temporis transierat in oblivionem, est peccatum mortale contra justitiam; aufertur enim fama, ad quam habet jus; ita Clavis regia.

11. Interrogatus senex de moribus alicujus familiæ, cum qua quis matrimonium inire vult, potest

potest-ne in hoc casu infamiam illius oblivioni jam traditam, revelare?

Resp. Affirmative, cum hoc sit ad bonum finem: secus tolleretur de medio utilitas publica consulendi senes: quod foret majus Reipublicæ detrimentum.

12. Interrogatus de virtutibus alicujus puellæ ab eo, qui eam ducere vult, malitiose eas tacet, & nihil boni, vel mali dicit, peccat-ne contra justitiam?

Resp. Si interrogatus sit Superior, puta Parochus, ad quem spectat notitiam dare de vita, & moribus puellæ, peccat contra justitiam, & tenetur resarcire damna: si autem sit alius, ad quem hoc ex justitia non spectat, peccat contra charitatem, & ad nihil tenetur.

13. Aliquis laudat cum excessu alium ad præsentiam suorum inimicorum, ut inde illi sumant occasionem aperiendi ejus crimina occulta: & de facto res ita succedit; peccat-ne contra justitiam?

Resp. Affirmative, quia studiose occasionem dedit infamationi unde tenetur in solidum famam resarcire.

14. Est-ne peccatum audire aliquem detrahentem?

Resp. Si audiens det ansam & occasionem detrahendi, aut de detractione sui proximi se complaceat, peccat juxta qualitatem detractionis, quam audit; si autem audiat solum curiositatis, vel levitatis gratia, si Superior non est, ad quem spectat corrigere proximum male operantem, solum peccat venialiter. Quicumque ergo ille sit, ne videatur detractioni consentire, debet ita se gerere, vel recedendo, si commode potest, vel intermiscendo alium sermonem, vel rogando detrahentem, ut desistat, vel tacendo cum debita modestia, idest nullum signum dando, quo detrahens conjecturare possit illi placere suam detractionem. Si autem Superior sit, & prudenter non timeat pejus malum ex correctione, omnino corrigere tenetur.

15. Quid eſt murmuratio ut a detractione diſtincta?

Reſp. Eſt confabulatio de factis publicis, quæ poſſent in bonam partem ſumi; vertendo ea in malam partem, exaggerando rem ultra meritum cauſæ, ponderando ſubtiliter circumſtantias, ex quibus omnibus perſona aliqua denigratur in ſuo honore. Eſt peccatum lethale, vel veniale, prout ex hac gravis, vel minus gravis injuria proximo fit.

16. Quomodo detractor, vel murmurator ſe gerere debet in reſtitutione famæ?

Reſp. Si alterius famam læſit, apponendo vitium verum, ſed occultum, non tenetur, nec debet dicere ſe mentitum eſſe; hoc enim eſt mentiri; ſed debet eum laudare in eodem genere, in quo illum diffamavit, & procurare, quantum in ſe eſt, ut hoc reddatur credibile, & fama reſtauretur. Dixi, in eodem genere; ſi enim quis dixit aliquam fœminam eſſe inhoneſtam, non ſatis compenſaret infamiam dicendo eſſe eleemoſynariam, & piam; ſed debet dicere compertum illi eſſe, quod ſit proba, & modeſta: intelligendo, ad fugiendum mendacium, ita compertum illi eſſe, quantum attinet ad communem hominum exiſtimationem. Si autem appoſuit crimen falſum, tenetur ſe retractare, dicendo ſe mentitum eſſe, & confirmando id juramento, ſi neceſſarium ſit ad famæ reſtaurationem.

17. Si quis detraxit defuncto, tenetur-ne eodem modo reſtituere?

Reſp. Aliqui volunt debere compenſari famam per ſuffragia, aliaque opera pia directa ad utilitatem defuncti: ſed hæc ſententia videtur falſa, quia reſtitutio facienda eſt in bonis ejuſdem, non diverſi generis ab eo, in quo facta eſt læſio; ſic ergo, ſi detractio defuncti redundet in infamiam familiæ, & hæredum viventium, iſti compenſandi ſunt in honore læſo; ſi vero ſolum dehonoratus ſit defunctus, hic com-

compensandus est eodem modo, ac si fuisset vivens.

18. Tenetur-ne quis ad restitutionem famæ per hoc, quod narret crimina audita sine ulla exaggeratione, aut asseveratione, quod vera sint?

Resp. Si non narret crimina gravissima, ut sunt sortilegia, bestialitas, & similia, quorum mera suspicio valde denigrat, vel persona, de quo narrantur crimina audita, gravia quidem, sed non enormia, non sit adeo venerabilis, ut sola suspicio gravis criminis eam valde diffamet, non peccatur contra justitiam, sed solum contra charitatem; adeoque narrator non tenetur famam compensare. Caveant autem referentes audita, ne testentur se audivisse a teste irreprehensibili, & omni fide digno: sic enim diffamarent proximum: inducunt enim audientes, non solum ad suspicandum, sed etiam ad credendum vera esse crimina quæ referuntur: hinc tenentur ad restitutionem famæ.

19. Dantur-ne causæ excusantes a restitutione famæ?

Resp. Sunt plures; primo, compensatio: quando aliqui se ad invicem diffamarunt, si apposita crimina sint æqualia, neuter tenetur compensare: si autem in aliquo sit excessus, tenetur compensare secundum illum excessum. Secundo, cum detractio fuit inefficax, & nullam fidem invenit apud audientes; proinde cum nullum secutum sit damnum, neque tenetur illud compensare. Tertio per condonationem, si diffamatus cedat juri suo. Quarto, per oblivionem, quando infamia transit in oblivionem, unde per restitutionem potius renovaretur suspicio criminis, quam repararetur infamia præterita. Quinto, cum fama diffamati recuperata est testimonio hominum prudentum, & proborum, apud quos pro eo tunc quis est in magna existimatione. Sexto, si quis non revelavit nisi crimina necessaria ad arcendum aliquod malum. Septimo, cum restitutio alienæ famæ

obtineri nequit, nisi cum majori detrimento famæ propriæ: dico cum majori, nam cum æquali innocens est semper præferendus.

Propositiones damnatæ, ad hanc Sectionem reducendæ.

Ab INNOCENTIO XI. 43. Quid si nonnisi veniale sit detrahentis auctoritatem magnam sibi noxiam falso crimine elidere?

44. Probabile est non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alicui, ut suam justitiam, & honorem defendat, & si hoc non sit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in tota Theologia.

SECTIO IV.

De judicio temerario, & suspicione.

1. QUid est judicium temerarium? Resp. Est assensus firmus de infamia proximi, fundatus in conjecturis levibus ac frivolis, sine ulla hæsitatione. Hinc ad dignoscendum, utrum quis judicaverit temerarie, an solum dubitaverit, & suspicatus sit; solent directores conscientiæ scrupulosæ petere a pœnitente, num cum judicavit, paratus fuisset jurare, quod res ita se habuit: si hunc animum non haberet, signum est suspicionis, non judicii. Malitia judicii temerarii consistit in hoc, quod cum unusquisque habeat jus bonæ famæ apud alios, usque dum hoc non amittit per publicum delictum, vel per graves & rationabiles conjecturas delicti, temerarie judicans ex fundamento frivolo, illum injuste privat hoc jure respectu sui.

2. Est-ne judicium temerarium judicare ex conjecturis probabilibus, & rationabilibus de delicto, quod revera non extat?

Resp. Si quis non excedat in judicando id, quod

quod inferunt conjecturæ, nullum est peccatum: prudenter enim, & non temere se gessit: regula enim judicii interni est apparentia rerum, non earum existentia.

3. Quale peccatum est judicium temerarium?

Resp. Est grave, vel leve, secundum qualitatem materiæ, de qua quis judicat. Hinc si materia gravis sit, peccatum est lethale: gravem enim injuriam facit proximo, male judicando de ipso sine sufficienti fundamento. Unde quis tenetur proximum compensare, retractando judicium, & bonam illius famam denuo concipiendo.

4. Quid est suspicio?

Resp. Est opinio mali orta ex levibus indiciis, & cum formidine oppositi. Regulariter non est nisi crimen veniale defectu indeliberationis voluntatis, & injuriæ tantum levis, quæ fit proximo: suspicando cum dubio aliquod crimen de ipso. Dico regulariter; nam si persona, de qua quis suspicatur crimen aliquod nefandum ex debili conjectura, esset valde decora, & venerabilis; tunc quis committeret peccatum lethale: gravis enim injuria est tantum nefas suspicari de viro, in publica æstimatione irreprehensibili.

S E C T I O V.

De derisione, cavillationibus, & jactationibus.

1. QUid est derisio?

Resp. Est actus dehonorativus proximi per verba, vel gestus, cum intentione illum confundendi, & pudore afficiendi. Differt a contumelia, quia irrisio fit ex joco, contumelia fit serio, & profertur ex ira, & indignatione. Cavillatio est frequentia parvularum litium ex frivolo & æquivoco fundamento, super qualibet re, quæ audiatur: unde

cavillosus desumit argumentum contradicendi. Derisio, contumelia, & cavillatio sunt peccatum lethale, quando quis prævidet ex his proximum graviter tristari, & multo magis quando per derisum objicitur grave crimen, si prætextu jocandi habeatur intentio graviter proximum confundendi. Parvæ derisiones in materia levi, & ordinaria, excusare nequeunt a veniali: non enim sunt reducibiles ad virtutem eutrapeliæ moderatricis ludi, & jocorum; cum virtus nullius sit offensiva.

2. Deridere ex joco res sacras, puta ceremonias Ecclesiæ, facta vel dicta Sanctorum; scurriliter adducere Sacram Scripturam: sunt-ne peccatum lethale?

Resp. Sunt sacrilegium profanativum rei venerabilis.

3. Deridere ex joco, & recreationis gratia aliquem, quod collum contorqueat, vel similem levem defectum naturalem habeat, est-ne peccatum?

Resp. Ex Filliucio, si derisio hæc sit sine verbis pungentibus, & ex his proximus non prævideatur offendendus, nullum peccatum est.

4. Derisioni opponitur vanagloriato, quæ si sit de opere bono, est peccatum veniale vanitatis, si sit de opere malo, est peccatum ejusdem speciei cum opere, de quo quis gloriatur; unde si quis glorietur de puella seducta, vel de socio inebriato, committit peccatum lethale, nisi forte glorietur tantum de circumstantia ingeniosa; seu de industria adhibita in istis actibus; tunc enim affectus non est circa peccatum, sed circa abusum ingenii, qui regulariter est venialis. In artibus tamen mechanicis gloriari de ingenio, quo quis proximum decepit, & damnificavit, lethale, quia hujusmodi ingenii abusus lethalis est.

5. Est-ne peccatum lethale recensere cum delectatione peccatum vitæ præteritæ?

Resp. Ex Sanchez, si hoc fiat ex motivo le-

vitatis, & solum animo confabulandi, sine ulla approbatione, aut complacentia de delicto, sed solum delectando se de confabulatione, non est nisi veniale, quia motivum delectationis veniale est. Advertit tamen Bertau istos narratores non debere loqui de præteritis delictis, nisi cum animi compunctione, & cum verbis exprimentibus culpæ detestationem, ne sint proximo occasiones scandali, aut ne excitent eorum approbationem.

SECTIO VI.

De Susurratione.

1. QUid est Susurratio?

Resp. Est peccatum linguæ recensentis defectus proximi ad excitandas rixas, & querelas inter amicos. Hinc ratione finis differt a contumelia, quæ habet pro fine confusionem proximi; & a detractione, quæ habet pro fine denigrationem honoris, ubi susurratio habet pro fine disseminare discordias: unde si finis sit discordiæ gravis, erit peccatum lethale; si discordiæ levis, & levium querelarum inter amicos, est peccatum veniale.

2. Levis susurratio, seu delatio alicujus defectus levis alterius ad alterum, ex qua sequitur gravis divisio animorum inter amicos, est-ne peccatum lethale?

Resp. Si gravis divisio prævisa fuit, est peccatum mortale; si non fuit prævisa, veniale: quia maxima illa tristitia & amicorum divisio imputanda est malitiæ audientium, non vero efficaciæ susurrationis, quæ ad tantum non valebat.

3. Potest-ne aliquis curare, ut dirimat duorum amicitiam, cum fine sibi conciliandi alterutrius benevolentiam, & eum sibi reddendi amicum?

Resp. Si hoc fiat modis illicitis, male loquendo de uno, revelando ejus vitia & defectu,

ut separet ad invicem amicos, & hinc alium sibi reddat benevolum, est peccatum lethale contra charitatem. Si fiat mediis licitis, scilicet precibus, gratificationibus, obsequiis, quibus quis studeat aucupari alterius gratiam, nullum est peccatum; sic enim quis habet pro fine amicitiam & benevolentiam unius, ex qua solum per accidens, & directe sequitur exclusio tertii.

CAPUT IX.

De Peccatis capitalibus.

1. QUid est peccatum capitale?

Resp. Peccatum capitale sumit denominationem a capite, quod in animalibus directivum est totius corporis. Hinc per metaphoram omne principium directivum plurium dicitur caput. In materia ergo vitiorum, illud secundum Divum Thomam capitale est, ex cujus fine intrinseco oriuntur plura vitia: unde sic definiri potest: Est habitus malus in anima positus, ex quo tamquam a fine intrinseco plura vitia frequenter oriuntur. Hæc septem sunt, nimirum Superbia, Avaritia, Luxuria, Ira, Gula, Invidia, & Acedia. Ne repetam, quæ sparsim dixi in toto opere, solum hic afferam definitiones vitiorum capitalium in particulari, & alia vitia, quæ ex illis originantur, & dicuntur a Summistis vitii capitalis filiæ.

2. Quid est Superbia?

Resp. Superbia dicitur a super, & volo, & superbire est velle super alios ire. Definitur sic: Appetitus inordinatus propriæ excellentiæ, ratione cujus quis vult super alios ire, & extolli. Est peccatum mortale ex genere suo, si sit determinata, & perfecta cum contemptu proximi, & æqualium, supra quos velit extolli, vel cum contemptu Superiorum, & Dei, quibus nolit

nolit subesse; si sit autem imperfecta, qua tantum quis plus justo se magnificat sine aliorum spretu, est venialis ex Cajetano: item mortalis est, si quis determinate appetat, & quærat dignitates, & officia, quæ propter suam imperitiam exercere non valet sine aliorum notabili detrimento.

3. Quot sunt filiæ superbiæ?

Resp. Tres, vanagloria, præsumptio, & ambitio. Vanagloria est inanis cupiditas æstimationis ex manifestatione propriæ excellentiæ, sive veræ, sive fictæ. Præsumptio est cupiditas aggrediendi aliquod magnum & arduum supra proprias vires. Ambitio est inordinata cupiditas dignitatis, & honoris non debiti, vel debito majoris. Hinc ambitiosi, qui ex inordinato appetitu parati sunt per fas, & nefas, dignitates acquirere, sunt in pessimo statu salutis. Dic de filiis, quod dixi de matre; scilicet, cum spretu, contemptu, vel damno proximi, sunt materia peccati mortalis.

4. Quid est Avaritia?

Resp. Est appetitus inordinatus divitiarum. Hæc inordinatio appetitus potest esse, vel contra justitiam, quo quis per fas, vel nefas, determinate velit bona temporalia congregare; vel contra charitatem, quo quis non satisfaciat proximo extreme indigenti: & etiam hoc modo ex genere suo lethalis est; tertio, contra liberalitatem, & ex genere suo est tantum venialis, nec transit in mortalem, nisi opponatur justitiæ, vel charitati in re gravi.

5. Quot sunt filiæ avaritiæ?

Resp. Septem; obduratio cordis, qua quis claudit pietatis viscera in egentes; inquietudo cordis, qua quis inordinate applicatur in comparandis, vel conservandis divitiis, cum vano timore non acquirendi, aut dimittendi: violentia, qua quis rapit, vel retinet aliena, invito domino: fallacia, sive dolus in verbis; fraus, sive dolus in facto, quibus quis cum detrimento aliorum congregat; proditio, quæ est deceptio contra fi-

dem datam, vel debitam proximo, cum detrimento facultatum illius. Hæc omnia juxta mensuram mali, quod intendunt proximo inferre, lethalia, vel venialia sunt.

6. Quid est luxuria, & quot ejus filiæ?

Resp. Est appetitus inordinatus venereorum. Ejus filiæ plurimæ sunt; prima, cœcitas mentis, quia venereis serviens non cogitat quæ Dei sunt: secunda, præcipitatio, qua quis a venereis dementatus sine consilio operatur: tertia, inconsideratio, ratione cujus, statui indecentia sine rubore suscipit exequenda: quarta, inconstantia, qua quis statim deficit in bonis propositis, si quæ illuminatus a Deo quandoque stabilivit: quinta, amor sui, ratione cujus figens in se ipso ultimum finem, sibi in omnibus placere studet: sexta, odium Dei, quo abhorret a divinis, imo Deo tamquam concupiscentiæ illicitæ inhibitore, & vindice: septima, affectus præsentis sæculi, cui tanto amore est addictus, ut paratus esset Beatitudini renuntiare, ut fruatur venereis in hoc mundo: octava, horror futuri sæculi, quo venereis immersus mortem inordinate timet, & de ea neque cogitat, neque aliquid sibi commemorari vult, & vitam, si posset, etiam illicitis mediis sibi prolongaret: isti omnes appetitus inordinati, ut plurimum veniales sunt propter actuum indeliberationem, & defectum determinati consensus.

7. Quid est ira?

Resp. Ira dicitur ab eundo, quasi homo ex ira extra se eat. Ira ergo physice, prout est passio quædam communis hominibus, & brutis, est alteratio & ebullitio sanguinis circa cor; ex qua nascitur appetitus inferendi malum ei, a quo quis damnum accepit: & hæc residet in potentia sensitiva; moraliter autem, prout est unum ex vitiis capitalibus, definitur appetitus inordinatus vindictæ. Hæc inordinatio potest dupliciter contingere: primo, ex parte modi irascendi, ut si quis nimis excande-

candescat, & exaggeret cum ardore culpam proximi, quæ meretur reprehensionem, & castigationem: & hæc ira ex genere suo venialis est, nisi addatur blasphemia, maledictio, vel scandalum. Secundo modo, est inordinata ex parte objecti, quatenus irascens appetit vindictam injustam, scilicet vel non propria authoritate ferendam, vel ferendam quidem a Judice, sed multo majorem, quam culpa mereatur; vel eam appetit non ex motivo justitiæ, ut culpa proximi juste puniatur: sed ut faciat malum animum conceptum contra offensorem. Hinc offensus determinate appetens, ut Judex juste puniat offensorem zelo justitiæ, ne culpa sit impunita, non peccat: sed zelat super iniquos, quod bonum est juxta, ordinem divinæ providentiæ, quæ ideo instituit Judices, ne crimina maneant sine pœna; Quapropter vulneratus, qui ex hoc motivo negat pacem vulneranti, ne evadat impunitus, non peccat. Si autem ex odio appetat castigationem, ut saltem a Judice castigetur inimicus contra quem ipse nequit vindictam sumere, peccat mortaliter. Quapropter vulneratus, qui ex hoc motivo negat pacem vulneranti, non est absolvendus, nisi illam concedat, aut mutet animum.

8. Quot sunt filiæ iræ?

Resp. Septem, indignatio, tumor mentis, clamor, blasphemia, contumelia, opprobrium, rixa. Tumor mentis consistit in hoc, quod quis morose excogitet diversas vias vindictæ, quibus cogitationibus dicitur animus tumefacere; & hic est peccatum mortale, vel veniale, juxta qualitatem deliberationis, & mali, quod recogitat. Hinc qui determinate recogitat malum grave, peccat mortaliter. Eodem modo cum proportione dic de ceteris filiabus iræ. Maledictiones quæ transmittuntur a patribus in filios, & a mulionibus in mulos, ut plurimum ratione indeliberationis sunt veniales.

9. Quid est gula?

Resp. Est inordinatus appetitus cibi & potus, EJus duæ sunt species, altera immoderati cibi, & dicitur crapula: altera immoderati potus; & dicitur ebrietas. Ex genere suo gula venialis est, quia neque opponitur charitati Dei, neque opponitur charitati proximi; ut patet ex quinque modis, quibus committitur; nempe primo circa substantiam cibi, & potus, quando sunt immoderate pretiosa, & lauta; secundo, circa quantitatem, cum quis vescitur, aut bibit plusquam egeat; tertio, circa qualitatem, cum quis cibos nimis delicatos, & nimis exquisite præparatos suscipit; quarto, circa modum edendi, vel bibendi, si quis nimis voraciter, vel cum immoderata delectatione vescatur; quinto, circa tempus, cum tempore indebito sumitur cibus. Edere usque ad vomitum, vomitum provocare, ut quis iterum edat, vel bibat; edere cum conscientia, quod talis cibus, vel tanta quantitas nimis noceat valetudini, vel ita gravet, ut notabiliter fiat ineptus functionibus, ad quas quis tenetur; continuæ potationes, & comestiones lautæ, ut non nisi ad gulam quis recogitare videatur, & reputetur unus ex illis, quorum Deus venter est, excusari nequeunt a lethali. Nonnulli tamen excusant a mortali edere usque ad vomitum, quando non prævideatur inde grave damnum valetudini. Cætera diximus in Capite de Jejunio, ubi reperitur Sectio peculiaris de gula.

10. Quot sunt filiæ gulæ?

Resp. Quinque, mentis hebetudo, inepta lætitia, multiloquium, scurrilitas, & immunditia, quæ consistit in vomitu, & similibus.

11. Quid est invidia?

Resp. Invidere, dicitur a non videre, quia invidus nollet videre bonum in proximo suo: hinc invidia directe opponitur charitati, quæ desiderat omnibus bonum. Est ergo ex genere suo mortalis, licet per accidens defectu plenæ

advertentiæ ; & deliberationis ſit tantum venialis. Hæc definitur , triſtitia de alterius bono , prout eſt diminutivum propriæ excellentiæ . Pro intelligentia hujus definitionis ſunt diſtinguendæ plures triſtitiæ , quas quis habere poteſt de alterius bono , quæ cum invidia ut plurimum confunduntur, neque tamen ad eam pertinent.

12. Primo ergo contingit multoties triſtari de dignitate alicujus ſibi infenſi & inimici , eo quod ab eo timeatur notabile damnum in propria perſona , & familia ; & hæc triſtitia eſt effectus timoris, non invidiæ : neque eſt peccatum per ſe, ſed ſolum ſi ſit inordinata . Si quis autem triſtetur , eo quod elevatus ad dignitatem ſit juſte ſuum, vel ſuorum reatum caſtigaturus , hæc triſtitia deliberata ex Toleto, ſi ſit in materia gravi, eſt mortalis: ſi in levi, venialis.

13. Secundo, contingit triſtari de bono alterius, eo quod quis tali bono, & honore careat, quem videt in proximo concive, & familiari. Hæc triſtitia eſt æſtimulatio, quæ ſi ſit de bono proportionato, eſt bona, juxta illud, *Æmulamini chariſmata meliora*; ſi de bono improportionato , eſt mala , & reducitur ad ſuperbiam ; adeoque ejus malitia regulanda eſt juxta dicta de ſuperbia.

14. Tertio , contingit triſtari de bono alterius , quia judicat illum indignum tali bono; puta, magiſtratu , præfectura , beneficio ; & hæc vocatur zelus : vel quia prævidet ex tali bono illum ſumere occaſionem peccandi, & eſt effectus charitatis; utroque modo hæc eſt bona , per accidens & ex nimio exceſſu mala eſt; ſcilicet ſi quis doceat tunc de divina providentia, & blaſphemando in eam , illam vocet injuſtam. Ut plurimum in iſtis dicteriis , quibus ſolet , quis videns impios exaltatos dicere: Qui male agit, proſperatur : non reflectit ſupra Dei providentiam, quam utique non intendit accuſare.

15. Quar-

15. Quarro, contingit triſtari de bono alterius cum actu odii, operando malum habenti bonum; & hoc mortale eſt, ſi grave malum proximo deſideretur: veniale, ſi leve.

16. Quinto, contingit triſtari de bono alterius, ut eſt diminutivum propriæ excellentiæ: quod evenire ſolet, cum aliquis inferior, vel æqualis, ita feliciter creſciter, ut fiat te ſuperior, & proinde ejus incrementum apprehenditur, ut tibi malum, & diminutivum propriæ excellentiæ. Hæc triſtitia eſt invidia proprie dicta; & hæc ſi ſit plena, & deliberata, & de re gravi, mortalis eſt, ſi vel indeliberata, vel de re levi, venialis, qualiter peccant mulierculæ, invidendo alteri ornatum, formoſitatem, & ſimilia.

17. Quot ſint filiæ invidiæ.

Reſp. Quinque, nimirum odium, ſuſurratio, detractio, gaudium in adverſis proximi, & triſtitia in proſperis.

18. Quid eſt acedia?

Reſp. Acedià eſt Grecum nomen, quod translatum ad Latinum idem ſonat, at ſine labore, & cura. Definitur a Toleto, Triſtitia de bono ſpirituali, ut ad ipſum hominem ſpectat. Dico, ut ad ipſum hominem accedioſum ſpectat. Triſtari enim de bonis ſpiritualibus, ut reſpiciunt Deum, non curando amicitiam Dei, Sacramenta, & legem ab eo latam, pertinet ad odium Dei; & triſtari de bono ſpirituali, ut in proximo, puta, quia plures convertuntur, & agunt pœnitentiam, quam ipſe agere renuit, eſt invidia: triſtari autem de bono ſpirituali, ut pertinet ad ipſum, acedia proprie eſt. Hæc tunc eſt mortalis, cum ex hac vel omittitur aliquid ſub mortali præceptum, vel advertenter odio habentur lex, gratia, Sacramenta, & cætera opera ſpiritualia, ut ſpiritualia. Dixi, advertenter, & ut ſpiritualia; nam ſi quis vel ſine pleno conſenſu, vel de ipſis triſtetur, ut certo tempore gravioſis, puta de jejunio æſtivo, non eſt lethalis.

19. Quot

19. Quot ſunt filiæ acediæ.

Reſp. Sex ; diſperatio, qua quis diſperat conſecutionem ſalutis æternæ, & hæc eſt mortalis: puſillanimitas, qua quis non audet aggredi perfectionis viam, quam Deus inſpirat, & hæc eſt venialis: torpor, quo homo negligit adimplere divina præcepta, & hic eſt mortalis: malitia, qua quis odit bona ſpiritualia in ſe, pœnitendo bene feciſſe, & abſtinuiſſe a mortalibus, optando non eſſe natum, aut baptizatum, & hæc eſt mortalis ; rancor, quo ſunt ei faſtidio homines ſpirituales, & eorum media, quibus homines convertunt, puta miſſiones, conciones, Miſſæ longæ, & hæc venialis eſt; evagatio mentis, qua quis diſtrahitur aliquantiſper ab attentione in orando, & hæc venialis eſt.

Finis Secundæ Partis.

APPA-

APPARATUS
PARS TERTIA.

De Præceptis Ecclesiæ, de Sacramentis, & de Censuris.

Præliminaria ad Tertiam Partem.

DE PRÆCEPTIS ECCLESIÆ, in communi.

Um ex Divo Thoma præceptum sit motio Superioris, aut legis imperativa aliquid faciendi, vel omittendi ex debito, id est ex necessitate salutis, patet præceptum Ecclesiasticum esse motionem Superioris Ecclesiasti, imponentis aliquid fieri, vel omitti ex debito, seu ex necessitate salutis.

1. Quomodo distinguitur præceptum a consilio?

Resp. Quod ut plurimum distinguuntur per verba, quibus res mandatur, vel prohibetur; præceptum enim exprimitur per verba; præcipimus, jubemus, teneantur; sint obligati; item prohibemus, inhibemus, vetamus, & interdicimus: & verba imperativa istis æquipollentia. Consilium autem exprimitur per verba, suademus, faciant, & dicant. Ita Alarius *verbo præcepto* 10. In dubio autem interpretandum de consilio, Castro *de lege pœnalis, lib.* 1. *cap.* 6. *monumento* 4. Quod intelligi debet, si nulla adla adjuncta sit pœna, quæ transgredientibus consilium injungi non potest.

2. Obligat-ne semper præceptum Ecclesiasticum sub lethali?

Resp. Affirmative, si materia gravis sit, vel pœna apposita sit gravis, puta excommunicationis, suspensions, aut interdicti; sic plures apud Alarium. Cajetanus tamen vult obligare tantum sub mortali, quando pœna est excommunicationis latæ, non vero ferendæ; Toletus vult comminatoriam non obligare sub lethali, quando transgressio non pervenit ad hoc, quod ille sit dignus excommunicari; tunc enim non peccat mortaliter, nisi post legitimam monitionem.

3. Datur-ne aliquis casus, in quo præceptum Ecclesiasticum non obliget?

Resp. In casibus metus cadentis in constantem virum, infamiæ, & scandali. Etenim Ecclesia tamquam pia mater non censetur obligare cum tanto incommodo, nisi tamen interveniat Ecclesiæ, aut fidei contemptus. Ita Alar. *punct.* 20. *verb. prac.*

4. Quæcumque parva legis Ecclesiasticæ transgressio, est-ne peccati lethalis materia?

Resp. Cum Divo Thoma, quod in præceptis affirmativis saltem, quæcumque parvitas materiæ excusat a lethali: nisi forte Ecclesia ob grave periculum damni majoris etiam parvitatem materiæ excludat, ut declaravit in collocutione cum Monialibus.

5. Si Episcopus sub pœna excommunicationis prohibeat fœminis, ne se ornent, peccantne, si taliter se ornant?

Resp. Si alioquin ornatus licitus sit, & non inhonestus, & maritus jubeat uxori, ut ita se ornet, non peccat. Sylv. *verb. ornatus* 9. 10.

6. Tollitur-ne per non usum, aut per usum contrarium in aliqua regione lex Papæ?

Resp. Ad hoc ut tollatur, requiritur scientia Papæ, illius tolerantia, & acquiescentia, & cursus quadraginta annorum. Ita Rota apud Tannarium *part.* 1. *decis.* 19. *&* 223.

7. Si quis putet se habere causam rationabilem ad faciendum contra præceptum Ecclesiæ, peccat-ne si faciat?

Resp. Negative, Ita Navarrus *cap.* 21. *n.* 10.

8. Violare Episcopi præceptum extra suam Diœcesim, est-ne peccatum lethale?

Resp. Ordinarie loquendo negative; limita tamen in his casibus. Primo, cum præceptum originat causam in Territorio proprio, ex facto negativo, cujus contrarium positivum in Territorio proprio faciendum erat, ut si cavetur, quod quicumque fecerit, ubicumque illud fecerit, nisi infra mensem a die commissi criminis coram Judice comparuerit, sit excommunicatus, talis delinquens ligatur, non quia fecit, sed quia non comparuit. Secundo, quando præceptum respicit principaliter rem subjectam præcipienti, ut cum excommunicantur Clerici non residentes. Tertio, cum quis tenetur ad aliquid faciendum in Diœcesi præcipientis, ut cum mandatur Clericis, ut Synodo intersint. Quarto, cum factum inchoatur in Diœcesi præcipientis, & alibi consummatur. Ita Alarius *verbo præceptum*, *n.* 50. qui citat pro se alios.

9. Si Episcopus præcipiat aliquid exequendum sub pœna excommunicationis, & executor in actuali executione prævideat imminens scandalum, vel aliquod grave inconveniens, & habsurdum, tenetur-ne illud in conscientia exequi?

Resp. Negative cum Panormitano *in cap. de rescript. n.* 2. rationabiliter enim censere debet ratihabitionem suspensionis executionis in tali circumstantia, quæ si fuisset prævisa, præceptum emanatum non fuisset.

10. Potest-ne Ecclesia præcipere actus internos?

Resp. Directe eos præcipere non potest, sicuti nec judicare, nec punire; potest tamen indirecte, cum actus externus, qui cadit sub præcepto, ita conjunctus est cum interno, ut sine eo salvari nequeat: ut patet de attentione in Horis Canonicis recitandis.

11. Quando-nam obligat præceptum Ecclesiæ?

Resp. Obligat scientes statim a promulgatione,

ne, nisi forte aliud tempus assignetur in tenore praecepti.

12. Quotnam sunt Ecclesiæ præcepta?

Resp. Ultra illa particularia, quæ Papa in toto Orbe; & Prælati Ecclesiastici in suis Territoriis mandant, sex communiter assignantur Ecclesiæ præcepta, scilicet. Primo, statutos festos dies celebrare. Secundo, Sacrificio Missæ diebus festis intervenire reverenter, & devote. Tertio, indicta certis diebus jejunia observare, cum abstinentia a cibis his diebus vetitis. Quarto, peccata proprio Sacerdoti, aut alteri cum ejus facultate, singulis annis confiteri. Quinto, Sacrosanctam Eucharistiam semel in anno circa festum Paschæ sumere. Sexto, solvere decimas Ecclesiæ. Hæc præcepta tenetur quilibet scire sub lethali, ut diximus de illis Decalogi. Hic solum remanet agendum de jejunio, & decimis: de Eucharistia enim sumenda agemus infra suo loco, ubi de Sacramentis, & de aliis actum est in Secunda Parte.

CAPUT I.

De tertio Ecclesiæ præcepto.

SECTIO I.

De Jejunio.

1. JEjunium duplex est, aliud naturale, & est abstinentia a qualibet re sumpta per modum cibi, & potus. Difficilia, quæ scitu digna occurrent circa hoc, explicabuntur, cum agemus de Eucharistia. Aliud Ecclesiasticum, quod consistit in unica comestione continua ciborum non prohibitorum circa meridiem, cui addi potest serotina cænula, seu collatio more Ecclesiastico. Qui nihil sumeret tota die, sed solum aliquid circa meridiem, perfectius Jejunaret; collatio enim non præcipitur, sed permittitur.

2. Quotnam requiruntur ad observantiam jejunii Ecclesiastici?

Resp. Tria: comestio unica, qualitas ciborum, & tempus refectionis. De his tribus ordine servato dicemus omnia, quæ occurunt.

3. Quandonam incipit, & quandonam desinit obligatio jejunandi.

Resp. Incipit vigesimo primo anno completo, & desinit ad sexagesimum completum, sive hæc jejunia sint communia toti Ecclesiæ, sive alicujus Diœcesis particularis, sive sint ex communi voto regionis; si autem ex voto particulari, considerande est intentio voventis; a multis tamen, quos citat Diana, senes robusti non excusantur; nihilominus, ut notat ipse, robur senum est illusivum, & indiget repetito alimento.

4. Quibus diebus jejunandum non est?

Resp. A Paschate usque ad Pentecostem, omnibus Diebus Dominicis, & in die Natalis Domini: his enim temporibus, propter spiritualem lætitiam, Ecclesia Catholica jejunare non consuevit.

5. Si quis voveat jejunare istis diebus, facitne contra Ecclesiæ præceptum?

Resp. Si quis voveat hoc jejunare ad carnem frænandam, vel in pœnitentiam suorum peccatorum, vel ob alium finem prudenter, & sancte regulatum, bene facit: si autem hoc faciat credens hoc ordine inverso jejuniorum sibi aliquid boni, puta divitias, senitatem, prolem, vel quod simile perventurum, peccat peccato superstitionis.

6. Frangens jejunium ex duplici præcepto obligans, puta, & quia tempus quadragesimale est, & Vigilia Sancti Matthiæ, committitne duplex peccatum?

Resp. Negative; quia duplex præceptum est ex eodem motivo virtutis, & cadit supra eamdem materiam: si vero quis teneatur ex præcepto, & ex voto, peccatum erit duplex; quia obligatio voti respicit virtutem Religionis, quæ est diversa.

7. Si

7. Si quis non jejunet toto tempore Quadragesimæ, committit-ne unicum, vel plura peccata mortalia?

Resp. Tot esse peccata mortalia, quot diebus jejunare neglexit, quia jejunium est onus singulis diebus annexum.

8. Qui pluries in die jejunii frangit jejunium, committit-ne plura peccata mortalia?

Resp. Negative; sic qui summo mane sine necessitate jentaculum faciat, vel post prandium cœnet, facit tunc peccatum mortale per illam comestionem, qua se impotentem reddit ad jejunandum. Si autem manducet carnes, vel alios cibos tali die prohibitos, tot facit peccata mortalia, quot sunt sumptiones ciborum prohibitorum; abstinentia enim a carnibus est præceptum negativum, obligans ad semper, & pro semper. Ita Bonac. Et adde, per comestionem carnis una vice non reddit se impotentem ad abstinendum se a carnibus imposterum in eadem die.

9. Quis ob capitis debilitatem, vel stomachi, potest-ne aliquid sumere mane ad evitandum tam grave incommodum?

Resp. Cum Toleto affirmative: quia parva illæ cibi quantitas sumitur per modum medicinæ.

10. Quis inserviens mensis Principum, vel Cardinalium, vel Religiosorum, potest-ne immediate antea ad vitandam mediam aliquid sumere; & post talem servitutem immediate postea prandium sumere?

Resp. Lessius, Cajetanus, Navarrus, Toletus, Filliucius, & alii apud Reginaldum, citati a Bonacina, putant jejunium non frangi, quia tunc prandium inchoatur, quod postea interrumpitur ex justa, & rationabili causa: ipse vero hoc probabile putat, cum inservientes nimium defatigarentur, vel debilitarentur, non enim sine causa licitum esset prandium dimidiare, vel plures refectiones sumere.

11. Cor

11. Coquus, aut alius ex officio debens cibos domini prægustare, frangit-ne jejunium?

Resp. Negative; quia Ecclesia vetuit refectionem ordinatam ad reficiendum: hæc autem prægustatio est ordinata ad servitutem domini, hinc etiam si essent carnes, vel ova, non peccat. Ita Toletus, & Bonacina.

12. Qui ob negotium aliquod interrumpit prandium, potest-ne absoluto negotio prandium reassumere, & complere?

Resp. Si modica sit interruptio, puta quadrantis horæ, vel paulo plus: sentiunt Lessius, Filiuc. & Bonacina, quod etiamsi recesserit a mensa animo non amplius comedendi, potest denuo comedere, & prandium perficere. Si vero longa intercessit mora, puta mediæ horæ, si recessit a mensa animo redeundi ad illam, potest redire; est enim tunc prandium ratione intentionis moraliter continuatum, licet per accidens physice divisum; si autem recessit sine intentione redeundi, nequit cibum reassumere, nisi post modicum tempus a recessu mutaverit voluntatem; tunc enim per talem voluntatis mutationem viget allata ratio continuationis moralis prandii.

13. Qui immediate post prandium urbanitatis causa aliquid sumit ab amico, peccat-ne?

Resp. Negative, parva enim distantia non censetur moraliter multiplicare comestionem & refectionem. Hinc etiam ille, qui recessit a prandio, animo non comedendi, si ejus amici adhuc prandium continuent, potest iterum ad illos redire; & prandium terminare cum aliis convivis: cum enim prandium terminatum non sit, censetur unica comestio. Ita Lessius, Valentia, & Bonacina.

14. Semel in die manducans, tantam quantitatem ciborum sumit, ut multum excedat in manducando; frangit-ne jejunium?

Resp. Hic potest graviter peccare contra temperantiam, si quantitas excudens valde eum gra-

gravet: non tamen contra obedientiam Ecclesiæ debitam: Ecclesia enim præscribit qualitatem, non quantitatem ciborum.

15. Qui intra diem jejunii manducat parvum aliquem fructum ad extinguendam sitim, scilicet unam, aut alteram amygdalam, ne potus noceat, frangit-ne jejunium?

Resp. Negative, nisi hoc idem toties in die replicetur, ut ad notabilem cibi quantitatem perveniat, scilicet ad excessum duarum unciarum ad summum.

16. Confectiones rosarum, electuaria, & quid simile ordinatum eam dico ad refrigerandum edens, frangit-ne jejunium?

Resp. Negative, quia primario sumitur ad medicinam, non ad nutritionem: ad distinctionem aliquorum pulmentorum, quæ primario sumuntur ad nutritionem, licet aliquo modo etiam refrigerent, & hæc utique frangunt jejunium, ut sunt, lac, jusculum, & similia.

17. Qui bona fide matutino tempore aliquem cibum sumpsit, putans diem jejunii non esse, tenetur-ne adhuc jejunare?

Resp. Affirmative: quia cum jejunium essentialiter consistat in comestione unica, adhuc est in potestate sua illud servare: quod si commode nequiret reliquum diei spatium sine nova comestione transire, obligatus non foret.

18. Est-ne permissum extra refectionem bibere?

Resp. Affirmative: Ecclesia enim noluit haustus prohibere propter multa incommoda, quæ inde sequerentur: unde bibens sine causa rationabili, peccaret contra temperantiam, non contra obedientiam.

19. Est ne permissum facere collationem?

Resp. Ecclesia eam permittit; in qua tamen non adhibeantur, nisi fructus, vel legumina, & similia, quæ in tertiis mensis adhiberi solent; & non excedatur quantitas sex, vel octo

un-

unciarum Romanarum, Hæc cœnula potest mane præmitti ex justa causa, si prandium differatur usque ad noctem; imo Toletus vult cum pluribus, quod sufficiat ad talem permissionem facilitas commodius jejunandi: quod mihi videtur, certum, quia iste ordo sumendi prandium mane, & collationem vespere, est accidentalis jejunio, quod essentialiter consistit in comestione unica.

20. Potest-ne quis in collatione sumere aliquid per modum liquidi, pura, panem coctum aqua cum parvo oleo, vel aliquibus amygdalis?

Resp. Cum Alario, si non sit in quantitate excedente uncias sex, vel octo, & non sit cum industria conditum ad multum nutriendum, potest hoc facere.

21. Quonam tempore sumenda est refectio in die jejunii?

Resp. Prandium sumendum est sub meridie, non quidem mechanice sumpto, sed moraliter, collatio autem vespere.

22. Si quis per notabile tempus, scilicet duarum horarum, sine causa comestionem præveniat, peccat-ne mortaliter?

Resp. Prævenire per mediam horam, & probabilius secundum aliquos etiam per integram horam, non videtur tempus notabile, ita ut frangatur jejunium; excedere autem sine causa dictum tempus, secundum Navarrum, & plures alios, est mortale. Secundum Lessium, Toletum, & Busembaum probabilius est tantum veniale: Dixi, sine causa: nam si sit causa, puta, hospites dimittendi, vel iter, vel grave negotium faciendum, peccatum non erit.

23. Quinam cibi sumi possunt die jejunii?

Resp. Abstinentia a carnibus ovis, & lacticiniis, tempore Quadragesimæ, ubique fere præcepta est: in reliquis Vigiliis, est attendenda locorum consuetudo, & ubi solitum est eamdem abstinentiam servare, qui eam non servat, peccat mortaliter, quia consuetudo habet vim legis.

24. Qui-

24 Qui titulo infirmitatis dispensatur ab abstinentia a carnibus, tenetur-ne jejunare?

Resp. Cum Bonacina *tom. 3. de praeceptis Ecclesiæ disput. ultima, quæst. 1. punct. 22.* distinguendum est sic: vel privilegium comedendi carnes concessum est ob debilitatem naturæ, quæ indiget multiplici refectione, & in hoc casu non tenetur jejunare; vel concessum est ob nauseam piscium, & tunc tenetur adhuc jejunare; & hæc sententia, quam sustinet etiam Navarrus, & alii, mihi videtur rationi conformior. Azorius *lib. 7. capit.* 10. *quæst.* 1. Toletus *lib.* 6. *cap.* 3. *num.* 4. Filliucius *tract.* 27. *cap.* 3. *qu.* 4. *num.* 52. & alii putant, abstinentiam a carnibus esse de substantia jejunii, consequenter eum, qui ex privilegio potest carnes manducare, nullo modo teneri ad jejunandum. Dispensatus a lacticiniorum abstinentia, quæ utique compatibilis est cum jejunio, tenetur jejunare, nisi propter debilitatem multiplici indigeat refectione.

25. Qui potest tertiam tantum partem, puta, Quadragesimæ jejunare, est-ne obligatus ad illam jejunandam?

Resp. Affirmative, quia jejunium est onus diei; unde tot diebus jejunare tenetur, quot potest.

26. Potest-ne mulier prægnans, cui incidit vehemens desiderium manducandi carnes, eas manducare in die jejunii?

Resp. Potest parum carnis manducare ad evitandum grave damnum prolis, si non manducaret.

27. Quinam excusantur a jejunio?

Resp. Primo, infirmi, qui jejunando incurrunt notabilem incommoditatem; ut sunt fluxiones, emicrania, deliquia, impotentia dormiendi, & similia; quod si aliquis dubitat non sufficientem habere causam, tenetur adire Parochum, qui in dubio habet potestatem dispensandi. Ita Cajetanus, & Fagundez.

28. Secundo, qui pedetentim iter laboriosum

conficiunt: pauperes, qui non habent media sufficientia ad unam bonam refectionem comparandam, ut jejunii molestias sustinere possint: fœminæ gravidæ, & nutrices: item illi, quibus Superiores severe jejunia nolunt permittere, ut sunt uxores, famuli, infantes. Domestica enim pax prævalere videtur Præcepto Ecclesiæ. Ita Bertau.

29. Tertio; Artifices mechanici, quorum ars laboriosa est incompatibilis cum jejunio. Sà cum Fagundez, qui allegant Privilegium Eugenii IV. in favorem Artificum, eximens ab obligatione jejunii, putant indifferenter omnes Artifices exemptos, etiamsi labor eorum levis sit, & concludunt esse expeditissimum, omnes Artifices habere excusatos a jejunio; & citant plures Auctores. Nihilominus communiter Aromatarii, Tonsores, Sartores, Pharmacopolæ non excusantur; item famuli sequentes dominum, nec valde gravati labore domestico.

30. Quid facere debet Confessarius cum eo, qui in conscientia sua credit se rationabiliter exemptum ab obligatione jejunii?

Resp. Non debet esse nimium rigidus erga pœnitentem, ne ipsum a bona fide, & probabili ratione, qua se credit a præcepto jejunii exemptum, avertat, atque ita in multa peccata præcipitem agat. Ita Cajetanus, & Layman citati a Bertau.

31. Quid facere debet Confessarius cum eo, qui confitetur se non jejunasse?

Resp. Debet eum interrogare, num fregerit per esum carnium, vel alterius cibi vetiti, vel solum per multiplicem comestionem cibi liciti: primo enim modo duplex peccatum commisit, secundo modo unicum tantum. In diebus tamen, in quibus quis tenetur jejunare tantum ex voto, manducando etiam carnes, unicum tantum peccatum commisit.

32. Qui sibi blanditur de exemptione a jejunio & causam diligenter non examinat, peccat-ne?

Resp.

Resp. Affirmative, quia adhibet negligentiam crassam & supinam in investigando valore rationabilis excusationis a præcepto.

33. Est-ne sufficiens causa exemptionis a jejunio, si quis Artifex hodie non laborans, crastina die laboraturus sit?

Resp. Cum Azorio, standum est ejus judicio: si enim ipse judicat hodiernum jejunium eum impediturum a labore crastino, non tenetur; si autem non impediat, tenetur.

34. Potest-ne quis apponere cibum illis, quos scit fracturos jejunium sine causa justa?

Resp. Si nulla sit causa rationabilis, qua ego obliget illis dare cibum, non possum; quia hoc foret præbere occasionem peccandi: si autem sit justa causa dandi, non pecco. Hinc coqui famuli, qui parant cibos domino non jejunaturo, non peccant; hoc enim tenentur præstare ratione famulatus, & officii, quæ actio de se licita est, licet dominus ea abutatur. Item caupo, qui apponit hospitibus cœnam, qui alioquin ipsum gravi injuria afficerent, vel apud alios cœnarent; tunc enim non cooperatur fractioni jejunii, sed nutritioni naturali; maxime ut damnum vitet: ita Sanchez. Ex usu tamen communiter recepto non potest in locis Catholicorum apponere carnes, nisi ei saltem probabiliter constet hospites justo titulo exemptos esse.

35. Pater-familias, & dominus peccant-ne apponendo filiis, vel famulis cibos ad fractionem jejunii sufficientes?

Resp. Peccant, nisi forte timeant ex hac ciborum negatione aliquod sibi grave damnum proventurum. Non tenentur tamen, ut bene notat Azorius, claudere comestibilia, & violenter impedire fractionem jejunii: sed diligentiam moralem adhibere, & cum charitate eos monere, ut Ecclesiæ obediant.

36. Si sit dubium, num aliquis habeat sufficientem excusationem a jejunio, nullus ex justitia tenetur eum monere, nisi sit Superior.

Propositiones damnatæ, ad hanc Sectionem reducendæ sunt.

Ab ALEXANDRO VII. 23. Frangens jejunium Ecclesiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, nisi ex contemptu, vel inobedientia hoc faciat; puta, quia non vult subjacere præcepto.

29. In die jejunii, qui sæpius modicum quid comedit, etsi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium.

30. Omnes Officiales, qui in Republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejunii; nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum jejunio.

31. Excusantur absolute a præcepto jejunii omnes illi, qui agunt iter equitando, utcumque iter agant, etiamsi iter necessarium non sit, etiamsi iter unius diei conficiant.

SECTIO II.

De Gula.

1. VIrtuti jejunii opponitur vitium gulæ; quod consistit in inordinato appetitu cibi, vel potus: hinc qui manducat extra necessitatem, & causam, vel aliquid pretiosius, & melius conditum, quam sua ferat conditio, vel aliquid plus cum levi damno suæ salutis, peccat tantum venialiter; qui vero prævidet grave damnum salutis, peccat mortaliter. Qui notabilem quantitatem pecuniæ insumit in cibo cum gravi damno suæ familiæ, ita ut reddat se impotentem ad satisfaciendum creditoribus, peccat mortaliter. Qui etiam talem ciborum quantitatem manducat, ex qua ipsi experientia constat cadere in peccatum mortale luxuriæ, peccat mortaliter, quia

quia ut satisfaciat appetitui gulæ, nihil ducit ponere se periculo proximo peccandi.

2. Aliquis qui plus solito manducat cibos, qui ei neque nocent, neque proficiunt, peccat-ne peccato gulæ?

Resp. Nisi adsit causa rationabilis, peccat venialiter; hæc autem causa rationabilis esse potest lætitia honestæ recreationis cum amico, vel urbanitatis, ne videatur incivilis recusando, quod ei anteponitur, cum ei manducare sit res indifferens, transit in bonam ex quocumque motivo bono superaddito.

3. Aliquis cum tanta aviditate manducat, ut devoret potius, quam manducet; item semper conqueritur de cibo male condito: peccat-ne?

Resp. Peccat venialiter, quia inordinatus est in manducando.

4. Infirmus, qui ob nimiam sitim bibit aquam, quam prævidet ei nocivam, peccat-ne?

Resp. Si videat multum fore nocivam, peccat mortaliter, nisi forte eum excuset inadvertentia, vel passio vehemens sitis, quæ ei videatur intolerabilis, si autem prævideat parum nocivam, peccat tantum venialiter.

5. Infirmus requirit cibos bene, & pretiose conditos ad excitandum appetitum, peccat-ne?

Resp. Titulo sanitatis eum excusarem a culpa.

6. Qui manducans, valde delectatur de cibo, peccat-ne?

Resp. Negative quia Deus delectabilitatem posuit in cibo, ut manducaretur. Ita Cajetanus: si tamen nimis avide, vel plus æquo manducaret, peccaret venialiter, ut dixi.

7. Qui tantum manducat, ut provocetur ad vomitum, pecccat-ne?

Resp. Aliqui volunt ipsum peccare mortaliter. Toletus tamen cum communi, sentit ipsum peccare venialiter; quia vomere non infert grave damnum saluti. Si tamen nimis manducat, ut evomat, ad sanandam aliquam infirmitatem,

nullum est peccatum, quia nimius cibus tunc est salutaris medicina.

8. Quid est ebrietas?

Resp. Est inordinatus appetitus & usus vini, ratione cujus quis se privat voluntarie usu rationis. Nomine vini intellige quidquid inebriare potest: hinc qui vinum numquam gustavit, nesciens illam quantitatem vini posse eum inebriare, si de facto inebrietur, non peccat peccato ebrietatis: sicuti etiam cui ab amico datur vinum aliqua qualitate inebriativa conditum: quia isti involuntarie, non voluntarie, usu rationis privantur.

9. Si quis plus æquo bibat, nesciens illam vini qualitatem posse eum inebriare, peccat-ne mortaliter?

Resp. Negative: quia ignorans facit: peccat tamen venialiter, quia bibit cum excessu; sicut venialiter peccat, qui bibit paulo largius solito ad lætitiam, vel quia vinum valde suave est; malitia enim mortalis ebrietatis consistit in deperditione voluntaria usus rationis; cujus quis dominus non est; nisi tamen quis ita bibendo, & rebibendo, exponeret se periculo proximo ebrietatis, quod quilibet declinare tenetur.

10. Infirmus, qui consulto Medico se inebriat sanitatis gratia, peccat-ne mortaliter?

Resp. Licet aliqui teneant hoc genus medicinæ non esse licitum: tamen Toletus cum communi sentit licitum esse, sicut licita sunt alia medicinæ genera causantia lætitiam; tunc enim solum materialiter, non formaliter, dicitur ebrius, cum non ob inordinatam vini delectationem privet se usu rationis, sed ob finem alioquin licitum; licet enim aliquo parvo tempore privare se usu rationis: ut diu cum sanitate eam exerceat.

11. Unus bibit cum aliquo excessu, ita ut sentiat capitis debilitatem cum aliqua objectorum alteratione, ita ut ei videantur omnia sur-

ſum atque deorſum verti, peccat-ne mortaliter?

Reſp. Non quia non eſt perfecta amiſſio uſus rationis, maxime ſi ſecurus ſit, quod inebriandus non eſt; vel ſi ad hoc nihil advertat, ut communiter in his caſibus ſolet contingere. Ita Cajetanus. Quod ſi advertat, & dubitet bibendo cum exceſſu poſſe inebriari, & nihilominus bibere, & rebibere velit, peccat mortaliter, quia ſe exponit periculo proximo ebrietatis.

12. Qualenam peccatum eſt alterum provocare ad bibendum?

Reſp. Cum advertentia, & intentione ebrietatis ſubſecuturæ eſt peccatum mortale, quia hic vere dicitur cooperari peccato mortali: ſine intentione, & advertentia, ſed ex motivo lætitiæ, quamvis ebrietas ſequatur, non eſt niſi veniale: nam ebrietas cenſetur per accidens advenire. Ita Layman.

13. Eſt-ne licitum alios invitare ſalutationibus vulgo Brindeſi, ad bibendum, vel illis correſpondere?

Reſp. Frequentes iſtæ ſalutationes, cum numquam ſint ſine exceſſu ſunt venialiter illicitæ: ſi fiant cum intentione inebriandi, mortaliter illicitæ ſunt.

14. Quis non correſpondens hujuſmodi ſalutationibus, ſubiturus periculum mortis, vel gravis injuriæ, ut apud Germanos, poteſt-ne illis correſpondere cum periculo ebrietatis ſecuturæ?

Reſp. Cum periculo mortis, vel gravis injuriæ licet; ſicuti licitum eſt ad ſuam ſanitatem recuperandam inebriare ſe. Ita Leſſius.

15. Eſt-ne licita cauſa alium inebriandi?

Reſp. Ad defenſionem vitæ, puta, cum quis aggreſſus a latronibus, vel militibus, aliter ſalvare ſe nequit, niſi hoſtes inebriando; ex hoc motivo ſuæ defenſionis, quæ primario intenditur, ratione cujus poteſt cum moderamine inculpatæ tutelæ eos occidere, ita & eos uſu rationis privare.

 16. Po-

16. Potest-ne quis dare ad bibendum illis, quos scit, velle inebriari?

Resp. Sine justa causa hoc fieri non potest, quia hoc forte subministraret materiam intemperantiæ: si adsit justa causa, licet: sic in famulis respectu domini, in tabernario respectu hospitum, ad evitandas eorum minas, vel querelas, vel aliud detrimentum, quia subministrare vinum ex officio est res indifferens, quo si quis abutatur, tribuendum est ejus malitiæ, & consequenter dator non cooperatur intemperantiæ actui: nisi materialiter. Ita Suarez, & Layman: Excipe tamen casum Superioris respectu subditi, domini respectu famuli, & Patris respectu filii, qui omnes cum teneantur vigilare, & cavere mala familiæ sibi commissæ, cooperantur eorum malitiæ: si non arcent quod arcere tenentur. Hoc tamen non debet præstari nimis rigide, & cum violentia, nisi cum filiis teneræ ætatis, qui adhuc degunt sub patria potestate; non autem cum emancipatis, qui suaviter corrigendi, & monendi sunt.

Propositiones damnatæ, ad hanc Sectionem reducendæ.

Ab ALEXANDRO VII. Non est evidens, quod consuetudo non comedendi ova, & lacticinia in Quadragesima obliget.

Ab INNOCENTIO XI. 8. Comedere, & bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem non est peccatum, modo non obsit valetudini: quia licite potest appetitus naturalis suis actibus frui.

CAPUT II.

De præcepto solvendi decimas.

1. DEcima est aliqua quantitas bonorum temporalium debita Ecclesiæ ministris in ipsorum

rum subsidium, & sustentationem; qui enim spiritualia seminant, juxta Apost. *ad Cor. 9.* temporalia metunt. Decima triplex est, personalis, prædialis, & mixta. Decima personalis est pars fructuum provenientium ex industria, & opera personæ, ut ex mercatura, venatione, piscatione, bello, & ludo, dum ex his quis percipit fructus, supra quos habet dominium. Decima prædialis, quæ dicitur etiam realis, est pars fructuum, qui ex prædiis proveniunt, ut triticum, vinum, oleum, & similia. Decima mixta est pars fructuum, qui proveniunt partim ex industria, & partim ex prædiis; ut fructus animalium, qui partim oriuntur ex pascuis, partim ex industria hominum: lac, lana, caseus, mel, cera, quæ ex apibus, & pecoribus colliguntur, & lucrum furni, quod fit a Pistore. Ex his omnibus juxta loci consuetudinem solvendæ sunt Ecclesiasticis decimæ.

2. Sunt-ne aliqui exempti a decimis?

Resp. Primo, exempti sunt a decimis illi omnes, qui sunt in loco, ubi non est mos ea solvendi; item ad decimas non tenentur, qui habent a Papa privilegium non solvendi: Colonus tamen illorum, si privilegium sit personale, tenetur solvere pro parte sua; secus si privilegium sit reale, quia tunc percipit fructus ex terra privilegiata. Secundo, decimas non debet solvere Clericus ex fructibus Ecclesiæ; nec de patrimonio, si servit illi Ecclesiæ, cui decimæ solvendæ sunt. Tertio, agricola non debet solvere decimas de eo, quod periit sine sua culpa gravi. Regulares etiam de bonis emptis non tenentur ad decimas, juxta sententiam Congregationis Concilii, relatam ab Alario. Si tamen prædia, quæ prius solvebant decimas, donentur Ecclesiæ, & ex ea donatione propria Ecclesia magnum damnum recipiat, transeunt cum onere, *capit. de Decimis*, Cajetanus; & Aragonius relati ab Alario.

3. In decimis solvendis deducuntur-ne impensa?

Resp. Quod in decimis personalibus deducuntur impensæ, juxta *Caput Pastoralis de Decimis*: in prædialibus non deducuntur impensæ, neque sementis, *capit. ex parte*, *&* *sequenti c. suo nobis*, *&* *c. Pastoralis, de decimis*.

4. Qui non solvit decimas, incurrit excommunicationem, non tamen ipso facto, sed post Judicis sententiam, Conc. Trident. *sess. 25. capit. 11. non sunt ferendi*; ubi ait: *Qui eas subtrahunt*, scilicet decimas, *aut impediunt, excommunicentur, nec ab hoc crimine, nisi plena restitutione secuta, absolvantur*. Navarrus tamen de decimis putat posse absolvi eum, qui juste impeditus decimas non solvit.

5. Cuinam solvendæ sunt decimæ?

Resp. Circa hoc nulla potest assignari regula communis; sed quandoque Parochiæ, quandoque Ecclesiæ, ubi recipiuntur Sacramenta; quandoque personæ in Ecclesiastica dignitate constitutæ, juxta consuetudinem legitimam in unoquoque loco præscriptam. De jure tamen communi debentur Ecclesiæ Parochiali, *capit. si de Parochia in 6.* Suarez tamen distinguit de decimis, quæ debentur ex fructibus animalium: hæ debentur propriæ Parochiæ, si in ea commorentur, & pascant: si vero alibi pascant, debentur illi Parochiæ pro rata temporis, quo ibi pascunt.

6. Decimas Papales tenetur-ne quis solvere ex fructibus totius Beneficii, cujus pars est extra Diœcesim, in qua imposita est decima Papalis?

Resp. Juxta Monetam *de decimis tit. 9.* adhuc tenetur, quia hæc decima non est onus prædiale, sed Ecclesiæ.

7. Si Laicus non solvit decimas, & prædium vendidit, contra quem habet actionem Rector Ecclesiæ?

Resp. Est in potestate Rectoris Ecclesiæ agere contra unum, vel contra alium. Est communis, ut testatur Azorius *in cap. cum sint homines de Decimis*, *&* *in cap. si eo in 6.*

8. Sub

8. Sub hoc præcepto ſolutionis decimarum veniunt etiam primitiæ, & oblationes: Primitia eſt prima pars fructuum, vel frugum, Deo offerenda juxta conſuetudinem loci: Oblatio idem eſt, quod decima: differt ſolum, quod oblatio offertur immediate Deo, & decima Miniſtris.

9. Ad quemnam ſpectant oblationes fidelium?

Reſp. Spectant ad Parochum intra limites ſuæ Parochiæ, licet pictura ſacra, cui fit oblatio, ſit in domo alicujus privati: item ſit fiat Capellæ, vel Altari extra Eccleſiam Parochialem, fundato tamen intra Parochiam. Sic Panorm. *in c. Theodoſius n.* 4. de ſtatu Monialium. Si hujuſmodi oblationes fiant in locis religioſis, iſtæ non cedunt Epiſcopo, aut Parocho; ſed ipſius loci Religioſis.

10. Quoſnam obligant oblationes?

Reſp. Ubi decimæ non ſunt, & Miniſtri Eccleſiæ aliunde non habent, unde vivant, obligatur major populi pars ad offerendum aliquid, juxta conſuetudinem legitime introductam, quæ habet vim legis: vel etiam ubi conſuetudo eſt offerendi aliquid in ſolemnitatibus, niſi hoc factum ſemper ſit per modum liberæ donationis, ut vult Sotus.

11. Sunt-ne quandoque alicujus valde ſceleſti oblationes rejiciendæ?

Reſp. Rejici debent oblationes peccantium notorie, & opprimentium pauperes, *c. oblationes diſtinct.* 90. Item raptorum Eccleſiarum, qui ſani non reſtituentes, cum poſſint, in morte impotentes reperiuntur, *c. ſuper eo de raptoribus*, nec uſurariorum, *c. quia in omnibus de uſuris*: nec meretricum, ne videatur Eccleſia favere peccato, juxta Divum Thomam: nec violantis immunitatem Eccleſiaſticam, qui emendari non vult; nec ſacrilegiorum, quouſque ad Communionem recipiantur; *c. de virtutibus* 11. Quoad primitias nihil remanet dicendum, niſi quod juxta Divum Thomam, quantitas pendet a dantis voluntate.

CAPUT III.

De Sacramentis in genere.

1. SAcramentum in genere est signum sacrum, quod non solum significat rem sacram, scilicet gratiam, sed infallibiliter eam producit, nisi apponatur impedimentum: Sacramenta novæ legis, in qua sumus, sunt septem, scilicet, Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema Unctio, Ordo, Matrimonium. Ea instituit Christus Dominus per potestatem excellentiæ, quam habet ratione unionis hypostaticæ. Finis autem institutionis fuit, ut illa tamquam instrumenta deservirent ad communicandam gratiam, & homines sanctificandos; ideoque ea instituit in rebus sensibilibus, ut se accommodaret humanæ naturæ, quæ per sensibilia acquirit cognitionem rerum spiritualium.

2. Quænam sunt essentialiter requisita ad Sacramenti constitutionem?

Resp. Tria, scilicet materia, forma, & intentio ministri.

3. Quisnam instituit materiam & formam Sacramentorum?

Resp. Christus Dominus, adeoque Ecclesia nequit eas immutare.

4. Quidnam habet rationem materiæ in Sacramentis, & quid formæ?

Resp. Res sensibilis habet rationem materiæ, & verba formæ; & Minister habet rationem causæ efficientis.

5. Quisnam est Minister ordinarius Sacramentorum?

Resp. Homines viatores, quibus Deus hanc potestatem contulit; quod si in aliquibus vitis Sanctorum legendis reperiatur Angelos, vel Beatos contulisse Sacramenta, hoc factum est extraordinarie, Deo dispensante.

6. Si

6. Si quis Minister dubitaret, utrum valide contulerit Sacramentum, quid tenetur facere?

Resp. Si dubium sit rationabile, grave, & prudens, debet illud reiterare cum conditione, sive mentaliter retenta, sive expressa per verba, puta, Si non es baptizatus, ego te baptizo, &c. Si autem sit scrupulus, & dubium leve, debet illud deponere, & nihil innovare; non enim est causa sufficiens reiterationis cum periculo rationabili reddendi Sacramentum nullum, & invalidum.

7. Est.ne necessaria in Ministro intentio conficiendi Sacramentum, ad hoc ut illud invalidum non sit?

Resp. Affirmative.

8. Quid & quotuplex est intentio?

Resp. Est actus liber voluntatis, quo illa se determinat ad aliquid faciendum, v. g. Volo baptizare. Intentionis species sunt tres, scilicet actualis, virtualis, & habitualis. Actualis est; cum quis faciendo rem aliquam, actu voluntatis vult, & determinat illam facere. Virtualis est, quæ persistit, & perseverat in aliquo opere incœpto virtute actualis præcedentis, non retractaræ; & hoc contingit, cum quis in exercitio alicujus rei, puta in baptizando, distractus ad alia; non habet actualem intentionem baptizandi; quia tamen antecedenter habuit, dicitur moraliter, & virtualiter perseverare. Habitualis est illa, cum res fit sine ulla, nec actuali, nec præcedenti intentione, quæ moveat, & determinat ad rem illum faciendum, quam solum facit ob consuetudinem; sicuti qui dormiens baptizaret.

4. Quænam harum intentionum necessaria est ad valorem Sacramenti?

Resp. 'Actualis est optima', virtualis sufficiens, habitualis nequaquam. Quia intentio requiritur ad hoc, ut quis revera humano modo dicatur operans: ad hoc autem ut humano modo operetur, requiritur, vel quod actu respiciat,

ciat, & velit facere id, quod facit, vel saltem quod antecedenter se determinaverit ad hoc faciendum, neque voluntatem retractaverit. Hoc totum obtinetur, vel per intentionem actualem, vel per virtualem; puta, quis indutus vestibus sacris egreditur e Sacristia, intendens Missam celebrare, incipit Sacram Liturgiam, inde, sicuti solet nostra infirmitas: distrahitur ad alia, & consecrat, Sacramentum hoc est valde confectum. Intentio habitualis non sufficit, quia sic homo non agit humano modo, ut solent dicere Sholastici, elective: sed solum profert verba sicuti psitacus, nihil omnino intendens.

10. Requiritur-ne, quod minister in statu gratiæ sit, ad hoc ut conficiat Sacramentum?

Resp. Non requiritur, ut conficiat valde; sed requiritur, ut conficiat licite: secus si existens in lethali conficiat Sacramentum, magnam ei infert irreverentiam, adeoque peccat lethaliter; habens ergo conscientiam lethalis, antequam conficiat Sacramentum, debet se disponere, vel per Pœnitentiam Sacramentale; vel, si non sit commoditas, per contritionem.

11. Potest-ne suscipi Sacramentum a Sacerdote, quem petens scit existere in peccato lethali?

Resp. Sine ulla necessitate petere Sacramentum ab ipso, qui non est minister ex officio, puta, simplex Confessarius, non vero Parochus est contra charitatem; quia sine urgenti necessitate inducitur alter ad peccandum: quod tamen intelligitur a Doctoribus, nisi Minister sponte sua hoc onus subire velit, quia si libere, & voluntarie se offert ad Sacramentum conficiendum, nulla afficitur injuria; cedit enim juri suo: Ita Cajetanus. Si autem sit Minister obligatus ex justitia ad Sacramenta ministranda, vel si necessitas urgat ad Sacramentum recipiendum, potest sine culpa ab eo exigi, & peti: tunc enim petens utitur jure suo; & si Minister est indispositus, sibi imputet, vel sibi consulat contritione.

12. Per-

12. Præcipitur-ne plus gratiæ, dum a meliori Ministro sumitur Sacramentum?

Resp. Negative, quia gratia datur intuitu meritorum Christi, cujus nomine agit Minister, non vero ob Ministri sanctitatem, quia solum potest conferre ad excitandam devotionem & pius motus in suscipiente, qui veneratur, & imitari contendere ministrantem.

13. Quomodo conferunt gratiam Sacramenta?

Resp. Eam conferunt ex opere operato, ac intuitu meritorum Christi Domini; opus ergo operantis, seu melior dispositio recipientis inservit majori intensioni gratiæ suscipiendæ, non vero gratiæ Sacramentali simpliciter.

14. Conferunt-ne Sacramenta aliquid aliud ultra gratiam sanctificantem?

Resp. Ex Divo Thoma; conferunt gratiam sacramentalem consistentem in auxiliis ordinariis ad obtinendum finem cujuscumque Sacramenti: qui finis, cum diversus fit in Sacramento diverso, trahit etiam ad se diversa auxilia conducentia ad illum; puta per Sacramentum Ordinis quis recipit auxilia ad munus sacrum recte obeundum, pro illo matrimonii auxilia ad prolem pie educandam. Ultra gratiam Sacramentalem, & sanctificantem, tria Sacramenta, scilicet Baptismus, Confirmatio, & Ordo, producunt characterem in anima recipientis.

15. Quid est character?

Resp. Est signum, impressio, nota, seu indicium discernens Baptizatum a non Baptizato, & inter Baptizatos discernere fidelem positum in uno ordine, ab alio fideli in diverso ordine collocato: & definitur qualitas spiritualis indelebilis, divinitus infusa animæ, per quam homo redditur idoneus ad recipiendum, sive administrandum Sacramentum, & ad exercendum alia opera ad cultum divinum spectantia. Hoc melius explicatur in singulis Sacramentis, cum in particulari describuntur: pro nunc sufficiat dicere,

quod per characterem Baptiſmi homo redditur capax ad reliqua Sacramenta recipienda, quorum non baptizatus eſt incapax: per Confirmationem proxime diſponitur ad actus fidei eliciendos, & eam fortiter proteſtandam coram infideli, & alia Sacramenta recipienda: per characterem Ordinis qualificatur ad debitum ſui Officii rite præſtandum, & munus Ordinis decenter exercendum.

16. Sunt-ne diverſæ ſpeciei hi tres characteres?

Reſp. Affirmative; dantur enim ad ſignificandam diverſam poteſtatem, & diverſa munera exercenda.

17. Deletur-ne character per peccatum mortale, aut mortem?

Reſp. Negative, ſed etiam in Beatis remanet ad coronam, & in damnatis ad ignominiam, & pœnam. Hinc ſi Sacerdos mortuus reſuſcitaret, iterum ordinandus non eſſet, & ex hac ratione hæc tria Sacramenta iterari non poſſunt.

Propoſitiones damnatæ, ad hanc Sectionem reducendæ.

Ab INNOCENTIO XI. Prima propoſitio; Non eſt illicitum in Sacramentis conferendis ſequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, niſi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi, hinc ſententia probabili tantum utendum non eſt in collatione Baptiſmi, Ordinis ſacerdotalis, aut Epiſcopalis.

29. Urgens metus gravis eſt cauſa juſta, Sacramentorum adminiſtrationem ſimulandi.

CAPUT IV.

De Sacramento Baptiſmi.

1. QUid eſt Sacramentum Baptiſmi?

Reſp. Eſt Sacramentum conſiſtens in exteriori

teriori corporis ablutione, facta per aquam naturalem cum certa verborum forma a Christo Domino instituta. Ejus effectus est spiritualiter regenerare hominem, qui, cum ob peccatum originale nascatur filius iræ, per gratiam Baptismalem renascitur filius, & amicus Dei.

2. Quotuplex est Baptismus?

Resp. Est triplex, scilicet sanguinis, flaminis & fluminis. Baptismus sanguinis est martyrium: fluminis est desiderium recipiendi Baptismum, cum est comoditas illud suscipiendi in re, fluminis est Baptismus supra descriptus, qui solus proprie est verum Sacramentum; reliqua autem sunt in supplementum, & defectum Baptismi fluminis. De hoc explicanda sunt, quæ ad materiam, formam, subjectum, ministrum, & affinitatem inde orientem, occurrunt.

3. Quare Sacramentum Baptismi dicitur janua Sacramentorum?

Resp. Quia sine ipso in re suscepto, neque validus, neque licitus est accessus ad reliqua Sacramenta.

4. Est-ne necessarium hoc Sacramentum ad salutem?

Resp. Est necessarium ad salutem necessitate medii in re, vel saltem in voto, si non sit commoditas suscipiendi in re. Talis necessitas arguitur ex Evangelio, ubi habetur: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non intrabit in Regnum Cœlorum.*

5. Si Turca, dum accedit ad Sacramentum Baptismi, moriatur antequam baptizetur, salvatur-ne?

Resp. Cum Suar. *tom.* 3. *de Sacram. dist.* 23. Si hic conscientiam peccati mortalis, non habet, vel si habet conscientiam lethalis, de eo tamen perfecte contritus sit, salvatur. Si autem sit in lethali, & attritus tantum, damnatur: quia est privilegium tantum Martyrii, & Sacramenti in re, de attrito facere contritum; non autem Sacramenti in voto.

6. Quæ-

6. Quænam diſpoſitio requiritur ad hoc, ut quis recipiat gratiam per Martyrium, ſupplens vice Baptiſmi?

Reſp. In pueris nulla requiritur diſpoſitio, ſed ſufficit, quod occidantur in odium fidei, & pro Chriſto moriantur, ſicuti Sancti Innocentes; in adulto vero habente conſcientiam lethalis, requiritur & deſiderium Baptiſmi fluminis, & attrito lethalium: Martyrium enim facit ipſum de attrito contritum.

7. Poteſt-ne differri Baptiſma Infantium?

Reſp. Cum Bonacina, ſi ſubſit rationabilis cauſa, remoto omni periculo, poteſt differri per ſpatium quinque, vel ſex dierum: quia tamen iſtud periculum eſt valde frequens, & facillime incurrendum reſpectu tenerrimæ illius ætatis; ideo parentes, qui nimium differunt, non poſſunt excuſari a lethali.

8. Quænam eſt materia Baptiſmatis.

Reſp. Materia remota Baptiſmi eſt aqua naturalis, qualis intelligitur aqua fluminis, fontis, pluviæ, & maris: non vero aqua artefacta, ut eſt aqua diſtillata ex roſis, floribus, herbis, ſulphure, aut humana ſaliva. Aqua naturalis mixta artificiali in tanta quantitate, ut auferat ſpeciem aquæ naturalis, ſeu eam naturaliter alterans, non eſt bona ad baptizandum; ſi autem ſit in modica quantitate, erit bona ad validum Baptiſmum. Juſculum, cerviſia, lutum, ſunt materia inepta; non enim retinent amplius naturam aquæ uſualis. Aquæ reſolutæ ex nive, glacie, tempeſtate, e contra ſunt materia apta: quia reſolutione acquirunt naturam aquæ uſualis: extra tamen caſum neceſſitatis utendo aqua impura, & modice alterata, ubi haberi poteſt pura, & benedicta, peccatur mortaliter ob magnam irreverentiam, quæ infertur Sacramento. Si quis dubitet de valore aquæ adhibitæ in caſu neceſſitatis, in quo uſus eſt aqua illa, quam primo præ manibus habuit; ſi puer poſtea convaleſcat, & du-

dubium sit rationabile, debet rebaptizari sub conditione.

9. Resp. Secundo, materia proxima est ablutio; quia tribus modis fieri potest, scilicet per immersionem, per aspersionem, & per infusionem juxta praxim cujuscumque Ecclesiæ; quolibet tamen modo abluatur Puer, adhibita vera forma, & cæteris requisitis, erit baptizatus.

10. Quanta quantitas aquæ necessaria est ad Baptismum rite peragendum?

Resp. Tanta est necessaria, quanta requiritur ab ablutionem illius partis corporis, supra quam cadit. Unde quatuor, vel quinque guttæ tantum, quæ non decurrunt, sufficientes non sunt ad validum Baptisma.

11. Quænam est forma Baptismi?

Resp. Ego te baptizo in Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen. Qui tamen relinqueret ly Ego, & ly Amen, valide baptizaret: tamen juxta Toletum peccaret.

12. Si quis voluntarie mutaret aliqua verba hujus formæ, peccaret-ne?

Resp. Certissimum est peccare mortaliter, quia facit contra usum Ecclesiæ in materia notabili, & gravi, etiam si baptizaret ritu Græco, scilicet, Baptizetur servus Christi in Nomine Patris, &c. Quo ad validitatem dico, quod si mutatio sit essentialis, ut verba aliquid aliud significent, nec est validus Baptismus; si autem mutatio sit accidentalis, puta, quia intervenit error grammaticalis, significationem in communi prudentum existimatione non varians Baptismus valet.

13. Si quæ fœmina baptizans diceret, ego te baptizo in Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, & Beatæ Virginis, valeret-ne Baptismus?

Resp. Ex Suarez, si ly, Et B. Virginis, addatur solum ex simplicitate, vel fœminili devotione, valet; si autem addatur, credendo, quod eodem modo concurrat Beata Virgo ad Baptismum,

mum, ſicuti Trinitas, Baptiſmus non valet; quia error eſt in ſubſtantia formæ.

14. Peccat ne qui baptizat in lingua vernacula, puta Italica, vel Gallica?

Reſp. Si ſit mulier, quæ melius intelligit hanc formam, quam Latinam, nullo modo peccat: ſi autem ſit Parochus, qui eſt miniſter ſolemnitatis, peccat, quia uſum Eccleſiæ non ſequitur ſine ulla neceſſitate.

15. Debent-ne eſſe ſimul ablutio, & prolatio verborum?

Reſp. Affirmative; nam in hoc Sacramento forma ſinnificat materiam ut præſentem. Dicitur enim: Ego te baptizo, hoc eſt abluo. Debet ergo ablutio in re corriſpondere verbis: ſed hoc non eſt ita nimis rigide, & ſcrupuloſe tenendum, ut eodem momento utraque incipiat, & abſolvatur, quod neceſſarium non eſt ad ſignificandam ſimultaneam præſentiam; ſed ſufficit, quod ſecundum: aliquas ſui partes ſint ſimul, ſcilicet, quod non finiatur ablutio, quin incœperit forma, vel e contra, prius non finiatur forma, quin incœperit ablutio. Imo addit Panormitanus, quod ſufficit etiam ſimultas moralis: puta, ſi ſtatim finita ablutione incipiat forma, non autem ſi longiori tempore una ab alia ſeparetur.

16. Quiſnam eſt capax Baptiſmi?

Reſp. Eſt omnis homo nondum baptizatus, ſive ante, ſive poſt uſum rationis, & quantum ad filios Chriſtianorum, baptizandi ſunt, etiam eorum parentibus invitis; quoad filios autem Paganorum, vel Hebræorum, ſi parentes ſint inviti, expectandus eſt uſus rationis: ſi autem puer, cum ad eum pervenerit, ſerio petat baptizati, explorata prius ejus voluntate, & conſtantia, baptizandus eſt, etiam parentibus invitis: quia in negotio Religionis puer eſt ſui juris; in dubio autem perfecti uſus rationis baptizandus eſt, ſi ſeptem annos habeat. Ita Layman.

17. Si alter ex Parentibus fidelis ſit, & al-

ter infidelis; poteſt-ne puer baptizasi, ſi exponatur ad Baptiſmum a parente fideli, invito altero infideli?

Reſp. Cum Suario; Affirmative, cum hoc ſit in favorem pueri; & in parentum diſſidio eligenda eſt ſententia, quæ eſt ipſis magis favorabilis, & utilis.

18. Puer mancipii infidelis, poſiti ſub ſervitute domini fidelis in terra Chriſtianorum, debet-ne invitis parentibus baptizari?

Reſp. Affirmative, quia cum naſcatur in conditione ſervili, eſt ſub dominio domini, non vero ſub illo parentum.

19. Si puer infidelis ſit morti proximus, poteſt-ne invitis, vel inſciis parentibus baptizari?

Reſp. Affirmative, quia ratione mortis tollitur periculum irreverentiæ, & injuriæ fidei, ſuſceptæ propter educationem ſub parente infideli, ratione cujus periculi maxime non licet eum baptizare; ſi prævideatur ſanitati reſtituendus.

20. Si puer baptizatus in tali periculo, ſanitati reſtituatur, quid faciendum erit?

Reſp. In terris Chriſtianorum vi arripiendus eſt a Parentibus, & Chriſtiano more educandus; per Baptiſmum enim factus eſt Eccleſiæ ſubditus, & filius: ideo ad hanc ſpectat ejus ſaluti conſulere. Item ſi quis bona fide, putans hoc ſibi licere, puerum infidelem ſurripiat, & baptizet, tenetur eum chriſtiane educare.

21. Debent-ne baptizari pueri illorum infidelium, qui aliquando Baptiſmum ſuſcepere, & poſtea in infidelitatem lapſi ſunt?

Reſp. Affirmative: quia lapſi in infidelitatem, propter characterem indelebilem Baptiſmi adhuc ſunt ſubditi Eccleſiæ, quæ de eorum infantibus, tamquam de ſubditorum filiis, diſponere poteſt.

22. Amentes, adulti, ſurdi, & muti baptizari-ne debent?

Reſp. Si quis perpetuo fuerit amens, computandus eſt in numero puerorum, & ideo baptizandus;

zandus ; si quis autem aliquando habuit rationis usum, & eo tempore Baptismum non petit, baptizandus non est, & si ei conferatur, non valet; quia, ut infra videbimus, non habet dispositiones requisitas ad Baptismum adultorum. Quantum ad surdum, & mutum, si videns alios baptizari, petat suo modo Baptismum, instruendus est in fide, quantum fieri potest, & deinde baptizandus.

23. Quænam dispositiones requiruntur in adulto baptizando.

Resp. Aliæ dispositiones requiruntur ad Baptismum valide recipiendum, seu ad characterem illius: aliæ ad illum recipiendum cum fructu, seu ad gratiam justificantem, & emundantem a peccato originali, & actualibus, si quæ sunt. Pro secundo effectu requiritur fides in Christum, & præcipua mysteria necessaria necessitate medii, scilicet fides Dei unius, & Trini existentis, Remuneratoris, Vindicis, & incarnati, propterea ante Baptismum de his debet instrui. Item requiritur saltem attritio supernaturalis de peccatis lethalibus antecedenter commissis: & pro utroque effectu requiritur intentio recipiendi Baptismum, & ingrediendi in Ecclesiam.

24. Si quis accedat sine attritione peccatorum lethalium antecedenter commissorum, vel cum affectu aliquo ad lethale, peccat-ne?

Resp. Affirmative, propter gravem irreverentiam, & injuriam, quam infert Sacramento. cum ejus effectum præcipuum abluendi animam impediat; neque eum consequitur, nisi cum recedit fictio, scilicet illa indispositio, elicit actum attritionis supernaturalis: neque in eo casu tenetur subdere clavibus peccata, Baptismum antecedentia, sed solum ea, quæ in Baptismi susceptione, & post illam commisit.

25. Infans monstruosus est-ne baptizandus?

Resp. Si foret certum illum habere animam rationalem, eo quod, puta, habet saltem caput

put humanum cum ſtomacho, baptizandus eſt abſolute; in dubio baptizandus eſt ſub conditione; & propterea addit Comitolus, quod ſi infans haberet caput ferinum, reliquum vero corpus humanum, quod adhuc conditionate baptizandus eſt, ſcilicet: Si es capax, ego te Baptizo: quia ut advertit Navarrus, ſi immineat periculum mortis, extra quem caſum differendum eſt Baptiſma, uſque dum clare appareat, num ſit homo.

26. Quomodo debet baptizari monſtrum natum cum duobus, vel tribus capitibus?

Reſp. Si cum duobus, vel tribus capitibus ſint duo, & tres ſtomachi invicem cohærentes, ac coagulati, tunc oportet illa capita diſtincte baptizare, ac ſi eſſent diſtincti homines; quia ex totidem capitibus, & ſtomachis clare apparet ibi totidem eſſe animas rationales. Si autem habeat ſolum geminata capita, non autem alia membra, cum rationabiliter dubitari poſſit, num ſit unus homo, vel duo, tunc duplex Baptiſmus conferendus eſt, unus, ſcilicet abſolute, alius vero ſub conditione, ſcilicet: Si non es baptizatus, ego te baptizo, &c.

27. Poſſunt-ne plures ſimul baptizari ſub una forma, dicendo: Ego vos baptizo?

Reſp. Affirmative, extra tamen caſum neceſſitatis hoc faciendum non eſt propter periculum, quod forma, & materia ſimul non coexiſtant, & fiat aliquod Sacramentum invalidum.

28. Poteſt-ne reiterari Baptiſmus?

Reſp. Reiterari non poteſt, & ex genere ſuo rebaptizare eſt peccatum mortale ſacrilegi, quia confertur Sacramento ſubjecto incapaci. Propterea in Jure Canonico, tam rebaptizatus, quam rebaptizatus fiunt irregulares, & in Jure Civili ſubjacent pœnæ mortis, quas pœnas incurrit, qui ſine juſta cauſa rebaptizat abſolute, non vero qui baptizat conditionate, putans juſtam cauſam eſſe rebaptizandi, cum revera non ſit: non videtur enim, quod ſcrupulus, vel igno-

rantia, tanta pœna punienda sit ab Ecclesia?

29. Quænam est justa causa rebaptizandi?

Resp. Grave, vel morale, & rationabile dubium, quod quis prima vice valide baptizatus non sit. Nec sufficit leve, vel metaphysicum dubium. Unde etsi quis non sit descriptus in libro Baptizatorum, dummodo sit natus, & educatus inter Catholicos apud Parentes, qui non sint pessimæ famæ, habet certitudinem moralem tantam, quæ impedit reiterationem Baptismi. Nec rebaptizandum censet Layman illum, de quo habetur testimonium oculare unius testis, licet fœminæ, dummodo hæc suspecta non sit, & aliud non obstet.

30. Sub conditione tamen baptizandi sunt, qui cum materia, & forma, aut intentione dubia sunt baptizati. Infantes etiam expositi, qui reperti sunt sine schedula testante de Baptismo. Et etiam pueri baptizati ab obstetricibus, & beneficis, quæ aliquando repertæ, vel fassæ sunt se ex ignorantia, vel malitia non rite baptizasse. Non licet ergo rebaptizare infantes omnes ob necessitatem baptizatos a fœminis cognatis, vel obstetricibus, quando istæ sunt bonæ famæ, & sufficienter instructæ censentur, quia tunc de valore Baptismi prudenter, & rationabiliter dubitari non potest. Layman tamen non audet damnare consuetudinem quorumdam Parochorum, qui cum experientia didicerint, non raro fœminas deceptas fuisse a diabolo in collatione Baptismi, rebaptizant infantes sub conditione, ob grave periculum animæ, ratione cujus cessat titulus irriverentiæ. Et Diana cum pluribus censet ob hoc periculum rebaptizandos esse sub conditione baptizatos ab Hæreticis licet sint adulti.

31. Peccat-ne Parochus non rebaptizando sub conditione eum, de quo est rationabile dubium juris, vel facti, num sit rite baptizatus?

Resp. Affirmative; quia tenetur liberare pro

proximum a periculo gravis mali, eum facile potest. Imo Layman censet eum peccare mortaliter, cum rogatus non adhibet diligentiam ad inquirendum de Baptismi valore, nisi hic aliunde habeat moralem certitudinem, & deprehendat, rogantem scrupulosum nimis esse.

32. Quisnam est Minister Baptismi?

Resp. In casu necessitatis est quicumque, sive homo, sive fœmina, sive Catholicus, sive Hæreticus, sive Paganus, habens usum rationis, & intendens facere id, quod facit Ecclesia: solemniter, & extra necessitatem est Sacerdos habens jurisdictionem Parochialem, vel commissionem: & ex commissione etiam Diaconus.

33. In casu necessitatis, si sit præsens Sacerdos, potest-ne Laicus licite baptizare?

Resp. Negative, & peccaret mortaliter, quia Laicus est Minister Sacramenti in defectu Sacerdotis: Eo ergo præsente usurpat officium illius, qui neque dare potest hanc licentiam, sine injuria sui Ordinis, & Sacramenti conferendi. Aliqui extendunt rationem peccati mortalis ad Laicum baptizantem in præsentia Diaconi; quod tamen non est adeo certum, cum Diaconus non sit Minister ex officio hujus Sacramenti.

34. Absente Sacerdote, præsentibus pluribus, debet-ne baptizare dignior, qui ibi reperitur?

Resp. Affirmative, & sic præferendus est Clericus laico, vir fœminæ, fidelis infideli. Istum autem ordinem non servare est peccatum tantum veniale, quandoque nullum, si inferior, & minus dignus melius sciat modum baptizandi, vel si ob decentiam, quod infans nondum sit ab utero Matris perfecte egressus, convenientius sit, quod fœmina baptizet.

35. Potest-ne Parochus extra casum necessitatis baptizare extra suam Parochiam?

Respond. Sine alterius Parochi, vel Episcopi licentia, vel Vicarii illius loci, non potest: & si hoc facit, peccat mortaliter, quia ju-

risdictionem alterius ingreditur, & perturbat.

36. Si nullus alius sit præsens, quam Pater, vel Mater, in casu necessitatis possunt-ne baptizare proprium Infantem?

Resp. Possunt, extra tamen necessitatem peccant mortaliter, si baptizent, & amittunt jus petendi debitum.

37. Quinam excluduntur a collatione Baptismi?

Resp. Omnes Angeli, sive boni, sive mali; Animæ separatæ, Infantes nondum habentes usum rationis, Amentes, Ebrii, & omnes, qui incapaces sunt scire id, quod agunt, & referre propriam intentionem ad id, in quo consistit substantia hujus Sacramenti.

38. Possunt-ne duo simul baptizare, itaut unus applicet materiam, & abluat; alter vero applicet formam, & proferat verba?

Resp. Negative: Quia non verificatur forma, scilicet, Ego te baptizo, & abluo, licet proferatur more Græcorum: Baptizetur servus Christi, vel baptizet te Christus; subintelligitur enim semper, Per me. Hurtadus tamen docet, quod in casu necessitatis sub conditione potest dari a duobus Baptisma, puta v. gr. ut vel mutus, vel nesciens formam abluat, & cœcus proferat verba; elapso tamen periculo docet iterum rebaptizari debere puerum sub conditione.

39. Quænam requiritur intentio in baptizante?

Resp. Requiritur intentio baptizandi secundum id, quod præscribit, & intendit Ecclesia, vel saltem faciendi id, quod faciunt Catholici; & licet quis hoc faceret intuitu lucri, peccaret quidem, & esset simoniacus, tamen Baptisma esset validum. In regionibus, in quibus cohabitant Hæretici cum Catholicis, sentit Gamachius esse validum Baptismum collatum sub intentione faciendi id, quod intendit Religio illa noviter ab Hæreticis excogitata, dummodo actualiter

licet habeat intentionem generalem faciendi id, quod Christus instituit, & vera Ecclesia sancivit; per hanc enim intentionem generalem corrigitur ille error particularis, qui est potius circa effectum Sacramenti, non circa rem, & substantiam ipsius.

40. Si quis putans baptizare puerum, baptizaret puellam, esset-ne validum hoc Baptisma?

Resp. Universaliter valet; quia intentio baptizantis cadit supra objectum præsens, capax Baptismi; sive autem sit puer, vel puella est semper objectum capax: & error hic accidentalis est, non tangens substantiam rei: Si autem hic habeat intentionem adeo restrictam, scilicet baptizandi masculum, & non fœminam, Baptisma non valeret, & baptizans peccaret mortaliter, quia non fungeretur bene, & recte munere suo.

41. Si quis non baptizaret aqua benedicta reperta in Fonte baptismali, sed alia aqua naturali, peccat-ne?

Resp. Qui utitur alia aqua, quam benedicta, in baptizando solemniter, peccat mortaliter, quia violat præceptum Ecclesiæ in materia gravissima: in baptizando autem privatim, & in casu necessitatis, nullum est peccatum.

42. Si quis est baptizatus privatim propter necessitatem, debent-ne ulterius in Ecclesia suppleri cæremoniæ?

Resp. Affirmative; si autem semel fuerint istæ cæremoniæ adhibitæ, non sunt reiterandæ, etiamsi esset reiterandum Baptisma, quod repertum fuit nullum, & invalidum.

43. Est-ne necessarium ad valorem Baptismi, quod interveniat Patrinus, qui teneat baptizandum ad Fontem?

Resp. Necessarium non est, sed sine gravi necessitate omitti non debet. Ex præcepto Concilii Tridentini debet Patrinus esse, vel unus tantum, vel una tantum, vel unus, & una.

44. Si Parentes plures assignentur ad infan-

tem tenendum, ſunt ne omnes Patrini?

Reſp. In tali caſu baptizans ex pluribus aſſignatis debet determinare duos, ne violetur id, quod eſt a Concilio præſcriptum, contra quod tamen facere, non eſt niſi peccatum veniale, juxta Sanchez; hæc enim prohibitio non eſt adeo gravis, ut obliget ſub lethali. Si autem Parochus baptizans, ex ignorantia, vel conniventia, nihil aliud determinet, omnes illi, qui tenent Creaturam, ſunt Patrini contrahentes affinitatem ſpiritualem modo infra deſcribendo: licet enim Concilium prohibeat pluralitatem Patrinorum, non tamen declarat nullam cognationem ſpiritualem, caſu quo fiat id: ita Sanchez.

45. Si nullus ſit aſſignatus ad tenendum Creaturam: neque a Parentibus, neque a Parocho, quiſnam contrahit cognationem ſpiritualem?

Reſp. Duæ opiniones allegantur a Sanchez, quarum prima mihi probabilior videtur, & eſt, quod omnes tangentes Creaturam, cum baptizatur, contrahunt; quia cum Concilium Tridentinum nihil circa hoc determinet, ſtandum erit rigori antiquorum Canonum, qui faciunt omnes contrahere, qui tangunt Creaturam, ſicuti apparet ex Capite ultimo de Cognatione ſpirituali in ſexto. Secunda reſponſio eſt, quod nullus contrahat, quia dum Tridentinum mandat determinari eos, qui teneant, dum nullus determinatur, nullus contrahit, quia non eſt poſita conditio ſtatuta a Concilio.

46. Si determinati a Parocho, vel a Parentibus ad Creaturam tenendam ad Fontem, illam non tangant: contrahunt ne cognationem ſpiritualem?

Reſp. Cum communi negative, niſi illam in veſtium extremitate ſaltem tangant. Sotus ſuſtinet in Baptiſmo adultorum ſufficere ſolam præſentiam, & deſtinationem, neque ullum requiri contactum. Verum non video hujus differentiæ rationem.

47. Eſt-ne neceſſarium, quod non ſolum tangatur Creatura, ſed etiam quod Patrini determinati reſpondeant ad Catechiſmum?

Reſp. Hoc neceſſarium non eſt, quia Canones facientes mentionem de hac cognatione ſpirituali non loquuntur de reſponſione, ſed ſolum de contactu: quod utique clarius elucet in Baptiſmo adulti, qui per ſe, non per alium reſpondet.

48. Si aſſignati ad tenendam Creaturam illam non tangant, ſed alii, iſti ſecundi non aſſignati contrahunt-ne cognationem ſpiritualem?

Reſp. Cum Sanchez, ſecundi contrahunt: quod videtur probabile.

49. Poteſt-ne contrahi hæc ſpiritualis cognatio per Procuratorem tenentem nomine alicujus abſentis?

Reſp. Authores in hoc ſunt hinc inde diviſi, & ſatis probabile eſt, quod non contrahant: quia iſta actio tenendi, & levandi a Fonte, perſonalis eſt; quod miniſterium non poteſt per alium ſuppleri. Verum conſuetudo, maxime in Principibus, eſt contraria. Procurator autem nullo modo contrahit, quia exercet hoc munus nomine alterius ſine onere contrahendi; unde nulla obligatio, & onus poteſt in eo oriri.

50. Si Parochus nolit ex juſta cauſa acceptare Patrinos determinatos a Parentibus, & alios ſubſtituat, quinam contrahunt cognationem ſpiritualem?

Reſp. Si determinati a Parentibus tangant, vere contrahunt: acceptatio enim Parochi non eſt conditio appoſita a Sacris Canonibus, ſed ſolum munus Parochi eſt videre, num ſint idonei.

51. Si nullus Patrinus aſſignetur a Parentibus, & aſſignetur unus a Parocho, contrahit-ne hic cognationem ſpiritualem?

Reſp. Affirmative: quia eſt munus Parochi providere, ut celebretur Baptiſmus cum omnibus cæremoniis ab Eccleſia ſtatutis, inter quas

una eſt, ut interveniat Patrinus. Hinc ſi nullus ſit aſſignatus a Parentibus, ſubſtitutus a Parocho, utpote legitime introductus, vere contrahit.

52. Quænam eſt cauſa legitima, ut Parochus non acceptet deſtinatos a Parentibus?

Reſp. Si habeant aliquem defectum canonicum, ſcilicet, ſi ſiant ambo mares, vel fœminæ, ſi eſſent Religioſi, vel Hæretici, quibus interdicitur ab Eccleſia munus, & Officium Patrini. Hinc, etſi tangeret, & levarent a Sacro Fonte, adhuc non contraherent, quia ſunt a Parocho legitime excluſi.

53. Si quis teneat Puerum ad Baptiſmum privatum domi, qui confertur in caſu neceſſitatis, contrahit-ne cognationem ſpiritualem?

Reſp. Sanchez docet, affirmativam & negativam opinionem eſſe ex æquo probabiles; affirmativa quidem, quia Baptiſmus privatus eſt verus Baptiſmus, neque Canones ullam faciunt differentiam inter privatum, & ſolemnem quoad hoc; negativa vero, quia cum munus, & officium Patrini contrahentis, ſit juxta cæremonias inſtitutas ab Eccleſia pro Baptiſmo ſolemni, in privato non habet locum, neque uſus conſuevit denominare Patrinum ſic private tenentem.

54 Puer private baptizatus in caſu neceſſitatis defertur ad Eccleſiam, ubi ſupplentur cæremoniæ: tenentes in tali ſolemnitate contrahuntne cognationem ſpiritualem?

Reſp. Negative, quia illæ cæremoniæ non ſunt Baptiſmus, neque regeneratio ſpiritualis, & hoc declaratum eſſe a Congregatione Cardinalium ſupra Concilium, teſtatur Laurentius Guadagno. Hinc ſi quis teneat Puerum in Baptiſmo, qui poſtea declaretur invalidus ob defectum aliquem eſſentialem, neque contrahit: in Baptiſmo autem dubio contrahit, quia in dubio tutior pars eligenda.

55. Puer Hebræi, vel Infidelis Idololatræ te-

netur

netur ad Sacrum Fontem a duobus deputatis a Parocho, contrahunt-ne isti cognationem spiritualem cum infideli?

Resp. Negative, quia cognatio spiritualis est relativa ad duas personas; cum ergo infidelis sit incapax cognationis spiritualis ex parte sui, eo quod cum non pertineat ad gremium Ecclesiæ, neque ligatur obligationibus inductis a Lege canonica; neque fidelis, qui est capax, contrahit, quia relativa sunt simul natura.

56. Quamnam obligationem habet Patrinus erga puerum, quem suscipit ad Fontem?

Resp. Habet obligationem illum erudiendi in spiritualibus, pertinentibus ad salutem. Panormitanus notat nunc apud Catholicos fere nullam habere obligationem, quia filii, si velint attendere, abunde habent hanc eruditionem a propriis Parochis.

57. Pater in gravi necessitate baptizat, vel tenet puerum proprium ad Baptisma; contrahit-ne impedimentum usus Matrimonii cum propria Uxore reddens illum illicitum?

Resp. Negative, quia tunc ob necessitatem bene & sancte operatur, sicque nulla pœna canonica est punibilis: Et sic declarasse recenset Laurentius Guadagno Joan. VIII. *in Capite Limina 30. quæst.* 1. Extra autem necessitatem, si per ignorantiam inculpabilem, qua ignoret hoc esse illicitum, vel per errorem nesciens a se baptizandum non esse suum filium, illum baptizet, nullum jus petendi debitum amittit ex eadem ratione, quia cum non interveniat culpa, neque juste potest puniri. Si autem scienter teneat, ex communi Doctorum opinione contra Suarez amittit jus petendi debitum.

58. Quænam est cognatio spiritualis, quæ contrahitur in Baptismo?

Resp. Est vinculum canonicum, quod oritur ratione regenerationis spiritualis, ex quo inter sic alligatos nequit contrahi Matrimonium, nisi posita dispensatione.

59. Inter quasnam personas contrahitur hæc cognatio spiritualis?

Resp. Primo inter Baptizantem, & Baptizatum; secundo inter susceptores Baptizati cum Baptizato, & vocatur Paternitas: tertio inter susceptores Baptizati, & Baptizantem, cum Patre, & Matre baptizati, & vocatur Compaternitas; fit post Concilium Tridentinum. Unde unus susceptor, seu Patrinus cum Matrina, qui levant puerum ad Fontem, nullam inter se cognationem spiritualem contrahunt. Hinc Maritus & Uxor si teneant puerum alterius ad Baptisma, nullum contrahunt impedimentum. Aliqui Doctores docent peccare venialiter, quia faciunt contra Jus Canonicum antiquum; quod tamen sicut ablatum fuit per Concilium Tridentinum, ita neque ulla incurritur culpa.

Propositiones damnatæ, ad hanc Sectionem reducendæ.

AB ALEXANDRO VIII.

27. Valuit aliquando Baptismus sub hac forma collatus: In nomine Patris, &c. prætermissis illis verbis, Ego te baptizo.

28. Valet Baptismus collatus a Ministro, qui omnem ritum externum, formamque baptizandi observat, intus vero in corde suo apud se resolvit: *Non intendo facere quod facit Ecclesia.*

CAPUT V.

De Sacramento Confirmationis.

1. QUid est Confirmatio?

Resp. Est Sacramentum novæ legis, quo homo Baptizatus, & viator inungitur per Sacrum Chrisma in fonte manu Episcopi sub præscripta verborum forma, ut confirmetur, & corroboretur in fide.

2. Est-

2. Eſt-ne Sacramentum neceſſarium ad ſalutem?

Reſp. Cum Bonacina, neque eſt neceſſarium neceſſitate medii, cum hæc neceſſitas ex Evangelio deduci non poſſit; neque neceſſitate præcepti; nullibi enim habetur hoc præceptum.

3. Qui ſcienter omitteret accipere hoc Sacramentum, peccaret-ne?

Reſp. Cum Suarez, ſi omiſſio fiat vel cum ſcandalo, vel cum contemptu, utique eſt peccatum lethale; ſine contemptu, & ſine ſcandalo, ob puram, & craſſam negligentiam in locis, ubi viget perſecutio Fidei, & neceſſitas illam fortiter proteſtandi, adhuc eſſet peccatum grave, quia privaret ſe remedio valde utili in tali circumſtantia ad ſalutem reportandam: extra iſtam circumſtantiam, Sotus, Victoria, Filliucius, Suarez, docent nullum eſſe peccatum, quia contra nullum præceptum quis facit, quod mihi videtur difficile, ſaltem quoad peccatum veniale acediæ ex torpore, & negligentia in re valde utili ad gratiam ſaltem augendam cum parvo, vel nullo incommodo. Sanctus Bonaventura, & S. Antoninus cum pluribus tenent eſſe peccatum grave, quia cum vita iſta plena tentationibus ſit, etiam contra fidem, deliberate omittens ſumere hoc Sacramentum, privat ſe medio utili, & facili, quo roboratur ad illas vincendas. Hinc peccat ſaltem contra charitatem erga ſe ipſum, animam propriam non præmuniens remedio a Chriſto Domino inſtituto, cum parvo incommodo contra nociva.

4. Quiſnam eſt Miniſter ordinarius hujus Sacramenti?

Reſp. Eſt ſolus Epiſcopus, qui in propria Diœceſi ſuos Diœceſanos licite confirmare poteſt: extra ſuam Diœceſim, vel in ſua Diœceſi non Diœceſanos valide, non vero licite confirmat, niſi de commiſſione Ordinarii illius, qui confirmare debet. Dixi, ordinarius; nam ut extraordinarius,

ex delegatione Summi Pontificis, simplex Sacerdos licite, & valide confirmare potest; non tamen Diaconus.

5. Episcopus potest-ne delegare Sacerdotem ad confirmandum suos subditos?

Resp. Negative, quia Episcopus potest delegare solum circa ea, quæ sunt jurisdictionis, non vero Ordinis, & officii.

6. Clericus habens epistolas dimissorias a suo Episcopo, ut possit ab alio ordinari; si non sit confirmatus, potest ne ab eodem ante ordinationem confirmari?

Resp. Affirmative, quia qui vult finem, vult etiam media necessaria ad finem, proinde Confirmationem ante Ordinationem. Hinc docet Bertau, quod potest etiam absolvi ab eodem ab irregularitate occulta, quia hæc absolutio est medium ad licite recipiendos Ordines.

7. Quænam est materia hujus Sacramenti?

Resp. Materia remota est Chrisma confectum ex oleo olivarum: & balsamo per Episcopum consecrato; quam tamen consecrationem, seu benedictionem, posse fieri a simplici Sacerdote de commissione Summi Pontificis, docet Suarez; proxima vero est unctio Chrismatis in fronte, ubi Chrismate formatur crux. qua miles Christianus roboratur hoc Sacramento; qui debet aperte eam in fronte portare ad confitendum Christum sine erubescentia, & timore?

8. Quænam est forma hujus Sacramenti?

Resp. Sunt verba hæc ab Episcopo prolata: Signo te signo Crucis, & confirmo te Chrismate salutis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Amen.

9. Quare post Confirmationem Episcopus dat alapam confirmato?

Resp. Ut confirmatus discat, quod deinceps debet patienter sustinere injurias, & tormenta sibi ab aliis ob Christi fidem illata.

10. Quodnam est subjectum capax hujus Sacramenti?

Resp.

Resp. Est quilibet baptizatus, quamvis esset amens, vel expers usus rationis, vel proxime moriturus, circumstantiæ enim istæ, cum non impediant effectus hujus Sacramenti, neque debent impedire ejus collationem.

11. Requiruntur-ne aliæ circumstantiæ ad validam, & licitam receptionem hujus Sacramenti?

Resp. Si confirmandus habeat usum rationis, debet esse in gratia, & si mane hoc Sacramentum conferatur, Filiucius putat esse valde decens, & conveniens, quod sit jejunus.

12. In quanam ætate debet quis confirmari?

Resp. Circa ætatem servandus est usus approbatus cuiuscumque Ecclesiæ; in primitiva enim Ecclesia ob graves, & imminentes persecutiones recipiebatur statim post Baptisma. In Hispania etiam nunc, ut refert Fernandez, confertur anno secundo ætatis. Apud nos mos est conferendi hoc Sacramentum habentibus usum rationis; proinde in ætate septem annorum, quo tempore, cum infantes sint capaces tentationis, premuniri debent, ne cadant. Quod etiam docetur a Catechismo jussu Concilii Tridentini edito.

13. Quinam sunt effectus Confirmationis?

Resp. Primo, gratia habitualis, & Sacramentalis, scilicet, cum jure ad habenda specialia auxilia ad vincendas tentationes contra fidem; secundo, character indelebilis, quo Christianus insignitur: & ideo ratione characteris iterari non potest Confirmatio.

14. Si quis scienter bis recipiat Confirmationem, peccat-ne, & incurrit aliquam pœnam canonicam?

Resp Peccat peccato sacrilegii: quantum ad pœnam, alii apud Sanchez volunt hunc esse irregularem, alii vero non, cum nullibi in Sacris Canonibus talis pœna reperiatur.

15. Quantum ad cognationem spiritualem, quæ ex Sacri Chrismatis susceptione oritur,

idem dicendum quod de Baptismo. Solum remanet dubium, an si quis non confirmatus alium teneat ad Confirmationem, adhuc cognationem contrahat. Authores apud Sanchez *de impedimentis Matrimonii* hinc inde sentiunt. Utraque Sententia est ex æquo probabilis: & quidem negativa, cum enim Ecclesia prohibeat, ut non confirmatus teneat ad Confirmationem, ille invalide tenet; ex actione autem invalida nihil sequitur.

CAPUT VI.

De Eucharistia.

1. HOc Sacramentum pluribus appellatur nominibus; & primo propter ejus excellentiam, quia continet in se auctorem omnium Sacramentorum, dicitur Sanctissimum & Venerabile Sacramentum; secundum dicitur Eucharistia, hoc est bona gratia, quia continet Jesum fontem omnium gratiarum; dicitur Communio, quia fideles manducantes idem Christi Corpus fiunt unum corpus mysticum Christi; dicitur Viaticum, quia præparat viam ad gloriam, & animam roborat, ut iter sanctæ æternitatis perficiat.

Est etiam Sacrificium, de cujus nominis significatione, & essentia dicemus in propria Sectione.

2. Quid est Eucharistia?

Resp. Est Sacramentum, in quo sub speciebus panis & vini consecrati, Corpus, Sanguis, Anima Christi, & Divinitas continentur ob nutrimentum spiritualis vitæ, in Baptismo receptæ, & ob illius conservationem & propagationem.

3. Quomodo differt Eucharistia ab aliis Sacramentis?

Resp. Differt præcipue per duo; primo, quod alia Sacramenta sunt signa sensibilia rei sacræ sanctificantis animam, scilicet gratiæ; Eucharistia autem non solum significat gratiam, sed Christum auctorem gratiarum. Secundo, quia nullum Sacramentum confert gratiam per modum cibi nutrientis, conservantis, & propagantis vitam spiritualem in Baptismo receptam, sicuti facit Eucharistia.

4. Quid docet Fides circa hoc Sacramentum?

Resp. Præcipue tria: primo, quod post verba consecrationis a Sacerdote prolata, substantia panis convertitur in Corpus Christi, & substantia vini convertitur in Sanguinem Christi, itaut nihil substantiæ panis & vini remaneat, sed sola accidentia, quæ vocantur species Sacramentales. Hæc actio conversiva panis & vini in Corpus & Sanguinem Christi vocatur Transubstantiatio. Secundo, docet sub speciebus panis esse substantiam Corporis Christi, & sub speciebus vini esse substantiam Sanguinis, & hæc quidem ibi reperiri ex vi verborum consecrationis, seu, ut loquuntur Theologi, formaliter, ceterum per concomitantiam sub speciebus panis est etiam Sanguis, & sub speciebus vini est etiam Corpus, & sub utriusque est Anima, & ejus Divinitas, atque adeo totus Christus Dominus: hinc tantum accipit, qui sub utraque specie communicat, quantum qui in altera solum. Tertio, docet Christum manere sub

spe-

ſpeciebus modo ſpirituali, hoc eſt totus in toto, & totus in qualibet parte minima, & ſenſibili ſpecierum, tam ante, quam poſt illarum diviſionem, & tamdiu manet ſub illis, quamdiu non corrumpitur.

5. Eſt-ne etiam tota Trinitas ſub ſpeciebus conſecratis?

Reſp. Eſt per circuminſeſſionem, ut loquuntur Theologi Scholaſtici, quatenus divinæ perſonæ propter identitatem, quam habent cum Divinitate, ſunt ubicumque eſt Divinitas.

SECTIO I.

De præcepto Communionis, & Viatici.

1. Eſt-ne hoc Sacramentum ad ſalutem neceſſarium?

Reſp. Reſpectu infantium, qui non pervenerunt ad uſum rationis, adeoque incapaces ſunt ſubjectionis ad aliquam legem, non eſt neceſſarium. Quoad adultos vero, qui jam pervenerunt, eſt neceſſarium neceſſitate præcepti poſitivi divini, contenti in Joanne, *c.6. Niſi manducaveritis carnem Filii hominis*, &c. Et præcepti Eccleſiaſtici, juxta ea, quæ mox dicenda ſunt.

2. Quo tempore obligatur quis recipere Euchariſtiam?

Reſp. De Jure Divino quis tenetur in articulo mortis: unde ſecundum antiquam conſuetudinem Eccleſiæ Viaticum traditur infirmis: ex quo colligitur, hoc præceptum receptum eſſe per Apoſtolicam traditionem. Suarez tamen putat, quod qui octo, aut decem diebus communicaſſet ante periculum mortis, eſſet ab obligatione hujus præcepti excuſatus. Tenemur etiam multoties in vita illud ſumere ob ſpiritualem corroborationem animæ: quia tamen tempus ſumendi non eſt a Chriſto declaratum, ideo ſtandum eſt Eccleſiæ præcepto, quod obligat ſingulos fideles ad communicandum ſemel ſaltem in anno, tempore Paſchatis, in propria Parochia, vel in Eccleſia

Metropolitana : Hoc autem tempus Paſchale non eſt reſtringendum ad tres dies feſtos Paſchæ , vel ad totum tempus Paſchale : ſed juxta conceſſionem Eugenii Tertii poteſt ſatisfieri huic Præcepto a Dominica Palmarum uſque ad octavam Paſchæ incluſive. Ubi autem conſuetudo obtinuit dilationem hujus temporis a prima Dominica Quadrageſimæ uſque ad Dominicam in Albis , adhuc quis ſatisfacit præcepto , ſi intra tale tempus communicet : ita Azorius.

3. A quanam ætate incipit obligatio ſumendi Euchariſtiam?

Reſp. Licet in hoc certa regula univerſalis dari nequeat , nihilominus juxta Bonacinam , neque incipit ante decimum annum , neque poſt decimum quintum communiter. Unde intra hoc tempus, judicio parentum , Confeſſarii , & Parochi , poteſt differri Communio , uſque dum habeatur prudens & ſufficiens judicium ad diſcernendum hunc panem cœleſtem a pane communi, & quotidiano.

4. Si quis culpabiliter, vel inculpabiliter tempore Paſchatis Communionem non ſumpſerit , poteſt-ne illam differre uſque ad annum ſequentem?

Reſp. Licet nonnulli Doctores affirment non teneri, quia elapſum eſt tempus obligationis : tamen affirmativa ſententia eſt certior , quia præceptum Eccleſiæ eſt virtualiter duplex ; primo ſcilicet, quod ultra annum non differatur Communio : ſecundo , aſſignatur tempus Paſchatis , tamquam convenientius , & decentius propter talium dierum ſolemnitatem : his ergo elapſis manet , & urget obligatio prima communicandi ſemel in anno . Et talis eſt uſus , & conſuetudo Eccleſiæ adſtringendi ſub cenſura fideles, non communicatos in Paſchate , ad Sacram Communionem ſumendam extra illud tempus , abſque eo quod expectetur ſubſequens Paſcha.

5. Si quis tempore Paſchatis culpabiliter

Com-

Communionem non accipit, est ne excommunicatus?

Resp. A jure est interdictus ab ingressu Ecclesiæ, & privatus Ecclesiastica sepultura: nihilominus solent Episcopi ad aliorum exemplum, & terrorem eos specialiter excommunicare.

6. Potest ne Confessarius differre ob causam, Paschalem Communionem sui pœnitentis?

Resp. Affirmative ex Alario *verbo Eucharistia*, qui citat pro se caput, *Omnis utriusque sexus, de pœnitentia, & remissione*.

7. Quo in loco tenetur quis sumere Communionem?

Resp. Extra tempus Paschale, in quacumque Ecclesia: ut vero satisfaciat præcepto annuæ Communionis in Paschate, debet communicare vel in propria Parochia, vel in alia Ecclesia de sui Parochi licentia, secus non satisfacit præcepto.

8. Quænam dispositiones requiruntur ad hoc, ut quis digne & cum fructu recipiat hoc Sacramentum?

Resp. Primo, ex parte animæ intentio actualis, vel virtualis communicandi; qui enim manducaret Hostiam ad sedandam famem, utique spiritualiter non manducaret. Secundo, status gratiæ: unde si quis habeat conscientiam peccati lethalis, debet prius confiteri; neque sufficit actus contritionis, nisi desit copia Confessarii, & urgeat necessitas communicandi. Tertio, quod non sit excommunicatus; per hanc enim pœnam separantem a fidelium communione, quis privatur passiva Sacramentorum receptione. Ex parte corporis requiritur, quod a media nocte antecedenti sit jejunus jejunio naturali; & non laboret tali morbo, quo particulam deglutire nequeat, vel sit periculum vomendi.

9. Quid facere debet ille, qui dum flectit genua ad Altare, recordatur alicujus peccati lethalis obliti in Confessione?

Resp.

Resp. Si sine scandalo recedere potest, & confiteri, tenetur hoc facere: si autem immineat scandalum, ut in publicis Communionibus, quæ fiunt in diebus solemnioribus, doleat quantum fieri potest, procurando actum contritionis, & proponat confiteri.

9. Est-ne talis obligatus confiteri data proxima occasione, & quamprimum?

Resp. Licet hoc laudabile sit, non tenetur tamen juxta Bertau, quia Tridentinum *sess.* 13. *cap.* 7. hoc præcipit Sacerdotibus, qui celebraverunt, non vero laicis, qui communicarunt.

10. Si quis injuste & nulliter excommunicatus sit, potest-ne accedere ad Communionem?

Resp. Ex Alario, qui citat pro se Navarrum, & Suarez, quod nulliter excommunicatus, cum in foro conscientiæ excommunicatus non sit, potest secreto communicare, si absit scandalum, scilicet non videatur censurarum contemptor; imo & publice in eo loco, in quo ignoratur excommunicatio.

11. Circa dispositiones corporis, jam dixi de jejunio naturali; sed dubium est, utrum si quis abluendo unam, vel alteram oris partem, guttam aquæ deglutiat, vel etiam parum cibi vespertini, qui remanserit in ore, possit Communionem accipere?

Resp. Affirmative: quia hæc deglutitur per modum salivæ, non vero per modum potus; ita etiam cibus relictus intra dentes, quia pertinet ad comestionem vespertinam.

12. Si quis detinens in ore ossa aliqua persici quid simile, inadvertenter illa deglutiat, potest-ne accedere ad Communionem?

Resp. Affirmative, quia ossa non habent rationem cibi; hoc autem est signum ad dignoscendum id, quod habet rationem cibi; & est illud, quod transit in substantiam aliti, & non emittitur, sicuti recipitur in stomacho; ossa autem emittuntur, sicuti recipiuntur. Hinc aliter

sensi Bononiæ de quadam Nobili Matrona, quæ mane ornans se, incaute deglutivit unionem, seu perlam: hæc enim nutrit, & non emittitur, sicuti recipitur.

13. Pollutio nocturna, & copula conjugalis causa prolis, vel reddendi debitum, impediuntne accessum ad Communionem?

Resp. Negative cum Alario, nisi reddant hominem ineptum ad res divinas, & spirituales devote peragendas, eo quod, puta, reliquerint phantasmata impura in mente, & distractionem magnam.

14. Idem-ne dicendum est de pollutione cum negligentia veniali, & de copula conjugali voluptatis gratia?

Resp. Tales prohiberi debent; ne accedant ad Communionem, ut dicit Sanctus Gregorius relatus a Divo Thoma *part. 3. quæstion. 80. articul. 7. ad secundum.* Multo magis id dicendum de fornicatione, aut pollutione voluntaria; si tamen adsit scandlaum. Communicans se post dicta peccata, per confessionem jam expiata, non peccaret lethaliter. Præhibitio enim hæc est de consilio, non de præcepto.

15. Qua hora potest quis sumere Communionem?

Resp. Quavis hora, dummodo sit jejunus: hora tamen congruentior est matutina juxta stylum Ecclesiæ.

16. Potest-ne quis in die Parasceves communicari Communione laica, quæ communiter omnibus fidelibus exhibetur?

Resp. Negative juxta Decretum Congregationis Rituum, relatum ab Alario, quæ statuit servandam esse consuetudinem Ecclesiæ universalis, quæ jam diu obtinuit, ut ea die non nisi infirmis Eucharistia ministretur.

17. Si quis probabiliter dubitet, quod media nox proxime transacta fuerit, cum ultimo aliquod comederit, vel biberit, potest-ne Communionem sumere?

Resp.

Resp. In æquali dubio non potest, quia possessio stat pro Communione, si tamen magis probabiliter existimet mediam noctem non fuisse elapsam, potest communicare, etiamsi habeat aliquam formidinem partis oppositæ; ita Alarius citans Sanchez. Ubi non est nisi unicum horologium, statim sonato primo pulsu horæ dimidiæ noctis, crastino communicaturus nihil potest edere, vel bibere.

18. Circa sumptionem Viatici, hæc occurrunt: Potest-ne infirmus pluries in eadem infirmitate sumere Communionem per modum Viatici?

Resp. Si sit eadem infirmitas, non potest: si autem infirmitas mutet statum, puta, si febri acutæ superveniat risipula, vel novus morbus, potest, quia tunc reperitur in novo mortis periculo, quapropter toties Viaticum sumere potest, quoties in novo mortis periculo constituitur. Si autem periculum duret octo, vel decem diebus, potest iterum communicari; post enim tantam dilationem fraudari non debet novo cibo spirituali contra novas tentationes. Ita Alarius, & Navarra.

19. Est necesse, quod infirmus, quia Viaticum sumit, sit jejunus?

Resp. Negative: ratione enim tante necessitatis animam corroborandi contra tentationes, noluit hanc obligationem, quæ infirmis nimis onerosa foret, inducere Ecclesia; & aliunde dispositio jejunii ad Communionem non est de jure Divino, sed tantum Ecclesiastico.

20. Publicis peccatoribus, puta usurariis, adulteris, & similibus, est-ne Viaticum denegandum?

Resp. Affirmative, nisi dent signa pœnitentiæ publicitus, & satisfaciant Ecclesiæ, & sint confessi, & occasiones peccandi ejiciant, sicuti Parochis Rituale præscribit.

21. Morte plectendis est-ne neganda Communio?

Resp.

Resp. Danda est, si sint aliunde dispositi, scilicet pœnitentes, & confessi: & talis est Urbis consuetudo eam concedendi ante quatuor horas, quam ducantur ad supplicium. Potest ipsis dari etiam post cibum, quando nec anticipari potest Communio, nec differri supplicium: ita Suarez, qui dum asserit posse in periculo mortis communicari non jejunum, addit, quod parum refert hoc mortis periculum provenire ab intrinseco, vel ab extrinseco; ubi autem consuetudo est in contrarium, scilicet denegandi Communionem, Judex non peccat, ait Victorinus, si non permittat eos communicari.

22. Est-ne dandum Viaticum perpetuo amentibus, & Dæmoniacis, seu obsessis?

Resp. Si amentes in fine vitæ rationis compotes fiant, & desiderium Communionis ostendant, & putentur in gratia, Communio eis neganda non est nisi forte esset periculum vomitus, aut contemptus; danda etiam est obsessis, nisi constet eos torqueri a Dæmone pro aliquo crimine, tunc enim habendi sint pro excommunicatis. Ita Alarius citans D. Thomam.

23. Peccat-ne semper mortaliter, qui Viaticum in mortis periculo sumere non vult?

Resp. Si hoc faciat citra contemptum, & scandalum, & prævie ad infirmitatem, puta, si duobus, vel tribus diebus antea communicatus sit, non peccat mortaliter. Imo Cajetanus vult eum neque peccare, si Communionem Paschalem sumpsit. Verum hæc sententia mihi videtur nimis ampla, & puto, quod saltem peccet contra charitatem sui, si in tempore tantæ necessitatis negligat uti remedio adeo salubri cum parvo incommodo.

24. Si Sacerdos non habet paratam aliam Hostiam ad communicandum infirmum, potest-ne dare partem suæ?

Resp. Affirmative ex Alario, qui etiam addit hoc fieri posse ex alia qualibet rationabili causa,

causa, puta ad communicandum sanum, qui aliunde communicari non potest. Ita Alarius cum pluribus. Numquam tamen, neque ad communicandum infirmum, neque sanum, potest quis extra Missam consecrare.

25. Si infirmus haberet maximam oris siccitatem, ratione cujus Hostiam deglutire non posset, nisi ei ministretur simul cum vino, posset-ne hoc fieri?

Resp. Cum Alario, qui citat Suarez, quod potest hoc fieri; nec refert, si prius aliquid vini descendat.

26. Si infirmus sumere non potest Viaticum ratione vomitus, potest-ne ad eum deferri Eucharistia, ut illam veneretur?

Resp. Negative, ex Decreto S. Pii V. & Congregationis Concilii, relato ab Alario.

27. Qui curam gerunt infirmi, & nolunt eum monere de Viatico sumendo, ne illum contristent, & sic augeant vim morbi, peccant-ne?

Resp. Peccant mortaliter, & maxime Tutor, Pater, Dominus, & Maritus, cæterique, qui præsunt respectu sui subditi, si non moneant in re tanti momenti: neque solum peccant non monendo in necessitate Viatici, sed etiam Communionis Paschalis, maxime si sciant eos non communicaturos, nisi moneantur.

28. Est-ne alius casus, in quo urgeat præceptum Communionis?

Resp. Affirmative, si scilicet ad vincendas graves tentationes prudentis judicio necessaria sit Communio, tunc monitus peccati mortaliter, si non communicet. Ita Alarius, & Valentia.

29. Quot modis recipi potest hoc Sacramentum?

Resp. Tribus modis, scilicet Sacramentaliter, ut cum recipiatur Corpus Christi, spiritualiter, cum scilicet quis recipit solum desiderio, non vero actu: tertio Sacramentaliter & spiritualiter, cum quis recipit & desiderio, & actu, & Sacramentum, & fructum Sacramenti.

Propositiones damnatæ, adhoc caput reducendæ.

Ab INNOCENTIO XI. 55. Præcepto Communionis annuæ satisfit per sacrilegam Domini manducationem.

56. Frequens Confessio & communio etiam in iis, qui gentiliter vivunt, est nota prædestinationis.

Ab ALEXANDRO VIII. 24. Sacrilegi sunt judicandi, qui jus ad Communionem percipiendam prætendunt, antequam condignam de delictis suis pœnitentiam egerint.

25. Similiter arcendi sunt a Sacra Communione, quibus nondum inest amor Dei purissimus, & omnis mixtionis expers.

SECTIO II.

De materia, forma, effiectibus, & Ministro Sacramenti Eucharistiæ.

1. QUænam est materia Corporis?

Resp. Est panis azymus apud Latinos, apud Græcos fermentatus. Panis debet esse ex tritico, vel ex iis, quæ a tritico generantur, scilicet *segala*. Excluduntur omnia legumina, insuper & hordeum & far; & qui in istis consecraret, peccaret mortaliter. Si in triticea farina sint modica quantitas alterius materiæ, adhuc licite quis ea utitur pro hostiis conficiendis. Panis debet esse factus aqua naturali, ut docet D. Thomas, quia aqua in farina ponitur tamquam pars substantialis panis. Panis pulverizatus non est materia hujus Sacramenti propter nimiam alterationem, ratione cujus non conservat amplius rationem panis usualis: Sacerdos Latinus apud Græcos nequit consecrare in fermentato: Græcus tamen apud Latinos indifferenter consecrare potest & in azymo, & in fermentato.

2. Quæ-

2. Quænam est materia Calicis?

Resp. Ex Tridentino est vinum de vite ex uvis expressum, cui admisceri debet modica quantitas aquæ, scilicet una aut altera gutta. Hinc nequit consecrari acetum, vel agresta: quia primum est vinum corruptum, & secundum nondum habet substantiam vini. Vinum acescens, seu quod incipit acescere, est quidem materia sufficiens Calicis, quia nondum amisit substantiam vini, sed tantum est in via ad amittendum: peccat tamen mortaliter Sacerdos, in eo consecrans. In necessitate licet consecrare in musto, recenter expresso ex uvis maturis, est enim verum vinum. Ita Divus Thomas. Vinum congelatum ex Suares est sufficiens materia, & consecratio in eo facta tenet. Si admisceatur vino consecrando acqua non naturalis, puta rosacea, consecratio tenet, quia aqua non est de necessitate Sacramenti, sed solum ad significandum mysterium. Peccat tamen Sacerdos mortaliter, hoc faciens contra usum communem Ecclesiæ. Si magno dolio vini admisceantur aliquæ guttæ consecratæ, licet aliqui existiment posse bibi: Suarius tamen sanius putat hoc reservandum esse ad pios usus propter reverentiam specierum consecratarum, quæ admixtæ sunt, propter quarum contactum & incorporationem totum vinum remanet benedictum.

3. Quæ aqua ponitur in Calice?

Resp. Non ponitur ex necessitate Sacramenti, ita ut, si non ponatur, materia sit inepta ad recipiendum Christi Sanguinem; sed ad significandam aquam, quæ simul cum Sanguine diffluxit a latere Christi Domini.

4. Quænam est forma essentiali hujus Sacramenti?

Resp. Forma essentialis quoad Corpus est, *Hoc est enim corpus meum*: quoad Sanguinem est, *Hic est enim Calix Sanguinis mei*. Ly *enim* est particula accidentalis adjuncta & apposita per

Di-

Divum Petrum, ut docet Bellarminus *libr.* 4. *cap.* 4. Reliqua verba expreſſiva effuſionis Sanguinis pro nobis ſunt de integritate ſubſtantiali hujus Sacramenti.

5. Qui relinqueret hoc verbum *enim*, vel alia verba, quæ ſunt de ſubſtantia, licet non de eſſentia conſecrationis, peccaret-ne?

Reſp. Si voluntarie hoc faceret, peccaret mortaliter; ſicuti etiam ſi mutaret formam hujus Sacramenti, eam proferendo per verba idem exprimentia: forma enim, & materia Sacramentorum, quæ ab Eccleſia præſcribuntur, ſunt ſub præcepto, non ſub conſilio.

6. Cum totum Corpus reperiatur ſub ſpeciebus Sanguinis, & totus Sanguis ſub ſpeciebus corporis, quare Chriſtus Dominus hoc Sacramentum ſub utraque ſpecie inſtituit?

Reſp. Primo, ad ſignificandum Sacrificium Crucis cruentum, in quo Corpus ſeparatum eſt a toto Sanguine. Secundo, cum inſtitutum ſit per modum refectionis ſpiritualis, ad eam perfecte ſignificandam aſſumi debent ſpecies cibi, & potus.

7. Quinam ſunt effectus Sacramenti Euchariſtiæ?

Reſp. Primo, augere gratiam in recipiente Sacramentum: eſt enim per modum cibi ſpiritualiter corroborantis, & nutrientis. Secundo, præſervare a peccatis, non ſolum venialibus, ſed etiam mortalibus; cum enim roboret animam, debet illam perſeverare a venialibus, quæ debilitant, & a mortalibus, quæ occidunt vitam ſpiritualem animæ. Hinc trahi auxilia ſpecialia, congrua loco, tempori, occaſioni; ad vincendas tentationes, & reprimendum ſenſum, ad virtutes exercendas, & vitia fuganda; hoc enim eſt ſpiritualiter roborare animam, facere totum id reſpectu vitæ ſpiritualis, quod facit cibus reſpectu materialis. Tertio, delet peccata venialia, & mortalia, oblita ſi fuerint.

8. Quan-

8. Quandonam hoc Sacramentum auget gratiam?

Resp. Ex Cajetano, quoad usque durat Christus sub speciebus, continuo gratiam auget, & uberiorem confert, si crescat fervor, & devotio recipientis. Alii vero recentiores existimant, quod in istanti, in quo deglutiuntur species, & transeunt ad stomachum: tunc enim proprie, & in rigore dicitur Christus manducari. Hinc qui tamdiu in ore species retineret, ut ipsæ alterarentur, & corrumperentur, non reciperet gratiam Sacramentalem; non verificaretur enim manducatio Christi, proinde neque promissio gratiæ facta manducanti, juxta illud; *Qui manducat me, & ipse vivet propter me.*

9. Qui reciperet majorem Hostiam, vel plures parvas simul, reciperet-ne majorem gratiam?

Resp. Quoad opus operatum non reciperet plus gratiæ, quia omnes particulæ ab eodem manducatæ habent rationem unius refectionis spiritualis; quoad opus operantis, facile est, quod plus gratiæ recipiat, quia major quantitas specierum plus durat sine alteratione, adeoque præsentia Christi diuturnior majorem gratiam causabit juxta proportionem devotionis & fervoris, quo communicatus se gerit.

10. Qui communicat sub utraque specie, recipit-ne plus gratiæ, quam Laicus communicans sub specie Panis tantum?

Resp. Per se loquendo, non plus gratiæ recipitur ab uno, quam ab alio: totus enim Christus æqualiter sub alterutra, ac sub utraque specie continetur. Alii tamen tenent, quod plus gratiæ recipiatur a communicante sub utraque specie, quia perfectior refectio est sub specie panis & vini, quam illa sub specie panis tantum. Prima sententia videtur mihi probabilior, quia causa gratiæ est Christus, & cum species Pani contineant Sanguinem, æque reficiunt si divisim, ac si unitim sumantur. Hoc certum est ex Tridentino, nul-

la gratia necessariam ad salutem, defraudari eos qui unam speciem solum sumunt.

11. Potest-ne Laicus tangere hostiam consecratam?

Resp. Ex Divo Thoma relato ab Alario, in casu necessitatis, puta quia in terram decidat, neque sit Sacerdos, aut Diaconus, qui eam elevet, potest eam tangere, etiamsi Laicus esset in mortali. Hac eadem sententia utendum putavi, cum vel casu, vel incuria Sacerdotis particula decidat inter ubera mulieris: ad consulendum enim puritati, decentius putarem, quod mulier sua manu eam tangeret, quam Sacerdos.

12. Quisnam est Minister ordinarius hujus Sacramenti?

Resp. Sacerdos jurisdictionem habens Parochialem erga suos subditos, vel alii de permissione illius, vel etiam Diaconus jubente Parocho, qui vel fatigatus, vel occupatus in alio Sacro Ministerio, hoc non potest præstare. Hinc si simplex Sacerdos Eucharistiam minister sine permissione Parochi, peccat mortaliter; sufficit autem licentia tacita, seu bona fides, qua putetur Parochus recte habiturum, quod factum est. Sic Alarius citans plures. Valentia ab eodem citatus tenet, quod præsente, & eo reclamante, potest communicare eum, cui Parochus inique negaret Eucharistiam petenti, & ea indigenti. Verum malitia Parochi in hoc casu debet esse omnino evidens & certa, ita ut non sit locus dubitandi, quod eam negat ex justo motivo.

13. Regulares ex privilegio ministrare possunt Eucharistiam cuicumque accedenti extra diem Paschatis. Diana tamen tenet, quod dies Paschatis intelligenda est formaliter pro Communione Paschali: & sic a die Palmarum ad Dominicam in Albis inclusive, remittere debent ad Parochos eos, qui communicant ad satisfaciendum præcepto. Optima tamen & laudabilis est consuetudo Regularium, qui in solemnitate

tate Paschali tobaleas pro communione laicali non ponunt. Nihilominus si Communio Paschalis impleta sit, vel sit intra debitum tempus implenda, non peccant mortaliter Regulares, qui piam aliquam personam communicant, neque incidunt in excommunicationem. Ita Alarius.

14. Poteſt-ne aliquando negari Communio peccatori eam petenti?

Reſp. Primo, ſi peccator publicus ſit, & petat publice, denegari ei debet; ſi autem peccator publicus ſit, & occultam pœnitentiam egerit, confeſſus nempe ſit, & dederit ſigna veri doloris; nihilominus ob ſcandalum neganda eſt ei Communio, donec publice ſatisfaciat: niſi forte ſit in periculo proximo mortis. Tunc enim ſufficiet, ut ſigna veri doloris det aſtantibus, & pro temporis opportunitate ſatisfaciat quantum poteſt. Sotus tamen relatus ab Alario tenet, quod quando quis eſt peccator publicus, & notorius notorietate juris, & ſententiæ, & alio migrat, ubi chriſtiane vivit, huic publice accedenti conferendum eſt Sacramentum, ſi vero peccator publicus ſecreto emendatus, ſecreto petat, huic concedenda eſt Communio. Addit tamen Suarez, quod in hoc caſu Communio adeo debet eſſe occulta, ut poſtea divulganda non ſit.

15. Si quis ſolum in Confeſſione ſciat occultum ſtatum malum alicujus exiſtentis in lethali, poteſt-ne ei miniſtrare Sacramentum Euchariſtiæ?

Reſp. Si aliunde non habeat cauſam ſufficientem denegandi Communionem, non poteſt eam denegare ex ſcientia & cognatione habita tantum in Confeſſione, in nullo enim caſu licet ſigillum Confeſſionis violare, & uti ſcientia Confeſſionis pro non facienda actione, ſi aliter poneretur.

16. Poteſt-ne Sacerdos ſibi miniſtrare Euchariſtiam?

Reſp. Cum Alario & Diana, in caſu neceſſi-

tatis sibi ministrare potest, Hoc enim Sacramentum non requirit ministrum personaliter distinctum a suscipiente; & de facto Sacerdotes se communicant in Parasceve. Intellige ergo, quod si sit magnum Festum, & sacrificare non possit, vel etiam alia die magnæ devotionis causa, & non sit alius ministrans, poterit sibi hanc ministrare, ne fraudetur fructu tanti Sacramenti, dummodo absit scandalum, & non sit alius Sacerdos.

17. Existente Diacono, & eo deferente Viaticum ad parochum, debet ne ille sumere Viaticum propriis manibus, an vero a Diacono?

Resp. Præpositus a Diana citatus docet ipsum debere sumere a Diacono: Durandus vero docet, quod eo asportato ad Sacerdotem moribundum, debet ille propriis manibus sibi ministrare; & hoc tamquam probabilius tenet Diana.

18. Ministrans Eucharistiam in lethali peccat-ne mortaliter?

Resp. Cum Divo Thoma affirmative, quia ministrare Sacramentum est actus Ordinis, qui versatur circa Sacramentum omnium Sacramentorum, quapropter operatur graviter contra reverentiam debitam, illud ministrans in lethali. Vasquez, quem sequitur Diana, tenet eum mortaliter non peccare, quia Sacramentum ministrare non est illud conficere, & proinde non est minister Christi ad gratiam causandam, sed solum applicat id, quod causat gratiam; & addit, quod sicuti peccator tangens Christum in terris existentem, non propterea peccavit mortaliter; sic neque minister eum tangens sub speciebus; nihilominus, ad summum, vix hoc probabile puto de ministro necessitatis, cum deest alius idoneus, qui ministret Eucharistiam; non autem de ministro ordinario, & solemnitatis.

19. Potest-ne in articulo mortis, deficiente alio ministro, quis petere & recipere Viaticum a Saoerdote excommunicato, vel hæretico?

Resp. Si adsit scandalum, & Religionis infamia,

mia, vel si ex hoc actu quis videretur, aut censurarum contemptor, aut a Catholica Fide ad sectam hæreticam transiens, hoc fieri non posset; hinc quia semper aliquid horum intervenit, non admitto sententiam asserentium, infirmum non potentem alia Sacramenta sumere, posse ab hæretico deferente Viaticum illud accipere ratione summæ necessitatis, quæ non habet legem.

20. Quomodo deferenda est Eucharistia ad Infirmum?

Resp. Deferenda est in habitu Ecclesiastico, scilicet saltem cum Superpelliceo & Stola, lumine præcedente. Non est tamen improbabile, quod si iter longum faciendum est, cum defertur ad rusticos procul ab omni Ecclesia, tempore hyemali & pluviæ, sine irreverentia possit Sacerdos in Pyxide, vel involutam in Corporali in sinu suo clam deferre; ubi tamen hæc consuetudo introducta non est, hic usus nullo modo debet permitti. In locis hæreticorum hoc est certius, & ut referunt, qui apud ipsos degerunt, iste modus deferendi est continuo usitatus. Bonacina putat in casu necessitatis, & præciso scandalo, Eucharistiam porrigi posse etiam sine Superpelliceo, & Stola. In eadem autem necessitate communicandi infirmum non licet sine vestibus sacris consecrare. Debet insuper Sacerdos deferre Viaticum recitando pias preces ab Ecclesia consuetas in hujusmodi delatione; insuper incedere cum gravitate, & modestia; & licet in necessitate festinare debeat, ne infirmus decedat sine Viatico; non tamen præstat sic veste sacra indutum currere, sicuti currere debet, ut ait S. Thomas, in casu ministrandi Baptismum, vel Pœnitentiam. Ubi est consuetudo, potest etiam Sacerdos ob nimiam loci distantiam, illam deferre super equum mansuetum, ex quo non fit periculum lapsus; non licet tamen Pyxidem dare portandam a laico: sed potius si Parochus sit fatigatus, debet eam portare in bursa a collo decenter pendente.

21. Poteſt-ne tempore peſtis porrigi Euchariſtia medio aliquo inſtrumento, vel deponi in ſcutella, ut ab ægro ſumatur?

Reſp. Cum Bonacina, hoc non licet, ſed manu porrigenda eſt, nonnulli tamen apud Dianam putant, præciſo ſcandalo, & periculo lapſus in terram, poſſe per inſtrumentum rite confectum ad hunc uſum porrigi.

22. Peccat-ne, qui Euchariſtiam miniſtrat ſine precibus antecedenter juxta Eccleſiæ ritum conſuetis?

Reſp. Citra contemptum & ſcandalum, hic peccat ſaltem venialiter: ſi autem ſine veſte ſacra, lumine, & præviis orationibus Euchariſtiam miniſtraret, nullo modo excuſarem eum a lethali.

23. Conſecratione facta poſſunt-ne particulæ conſecratæ tribui alteri Sacerdoti, ut expeditius populum expectantem communicet?

Reſp. Negative, quia tam hoſtiæ parvæ, quam magnæ ſpectant ad unam, & eamdem victimam, circa quam omnia perfecte completa non ſunt ante ſumptionem Sacerdotis; omnes enim oblationes, benedictiones, & orationes ſubſequentes pertinent tam ad hoſtiam magnam, quam ad particulas; & ſicuti Sacerdos nequit dare partem hoſtiæ magnæ populo, antequam ipſe ſumpſerit; ita neque permittere, quod parvæ diſtribuantur. Qui aliter facit, eum cenſet peccare mortaliter Card. de Lugo; in neceſſitate eum excuſat ab omni peccato Tambur. de Sacrif. Miſſ. cap. 6.

24. Paſtor, qui tempore peſtis ob mortis periculum Communionem non dat in extremo vitæ, peccat-ne mortaliter?

Reſp. Affirmative, & quidem contra juſtitiam, & charitatem; Sacerdos vero, qui Paſtor non eſt, & abſente, vel nolente Parocho, vocatur ad Viaticum miniſtrandum, ſi neget miniſtrare, peccat ſolum contra charitatem.

25. Ubinam aſſervanda eſt Euchariſtia?

Reſp. Debet aſſervari in qualibet Eccleſia Parochia-

rochia-

rochiali, ut eam commode Parochus ad Infirmos deferre possit. Debet insuper retineri in Pyxide, quæ de necessitate non debet esse benedicta; nec potest retineri in Sacellis nobilium, vel in Choro Monialium, vel intra septa Monasterii, ut præcipit Tridentinum.

26. Si ob gravem culpam Parochi lampas per diem, vel noctem, non ardeat ante Venerabile Sacramentum, peccat-ne mortaliter;

Resp. Affirmative, non autem si per horam tantum, ratione parvitatis materiæ.

27. Hæc de ministro distributionis: nunc autem de ministro consecrationis, qui est solus Sacerdos valide ordinatus.

SECTIO III.

De Eucharistia, ut Sacrificium est.

1. QUare Sacrificium Eucharisticum dicitur Missa?

Resp. Ex Divo Thoma, quia hæc Sacrosancta Hostia fuit nobis a Deo missa pro redemptione hominum, & nos iterum remittimus illam ad Deum ministerio Sacerdotum; hinc puto melius judicare, quantum ad nominis etymologiam, quod hoc nomen Missa derivatum sit a verbo latino Mitto, ita ut idem sit Missa, quod missio, quam quod derivatum sit a verbo Hebraico Missach, quod idem significat, ac oblatio, vel munus voluntarium, Deo oblatum.

2. Quid est Missa?

Resp. Est Sacrificium consistens in consecratione Panis & Vini, & est actus latriæ, qui fit in recognitionem supremi dominii Dei, & in signum nostræ servitutis.

3. Quisnam instituit Missam?

Resp. Christus Dominus in ultima Cœna, cui Ecclesia successive sancte & prudenter adjunxit aliquas cæremonias & preces, ad hoc ut majori

cum reverentia & fructu Sacerdotis, & adstantium celebretur.

4. Quot sunt partes essentiales Sacrificii Missæ?

Resp. Sunt tres, scilicet oblatio, consecratio, & consumptio: oblatio duplex est, altera panis, & vini, quæ fit in offertorio; altera post consecrationem, qua offertur Corpus Christi, & ejus Sanguis Patri Æterno, & hæc est essentialis; prima enim ad hanc secundam ordinatur. Consecratio est actio, qua fit res sacra, scilicet qua Sacerdos nomine Christi, dum dicit, Hoc est Corpus meum, convertit panem in Corpus Christi, & vinum in Sanguinem. Consumptio, seu consummatio est actio, qua Corpus & Sanguis Christi positum per consecrationem, & oblationem in honorem Dei, & animarum salutem, manducando destruitur, & cessat esse sub illis speciebus, sub quibus antecedenter erat.

5. Quotuplex est Sacrificium Missæ?

Resp. Triplex, propitiatorium, impetratorium, & satisfactorium. Dicitur propitiatorium, quatenus confert offerenti augmentum gratiæ, & auxilii ejusdem, nisi ponatur obex ad contritionem, & amorem Dei super omnia eliciendum, & etiam secundum se, ex D. Th. in 4. dist. 12. q. 1. ad 1. delet venialia ex consequenti. Dicitur impetratorium, quia impetrat nobis a Deo beneficia spiritualia, & temporalia; & licet non semper Deus succurrat nostris necessitatibus, pro quibus oratur in Missa, hoc ideo fit, quia non semper expedit animarum saluti sic præsto esse. Dicitur satisfactorium, quia satisfacit pro pœna debita in Purgatorio pro peccatis mortalibus, & venialibus deletis per gratiam quoad culpam, non quoad totam rationem pœnæ. Hinc effectus Sacrificii Missæ sunt etiam tres, primus scilicet augere gratiam, secundus impetrare quæ petimus, tertius satisfacere pro peccatis: ibi autem effectus magis, vel minus communicantur, juxta mensuram devotionis, & dispositionis sanctæ, in qua reperitur Sacerdos.

SECTIO IV.

De offerrente Sacrificium Missæ.

1. QUot sunt offerentes Sacrificium Missæ? Resp. Tres; nam primus offerens est Christus, qui sempiternum habet Sacerdotium; secundus est Sacerdos; tertius sunt, qui dederunt eleemosynam pro Sacrificio, qui offerunt etiamsi ipsi per Sacerdotem sacrificantem, relate ad quos in Canone dicitur: *Vel offerunt*; demum adstantes omnes.

2. Quales sunt dispositiones requisitæ ex parte Sacerdotis offerentis ad Sacrificium fructuose offerendum?

Resp. Ex parte corporis debet esse jejunus; ex parte animæ debet esse rite ordinatus, non suspensus, non excommunicatus, non irregularis, non cum conscientia alicujus lethalis, & demum cum intentione celebrandi, sine quibus dispositionibus peccat mortaliter offerens Sacrificium & si non sit rite ordinatus, nec valide, nec licite offert, ut etiam si non habeat saltem virtualem intentionem celebrandi. Præterea debet præparare se aliquibus precibus ad celebrandum, & ad colligendum animum pro reverentia tanti Sacrificii, & postea gratias agere: insuper antea recitare Matutinum illius diei: quæ tamen, cum sint sub consilio, non sub præcepto, ad peccatum mortale non obligant, nisi forte ratione scandali. Celebrare ante Matutinum recitatum, ab aliquibus notatur sub mortali, plerique dicunt, sine causa esse tantum veniales quod existimo magis probabile, cum nullibi reperiatur tam grave præceptum sub comminatione mortis æternæ. Causa sufficiens esse potest necessitas studendi, scribendi, aut aliud simile exercitium Clericis decens & licitum, & multo magis officium pietatis erga proximum exercendum, puta visitare infirmum, illi inservire, catechizare ignorantem, vel quid si-

mile ; quæ opera sunt optimæ dispositiones, & præparationes ad celebrandum.

3. Quando quis est in lethali, peccat-ne semper mortaliter, si celebraret?

Resp. Si urgeat necessitas, & non sit copia Confessarii, tunc tenetur actum contritionis procurare, antequam celebret, & sic excusabitur a culpa. Ne tamen plus, quam par est, extendantur hujusmodi excusationes, placet hic cum Alario casus necessitatis ex defectu copiæ Confessarii explicare.

4. Casum ergo necessitatis intellige, primo, si immineat periculum vitæ Sacerdoti celebraturo, vel alteri per Viaticum communicando, pro quo non adsint particulæ consecratæ: secundo, si non possit omittere Sacrificium Missæ sine gravi infamia, aut scandalo, quæ aliter nequeant evitari: tertio, necessitas absolvendi Sacrificium Missæ alterius Sacerdotis, qui peracta consecratione Corporis, morte, aut gravi infirmitate corripiatur, ita ut Missam complere nequeat: quarto, quando quis jam Altari admotus recordatur peccati lethalis antecedenter obliti; & non confessi: quinto, cum tenetur ex officio celebrare, ut frequenter accidit in parvis plebiculis, ubi si quis die festo non celebraret, plures rustici Missam non audirent, & murmurarent de Sacerdote non celebrante. Addit insuper Alarius sententiam alicujus, quæ tantam probabilitatem non habet, sicut cæteri casus relati, scilicet cum nuper decessit anima probabiliter indigens Sacrificio, aut si tantus sit fervor peccatoris, ut speret ex hujusmodi sumptione se maxime adjuvandum contra peccatum.

5. Copia Confessarii tunc dicitur deesse: primo, cum quis loqui non potest, aut eo saltem idiomate, quo a Confessario intelligatur, neque peccatum suum aliquo signo externo potest exprimere: secundo, cum quis rationabiliter & prudenter timet eum Sacerdotem, qui solus adest, non servaturum secretum, aut audita con-

confeſſione gravem injuriam, vel damnum illi, aut proximo ſuo illaturum. Advertendum tamen, quod ſi hujuſmodi pœnitens habeat alia mortalia, ex quorum confeſſione nullum timeat damnum, tenetur iſta ſubjicere, reticendo illud, unde adeſt probabile periculum, vel revelationis, vel damni. Tertio, cum quis habet peccatum reſervatum Superiori, quem adire non poteſt, nec facultatem petere; tenetur tamen reſervatum cum non reſervatis confiteri, ut ab illo indirecte abſolvatur, cum onere iterum confitendi apud habentem authoritatem: quarto, quando adeſt tantum Sacerdos non approbatus, aut excommunicatus, aut ſimilibus pœnis irretitus.

6. Quod, & quotuplex peccatum committit celebrans in lethali?

Reſp. Peccatum ſacrilegii propter gravem injuriam, quam infert rei ſacratiſſimæ. Circa ly *quotuplex*, res eſt controverſa; alii enim putant eſſe unicum, ſed graviſſimum, & tribus æquivalens; alii eſſe triplex, quia conficit Sacramentum in lethali, ſibi miniſtrat in lethali, & ſumit in lethali: primi volunt eſſe unicum, quia eſt unica actio realis habens malitiam oppoſitam unicæ virtuti tantum, ſcilicet Religioni. Tu tene pro libito, & cave, ne ſive unicum, ſive triplex committas, qui enim manducat, & bibit indigne, judicium ſibi manducat, & bibit.

7. Quamnam obligationem habet Sacerdos, qui celebravit in lethali in caſu neceſſitatis deficiente copia Confeſſarii?

Reſp. Obligatur a Concilio Tridentino ad confitendum quam primum: ly *quam primum* in iis, qui quotidie celebrant, ſufficienter ſalvatur, ſi ante aliam Miſſam craſtinam confiteantur; in aliis vero, cum ſe offert prima occaſio confitendi: & adverte, quod eam etiam cum aliquo incommodo procurare tenetur intra unam, vel alteram diem; ſi enim dilatio fiat per tres, aut plures dies, quomo-

do obediunt præcepto confitendi quam primum?

8. Quænam intentio requiritur in Sacerdote ad consecrandum?

Resp. Ex homobono, debet habere intentionem faciendi id, quod intendit Ecclesia, scilicet saltem virtualem, ut dixi in capite de Sacramentis in genere: sufficiet ergo, quod mane celebraturus, eadem die hanc intentionem actualem eliciat, vel cum Sacristiam ingreditur, & præparat se. Unde si immediate ante consecrationem non renovet intentionem, quod tamen fieri debet, adhuc tota materia præsens & oblata, quam Ecclesia intendit consecrare, erit consecrata. Quod hæc intentio requiratur, habetur ex Concilio Tridenno *sess. 7. de Sacramentis in genere c. 11. Si quis dixerit, in Ministris, dum Sacramenta conficiunt, & conferunt, non requiri intentionem faciendi id quod facit Ecclesia, anathema sit.*

9. Si Sacerdos putans se detulisse ad Altare consecrandam unam hostiam, postea præ manibus habeat duas, erit ne utraque considerata:

Resp. Si habuit animum consecrandi juxta ritum Ecclesiæ, utraque est consecrata; si intendit unam tantum consecrare, neutra est consecrata: hæc tamen intentio adeo stricta habenda non est. Item si plures hostias ad Altare detulit consecrandas, & in actuali consecratione unius tantum recordetur, omnes sunt consecratæ; si autem ejus intentio tunc renovata, determinata sit, puta, ad decem tantum, quod tamen faciendum non est, & deprehendantur undecim, nulla est consecrata, quia effectus consecrationis sequitur intentionem consecrantis; cum autem in hoc casu nulla sit determinata intentio, nulla etiam est consecratio.

10. Si quis peracta consecratione dubitet aliquid formæ substantialis omisisse, quid facere debet.

Resp. Si certo sciat se omisisse, repetere debet verba consecrationis: si probabiliter dubitet, debet repetere sub conditione, scilicet, si materia non est consecrata, denuo intendo consecrare; si autem dubium probabile non sit, sed scrupulus, debet illud ponere, & Missam prosequi. Ita Homobo-

mobonus; ficuti etiam abjicienda eft illa dubitatio, qua quis fine expreffa & manifefta ratione credit fe non effe ordinatum.

11. Valor Sacrificii Miffæ eft-ne finitus, vel infinitus?

Refp. Ex parte Hoftiæ, quæ offertur, quæ fcilicet eft Corpus, & Sanguis Chrifti, propter unionem ad Verbum, & ex parte principalis offerentis, qui eft Chriftus, infinitus eft; atque ita Deus per hoc Sacrificium infinito honore afficitur. Videtur tamen effe voluntas Chrifti, ut ad certum, finitum, & limitatum effectum producendum fit inftitutum. Quod patet etiam ex ufu Ecclefiæ a Deo illuminatæ, quæ pro eadem re plura offert Sacrificia; hæc autem repetenda non forent, fi unum Sacrificium produceret infinitum effectum.

12. Quotuplex eft Miffæ valor?

Refp. Triplex eft: valor generalis, qui toti Ecclefiæ debetur, valor fpecialis, qui celebranti eft debitus; & valor medius, applicabilis illi, pro quo offertur Sacrificium. Sacerdos abdicare non poteft neque valorem Ecclefiæ, quia fupra Ecclefiæ thefaurum poteftatem non habet: nec valorem proprium, quia ifte cum fit fructus perfonalis, vel illi prodeft, vel nulli; poteft ergo folum difponere de fructu medio pro iis, de quibus dicemus in fequenti Sectione.

13. Quomodo percipitur ifte valor?

Refp. Dupliciter, fcilicet ex opere operato, & ex opere operantis: primus valor correfpondet meritis Chrifti, & diftribuitur ejus quantitas juxta inftitutionem factam a Chrifto; valor ex opere operantis correfpondet fervori, & præcibus peculiaribus, quas dicit Sacerdos nomine proprio, ut puta orationes, *Memento*, & fimilia.

14. Sacrificium oblatum per Sacerdotem perverfum eft-ne æqualis valoris cum eo, quod per bonum & probum offertur?

Refp. Quantum ad valorem ex opere operato eft æqualis; hic enim dependet a Chrifto,

non

non a dispositione Sacerdotis; quantum ad valorem ex opere operantis, est inæqualis: hic enim dependet a fervore, & dispositione Sacerdotis. Valor ergo ex opere operato est valor ex re oblata: valor ex opere operantis est valor ex actibus Sacerdotis.

15. Quomodo differt in Missa Sacramentum a Sacrificio?

Resp. Differt per hoc, quod Sacramentum sit signum rei sacræ, quam vel in se continet, qui usu efficit; Sacramentum autem Eucharistiæ tria significat, unum de præterito, scilicet Christi passionem, & mortem; alterum de præsenti, scilicet gratiam, & Corpus Christi; alterum de futuro, scilicet pignus vitæ æternæ; ita Homobonus. Sacrificium, cum sit actus latriæ, quo offertur aliquid Deo, & destruitur in protestationem sui supremi dominii, de se non importat significare rem sacram. Hinc in Pyxide, cum conservatur Eucharistia, ibi remanent ut Sacramentum, non ut Sacrificium, & tantus apparatus indumenti sacri, & tot cærimoniæ in Missa referuntur ad Eucharistia, ut Sacrificium, non ut Sacramentum. Hinc etiam in Eucharistia, ut Sacramentum est, consideratur Sacramentum tantum, & sunt species Panis, & Vini, quæ significant tantum, & non significatur; res tantum, quæ significatur, & non significat, est gratia, res, & Sacramentum simul, & est Corpus Christi, quod significatur a speciebus, & significat gratiam Sacramentalem quam causat.

16. Tenetur-ne quis aliquando celebrare?

Resp. Extra casum necessitatis, puta, dandi Viaticum morituro, in quo utique, ne tanto bono fraudet proximum, tenetur saltem ex charitate celebrare; tenetur etiam sub lethali celebrare ter, vel quater in anno. Ita Homobonus. Tamburinus eum excusat a lethali, si communicet in Paschate.

17. Præterea, ex Suarez, peccant mortaliter Rectores Ecclesiarum, si in eorum Ecclesiis Cathe-

thedralibus, vel Collegiatis aut Conventualibus, ubi eſt competens Sacerdotum numerus, non curent, ut quotidie celebretur una ſaltem Miſſa privata, & altera cantata. Tamburinus docet non eſſe lethale, alterutram omittere ſemel, vel his in hebdomada; quod intelligendum eſt, ubi non extat ſpecialis obligatio. Item monet Abbas, quod in feriis Quadrageſimæ, & in vigiliis quando duplex Miſſa cantari debet, una de Sancto, & altera de feria, ſi ſemel omittatur Miſſa de feria, mortale non erit.

18. Poteſt-ne aliquando Miſſa dimidiari?

Reſp. Ex Homobono, Miſſa in tres partes dividitur; prima uſque ad offertorium, & eſt Sacerdotis, & Populi Præparatio ad tanti celebrationem myſterii: ſecunda ab offertorio uſque ad ſumptionem, quæ Sacrificii conſummationem continet: tertia a ſumptione uſque ad finem, & eſt gratiarum actio. Inter primam & ſecundam partem poſſe mediare fidei concionem, uſus Eccleſiæ comprobat; ſicque etiam pro Ordinibus conferendis: ſed dubium eſt, utrum liceat Sacerdoti, qui conſecravit, ante ſumptionem Sacrum interrumpere, ut audiat confeſſionem Infirmi morituri, de quo dubitatur, quod poſt Miſſam tempus confeſſionis non ſuperſit. Dico ergo cum Homobono *tr. 4. c. 21. q. 97.* poſſe interrumpere, etiamſi non ſit Parochus, & illi opem ferre in puncto, a quo dependet æternitas. Item pro miniſtranda Extrema Unctione, quando aliud Sacramentum ſubdito ſenſibus deſtituto conferri nequit. Citat etiam pro ſe Henriquez, volentem poſſe interrumpi pro baptizando puero morti proximo; hoc tamen intellige, ſi non ſubſit alias qui miniſtrare ſciat. Probat hoc a fortiori; ſicut pro urgenti corporis neceſſitate quis nequit non interrumpere, multo magis pro neceſſitate animæ. Adverte tamen, quod in ſimilibus caſibus debet quis relinquere virum probum, qui cuſtodiat Euchariſtia, ne aliqua afficiatur injuria.

Pro-

Propositiones damnatæ, ad hanc Sectionem reducendæ.

AB ALEXANDRO VIII.

39. Illa particula, *Quam primum*, intelligitur, cum Sacerdos suo tempore confitebitur.

SECTIO V.

De Persona, cui, & pro qua offertur Sacrificium Missæ.

1. CUinam offerendum est Sacrificium? Resp. Soli Deo; est enim actus latriæ debitus uni & soli Deo Creatori, & Gubernatori rerum omnium. Hinc licet in memoriam & honorem Sanctorum Ecclesia consueverit Missam celebrare, non tamen illis offert Sacrificium, sed soli Deo, qui illos coronavit: & ideo numquam dicitur: Offero tibi Sancte Petre: sed solum imploratur Patrocinium Sanctorum, ut ipsi pro nobis intercedere dignemur in Cœlis, quorum memoriam agimus in terris. Sicuti soli Deo eriguntur templa, quæ tamen dicuntur Ecclesia Sancti Petri, vel Pauli, non quia ipsis erigatur, sed quia ibi patrocinium eorum imploratur pro nobis ad Deum.

2. Pro quonam applicare potest Sacerdos Sacrificium?

Resp. Pro se ipso, & aliis, qui capaces sunt fructus Sacrificii Missæ, sive vivis, sive mortuis; Apostolicus enim monet hoc esse Sacerdotis ministerium, ut quemadmodum pro Populo, ita pro semetipso offerre debeat pro peccatis.

3. Hinc primo, Sacerdos applicare nequit Missæ Sacrificium pro excommunicato excommunicatione majori, si publice denuntiatus sit: sed potest solum pro eo privatim orare in Memento, ut resipiscat. Si autem publice, & nominatim denun-

nunciatus non sit, potest pro eo applicare Sacrificium, & eleemosynam accipere, ut sentit Homobonus, citans plures hic Sacrificio Missæ. Neque improbabile puto, quod Sayrus docet *de censuris lib. 2. c. 4.* quod si Sacerdos videat excommunicatum contritum, & peratum Ecclesiæ satisfacere, cum in hoc statu debeat cum probabiliter censere justum, & capacem recipiendi fructum Sacrificii, potest etiam ab ipso eleemosynam accipere, & pro eo directe celebrare.

4. Hinc secundo, neque potest Sacerdos directe & valide offerre Sacrificium pro non baptizatis, quamvis Cathecumenis; quia cum Baptismus sit janua omnium Sacramentorum, antecedenter ad ipsum quis est incapax fructus Sacramentalis ex opere operato, sicque etiam, fructus Sacrificii; indirecte tamen potest pro Cathecumenis Sacrificium offerre, scilicet, directe offerrendo pro dilatione Ecclesiæ Catholicæ, ex qua directa obligatione indirecte redundat fructus in nondum baptizatos.

5. Hinc tertio, non potest offerri Sacrificium pro damnatis, vel pro pueris existentibus in Limbo, quia capaces non sunt fructus Sacrificii ratione status, in quo degunt. Nec juvat adducere verba Ecclesiæ, quæ in Missa Defunctorum habentur; *Ne absorbeat eas tartarus, ne cadant in obscurum*, & insuper in Officio Defunctorum: *A porta inferi erue Domine animas eorum*; nam, ut docet Homobonus, nomine Tartari, & Inferi intelligitur purgatorium; vel ut docent alii, Ecclesia in dicta oratione refert intentionem suam ad animam existentem ante Tribunal Dei, & orat Deum, ne absorbeat eam Tartarus; & hoc est juxta stylum Ecclesiæ, quæ retrotrahit intentionem suam ad præterita, veluti si essent præsentia: ut cum in die Nativitatis sibi repræsentat Jesum adhuc Puerum, in Passione morientem, & in Ascendentem ad Cœlum.

6. Hinc quarto, Sacrificium offerri nequit

pro Beatis; scilicet, ut augeatur eorum gloria, quæ mutari non potest, bene tamen potest offerri Deo tum gratias agendo pro beatitudine ipsis collata, tum in honorem, & gloriam Beatorum, quod quotidie fit in offertorio Missæ.

7. Quando-nam quis debet applicare Sacrificium Missæ.

Resp. Ante consecrationem, quæ est pars essentialis Sacrificii; quæ applicatio fieri potest etiam vespere a mane sacrificaturo, & durat, si non fuerit retractata; si autem quis obliviscatur applicare, valor Sacrificii remanet in Thesauro Ecclesiæ, vel ut volunt alii, cedit Sacerdoti, vel illis, pro quibus tenetur specialiter offerre, quia ita censetur intendisse nulli applicans, ut volunt de Lugo & Layman, qui idem dicendum putant de eo, qui applicat pro incapacem, quem nescit esse talem.

8. Valet-ne applicatio facta sub conditione?

Resp. Sub conditione de futuro non valet: quia fructus Sacrificii nequit remanere suspensus, & pendulus; sub conditione de præterito valet, puta. Offero juxta intentionem, quam habuit Superior. Non valet ergo applicatio pro eo, qui primo eleemosynam dabit, vel qui primo morietur: nec valet applicatio per anticipationem, v. grat. qui habuit eleemosynam pro dicenda Missa pro Titio, cum mortuus fuerit anticipat Missas, dum adhuc est vivus: valet tamen, si post ejus mortem, licet ante mortis promulgationem.

9. Quandonam quis tenetur Missam applicare pro aliis?

Resp. Ex Decreto Congregationis Concilii emanato Romæ die decima Maii 1681. Parochi tenentur pro Parochianis Sacrificium applicare; atque ea cum distinctione, si redditus pingues sint, singulis diebus: si vero tenues, saltem diebus festivis. Missa Cantata in Collegiatis, & Missa Conventualis in Monasteriis de se non est necesse, ut applicetur pro Po-

pu-

pulo, nisi adsit legatum, vel consuetudo eam applicandi; hæc tamen consuetudo, advertit Diana, ubi non est, neque est introducenda, ne facile defraudetur jus sacrificantis, Sacerdotes, qui ordinantur cum Episcopo celebrante, secundum Meratium a Diana citatum, singuli Missam applicare possunt, cui voluerunt, quia singuli secundum se sunt vera causa totius Sacrificii independenter ab alia, ac se habent veluti si unus solus offerret. Gavantus tenet omnes Sacerdotes obligatos esse in solemnitate omnium Defunctorum applicare Missam pro omnibus Defunctis. Contrarium docet Tamburinus citatus a Busembau; qui tamen monet hoc esse contra praxim.

10. In Regularibus, si Sacerdos particularis applicat contra intentionem Superioris, cujusnam tenet applicatio?

Resp. Sacrificii valor cadit juxta intentionem particularis Sacerdotis applicantis; quia applicatio est actus potestatis Sacerdotis, quæ unicuique addicta est; peccat tamen mortaliter Religiosus; ita Layman, Diana, de Lugo, &c.

11. Est-ne licitum aliquid dare, vel accipere pro Missæ celebratione, & ejusdem oblatione?

Resp. Cum Homobono, non est licitum accipere aliquid tamquam Sacrificii pretium, hoc enim esset simonia; sed solum pro sustentatione, & eleemosyna celebrantis, juxta Ecclesiæ ordinationem, & approbatam locorum consuetudinem. Potest etiam Sacerdos dives pro Missa eleemosynam accipere; hæc enim datur pro labore, & opere, quam quis, sive dives, sive pauper, exercere non tenetur. Hinc Concilium Tridentinum sess. 22. jubet, ut Episcopi ad tollendam avaritiæ, vel turpis quæstus suspicionem, cujusvis generis mercedum conditiones, pacta, & quidquid pro Missis dicendis datur, nec non illiberales eleemosynarum exactiones, & alia, quæ a simoniaca labe, vel a turpi quæstu non longe absunt, prohibeant.

12. Quomodo se gerere debet Sacerdos; qui eleemosynas pro Missarum celebratione susceptis?

Resp. Stantibus continuis Sacræ Congregationis Decretis, nec non Summorum Pontificum Bullis contra quæstus & avaritiæ notam in hac reclamantibus sub comminatione divini judicii, non potest Sacerdos sub aliquo prætextu uti quorumdam sententiis, quibus, cum ignota fuerint eorum Decreta, aliquid contra ipsorum tenorem docuere.

13. Hinc debet Sacerdos ex justitia celebrare pro iis, pro quibus accepit eleemosynam; absolute tot Missas celebrare, quot ad rationem stipendii traditi præscriptæ fuerint. Non potest ergo Sacerdos unica Missa satisfacere pro pluribus stipendiis parvis, ad rationem justi & integri stipendii computatis, etiamsi paupertate coactus modica illa stipendia acceptaverit, sed debet tot Missas dicere, quot promisit, quia Decretum absolute loquitur, & ubi lex non distinguit, neque nos distinguere debemus: & id multo minus pro pluribus stipendiis integris, ut sustentet se frugaliter, vel ut libros necessarios ad munus Sacerdotale obeundum emat. Neque potest accipere duo stipendia pro Missa die festi. Non potest Sacerdos accipiens stipendium pingue liberaliter traditum, dare alteri tenue, vel justum, ut eamdem Missam applicet; hoc enim est vilem mercaturam facere de celebratione Missarum, & est prohibitum a Sacra Congregatione. Non tamen eodem modo judicarem de eo, qui pingiorem eleemosynam exigeret pro Missa dicenda in Capella sylvestri a Civitate distante: juste enim pro majori incommodo, & labore majori, majorem exigit mercedem.

14. Capellanus potest-ne Missas, quas cum pingui stipendio Capellaniæ debet celebrare, committere alteri, qui minori pretio illis satisfaciat?

Resp. Ex Diana, qui dicit hoc declaratum a

Sacra Congregatione; poteſt, quia ſtipendium affixum Capellaniæ non eſt pro ſola Miſſa celebranda.

15. Si amicus det ſtipendium Miſſæ pinguius intuitu perſonæ, & ex ejuſdem benevolentia, poteſt-ne ſatisfacere per alium minori eleemoſyna?

Reſp. Cum Diana *part.* 2. *tom.* 24. cum diſtinctione: ſi pinguius ſtipendium detur tantum in eleemoſynam Sacrificii, non poteſt; ſi detur tantum ex benevolentia perſonæ, poteſt. Signum dignoſcendi, utrum detur intuitu Sacrificii, eſt cum quis eſt ſolitus indifferenter Sacerdoti etiam incognito pingius ſtipendium dare.

16. Poteſt-ne Sacerdos retinere partem pinguioris eleemoſynæ reſpectu illius perſonæ, quæ ſcit ſe pinguiorem eleemoſynam habuiſſe & retinere partem illius?

Reſp. Cum Homobono, ſi amicus libenti animo hanc partem ſtipendii relinquat, poteſt retinere; ſicuti enim gratis poteſt pro obligatione alterius celebrare, quare non pro modico ſtipendio; ſi autem amicus ſit pauper, & hoc quod videtur facere ex amicitia, conſiderato intimius animo, faciat ex paupertate, quia mavult celebrare cum modico quam cum nullo ſtipendio, hoc facere non poteſt.

17. Capellanus ex Capellania obligatus ad quotidie celebrandum, poteſt-ne quandoque omittere?

Reſp. Si inſtitutio Miſſæ dirigatur ad Sacerdotem, ut verbi gratia eligatur Capellanus, qui quotidie celebret in tali Eccleſia, tunc quandoque honeſtatis & decentiæ gratia poteſt læſione juſtitiæ celebrationem omittere; ſi vero inſtitutio dirigatur ad locum, v. grat. celebretur quotidie Miſſa in tali Eccleſia, tunc cum hoc præſtare poſſit per alium, tenetur hoc facere, ut voluntatem Teſtatoris adimpleat; ita Homobonus *tract.* 2. *capit.* 13. *quæſt.* 122.

18. Quid

18. Quid si Capellanus ægrotaret per octo, vel decem dies, teneretur-ne eodem modo satisfacere per alium?

Resp. Ex Homobono, negative, quia etiam famulo ægrotanti per octo, vel decem dies currit stipendium, & dominus de jure alimenta subministrare tenetur; si autem ægrotaret ad longius tempus, teneretur per alium salisfacere?

19. Potest-ne semper Capellanus celebrare per alium?

Resp. Ex Homobono ibidem, si aliter in Capellaniæ institutione cautum non sit ab instituente, scilicet, quod Capellanus per se celebret, poterit, quantum spectat ad jus commune, celebrare per alium; Capellania enim per se non est Beneficium Sacerdotale, sed potest provideri de simplici Clerico annorum quatuordecim.

20. Obligatus a dante eleemosynam ad celebrandum in tali Altari, ad dicendum talem Missam votivam, vel de Requie, satisfacit-ne celebrando in alio Altari, vel aliam Missam dicendo?

Resp. Quoad Capellanum talis Sacelli, peccat mortaliter, si sæpius extra illud celebret; fraudat enim in re gravi mentem Testatoris; dixi, sæpe, si enim ter, vel quater in hanno hoc faceret, ratione parvitatis materiæ, non faceret gravem injuriam Testatori. Pariter peccat mortaliter, qui eleemosynam accipit, ut celebret in Altari privilegiato, & ibi non celebrat. Quantum ad alia Altaria non privilegiata, res non videtur adeo gravis peccaret tantum venialiter, & non teneretur ad restitutionem, nisi aliquod suffragium subtraheret Defunctis, ratione majoris frequentiæ astantium Missæ, quod posset privatis precibus compensare; ita Diana. Quoad talem Missam votivam, vel de Requie, dico, quod satisfacit quis per aliam Missam, quia omnes sunt ejusdem valoris: hinc nihil tenetur restituere: nihilominus peccat venialiter, quia mentitur, & promissis non stat.

21. Qui eleemosynam accepit, ut triginta Mis-

Missas Divi Gregorii celebret pro Defuncto, satisfacit-ne, si eas celebret, non continuo, sed per saltum?

Resp. Ex Gavanto, non satisfacit, quia Missæ sic discontinuatæ non interrogant institutionem Divi Gregorii, pluries alii apud Dianam contrarium tenent.

22. Missas in Altari Privilegiato, quæ non sit de Requie, reportat-ne Indulgentiarum indultum?

Resp. Negative; ita enim declaravit Sacra Congregatio in una Voletana, ut refert Diana.

23. Qui sine eleemosyna alteri promisit, Missam secundum ejus intentionem celebrare, est-ne obligatus eam dicere?

Resp. Si promisit animo se obligandi, tenetur; & si deficit, cum res gravis sit, peccat mortaliter; neque una Missa potest satisfacere pluribus, quibus gratis promisit. Hoc mihi videtur conformius ad dicta, cum promissio voluntaria obliget ex justitia, sicuti stipendium. Contrarium tamen sustinet Sanchez citatus a Busembaum.

24. An peccet mortaliter Sacerdos, qui differt ad longum tempus Missarum satisfactionem eo, quia lucri gratia se plurimorum Sacrificiorum oneribus gravat, nullatenus in dubium verti potest, cum hoc certissimum sit apud omnes: sed difficultas est in explicando ly, ad longum tempus; alii enim assignant pro longo tempore menses sex: alii menses tres, alii vero ex Decreto Congregationis bimestre, ultra quod tempus Sacerdos onerans se obligatione Missarum ex eleemosyna peccet mortaliter, & hoc ultimum tamquam certum sustineri debet: nisi tamen qui eleemosynam dat, aliter intendat; ut verb. gr. qui dat uni Sacerdoti Missas centum celebrandas, certe ulterius spatium assignet; & tunc cum volenti & consentienti nulla fiat injuria, potest hic se tanto pondere onerare. Quæ hic desunt, ex sententiis damnatis inferius positi facile colliguntur.

Pro-

Propositiones damnatæ, ad hanc Sectionem reducendæ.

Ab ALEXANDRO VII. 8. Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licite accipere, applicando petenti partem etiam specialissimi fructus, ipsimet celebranti correspondentem: hocque post Decretum Urbani Octavi.

9. Post Decretum Urbani potest Sacerdos, cui Missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, alia parte stipendii sibi retenta.

10. Non est contra justitiam, pro pluribus Sacrificiis stipendium accipere, & Sacrificium unum offerre; neque etiam contra fidelitatem, etiam si promittam promissione, etiam juramento firmata, danti stipendium, quod pro nullo alio offeram.

43. Bonum legatum pro anima relictum non durat plus, quam per decem annos.

SECTIO VI.

De modo celebrandi, & offerrendi.

1. A Quonam tempore incipit facultas licite celebrandi?

Resp. Ordinarie loquendo, ab aurora, id est una hora cum dimidio ante ortum Solis, usque ad medium diem circumcirciter; exceptis locis & personis privilegiatis, quibus licitum est celebrare juxta tenorem privilegii. Dixi, ordinarie loquendo, quia Missa Nativitatis mediæ noctis potest eo tempore celebrari, ut saltem consecratio non fiat ante mediam noctem: duæ autem aliæ Missæ nequeunt successive post Missam cantatam celebrari, neque in iis Communio administrati fidelibus, juxta Decretum Congregationis de anno 1653. die nona Augusti.

2. In

2. In necessitate autem, ex causa justa, & rationabili, puta, ob processionem publicam, vel concionem ultra meridiem protractam, vel ut morituro detur Viaticum, vel ubi est mos rationabilis, ut itinerantes, vel opifices, & famuli summo mane possint audire Sacrum, potest ad horam anticipari: in his casibus ergo poterit attendi consuetudo, nec necesse erit ita adamussim reflectere ad tempus. Graviter igitur peccat, qui sine altera ex istis, vel similibus causis, vel citius mane, vel serius post meridiem Missam celebrat: Auctores vero, alii quadrantis, alii mediæ horæ, alii ut Bonacina trium quadrantium, alii horæ integræ spatium, ut Silvius, exigunt in excessu, ut Sacerdos mortaliter peccet. Diana putat Religiosos ex suis privilegiis posse celebrare usque ad tres horas post meridiem, quod tamen ego non approbo, neque ulli est in usu tantum protrahere.

3. Quibusnam diebus licitum est celebrare?

Resp. Si quis sit bene dispositus, singulis diebus, præterquam feria sexta in Parasceve; quoad feriam quintam in Cœna Domini Sacra Congregatio in una *Neapolitana sub die* 24. *Junii* 1659. Respondit, *Non licere celebrare in Ecclesiis, in quibus non servatur Sanctissimum Sacramentum.* Communiter sentiunt Doctores, privatim posse fieri; sed consultius est, imo mihi videtur necessarium abstinere, non obstante quacumque consuetudine in contrarium; & multo magis in Sabbato Sancto, propter Decretum emanatum a Sacra Congregatione sub die undecima Martii de anno 690. Ubi post Decretum translationis festi Annunciationis habentur hæc verba: *Firmo in reliquis remanente prædicto Decreto edito die* 11. *Februarii, nempe quod in Sabbato Sancto celebrationes Missarum privatarum omnino prohibeantur in quibuscumque Ecclesiis, & Oratoriis privatis, non obstante quacumque contraria consuetudine, & unica tantum Missa Conventualis una cum Officio ejusdem Sabbati Sancti celebretur.*

14. Quonam in loco licet celebrare?

Resp. Ordinarie loquendo non poteſt celebrari, niſi in Eccleſia conſecrata, vel ad minus benedicta, niſi ſit interdicta, vel violata per injuſtam ſanguinis effuſionem, vel per illicitam, & publicam ſeminis humani effuſionem, ſive in qua excommunicatus non toleratus, aut infidelis maneat ſepultus. Si violatio contingat, dum Sacerdos celebrat, ſi hic jam ſit poſt incœptum Canonem, abſolvat Sacrum uſque ad conſummationem incluſive, & reliqua perficiat in Sacriſtia; ſi vero antea, recedat ab Altari. Qui in Eccleſia non benedicta, vel interdicta, vel violata ſcienter celebrat, peccat mortaliter.

5. Dixi, ordinarie loquendo, quia de licentia Papæ ex privilegio licet etiam in Oratoriis, vel Altaribus, & Sacellis privatis, & in caſu neceſſitatis in quovis loco decente Terræ ex licentia Epiſcopi, ut docet Diana contra Gavantum, qui tenet hanc poteſtatem fuiſſe ſublatam a Conc. Trid. ſect. 12. In mari autem in quocumque caſu requiritur licentia Papæ.

6. Quomodo, & qualiter debet eſſe Altare, ſuper quod quis celebrat?

Resp. Niſi Altare totum conſecratum ſit, ſicuti ordinarie non eſt, debet ſuper illud poni aliud Altare lapideum conſecratum, vulgo dictum Petra Sacrata, & ſuper ipſum fit Sacrificium: qui ſine hoc ſacrificat, peccat mortaliter. Debet inſuper Altare eſſe coopertum triplici, vel ſaltem duplici mappa, cum Cruce, & duplici candela accenſa, & miſſali, in quo ſaltem ſit integer Canon, ſi alia perfecta memoria retineat: quod tamen facile admittendum non eſt. Non eſt neceſſe, ut mappæ ſint benedictæ. In graviſſima neceſſitate, quæ apud nos vix poterit inveniri in tanta Eccleſiæ tranquillitate, poſſet celebrari cum una mappa tantum, & lumine uno. Porro Altare, ſeu Petra Sacra debet eſſe capax ſimul Calicis, & Hoſtiæ, quia ſe habent ad modum unius victimæ:

ctimæ: & si particulæ consecrandæ sint, debent esse in eadem.

7. Quænam Vestes, & Vasa requiruntur ad licite celebrandum?

Resp. Requiritur sub lethali Calix, & Patena ex auro, vel argento, vel stamno, consecrata ab Episcopo. Requiritur etiam Corporale, & Palla consecrata. Si autem Corporale valde immundum sit, & indecens, consecrantem peccare mortaliter censet Gavantus. Insuper sacræ Vestes benedictæ, scilicet Amictus, Alba, quæ debent esse linea; Cingulum, Manipulus, Stola, Planeta, quæ debent esse lanea, vel serica: Cingulum potest esse, vel lineum, vel sericum, vel laneum. Hæc omnia sine lethali omitti non possunt. Si autem omittatur aliquid ex minoribus, puta, vel Cingulum, vel Manipulus, non esset tam grave peccatum in casu gravis necessitatis. Iste autem casus facile hisce temporibus admitti non debet.

8. Requiritur-ne sub lethali minister, qui inserviat?

Resp. Ex Homobono, Affirmative; & iste debet esse masculus: in necessitate tamen gravi, puta die festi, vel dandi Viaticum, posse Sacerdotem sibi respondere in defectu ministri, docet Busembaus ex Bonacina, Diana, & aliis: in quo casu docent alii fœminam posse respondere, non tamen ad Altare accedere, ut ministret ampullas, & alia, quæ opus sunt. De Lugo cum Tamburino monet non esse prohibitum Monialibus de Choro respondere, & etiam permittunt Celebrantem prosequi Missam sine ministro qui abierit, & aliquantulum expectatus non redeat.

9. Sunt ne sub lethali servandæ Rubricæ?

Resp. Si in universum, vel ex ignorantia culpabili, vel ex malitia quis non se conformet Rubricis Missalis, peccat mortaliter. Parvitas autem materiæ eum excusat a lethali, ut v. g. si omitteret nomen alicujus Sancti ex aliquali ne-

gligentia, vel inadvertentia in Canone, vel temporibus solemnibus ea, quæ habentur propria in Communicantes, aut extra Canonem, si omittat commemorationem alicujus Sancti, vel Gloria, aut Credo, aut quid simile: ut advertit ex Filiuccio Panormitanus. Si quis proprio marte adderet novas preces, aut cæremonias notabiles; nisi excusaretur ab ignorantia, peccaret lethaliter. Nec admitto piam illam orationem, quæ inter unam consecrationem, & aliam a nonnullis dicitur, *Adoramus te Christe &c.* Non est tamen censendum peccatum, legere voce submissa, quæ alta voce dicenda sunt; cum ut notat Tamburinus, passim a timoratis viris hoc fiat.

10. Est-ne peccatum lethale unam Missam pro alia dicere, cum hoc prohibeatur a Rubrica, puta dicere votivam die Dominica; vel in festu duplici, vel infra Octavam privilegiatam?

Resp. Scienter hoc facere est lethale, sicuti & omittere *Passio* in die Palmarum; valde enim temerarie se gerit in re tam gravi, qui se non accommodat præscriptis Ecclesiæ, quæ de consilio cum non sint, censenda sunt de præcepto.

11. Primo celebrans sine notitia Rubricarum, vel cæremoniarum, vel nesciens quomodo suppleri debeant defectus obvii in Missa, peccat-ne?

Resp. Peccat lethaliter, quia exponit se periculo errandi in materia adeo gravi, qualis est Missæ Sacrificium.

CAPUT VII.

De Extrema Unctione.

1. QUid est Extrema Unctio?

Resp. Est Sacramentum a Christo Domino institutum ad conferendam salutem animæ, vel etiam corpori ægroto periclitanti, per Unctiones olei benedicti, & orationem Sacerdotis: ita D. Thomas.

2. Quæ.

2. Quænam est materia Extremæ Unctionis?

Resp. Materia remota hujus Sacramenti est Oleum benedictum ab Episcopo, eodem anno renovatum, veteri combusto. Si tamen novum ad longinquas Diœcesis partes adhuc non pervenit, utendum Oleo anni antecedentis, juxta Layman. Materia proxima est inunctio quinque sensuum, vel si isti mutilati sint, vicinarum partium. Aliæ autem duæ unctiones in renibus, & in pedibus, quæ ex decentia omitti debent in fœminis, non sunt de necessitate Sacramenti; sicuti neque unctio ad modum Crucis, neque invocatio Trinitatis. Quidam Doctores censent unam unctionem tantum esse de essentia Sacramenti: extra tamen casum necessitatis omnes partes inungendæ sunt juxta Rituale Romanum; neque est de essentia, quod unctio immediate fiat per manus Sacerdotis; sed grassante peste potest uti virga oblonga tincta oleo, ut docet Diana, quæ postea comburenda est.

3. Quænam est forma hujus Sacramenti?

Resp. Sunt verba illa prolata a Sacerdote: *Per istam sanctam unctionem, & suam piissimam misericordiam, indulgeat tibi Deus quidquid per visum deliquisti, Amen*: & sic in aliis partibus mutato ly *visum* in verbum exprimens sensum inunctum, scilicet, quidquid per auditum in auribus, &c. sic ad reliqua. In lumbis tamen alii dicunt, per delectationem in renibus; alii per ardorem libidinis. Vitanda est additio, detractio, & mutatio verborum formæ; & si aliqua mutatio substantialis fiat in illa, Sacramentum erit irritum. Formam hanc deprecativam esse debere docent communiter Doctores, fundati super auctoritate S. Jacobi, qui dicit, *Orent super eum*: Hinc si quis mutet formam deprecativam in absolutam, dicendo, Absolvat Deus, irritum erit Sacramentum; si autem loco indulgeat, quis dicat, parcat, condonet, remittat, vel quasi simile deprecatorium, erit validum; ita Victorellus.

4. Quid agere debet Parochus, dum timet ægrotum moriturum ante peractas omnes unctiones?

Resp. In casu tam urgentis necessitatis potest Sacerdos valide, & licite, semel tantum prolatis verbis, & unica unctione adhibita in singulis quinque partibus sensuum, ita dicere: Per istam sanctam unctionem & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Deus quidquid per visum (ungat oculos, vel saltem oculum unum) quidquid per auditum (& ungat aures) per odoratum (& ungat nares) per gustum (& ungat os) per tactum (& ungat manus) deliquisti. Amen. Advertendo tamen, quod simul sint unctio, & prolatio formæ. Plures Authores cum Diana existimant, in casu necessitatis probabile esse posse inungi sensum unicum magis obvium, vel melius caput, eo quod in eo sensus maxime vigeant, dicendo: Per istam, &c. quidquid deliquisti per visum, auditum, gustum, odoratum, & tactum. Amen. Ly Amen non est de essentia Sacramenti.

5. Quotnam, & quæ unctiones ex prædictis sunt de essentia Sacramenti?

Resp. Hoc non est adeo certum, cum ab Ecclesia nihil definitum sit. Hinc cum Divo Thoma multi existimant, unctiones quinque sensuum esse de essentia, & gratiam conferri in ultima unctione. Alii putant, in singulis conferri suam gratiam partialem. Et ideo tutius est, quod in casu necessitatis expedite sub unica forma singuli sensus inungantur, juxta dicta.

6. Quodnam est subjectum capax hujus Sacramenti?

Resp. Est homo baptizatus in proximo periculo moriendi, qui saltem aliquo tempore peccare potuerit; hoc enim necessarium est ad verificandam formam Sacramenti. Concilium Florentinum monet, hoc Sacramentum nisi infirmo, de cujus morte timeatur, dari non debere. Si

re. Si autem ſcire velis, quibuſnam, licet in vitæ periculo conſtitutis, miniſtranda non ſit, en tibi regulam generalem ex Concilio Mediolanenſi IV. Parochus iſtis ne miniſtret, nempe pueris rationis uſu carentibus, mulieribus in partu laborantibus, ad bellum proficiſcentibus, navigantibus, peregrinantibus, & iis, qui ultimo ſupplicio mulctandi ſunt. Quantum ad parientes, explicant Doctores, ſi ordinaria partus moleſtia laborent; ſecus ſi habeant majus mortis periculum, cum etiam in hoc ſtatu tentationibus Dæmonum tunc mulieres ſint expoſitæ; unde Rubeus habet, ſe non videre, cur vulnerato concedatur unctio extrema, & fœminis in partu deficientibus negetur. Ita Victorellus. Idem dic de peregrinis, ſi in peregrinatione aliquo lethali morbo corripiantur. Perpetuo amentibus omnino neganda eſt; ſunt enim computandi inter pueros; ſi autem aliquando uſum rationis habuerint, & inde in amentiam lapſi, concedenda eſt.

7. Quiſnam eſt hujus Sacramenti Miniſter?

Reſp. Parochus, & de ejus licentia quilibet Sacerdos, Religioſi Prælati tantum ſuis ſubditis licite miniſtrare poſſunt; ſi aliis ſine licentia Parochorum miniſtrent, non ſolum peccant lethaliter, ſed incidunt in excommunicationem, non autem ſi ſervis in eorum Conventibus decedentibus, aut morientibus, in Monaſterio. Quando Parochus non poteſt adeſſe, quilibet Sacerdos poterit miniſtrare: in caſu enim talis neceſſitatis Parochus non exiſtimatur rationabiliter invitus.

8. Poteſt-ne Parochus delegate ad hoc Sacramentum miniſtrandum ſuum Capellanum, quem ſcit impie vivere, & in mortali exiſtere?

Reſp. Ex Homobono: Si Sacerdos probus haberi nequeat, poteſt Parochus conducere etiam improbum ad hoc faciendum; neque cooperatur ejus peccato, quia actio illa, ad quam eum conducit, de ſe bona eſt; & poteſt ſine lethali adminiſtrari, ſi velit reſipiſcere; quod ſi male

exercet, sibi imputet. Hoc dicendum non est de suspenso, aut excommunicato, quia hoc Sacramentum non est tantæ necessitatis, ut ab istis debeat exerceri.

9. Peccat-ne mortaliter, qui in extremo constitutus hoc Sacramentum non suscipit?

Resp. Cum communi; si non adsit spretus aut scandalum, mortaliter non peccat, quia hoc Sacramentum non est tantæ necessitatis, nisi in casu, quo nullum aliud Sacramentum infirmus possit recipere. Placet tamen cum Diana sentire, qui existimat scandalum vix, aut numquam posse vitari; & nescio etiam, quomodo non peccet graviter contra charitatem sui, aut acedia, qui tam facile potest remedium contra diabolicas tentationes sumere, & non sumit.

10. Domestici, & illi, ad quos spectat, negligentes facere ministrari hoc Sacramentum infirmo, peccat-ne?

Resp. Peccant mortaliter, quia male se gerunt erga subditum, & eum cujus curam gerunt, si in re tanti momenti, ubi agitur de muniendo homine contra fortiores Dæmonum incursus in momento, a quo pendet æternitas, omni modo, quo possunt, non adjuvent.

11. Parochus cum discrimine vitæ, teneturne hoc Sacramentum ministrare?

Resp. Cum Diana, regulariter non tenetur; si autem ægrotus nullum aliud Sacramentum recipere possit, tunc tenebitur, quia hoc est remedium unicum salutis in tali casu.

12. Potest-ne conferri hoc Sacramentum illis, qui antequam usum rationis amiserint, non petierunt?

Resp. Affirmative, posito quod christiane vixerint, vel aliqua signa contritionis ante amissionem usus rationis dederint; quilibet enim censeri debet dispositus ad illud suscipiendum, nisi constet manifeste contrarium, ita Suarez. Si autem publicus peccator sit, & subito morbo correptus nullum signum pœnitentiæ dederit, non est illi ministrandum.

13. De-

13. Debet-ne Parochus ministrare hoc Sacramentum illi, qui post Viaticum doloribus vexatus blasphemavit, & inde rationis usum amisit?

Resp. Cum Homobono, si Parochus prudenter judicare possit, quod blasphemiæ illæ ex frænesi, & vi morbi prolatæ sint, adhuc potest illum inungere; qui enim non probatur sufficienti ratione malus, pro bono habendus est: cum ergo sufficiens ratio morbi indicare possit eum ex frænesi talia dixisse, negandum non est illi hoc Sacramentum; fieri enim potest, ut cum Sacramento consequatur salutem, quam sine illo amitteret. Debet etiam inungere illum, qui usu rationis expers ob vim morbi dicit se nolle sumere Sacramentum; qui tamen si liberum rationis usum haberet, illud peteret.

14. Quænam dispositiones requiruntur ad hoc Sacramentum?

Resp. Ex parte animæ, quod sit baptizatus, non excommunicatus, ut expresse, vel tacite id petat, & peccati obicem per pœnitentiam abstulerit, & Viaticum, si potuit, sumpserit, ut habet Catechismus jussu S. Pii Quinti editus; in antiqua enim Ecclesia ante Viaticum ministrabatur: Ex parte corporis, ut in probabilis mortis periculo sit constitutus: In eadem infirmitate reiterari non debet; si autem infirmitas longa sit, & mutet statum, propter novum periculum potest adhiberi, & novum medium.

15. Si Sacerdos vocatus ad ministrationem Olei Sancti dubitet infirmum jam esse expiratum, quid facere debet?

Resp. Si probabiliter etiam existimet posse esse vivum, poterit sub conditione ministrare; & in dubio monet Homobonus pro Sacramenti administratione esse inclinandum. Si moriatur in administratione, debet statim cessare?

16. Parochus, qui ex negligentia differt inungere infirmum petentem Oleum Sanctum, peccat-ne mortaliter?

Resp. Ex Homobono, Affirmative, quia notabiliter deficit in cura animarum sibi demandata; non est tamen necesse, quod currat, cum Sacramentum hoc non sit tantæ necessitatis, sicuti dixi de Baptismo, & Pœnitentia; neque Ecclesia ad hoc obligat, ut quis currens per plateas fatuus, aut risu dignus videatur.

17. Parochus, qui volvendo infirmum, ut eum inungat, reperit forte ex tali motu subito decessisse, est-ne irregularis?

Resp. Cum Homobono *tract.* 13. *c.* 6. *res.* 2. negative, etiamsi in movendo aliqua levis sit culpa, cum hic nullum delictum, vel saltem adeo leve intercedat, ut tanta pœna mulctandum sit.

18. Debet-ne Sacramentum hoc ministrari infantibus, qui ad usum rationis pervenerunt?

Resp. Affirmative ex Homobono, scilicet si in nono, vel decimo anno decedunt, cum censeri debeant capaces verificandi formam, & cognoscendi essentiam, decentiam, & fructus hujus Sacramenti, de quibus facile instrui possunt. Nonnulli tamen tenent iis tantum dandum esse, qui Viatici capaces sunt; quod meo videri necessarium non est, cum major cognitio requiratur pro Eucharistia decenter suscipienda, quam pro Extrema Unctione, & Pœnitentia.

19. Quinam ritus servari debet in administratione hujus Sacramenti?

Resp. Ad licitam administrationem, Parochus conformare se debet Rituali Romano, ita ut numquam ministret sine Superpelliceo, & Stola, numquam sine necessitate orationes antecedentes relinquat; illæ enim sunt de præcepto; quoad Psalmos Pœnitentiales, sunt solum de consilio.

CAPUT VIII.

De Ordine.

Sectio I. *De Ordinibus in genere, & in particulari.*
Sectio II. *De obligatione recitandi Horas Canonicas.*

SECTIO I.

De Ordinibus in genere, & in particulari.

1. QUid est Sacramentum Ordinis? Resp. Est Sacramentum novæ legis, in quo traditur spiritualis potestas ad Sacrosanctum Missæ Sacrificium perficiendum, vel immediate, vel mediate, plus, minusve, juxta cujusque Ordinis gradum, & officium.

2. Quot sunt Ordines?

Resp. Septem, scilicet, Ostiariatus, Lectoratus, Exorcistatus, Acolytatus, qui vocantur Ordines minores, eo quod immediate non assistunt Altari Clerici illis ordinati, nec inserviunt immediate Sacerdoti solemniter celebranti: Subdiaconatus, Diaconatus, & Presbyteratus vocantur Ordines majores, & sacri, quia his ordinati immediatius juxta proprium officium inserviunt Missæ Sacrificio, & Clerici istis initiati habent corpus Deo sacratum per votum castitatis.

3. Prima Tonsura est-ne Ordo?

Resp. Negative: sed est dispositio, & præparatio ad Ordines suscipiendos: sicuti, ut dicit D. Thom. Catechismus est præparatio ad Baptismum. Tonsurati tamen, utpote deputati ad Ecclesiam, gaudent duplici privilegio fori, & Canonis. Privilegium fori est, quod conveniri non possit Clericus pro delicto ad forum sæculare,

ſed ad Eccleſiaſticum. Privilegium Canonis eſt, quod ſi quis eum percutiat ſuadente Diabolo, ſit excommunicatus, & inſuper redditur incapax Eccleſiaſtici Beneficii, utpote ad Eccleſiam deputatum, licet non habeat officium annexum circa miniſterium Altaris.

4. Quænam eſt materia Sacramenti Ordinis?

Reſp. Materia remota eſt inſtrumentum, quod ordinando tangendum traditur; materia proxima eſt traditio talis inſtrumenti; quod quidem phyſice tangi debet, neque ſufficit contactus moralis, quo quis ſcilicet manum porrigat, & appropinquet inſtrumento, non autem illud tangat. Forma hujus Sacramenti ſunt verba ab Epiſcopo prolata: *Accipe poteſtatem, &c.*

5. Quinam eſt Miniſter hujus Sacramenti?

Reſp. Miniſter ordinarius eſt ſolus Epiſcopus, quamvis excommunicatus, ſuſpenſus, hæreticus, & degradatus: hic poteſt valide, non tamen licite ordinare; hæc enim poteſtas eſt annexa charaćteri Epiſcopali, qui indelebilis eſt.

6. Poſſunt etiam Abbates, & Presbyteri privilegiati habentes jus mitræ, & baculi benedićti ab Epiſcopis, conferre primam Tonſuram, & Ordines minores ſuis ſubditis Regularibus, imo & ſæcularibus, dummodo adſit conſenſus ſui Epiſcopi, & ab eo habeant litteras dimiſſoriales. Quoad Novitios proprii Ordinis, ante profeſſionem non poſſe eos ordinare, clarum eſt ex Concilio Tridentino, quod requirit in ordinando ab Abbate, ut ſit Regularis, & ſubditus Ordinantis; Novitius autem adhuc Regularis non eſt.

7. Quænam diſpoſitio requiritur in ſuſcipiente Ordines?

Reſp. Ex parte corporis requiritur ætas a Sacris Canonibus requiſita, quod ſit maſculus, legitimus; & non bigamus, ex parte animæ, ut ſit Baptizatus, non excommunicatus, non irregularis, non ſuſpenſus; quod ſit in gratia, quod habeat intentionem, ſaltem virtualem,

ſuſcipiendi Ordines; quod habeat litterarum ſufficientiam ad ſuum officium & miniſterium exequendum, juxta Decreta Concilii Tridentini: quæ omnia fuſe habentur in directorio ad Ordines ſuſcipiendos.

8. Quinam ſunt effectus hujus Sacramenti?

Reſp. Duo, ſcilicet gratia habitualis cum auxilii, quibus Ordinatus præmunitur, ut digne & convenientes exequatur munus ſui Ordinis. Secundus eſt character indelebilis, quo unuſquiſque in ſuo Ordine accipit poteſtatem ad eum finem & effectum, cui deſtinatur ab Ordine ſuo.

9. Si quis ſuſcipiat Ordines minores ſolum, ut gaudeat privilegiis Clericorum, non vero cum intentione recipiendi Sacerdotium, peccat-ne?

Reſp. Ledeſma vult eum peccare mortaliter, quia facit contra Concilium Tridentinum, quod *ſeſſ.*23. *c.*4. eos ſolum tonſurari permittit, de quibus probabilis conjectura ſit, non ſæcularis judicii fugiendi fraude, ſed ut Deo fidelem cultum præſtent, hoc vitæ genus elegiſſe. Diana cum Sanchez cenſent, hæc verba non eſſe præceptiva, ſed hortatoria, maxime cum *Sacra* Congregatio, ut refert Sylvius, non permiſerit, ut Epiſcopi publicarent Edictum contra Clericos degentes in minoribus, ut debeant Ordines Sacros aſſumere, ſub pœna privationis habitus.

10. Tenetur-ne Ordinatus recitare ſub lethali Pſalmos in Ordinatione ab Epiſcopo injunctos?

Reſp. Cum Palatio, probabile eſt, quod Epiſcopus nolit eos obligare ſub lethali, ſed ſolum ex decentia & honeſtate.

11. Si quis Clericus Ordinatus non incedat in habitu decenti, & tonſura, peccat-ne?

Reſp. Utique, cum faciat contra Sacros Canones hoc graviter injungentes, & præcipientes, imo in aliquibus Diœceſibus ſunt edicta hoc præcipientia ſub pœna excommunicationis.

SE-

SECTIO II.

De Obligatione recitandi Horas Canonicas.

1. QUid eſt Divinum Officium?
Reſp. Eſt laus Dei per Eccleſiæ inſtitutionem determinata, & voce expreſſa.

2. Quot ſunt Horæ Canonicæ?
Reſp. Septem, quæ ſignificant ſeptem principaliora myſteria Paſſionis Chriſti, contenta in his quatuor carminibus.

Matutina ligat Chriſtum, qui crimina purgat.
Prima replet ſputis, dat cauſam Tertia mortis.
Sexta Cruci nectit, lactus Nona bipartit.
Veſpera deponit, tumulo Completa reponit.

Matutinum & Laudes componunt unam horam. Quatuor ſunt Horæ minores, Veſpera & Completorium ſeptenarum horarum numerum complent.

3. Plures voluntates omittendi Officium Divinum in eo, qui obligatus eſt ſub lethali ad Horas Canonicas, ſunt-ne plura peccata?

Reſp. Si quis proponat non dicere Officium bis, vel ter, peccat ratione novi propoſiti: intellige, ſi inter unum, & alterum propoſitum mediet retractatio voluntatis non dicendi Officium, ſecus eſt unicum peccatum, eſt enim una intentio continuata in omiſſione actus: nam ut notat Bonacius apud Dianam, cum quis recordatur ſui propoſiti peccandi antecedenter habiti, non peccat de novo.

4. Si quis omittat omnes Horas unius diei, committit-ne tot peccata, quot ſunt Horæ recitandæ?

Reſp. Negative; quia præceptum recitandi ſeptem Horas unum eſt, habens pro objecto aggregatum ſeptem Horarum, ſicut Matutinum eſt aggregatum trium Nocturnorum, neque tamen quis omittens tria Nocturna, tria committit lethalia; non eſt ergo neceſſe numerum Horarum omiſſarum exprimere in Con-

ſeſ-

fessione juxta Dianam : sed sufficit dicere se omisisse partem notabilem Officii, & si omisit totum, dicere se non satisfecisse obligationi recitandi Officium.

5. Quænam in Divino Officio est quantitas notabilis, ex cujus omissione voluntaria quis mortaliter peccet?

Resp. Sententia docens unam integram Horam esse quantitatem tantum notabilem, mihi videtur nimis laxa; alia, quæ unum Psalmum etiam minimum parvæ Horæ, mihi videtur nenimis dura; Psalmus ergo inter unius parvæ Horæ, si sit longus, quantitas notabilis est; in Matutino duo Psalmi non tamen ex longioribus, vel tres Lectiones cum suis Responsoriis: defectu enim hujus quantitatis moraliter censetur non salvari essentia totius; illa autem minus notabilis, cujus defectu adhuc salvatur essentia totius, licet non ejus materialis integritas. Quia tamen hæc essentia mensuratur a prudentum judicio, ideo quot capita, tot sententiæ, quarum varietatem refert Gavantus.

6. Si quis in singulis Horis modicum quid relinqueret, quod simul sumptum integraret quantitatem notabilem, peccaret-ne mortaliter?

Resp. Affirmative, quia obligatio respicit totum Officium; respectu autem totius pars notabilis deficit, licet comparative ad singulas Horas defectus notabilis non sit.

7. Omittens ter, vel quater in anno Officium, peccat-ne mortaliter?

Resp. Affirmative, quia Breviarium est onus diei.

8. Qui tenetur recitare Officium, teneturne recitare sub eadem obligatione Psalmos Graduales, & Pœnitentiales, quando notantur in Quadragesima?

Resp. Negative: illæ enim sunt obligationes Chori, non personæ; unde Choro addictus si tunc non adsit, non tenetur privatim recitare sub lethali. Non tamen idem sen-

tien-

tiendum eſt de Litaniis reſpectu eorum ; qui non interſunt Proceſſioni Divi Marci , & Rogationum , vel in Commemoratione omnium Defunctorum reſpectu eorumdem Officii novem lectionum , quæ omnia ex Gavanto , cujus ſententiam ſequitur Diana , qui vocat eam communiorem : quilibet enim tenetur , vel publice , vel privatim recitare , non eo quod ſint pars Officii illius diei , ut æquivocat Vaſquez , qui eſt contrariæ ſententiæ : ſed quia ſunt pars obligationis illius diei , eo quod in Rubrica talium dierum obligatio eſt expreſſa verbis præceptivis , non hortativis , & ut notant aliqui , Eccleſia diſpenſans cum Prædicatoribus ad unum tantum Officium , deſignavit recitandum ea die Officium Defunctorum , omiſſo Officio de Octava.

9. Debet-ne de neceſſitate præcepti ſervari ordo ab Eccleſia conſtitutus in recitando Officio ?

Reſp. Per ſe ſervandus eſt , recitando prius Matutinum , ſubſequenter Horas juxta Rubricas : & Vaſquez vult quod pervertens talem ordinem peccat mortaliter , quia facit contra ritum Eccleſiæ in re valde gravi . Gavantus mitius ſentit , & dum integre perſolvat Officium , putat eum non peccaturum mortaliter . Sententia media mihi videtur magis rationabilis , ſcilicet , quod ſi pervertat ex neceſſitate , quia debet Horis Canonicis veſpertinis intervenire , & hoc ei accidit ante recitationem Matutini , non credo quod lethaliter peccat ; ſi autem ex multa cauſa rationabili ordinem ab Eccleſia ſtatutum invertat , quare non peccabit , juxta Vaſqueſii ſententiam ? Diana ſentit , quod recitans Matutinum pro die craſtina , non ſatisfacto Officio hodierno , adhuc valide recitet , contra Vaſquez , qui vult prius ſolvendum penſum hodiernum , antequam quis cogitet de craſtino : puto autem , quod ſi ex neceſſitate hoc faciat , quod utique rariſſime continget , non ſit ſtatim gravandus peccato lethali.

10. Servanda eſt-ne qualitas Officii?

Reſp. Affirmative, & unuſquiſque uti debet ſuo Breviario: ſic Monaſtico Monachus, & Romano Clericus. Si quis in fraudem Officii longioris utatur alieno, non ſatisfacit. Crux tamen citatus a Diana putat, quod ſi Clericus utatur ſemel in anno Breviario Divi Dominici, non peccaret. Portellus etiam apud ipſum cenſet, Religioſum privata recitatione utentem Breviario Romano non peccaturum, quia S. Pius V. non revocat conſuetudines circa recitationes privatas, ſed circa publicas; & Innocentius Quartus conceſſit, ut Religioſus extra Conventum uti poſſit Breviario alterius Religionis. Si quis vero putans hodie currere Officium Sancti, cum ſit de Feria, vel e contra, Officium mutet, non puto eum debere recitare iterum Officium; non enim hoc fecit in fraudem recitans Officium pro Officio, neque ex accidia, ſed ea ignorantia, & bona fide, ſicque caſus hic non videtur incluſus in propotione damnata infra adducenda.

11. Ut quis recitet Officium ſine omni culpa, debet-ne ſervare temporum diſtributionem?

Reſp. Affirmative, ſic Matutinum dici debet ab occaſu ſolis uſque ad auroram. Laudes vero, vel una cum Matutino, vel illuſcente jam die; ſed ſi Laudes a Matutino dividantur, notat Gavantus, poſt Matutinum dicendam eſſe orationem dici, ut fit in Nativitate Domini. Prima, oriente Sole. Tertia, aliquantulum poſt. Sexta, adulta jam die. Nona, prope prandium. Veſperæ, poſt prandium, & Completorium prope noctem. Poteſt tamen per horam unam ſine culpa anteponi, vel poſtponi Horarum diſtributio; ſecus res nimis oneroſa foret, ſi tam exacta temporis obſervantia ſingulis diebus eſſet præſcripta. Cum cauſa, verb. gr. ex ſtudio, & ex operibus charitatis, & juſtitiæ adimplendis, & ex pluribus quæ quotidie occurrunt, tantus legis rigor non adeſt.

12. Tem-

12. Tempus pro Matutino craſtino anticipari poteſt a declinatione ſolis ; unde Gavantus ſentit hoc privilegium incipere a tertia hora poſt meridiem. Diana putat, recitari poſſe ab hora ſecunda poſt meridiem, putat etiam non peccaturum mortaliter in Quadrageſima, quando dicuntur Veſperæ ante prandium, ſi quis poſt prandium recitet Matutinum.

13. Tenetur-ne quis recitare Officium in Choro, vel in Eccleſia, aut Sacello?

Reſp. Per ſe negative; qui tamen ſunt Choro addicti ſi vacent a Choro ultra tempus a Concilio permiſſum, peccant mortaliter. Suarez excuſat abſentiam unius diei, Bonacina, trium, vel quatuor dierum, quod intelligendum eſt, etiamſi diſtributiones reſtituant; hæc enim eſt pœna, quæ non excuſat a culpa. Diana cum Reginaldo putat; ſi domi recitent, & aliunde Chorus ab aliis perſolvatur, eos peccaturos tantum venialiter, ſi fiat abſque contemptu, & ſcandalo.

14. Debet-ne quis recitare Officium cum attentione?

Reſp. Actualis attentio, qua mens actu ſemper ad objecta ſancta reflectat, neceſſaria non eſt: plurimi ſentiunt ſufficere attentionem virtualem, qua quis, licet quandoque diſtractus ſit involuntarie, virtualiter dicitur attentus, quia cœpit attendere, nec voluntarie ſe diſtraxit ad alia. Recentiores non ita rigide ſentiunt, ſed putant Canones præcipientes recitationem devotam obligare tantum ad actum externum devotum ſine riſu, ſine confabulatione, non faciendo alia opera exteriora cum oratione incompoſſibilia; quæ exterior compoſitio facit devotionem externam, licet mens ad divina non vigilet, eo modo, quo Idololatria externa etiam ſine attentione interna eſt verus cultus Idoli.

15. Poſſunt-ne Horæ interrumpi?

Reſp. Inter Matutinum & Laudes, & Horas poteſt fieri quælibet interruptio; ſed inter partes

Horæ fieri non poteſt , & ſi fiat ſine cauſa , eſt veniale ſecundum Panormitanum , cum cauſa nullum eſt peccatum. Diana putat poſſe aliquem incipere Veſperas, & eas interrumpere per horas duas ſine lethali , quia quilibet Pſalmus, imo verſiculus , eſt integra oratio , non habens neceſſariam connexionem cum alio; & hoc etiam ait valere , ſi quis interrupiſſet animo reaſſumendi de novo integram Horam, qui poteſt mutare opinionem, & uti jura ſuo; Inter Nocturna Matutini poſſe fieri interrumptionem duarum , vel trium horarum , tenet Panormitanus. Unum moneo , quod in hoc onere divino jugum aggravandum non eſt, & recedendum eſſe a ſententiis laxis, quæ jugum tollunt; & a nimium rigidis, quæ reddunt onus intolerabile.

16. Quis privatim recitans , debet ne dicere alta voce?

Reſp. Negative, ſed ſufficit dicere , ita ut dicens ſeipſum audiat . Bonacina putat ſufficere motum labiorum , quamvis nec ipſe recitans ſe ipſum audiat ; nam hic vocaliter orat , & præceptum eſt ad dicendum , non ad audiendum ; hæc autem opnio , ut ait Filliucius , ſolum pro ſcrupuloſis tenenda eſt.

17. Quinam tenentur ad recitationem Officii Divini?

Reſp. Omnes Subdiaconi , & omnes Beneficiati, omnes Religioſi , & Religioſæ Profeſſæ juxta præſcriptas & laudabiles conſuetudines ſuarum Religionum.

18. Quando-nam in iſtis incipit obligatio recitandi?

Reſp. In Beneficiatis incipit a die poſſeſſionis ſui Beneficii, & quidem pacificæ ; nam ſicuti ante pacificam poſſeſſionem non poſſunt exercere munera Beneficii, ita neque tenentur ad illius onera. Subdiaconi & profeſſi in die, qua promoventur , non tenentur ad recitandum totum Officium , ſed ſolum ad Horas , quæ

juxta

juxta stylum Ecclesiæ post promotionem reci-
tandæ sunt. Hinc Bonacina existimat, quod teneantur ad Vesperas, & Completorium; alii quod etiam ad parvas Horas recitandas. Si quis ante promotionem recitavit, puto, quod satisfaciat, nec teneatur denuo recitare, cum Ecclesia non exigat nisi unicum Officium illius diei.

19. Conversi Religionum tenentur-ne ad recitationem illarum precum, quas loco Officii præscribuntur earum Constitutiones?

Resp. Ex Alario verbo *Hora Canonica n.* 1. non tenetur sub lethali, nisi aliter in eorum Constitutionibus habeatur.

20. Habens tenue Beneficium tenetur-ne ad integram racitationem Officii Divini?

Resp. Sotus vult non teneri ad integram recitationem quotidianam Divini Officii; nam qui Altari inservit, de Altari vivere debet; qui autem parvum habet Beneficium, cum de Altari non vivat, quare tenebitur Altari totaliter inservire? Et confirmat, quia in jure Beneficium tenue reputatur pro non Beneficio, ut habetur ex capite, *Is qui, de præbendis in* 6. Hinc Molfesius cum Less. volunt teneri tantum ad Horas Canonicas in diebus Festis. Malder. apud Dianam putat compensare posse suam obligationem aliis precibus, puta Officio B. Virginis. Communis opinio est, promotum ad qualecumque Beneficium teneri ad Officium; maxime cum Pontifices imponentes restitutionem fructuum Beneficiatis non recitantibus Horas, non distinguant Beneficium tenue a pingui; si ergo onus est majus proventu, sibi imputent; volenti enim & consentienti nulla fit injuria.

21. Tenetur-ne ad Officium, qui Beneficium habet ad munus, & exercitium non Ecclesiasticum, puta pulsandi Organa, docendi in Seminario?

Resp. Cum Alario, negative, neque etiam Religiosus a Papa dispensatus in castitate, & vivens in habitu sæculari extra claustra, neque

que Religiosis milites habentes Commendam; etiamsi non militent actu: isti tamen tenentur ad preces juxta præscriptum suarum Constitutionem.

22. Qui tenetur ad Officium titulo Beneficii, & titulo Ordinis, committit-ne duplex peccatum ommittendo Officium?

Resp. Negative, quia facit contra unicam virtutem Religionis.

23. Ad quid tenetur Beneficiarius, qui omisit Officii recitationem?

Resp. Juxta dispositionem Bullæ S. Pii V. qui totum Officium omisit, omnes fructus Beneficii correspondentes uni diei restituat: qui totum Matutinum, vel solum reliquas Horas, dimidium fructuum correspondentem uni diei; qui unam parvam Horam, sextam partem. Hinc cum proportione, qui reliquit Officium unius mensis, debet restituere duodecimam partem fructus unius anni: qui per annum, nihil potest recipere de fructibus Beneficii illius anni. Qui vero non Horam, sed partem Hore reliquit non tenetur ad restitutionem, quia leges loquuntur de Hora. Ex eadem ratione non est facienda restitutio pro pluribus versiculis in singulis Horis relictis, licet simul sumpti constituant quantitatem notabilem sufficientem ad lethale. Adverte etiam, quod si rata fructuum correspondens parti omissæ non sit notabilis, puta dimidium Julii, non tenetur illam restituere sub lethali. Ultimo adverte, quod habens Beneficium cum multis oneribus puta Missæ, Concionis, assistentiæ Infirmorum, & similium, demere potest aliquid de fructibus illius diei juxta quantitatem onerum, quæ in eadem die, in qua reliquit Officium, ille subivit. Timis laxa mihi videtur taxa, quam in hac reponit Henriquez citatus a Diana; unde in praxi prudentum consilio utatur Beneficiarius, ne gravet animam suam.

14. Quinam excusantur a recitatione Divini Officii?

Resp.

Resp. Primo, qui saltem moraliter sunt impotentes ad illud recitandum: est enim onus Ecclesiasticum, ad quod quis non tanetur cum gravissimo incommodo, reddente executionem moraliter impossibilem. Hinc qui non habet Breviarium sine calpa, nec scit memoriter, nec potest ab alio habere: qui opere charitatis, aut justitiæ est impeditus, ut illud recitare nequeat, non tenetur: ægroti nec etiam judicio Medicorum; imo compertum est post tres dies a recessu febris ob debilitatem capitis, vix sine periculo recitari posse. Item si quis ex rationabili causa non posset recitare præcipuas partes Officii Divini, aliqui volunt, quod neque teneatur ad unam, quam potest: hæc tamen sententia post Decretum Innocentii XI. n. 54. amplius nequit sustineri; unde si potest notabilem partem recitare, ad illam tenebitur.

25. Non tenetur quis impotens ad Officium Divinum recitandum, hoc compensare aliis precibus, puta Rosario, licet hoc laudabile sit: v. gr. assistens Infirmo, ubi lumen afferri non potest, & proinde Corona recitari possit, non Officium. Ex privilegio potest Superior Regularis rationabili de causa commutare Officium Divino in nonnullorum Psalmorum recitationem, Suspensi, & interdicti tenentur recitare; sed, ut notat Alarius, omisso *Dominus vobiscum*. Cæcus non tenetur nisi ad majorem partem, si hanc sciat memoriter; neque tenetur socium quærere, & conducere, ut cum eo recitet, nisi forte, ut notat Garzias, hoc fecerit etiam in salute. Damnati ad triremes, qua die laborant valde, puto, quod ratione laboris magni non teneatur; aliis autem diebus credo quod teneantur: nec placet ratio Dianæ, scilicet eos non teneri, quia detegerent loco tam turpi se esse Ecclesiasticos, quod cederet in Ecclesiæ ignominiam: communiter enim scitur etiam perfidos Sacerdotes esse in triremibus; nec pœna cedit in ignominiam, sed culpa. Sicuti ergo excommunicatus, & publici peccatores

Ec-

Ecclesiastici, si qui sunt, tenentur Officium recitare, quare non illi? Infirmitas quartanæ non excusat a recitatione Officii, ea die autem, qua quis febri laborat, non tenetur anticipare Matutinum vespere, quia anticipatio est privilegium, quo utimur, quando volumus: non autem onus & obligatio: ut notat Canus.

Propositiones damnatæ, ad hanc Sectionem reducendæ.

Ab ALEXANDRO VII. 20. Restitutio a S. Pio V. imposita Beneficiatis non recitantibus non debetur in conscientia ante sententiam declaratoriam Judicis, eo quod sit pœna.

21. Habens Capellaniam collativam, ante quodvis aliud Beneficium Ecclesiasticum, si studio litterarum vacet, satisfacit suæ obligationi, si Officium per alium recitet.

33. Restitutio fructuum ob omissionem Horarum suppleri potest per quascumque eleemosynas, quas antea Beneficiatus de fructibus sui Beneficii fecerit.

34. In die Palmarum recitans Officium Paschale satisfacit præcepto.

35. Unico Officio potest quis satisfacere duplici præcepto pro die præsenti, & crastino.

Ab INNOCENTIO XI. 54. Qui non potest recitare Matutinum, & Laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad se minorem.

CAPUT IX.

De Matrimonio.

PLures in Sectione dividitur Caput hoc, tantam materiæ molem habens, ut quamplures libros impleverit.

SECTIO I.

De Sponsalibus.

1. QUid sunt sponsalia?

Resp. Sunt futuri Matrimonii mutua promissio signo externo expressa. Hinc cum sponsalia sint species promissionis, id reddet ea invalida, quod irritat promissionem, & præcipue duo, scilcet defectus libertatis in alterutro ex sponsis, ut si quis coacte, vel ob metum promittat: vel defectus deliberationis, qui oriri potest, vel quia quis non habeat sufficientem cognitionem obligationis, quam subit titulo promissionis, ut evenire solet inter puberes; vel ex parte voluntatis, quia consensus non adsit.

2. Quænam ætas requiritur ad sponsalia?

Resp. Ex Alario, ætas debet esse saltem septem annorum, & quidem completorum, nisi prius tamen malitia suppleat ætatem, & si in septennio non habet usum rationis talem, qui sufficiat ad peccatum lethale, ut notat Sanchez, neque valide contrahit obligationem sponsalium, quæ cum sit actus humanus inducens mutuam obli-

obligationem, talis esse non potest, si quis ad usum rationis nondum pervenit.

3. Obligant sponsalia vera sub lethali?

Resp. Affirmative, quia omnis promissio rei gravis obligat sub lethali, non tantum ex fidelitate, sed etiam ex justitia.

4. Si unus contrahentium promittat, & alius acceptet quidem promissionem, sed non repromittat, potest-ne primus recedere absque lethali?

Resp. Ex Alario *verbo sponsalia num.* 9. licet hi contractus nequeant dici sponsalia defectu mutui consensus, tamen primus, qui se obligavit, non potest recedere sub lethali, cum hæc promissio sit in re gravi.

5. Si parentes, Tutores, & alii infantium curam habentes promiserint, tenetur-ne pueri sub lethali stare eorum promissis?

Resp. Cum Parentes spondent pro pueris, possunt isti, quando sunt sui juris, recedere. Ita Alarius, qui limitat, ni adolescentes certiores facti de promissione, saltem tacite eam ratificent: si autem habeant usum rationis, & præsentes fiat promissioni parentum, & taceant, censentur acceptare, sic cap. 1. *de Sponsalibus impuberum in 6.*

6. Quænam sunt signa ratificationis tacitæ in adolescentibus, qui sciunt Parentum promissionem?

Resp. Ex Alario, sunt oscula, munera, datio annuli, mutua conversatio in aliena domo tamquam cum sponsa. Bertau *de sponsalibus* existimat sufficere, quod sciant, & non reclament.

7. Sunt-ne valida Sponsalia cum consanguinea sub hac conditione: Contraham tecum, si Papa dispenset?

Resp. Ex Alario, promissio hæc conditionata valida est, inducens obligationem standi promissis posita dispensatione; neque enim est conditio turpis, ut invalidet actum humanum: Contraria sententia sustinetur a pluribus apud Sotum. Licet

cetomnes teneant cum D. Thoma, quod ſponſalia contracta cum infideli ſub hac conditione, ſi ad fidem convertatur, teneant.

8. Promiſſio ſolis labiis exterius facta ſine animo promittendi eſt valida?

Reſp. Nequaquam, quia cum tali fictione promiſſio non eſt, ſed ſimulatio: ſi quis autem promitteret ſponſæ cum animo ſe obligandi, non autem cum animo exequendi, adhuc teneretur ſtare promiſſis, quia contrarius animus ſubſequens non poteſt impedire naturam veræ promiſſionis, cujus effectus eſt ligare promittentem.

9. Juramentum factum de ducenda una ex filiabus Petri habet-ne vim ſponſalium?

Reſp. Cum Alario, negative, quia ſponſalia incerta non ſunt ſponſalia. Ita Gloſſa *in cap. ex litteris ſecundo de ſponſalib.* Si autem factis legitimis & licitis ſponſalibus, cum una dormierit, placet ſentire cum Hoſtienſi citato ab Alario, qui docet tunc compellendum eſſe ad illam ducendam, non tam virtute ſponſalium, quam ex præſumpto conſenſu; cum enim ex una parte juraverit ducere unam ex filiabus Petri, & ex alia unam cognoverit, ex illo actu ſatis dignoſcitur eam elegiſſe, & in eam determinate conſenſiſſe; non deeſt tamen contraria ſententia apud Sanchez.

10. Si quis ſit certus, ſe promiſiſſe ducere unam; & dubius num promiſerit cum animo ſe obligandi; tenetur-ne ducere?

Reſp. Affirmative, quia præſumptio, & poſſeſſio ſtat pro obligatione, quæ ſequitur naturaliter ad promiſſionem, niſi expreſſe vitietur a conditione contraria: cum ergo de hac non conſtet, præſumendum eſt, actum promiſſionis fuiſſe elicitum juxta ejus naturam.

11. Qui virginem defloravit ſpe fictæ promiſſionis matrimonii, tenetur-ne eam ducere?

Reſp. Affirmative; non quidem vi ſponſalium, quæ utique non fuerunt valida defectu intentionis ducendi; ſed vi contractus, do ut des. Cum

ergo puella ex parte sui contractum impleverit tradendo corpus virgineum violandum, ille tenebitur implere alteram partem contractus; nec sufficit compensare exhibendo dotem, ut nubat alteri viro; sed debet omnino eam ducere, quia natura talis contractus pertinet ad justitiam commutativam, quæ petit, ut non tantum reddatur æquale, sed omnino idem: ita Bertau, qui citat pro se Sanchez, Vasquez, Navarrum, & alios.

12. Limita tamen primo, si deflorata ob disparitatem status potuerit conjicere, deflorantem non habere voluntatem ducendi, & multo magis si ex verbis ejus æquivocis, & potius amatoriis, quam obligatoriis, & ex animo serio provenientibus, idem dignoverit: secundo, si ante tempus stabilitum pro matrimonio hæc cum alio fornicetur; tertio, si virgo putata, fuerit deprehensa non virgo, vel quæ faciebat se divitem, & nobilem, alia postea sit; in his enim casibus fictus promissor eximitur ab obligatione ducendi, licet cognoverit illam: in primo quidem, quia volenti & consentienti non fit injuria; in aliis vero, quia contractus non est legitimus ratione deceptionis.

13. Limita etiam secundo, fictum promissorem non teneri ducere fœminam, quæ solita sit prostitui, sed tantum consuetum pretium ei tradere, contractus enim non est obligatorius, cum non sit justus propter inæqualitatem rei datæ, & acceptæ, neque ex fornicatione sequitur ei damnum notabile; cum jam sit malæ famæ. Lessius, & Sanchez docent, quod si ex copula occulta nullum damnum timeatur viduæ, vel virgini bonæ famæ, fictus promissor non tenetur eam ducere: quod tamen non placet, cum obligatio ducendi non sit titulo damni illati, sed titulo contractus adimplendi; ut dixi responsione.

14. Si quis post sponsalia contracta cum Berta, contrahat secundo cum Flaminia, & istam cognoscat, teneturne prima, vel secunda sponsalia adimplere?

Resp. Licet certum sit in casu omnimodæ æqualitatis secunda sponsalia nulla esse, nihilominus in casu, quo secunda habeant annexam copulam, judicandum est in favorem istorum: quia naturalis æquitas postulat, ut quæ passa est tantum damnum, quale est a viro cognosci, præponatur alteri, quæ ex violatione contractus, aliud damnum non patitur, quam quod promissum non consequatur, ceterum ejus corpus integrum est: ita Homobonus tract. 15. cap. 9. resol. 8.

15. Si quis primæ promiserit sine Juramento, & secundæ cum juramento, quamnam tenetur ducere?

Resp. Ex Homobono ib. tenetur ducere primam; juramentum enim non ligat in hoc casu, cum cadat supra rem malam, quæ sine peccato, & sine damno primæ, cui promisit, nequit adimpleri.

16. Si quis post validam promissionem matrimonii de futuro cum una, contrahat in re matrimonium cum altera, tenetur-ne in casu mortis suæ uxoris primam ducere?

Resp. Cum Homobono, negative, quia subsequens matrimonium dirimit totaliter sponsalia, neque datur obligationis reviviscentia; quod ait valere, etiamsi prima sponsalia fuerint juramento firmata. In casu tamen, quod illam cognoverit sub spe futuri matrimonii, tenebitur adimplere, cum damnum illatum tunc sit adhuc reparabile; quapropter urget obligatio reparandi.

17. Si quis castitatis, vel Religionis voto prius emisso, postea promiserit puellæ eam ducere, & hanc sub tali spe defloraverit, tenetur-ne ad servandam fidem Deo datam in voto, vel fœminæ in sponsalibus cum defloratione?

Resp. Cum Sanchez & Layman, promissarium deflorantem teneri ducere defloratam, si hæc non fuit voti conscia; quia votum non obligat cum notabili damno proximi, & violatione justitiæ; neque enim tunc potest hostia esse

Deo

Deo acceptabilis. Tenetur tamen sponsus servare votum, quantum in se est: sic solum potest reddere, non petere debitum, quia dispensatio est solum in favorem defloratæ. Hinc si hæc moriatur, adstringitur denuo voto totaliter. Mihi videtur tamen consultius in hoc casu petere a Sacra Pœnitentiaria voti dispensationem, ut sancte; & secure nubat.

18. Quandonam obligant sponsalia, quæ non determinant tempus futuri matrimonii?

Resp. Probabile non videtur, quod docet Coninch, obligare eadem die; tum quia praxis communis Ecclesiæ est contraria; tum quia inutilis sic foret promissio de futuro. Puto ergo obligare, quando alteruter ex sponsis juxta prudentum æstimationem juste petit adimpletionem promissi. Hæc enim est natura debiti, ut obliget ad solutionem, tunc quando creditor rationabiliter petit satisfieri. Advertit Homobonus, si etiam neuter petat, & non sit justa causa dilationis, quam primum sponsos celebrare debere matrimonium de præsenti; sic monuit apud ipsum Congregatio Cardinalium, Ordinarios id curare debere, ut quamprimum celebrentur matrimonia de præsenti, quo stupri periculum, aliaque peccata vitentur.

19. Hinc parentes impedientes filios, qui sponsalia ipsis insciis contraxerunt, ne celebrent matrimonium, peccant mortaliter, quia impediunt actum justitiæ, ad quem filii tenentur sub lethali. Si tamen propter maximam disparitatem sponsorum timenda forent scandala, dissensiones, & rixæ, ob familiæ dedecus, possunt licite impedire, etiam implorata Judicis, & Principis authoritate; quia cum tale matrimonium adversetur charitati, & pietati, sine peccato contrahi nequit: ita Bertau, qui citat Sanchez, Navar. & Gutier.

20. Quinam tactus possunt permitti inter sponsos?

Resp. Illiciti tenendi sunt tactus conducentes ad copulam, cum enim illa sit illicita, ita

etiam quidquid ad eam conducit. Huic omnes contractus turpes etiam pro levi morula sunt peccatum mortale. Actus vero ordinati ad fovendum mutuum amorem, ut manuum contactus, non animo luxuriandi, permitti possunt; ita Boss. sicuti enim copula redditur honesta a matrimonio, ita actus isti cohonestantur a sponsalibus. Limita tamen cum Homobono, etiam istos diuturniores, & frequentiores admitti non posse, ne alterutri sponso sit pollutionis periculum. Hinc peccant mortaliter parentes, vel tutores, & custodes sponsæ, qui eam solam relinquunt cum sponso, propter dictum periculum, quod fere semper non sine peccato evenit.

21. Sponsalia clandestina sunt-ne valida?

Resp. Affirmative, quia Concilium Tridentinum hanc conditionem apposuit matrimonio, non vero sponsalibus; & ut notat Alarius; sic declaravit Congregatio Cardinalium; nec quantum ad hoc peccant clandestine contrahentes, quia utuntur jure suo a nulla lege prohibito.

22. Si Sponsus post sponsalia fornicetur, tenetur-ne hanc circumstantiam aperire in confessione, quod sponsus sit?

Resp. Ex Homobono, non est conditio necessario exprimenda in confessione, quia injuria facta sponsæ prudentum judicio, & vulgi opinione, levis in sponso est, proinde non excedit limites venialis: Res autem e contra in sponsa se habet, cujus fornicatio est valde turpis, & gravis sponsi injuria, & exponitur periculo concipiendi, atque adeo injustitiæ erga futurum virum, qui prolem alterius nutriet tamquam suam.

23. Possunt-ne dissolvi Sponsalia?

Respond. Affirmative; cum enim in sponsalibus non sit aliud vinculum, nisi mutuæ promissionis, sicuti hæc in genere dissolubilis est, ita & in sua specie. Neque enim sponsalia post Concilium Tridentinum secuta copula transeunt in matrimonium indissolubile, sicuti

ante Concilium fere communis erat Doctorum opinio.

24. Per quas causa dissolvuntur sponsalia?

Resp. Ex Homobono, primo per mutuum sponsorum consensum, etiam si fuerint jurata, etiam ad modum voti; ut accidit, cum quis, ob pietatem, pauperi fœminæ cum juramento promisit. Debet autem adverti, quod ipsa libere consentiat in dissolutionem, non vi, non metu inducta. Secundo, per ingressum alterius in Religionem, per votum simplex castitatis, & Religionis, per susceptionem Ordinis Sacri, per matrimonium cum alia contractum; hæc enim sunt vincula fortiora, quæ destruunt vinculum minus forte. Quod autem in ingrediente Religionem non sit expectanda professio, sicuti in matrimonio rato, puto certum, quia si egrediatur, fit notabiliter vilior, neque quis tenetur amplius cum illo ducere. Tertio, superveniente affinitate, vel cognatione spirituali. Quarto, si quis proficiscatur in longinquam regionem, & tempore statuto pro matrimonio non redeat. Quinto, si morbus contagiosus, vel notabilis superveniat deformitas. Sexto, si quis fornicetur cum alia: Item si fornicatio præcessit sponsalia, sed tunc fuit ignota: & postea dubitet, an tempore sponsalium ita fuisset erga sponsam captus amore, ut eam despondisset etiam defloratam ab alio. Septimo, propter morum asperitatem alterius conjugis, qui dignoscatur crudelis, durus, & asper. Tamdem ob omissionem alicujus rei promissæ, & conditionis non impletæ, & quæcumque evenire potest causa rationabilis, quæ si nota fuisset ante sponsalia, hæc contracta non fuissent.

25. Si sponsus, & sponsa fornicentur cum exteris, compensatur-ne debitum debito, itaut neuter resilire possit?

Resp. Ex Homobono, negative, sed adhuc

ſponſus recedere poteſt, quia fornicatio ſponſæ eſt notabiliter vilior.

26. Qui poſt celebrata ſponſalia contraxit impedimentum dirimens, tenetur-ne petere diſpenſationem?

Reſp. Si ſtudioſe & culpabiliter contraxit impedimentum, tenetur petere diſpenſationem, quia cum culpabiliter factus ſit impotens in præjudicium alterius, tenetur a ſe removere impedimentum, ut alteri injuſte læſo ſatisfaciat: niſi forte hoc fieri nequeat, niſi magnis ſumptibus: quia quis non tenetur cum tam gravi incommodo ſatisfacere, cum prius teneatur erga ſe, quam erga alium. Si autem inculpabiliter hoc evenit, ad nihil tenetur. Hinc ſtudioſe quærere incurſum impedimenti ad diſſolvenda ſponſalia eſt peccatum, quia eſt ſe velle reddere impotentem ad ſatisfaciendum obligationi contractæ.

27. Quiſnam eſt Judex ordinarius in cauſa diſſolutionis ſponſalium?

Reſp. Eſt Epiſcopus, aut ejus Vicarius, aut delegatus ab Epiſcopo, qui re cognita, & ſtabilita ſponſalium diſſolutione, cogere debet ad reſtitutionem eorum, quæ cauſa ſponſalium ſponſæ forte tradita ſunt. Ita Homobonus, negans Parochum eſſe Judicem competentem, cum in foro exteriori juriſdictionem non habeat. Si autem cauſa reſcindendi ſit manifeſta, & abſit ſcandalum, non eſt, cur Judicis attendatur ſententia.

SECTIO II.

De eſſentia Matrimonii, ut contractus, & ut Sacramentum eſt.

1. QUid eſt Matrimonium?

Reſp. Ut contractus, eſt conjunctio legitima maritalis viri, & fœminæ inter legitimas perſonas, individuam vitæ conſuetudinem ſervans; ut Sacramentum vero, eſt Sacramentum con-

consistens in legitima conjunctione maritali viri, & fœminæ &c. Sic Summistæ. Melior tamen mihi videtur definitio Bonacinæ, nimirum: Est contractus legitimus indissolubilis inter marem & fœminam, per quem mutua corporum potestas traditur, & acceptatur reciproce, ac gratia sanctifians confertur.

2. Quænam est materia, & forma hujus Sacramenti?

Resp. Ex Diana, materia est mutua corporis traditio, forma mutua eorumdem acceptatio aliquo signo exteriori manifestata coram Parocho, & Testibus, qui solum requiruntur ut conditiones a Concilio Tridentino legitime impositæ. Non est necesse signa extra manifestantia internum consensum esse verba, sed possunt etiam esse nutus, & alia signa humano modo, sed clare consensum exprimentia; nullum enim est præceptum de consensu verbaliter explicito. Hinc Diana rejicit sententiam Pontii, & Rodriq. qui volunt peccare mortaliter exprimentem consensum per nutum, cum possit per verba.

3. Quisnam est Minister hujus Sacramenti?

Resp. Ministri sunt contrahentes, qui ideo debent esse in gratia, ut conficiant, & recipiant digne hoc Sacramentum. Non est necesse, ut contrahentes recipiant prius Sacramenta Pœnitentiæ, & Eucharistiæ; sed solum hoc est de consilio Concilii Tridentini, quod hortatur conjuges, antequam contrahant, vel saltem triduo ante matrimonii consummationem, ut prius suscipiant Eucharistiam, & Pœnitentiam. Hinc causa efficiens hujus Sacramenti est contrahentium consensus extrinsece manifestatus. Parochus vel Sacerdos ab eo deputatus est minister benedictionis nuptiarum.

4. Quinam sunt hujus Sacramenti effectus?

Resp. Augmentum gratiæ sanctificantis, & etiam alia dona gratiæ ad perficiendum amorem conjugalem, & indissolubilem unitatem

inter conjuges, ad frænandam indecentem concupiſcentiam, & ad rectam prolis educationem.

5. Quid eſt Matrimonium ratum, quid conſummatum?

Reſp. Ratum eſt illud, quod legitime celebratum eſt coram Parocho, & Teſtibus: conſummatum eſt illud, quod completum eſt per copulam perfectam in vaſe legitimo, interveniente ſaltem viri ſeminatione: & ab hoc proprie ſignificatur indiſſolubilitas.

6. Eſt-ne neceſſe, Matrimonium inter fideles eſſe ſemper Sacramentum?

Reſp. Cum Diana, non conſtat ex Patribus, & Conciliis, & communi Doctorum authoritate hæc neceſſitas, ita ut Chriſtus Dominus ita matrimonium inſtituerit, ut in eo ratio contractus, & Sacramenti ſint inſeparabilia; ſed elevavit ſolum contractum ad rationem ſuperiorem Sacramenti, non tamen deſtruxit, quod erat inferius. Hinc primo rudes, neſcientes Matrimonium eſſe Sacramentum, proinde non habentes intentionem faciendi rem ſacram, validum Matrimonium in ratione contractus perficiunt, non illa Sacramenti; hinc ſecundo, matrimonium contractum inter fidelem & infidelem cum diſpenſatione, Sacramentum non eſt, & ſecundum plures, nec Matrimonium contractum inter fideles per Procuratorem. Neque exiſtimo veram ſententiam eorum, qui putant Matrimonia infidelium ad fidem converſorum in Baptiſmi ſuſceptione evadere Sacramentum. Hæc tamen acuta & alias pure ſpeculativa non ſunt mei inſtituti.

7. Conſenſus tacitus ſufficit-ne pro vero Matrimonio, puta ſi præſentibus, & tacentibus filiis parentes contrahant?

Reſp. Cum Pontio, negative, quia fieri poteſt, ut filii taceant ex metu reverentiali, & iſti conſenſus taciti pluribus inconvenientiis adi-

tum

tum præbeant, & reclamantibus contrahentibus mortuo parente, qui pro se ipsis respondit, facile Matrimonium declararetur nullum. Meo ergo videri Parochus instare debet, ut filii ipsi respondeant; sunt enim illi, qui se ligant, neque quo ad hoc parentum subduntur voluntati. Alarius tamen *verbo Matrimonium n.* 8. putat cum pluribus, sufficere consensum tacitum, & adducit authoritatem Bonifac. *cap. unico de sponsalib. impuberum in 6.* Verum caput illud est de sponsalibus, quæ cum dissolubilia sint, non requirunt tantum consensum; sicuti patet etiam de ætate; quod enim sufficit ad minus, non ideo sufficit ad majus. In hac sententia est Bonacina, qui vult sufficere ad Matrimonium; ut pro verecunda puella respondeat alter, etiam extraneus; quod tamen mihi videtur intolerabile.

8. Qui ficte contraxit matrimonium sine animo contrahendi, tenetur-ne postea contrahere ex animo?

Resp. Sanchez tenet negative, si nullum sequatur damnum fœminæ ductæ: quod vero non sequatur damnum, puta puram speculationem; si enim cum ea habitet, & multo magis sequatur copula, quis non videt damna esse inseparabilia, & de natura sua sequi? Puto ergo; quod sicut qui laborant impotentia perpetua, tenentur separari, ut habetur ex motu proprio Sixti Quinti de Matrimonio Eunuchorum, adducto ab Homobono *tr.* 13. *cap.* 11. *resol.* 1. & quidem, ut fugiant periculum incontinentiæ, si maneant in eadem domo, dormiant in eodem lecto, sequantur oscula & tactus, vel etiam semel morosa delectatione cadant: ita mihi videtur, quod cum hoc periculum inevitabile sit ab eo qui ficte contraxit, teneatur postea ex animo contrahere, ne in tot Dæmonum laqueos cadat: nihilominus sententiam contrariam vide apud Dianam, Sanchez, & Laym. Adverte tamen cum Alario citante Navar. *hic verbo Ma-*

trim. n. 341. quod quando quis ficte consentit in Matrimonium, si semel accedat animo maritali ad uxorem, & cum ea copulam habeat, statim purificatur fictus consensus, & evadit verum & indissolubile matrimonium.

9. Quomodo quis renovare debet fictum consensum, ut valide contrahat cum ea, cum qua antea ficte contraxerat?

Resp. Si defectus hujus consensus factus sit publicus, & sufficientibus argumentis & indiciis probatus, renovandus est coram Parocho, & duobus testibus, ita Homobonus *tr.* 13. *c.* 10. *assert.* 2. qui affert pro hac sententia responsum Clementis Octavi. Si autem publicus non sit, imo alter conjux hunc defectum ignoret; debet novus utriusque consensus interesse; nec sufficit, ut putavit Sanchez, quod ille tantum, qui ficte contraxit, vere consentiat; ita enim declarasse Clementem Octavum Rectori Pœnitentiariæ Societatis, testatur Diana.

10. Sufficit-ne ad Matrimonium consensus conditionatus, v. gr. contraho tecum, si pater tuus consentiet?

Resp. Theologi fere omnes volunt hanc formam contrahendi nullam esse, quia hoc modo videtur coincidere consensum matrimonialem cum illo sponsalium, qui est de futuro, non de præsenti: & etiam quia Matrimonium sicuti omnia Sacramenta, non potest pendere a conditione purificanda. Verum Canonistæ contrarium sentiunt, & putant Matrimonium, sicut alios contractus conditionales, purificata conditione, sine novo consensu tenere, & ligare: & hoc probabile etiam puto, dummodo tamen conditio purificetur coram Parocho, & Testibus, vel Parochus & Testes cognoscant conditionem impletam esse: hoc enim post Trident. indispensabiliter requiritur.

11. Debent-ne arceri a Matrimonio ignorantes Pater, Ave Maria, & Credo?

Resp. Cum Diana, arcendi non sunt; igno-

rantia enim a nullo jure reddita eſt Matrimonii impedimentum; neque Epiſcopi in Synodis poſſunt adere nova impedimento. Poſſunt tamen ſic ignorantes ad aliquod breve tempus impediri, ne contrahant, ut attentius & celerius addiſcant Rudimenta Chriſtiana.

12. Quænam ætas requiritur ad Matrimonium?

Reſp. Ex Sacris Canonibus, requiritur in muliere ætas duodecim annorum, in viro quatuordecim, & quidem completorum; hæc autem ætas metitur jure ex pubertate, ſcilicet ex vigore naturali ad copulam requiſito; & proinde ſi hic vigor quandoque ætatem ſtatutam præcedat, tunc dicitur malitia ætatem ſupplere. Hoc ergo dictum intelligi debet de vigore corporis, non de vigore mentis, qualis eſt diſcretio, & cognitio ſufficiens ad diſtinguendam conjugum obligationem; hoc enim evenire poteſt maxime in fœmina in ſeptennio, cum qua tamen ſentit Alarius Matrimonium non valere, niſi eſſet multum doli capax, & diſcreta. Hinc ſi impuberes nondum ad talem ætatem perventi, & in quibus malitia non ſuppleat ætatem, contrahant, invalidum erit Matrimonium; & ne quidem adveniente pubertate Matrimonium convaleſceret, niſi per copulam ſubſecutam, vel per aliquem alium modum conſtet contrahentes ante pubertatem perſeveraſſe cum eadem voluntate in pubertate.

13. Quale peccatum eſt ante legitimam ætatem contrahere?

Reſp. Eſt mortale, quia verba Canonum continent præceptum, non conſilium; notat enim Pontius; quod ibi habetur, *Diſtrictio inhibemus*: & quia ſe exponunt contrahentes periculo faciendi Sacramentum nullum, in materia ſcilicet inepta. Guttierez tamen cum pluribus ſentit, in alia urgentiſſima cauſa, v. g. pro bono pacis, convenire, ut diſpenſentur ab Epiſcopo, & talis conjunctio toleretur. Adverte cum Roſſignolio *de matrimonio ſecundo pranot.* 17. quod a parte

ante

ante ſtabilitur ætas, a parte poſt nulla ſtabilitur; quia, quantumvis quis ſeneſcat, ſemper ſupereſt igniculus, qui poteſt aliquo modo excitari, puta medicamentis; & ſic de inepto ad generandum fiet aptus. Vires enim, ut ipſe ait, ſunt extenuatæ, non extinctæ; unde remanent arte medicinæ conſolidabiles, & ad copulam coaptabiles.

14. Eſt-ne Matrimonium indiſſolubile?

Reſp. Matrimonium, ſive ratum ſit, ſive conſummatum, eſt indiſſolubile, non tamen eodem modo, quia Matrimonium conſummatum, ſi validum eſt, in nullo caſu poteſt diſſolvi, etiam ab authoritate Pontificia; imo plures Authores volunt etiam in caſu copulæ factæ per vim, Matrimonium diſſolvi non poſſe, & quod uno conjuge Religionem ingrediente, altera non maneat libera, ut poſſit vivente viro alteri nubere. Alteri exiſtimant violentam copulam non nocere. Utraque ſententia ab Alario exiſtimatur æque probabilis.

15. Matrimonium ratum urgente gravi neceſſitate a Summo Pontifice diſſolvi poteſt: & ut affirmant plures Doctores, Martinus Quintus, Eugenius Quartus, Paulus Tertius, & Pius Quartus diſpenſarunt de facto. Diſſolvitur etiam per ſolemnem Profeſſionem Religioſam, qua peracta, non antea, poteſt alter conjux ad ſecundas nuptias convolare. Non diſſolvitur neque per Ordinem Sacrum, neque per dignitatem Epiſcopalem, aut ea majorem: quia jura de ſola Profeſſione Religioſa loquuntur: & quidem Profeſſio debet eſſe in Religione, in qua tria ſubſtantialia vota emittuntur, licet ſit equeſtris, ut Melitenſis; de Religione enim, ut ſic, eſt Privilegium Canonis. Quare autem Matrimonium ratum ſit diſſolubile, eſt, quia ſignificat unionem Chriſti per gratiam cum anima juſti, quæ diſſolubilis eſt: conſummatum ſignificat unionem Chriſti cum Eccleſia, quæ indiſſolubilis eſt.

16. Qui ante Matrimonium cognovit ſponſam

sam suam, celebrato Matrimonio habet-ne bimestre ad cogitandum de electione status Religiosi?

Resp. Certum est, post Matrimonium ratum posse alterum ex conjugibus negare debitum, hoc enim beneficium concessum est pro dignitate, & excellentia status Religiosi, qui intra bimestre nondum Matrimonium cosummavit; quo elapso, adhuc eligibilis ab eo, qui intra bimestre nonvel debet Religionem ingredi, vel sub lethali reddere debitum alteri petenti: ad casum ergo dic, copulam, quæ antecessit Matrimonium ratum, non tollere privilegium electionis status; non enim est copula Matrimonialis, antequam existat Matrimonium, & ideo quantum ad hoc quis remanet plene liber.

17. Potest-ne contrahi Matrimonium inter absentes per Procuratorem?

Resp. Affirmative, est enim contractus perfectibilis eodem modo, quo cæteri: requiruntur tamen istæ conditiones; primo, ut Procurator habeat speciale mandatum ad hoc numerator Matrimonium, nec sufficit generale ad negotia, vel ad uxorem in genere: secundo, ut Procurator contractum hunc per se efficiat, nec potest alterum subdelegare, nisi hoc sit ei specialiter injunctum: tertio, ut tempore illo, quo contrahit Procurator, non sit revocata potestas a principali; & hoc intelligitur, etiamsi revocatio mandati non innotescat Procuratori, vel etiamsi præstitum sit juramentum de non revocando mandato; hoc enim, ajunt Doctores, est speciale contractui Matrimoniali. In Procuratore contrahente nomine alterius; non est necesse, ut sit in gratia; neque enim conficit, aut ministrat Sacramentum: qui autem facit mandatum, debet esse in gratia eo tempore, quo probabiliter alius suo nomine contrahit: & quidem sub lethali.

SECTIO III.

De Divortio.

1. QUid eſt Divortium?

Reſp. Viri ab Uxore, aut Uxoris a Viro legitima ſeparatio; & multipliciter fit: aut enim dividitur in totum, ita ut uterque poſſit ad alia ſponſalia tranſire, ut evenit in laborantibus impedimento perpetuo ad copulam, puta maleficiatis: aut dividitur in partem, id eſt quoad mutuam cohabitationem, & petitionem, ac redditionem debiti, ſine licentia contrahendi. Separatio a copula ex mutuo conſenſu ad tempus, ut liberius quis vacet orationi, inſinuata a D. Paulo, divortium non eſt: hæc enim ſeparatio oritur ex devotione, non ex mentium diviſione; divortium antem ex Homobono dicitur ex diviſione mentis, & corporis, quæ ex aliqua cauſa divertuntur ad alia, & amplius unita non remanent.

2. Divortium quo ad mutuam cohabitationem, & totum, quibus ex cauſa licitum eſt?

Reſp. Ex Homobono; primo, ob ſevitiem Mariti, qui nimis rigide, & injurioſe ſe gerit erga Uxorem, eam, etiam levibus de cauſis graviter verberando. Secundo, ob adulterium alterutrius conjugis, propter quod innocens poteſt ſe ſeparare; frangenti enim fidem fides ſervanda non eſt. Turtio, ob nefandum crimen mariti, ſive activum, ſive paſſivum. Quarto: ob beſtialitatem, vel quodcumque aliud vitium luxuriæ, propter quod fiat carnis diviſio, & ea alteri communicetur. Quinto, ſi vel in Hæreſim incidat, vel Paganiſſimum, vel Judaiſmum. Sexto, ſi furore laboret. Septimo, ſi Maritus inducat Uxorem ad peccandum cum alio: non enim cum graviſſimo animæ, vel corporis diſcrimine tenetur Mulier habitare cum Marito ſceleſto. Adverte tamen, pias Uxores perditos Viros patientia,

tole-

tolerantia, atque virtutum exemplo ad meliorem frugem traduxisse, sicuti legitur de S. Monica respectu Viri sui?

3. Per alia peccata carnis traditur-ne sufficiens causa legitimæ separationis inter Conjuges?

Resp. Negative, qui tunc perfecte fides Matrimonii non violatur, neque fit perfecta carnis divisio; Adde, leges pro adulterio extendendas non esse ad alia peccata adulterio minora. Hinc nec per oscula, & tactus, etiam facta ad finem adulterandi, neque per molitiem completam, sive adminiculo proprio, sive alieno, extra omne vas; neque per copulam imperfectam absque seminatione intra vas; neque per concubitum cum fœmina, vel bestia mortuis, aut cum statuo: neque per copulam sodomiticam cum propria Uxore; si tamen Vir admonitus ab hac desistere nollet, posset, ut dixi, Mulier separari, ne ad tam enorme peccatum pertrahatur.

4. Quid requiritur ad hoc, ut separatio ob adulterium commissum fiat propria auctoritate?

Resp. In foro externo requiritur adulterium publicum, & notorium, ut habetur *cap. significasti de divortiis*, vel ut habet Alarius verbo *divortium numer.* 4. ut suscipio sit talis de adulterio, ut apud prudentum existimationem habeatur pro certitudine, verbi gratia, quia soli in secretis se osculantur, tangunt, & ibi manent ad multum tempus. In foro autem conscientiæ non sufficit adulterium secretum, quia delictum occultum publica pœna puniri nequit. Deinde si hoc sufficeret, nimis lata ponderetur via ad hujusmodi divortia frequenter facienda cum scandalo totius Civitatis.

4. Tenetur-ne Maritus conscius adulterii suæ Uxoris eam dimittere, & viceversa Uxor virum?

Resp. Cum Alario, mulier non tenetur virum adulterum dimittere, quia non suum est virum corri-

corrigere, & punire. Neque maritus uxorem, ut habet D. Thomas, quia verberibus, & reclusione potest corrigere. In duplici tamen casu videtur teneri: primo, cum vir per hujusmodi dimissionem speraret certam correctionem fœminæ, unicuique enim præcipitur cura de proximo suo. Secundo, cum vir censetur fautor, & protector adulterii. Verum scandalo occurri potest eam corrigendo, & monendo publice: item moderate puniendo. Et spes salutis per dimissionem est omnino vana; tunc enim liberius adulterabit. Primæ ergo responsioni ex Alario standum erit.

6. Si uterque adulterium commiserit, unus tamen publice, & alius secreto, potest-ne in foro conscientiæ secretus adulter dimittere publice adulteratam?

Resp. Negative ex Alario, quia paria delicta mutua compensatione tolluntur; imo adulter occultus peccat ex D. Thoma, accusando publice adulterantem, & tenetur concedere veniam, si illa petat: nisi tamen adulterium secutum sit, & quidem occultum, tantum post divortium. Item si quis ab adultera petat debitum, videtur ei reconciliatus, & amittit jus eam dimittendi, nisi denuo adulteret.

7. Tenetur-ne innocens fœminam dimissam, & correctam iterum reassumere?

Resp. Licet valde conveniens sit, ut pœnitens reassumatur ad pristinam cohabitationem, tamen adhuc in foro conscientiæ non tenetur; quia separatio facta fuit ex legitima causa, non tantum ad hunc finem, ut mulier corrigatur, & emendetur, sed quia facta est carnis divisio, & propter fidei fractionem fides amplius ei servanda non est. Ex opposita ratione, adultera dimissa tenetur ad virum accedere, si eam revocet: lex enim divortii est in favorem innocentis, non autem rei. Nota tamen cum Navarro, quod si innocens divisus non potest continere, absolvendus

non

non eſt, niſi reconcilietur; ita Alarius n. 13.

8. Si vir ſit cauſa adulterii uxoris, poteſt-ne eam dimittere ob adulterium?

Reſp. Si vir ſit cauſa directi adulterii, & eam proſtituat, amittit jus dimiſſionis, volenti enim, & conſentienti nulla fit injuria: Item ſi vir adulterii conſcius non prohibeat adulterantem, cum facile; & abſque gravi damno poſſit, tunc enim per tacitum conſenſum ratum habet factum. Non eſt tamen eodem modo dicendum de uxore, quæ ſi tantum non corrigat virum adulterantem, non ideo cenſetur conſentire ejus adulterio, quia ordinarie uxores non audent viros reprehendere. Si indirecte ſolum vir det cauſam adulterio, puta, quia non ſubminiſtrat veſtes pretioſas juxta ſuum ſtatum, quia a domo ejicit, propter aliquam inobedientiam, non ideo amittit jus dimittendi, ſi adulteret; iſtæ enim cauſæ ſufficientes non ſunt ad dandam anſam adulterio, cum fœmina mortem potius ſubire debeat, quam adulterare.

9. Poteſt-ne facto divortio ob adulterium, vel aliud crimen, & quidem ex Judicis ſententia, innocens tranſire ad Religionem, vel Sacros Ordines ſumere reclamante dimiſſa?

Reſp. Affirmative, quia illa nullum habet jus ad corpus innocentis dimiſſi, qui ideo poſt ſe votis, & Ordinibus ligare: placet tamen ſequentes limitationes apponere, niſi innocens poſt divortium adulterium non commiſerit, ſi adulteratus ſit, etiam fuerit correctus, altera parte remanente incorrecta, licet admonita. Conjux ex crimine dimiſſa non poteſt ſine licentia dimittentis innocentis vovere caſtitatem in Religione. Adverte, quod ordinarie loquendo dimittere uxorem ob adulterium eſt pœna, quæ jure infligi nequit, niſi per Judicis ſententiam.

10. Poteſt-ne ex mutuo conſenſu divortium fieri, etiam nullo præcedente crimine?

Reſp. Si quis quærens conſenſum ad divor-

tium, impetret, potest ingredi Religionem, & ibi emittere tria vota solemnia: ex Sacris Canonibus tamen, ut licite hæc dissolutio fiat, primo requiritur, ut remanens in sæculo sit maturæ ætatis, ratione cujus periculum incontinentiæ non timeatur: hæc autem matura ætas non suspecta periculi per Doctores est annorum sexaginta, vel etiam minor, si infirma valetudo eum annorum numerum suppleat. Secundo, ut manens in sæculo faciat votum simplex continentiæ. Si autem sit juvenis, & suspectus de periculo incontinentiæ, debet etiam ipse Religionem ingredi, & ibi vovere. Addunt insuper Doctores requiri consensum Episcopi ex Canone, *si Vir*, *& Uxor*: hic tamen consensus, licet requiratur sub lethali, si desit, non invalidat Professionem ab utroque emissam.

11. Si quis, qui maturæ ætatis non est, permittat uxorem suam profiteri in Religione; potest manere in sæculo?

Resp. Negative: sed debere cogi ad ingrediendam Religionem: ita enim habetur ex Concilio Rhemensi, *Si quis uxorem sua violari permiserit, aliam non accipiat, sed convertatur*. Si autem quis dedit hujusmodi licentiam, ignorans obligationem Canonis ad Religionis ingressum, Professio talis Religiosæ erit invalida, adeoque erit restituenda, & remanebit cum voto simplici castitatis, potens reddere, & non petere: sic habetur ex Canone primo *de Convers. Conjugum*. Si etiam qui dedit licentiam ad Religionis ingressum, ante Professionem eam revocet, illa non poterit profiteri, & casu, quod profiteatur, Professio erit invalida, adeoque erit restituenda suo viro. Aliqui graves Doctores volunt, quod revocans sine causa peccet mortaliter, quod mihi videtur durum; utitur enim jure suo erga corpus, quod nondum transit sub dominio Religionis, neque Deo sacratum est; sicuti enim qui ingreditur in Religionem, ante Professionem per solam

voluntatis incostantiam potest licite egredi, ita & permittens ingredi, mutans voluntatem poterit revocare permissionem.

12. Si aliquis infidelis convertatur ad fidem remanente conjuge in sua infidelitate, potest ne divortium in totum facere, & ad alia vota transire?

Resp. Juxta regulam D. Pauli, si infidelis consentiat habitare cum illo, scilicet, sine blasphemia Christi, & sine periculo subversionis, infidelis non debet dimitti, sanctificatur enim mulier infidelis per virum fidelem: si autem in continua rixa, & discordia maneat cum periculo lapsus, remanet solutus, & poterit ad alia vota transire.

SECTIO IV.

De impedimentis Matrimonii non dirimentibus, sed impedientibus.

1. QUot sunt genera impedimentum?

Resp. Sunt duo, scilicet non dirimentia, & sunt illa, quæ impediunt Matrimonium licite contrahendum, & si cum illis contrahat Matrimonium quis, peccat mortaliter, Matrimonium tamen est validum: dirimentia sunt illa, quæ impediunt Matrimonium, & si contrahatur, erit invalidum: Impedimentum ergo est quædam indispositio contrahentium, reddens Matrimonium, vel illicitum, vel invalidum.

2. Quot sunt impedimenta non dirimentia?

Resp. Sunt quinque, nempe, votum, interdictum, sponsalia, catechismus, & crimen; hoc autem ultimum subdividitur in sex species, scilicet uxoricidium, presbytericidium, incestus cum consanguinea suæ conjugis, aut etiam sua, ut volunt nonnulli, raptus alienæ sponsæ; cognatio spiritualis malo animo suscepta, ducere scienter Monialem, cui adde etiam septimam quoad tempus, scilicet solemnis pœnitentia. Potest Episcopus circa hæc criminum impedi-

menta dispensare; imo aliqui putant non obligare sub mortali, & esse per consuetudinem abrogata.

3. Quid est impedimentum voti?

Resp. Est votum simplex castitatis, vel non nubendi, vel suscipiendi Ordines Sacros: si tamen tale votum est validum, non vero si est cum circumstantiis illud irritantibus. Qui ergo contrahit Matrimonium cum uno ex his votis, illicite contrahit, & peccat mortaliter; est tamen in istis diversitas obligationum. Si quis habuit votum non nubendi, positis nuptiis peccavit mortaliter, & ad nihil aliud tenetur: Si quis vovit castitatem, vel ingressum Religionis, peccat iterum mortaliter consummando Matrimonium, quia post Matrimonium ratum, ante consummationem potest Religionem ingredi, & reddere Deo vota sua: Consummato tamen Matrimonio, qui vovit Religionis ingressum, ad nihil aliud tenetur vivente Uxore: si autem illa præmoriatur, tenetur iterum ad Religionis ingressum. Si quis vovit castitatem, potest tantum reddere, & non petere, quia tenetur votum observare, quantum potest; item præmortua conjuge tenetur ad votum. Doctores Societatis putant, vota simplicia castitatis, quæ in eadem Societate emittuntur, esse dirimentia, si non dispensentur.

4. Quid est impedimentum interdicti?

Resp. Sub hoc nomine venit prohibitio ab Ecclesia, ne nubat. Qui sic prohibitus est ad nubendum, peccat mortaliter, si nubat; sed Matrimonium tenet: peccat etiam mortaliter, si Episcopus justis de causis prohibeat, ne talem ducat, facit enim contra præceptum Superioris mandantis, ne ducat, ad fugiendas rixas, & scandala inde secutura, proinde in re gravissima. Cum in quibusdam anni temporibus prohibentur nuptiæ, intelligitur de solemnitate nuptiarum, non vero de nuptiis simpliciter: qui autem sine gravissima causa eas

ad-

adhuc celebraret non petita facultate, peccaret mortaliter contra consuetudinem legitime in Ecclesia introductam.

5. Quid est impedimentum sponsalium?

Resp. Est promissio facta alteri mulieri contrahendi cum ipsa: quibus sponsalibus non dissolutis si quis aliam ducat, peccat mortaliter, quia non adimplet promissionem validam alteri factam, cum gravi ipsius injuria.

6. Quid est impedimentum catechismi?

Resp. Est quædam spiritualis affinitas, quæ contrahitur imperfecte, eo quod quis respondeat illius cæremoniis, quæ antecedunt Baptismum: quapropter respondens dicitur susceptor in catechismo. Sanchez putat hoc impedimentum esse sublatum a Concilio Tridentino: & ideo Parochi, qui describunt Patrinum & Matrinam in Baptismo, nullam notam tenent de suscipiente in catechismo; & secundum hanc sententiam contrahens cum tali impedimento nullum peccatum committit.

7. Quid est impedimentum criminis?

Resp. Sunt plura crimina, quæ cum injuriosa sit, vel Ministro benedictionis Matrimonii, vel Ministro Sacramenti, ideo Reo prohibetur, ne contrahat. Primum est incestus cum consanguinea suæ uxoris, aut etiam sua usque ad quartum gradum: aliqui tamen volunt, post Tridentinum esse tantum usque ad gradum secundum. Secundum est injustum uxoricidium cum quis ex impetu iræ propriam uxorem occidit: si uxor occidat injuste virum, potest sine ullo peccato alterum ducere, quia Canones loquuntur solum de uxoricidio, non de viridico. Tertium est raptus alienæ sponsæ, seu uxoris: Quartum; cum quis suscipit proprium filium in Baptismo, seu Confirmatione, malo animo, scilicet, ut contrahat cognationem cum uxore sua. Quintum est Sacerdotis occisio declarata per Judicem. Sextum est, si quis Monialem acceperit in uxorem. Septimum est tempus solemnis Penitentiæ, quæ amplius

non

non est in usu, vel saltem adeo frequens. Contrahere cum impedimento criminis esse tantum veniale tenet Bertau, qui citat pro se Cajetanum, Toletum, & alios, quia per consuedinem inveteratam nulla pro ipsis petitur dispensatio.

8. Contrahitur-ne Matrimonium illicite, si fiat sine denunciantibus?

Resp. Affirmative, nisi Episcopus, aut ejus Vicarius dispenset: & peccatur mortaliter, quia fit in re gravi contra Ecclesiæ præceptum. Sanchez cum pluribus censet mortale non esse unam omittere, quando quis certus est moraliter nullum esse impedimentum. Denunciationes ex Concilio Tridentino sit faciendæ sunt: Primo; ut fiant in Ecclesia inter Missarum Solemnia; possunt tamen etiam fieri in Oratorio vel juxta Ecclesiam & alio loco, ubi tamen confluit magnus Populus. Secundo, ut fiant a proprio Parocho, vel alio Sacerdote de ejus commissione, & licentia. Tertio, ut fiant in propria Parochia, & quidem utriusque contrahentis, ut declaravit Congregatio Cardinalium. Quarto, ut fiant tribus diebus festivis, non immediatis; continuis tamen, idest, qui feriatis quidem diebus, non autem alio festo interpollentur.

9. Tenetur ne quis sciens aliquod impedimentum occultum illud revelare?

Resp. Ex Alario *verbo Matrimon. numer.* 35. si quis aliter non possit Matrimonium impedire, tenetur sub lethali revelare impedimentum secretum & occultum, etiamsi sit testis unicus, quia unicus sufficit ad Matrimonium impediendum, non ad dissolvendum jam contractum, etiamsi illud habeat sub sigillo secreti naturalis: non autem confessionis Sacramentalis: quia hic agitur de peccato vitando, non de delicto puniendo. Tenetur quoque, qui audivit a persona digna fide; qua non revelante, tu teneris revelare. Excusantur a revelatione impedimenti, qui noverunt contra ben-

hentes impetrasse dispensationem in foro conscientiæ; item qui audivit a non fide digno: qui non recordatur, a quo audiverit, vel etiam si moraliter certus sit se nihil profuturum; item etiam si timeatur magnum scandalum, vel damnum revelanti, tacere debet, licet possit probare, & præcipiatur revelatio sub comminatione excommunicationis. Hæc omnia Alarius citans præcipue pro se Navarum, & Sanchez.

10. Si contrahens interrogetur de impedimento occulto, tenetur-ne illud revelare?

Resp. Vel revelare debet, vel a Matrimonio abstinere; si autem dispensationem pro foro conscientiæ impetraverit, poterit non fateri, nisi aliunde habeat sufficientem probationem. Ita Bonacina.

11. Quid debet facere Parochus, qui scit impedimentum dirimens Matrimonium ex confessione alterius conjugis?

Resp. Extra confessionem admonere non debet, cum ratione sigilli inviolabilis non possit uti scientia confessionis. In confessione autem conari debet, quantum potest, ut suspendat Matrimonium, donec obtineatur dispensatio. Si ob imminens scandalum neque hoc valeat impetrare, debet conari suadere contrahentes, ut contrahant sub hac conditione, si Papa dispenset, & habeant animum solum cohabitandi ut fratres, donec accedente dispensatione iterum contrahant coram Parocho & Testibus.

SECTIO V.

De impedimentis dirimentibus.

1. QUot sunt impedimenta dirimentia? Resp. Sunt quatuordecim, duodecim scilicet de jure antiquo, contenta in his carminibus.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Si sis affinis, si forte coire nequibis.

De jure novo sunt *raptus*, *& absentia Parochi*, *& duorum Testium*.

2. Quid est impedimentum erroris.

Resp. Error duplex est, alius quoad substantiam, seu identitatem personæ; alius vero quoad personæ qualitatem. Primus error invalidat Matrimonium, quia tollit consensum, qui est causa efficiens necessaria Matrimonii; secundus error non irritat, quia non tollit consensum, sed solum minuit affectum, & vehemens desiderium ducendi talem, quam putat virginem, pulchram, divitem, nobilem, cum tamen talis non sit, non tollit consensum simpliciter, quia quis consentit in talem personam, Parocho, & Testibus præsentibus.

3. Si quis putet ducere Petrum, & Paulus sit; ducere Primogenitum Principis, & sit Secundogenitus; talis error dirimit-ne Matrimonium?

Resp. Ad primum ex Toleto, & Sanchez, talis error dirimit Matrimonium, quia cadit supra substantiam, & identitatem personæ, circa quam decepta non consentit; habet enim intentionem ducendi Petrum, non Paulum, qui Petrum se finxit. Ad secundum respondeo cum distinctione; si ducens movetur ad ducendum Primogenitum, qua primogenitus est, talis error licet sit qualitatis, quia tamen reincidit in errorem personæ, quam intendit ducere, Matrimonium est nullum; si autem intendat ducere eum, quem præsentem habet, & ex errore credat primogenitum, talis error non dirimit, quia consensus fertur in personam, non in qualitatem personæ, quæ solum concomitanter se habet ad illam. In tali ergo casu examinandum est motivum, & affectus consentientis.

4. Quid est impedimentum conditionis?

Resp. Est ignorantia disparitatis conditionis quoad

quoad hoc, quod liber putans se ducere liberam, revera ducit servam legalem, seu mancipium. Si autem sciat illam esse servam, & adhuc velit ducere, Matrimonium erit validum; cum enim in hoc casu inæqualitas conditionis sit cognita, & volita, nulla fit ei injuria, ratione cujus Ecclesia hoc impedimentum apposuit, ut contractus sit justus, habens æqualitatem corporum se mutuo obligantium. Hinc si quis contrahat cum libero, qui antecedenter fuit in servitute, a qua se liberavit, matrimonium tenet, quia corpora tunc, quando obligantur, sunt æqualis conditionis, licet antecedenter non fuerint; quod ad nihil inservit.

5. Si servus contrahat cum libera, quam servam putat, est-ne validum Matrimonium?

Resp. Affirmative, quia conditio errantis ex errore non fit deterior, sed melior. Hoc autem impedimentum est ad evitandam injustitiam, quæ nulla est, cum putatus deterior invenitur melior.

6. Possunt-ne servi ad invicem contrahere, vel etiam cum liberis non ignorantibus eorum conditionem, si dominus contradicat?

Resp. Affirmative, quia hoc impedimentum non est in favorem dominorum, sed contrahentium: debet tamen advertere, si dominus sit invitus, quod non eximuntur titulo matrimoniali a servitiis, quæ ipsi præstare debent. Hinc cum simul concurrant obligatio debiti conjugalis, & obligatio servitii domino præstandi, præferri debet dominus, qui cum non consenserit in Matrimonium, nihil de emolumento servitutis deperdere potest. Addunt Doctores, si jactura domini sit tenuis, & ex parte conjugum sit periculum incontinentæ, tunc potius conjugi, quam domino serviendum est, & in dubio est inclinandum in favorem Matrimonii.

7. Si dominus consentiat, ut ejus servus contrahat cum libera, servitutem ignorante, eman-

cipat-ne eo ipso servum?

Resp. Affirmative, ut colligitur ex authentica *de Nuptiis*, *cap.* 1. §. *si vero ab initio*, quod etiam ex eadem authentica extenditur, cum dominus sciens servum velle contrahere cum libera, servitutem ignorante, dolose tacet, nec revelat, sed studiose occultat servitutem; tunc enim cum cooperetur injuriæ, quæ fit conjugi liberæ, in pœnam talis injustitiæ, punitur a lege servi emancipatione.

8. Si dominus contrahat cum serva, hæc vi talis contractus acquirit ne libertatem?

Resp. Affirmative, quia qui vult fieri una caro cum serva, eo ipso amittit rationem dominii, & fit socius illius, cum repugnet juri naturæ socium esse servum.

9. Potest-ne quis vendere servum conjugatum in loco distanti, ubi nequit cum sua conjuge existere, & uti matrimonio?

Resp. Si servus contraxit cum permissione domini, eum sic vendere amplius non potest; concesso enim Matrimonio, quod est principale, conceditur commoditas utendi, quod est accessorium. In tali ergo venditione, cum faceret contra suam concessionem, injuste ageret retractans, quod jam libere concessum est. Si autem servus contraxit domino invito, adhuc ex Divo Thoma injuste ageret, quia nimirum cum peccet impediendo, ne contrahant, a fortiori peccat impediendo ne utantur Matrimonio contracto. Contraria sententia non sine probabilitate plures habet fautores.

10. Quid est impedimentum voti?

Resp. Est votum solemne castitatis emissum in Religione approbata, aut in susceptione Ordinis Sacri, aut etiam emissum a Patribus in Societate Jesu.

11. Quid est cognatio?

Resp. Cognatio dirimens matrimonium triplex est, nempe carnalis, legalis, & spiritualis. Cognatio carnalis, quæ dicitur consanguini-

guinitas, est conjunctio multorum ex eodem stipite & sanguine descendentium: in primo gradu dirimit Matrimonium de jure naturæ, & usque ad quartum gradum de jure positivo. Legalis est proximitas quædam proveniens ex adoptione alicujus in filium. Spiritualis est proximitas, quæ contrahitur ratione Baptismi, vel confirmationis; de qua supra, ubi de Baptismo, sufficienter diximus.

12. Quid est stipes?

Resp. Est persona illa, ex qua omnes, de quarum cognatione quæritur, per sanguinem descendunt, & originem ducunt.

13. Quid est linea?

Resp. Est ordinata series personarum consanguinearum deducta a stipite, secundum quam magis proquinquus capiti & stipiti præponitur, & successive alii eo ordine, quo distant; post-ponuntur. Et hæc linea duplex est, alia recta, alia transversa, seu collateralis.

14. Quid est linea recta?

Resp. Est illa, secundum quam multæ personæ descendunt a stipite immediate, vel mediate, itaut sit una ab alia genita, ut filius a patre, nepos a filio &c. & hæc recta linea, quædam est ascendentium, in qua continentur personæ, a quibus originem trahit stipes, & caput, a quo per sanguinem descendunt alii, ut Pater, Avus, Proavus, Atavus; alia descendentium, quæ complectitur personas originem ab eo stipite trahentes, ut Filios, Nepotes, & Pronepotes, Abnepotes.

15. Quid est linea collateralis?

Resp. Est illa, secundum quam multæ personæ a communi stipite, sive mediate, sive immediate, procedunt: ipsæ autem personæ a se invicem non descendunt, ut sunt fratres;, eorum filii, Patruus, & Amita.

16. Quid venit nomine gradus?

Resp. Est talis distantia personarum sangui-

ne junctarum, quo cognoscitur; quanta sit proximitas, vel distantia inter illas personas, quæ in linea includuntur. Pro hac autem commodius dignoscenda, dantur tres regulæ, una scilicet pro linea recta, & duæ pro transversali.

17. In linea ergo recta, quot sunt personæ in linea, tot gradibus distant inter se, una dempta; sic Pater, & Filius dicunt consanguinitatem in primo gradu; Nepos, & Pater in secundo gradu: in hoc non est difficultas, & conveniunt jus Civile, & Canonicum. Ratio enim est evidens, tot enim sunt gradus, quot sunt generationes; cum autem una generatio non possit esse minus quam inter duos, tot erunt gradus, quot sunt personæ, una dempta, scilicet stipite, & capite, quod toti generationum ordini supponitur.

18. In linea transversali æque distantium a stipite, quot gradibus personæ distant a communi stipite, tot distant inter se? sic duo fratres sunt in primo gradu, & filii fratrum in secundo gradu. In linea transversali inæqualiter distantium: eo gradu distat inter se, quot gradibus persona remotior distat a communi stipite: hinc si duo consanguinei ita ex. gr. distent, alter scilicet quatuor gradibus, & alter quinque, poterunt in Matrimonio jungi, quia tunc attenditur gradus consanguinitatis juxta distantiam remotiorem a stipite, cum tunc censendi sint ambo consanguinei in quinto gradu.

19. Utrum de jure naturæ sit irritum Matrimonium in primo gradu lineæ transversæ, scilicet fratris cum sorore, hoc speculativum est, neque ad nos pertinet; certum est tamen in hoc gradu Summos Pontifices numquam dispensasse; sicuti, utrum in linea recta in infinitum extendatur impedimentum Matrimonii: & secundum hanc sententiam, si Adam resurgeret, cum nulla posset contrahere.

20. Quotuplex est adoptio?

Resp. Duplex, alia imperfecta, quo adoptatus

Prin.

Principis authoritate, non vero alicujus adoptantis electione, fit hæres illius, non secus ac si filius naturalis foret, & hæc nullum affert Matrimonio impedimentum; quia cum Matrimonium sit res favorabilis, jura afferentia impedimenta, potius restringenda sunt, quam extendenda. Alia est perfecta, & est voluntaria & libera assumptio personæ extraneæ ad hæreditatem, ac si esset filius naturalis; est enim in supplementum successionis naturalis, & solet exprimi his verbis *Utinam esses meus filius*. Et hæc proprie est, quæ constituit impedimentum dirimens.

21. Inter quas personas ponit impedimentum dirimens cognatio legalis?

Resp. Primo inter adoptantem, & adoptatum, & inter adoptantem, & filios adoptati usque ad quartum gradum; & hæc est quasi linea recta cognationis legalis, ut ita adoptans gerat vices stipitis, & capitis. Præterea inter filios adoptantis, & adoptatum; & hæc est quasi linea transversalis cognationis legalis. Ultimo inter uxorem adoptantis, & adoptatum, & inter uxorem adoptati, & adoptantem, & hæc est ad modum affinitatis. Hoc impedimentum est solum de Jure Ecclesiastico, nullo modo vero de Jure naturali.

22. Quænam sunt conditiones legitimæ adoptionis?

Resp. Plures; & primo, ut adoptans sit sui juris, nec minor viginti quinque annorum; secundo, ut sit senior adoptato, itaut, quantum est ex parte adoptati, possit esse Pater naturalis adoptans; tertio, ut adoptans sit masculus; fœmina enim non potest adoptare, nisi ex privilegio; quarto, ut adoptans habeat potentiam generandi: quare, qui nascitur sine virilibus, adoptare non potest: bene tamen, qui gladio secti & eunuchi facti sunt: impotentia enim hæc ad generationem consequitur per accidens, non autem per se ad personam adoptantis. Hinc infert

Basseus, quod etiam Sacerdos adoptare potest.

23. Quot modis solvitur adoptio?

Resp. Pluribus; & primo morte naturali, vel civili adoptantis, ut si damnetur ad metalla, vel relegetur; secundo, si adoptans contrahat nuptias incestuosas: tertio, si adoptatus fiat Patritius, vel Episcopus, aut emancipetur.

24. Quale est impedimentum criminis?

Resp. Est homicidii, & adulterii, altero ex his quatuor modis facti; primo, si aliquis durante Matrimonio habuit commercium cum uxorata, promittens eam ducere mortuo ejus viro, si talis promissio acceptetur, sive facta sit ante adulterium, ut dans causam adulterio, sive post: secundo, cum vir & fœmina conveniunt ad occidendum conjugem, ut inter se contrahant, & de facto occidunt, etiam nullo præmisso adulterio: tertio, cum unus conjugum occidit alterum animo contrahendi cum uxore occisi, hac nesciente, dummodo tamen intercedat adulterium cognitum ab ipsis adulteris. Hinc si occisor, quando commisit adulterium cum uxorata, nesciebat esse uxoratam, hoc impedimentum non oritur, quia, licet materialiter sit adulterium, formaliter vero, quantum ad cognitionem adulterantis, adulterium non est. Canones autem loquuntur de adulterio rigoroso, cognito ut tali. Ultimus casus, si quis post Matrimonium ratum cum una, contrahit matrimonium cum alia, & consummat illud, sciente hac secunda uxore primum Matrimonium; non potest cum hac secunda contrahere, etiamsi prima præmoriatur. Quæ omnia vera sunt, si prima Matrimonia fuerint valida; non autem si fuerint solum putative talia, & jure nulla?

25. Quale est impedimentum disparitas cultus?

Resp. Est inter fidelem baptizatum, & infidelem non baptizatum, etiamsi sit Catechume-

um: Non autem inter fidelem, & hæreticum, qui baptizatus est. Si uxor & vir infidelis convertantur ad fidem, remanet eorum Matrimonium; si tamen fuit contractum sine impedimento contra jus naturæ: impedimenta enim juris Ecclesiastici non afficiunt infidelem. Si conversus ad fidem habeat plures uxores, debet primam retinere: si hæc converti nolit, potest eligere quamcumque ex aliis, quæ conversæ sint. Si nulla converti velit, & prima consentiat habitare cum eo sine injuria Creatoris debet eam retinere; aliter remanet liber.

26. Quid est impedimentum vis, seu metus?

Resp. Est, cum alter conjugum per violentiam, aut metum cadentem in virum constantem contraxit Matrimonium; quia violentia hæc & gravis metus tollunt libertatem consensus. Quapropter nonnulli docent impedimentum hoc non esse Ecclesiasticum tantum, sed naturale. Hinc metus levis, vel levitate mali, quod timetur, vel levitate timoris, quo malum grave leviter apprehenditur, non impediunt Matrimonium, quia quamvis minuant rationem liberi consensus: non tamen illum auferunt.

27. Quotuplex est metus gravis?

Resp. Duplex, alius scilicet est metus gravis ab intrinseco, & est ille, qui oritur a consideratione gravis mali imminentis, puta mortis, servitutis, & similium. Alius est metus gravis ab extrinseco, & est ille, qui oritur a viro constante, minante flagella, mortem, exhæredationem, pauperiem, & similia. Et hic metus utique etiam dupliciter incuti potest; primo directe, & in hunc finem, ut extorqueatur consensus in Matrimonium; secundo indirecte, in alium finem, scilicet cui per accidens adjungitur consensus in Matrimonium; & hic utique metus non invalidat Matrimonium, cum non sit causa consensus, sed præcise occasio.

28. Qualis ergo metus est impedimentum dirimens Matrimonium?

Resp. Est metus gravis ab extrinseco, cadens in

virum constantem, injuste incussus, directe ad hunc finem extorquendi consensum in Matrimonium. Nota bene omnes tres particulas assignatas, scilicet ly ab extrinseco: injuste, & directe, ex attentione enim ad istas solvuntur omnes casus adverte insuper, ut notat Alarius; licet quis ex tali violento metu consentiat in Matrimonium, non tamen contrahit; quia talis consensus liber non est. Adverte etiam ex eodem, si viri metus sit occultus, sufficit ad validitatem Matrimonii, ut etiam si coactus, libere postea consentiat, alterius consensu nondum revocato. Hinc Sanchez, & Coninch, & alii putant sufficienter sanari per copulam spontanee habitam, dummodo affectu maritali habeantur, & etiam per spontaneam cohabitationem cum sponsa; qui enim recedere potest ab eo, qui vim intulit, & non recedit; satis indicat metum cessasse, & amoto metu voluntarie consentire Matrimonio; proinde eum ratificat, cum solum liber consensus, qui tunc ponitur, antea deficeret valori contractus.

29. Si stuprator in delicto deprehensus ob metum contrahat cum stuprata, valet-ne Matrimonium?

Resp. Si struprator, quia timet se occidendum, nisi ducat, sponte se offerat maritum, talis metus non invalidat Matrimonium, quia est ab intrinseco, neque per alio determinatur ad contrahendum, sed a se ipso. Secundo respondeo, si Pater stupratæ minetur se accusaturum apud Judicem, nisi ducat, etiam Matrimonium valet, quia est metus juste incussus; sicuti ex eodem capite valet, si Magistratus, & Judex inducant delinquentem ad ducendum; aliter minentur exilium, carceres: qui pariter metus est jure incussus. Tertio respondeo, si Pater stupratæ minetur mortem, tale Matrimonium illico est nullum, quia metus habet omnes conditiones ad impedimentum matrimonii requisitas, scilicet, est ab extrinseco in-

juste incussus, directe ad hunc finem, ut quis ducat stupratam.

30. Quid significat ly cadens in virum constantem?

Resp. Significat virum timorem incutientem debere esse talem, ut quis probabiliter sit certus malum ab eo comminatum executioni fore mandandum. Hinc duæ requiruntur conditiones, potentia scilicet ad nocendum in comminante, & impotentia ad se liberandum in eo, contra quem directæ sunt comminationes: & ideo ex Glossa *in c. cum locum de Sponsal.* in muliere minor metus sufficit ad annullandum Matrimonium.

31. Si puella ob nimiam reverentiam Patris, aut tutoris contrahat ex metu Matrimonium, alioquin non contractura, valet-ne?

Resp. Cum Alario *n.6.* non valet, sicuti nec Religiosa Professio. Iste autem metus reverentialis nisi comprobetur verberibus, minis, aliisque angustiis, & corporis afflictionibus datis ad hoc, ut contrahat Matrimonium, in foro externo hoc non dissolvetur; secus nimis lata via panderetur dissolutioni Matrimoniorum. Hinc prudens Confessarius hortetur puellam, ut faciat de necessitate virtutem, & ratificet novo consensu Matrimonium cum illo, a quo ante mortem separari numquam licebit.

32. Si quis contrahat Matrimonium cum filia Medici; alioquin nolentis curare, valet-ne Matrimonium?

Resp. Cum Alario, Affirmative; quia quod determinat ad ducendum, est morbus inducens timorem, non Medicus; proinde metus est ab intrinseco. Item etiam, si quis metu naufragii, periculi, infirmitatis, aut ut se ab obsidione, vel carcere liberet, contrahat Matrimonium, hoc est validum, quia metus est semper ab intrinseco; proinde non est causa, sed occasio contractus, qui libere fit. Intellige tamen, nisi carceres, obsessio, & similia dentur unice ad hoc, ut quis contrahat.

33. Si quis contrahens ex metu irritante Matrimonium, eo eodem copulam habet cum uxore, & juret se non reclamaturum, tenet-ne Matrimonium?

Resp. Negative, quia neque copula, neque juramentum sanat defectum consensus in Matrimonium. Docet tamen Alarius, ob reverentiam juramenti, vel petendam esse dispensationem, vel ratificandum Matrimonium.

34. Quid est impedimentum Ordinis.

Resp. Est Ordo Sacer Subdiaconatus, quo qui ordinatus est, nequit valide Matrimonium contrahere, & si contrahat, illico est excommunicatus. Uxoratus, qui uxore non consentiente sumit Ordinem Sacrum, ex S. Thoma, nequit in illo ministrare, neque ad superiores ascendere, licet Matrimonium nondum fuerit consummatum.

35. Quid est impedimentum ligaminis?

Resp. Est, quo quis alligatus alteri per Matrimonium etiam ratum, & nondum consummatum, & a fortiori si consummatum sit, impotens redditur ad aliud Matrimonium contrahendum.

36. Si mulier probabiliter & prudenter existimet virum suum mortuum esse in bello, qui revera vivit, & contrahat Matrimonium cum alio, erit-ne validum?

Resp. Negative, propter bonam fidem tamen non peccat petendo, & reddendo debitum. Si autem postea sciat eum vivere, debet abstinere a petitione, & redditione debiti. Si prudenter dubitet, potest solum reddere, & non petere. Si habeat tantum levem suspicionem, debet hanc deponere, petere, & reddere.

37. Si quæ falso putet, virum suum vivere, & tamen contrahat cum alio, est-ne validum Matrimonium?

Resp. Negative; quia consensus in Matrimonium non est maritalis, sed fornicarius, cum ergo primo sciet virum suum revera fuisse mortuum, & tempore contractus non fuisse alli-

alligatam sed liberam, potest affectu maritali accedere ad secundum virum, & perficere Matrimonium.

38. Quid est impedimentum honestatis?

Resp. Oritur ex duplici capite; primo, ex sponsalibus valide celebratis cum uno, ratione quorum sponsus nequit valide contrahere cum consanguineis sponsæ in primo gradu: secundo, ex matrimonio rato, & non consummato, ratione cujus quis non potest contrahere cum consanguineis sponsæ usque ad quartum gradum inclusive; & idem dicendum de sponsa ratione sponsi.

39. Si sponsalia sint invalida, oritur-ne ex his impedimentum honestatis?

Resp. Ex jure antiquo, ex sponsalibus invalidis alio titulo præterquam ex defectu consensus oriebatur hoc impedimentum: ex jure novo Concilii Tridentini non oritur, nisi ex validis. Imo Diana, Pontius, & alii notant, ex sponsalibus conditionatis, hoc impedimentum non oriri, donec conditio fuerit impleta. Neque ex sponsalibus contractis ante septennium fuerint confirmata.

40. Oritur-ne ex sponsalibus invalidis defectus consensus interni?

Resp. Cum Alario hic *verbo honestas n.* 81. affirmative, scilicet si fuerit externus consensus, quia in his hominibus reperitur scandalum, & inhonestas, ad quæ evitanda Concilium hoc impedimentum posuit.

41. Ex Matrimonio nullo, & invalido oritur-ne hoc impedimentum?

Resp. Cum Alario, si Matrimonium sit nullum ex manifesto defectu consensus, non oritur, in aliis autem nullitatibus semper oritur, ut habetur ex Declaratione S. Pii V. atque adeo etiam ex clandestino, quod ex declaratione Congregationis Concilii resolvitur in sponsalia.

42. Quid est affinitas?

Resp. Est conjunctio plurium inter se, orta ex copu-

copula carnali, sive licita, sive illicita; dummodo sit perfecta, & naturalis inter mårem, & fœminam in vase natutali. Non requiri seminationem etiam mulieris, dummodo vir in vase naturali seminaverit, est probabilior sententia ex Divo Thoma, qui citatur etiam pro parte contraria *in Supplemento*.

43. Cum quibusnam contrahitur affinitas?

Resp. Ex copula licita vir contrahit affinitatem cum omnibus consanguineis suæ uxoris usque ad quartum gradum inclusive, similiter uxor cum omnibus consanguineis sui viri: & sine dispensatione, vir cum nulla ex iis potest valide Matrimonium contrahere. Non autem contrahitur affinitas cum affinibus conjugum, juxta regulam generalem: Affinitas non parit affinitatem. Ex copula autem illicita non extenditur, nisi usque ad secundum gradum inclusive. Cum vero hoc impedimentum sequitur post matrimonium consummatum, impedit tantum petitionem debiti respectu illius, qui peccavit.

44. Quanam regula dignoscuntur gradus affinitatis?

Resp. Hæc est, quod, in quanto gradu consanguinitatis est unus conjux cum suis consanguineis, in tanto gradu affinitatis est alter conjux ex vi copulæ: si vir est in primo gradu consanguinitatis cum Patre, & fratribus, & mulier erit in primo gradu affinitatis cum eisdem.

45. Si infidelis convertatur ad fidem, potestne ducere sororem illius fœminæ, quam ante conversionem fornicarie cognovit?

Resp. Affirmative ex Alario *verbo affinitas n.* 98. quia hoc impedimentum contrahitur Jure Ecclesiastico, cui infidelis ante conversionem non subest.

46. Quid est impotentia?

Resp. Est vitium animi, vel corporis, ratione cujus quis impeditur, ut alteri commisceri non possit. Sive hoc vitium sit mere a na-

natura, five ab arte, five a morbo; fi fit perpetuum, dirimit Matrimonium. Si hoc vitium fit relate ad omnes mulieres, cum nulla poteft contrahere; fi fit relate ad unam, vel alteram tantum, ut contingit in maleficiatis, dirimit folum Matrimonium cum illa, relate ad quam eft impotens.

47. Hinc illa impotentia, quæ fine miraculo tolli non poteft; eft verum impedimentum non autem illa, cui per annum, aut ætatem occurri poteft. Senes valde, aut fteriles, fi coire poffunt, licet probabiliter generare non valeant, non dicuntur hoc impedimento laborare. Carens utroque tefticulo, non poteft contrahere: & fi contraxit, feparandus eft. Si per morbum tale impedimentum contraxit poft Matrimonium, Toletus & Sanchez putant adhuc poffe eo uti, quia per accidens eft, quod verum femen non emittat. Hæc omnia Alarius: quoad hoc ultimum autem fequendus non eft; & in praxi, tori feparatio eft facta. Si adveniret imporentia poft Matrimonium ratum, & non confummatum, adhuc Matrimonium teneret, quia revera quando fuit contractum, nullum erat impedimentum.

48. Si dubium fit utrum impedimentum impotentiæ fit perpetuum, quid eft faciendum?

Refp. Expectandum eft triennium ad explorandum, utrum tale impedimentum fuperari poffit; poft quod, ftandum eft teftimonio peritorum, vel Matronarum vifitantium conjugem; & fi dicant fe virginem reperiffe, feparandi funt conjuges; fi illa inveniatur corrupta, ftandum eft teftimonio viri jurantis fe confummaffe: In dubio enim femper judicandum eft in favorem Matrimonii.

49. Quando dubitatur, num maleficium factum fit ante, vel poft Matrimonium, quid eft faciendum?

Refp. Cum Bonacina, Rebellio, Sa, & aliis a Bertau citatis, cenfendum eft, maleficium fuiffe factum ante Matrimonium: hoc enim mo-

modo malefici, ut plurimum solent agere, ita ut maleficium nuptias præcedat.

50. Mulier, quæ propter arctitudinem viro apta non est, tenetur-ne subire incisionem?

Resp. Cum Alario, si hæc incisio parvo dolore, & incommodo fieri potest, tenetur illam subire; si cum multo incommodo, & dolore, maxime si inde diuturna infirmitas timeretur, non tenetur, & Matrimonium illico erit nullum.

51. Uxor arcta si ab alio cognoscatur, & primo viro post fornicationem reddatur apta, quid faciendum est?

Resp. Primo viro est restituenda; licet enim judicio Ecclesiæ ab hoc separata sit, in hoc casu tamen, quemadmodum cognosci potuit a secundo viro, sic & præsumitur cognosci potuisse a primo viro per continuatum usum, aut per aliqualem aliam industriam, si adhibita fuisset; sic ex post facto Ecclesia judicat se fuisse deceptam: ita *cap. laudabilem, & capit. fratres*. Si autem constaret talem esse vasorum improportionem, sive mulieris, sive viri, ut copulæ cum eo, qui primo matrimonium contraxit, haberi non possit, illico primum matrimonium censendum est invalidum.

52. Est-ne hoc impedimentum impotentiæ in infirmo, qui morti proximus ducere vult concubinam, ut a peccato concubinatus absolvatur, vel legitimentur filii ex copula illicita geniti?

Resp. Negative, quia corpus de se potens est, licite per accidens ratione morbi hæc potentia non sit expedita; ita ut ea uti possit.

53. Hermaphroditus potest-ne valide matrimonium contrahere?

Resp. Vel sexus aliquis est prævalens, vel æqualis, vel inferior. Juxta sexum prævalentem, certum est posse contrahere: ratione enim illius præeminentie, puta virilis, vir potius,

quam

quam fœmina, est censendus. Quando sexus sunt æquales, debet eligere sexum unum, & jurare se altero sexu numquam usurum: neque Parochus debet matrimonio assistere: nisi hoc juramento antecedenter præstito. Juxta sexum minus prævalentem, adhuc juxta Pontium valide contrahit, quia licet alter præemineat, tamen minus prævalens adhuc habet organa simpliciter ad generandum.

54. Qui elegit sexum virilem, mortua conjuge, potest-ne contrahere juxta sexum fœmineum?

Resp. Per alterius sexus electionem adhuc Matrimonium non redditur invalidum, cum nulli Juri naturali, aut Ecclesiastico adversetur. Peccaret tamen graviter, ut docet Bertau, quia variaret electionem in re gravissima.

55. Quid est impedimentum raptus?

Resp. Est violenta extractio alicujus puellæ e domo Patris, ipsa invita. Quandiu ergo rapta manet sub potestate raptoris, nequit eam valide ducere, etiamsi ipsa postea consentiat. Debet igitur prius separari, & constitui in loco tuto, & libero, ut sic constituta ei nubat, si velit. Raptor incurrit statim excommunicationem ipso facto, sicuti & eidem præstantes consilium, auxilium, & favorem, & insuper sive eam ducat, sive non, semper tenetur illam dotare.

56. Quid si puella consentiat raptui, non autem Pater, Tutor, aut is, sub cujus cura manet?

Resp. Tunc raptus non dirimet Matrimonium, quia per hoc decretum Concilii consulitur non libertati Parentum, sed contrahentium, qui libere debent consentire. Neque erit raptus, si puella blanditiis, precibus, & promissis e domo paterna abducatur. In istis duobus ergo casibus non habet locum, neque impedimentum raptus, neque pœna contra raptorem.

57. Quid est Matrimonium clandestinum?

Resp. Est illud, quod fit sine præsentia Parochi, & duorum Testium. Loco Parochi potest

test assistere alius Sacerdos ab eo delegatus; sufficit, quod habeat delegationem generalem ad omnia munera Parochialia, neque requiritur specialis facultas ad Matrimonia. Tam Parochus, quam Testes debent esse præsentes, non solum physice, sed etiam moraliter, & modo humano sufficienti ad testificandum in foro externo de Matrimonio in eorum præsentia celebrato. Hinc non sufficit Parochus ebrius, vel dormiens, vel in loco, in quo non potest videre, & de facto non videt externum consensus ab utroque conjuge præstitum. Parochus nondum remotus a sua Parochia, licet sit excommunicatus, suspensus, & irregularis, valide assistit Matrimonio. Si aliquis ex errore communi putetur Parochus, aut habeat titulum coloratum, quia videlicet est beneficiatus illius Ecclesiæ; contrahentes coram illo bona fide valide contrahunt, quia in tali casu Ecclesia tamquam pia mater supplet defectum, & quantum ad hoc censetur dispensare. Ita Bertau citans Bonacinam.

58. Si incola illius loci, in quo Concilium Tridentinum quoad hoc receptum non est, divertat animo nubendi ad alium locum, in quo viget Concilium, valeret-ne Matrimonium clandestine contractum?

Resp. Negative, quia licet extraneus non teneatur legibus loci, ad quem divertit absque intentione manendi ibi per majorem partem anni, hoc tamen speciale est in contractibus, ut celebrentur juxta solemnitates requisitas a legibus loci, in quo fiunt; secus nulli sunt.

39. Quid facere debent Catholici degentes in terris Hæreticorum, ut valide contrahant?

Resp. Circa ipsorum Matrimonia, Congregatio Cardinalium hæc resolvit: primo, ubi hoc decretum Concilii publicatum numquam fuit, ut Anglia, Saxonia, valent Matrimonia absque Parochi, & Testium præsentia: secundo; ubi hoc decretum semel fuit publicatum,

ut

ut in Olandia, observari debet forma a Concilio præscripta, *secus nulla sunt*. Tertio, si Parochia, in qua decretum aliquando fuit observatum, proprio Parocho, & Episcopo careat, nullusque sit qui vices Episcopi, vel Parochi habeat, Matrimonium valet absque forma a Tridentino præscripta, servata tamen quantum potest forma Concilii, hoc est adhibitis saltem duobus testibus. Idem dicendum si Parochus, & Episcopus metu Hæreticorum lateant, & vere ignoretur, ubi sint, vel ad neutrum sit tutus accessus.

SECTIO VI.

De debito Conjugum, & usu Conjugii.

1. EX Conjugio plura oriuntur debita, & primo debitum mutuæ cohabitationis, amoris, alimentorum, & reverentiæ. Unde si contra hæc graviter quis faciat, utique cum proportione graviter peccabit. Sic maritus ob leves causas uxorem verberans, vel ex gravibus immoderate per excessum castigans, peccat mortaliter. Secundo, nomine debiti conjugalis venit copula reddenda, cum alter ex conjugibus petit: cum enim ob Matrimonium corpora fuerint voluntarie ligata, unusquisque potest juste petere corpus alterius. Hinc cum adulter ob fractam fidem amiserit jus petendi, reddere tantum poterit, donec ei remissa sit injuria. Notat tamen Alarius, hic, verbo *debitum conjugale n.* 1. quod si innocens ignoret adulterium alterius, hic poterit petere, quia requiritur, quod innocens per modum pœnæ ipsum privet jure petendi debitum; inscius autem culpæ pœnam nequit infligere.

2. Est-ne peccatum, conjugem petere debitum, ut incontinentiam in se ipso vitet; vel tuendæ, aut restituendæ sanitatis gratia?

Resp. Cum Alario, sicuti reddere debitum ad vitandum in altero conjuge periculum inconti-

nentiæ, nullum peccatum eſt, a fortiori ad evitandum proprium; plus enim quis tenetur erga ſe, quam erga alium. Copula cauſa ſanitatis tantum venialis eſt ex D. Thoma.

3. Si quis emiſit votum ſimplex caſtitatis, poteſt-ne umquam petere debitum?

Reſp. Ex Alario, quando quis petit gratia alterius, non peccat, quia hoc modo petere, ex Divo Thoma, eſt reddere. Si autem petat, ut ſibi ſatisfaciat, peccat mortaliter, toties quoties.

4. Si alter ex conjugibus votum caſtitatis fecerit poſt Matrimonium, poteſt-ne ab alio irritari?

Reſp. Ex Alario, affirmative, quia votum hoc præjudicat ſibi, & nocet domeſticæ gubernationi.

5. Si uxor ſciat virum mortaliter peccare petendo debitum, tenetur-ne illud reddere?

Reſp. Cum Alario, affirmative, quia non cooperatur peccato exigentis, ſed tantum actui ex natura ſua licito, quem parvus finis petentis non vitiat; & ſine peccato redditur, quod cum peccato exigitur. Si tamen uxor ſciat virum alligatum eſſe voto ſimplicis caſtitatis, & ex alia parte difficillime poſſe abſtinere a copula, lege charitatis tenebitur quandoque petere, ut docent plures apud Sanchez.

6. Si maritus ſolitus ſit ex malitia ſua ſemen extra vas effundere, peccat-ne mulier reddendo ei debitum?

Reſp. Cum Alario num. 31. ſi non cooporetur hujuſmodi effuſioni, non peccat, quia malitia viri eſt omnino extrinſeca, & per ſe ab actu non importata.

7. Si maritum ob virium imbecillitatem, vel ob morbum, puta paralyſiæ, quandoque ſemen extra vas effundat; poterit-ne mulier reddere?

Reſp. Si per experientiam compertum ſit impoſſibilem eſſe fœminæ penetrationem, omnino a copula ceſſandum eſt, quia deeſt finis generationis, & bene penſatis omnibus, actus iſte reducitur ad tactum cum pollutione, qui

de

ðe se mortalis est. Si tamen sit aliqua spes penetrandi, & probabilitatis seminandi intra vas, erit licitum conjugibus hoc tentare per copulam, quamvis per accidens, & præter intentionem seminetur extra vas. Idem dicendum de uxore, quæ semen intra vas retinere nequit; dummodo non desperetur aliquando detentura quia, ut docent plures auctores, matrix fœminea sæpe necessarium semen attrahit ad generationem, superfluo expulso.

8. Modus extraordinarius in copula est ne licitus?

Resp. Primo, supponendum nullum esse adeo stultum, qui putare possit actum sodomiticum cum uxore licitum esse: insuper velle consummare in vase naturali, & actum inchoare in vase præpostero, illud penetrando ad Venerem excitandam, puto cum Pontio nullo modo excusari posse a lethali, neque enim hic modus reducitur ad simplicem tactum: nam qui hoc tentaret cum puero, aut cum fœmina soluta, non satisfaceret integritati confessionis dicendo se habuisse tactus impudicos cum illis, dum penetravit vas præposterum animo etiam non seminandi. Quantum ergo ad alios modos sine periculo seminandi extra vas, sentio cum Alario nu. 21. si fiant ex causa, puta ad evitandam suffocationem prolis, vel ex alio fine honesto, & bono, nullum esse peccatum; si sine causa, erit veniale.

9. Si fiat copula cum periculo abortus, eritne peccatum?

Resp. Cum Alario n. 25. ante animationem fœtus: si non intendatur abortus, non est mortale; si autem fœtus sit animatus, erit mortale.

10. Potest-ne aliquando sine peccato negari debitum habenti jus illud petendi?

Resp. Ex Alario n. 26. affirmative in his casibus; primo, si aliquis sit impotens ad illud reddendum, puta, vir debilis, non tenetur, quia nemo obligatur ad impossibile; aut quia sæpissime, & immoderate petit cum gravi incommodo,

red-

reddentis, cui notabiliter vires extenuantur copularum frequentia; ut enim habet D. Thomas, ordo naturæ postulat, ut prius individuum in se ipso perficiatur, & deinde superfluum ministret generationi: cum ergo Matrimonium institutum sit in beneficium naturæ, conjux non habet potestatem corporis alterius, nisi quantum ad beneficium naturæ; non poterit ergo ab alio juste, & rationabiliter petere debitum, nisi salva illius incolumitate: Non propterea mulier poterit negare debitum, præcise ut eximat se a doloribus partus, quia ad hoc libere se subjecit. Non est peccatum differre redditionem debiti ad breve tempus, dummodo in alio non sit periculum incontinentiæ. Neque erit peccatum negare ad præsentiam puerorum, vel in alia causa notabilis verecundiæ, quia in istis casibus imprudenter quis petit. Neque erit peccatum negare remisse petenti, quia tunc non censetur petere cum intentione obligandi, sed potius alliciendi, & movendi. Negare quia plures sunt filii, qui nutriri nequeunt, non est justum; nam vel vult perpetuo continere, & hoc non est licitum, si in altero sit incontinentiæ periculum; vel vult tantum ad tempus; & hoc non juvat; quia si per mensem, imo per annum contineat, & postea copuletur, concipiet nihilominus, & quidem facilius. Menstruatam posse negare, nisi timeatur incontinentiæ periculum in viro, videtur certum propter turpitudinem actus; imo alii existimant virum sine lethali petere non posse in hac circumstantia, sola causa libidinis explendæ; quod cum Alario mihi videtur inverisimile. Non reddere debitum intra bimestre datum ad cogitandum de meliori statu, non est peccatum, quia est privilegium juris: & hoc facere poterit, etiamsi de Religione pro eo tunc non cogitet. imo, ut addit Alarius n. 11. si mulier sit tantum duodennis, expectare cogitur sponsus per quatuor annos. Sponsa ante benedictionem

Ma-

Matrimonii negare poteſt debitum : ſi tamen diu differatur , conſultius erit reddere , ut docet Alarius , ad vitanda plura peccata , modo non immineat ſcandalum , puta quia Matrimonium adhuc publicatum non eſt. Poteſt etiam marito infecto morbo gallico, vel ſimili, aut amenti negare.

11. Debent-ne conjuges conari , ut ſimul ſeminent?

Reſp. Affirmative : quia licet ſemen mulieris ſolum paſſive ad generationem concurrat ; tamen valde conducit ad partum formoſiorem. Hinc conjugi in ſeminando tardiori conceditur ſe per tactum diſponere , ut ſimul cum viro ſeminet. Et ſi jam ſeminaverit, poterit mulier ſe tactibus excitare , ut ſeminet , quia illi tactus ordinantur ad complementum actus conjugalis , ad quod mulier habet jus . Si autem mulier jam ſeminavit, vel ad id ſit exercitata, ut probabilis futura ſit ſeminatio maritus ſe retrahens peccat peccato mortali contra naturam quia defraudat ſuo fine ſemen fœmineum ; & contra juſtitiam, ut habet Bonacina, quia tunc cum copula jam ſit incœpta, uxor habet jus ad actum completum.

12. Eſt-ne aliquando licitum viro in copula non ſeminare?

Reſp. Si nullum ſit pollutionis periculum in neutro conjuge, & mulier de hoc actu invita non ſit, poterit quis excuſare ſe a ſeminando. Si autem fœmina jam ſeminavit , tenetur vir omnino ſeminare , niſi aliquod vitæ periculum immineat ante copulam non præciſum , vel ſuperveniat aliquis , quia ſic in ejus præſentia ſeminare adeo adverſatur honeſtati , ut etiamſi periculum pollutionis adſit , nullum eſſe peccatum cenſeat Sanchez . Licet enim quis alium uſum ſeminis licitum non habeat , niſi ad generationem ; cenſendum tamen eſt in his graviſſimis cauſis jus naturæ non obligare , cum alteri juri naturali contrarium ſit.

13. Oſcu-

13. Oſcula, tactus, & amplexus extra copulam ſunt-ne uxoratis permiſſa?

Reſp. Si abſit periculum pollutionis, ſunt permiſſa ex honeſto fine ad fovendum mutuum amorem, & ad ſedandam tentationem. Si fiant ex pura complacentia ſine fine bono, erunt venialia.

14. Conjux dubitans de valore Matrimonii poteſt-ne petere debitum?

Reſp. Certum eſt, ſi unus dubitet, alter non dubitans reddere poteſt, quoties alter exigit. Quantum autem ad petendum, ſi dubium de non valore excedat in probabilitate alteram partem de valore, debet conjux ſufficientem diligentiam adhibere ad cognoſcendum, num Matrimonium ſubſiſtat; interim non petat. Quod ſi facta diligentia adhuc dubitat, poteſt ex Alario citante pro ſe Sanchez, & alios, etiam petere; cum enim ſit in poſſeſſione, Matrimonium in dubio judicandum eſt in favorem illius; neque enim quis tenetur propter ſcrupulum, quem deponere nequit, manere ligatus, ut non poſſit conjuge ſua uti.

15. Si aliter conjux juret ſe non conſenſiſſe in Matrimonium, poterit-ne quis adhuc debitum petere, & reddere?

Reſp. Ex Alario, alter conjux non tenetur credere juranti, niſi tales aſſignet circumſtantias, quæ eum totaliter certificent de conſenſu negato: ſi ergo non credit, licite petit, & reddit; ſi credit, illicite petit, & reddit.

16. Obligantur-ne conjuges ad reſervandas vires, quibus indigent ad moderate utendum conjugio?

Reſp. Affirmative, quia lex juſtitiæ, quæ obligat ad reddendum, obligat etiam ad media neceſſaria, quibus debitum reddatur. Hinc vir mediis illicitis reddens ſe impotentem, puta pollutionibus voluntariis, peccat etiam contra juſtitiam; Peccat etiam, qui per voluntarias abſtinentias, & jejunia reddit ſe impotentem ad moderate reddendum. Et ſi etiam per Eccleſia-

ſtica

stica jejunia reddatur impotens uxori moderate satisfacere, non tenetur ad illa servanda, quia fortius est hoc justitiæ vinculum, quam Ecclesiæ præceptum. Excusatur etiam a jejunio uxor, quæ esset probabiliter certa ab eo se reddendam esse notabiliter deformem, & exinde viro odiosam. Caveat autem, ne quod conceditur necessitati, usurpetur ad vitæ licentiam. Hinc in praxi casum existimo metaphysicum, & non admittendum.

17. Quisnam est finis usus Matrimonii?

Resp. Præcipue sunt duo, primus scilicet procreatio prolis ad cultum Dei amplificandum; secundus fuga, seu remedium incontinentiæ.

Propositiones damnatæ, ad hanc Sectionem reducendæ.

Ab INNOCENTIO XI. 9. Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum, omni penitus caret culpa, ac defectu veniali.

CAPUT X.

De Censuris in genere.

1. QUid est Censura?

Resp. Ex Alario, est pœna spiritualis, & medicinalis, privans hominem usu aliquorum bonorum spiritualium, per Ecclesiasticam potestatem imposita.

2. Quotuplex est censura?

Resp. Triplex, excommunicatio, suspensio, & interdictum. Hinc carcer, exilium, privatio Beneficii, nisi habeant annexam suspensionem, censuræ non sunt, quia sunt pœnæ mere temporales. Neque etiam degradatio, depositio ab officio, vel Beneficio, censuræ sunt, quia licet sint pœnæ spirituales, non sunt medicinales, & possunt infligi etiam post emendationem peccati: neque etiam irregularitas ex defectu, quia hæc est

impedimentum canonicum, non vero pœna; nec irregularitas ex delicto, quia non datur per modum pœnæ medicinalis, sed punitivæ, & perpetuæ, neque aufertur per absolutionem, sicuti censuræ, sed per dispensationem.

3. Quinam possunt ferre censuram?

Resp. Solus Superior Ecclesiasticus habens jurisdictionem in foro externo, & contentioso, sive ordinariam, sive delegatam. Qui habet potestatem delegatam, non potest alium subdelegare ad ferendam censuram, nisi habeat ad hoc speciale mandatum. Hinc ferre possunt censuras Papa, & Concilium generale in toto Orbe, ita ut eorum censuræ numquam impediri possint; Concilium Provinciale in tota Provincia; Archiepiscopi, Episcopi, Capitula Sede vacante; Generales, Provinciales, Superiores locales Religiosorum respectu suorum subditorum. Alii etiam ex privilegio, & multi Archidiaconi, Archipresbyteri, & Decani in eorum jurisdictionibus.

4. Potest-ne delegari Laicus ad censuram ferendam?

Resp. Negative, quia non est Superior Ecclesiasticus, imo nec Religiosus Professus, nisi habeat primam Tonsuram.

5. Potest-ne Abbatissa ferre censuram in suas subditas?

Resp. Negative, quia fœminæ non sunt capaces potestatis clavium; possunt tamen suspendere Clericos subditos ab Officio, vel Beneficio, suspensione late accepta per modum præcepti, quo violato non incurritur irregularitas.

6. In quasnam personas potest ferri censura?

Resp. Ex Alario, in personam baptizatam, vivam, inferiorem, & subditam. Hinc Catechumeni nequeunt affici censura, quia adhuc non sunt de gremio Ecclesiæ; bene tamen Hæretici, Apostatæ, & Schismatici, quia per Baptismum facti sunt Ecclesiæ subditi. Hinc secundo mortui ligari non possunt censuris, sed so-

lum

lum declarantur censuræ, quas vivi incurrerunt, & prohibetur Fidelibus, ne cum iis agant orando, & præstando ea officia, quæ cum solutis a censura præstari solent. Et dicuntur absolvi mortui a censuris, quatenus permittitur fidelibus, ut pro iis publice orent, illis sepulturam Ecclesiasticam tribuant, & præstent ea publica Christianæ charitatis officia, quæ cæteris fidelibus solutis solent exhiberi. Hinc tertio nemo potest in se ipsum ferre censuram, quia sibi inferior non est. Qui dignitate, & gradu superior est, si delinquit in territorio inferioris, potest ab eo censura ligari. Addit Alarius, quod ex privilegio Imperatores, & Reges, sicuti eorum uxores, & filii ab Episcopis excommunicari nequeunt: ut etiam illi, qui in speciales filios Ecclesiæ Romanæ sunt recepti. Integra Civitas potest quidem ligari censura interdicti, non vero excommunicationis. Infantes, & amentes ex D. Thoma non possunt ligari censuris, quia in eorum actibus defectu cognitionis non peccant.

7. Propter quod peccatum ferri possunt censuræ?

Resp. Ex Alario, ob peccatum grave externum cum contumacia, & proportionatum censuræ; & si censura cadat super personam determinatam, debet esse peccatum proprium personale; si vero censura, puta interdictum locale, cadat supra Civitatem, vel locum, requiritur peccatum, vel totius Communitatis, vel Superioris loci, nec sufficit culpa gravis alicujus personæ privatæ. Adverte etiam, non pro quocumque lethali facile ferendas esse censuras, sed pro quibusdam tantum, ut monet Tridentinum, ne censuræ contemnantur.

8. Ad hoc ut incurratur censura lata supra aliquam culpam gravem externam, debet-ne actus peccaminosus esse in illo genere consummatus, & perfectus?

Resp. Affirmative ex Alario, nisi aliud exprimatur in comminatione censuræ, quia pœnæ,

 & odia

& odia sunt restringenda. Hinc excommunicationem latam supra homicidium non incurrunt mandantes, consulentes, juvantes, imo nec lethaliter vulnerantes, usque dum ex vulneribus secuta non sit mors. Cum vero excommunicatur mandans, consulens, juvans, furans, dans suffragium pro indigno, nisi aliter exprimant verba legis, semper intelligi debet de faciendo ista efficaciter, & effectu secuto. Alarius censet in excommunicationibus latis contra mandantes attendendum esse finem excommunicationis: Si, inquit, censura principaliter lata est contra occidentes, & accessorie contra mandantes, non secuto effectu homicidii mandantes non incurrunt censuram, secuto incurrunt: Si autem principaliter feratur in mandantes, & consulentes, mandans efficaciter, similiter efficaciter juvans, & consulens, etiam non secuto homicidio censura ligati sunt.

9. Ob peccatum veniale potest-ne ferri censura?

Resp. Ad summum ferri potest levis suspensio, vel leve interdictum; numquam excommunicatio major, quia pœnæ debent proportionari culpæ; culpæ autem levi gravis pœna censuræ improportionata, & injusta est, proinde nulla. Hinc quod excusat a peccato mortali, excusat etiam a censura gravi lata propter ipsum: sic parvitas materiæ, indeliberatio, impotentia implendi legem, ignorantia invincibilis facti, v. gr. si ignoras quem percutis esse Clericum, vel ignorantia invincibilis juris, ut si scias esse Clericum, nescias tamen propter hoc excommunicationem incurri; in his enim omnibus deest contemptus Ecclesiæ, & contumacia, vel quia lex graviter non læditur, vel quia ignoratur.

10. Resp. Secundo cum Alario, verbo censura num. 50. Censura saltem gravis ferri non potest, cum tota materia, supra quam cadit censura,

sura, levis est; cum autem tota materia simul sumpta continet gravitatem, licet dividendo illam in singulos delinquentes levis sit, censura gravis tenet. Sic valida est excommunicatio major lata in eos, qui fructus vinearum surripiunt, nisi restituant. Hinc etiam qui parum surripuit, nisi restituat, est excommunicatus: modica enim hæc furta inferunt notabile damnum domino, in cujus favorem fertur excommunicatio.

11. Si quis ex gravi metu committat peccatum, cui annexa est censura; incurrit-ne illam?

Resp. Cum Bonacina, non incurrit; licet enim gravis metus quandoque non excuset a peccato, excusat tamen a censura, quia faciens ex metu, non censetur contumax.

12. Ex quot capitibus redduntur invalidæ censuræ?

Resp. Ex triplici capite, scilicet ex defectu jurisdictionis in ferente; secundo, ex defectu ordinis judicialis substantialiter non servati; tertio, ex defectu justitiæ. Ex primo capite invalida erit censura, si illam ferens, puta Episcopus, habeat jurisdictionem impeditam, eo quia inciderit ipse in censuras, vel suspensam per legitimam appellationem. Vel cum Alario verbo Censuram num. 18. si Episcopus excommunicet aliquem existentem extra Diœcesim, qui in sua Diœcesi non deliquerit; si autem deliquerit in propria Diœcesi, & fuerit citatus, antequam exierit; aut si excommunicet aliquem propter absentiam a sua residentia, aut si eum conveniat, aut restituat creditoribus existentibus in Diœcesi, censuræ istos ligant, etsi latæ sint in absentes. Item Episcopus existens extra suam Diœcesim, non potest excommunicare suos subditos in Diœcesi delinquentes, nisi forte absit a Diœcesi, quia injuste fuit expulsus; in quo casu petita, & non obtenta licentia ab Episcopo illius Diœcesis, in qua existit, potest suos subditos excommunicare. Ita Alarius num. 4.

13. Ex secundo capite invalida est censura, si prætereatur, vel invertatur substantialis ordo Judicii. Hic autem ordo servari debet; primo, ut reus moneatur, & citetur citatione canonica, ideft trina: quandoque autem ex justa causa sufficit una pro tribus, v. gr. moneo te semel pro tribus vicibus; secundo, ut scripto recitetur, & fiat; tertio, ut causa censuræ exprimatur: quarto, ut reo petenti exemplum scripturæ, intra mensem tradatur; secus Judex suspenditur a Divinis Officiis. Hæc omnia requiruntur ad probandam contumaciam delinquentis, & Ecclesiæ contemptum. Requiruntur etiam ista tantum ad validam censuram latam ab homine per sententiam particularem, cadentem in particularem personam propter delictum præteritum. Quæ enim fertur a Jure, vel per sententiam Judicis, non indiget monitione, sed lex, & sententia ex se ipsis sufficienter monent. Neque etiam alia monitio requiritur ad sententiam declarativam censuræ incursæ, quando crimen constat evidenter fuisse patratum.

14. Ex tertio capite invalida est censura, si deficit justa causa eam ferendi. Hæc autem tripliciter deficere potest. Primo; si neque in re fuerit patratum delictum, neque fuerit sufficienter in foro externo judiciali probatum; secundo, si delictum fuit quidem in re patratum, sed in foro judiciali probatum sufficienter non est, quia reus nec confitetur, nec legitime convincitur; tertio, si crimen revera patratum non sit, juridice tamen probatum est: & judex habet titulum, & causam præsumptam deveniendi ad censuras secundum allegata, & probata; in quo casu licet in foro conscientiæ reus præsumptus nulla sit censura ligatus, in foro tamen externo debet se gerere ut ligatus, ne videatur contemnere censuras, & sit fidelibus occasio scandali.

15. Sunt.

15. Sunt-ne aliqua determinata verba ad censuras ferendas?

Resp. Ex Alario, negative, sed quæcumque sufficiunt, dummodo explicent qualitatem censuræ, qua quis alligare intendit reum patrantem delictum, ut v.gr. sit anathema, sit suspensus, sit ab Ecclesia interdictus. Si autem excommunicans, aut petens excommunicationem alicujus delinquentis, ligare non intendat, hic nulla censura ligabitur. Ita Alarius *num.* 3. Hoc autem numquam reus præsumere debet, cum verba ferentia censuram demonstrent sufficienter intentionem ligandi, quam habet ferens.

CAPUT XI.

De Censuris in particulari.

Sectio I. *De Excommunicatione.*
Sectio II. *De Suspensione.*
Sectio III. *De Degradatione, & depositione.*
Sectio IV. *De Interdicto.*

SECTIO I.

De Excommunicatione.

1. QUid est excommunicatio?

Resp. Ex Divo Thoma in Supplemento, est censura Ecclesiastica, qua Christianus a communione Ecclesiæ quoad fructum, & ejus suffragia generalia, & a qualibet licita fidelium communione excluditur.

2. Quotuplex est excommunicatio?

Resp. Multiplex, & primo, alia major, alia minor: major privat omnibus bonis Ecclesiæ, & fidelium communione, minor aliqui-

bus tantum. Utraque, alia est a jure, alia ab homine. Excommunicatio a jure est, quæ per Canonem, vel Statutum, vel Constitutionem fulminatur: Excommunicatio ab homine est, quæ a Judice profertur. Utraque, alia est comminatoria, alia ipso facto, vel jure incurrenda; comminatoria non ligat, nisi post Judicis sententiam: alia vero ligat ipso facto, nulla expectata sententia. Hinc prima explicatur per verbum temporis futuri, excommunicetur, anathematizetur, &c. secunda per verbum temporis præsentis, sit excommunicatus, habeatur pro excommunicato, ipso jure, ipso facto, latæ sententiæ; quæ & similia verba explicant ligamen censuræ nullum expectare Judicis actum. Prima etiam dicitur sententiæ ferendæ, secunda vero latæ sententiæ.

3. Cum in jure habetur, sit excommunicatus, vel excommunicamus, intelligitur-ne de excommunicatione minori, vel majori?

Resp. Ex Alario num. 10. intelligitur de majori.

4. Quomodo differunt excommunicatio a jure, & ab homine?

Resp. Ex Alario num. 3. differunt primo, quia excommunicatio a jure est semper generalis; ab homine aliquando generalis, aliquando specialis; a jure semper durat, ab homine cessat per obitum ferentis, aut per cessationem ejus jurisdictionis, modo delictum patretur post cessationem vitæ, aut jurisdictionis; tertio, a jure, si nemini reservata sit, absolvit Confessarius ordinarius; ab homine autem non absolvit, nisi qui eam tulit, licet in alienum Episcopatum domicilium transtulerit, aut alius ab eo delegatus, aut ejus Superior; quarto, a jure ligat quoscumque contrafacientes in territorio legislatoris, etiamsi tempore legis conditæ non essent subditi, ab homine vero nonnisi subditos tempore sententiæ.

5. Quæ-

5. Quænam est materia excommunicationis?

Resp. Materia remota est peccatum lethale Baptizati contra Ecclesiæ præceptum, intellige prohibitum ab Ecclesia sub pœna excommunicationis; materia proxima est contumacia consistens in hoc, quod quis sciens tale peccatum esse ab Ecclesia sub pœna excommunicationis prohibitum, illud nihilominus faciat; quapropter tamquam contumax, & rebellis Ecclesiæ, cujus est subditus, privatur ab ea bonis Ecclesiasticis, & fidelium consortio.

6. Sufficit-ne peccatum gravissimum, sine contumacia?

Resp. Negative.

7. Quot sunt effectus excommunicationis minoris?

Resp. Sunt duo; scilicet privare passiva Sacramentorum participatione, & passiva electione ad Beneficium. Hinç si excommunicatus minori excommunicatione, ante ablolutionem aliquod Sacramentum recipiat, peccat mortaliter, non tamen incurrit irregularitatem: si vero administrat Sacramenta, secundum multos peccat tantum venialiter, secundum aliquos Doctores nullo modo peccat.

8. Sunt-ne valide Sacramenta collata excommunicato excommunicatione minori?

Resp. Ex Alario, quoad reliqua Sacramenta puta Matrimonii, Confirmationis, Ordinis, &c. communis opinio est, valida esse. De sola Pœnitentia dubitatur, aliis affirmantibus cum Cajetano, & Soto: aliis negantibus cum Sylvestrina, & Navarro.

9. Quamnam ob causam incurritur excommunicatio minor?

Resp. Ob unicam causam tantum, scilicet si quis advertenter communicet cum excommunicato excommunicatione majori, notorio, & publiçe denunciato, in iis casibus, in quibus non licet

cum eo communicare; item si quis communicet cum publico Clerici percussore, qui nulla tergiversatione negare potest percussionem, etiamsi talis communicatio cum excommunicatis sit solum levis, & venialis. Catholici in Germania sine incursu excommunicationis minoris communicant cum hæreticis, & consequenter cum excommunicatis, quia non sunt nominatim excommunicati, & publice denunciati; & etiam sine pœna minoris excommunicationis quis communicat cum eo, quem scit crimen aliquod patrasse, cui annexa est excommunicatio, si nondum publice, & nominatim per Judicis sententiam sit excommunicatus, vel saltem ita exprimatur persona ratione officii, quod habet, puta, excommunicamus Judicem ordinarium talis loci, ut de ea quis dubitare non possit. Cum in sententia habetur, excommunicamus, puta, Petrum incendiarium, & omnes complices incendii, tenetur quis vitare Petrum; non autem alium, quem scit esse consimilem, quia circa hunc sententia est tantum generalis, non specialis.

10. Quid est excommunicatio major?

Resp. Est censura Ecclesiastica, qua homo baptizatus exterius separatur a communione fidelium, & passiva, & activa Sacramentorum participatione, & Ecclesiastica sepultura.

11. In quo consistit fidelium communio?

Resp. Præcipue in duobus; in participatione Sacramentorum, & publicarum precum: secundo, in consortio fidelium, seu civili conversatione.

12. Quinam sunt effectus excommunicationis majoris?

Resp. Est privatio omnium bonorum communium Ecclesiæ, videlicet participationis activæ, & passivæ Sacramentorum; participationis communium suffragiorum; communicationis in divinis officiis, & Ecclesiastica sepultura; electionis passivæ, & activæ ad Beneficia Ecclesiastica, jurisdictionis Ecclesiasticæ in foro ex-

exteriori, communicationis forensis, & similis convictus, ut continetur in hoc carmine:

Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

Quæ omnia sic breviter ex Alario expono.

13. Quid significat os?

Resp. Significat negationem osculi, & cujuscumque signi familiaris amicitiæ, etiam per nuncium, & interpositam personam, etiam per litteras; hinc etiam amplexus; munera mittere, & recipere; quod si quis scienter recipiat munus ab excommunicato excommunicatione majori, peccat, & debet illud ex consilio pauperibus distribuere.

14. Quid significat orare?

Resp. Significat participationem in divinis cum excommunicato; hinc sub lethali nequit quis oratione publica orare pro excommunicato; potest tamen quis orare pro eo oratione privata, ut Sacerdos in *Memento*, precando, ut resipiscat, vel alia bona temporalia, & spiritualia recipiat; nequit quis administrare, vel ab eo recipere Sacramenta, nisi illa Mortuorum in casu extremæ necessitatis, cum non est alius: nequit quis simul cum eo audire Missam, interesse processioni, cantui Horarum, benedictionibus, & cæteris, quæ ab ordine Clericali solemniter fiunt excepta Concione. Parvitas materiæ poterit excusare a lethali, ut si quis usque ad Evangelium audiat cum eo Missam, ut docent Avila & Diana. Qui in Ecclesia audiret Sacrum ad unum Altare separatim ab excommunicato audiente Sacrum ad aliud Altare non videretur cum eo in divinis participare. Neque videtur communicare in divinis, si excommunicatus transiens per Ecclesiam, ut aliud agat, breviter, & separatim ab aliis oraret.

15. Quid facere debet Sacerdos, qui incœpta

Missa advertit ibi esse excommunicatum denunciatum, & non toleratum?

Resp. Ex Alario num. 43. prius expellendus est excommunicatus, & si nolit exire, vi asportandus est. Si timeatur magnum scandalum, & incommodum ex tali violenta asportatione, Sacerdos desistere debet a Missa, casu quo Canonem nondum incœperit, vel jam Sacram Eucharistiam susceperit. Si vero incœptus est Canon, finienda est Missa usque ad consumptionem inclusive cum uno Ministro tantum, & reliqua perficienda sunt in Sacristia, vel in alio loco decenti; & hoc etiamsi sit dies festus. Si excommunicatus stet extra ostium, ut audiat Missam, est expellendus, vel claudenda janua. Quod dico de Missa, idem dicendum est de aliis Officiis Divinis, Concione excepta. Hæc omnia procedunt de excommunicato denunciato non tolerato, adeoque vitando.

26. Quid significat vale?

Resp. Significat negationem salutationis, verbo, facto, vel signo, ut aperire caput, dare locum decentiorem, & similia urbanitatis indicia. Quantum ad salutationem, & dare locum decentiorem, plures concedunt licitum esse, ut apud Alarium; scribenti epistolam licet respondere. Deus te convertat, & similia.

17. Quid significat communio?

Respond. Significat negationem cohabitationis in eodem domicilio cum excommunicato; item commercium in eodem exercitio, & per contractus, & conversando sive in domo, sive in itinere. Privatur etiam communicatione forensi; sic non potest esse Judex, Actor, Testis, Tabellio, Procurator, Advocatus, Tutor, aut Curator. Potest tamen pro se ipso Advocatum facere, & respondere. Reus potest semper excipere contra Judicem excommunicatum etiam toleratum; quod si non excipiat, ejus acta erunt valida: si non sit tolera-

tus,

tus, acta erunt invalida, utpote ab homine carente jurisdictione.

18. Potest-ne Advocatus patrocinari causam alicujus excommunicati?

Resp. Ex Alario si cognoscat causam esse justam, potest illam patrocinari; cum enim non prohibitum sit excommunicato se defendere, neque ei prohibita sunt media ad se defendendum: si vero Advocatus advertat causam esse injustam, & nihilominus suscipiat illam defendendam super idem crimen, pro quo fuit excommunicatus, incidit etiam ipse in excommunicationem majorem, quia participat in crimine criminoso.

19. Sunt-ne liciti & validi contractus cum excommunicato excommunicatione majori?

Resp. Sunt illiciti, & ratione illorum non datur actio in foro externo, durante excommunicatione. Acta etiam, quæ fiunt a Judice ministro, vel publica persona excommunicata vitanda, & non tolerata, invalida sunt, quia ejus authoritas durante excommunicatione suspensa est ab exercitio jurisdictionis. Acta tamen excommunicati probabile est esse valida ob bonum commune; peccat tamen mortaliter toleratus jurisdictionem exercens.

20. Est-ne validum testamentum excommunicati?

Resp. Ex Alario, testamentum hæretici, intellige nominatim excommunicati, vel percussoris Cardinalis, vel usurarii, qui antecedenter non satisfecit, nullum & invalidum est: testamentum vero excommunicati ex alio crimine validum erit. Peccant tamen mortaliter testans, notarius, testes; præmittenda enim est absolutio, nisi forte præmitti non possit, vel sine magno periculo nequeat expectari. Item qui inducit excommunicatum ad testandum, quia sperat se hæredem futurum, non peccat; neque enim quis pati debet detrimentum ob alterius crimen.

21. Quid venit nomine mensæ?

Resp.

Resp. Venit non posse simul comedere cum excommunicato ; neque interesse convivio , ubi ipse sedet , etsi sedeat ad diversam mensam , si tamen illa spectat ad idem convivium . Et si excommunicatus cœpta mensa superveniat, teneris recedere. Si autem mensæ sint separatæ, & non spectent ad idem convivium, potes etiam in eodem cubiculo manducare, ut evenit in publicis hospitiis occasione itineris. Item non potest quis concedere amico cubiculum : ut ibi recipiat excommunicatum , & manducet ; dico titulo amicitiæ, si enim facias titulo pietatis, concedendo excommunicato hospitium , & mensam , ne fame deficiat , nullam pœnam incurris, maxime si facias cum protestatione te precise huic succurrere, ne pereat ; non autem habeas cum eo commercium ; quod est omnino illicitum.

22. Quale peccatum est communicare cum excommunicato ?

Resp. Communicare in divinis cum excommucato, mortale est ; in civilibus autem, si absit contemptus, veniale est ; incurritur tamen excommunicatio minor. Si quis communiter cum excommunicato in eodem crimine, pro quo excommunicatus est , facit peccatum mortale, etiam contra obedientiam Ecclesiæ debitam , puta si quis cognoscat concubinam excommunicatam ratione concubinatus.

23. Ob quod crimen inferuntur excommunicationes majores ?

Resp. Ob plura crimina mortalia cum contumacia, & istæ excommunicationes solent dividi in quatuor classes: aliæ scilicet nulli reservatæ, a quibus potest simplex Confessarius absolvere : aliæ Episcopo reservatæ , a quibus potest absolvere solus Episcopus, aut ab eo delegatus : aliæ reservatæ Papæ extra Bullam Cœnæ, aliæ in Bulla Cœnæ, a quibus absolvit Papa, aut ab eo delegatus.

24. Quænam sunt excommunicationes non reservatæ ?

Resp.

Resp. Usitatiores sunt istæ; prima in vexantes Ecclesiasticos, eo quod non elegerint eum, pro quo fuerunt rogati: secunda in directores Monialium, si foveant discordias in electione: tertia in extorquentes absolutionem a censura per vim, aut metum; quarta in compellentes Ecclesiasticos, ut laicis submittant Jura Ecclesiæ: quinta in docentes leges, vel medicinam Religiosos, qui dimiserunt habitum, vel eos retinentes in suis scholis; sexta in sepelientes mortuos tempore interdicti, vel interdictos, vel excommunicatos non toleratos, vel manifestos usurarios: septima in impedientes Visitatores Monialium: octava in contrahentes Matrimonium gradibus prohibitis, vel cum Monialibus: nona in edentes glossas in Tridentinum: decima in imprimentes Libros sine Superiorum licentia: undecima in præcipientes suis subditis, ne officia communia Reipublicæ exhibeant Ecclesiastica, v. grat. ne iis vendant, ne coquant panes; duodecima in Doctores, & Professores non facientes Professionem fidei, ubi recepta est Bulla S. Pii V. decimatertia in negligentes administrare justitiam Ecclesiasticis: decimaquarta in Potestates foventes usuras.

25. Contra Clericos istæ usitatiores sunt; prima in Clericos in Dignitate constitutos audientes publice jus, aut medicinam; secunda in Sacerdotes recipientes Præfecturas sæculares; tertia in Clericos minores, Episcopi locantes domos usurariis; quarta in alienantes Bona Ecclesiæ, vel locantes ultra triennium; quinta in impugnantes in Concionibus Montes Pietatis: sexta in contrahentes Matrimonium, si sint in Sacris: septima in ficte signantes, vel permutantes Beneficia Ecclesiastica: octava in præsumentes absolvere a casibus Bullæ Cœnæ.

26. Contra Religiosos, usitatiores sunt; prima in audientes leges, vel medicinam extra claustra: secunda in habitum temere dimittentes,

tes, vel matrimonium contrahentes: tertia in instituentes novum Ordinem: quarta in adeuntes Curias Principum ad nocendum suis Monasteriis, vel Prælatis: quinta in tenentes arma sine licentia intra Claustra: sexta in non servantes interdictum, quando servatur a Cathedrali.

27. Supradictis censutis adjectæ sunt a Tridentino sequentes, quæ ligant ubi illud est receptum. Prima in imprimentes, imprimi mandantes, vendentes, apud se retinentes, vulgantes Libros de rebus sacris sine nomine Auctoris, & approbatione ab Ordinario obtenta. Secunda in docentes non esse necessariam Confessionem ante sumptionem Eucharistiæ. Tertia in raptores mulierum, juvantes, faventes. Quarta in cogentes contrahere Matrimonia cum præscriptis. Quinta in Magistratus, qui requisiti non juvant Episcopos ad restituendam, vel conservandam Clausuram Monialium. Sexta in ingredientes, cujuscumque conditionis fuerint, vel sexus, Monasteria Monialium sine licentia in scripto obtenta. Septima in cogentes mulierem ingredi Monasterium, & profiteri; Octava in impedientes sanctam voluntatem mulieris emittendi vota. Nona in dominos temporales concedentes in suis terris locum pro duello.

28. Quænam sunt excommunicationes Episcopis reservatæ?

Resp. Usitatiores sunt istæ. Prima quæ contrahitur ex percussione levi Clerici, vel gravi; si sit mulier. Secunda, qui absoluti in articulo mortis a censura, vel peccato habente annexam censuram, scilicet a Sacerdote, qui alias non poterat, non præsentat se Superiori, postquam convaluerint. Tertia in Fratres Minores, si admittant in suis Ecclesiis ad Officia Divina Fratres tertii Ordinis. Quarta in procurantes abortum fœtus animati effectu secuto. Quinta in eos, qui communicant in eodem crimine cum excommunicatis ab Episcopo,

copo. Demum omnes alias censuras, quas Episcopi ferunt per propria statuta, & sibi reservant.

29. Quænam sunt excommunicationes reservatæ Papæ extra Bullam Cœnæ.

Resp. Usitatiores sunt istæ. Prima contra incendiarios. Secunda contra habentes Litteras Apostolicas falsas, & non eas destruentes. Item in falsarios litterarum Apostolicarum. Tertia in effringentes, & spoliantes Ecclesias. Quarta in communicantes in eodem crimine cum excommunicatis a Papa. Quinta in vexantes eos, qui censuram tulerunt in alios. Sexta in absolventes eos sub conditione, & non implentes. Septima in violantes interdictum Papale. Octava in dantes & recipientes aliquid ex pacto ob admissionem in Religionem. Nona in simoniacos reales circa Ordinem, vel Beneficium. Decima in committentes simoniam confidentialem. Undecima in impedientes executionem litterarum Sacræ Pœnitentiariæ. Duodecima in dantes & recipientes aliquid pro gratia & justitia apud Sedem Apostolicam. Decimatertia in committentes duellum, & ad id cooperantes suadendo. Decimaquarta in mulieres ingredientes Monasteria Regularium. Decimaquinta in impugnantes Institutum Societatis Jesu. Decimasexta in facientes jurare illicita, & contraria Ecclesiasticæ libertati. Decimaseptima in capientes Bona Ecclesiastica, item in exigentes tributa ab Ecclesiasticis. Decimaoctava in violantes libertatem Ecclesiasticam quoad confugientes ad Ecclesiam. Decimanona in docentes posse fieri Confessionem in absentia. Vigesima in eos, qui alterutram opinionem de Conceptione B. Virginis damnant peccati mortalis, vel hæresis; item in eos, qui in concionibus, aliisque publicis actibus, ut Lectionibus, & Conclusionibus, asserunt B. Virginem conceptam in originali. Vigesima prima in percussores Clericorum.

30. Contra Clericos & Religiosos præcipuæ

sunt istæ. Prima in participantes in Sacris cum excommunicatis a Papa. Secunda in procurantes alienationem Ecclesiarum. Tertia in Concionatores, qui sensum Scripturæ a Doctorum interpretatione alienum circa tempus Antichristi, extremi Judicii, aliaque signa revelata, prædicant. Quarta in Parochos non adimplentes juramentum de residentia factum. Quinta in Mendicantes transeuntes ad alium Ordinem præter Carthusianum. Sexta in Moniales exeuntes claustra sine licentia. Septima in Religiosos, qui sine privilegio, vel speciali licentia Parochi, Clericis, aut Laicis Sacramentum Eucharistiæ, vel Unctionis ministrare, vel Matrimonia solemnizare præsumunt.

31. Quænam sunt excommunicationes reservatæ Papæ in Bulla Cœnæ.

Resp. Præcipue in Hæreticos, in Fautores, Receptores, Defensores Hæreticorum, in scienter retinentes, legentes, imprimentes, defendentes Libros Hæreticorum de Religione tractantes, vel Hæresim continentes. Ad quam excommuuicationem incurrendam quatuor requiruntur conditiones. Prima, aut Auctor Libri sit Hæreticus. Secunda ut liber expresse hæresim contineat, vel de Religione tractet. Tertia, ut legatur materia notabilis, & sufficiens ad mortale. Quarta, ut scienter legatur, imprimatur, vel detineatur. Aliæ censuræ in eadem Bulla contentæ habentur in prima parte in capite *de casibus reservatis*.

32. Quicumque liber Hæreticorum lectus, vel detentus, est-ne causa sufficiens hujus excommunicationis incurrendæ?

Resp. Si sit pure tractans de Philosophicis, vel Historicis, nequaquam. Layman putat neque illum, qui incidenter aliquid dicit de Religione, vel Hæresim aliquam continet, quam ex professo ibi non extendit. Suarez etiam putat non incurri hanc excommunicatione a legente Libros Catholici Auctoris, qui haberet annotationes, & Scholia Auctoris Hæretici, nisi

nisi tamen hæc essent adeo copiosa, ut ex illis potius, quam ex textu, liber constare videretur. Adverte tamen quoad libros Hæreticorum, quod licet quandoque in casibus supradictis non incurratur excommunicatio Papæ reservata, incurritur tamen non reservata contenta in Indice Librorum prohibitorum.

33. Incurritur-ne hæc excommunicatio a legente in quantitate notabili prooemium, vel indicem libri, vel partem libri, in qua nulla continetur Hæresis, vel qui alterum jussu suo legentem audit?

Resp. Affirmative, & etiam qui per alium legit; nam qui per alium facit, per se ipsum facere videtur. Imo non excusatur ab hac censura, qui librum vel in aliena domo, vel alieno nomine, vel animo non legendi tenet. Item neque is, qui affirmat non esse pravum, non esse comburendum; qui impedit, ne comburatur: qui disputationis causa defendit. Bonacina excusat eum qui laudat stilum auctoris, ingenium, doctrinam, quæ in eo est; sed non quatenus in eo est, ut verb. grat. si quis dicat, hic liber bonus esset, si hæresim non contineret; quia sic conditionate laudans, non defendit auctorem.

34. Parvitas materiæ excusat-ne a censura?

Resp. Affirmative ex Graffio, Sayro, & Sanchez: sic leges unam, vel alteram lineam; detinens apud se una, vel altera die. Non admitto, id, quod habet Layman, parvam esse materiam integram paginam magni voluminis: qui tamen fatetur, se hoc asserere, ne Confessarius statim damnet peccati mortalis, & censuræ reservatæ, eum qui bono fine, vel curiositate unam paginam legerit.

35. A quibusnam incurritur excommunicatio lata in percussores Clericorum?

Resp. Incurritur ab omnibus, qui efficaciter mandant, consulunt, consentiunt, tamen habent suo nomine factam: qui non impediunt, cum

cum ex officio impedire tenentur, ut sunt Judices, Principes, Superiores respectu suorum subditorum, Patres, Tutores, Heri, & alii, quibus Clericorum cura quomodolibet demandata est. Incurritur autem, si percutiatur quicumque Clericus, etiamsi sola tonsura initiatus, etiam conjugatus, dummodo cum virgine, & habitum deferat, & serviat Ecclesiæ; etiamsi sit excommunicatus, suspensus, interdictus, degradatus, verbaliter tantum. Circa Monachos, & Religiosos, incurritur etiam a percutiente Novitios, Conversi, imo & Tertiariorum Sanctorum Dominici & Francisci, si deferant habitum, & vivant in communitate: etiam Eremitarum subjectorum alicui Regulæ, & Superiori. Nomine percussionis intelligitur quæcumque actio contumeliosa & violenta exterior, & mortalis contra personam Clerici, vel res adhærentes, sive hæc manu, sive baculo, sive gladio fiat.

36. Hinc est excommunicatus, qui conspuit in Clericum, eum conspurcat contumeliose aqua, pulvere, & luto, qui evellit crines, lacerat vestem, vel alia actione injuriam facit, quæ secundum se est materia peccati mortalis: sic qui est causa, ut in fossam incidat, vel cadat ab equo, qui frænum ejus, cum insidet, tenet & injuriose eum sistit: quæ actio licet levis sit respectu corporis, non tamen respectu honoris.

37. Quænam causæ excusant a tali censura?

Resp. Plures: prima, si actio Clerico damnosa sit, non tamen violenta, & contumeliosa, ut puta fur, qui clam incidit vestem Clerico, ut crumenam surripiat; talis enim actio ex Bonacina est fraudolenta, non violenta, neque respicit læsionem honoris, aut corporis, sed pecuniæ. Secundo, si actio sit jocosa, vel casualis, is enim non percutit suadenre Diabolo; item si Clerici pueri habentes primam tonsuram pugnis se percutiant, ut tenet Bonacina;

item si percussio sit ad defendendum se, vel vitam suam, vel uxorem, vel parentes, vel res cum moderamine inculpatæ tutelæ, & cum actio est adeo levis, aut imperfecta, ut illata in Laicum non damnaretur peccati lethalis. Item si fiat in eum, quem Clericus non cognoscit, eo quod non gestet habitum, quia ignorantia excusat. Si percutiatur realiter degradatus, vel bigamus, vel si exerceat officium cauponis, vel Macellarii, & ter canonice monitus non cesset: isti enim pro Clericis non computantur; vel inventus sit turpiter agens cum uxore, matre, sorore, vel filia, vel mulierem turpiter sollicitans: isti enim perdunt privilegium in talibus actibus. Prælatus, Præceptor, Pater, subditum Clericum in minoribus constitutum correctionis causa si percutiant: non sunt excommunicati, etiamsi in tali actione aliqua ira accedat, dummodo tamen moderate hoc faciant. Si autem filius sit in sacris, controvertitur de Patre, affirmatur de Præceptore, & Prælato.

38. Potest-ne Episcopus absolvere percussorem Clerici?

Resp. Si percussio facta sit a muliere, etiamsi sit gravis, potest absolvere: & quoscumque alios, si percussio levis sit facta verb. grat. pugno, manu, etiamsi aliquæ guttæ sanguinis effluant. Si gravis, vel enormis sit, aut respectu personæ percussæ, ut si leviter percutiatur Episcopus, aut Abbas, aut alius nobilis Clericus simplici alapa, recurrendum est ad Papam. Item si gravis, vel enormis sit in se, puta, quia facta est cum magna sanguinis effusione, cum fractione, diminutione, mutilatione alicujus membri, aut magno vulnere, recurrendum est ad Papam: Si media sit inter gravem, & levem, ad Papam quoque recurrendum est.

39. Si quis solus sciat aliquem esse alibi publice excommunicatum, tenetur-ne illum vitare?

Resp. Ex Alario, affirmative: qui tamen li-

mittat in quo casu, in quo quis probare possit hunc esse notorie & publice alibi excommunicatum, tenetur etiam vitare, si fama publica sciat hunc esse alibi publice excommunicatum.

40. Qui habet scripturas secreto, & private, pro quibus revelandis ad instantiam partis fertur excommunicatio, tenetur-ne eas revelare?

Resp. Ex Alario n. 55. affirmative, & hoc etiam si pertineant ad se, & faveant proprio juri. Idem etiam, cum scripturæ sunt vere & probabiliter ejus, qui indiget; qui enim illas habet, tenetur revelare, licet sibi damnosas; Alias peccaret contra justitiam.

41. Placet hic cum Alario nonnullas regulas generales pro extensione, vel restrictione censurarum, quæ ordinarie feruntur, superaddere. Et primum excommunicatio lata in faventes, includit etiam consulentes; isti enim consilio auxiliantur, & faventes. Secundo; lata in defendentes, extenditur etiam ad receptores, & fautores. Tertio, lata in aliquem sub nomine officii, & publici muneris, extenditur etiam ad successorem, si post monitionem per mensem in eadem contumacia sui prædecessoris perseveret: mensis autem computandus est a die assumptionis officii. Quarto, lata in non restituentem ligat impotentem solvere totum, & potentem solvere secundum partem, si secundum eam non restituat: lata etiam contra debitorem, nisi intra certum tempus restituat, creditore prorogante terminum, non ligat, quia Judex sententiam fulminat ad instantiam partis; hinc per consensum illius cessat contumacia, sine qua excommunicatio non incurritur: hoc autem est intelligendum, cum prorogatio facta fuit ante contractam pœnam, non autem post. Quinto, excommunicatio lata in non revelantes, non ligat. Advocatos, Procuratores, Consultores, & Medicos, si non revelent delicta clienticulorum, & ægrotorum; nisi tamen

men isti aliunde quam ex occasione proprii officii noverint, vel nisi in aliorum damnum redundent; & tunc non ultra necessitatem est revelandum. Ex Navarra, neque necessario revelandum est, cum ex tali revelatione majus damnum famæ propriæ, aut ejus qui detegitur, quam damnificat, resultat. Neque obligat ad revelandum filios, uxores, & alios domesticos, si in genere tantum proponatur; secus si in censura expresse habeatur, ut omnes quantumvis conjuncti teneantur revelare.

42. Dantur-ne causæ excusantes a peccato, & minori censuræ, quæ incurritur a communicantibus cum excommunicato non tolerato?

Resp. Affirmative, & continentur in hoc carmine.

Utile, lex, humile, res ignorata, necesse.

Cujus singula verba peculiarem continent causam excusationis, ideo hic explicanda.

43. Quid significat ly utile?

Resp. Significat, propter utilitatem participantis posse hunc in civilibus, & in humanis sine culpa participare cum excommunicato: non enim excommunicatio vertitur in damnum fidelis innocentis: sic potest quis petere solutionem sui crediti a debitore excommunicato; pauper eleemosynam a divite excommunicato: potest quis emere necessaria ad victum, petere medicinam a Medico, & consilium a Doctoribus excommunicatis, quando tamen hæc omnia æque bene obtineri non possunt a non ligato excommunicatione.

44. Utilitas excommunicati excusat-ne participantem a culpa?

Resp. Ordinarie loquendo, negative; potest tamen ex Thesauro c. 20. quis tradere eleemosynam excommunicato indigenti; eum in periculo amittendi vitam, vel honorem, adjuvare, ei vendere necessaria ad victum, & vestitum; eum adjuvare sancto consilio, & hortatione,

ut

ut resipiscat, Hæc omnia erga excommunicatos denuntiatos fieri possunt sine culpa, non quia ipsis utilia sunt, sed quia per excommunicationem præceptum naturale & divinum adjuvandi proximum non aufertur.

45. Potest-ne quis propter utilitatem prioram participare in Divinis cum excommunicato, puta, si sibi magnum damnum imminere prævideat non admittendo excommunicatum ad divina Officia?

Resp. Alarius sustinet verbo *censura n.* 29. metum gravem gravis damni certe venturi eum excusare, nisi tamen cogatur in contemptum fidei, aut Ecclesiæ, participare cum excommunicato. Contraria sententia tenenda est, & etiam ab Alario vocatur probabilior, utpote conformis capiti *Sacris*, *de iis*, *quæ vi*: ibi enim, *cum nullo metu &c.* solum excipitur coactus ad agendum divina, qui magis pati, quam agere videtur; non autem sponte operans ex metu.

46. Quid significat lex?

Resp. Significat legem Matrimonii obligantem ad individuam vitæ societatem; cum hac tamen differentia potest alter conjugatus conversare cum excommunicato, scilicet excommunicato viro, potest uxor participare cum ipso quoad debitum Matrimonii, curam domus, & mensam, e contra autem vir cum uxore excommunicata potest solum participare quoad debitum conjugale, non vero quoad alia. Contraria sententia docens æqualem excommunicationem, suos habet Patronos citatos ab Alario; isti tamen docent virum peccare, & in excommunicationem incidere, si uxorem non inducat ad petendam absolutionem, quia potest cogere, & non cogit. Peccat etiam communicando cum ipsa in casu, quo videat mulierem per communicationem fieri pejorem, & obstinatiorem.

47. Quid significat humile?

Resp. Significat hominem subjectum posse

participare cum domino suo excommunicato, si servus cum hero, Religiosus subditus cum suo Prælato, cum Episcopo Clericus, qui tamen sit de ejus familia, miles cum Duce, filius, sive naturalis, sive legitimus, & emancipatus, qui recipit a Patre necessaria ad victum, & est ejus commensalis, possunt cum Patre communicare. Adde ex Alario, quod si ex causa Judex sententiam aggravando hujusmodi personis communionem interdicat, uxor tamen tenetur reddere debitum viro, & filius Patrem honorare, servire, & subvenire; tamen non possunt secum dormire, & comedere, aut vana & inutilia loqui.

47. Quid significat res ignorata?

Resp. Significat ignorantiam, quod quis sit excommunicatus; unde dubitans an talis sit excommunicatus, excusatur, si participet; tenetur tamen veritatem inquirere, maxime si fama sit illum esse publice excommunicatum, aut a fide dignis audivit, aut factum est notorium, & interim abstinere a participatione; Excusat etiam inadvertentia. Si quis sciat aliquem esse publice denunciatum in alio loco, puta Venetiis, & nihil hic sciatur de tali excommunicatione, non tenetur eum vitare in publico, si censuram probare non possit: sed tenetur vitare privatim.

Resp. Significat magnam & urgentem necessitatem, vel innocentis, qui participat, vel excommunicati, cum quo participat, ut dixi supra *verbo utile*. Adverte tamen cum Alario, qui citat pro se Ugolinum, non licere filio subvenire Patri bannito, si hoc prohibitum sit a Papa sub pœna excommunicationis; censetur enim condemnatus ad hoc genus mortis, quod licet ob publicam utilitatem; & si subveniat, peccat, & est excommunicatus.

Propositiones damnatæ, ad hanc Sectionem reducendæ.

Ab ALEXANDRO VII. 44. Reo corre-

cto, ejusque contumacia cessante, cessant censuræ.

SECTIO II.

De Suspensione.

1. Quid est suspensio?

Resp. Est censura Ecclesiastica, qua alicui personæ Ecclesiasticæ prohibetur exercitium sui officii, vel Beneficii Ecclesiastici, in totum, vel in partem, ad tempus, vel in perpetuum, a lege, vel ab homine. Ex præfata definitione, quæ est Alarii, colliguntur omnes species suspensionum. Sic alia suspensio est a jure, & est pœna imposita a jure in vindictam delicti, & ad emendationem Rei; alia dicitur ab homine, & est pœna apposita a Judice Ecclesiastico potente censuris ligare: Alia est ad tempus, puta ad mensem; alia perpetua, quæ tempus limitatum non habet, & durat usque dum absolvatur: Alia est ab Officio tantum, alia a Beneficio tantum; prima privat suspensum exercitio sui Ordinis, secunda privat & exercitio Ordinis, & emolumento Beneficii: Alia est ab Officio, & Beneficio simul, & est illa, quæ privat tam exercitio Ordinis, quam fructibus Beneficii.

2. Cum Episcopus aliquem absolute suspendit, qua specie suspensionis intelligitur suspensus?

Resp. Ex Ugolino c. 4. intelligitur & ab Officio, & a Beneficio; nam sub genere absolute prolato intelliguntur species omnes: ita etiam cum non determinatur tempus, intelligitur perpetua.

3. Quid est prohibitum suspenso a Divinis Officiis?

Resp. Prohibitum est, ne celebret, ne Missæ aut aliis Officiis Divinis intersit in choro ut Clericus; si vero more Laicorum audiendo tantum assistat, non peccat. Insuper ne absolvat, ne bene-

benedicat, ne communicet, ne conferat Beneficia. Uno verbo, Suspensus a Divinis in totum, nullum actum exercere potest, qui proprius sit Ordinis, aut Jurisdictionis. Qui vero suspenditur a Divinis non in totum, sed in parte, non potest exercere illius Ordinis functiones. Sic qui suspensus est a celebratione Missæ tantum, potest adhuc juxta Filliucium Confessiones audire, & jurisdictionem in Foro pœnitentiali exercere, quia suspensio Ordinis non importat suspensionem jurisdictionis, neque e contra: quapropter bene attendenda sunt verba suspensionis.

4. Quam pœnam incurrit exercens Ordines, a quibus fuit suspensus?

Resp. Incurrit irregularitatem, quæ si occulta fit, est ab Episcopo dispensabilis; si autem publica, aut ad forum contentiosum deducta, statim est Papæ reservata. Adverte tamen, quod si Prælatus solo verbo, & oretenus dicat, *Suspendo te a celebratione Missæ*, est simplex tantum prohibitio, non censura, quæ licite non fertur nisi scripto: Prælatus non autem præsumitur velle peccare; nisi aliud constet de ejus intentione.

5. Quid est prohibitum suspenso a Beneficio?

Resp. Privatur fructibus Beneficii, quos durante suspensione nullatenus percipere potest; non tamen privatur Officio, quod ei competit ratione Beneficii. Hinc potest canere in choro, & cætera exercitia Ecclesiastica annexa Beneficio exercere absque ullo emolumento distributionum quotidianarum. Non tamen quis privatur eleemosyna, data propter Anniversarium, aut onera personalia Clericorum, quia hæc emolumenta non sunt proprie fructus Beneficii. Alarius docet posse suspensum administrare fructus Beneficii, & etiam ex his percipere quantum sufficit ad honestam sustentationem, si aliunde non habeat. Docet etiam Navar. & alii suspensum a Beneficio, quantumvis peccet assistendo Choro, lucrari tamen distributiones: quod

mihi videtur improbabile, quia sic sumeret commodum ex iniqua actione.

6. Si suspensum sit Capitulum, vel Conventus, vel Communitas Religiosa, sunt-ne singuli suspensi?

Resp. Ex Sa *verbo suspensio*, Layman, & Busembau, non sunt suspensi innocentes, sed solum illi, qui sunt in culpa, pro qua lata est suspensio.

7. Quid requiritur ad validam suspensionem, quæ est ab homine?

Resp. Ex Alario, requiritur, ut prius constet de crimine & contumacia, propter quam lata est suspensio, citata parte; & ut propter contumaciam prius moneatur, & sententia ferri debet in scriptis in certa causa. In delicto tamen notorio, vel in crimine probato, non est opus admonitione, sicuti neque in suspensione, quæ est a jure; ipsum enim jus stat loco admonitionis.

8. Suspensus peccat-ne mortaliter non observando suspensionem?

Resp. Affirmative, & si sit suspensus a Divinis, & celebret, vel aliud Ordinis officium exerceat, fit irregularis. Suspensus a concionibus, concionando peccat, non tamen fit irregularis, ex Alario *verbo suspensio*, n. 16. qui non admittit sententiam Navarri, qui vult esse irregularem, eo quod concionari est officium proprium Diaconi. Suspensio, posita legitima appellatione, nulla est, adeoque sine ullo peccato potest quis ad eam non attendere, tamen absque contemptu.

9. Est-ne peccatum mortale audire Missam a Sacerdote suspenso, vel communicare in Divinis cum suspensio ab Officio?

Resp. Cum Alario n. 14. si suspensus sit denuntiatus, mortale est.

10. Quænam est forma absolutionis a suspensione?

Resp. Nulla sunt necessaria determinata verba, sed sicuti ponitur per quæcumque verba significantia injunctionem hujus pœnæ, ita & tollitur per quæcumque indicantia absolutionem ab ipsa: ad conformandum tamen se Ecclesiæ, oportet

tet dicere: *Ego te absolvo ab omni vinculo suspensionis*.

11. Quisnam potest absolvere a suspensione? Resp. Ex Alario n. 39. habens authoritatem Episcopalem potest absolvere a suspensione a jure, quæ reservata non est, nisi esset pro peccato, a quo absolvere nequit; si autem suspensio sit ab homine, solus suspendens, vel successor, aut illius Superior absolvere possunt. Episcopos potest absolvere ab omnibus suspensionibus, quæ sunt ex delicto occulto, nisi tamen illud delictum deductum sit ad forum contentiosum, in quo si reus se defendat etiam per falsos testes, ita ut per sententiam liberetur, & innocens declaretur, potest Episcopus hunc absolvere; censetur enim tunc delictum occultum; ita cum Alario Sayrus.

12. Quænam sunt suspensiones in particulari? Resp. Suspensiones ab homine sunt omnes illæ, quæ feruntur ab habentibus authoritatem Episcopalem contra Clericos aliquod delictum perpetrantes. A jure frequentiores & magis obviæ sunt: Prima contra recipientes Ordines Sacros ab alieno Episcopo, vel a proprio in aliena Diœcesi, vel sine ætate legitima, vel sine dimissoriis, vel sine titulo, vel extra tempora, vel non servatis interstitiis, vel per saltum, vel in censura, vel denique post Matrimonium ratum; isti omnes suspensi sunt ab Officio, nisi forte hæc fecerint absque dolo. Secunda, excommunicans, suspendens, aut interdicens sine scriptura, aut causæ expressione, est suspensus per mensem ab ingressu Ecclesiæ, nisi sit Prælatus Regularis. Tertia, Clerici scienter eligentes Episcopum, vel Parochum indignum, bienno suspenduntur a Beneficio. Quarta, ordinans, & ordinatus simoniace, sunt suspensi ab Ordinibus. Quinta, Parochi jungentes sponsos alterius Parochiæ sine licentia: Sexta, gravantes alienis debitis Ecclesias sibi commissas. Septima, occupantes bona, vel census Ecclesiæ, Beneficii, vel alterius loci pii. Octava, so-

domiam exercentes, simoniaci, provocantes ad duellum, vel acceptantes, fautores, vel præbentes auxilium. Nona, disputantes in alterutram partem in cœtu virorum ac mulierum de Immaculata Conceptione Beatæ Virginis. Decima; Visitantes, si accipiant pecuniam, vel munera, qui, si sunt Episcopi, suspensi sunt ab ingressu Ecclesiæ; inferiores Episcopo, suspensi sunt ab Officio & Beneficio, usque dum restituant duplum. Undecima, Judex Ecclesiasticus, non Episcopus, qui facit injuriam contra justitiam & conscientiam parti litiganti.

13. Contra Religiosos. Prima, Religiosi Apostatæ recipientes Ordines in Apostasia. Secunda, admittentes ad Professionem ante annum probationis peractum. Tertia, non utentes habitu, modo sibi præscripto. Quarta introducentes mulieres in Monasteria.

14. Contra Episcopos. Prima, ordinans non subditum, suspensus est a Pontificalibus per annum: ordinans vero invitum, suspensus est per annum a celebratione. Secunda, admittens resignationes contra formam præscriptam. Tertia, intrans in Monialium clausuram sine necessitate.

SECTIO III.

De Depositione, & degradatione.

1. QUid est depositio?

Resp. Est perpetua privatio Clericalis muneris per Canonicam sententiam cum debita solemnitate prolatam.

2. Quisnam potest Clericum deponere?

Resp. Vel immediate Episcopus, vel Vicarius ab Episcopo ad hoc specialiter deputatus.

3. In quibusnam casibus fieri potest depositio?

Resp. Cum sit pœna gravissima, fieri nequit, nisi in delictis gravioribus, & enormibus, a Jure expressis, vel etiam aliis consimilibus arbi-

trio

trio Judicis, tamen quæ tanta pœna sint digna. Depositus nihilominus retinet Privilegium fori, & Canonis.

4. Quid est degradatio?

Resp. Est perpetua privatio executionis legitimæ Officiorum, & Beneficiorum Ecclesiasticorum simpliciter; & ex toto, absque spe restitutionis, & cum privatione Privilegiorum fori, & Canonis.

5. Quotuplex est degradatio?

Resp. Est duplex, verbalis, & actualis. Prima fit verbo tantum per formam traditam in *capit. degradatio, de pœna in 6.* & hæc exerceri potest etiam contra absentem. Degradatio actualis est, cum re ipsa exercentur verba degradationis verbalis in personam præsentem.

6. Propter homicidium potest-ne Clericus degradari?

Resp. Cum Alario hic verbo *Degradatio n. 7.* negative, nisi adeo sit qualificatum, ut transeat in aliam speciem criminis, ut est homicidium Sacerdotis.

7. Propter alia crimina a jure non expressa potest-ne quis degradari?

Resp. Cum Alario num. 5. omnis criminosus incorrigibilis degradari potest; seclusa vero incorrigibilitate nemo degradandus, aut deponendus est, nisi propter crimen a jure expressum. Addit tamen, quod cum a similibus ad similia procedi possit, in casibus enormibus Judex potest judicare ex iis, quæ in Jure exprimuntur; non enim pro singulis certa regula potest assignari.

8. Quisnam degradari potest?

Resp. Quilibet Ecclesiasticus habens privilegium fori, & Canonis; proinde etiam Clericus sola prima Tonsura initiatus.

9. Quisnam potest dispensare cum depositis, & degradatis?

Resp. Episcopus potest dispensare cum deposito a se verbaliter ob crimina minora adulte-

rio, nonnulli etiam affirmant apud Alarium verbo *Degradatio* num. 2. adulterum, vel incestuosum verbaliter depositum posse ab Episcopo dispensari. Quoad degradatum, docet Alarius *sub eodem* num. 8. restitui posse ab Episcopo in pristinum, cum restitutio est jure debita, ut cum post degradationem apparet falsitas testium. In aliis autem casibus solemniter degradatum solus Papa potest restituere.

10. Quomodo differunt degradatio, depositio, & suspensio?

Resp. Degradatio & deposito differunt a suspensione, primo, quia suspensio est Censura, degradatio vero, & depositio non. Secundo, quia suspensio impedit solum actum Ordinis, depositio vero, & degradatio auferunt jus hominis radicale in perpetuum ad actum Ordinis exercendum; nihilominus Sacerdos degradatus, aut depositus, valide consecrat, quia ejus character signans potestatem consecrandi indelebilis est. Inter degradationem, & depositionem hæc principalis est differentia, quod depositio non privat depositum privilegiis fori, & Canonis, bene tamen degradatio.

SECTIO IV.

De Interdicto.

1. QUid est interdictum?

Resp. Est Censura Ecclesiastica prohibens usum divinorum, quatenus quidam usus est; per quod differt interdictum ab excommunicatione, quæ privat usu divinorum, ut est quædam communicatio cum aliis fidelibus; & a suspensione, quæ privat usu divinorum, ut illi competente ex Officio, vel Beneficio; interdictum vero privat usu, ut usu.

2. Quænam sunt illa, quibus privat interdictum?

R. Sunt tria, usus Sacramentorum, usus publi-

ci

ci Divini Officii, & usus Ecclesiasticæ sepulturæ.

3. Hinc quoad primam privationem, & effectum interdicti, est privatio activa, & passiva Sacramentum, excepto Baptismo, Confirmatione, & Pœnitentia, quæ omnibus permittuntur, exceptis qui causam dedere, etiam consilio, auxilio, & favore. In casu necessitatis, Eucharistia potest dari morituris, & deferri cum lumine, & campana. Extrema Unctio cum tantæ necessitatis non sit, in loco interdicto ministrari nequit. Sanchez, Coninch, & Layman docent, licere interdictis contrahere Matrimonium, quia hoc Sacramentum secundum substantiam non ab Ecclesia, sed a contrahentibus ministratur. Debere tamen fieri sine benedictione, monet Alarius num. 1.5.

4. Hinc quoad secundum effectum, scilicet privationem divinorum Officiorum, qui sunt interdicti, etiam ex culpa aliena, non possunt interesse Missæ, aut Divinis Officiis, aut Processionibus. Clerici tamen, & Religiosi, quando ipsi interdicti non sunt, possunt, & debent sicuti antea Missas, & Divina Officia celebrare, sed januis clausis; non pulsatis campanis, nisi ad Concionem, salutationem Angelicam, vel obitum alicujus: Quæ omnia seclusa concione fieri debent exclusis interdictis, submissa voce, & sine solemnitate; est enim tale tempus viduitatis Ecclesiæ, & publici luctus. Nihilominus permissum est, ut in festo Natalis Domini, Paschatis, Pentecostes, Assumptionis B. V. & per Octavam Corporis Christi Divina Officia solemniter celebrentur, admissis etiam interdictis, modo qui causam interdicto dederunt, non appropinquent Altari, nec veniant ad Communionem, vel ad Offertorium. Possunt insuper ex Alario dici Litaniæ cum cantu, modo sine Cruce, superpelliceo, & ordine procedendi: hoc enim secundo modo Divina Officia non sunt, alio sunt.

5. Hinc tertius effectus interdicti est privatio

Ecclesiasticæ sepulturæ: Clerici tamen servantes interdictum possunt sepeliri in loco sacro, sed sine solemnitate, ut habet Alarius num. 18. Item privilegiati ad audienda Divina Officia; si enim gaudeant privilegio dum degunt inter vivos, non est cur eodem priventur mortui. Item ex Bertau citante pro se Suar. cum pluribus aliis, qui non sunt personaliter interdicti, nec dederunt causam culpabilem interdicto, possunt eodem modo sepeliri in loco sacro non interdicto. Alarius num. 14. docet personam interdictam, si moriatur cum signis contritionis, posse in loco sacro non interdicto sepeliri.

6. Privat-ne semper interdictum istis tribus Ecclesiasticis?

Resp. Negative; sed quandoque uno, quandoque altero, prout fuerit in Jure expressum: vel in sententia Judicis; est enim interdictum quid minus excommunicatione, quæ non solum privat hisce omnibus, sed etiam pluribus aliis.

7. Quotuplex est interdictum?

Resp. Quadruplex; primo Locale, quo prohibetur, ne in certo loco Sacramenta ministrentur, ac Divina Officia audiantur; Personale, quo certæ personæ prohibetur audire Divina Officia, ubicumque illæ reperiantur: Generale, quo magnum Regnum, vel Provincia, vel Urbs, vel tota Communitas subjicitur interdicto: & Speciale, quo particularia aliqua loca, puta Monasterium, Parochia, vel Capitulum interdicitur.

8. Quisnam potest interdicere?

Resp. Illi iidem, qui habent potestatem excommunicandi, & suspendendi.

9. Quænam est materia proxima interdicti?

Resp. Pro interdicto personali requiritur peccatum mortale externum, de quo Ecclesia potest judicare. Ad interdictum locale, vel generale, vel speciale, requiritur peccatum valde grave cum contumacia, commissum a tota Com-

Communitate, vel præcipuis membris illam repræsentationibus, licet reliquæ personæ particulares vacent culpa.

10. Placet hic cum Alario plures regulas generales pro interdicto apponere. Primo ergo interdictum locale non includit populum, includit tamen eos qui fuerunt causa interdicti. Secundo, interdicto Clero non intelligitur interdictus populus, nec e contra. Tertio, interdicta Diœcesi non intelligitur interdicta Civitas, quia aliud venit nomine Diœcesis, aliud nomine Civitatis, præsertim in materia odiosa, quæ stricta esse debet, nisi per verba interdicentis constaret satis mentem illius esse utrumque amplecti. Quarto, interdicto uno cœmeterio non intelligitur interdictum aliud illi contiguum, nisi unum sit pars alterius. Quinto, interdicta Ecclesia sunt interdictæ Capellæ, & Cœmeterium contiguum, non vero interdicta Capella, est interdicta Ecclesia. Sexto, interdicta Civitate sunt interdicta suburbia. Septimo; interdicto populo ob delictum domini, mortuo domino non dissolvitur interdictum, sed necessaria est absolutio, quia per se primo fuit interdictus populus, qui remanet idem & domino defuncto. Octavo, interdictum positum donec aliquid fiat, illo facto cessat, sicuti & suspensio. Nono, interdicto loco, qui culpabiles non sunt, possunt alibi Divinis Officiis interesse, Sacramenta recipere, & ministrare, & Clerici cum dimissoriis sui Ordinarii Ordines recipere. Decimo, si in loco interdicto fiant Divina Officia, possunt illi interesse qui non sunt interdicti. Undecimo, qui interdictus est ab ingressu Ecclesiæ, potest in eo orare, quando non celebrantur Divina Officia, & quando celebrantur potest per eam transire. Item potest audire Sacrum in Oratorio fundato authoritate Episcopi, modo ita stricte sit Oratorium, ut Ecclesia nequeat appellari: Potest etiam audire Sacrum in Cęmeterio contiguo Ecclesiæ, & illo ministrare, & recipere Sacramenta, quia pœna

extendenda non eſt ultra legem a Judice taxatam. Si autem celebraret in Cœmeterio, vel ibi reciperet, & miniſtraret Sacramenta in fradem interdicti; peccaret, & violaret, ſaltem intentionaliter, interdictum. Non licet hujuſmodi interdicto audire Sacrum ſtando extra Eccleſiam ante januam illius: nec Clerici debent ita alte pronuntiare, ut ille audiat: hæc enim omnia ſunt in fraudem interdicti: poteſt tamen intereſſe Concioni, quæ fit in Eccleſia, cum non ſit deterioris conditionis ab excommunicato. Decimotertio, ſi interdictus violet interdictum, & aſſiſtat Divinis Officiis, alii adſtantes non tenentur exire: Decimoquarto, ſi non ſervet interdictum ille, cujus gratia locus interdictus eſt, neque alii ſervare tenentur. Decimoquinto, celebrans ſcienter, aut celebrare faciens Divina in loco interdicto, aut publice excommunicato, aut interdicto ad Divina Officia, vel Sacramenta, vel Eccleſiaſticam ſepulturam admittens, eſt ipſo facto interdictus, donec de ipſa tranſgreſſione ad arbitrium illius, cujus ſententiam contempſit, ſatisfecerit. Decimoſexto, Religioſi non ſervantes interdictum impoſitum a Papa, vel ab Epiſcopo, quando ſervatur a Matrice, & Cathedrali, ſunt excommunicati? Si vero Cathedralis, aut Matrix non obſervet, & interdictum ſit validum, Regulares illud non ſervantes incidunt in alias pœnas, non tamen in excommunicationem. Decimoſeptimo, communiter interdictum eſt nullum in caſibus, in quibus nulla eſt excommunicatio.

11. Quale peccatum eſt violare interdictum?

Reſp. Eſt peccatum mortale contra obedientiam debitam Eccleſiæ præcipienti in re gravi: in ſuper Clerici violantes interdictum, exercendo aliquem Ordinem Sacrum in loco interdicto, vel ſi ipſi ſint perſonaliter interdicti, incurrunt Irregularitatem.

12. Quiſ-

12. Quisnam potest absolvere ab interdicto? Resp. Interdicta localia, & personalia generalia, quæ jure communi sunt imposita, nec Papæ reservata, possunt tolli ab Episcopo, vel alio habente jurisdictionem quasi Episcopalem in locum, & personas interdictas; non tamen a Religiosis privilegiatis. Ab interdicto a jure in personam particularem, si reservatum non est, potest absolvere quilibet approbatus ad Confessiones: ab interdicto ab homine potest absolvere qui illud tulit. Per privilegium absolvendi a censuris non intelligitur potostas absolvendi ab interdicto locali, aut alicujus communitatis.

CAPUT XII.

De Irregularitate.

Sectio I. *De Irregularitate ex delicto.*
Sectio II. *De Irregularitate ex defectu.*
Sectio III. *De effectibus Irregularitatis.*
Sectio IV. *Quomodo tollatur Irregularitas.*

1. QUid est irregularitas? Resp. Est impedimentum inductum a jure Canonico, quo quis directe impeditur etiam post pœnitentiam ab exercitio, & receptione Ordinum. Hinc proprie censura non est: & licet quandoque imponatur per modum pœnæ, non est tamen pœna, sed potius inhabilitas inducta a Jure.

2. Quotuplex est Irregularitas? Resp. Dividitur primo in eam, quæ est ex delicto, & eam quæ est defectu. Secundo, in totalem seu proprie dictam, quæ inhabilitat ad omnem Ordinem suscipiendum, & privat omni exercitio Ordinis suscepti, v. grat. homicidium injustum; & partialem, seu improprie dictam, quæ inhabilitat tantum ad ascensum Ordinis superioris,

ris, & privat ministerio alicujus Ordinis susce-pti: verb. grat. cæcitas Sacerdoti superveniens privat tantum exercitio celebrationis Missæ, non tamen ministerio suscipiendi Confessiones; & Diaconus oculo sinistro orbatus inhabilitatur ad ascensum Ordinis Sacerdotalis, potest tamen exercere Ordinem Diaconatus.

SECTIO I.

De Irregularitate ex delicto.

1 QUot sunt species Irregularitatum ex delicto?

Resp. Sunt sex; prima provenit ex infamia inducta per Jus Canonicum, vel civile, aut communem hominum existimationem, qui involutos certis criminibus habentur tamquam infames: tales sunt Apostatæ, Sodomiæ, Hæretici, & qui pœnam in triremibus consummarunt: unde est illud axioma, A triremi ad Altare non datur regressus. Intellige tamen, ut notat Alarius *hic de Irregularitate ex defectu bonæ famæ, n.* 3. scilicet valere dictum axioma de eo, qui fuit in triremibus, non vero de condemnato tantum, cujus pœna immutata est in carcerem, vel exilium, aut quid simile. Similiter contrahens Matrimonium cum serva, vel meretrice, vel joculatrice, uxore propria mortua, est irregularis ex defectu bonæ famæ. Ita Alarius n. 1.

2. Secunda Irregularitatis species est pœnitentia publica, quæ nunc in usu non est.

3. Tertia Irregularitatis species oritur ex reiteratione Sacramenti Baptismi, serio, & scienter facta, cum quis scilicet non dubitat de valore primi Baptismatis, tamen rebaptizati, in hoc casu est irregularis, tam rebaptizans, quam rebaptizatus. In rebaptizante vero Irregularitas est tantum partialis; impediens Clericum, ne ascendat ad Ordinem superiorem, & non incurritur, si sit occulta: ut enim notat

Alarius, hæc pœna datur propter notorietatem tam grandis ſceleris. Adultus, ſi ab Hæreticis baptizetur, fit irregularis. Addit tamen Alarius num. 3. ſi conſtitutus in articulo mortis alium non haberet, a quo baptizaretur, Irregularitatem non contraheret. Porrò hæc Irregularitas non incurritur niſi ex ſolius Baptiſmi reiteratione, non autem extendenda eſt ad alia Sacramenta imprimentia characterem, quia hoc in Jure non habetur. Ita Alarius hic num. 4.

4. Quarta Irregularitatis ſpecies oritur ex delicto Ordinis, quia quis male ſuſcepit Ordines, verbi gratia, ſin excommunicatione, ſuſpenſione, vel in loco interdicto, vel tempore interdicti, cui ipſe cauſam dedit; vel ſuſcepit ab Epiſcopo excommunicato; aut ſuſpenſo, aut non habente juriſdictionem, vel quia ſuſcepit ordinem per ſaltum; Ordinatum tamen per ſaltum, tantum eſſe ſuſpenſum, non vero irregularem, ſi in tali Ordine miniſtret, docet cum pluribus Bonacina: vel ſi ſuſcipit ante legitimam ætatem, vel ſine dimiſſoriis, aut furtive Epiſcopo neſciente, nec approbante; vel ſi exercet ſolemniter Ordines Sacros, ſuſpenſionis, aut excommunicationis vinculo irretitus. Parochus excommunicatus aſſiſtens Matrimonio non fit irregularis, quia nullum Ordinem exercet, ſed tantum aſſiſtit tamquam teſtis qualificatus; bene tamen irregularis fiet, ſi benedicat nuptias, quia tunc exercet Ordinem Sacrum. Suſpenſus a juriſdictione; eam exercendo non fit irregularis, ſi nullum Ordinem exerceat: Suſpenſus ab Ordine inferiori fit irregularis, ſi exerceat Ordinem ſperiorem, non vero e contra. Suſpenſus ab ingreſſu Eccleſiæ fit irregularis, ſi in ea celebret. vel in cœmeterio, non autem ſi extra. Suſpenſus a divinis, baptizans in caſu neceſſitatis ſine ulla ſolemnitate, ſed more laicorum; item carens Epiſtolam, vel exercens actus Ordinum minorum inſerviendo

Sa-

Sacrificio Missæ sine solemnitate, sed ut Laicus, non fit irregularis; hæc omnia Alarius hic verbo abusus ordinis, num. 4. 6. & 7.

5. Quinta Irregularitatis species oritur ex crimine enormi, quod in Jure est depositione dignum; hæc autem ab Alario enumerantur *hic de irregularitate*; Adulterium scilicet; & alia carnis peccata illo graviora, homicidium, blasphemia, perjurium in Judicio, Sacrilegium, Maleficium, Hæresis, Simonia, Concubinatus diu continuatus, fornicatio longa, stuprum, incestus, etiam cum filia spirituali. Irregularitas tamen ex crimine enormi, excepto homicidio, non incurritur, nisi crimen sit notorium, & publicum. Est etiam irregularis ex crimine enormi schismaticus non purus, ut habet Alarius hic n. 7. Schismaticus non purus dicitur ille, qui licet aliam Ecclesiam sibi non constituat præter Romanam, quam credit esse veram, ejusque caput esse Romanum Pontificem, tamen per actum solum voluntatis indicatum per actum externum se subtrahit ab ejus obedientia ex aliqua animi passione: & item quando duo, vel plures de Papatu contendunt, & se pro Summo Pontifice gerunt.

6. Sexta Irregularitas oritur ex defectu perfectæ lenitatis, quam debet habere Ecclesiasticus, ut imitetur mansuetudinem Christi. Et hæc præcipue habet locum, ubi intervenit mutilatio, aut illicita deformatio, & multo magis ubi homicidium etiam indirecte voluntarium; & extenditur ad omnes, qui mandant consulunt, aut aliquo alio modo causa sunt homicidii, vel mutilationis, scilicet separationis alicujus partis a corpore. Hinc qui non abscindit, sed tantum membrum debilitat, non fit irregularis, etiamsi illud membrum proprium exercitium exercere non valeat: manet enim anima in illo membro, & sic debilitatum pertinet ad ornatum corporis, & inter membra computatur.

7. Quid venit nomine membri?

Resp.

Resp. Intelligitur illa pars hominis, quæ habet officium per se distinctum ab alia parte, ut manus pes: non autem digitus, qui membrum non est, sed pars membri. Hinc ad irregularitatem ex mutilatione requiritur separatio alicujus membri proprie dicti, non autem præcise partis membri. Sic in rixa præscindens ab aliquo digitum pollicem, unguem, debtes, barbam, capillos, cartilaginem aurium, & qui excæcat, privando aliquem visu, non autem extrahendo oculum, irregularis non est, quia vere non mutilat.

8. Qui graviter vulnerat cum magna sanguinis effusione, fit-ne irregularis?

Resp. Negative, quia vere nullo membro privat: nec fit irregularis, qui potum dat mulieri adhuc in utero fœtum non gerenti, ut eam reddat sterilitatem; nec qui dat potionem ad disperdendum fœtum nondum animatum; & idem dic de mutilante mortuum.

9. Qui jubet aliquem percuti, & vulnerati sine deformatione, si vulneratus, vel percussus mutiletur, vel deformetur, est-ne irregularis?

Resp. Affirmative, imo etiam si quis non contradicat volentibus sua causa aliquem deformare, si contingat deformatio, irregularis erit.

10. Qui dat operam alicui rei, unde sequitur deformatio, vel mors, est-ne irregularis?

Resp. Distinguendum est inter dantem operam rei licitæ, unde sequitur deformatio, & danti operam rei illicitæ. Qui dat operam rei licite, & adhibet omnem diligentiam, quam potest, ne sequatur deformatio, mutilatio, aut mors, istis nihilominus secutis quis non efficitur irregularis, nisi forte opus sit de se periculosum, & mortis, aut deformitatis inductivum. Hinc Clericus utens chirurgia circa vulneratum, etiamsi hoc ex sola charitate faciat, est irregularis,

laris, quia ministerium chirurgiæ de se periculosum est, & ob tale periculum Clericis prohibetur. Qui vero dat operam rei illicitæ, etiamsi adhibeat omnem diligentiam possibilem, ne sequatur mors, aut mutilatio, hac secuta, fit irregularis. Si quis rixetur illicite cum alio, si sepervenientes Amici eum deforment sui gratia, etiam sine suo consensu, fit irregularis. Idem dic de Clericis, quæ intersunt rixæ, auxiliando, & animando pro parte injusta, si quis deformetur, fit irregularis; si vero intersint solum ad pacificandum, licet ex eorum præsentia, amici, affines, servi animentur, contra pars terreatur, & inde sequantur mutilationes, & deformationes, non fit irregularis, quia dat operam rei licitæ, quæ de se non est incitativa ad sanguinis effusionem, sed retractiva, licet per accidens hæc sequatur.

11. Ex homicidio casuali sequitur-ne Irregularitas in eo, qui causam aliquam dat homicidio?

Resp. Homicidium casuale dicitur illud, quod fit præter intentionem agentis; & hoc dupliciter sequi potest, uno modo immediate, quando scilicet aliquis est causa proxima & immediata, ex qua sequitur mors; alio modo, quando quis est causa tantum mediata & remota, unde illa sequatur. Doctores utuntur etiam hic distinctione superius insinuata, scilicet cum quis vacat rei illicitæ adhibita sufficienti diligentia, & cum quis vacat rei illicitæ: sic ergo in genere respondendo communiter sentiunt, homicidium casuale ortum cum sufficienti diligentia ad illud evitandum irregularitatem non causare, nisi forte actio de se sit valde periculosa; ortum vero ex actione illicita & periculosa; eam causare: res tamen indiget per casus particulares dilucidari.

12. Quinam sunt casus usitatiores, in quibus ex homicidio casuali non oritur Irregularitas?

Resp. Sunt isti; deserviens infirmo, & vertens in eodem lecto, vel transferens diligenter

de

de lecto ad lectum, vel porrigens cibum, qui a Medico vetitus non fuit, si ex his infirmus moriatur, irregularis non est. Docet enim Bonacina, Sacerdotibus, & Religiosis circa moribundos eadem opera servilia licere, quæ licent Laicis; secus in claustris ex hoc periculo quaadoque imo sæpius cum multo infirmorum detrimento minueretur servitus necessaria. Amicus amicum comitans, ne periclitetur in via, si postea ille inveniens inimicum suum eum occidat, Clericus comitans non est irregularis, nisi amicum animet ad occidendum; Adulter caute & prudenter se gerens juxta existimationem hominum in tali materia, si adultera a viro occidatur, non ideo est irregularis. Mittens servum ad villam; si a furibus, & prædonibus occidatur: Qui aliquem condemnatum ad patibulum comitatur, & casu impellit jumentum, quo ille vehitur, unde per aliquod tempus acceleretur mors: Qui de mandato Episcopi conducit armatos ad custodiam Castri, si exurgente pugna multi moriantur, isti omnes ex Alario, & Diana irregulares non sunt, quia nullum Ius talibus actibus prudenter gestis irregularitatem imponit.

13. Quinam sunt casus, in quibus ex homicidio casuali oritur irregularitas?

Resp. Si quis domi suæ nutriat ferocem belluam, quæ culpa sua, quia eam solutam tenet, aliquem occidit, vel deformat; Qui rixatur injuste cum aliquo, si supervenientes Amici illum deforment, etiam sine suo consensu; Qui non est Medicus, vel Chirurgus, & evellit telum infixum corpori alicujus, vel vulnerati, ut citius moriatur; Qui assistit infirmo valde laboranti, & aliquid præbet, vel consilium dat, ut ei porrigatur ad citius moriendum, si moritur, est irregularis: Magister castigans discipulos indiscrete, & sine circumspectione, ita ut eos deformet: Clericus in venatione illicita, vel aliis exercitiis illicitis

se detinens, in quibus accidentaliter aliquem deformat: Introducens meretricem in domum suam per tecta, vel fenestras, si decidens deformetur, vel abortiri cogatur: Adulter inventus a marito, si in sui defensionem eum occidat: Jocans, vel saltans illicite cum muliere gravida, quæ propter hoc fœtum animatum abortitur: Qui dormiens suffocat infantem a se illicite positum in eodem lecto; Mittens per lusum puerum in flumen, qui per accidens in eo suffocetur: In his casibus apud Doctores incurritur Irregularitas. Ubi advertis appositum verbum *illicite*, scias, quod ex eadem actione licite facta cum cautela, puta venatione, lusu, & joco, licet sequatur deformitas, occasio vel mutilatio, cum tamen sit casualis ex opere licito, & cum debita diligentia facto, Irregularitas non incurritur.

14. Numquid semper ex actione illicita, si sequatur homicidium casuale, quis evadit irregularis?

Resp. Negative, sed solum cum actio illicita est periculosa, & forte propter periculum deformationis Clericis est prohibita. Hæc regula generalis non est: nihilominus valde inservit ad solvendos sequentes casus communiter ab Auctoribus positos, ex quibus ad consimiles quis facile poterit erudiri. Si Clericus illicite secans alienam arborem, casu sine culpa deformet aliquem præsentem: Pulsans Campanam tempore prohibito, & adhibens eam diligentiam, quam adhiberet tempore licito, nihilominus cadens tintinnabulum aliquem occidit: Monachus, cui ex Regula prohibita est equitatio, equitando mulam, quæ calcibus puerum occidit: in istis casibus censet Navarrus irregularitatem non incurri, licet homicidium sequatur ex actione illicita, quæ tamen nullatenus ordinatur ad deformandum.

15. Ex homicidio, vel deformitate tempore

pore belli secuta oritur-ne irregularitas?

Resp. Si bellum injustum sit, ex homicidio, deformitate, & mutilatione unius tantum militis totus exercitus fit irregularis. Item qui vendit arma, custodit sarcinas præliantium, aliquo modo adjuvat, animat, & hortatur, irregularis est. In bello Justo Clericus adhortando generaliter ad victoriam, & efficiendo ope, & hortatur, ut milites plures occidans, præbendo, vel vendendo arma, vel percutiendo manibus, dummodo per se non deformet, neque occidat, neque occisionem directe præcipiat, non fit irregularis, quia hoc modo se gerens, non mortem, sed quod justum est, & appetibile tamquam bonum, principaliter intendit, scilicet Principis, Patriæ, suorumque liberationem. Si autem per se occidat vel deformet aliquem ex hostibus, irregularis est, quia necessitas defendendi excusat quidem a peccato, non vero ab irregularitate, quia se immiscet rei Clericali statui indecenti, & prohibitæ: Christi enim militia cruenta non est: ita Navarrus. Addit Alarius, quod Papa dando Clerico potestatem præliandi tollit irregularitatem. Sententiarum diversitatem in hac materia vide in parte secunda *c. homicidio*, Sectione *de Bello*.

16. Ex homicidio facto in sui defensionem oritur-ne irregularitas?

Resp. Invasus, qui aliter vitam suam tueri non potest, quam occidendo aggressorem, nullatenus incurrit irregularitatem, quia homicidium hoc est necessarium ad servandum jus naturæ dictans defensionem suæ vitæ. Hoc intellige, si occidat cum moderamine inculpatæ tutelæ; si enim potest vulnerando & fugiendo incolumitati suæ sufficienter providere; & occidit, irregularis est; occisio enim est cum excessu moderaminis inculpatæ tutelæ. Neque enim meo videri, cum Alario, qui citat plures, ex fuga redditur Clericus infamis, cum honor Clericalis mensurandus sit ex mansnetudine, & imitatione Christi

Domini, non vero ex fortitudine, & strenuitate militari sæculari. Hinc etiam, irregularitatem incurrit Clericus vulneratus, qui invasorem post illatum vulnus fugientem occidit; tunc enim non est amplius in necessitate se defendendi, sed occidir animo vindictæ. Item ex Alario *numer.* 3. *De reformatione licita*, irregularis non est occidens, vel mutilans parantem insidias, cum aliter se defendere nequit. Neque etiam vocans socium, ut se ab invasore defendat, qui propterea illum cum moderamine inculpatæ tutelæ occidit; in quo casu est homicidium necessitatis, defensio justa. In nullo casu quam in illo propriæ vitæ defendendæ excusatur quis ab irregularitate. Unde ad defendendam vitam consanguinei, amici, vel innocentis injuste invasi, vel ad defendenda propria bona a jure, licet quandoque quis non peccet, fit tamen semper irregularis irregularitate modo ex delicto, modo ex defectu lenitatis.

175 Itaque personæ Ecclesiastice, ut sibi in bonorum direptione & vitæ consulant, vel etiam damno alterius sibi ita conjuncti, ut injuria illius habeatur tamquam propria: tales sunt parentes, fratres, filii; consanguinei, eorumque bona, immo & bona Ecclesiastica, non autem amici, aut eorum bona; possunt absque peccato & irregularitate apud Judices Sæculares quærelas deponere, de malefactoribus conqueri, indicia tradere, immo & capere; & Judici consignare, facta tamen prius protestatione se nec mortem, nec mutilationis pœnam intendere, sed solum defensionem sui: suarumque rerum vel Consanguineorum, vel Servorum, aut Ancillarum, ut diximus; quæ protestatio tutius scripto facienda est, licet ad evitandam irregularitatem sufficiat tantum verbalis. Hæc protestatio juvat solos accusantes, aut denuntiantes, non autem Notarios, Advocatos, vel Testes. Ut Clericus accusans sit vere ab irregularitate im-

immunis, debet de facto sic protestari, & ope & animo ab omni vindictæ desiderio spoliari: aliter vult Molina eum esse irregularem in foro conscientiæ, si contra Reum procedatur ad pœnam capitalem, aut ad mutilationem. Verum Diana putat ex hoc actu interno irregularitatem non incurri, quia Ecclesia non judicat de interno. Protestatio Ecclesiastici tunc solum necessaria est, cum accusatur, vel denunciatur Reus de delicto, pro quo pœna sanguinis debeat imponi, vel agatur criminaliter, non civiliter contra ipsum. Quod si ex Judicis imperitia non servetur ordo Juris, Reus mutiletur, Judici, non accusatori imputabitur mutilatio: hinc non erit irregularis.

18. Ex homicidio publico oritur-ne irregularitas.

Resp. Homicidium publicum dicitur occisio delinquentis ob sua delicta, publice ab executore Justitiæ facta. Occasione hujus plures irregularitates incurri possunt a Clericis se ingerentibus in hoc fine cautela & moderatione Ecclesiastica, quam supra notavimus, & qualis decet Christi imitatorem, qui pro Crucifixoribus exoravit, non autem vindictam petiit. Hinc irregularitatem incurrunt personæ publicæ, aliquo modo concurrentes ad sententiam vel executionem moris tamquam Ministri Justitiæ, tales sunt Judex, Fiscalis, Accusator, Advocatus contra Reum, Carnifex, deferentes ligna ad Hæreticum comburendum; dummodo ligna lata inserviant morti, non autem præcise ut post mortem cadaver comburatur. Ex Francisco Molina, etiam pulsans Campanam, quando malefactor est occidendus, tum quia id facit tamquam Minister Justitiæ, tum etiam quia signum hoc occisionem intendit. Indicans Latronem latentem, quem scit a Judice pœna capitis esse plectendum, si autem signa & insidia sint insufficientia, & hoc faciat animo recuperandi res furatas absque

illius mortis intentione, & cum protestatione, ut dixi, irregularis non est. Qui inimicis venientibus, vel voce, vel aliquo alio instrumento turbam convocat, ut eos occidant, vel Latronem vocent, irregularis est; nec juvat, antequam occidant, protestationem facere, quia protestatio est privilegium tantum accusatoris, & Judicis facienda est.

18. Circa Sacerdotes comitantes Reum ad supplicium, placet hæc, quæ benigniora sunt apud Dianam, tradere, qui posito hoc principio, irregularitatem nempe ex homicidio publico impositam esse tantum concurrentibus ad illud tamquam Ministris Justitiæ, hæc resolvit. Primo, Sacerdos comitans Reum ad furcam, si hortetur Reum, ut scalas ascendat, vel caput admoveat stipiti, non fit irregularis, contra Alarium, qui vult hortantem condemnatum, ut admoveat caput ad stipitem, ascendat scalas, aut aliud faciat, quo acceleretur mors, esse irregularem. Placuit apponere utramque sententiam, ut Sacerdos ex una parte caveat se istis immiscere: si vero incaute aliquid ex his egerit, non statim fit de irregularitate dubius. Secundo, Confessarius obligans Pœnitentem ad confitendum delictum capitale, ne fit perjurus, vel consulens acquiescere sententiæ mortis, quam nequit differre, nisi per appellationem injunctam, non fit irregularis. Tertio, Confessarius a Judicibus quæsitus, an Reus homicidii fit decapitandus, potest sine scrupulo irregularitatis in urrendæ respondere homicidam pęna mortis secundum leges puniendum esse, & negare potest absolutionem Judici nolenti condemnare, vel sequi sententiam justam; in istis casibus enim, inquit Suarez, sic in genere respondendo non movet determinare Judicem ad condemnandum hunc Reum in particulari, sed omnes Reos in generali. Adde, quod sic se gerendo bene gerit munus proprium Directoris con-

conſcientiarum, proinde ex hoc munere bene præſtito nequit ulla pœna puniri. Quarto ex Diana, Epiſcopus permittens Judici Laico exhumationem corporis occiſi ad capiendas informationes de delicto in genere, non fit irregularis, quia hic actus eſt valde remotus a morte occiſoris, neque ex hoc habetur poſitive concurſus, ſed mera permiſſio; & ſic actum eſſe in Curia Archiepiſcopali Neapolitana teſtatur Genuenſis, qui addit in eadem Curia deciſum eſſe, quod poſſit Curiæ Sæculari concedi copia ſententiæ depoſitionis, ſeu degradationis verbalis alicujus Clerici, qui inquiſitus de homicidio allegat ſe eſſe Clericum, Curia Sæculari id negante. Clericus aſſiſtens ex mera curioſitate, quando Reus ſuſpenditur, ſecundum Sayrum, peccat mortaliter propter prohibitionem, quæ ſuper hoc habetur in Sacris Canonibus; ſecundum Suarez venialiter tantum ex levitate materiæ, ſecundum Dianam nullo modo peccat, quia putat Canonem prædictum abrogatum jam eſſe contraria conſuetudine. Tu vero ſcias propter hoc irregularitatem non incurrit: interim abſtine; non enim hæc ſpectacula oculis Clericorum ſunt digna.

20. Ex conſilio oritur-ne irregularitas?

Reſp. Conſilium homicidii tripliciter dari poteſt, vel per modum exhortationis, vel per modum approbationis, vel per modum ſimplicis opinionis. Cum ergo homicidium ſequitur ex vi conſilii quomodocumque dati, tunc quis irregularis efficitur ex conſilio. Excipe tamen hos caſus: primo, Principum Conſiliarii, ſive ſint Sæculares, ſive Clerici, in condendis legibus pœnam capitis ſtatuentibus malefactoribus, non fiunt irregulares; non enim intendunt homines trahere ad mortem, ſed retrahere a criminibus; hoc autem miniſterium implere bonum eſt. Secundo, qui alicui conſulit, ut pro fide Chriſti, vel Eccleſiæ, pro parentibus, amicis, Pa-

 tria,

tria, & etiam pro bonis illorum se mortis periculo exponat, etiamsi indubitanter sciat aliquem moriturum, non est irregularis; hic enim consulit, & intendit, quod bonum, & justum est, ex quo per accidens sequitur mors. Tertio, qui consuluit homicidium, & ante ipsius consummationem consilium revocavit, & omni studio conatus est persuadere contrariam sententiam, si alter non acquiescat, & nihilominus occidat, consulens non fit irregularis; homicidium enim alterius malitiæ, non consulentis persuasioni tribuendum est; item transacto tempore, quo homicidium consultum, & non patratum fuit, si postea fiat ex aliquo extrinseco adveniente, non est irregularis consulens: secus si virtute prioris consilii fiat; tunc enim esset irregularis ex homicidio casuali. Hæc omnia Molina ex Toleto, cui addit Diana, dubium an homicidium ex suo consilio patratum sit, debere se gerere ut irregularem: neque sufficienter evacuat dubium, homicidium contigisse post multos dies, nisi novum, & grave motivum homicidii irrepserit postquam consilium fuit datum. Qui alteri consulit homicidium, quod absque tali consilio paratus erat executioni mandare, non est irregularis, nisi forte ex consilio quis magis animetur, & confirmetur ad illud patrandum. Quod dico de consulente, a fortiori dici debet de mandante, sed forte facilius excusatur ab irregularitate homicidii casualis revocans mandatum, quam revocans consilium, qui strictius tenetur conari totis viribus contrariam sententiam retractativam homicidio persuadere, ne suum consilium aliquo modo influat in mortem: mandans autem, qui operatur per imperium, hoc revocat, & quidem graviter, & sincere nihil influit in mortem, quæ tota tribuitur malitiæ mandatarii.

21. Ex ratihabitione homicidii quis fit-ne irregularis?

Resp. Ratihabitio est quædam complacentia, quam

quam hic habet de homicidio facto ipso inscio, non machinante, non consentiente. Ex Alario, & aliis, simplex ratihabitio homicidii facti, licet peccatum sit, irregularitatem tamen non causat, quia hæc in jure non exprimitur; & etiam quia ratihabitio, cum sit posterior ad homicidium jam factum, non potest illud causare, cum implicet actum agere.

22. Ex omissione auxilii, ratione cujus extreme indigens moritur, oritur-ne irregularitas?

Resp. Si quis tenetur ex justitia succurrere personæ extreme indigenti, & quia non succurrit, illa moritur, tunc fit irregularis; aufert enim quod est debitum extreme indigenti, proinde occidit. Sic inserviens infirmo, & negligens ea, quæ necessaria sunt ejus saluti, quapropter infirmus moritur, fit irregularis: si autem sola tenetur charitate indigenti succurrere, non fit irregularis.

23. Collige ergo, irregularitatem ex homicidio oriri ex homicidio voluntario, & casuali, cum quis dat operam rei illicitæ, vel licitæ sine debita diligentia, ex defensione sui cum excessu moderaminis inculpatæ tutelæ, ex defensione bonorum, & amicorum etiam justa, & cum moderamine, ex bello injusto, & justo: ex homicidio publico, ex consilio, & ex mandato; istæ autem irregularitates, cum intervenit culpa, sunt ex delicto; cum culpa non intervenit, sunt ex defectu lenitatis, quæ decet Clericum imitatorem mansuetudinis Christi.

24. Carens usu rationis, si eo tempore occidat, vel mutilet, aut deformet, efficitur-ne irregularis ex delicto?

Resp. Cum Alario *verbo deformitas licet n.* 30. negative, si sit furiosus, infans, dormiens, puer ante usum rationis, qui adhuc doli capax non sit, & nesciat, quid faciat, dum occidit, vel mutilat. Ita etiam ebrius, nisi forte culpa sua fiat ebrius, & ante ebrietatem advertat se soli-

tum esse arma capere, & alios lædere; tunc nisi diligentia adhibeatur, ne sequatur homicidium, erit irregularis ex delicto, & homicidio voluntario; hoc enim est illi voluntarium in causa: si autem nullo modo prævideat ante ebrietatem, erit irregularis ex homicidio casuali secuto occasione operis.

SECTIO II.

De Irregularitate ex defectu.

1. QUot sunt species irregularitatis ex defectu?

Resp. Quinque, nempe ex defectu animæ, ex defectu corporis, ex defectu natalium, ex defectu ætatis, ex defectu Sacramenti.

2. Quinam sunt irregulares ex defectu animæ?

Resp. Primo, energumeni, qui etiam dæmoniaci, & abreptitii vocantur: Tales ergo a Dæmone vexati, etiamsi semel arrepti fuerint, si nondum ad Ordines sunt promoti, neque promovendi sunt. Si fuerint promoti ad Ordines minores, nequeunt ascendere ad majores: quantum autem ad ministerium Ordinum, quibus jam sunt insigniti, si post annum probationis fuerint ab Episcopo reperti omnino liberi a Dæmone, poterunt in Alaris ministerio inservire, celebrare, & reliqua munera Ordinis Sacerdotalis exercere.

3. Secundo furiosi, lunatici, epileptici, qui morbo caduco laborant, ad Ordines nequeunt promoveri: quantum ad ministerium in susceptis Ordinibus post annum probationis, si fuerint omnino liberati, poterunt in Altari ministrare, sicuti de dæmoniacis jam dictum est. Epileptici tamen, qui sæpius cadunt, vel etiam raro, sed cum deformatione, spuma, & clamoribus, numquam in Altari ministrare permittuntur: si vero raro cadant, & absque prædictis

dictis accidentibus, permittuntur celebrare, sed cum coadjutore, qui in casu necessitatis suppleat Sacrificium.

4. Tertio, neophyti, seu recenter conversi a Judaismo, arcentur ab Ordinibus, usque dum judicio Episcopi fuerint sufficienter instructi: ad Ordines autem majores promoveri non debent, nisi a multo tempore ad Fidem fuerint conversi, & hoc tempus a Toleto censetur spatium decem annorum. Non sunt computandi inter neophytos neophytorum filii ab infantia baptizati.

5. Quarto, illiterati ab Ordinibus susceptis ministrandis, & ab aliis suscipiendis omnino detruduntur, usque dum sufficienter erudiantur de necessario requisitis ad decens sui Ordinis ministerium.

6. Quinam sunt irregulares ex defectu corporis?

Resp. Quicumque notabiliter, & deformiter deficiunt, vel abundant in corporis membris, & quidem patentibus, non autem occultis, isti irregulares sunt, non tantum ad Ordines suscipiendos, verum etiam ad ministrandum in jam susceptis. Omnis etiam defectus corporis, sive in membro sit, sive in membri parte, qui hominem, vel reddit totaliter ineptum ad Ordinis exercitium, vel relinquit aptum ad exercendum cum deformitate tali, ut ingeneret horrorem præsentibus, facit irregularem; si autem absque horrore aliquod exercitium Ordinis ministrare valeat, quoad hoc irregularis non est. Prima irregularitate irregulares sunt carentes auribus, naso, notabiliter gibbosi, leprosi, paralytici: in dubio autem, utrum deformitas sufficiens si ad irregularitatem, in Clericis sæcularibus interest Episcopi judicare; in Regularibus hoc spectat ad eorum Prælatos. Secunda irregularitate irregulares sunt cœci, surdi, claudi, qui sine baculo ad Altare ire non possunt, carentes manu, pollice, indice, oculo sinistro, seu Canonico, aut ejus virtute visiva.

 7. Irre-

7. Irregulares etiam ſunt defectu corporis eunuchi, ſive per vim, ſive per infirmitatem tales ſint: item Hermaphroditus, quia eſt monſtruoſus, Gigas, Pigmæus. Æthiops: non tamen inter ſuos, ſed inter alienos, inter quos tanta diſparitas ludibrio eſt.

8. Quinam ſunt irregulares, defectu natalium?

Reſp. Omnes illegitimi, qui ex illicito concubitu, tam occulto, quam publico, orti ſunt; iſti enim reputantur viles, & ad vitia paterna valde proclives. Nati matrimonio non valido propter occultum impedimentum reputandi ſunt tamquam legitimi, & habent capacitatem ad quaſcumque dignitates: filii etiam fornicationis per ſubſequens Matrimonium legitimi, irregulares non ſunt; non autem illi qui legitimantur a Principibus Sæcularibus, iſti enim ad ſola ſæcularia officia, non autem ad Eccleſiaſtica munera habilitantur. Expoſiti præſumuntur illegitimi & irregulares. E contra quilibet natus ex matre conjugata, & cum viro ſuo cohabitante, cenſeri debet legitimus, donec aliud probetur; neque tenetur credere matri, etiam in extremo vivendis, defendenti ipſum eſſe illegitimum, niſi convincatur rationibus, vel etiam vir, aut pater idem confirmet. Per ingreſſum Religionis, & ſolemnem Profeſſionem in ea, tollitur hæc irregularitas quoad Ordines ſuſcipiendos, non autem quoad Religionis Generalatum, ſeu primam dignitatem. Sæculares poſſunt ab hac irregularitate diſpenſari ab Epiſcopo quoad Ordines minores tantum, & quoad ſimplex Beneficium obtinendum; quo ad majores Ordines, Beneficium curatum, & cæteras dignitates, ſolus Papa diſpenſat.

9. Hanc irregularitatem ſequitur alia, quæ eſt ex defectu originis, & iſtam contrahunt, qui nati ſunt ſervi legales, niſi dominus concedat libertatem: natus tamen ex Matre libera, & Patre ſervo poteſt. ordinari, quia fru-

fructus sequitur ventrem, adeoque vere liber est.

10. Si servus ante libertatem adeptam domino sciente ordinetur, acquirit-ne libertatem?

Resp. Affirmative: Episcopus tamen, qui eum ordinavit, & ipse ordinatus peccant, quia faciunt contra Sacros Canones.

11. Idem-ne dicendum est de servo legali Sacerdotio initiato domino ignorante, vel contradicente?

Resp. Negative; imo Episcopus, præsentator, testes, si scienter ad talem Ordinationem concurrunt, tenentur duplum domino reddere; vel ad minus, ex Toleto, ordinatus tenetur peculium reddere domino juxta valorem servi, & sic redimitur a servitute; quod si neque hoc reddere valeat, serviet ipsi in spiritualibus, & temporalibus, quæ non dedecent Sacerdotem: & si inobediens, & notabiliter contumax evadat, degradabitur, & domino serviet sicut antea. Idem dici debet de ordinatis in minoribus, quoad obligationem Episcopi, præsentatoris, & testium. Si ergo domino sciente & non contradicente, servus ordinetur in minoribus, fit liber: si domino ignorante, vel contradicente, deponi debet, & iterum ad pristinam servitutem reduci. Diacono, & Subdiacono permittitur, ut vicarium, vel alium servum substituant, & si hoc nequeunt præstare, deponi debent, & iterum ad pristinam servitutem reduci.

12. Ordinatus restitutus suo domino incedere-ne debet in habitu, & tonsura?

Resp. Negative, quia hoc est valde indecens Ordini Ecclesiastico; donec ergo totaliter non liberetur, incedere debet more laicorum; nec amplius gaudet privilegio fori, sed tantum Canonis.

13. Quantum tempus conceditur dominis ad reclamandum, & repetendum servum, ipsis insciis, vel invitis ordinatum?

Resp. Potest reclamare infra annum, quo elapso, servus liber omnino efficitur, si non reclamaverit: si tamen servus Monasterium aliquod sit ingressus, & nullo Ordine sit initiatus, potest repetere intra spatium triennii, & non ultra.

14. Irregularitatem servitutis comitatur irregularitas ex defectu liberationis perfectæ; & hanc contrahunt Curiales, obligati ad ratiocinia.

15. Quisnam venit nomine Curialis?

Resp. Nomine Curialium veniunt Judices, Advocati Forenses, Notarii, Milites, & alii quicumque Curiæ obligati, & quamdam servitutis speciem cum ipsa habentes. Isti si sunt in perpetuum ad Curiam obligati, perpetuo arcentur ab Ordinibus: si autem solum ad tempus, eo elapso, & abdicato officio, ordinari possunt, nisi se immiscuerint causæ mortis, & mutilationis, unde perpetua irregularitas orta sit, vel etiam si aliquod officium infame in Curia exercuerint.

16. Quinam dicuntur obligati ad ratiocinia?

Respond. Tutores, Procuratores, Curatores, & aliæ personæ, quæ ministrationem facultatum alicujus exercent, isti omnes administratione etiam deposita ordinari nequeunt ante redditam rationem administrationis; si publicum officium administraverint, si autem administraverint bona personæ privatæ, illa deposita, etiam ante redditam rationem promoveri possunt, nisi manifestum sit illos de dolo teneri, vel eis in ipsa promotione ad Ordines contestata fuerit de ratione reddenda; in quo casu tempus litis decidendæ; & quidem congruum, taxari debet, qua finita, deposita administratione, persolutis debitis promoveri possunt. Debitor creditore reclamante ad Clericatum promotus, non est deponendus, sed ejus bona cedent creditori: quæ si ad debita solvenda sufficientia non sint, qui inconsiderate, & negli-

gligenter illum ordinavit, supplere tenetur.

17. Obligatus personæ miserabili, cujus curam ex charitate suscepit, potest-ne ordinari onere non deposito?

Resp. Affirmative, miserabilium enim personarum curam suscipere non est alienum a pietate Ecclesiastica: idem dic de serviente Ecclesiæ, quia in hoc casu nec infamatur, nec molestatur Ecclesia.

18. Quænam est irregularitas defectu ætatis?

Resp. Est tempus determinatum a jure ad Ordines suscipiendos, ante quod quis irregularis dicitur, eo quod est Ordinum incapax. Ætas legitima primæ Tonsuræ suscipiendæ est a septennio usque ad duodecimum annum. Ostiariatus, Lectoratus, Exorcistatus, & Acolytatus suscipi possunt solum duodecimo anno completo. Ætas pro Subdiaconatus est annus vigesimus secundus incœptus, pro Diaconatu vigesimus tertius; pro Præsbyteratu vigesimus quintus.

19. Quænam est irregularitas defectu Sacramenti?

Resp. Est illa, quæ reperitur in bigamo, qui ratione bigamiæ contraxit Matrimonium non repræsentans perfectam unionem Christi cum Ecclesia, quia bigamia jam divisit carnem in plures. Tres alias rationes adducit Glossa, propter quas bigamus ab Ordinibus arcetur, scilicet propter Ordinis excellentiam, ratione cujus quis aliqua imperfectione notatus ad præstantissima Ordinum munera promoveri non debet: secundo, propter signum incontinentiæ, quæ in bigamo præsumitur: tertio, quia bigamus frontem non habet adhortandi alios ad viduitatem, & ad continentiam.

20. Quid, & quotuplex est bigamia?

Resp. Bigamia est multiplicitas nuptiarum & triplex est, vera, interpretativa; & similitudinaria. Bigamus verus est, qui realiter duas uxores successive habuit, sive ante Baptismum

five post, five unam ante Baptifmum, alteram post: Bigamus interpretativus est, qui Viduam duxit, vel ab alio corruptam accepit in uxorem; Bigamus fimilitudinarius est, qui habens folemne votum castitatis perpetuæ, quo Deo puriffimo vinculo Matrimonii ligatus est, audet cum muliere contrahere, vel Laicus legitimam uxorem habens, & cum alia invalide contrahens: nec refert, quod hæc Matrimonia invalida fint, quia quantum est ex parte contrahentis, effectus a parte rei ponitur.

21. Qui fucceffive contrahit duplex Matrimonium, quorum unum invalidum est, incurit-ne irregularitatem bigamiæ?

Resp. Si utramque uxorem cognovit, five valide, five invalide Matrimonium cum illis contraxit, femper est irregularis, quia ad hanc irregularitatem incurrendam non requiritur neceffario veritas Matrimonii: fed fatis est, ut fit forma tantum, licet ficta, & non vera. Hinc etiam est irregularis, qui contraxit Matrimonium nullum, & invalidum cum Vidua.

22. Qui contraxit Matrimonium cum Vidua, quæ a primo viro cognita non fuit, fed adhuc virgo remanfit, est-ne irregularis?

Resp. Negative, quia in hac carnis divifio facta non est. Hinc fecundum Matrimonium habet perfectam fignificationem Sacramenti.

23. Qui contraxit cum deflorata, quam putabat virginem, est-ne irregularis?

Resp. Affirmative, quia hæc irregularitas cum non fit ex culpa, fed ex defectu, ab ignorantia non excufatur. Qui autem contraxit cum ea, quam ipfe defloraverat ante Matrimonium, irregularis non est, quia ille non divifit carnem, fed eamdem repetit Matrimonio fecuto.

24. Qui de patrato adulterio ab uxore adhuc ignarus eam cognofcit; contrahit-ne irregularitatem bigamiæ?

Resp. Affirmative, quia hoc actu carnem

divi-

dividit, & Ecclesia judicat factum, non errorem. Hinc etiam irregularis erit, si post adulterium uxotem cognoscat Ecclesiæ præcepto coactus.

25. Ultra irregularitatem, Clericus, qui existens in Clericatu bigamiam contraxit, amittit privilegium fori, & Canonis; Sacerdos autem, qui post susceptum Ordinem contraxit, non amittit privilegia fori, & Canonis, quia perpetuo in statu Clericali manere debet: non sic minoribus tantum initiatus, quia ad sæcularem vitam potest se transferre. Hac eadem ratione Alarius docet, bigamum bigamia similitudinaria privilegium fori, & Canonis non amittere.

SECTIO III.

De effectibus Irregularitatis.

1. QUinam sunt effectus Irregularitatis? Resp. Sunt sequentes: primo inhabilitare ad Ordines suscipiendos, etiam primam Tonsuram, & ad ministrandum in jam susceptis. Hinc ex Bonacina, Sacerdos irregularis, etsi valide absolvat, illicite tamen absolvit. Secundo collatio Beneficii facta irregulari inhabili ad exercendas functiones Beneficii, invallida est secundum communem sententiam. Docent tamen Layman, Sylvestrina, & Bonacina, collationem non esse ipso facto irritam; sed cognita per Judicem irregularitate, illam merito irritandam esse. Irregularitas non impedit actum jurisdictionis, sed Ordinis.

2. Sunt-ne validi Ordines collati irregulari? Resp. Validi sunt: irregularis autem cum hac inhabilitate sibi cognita eos suscipiens, aut exercens, peccat mortaliter contra præceptum Ecclesiæ.

3. Excusatur-ne quandoque a peccato mortali irregularis ministrans, & exercens Ordines?

Resp. Ex Alario hic verbo *Irregularitas n.4.* qui citat pro sua sententia Navarrum & Castrum *de lege pœnali*; Irregularis etiam ex homicidio occulto, aut etiam in foro conscientiæ excommunicatus, vel suspensus, potest celebrare, ne alioquin infametur; item in articulo mortis, si nullus sit Sacerdos, potest infirmum absolvere sine ullo peccato; hoc enim est indultum ratione necessitatis; ne infirmus sine pœnitentia decedat.

4. Celebrare in irregularitate inducit-ne novam irregularitatem?

Resp. Ex Alario n. 9. negative, qui addit ex Graffio, nec etiam inducere novam irregularitatem retinere id; obquod quis est irregularis.

5. Irregularitas privat-ne ipso facto irregularem Beneficio acquisito?

Resp. Ex Alario, verbo *Irregularitas n. 3.* nulla irregularitas privat Beneficio acquisito, sed tamen acquirendo. Hinc ante Judicis sententiam potest irregularis licite uti fructibus Beneficii obtenti, etiamsi irregularitas sit ex homicidio voluntario, & ut inquiunt Doctores, ex homicidio qualificato. Excipe tamen sequentes casus, in quibus irregularis ex homicidio est ipso facto Beneficio privatus. Primo, quando occidit Christianum per assassinium. Secundo, quando occidit, vel percutit Cardinales Sanctæ Romanæ Ecclesiæ. Tertio, si occidat Episcopum consecratum. Quarto, si Beneficiatus occidat, vel mutilet, vel per se, vel per alium, Rectorem alicujus Ecclesiæ, aut Clericum consocium ejusdem Ecclesiæ, in hisce casibus, quia amissio Beneficii est ipso facto, tenetur quis restituere fructus perceptos post patrationem criminis, & ante Judicis sententiam.

6. Irregularis secundum quid, & inhabilis

ad

ad exercitium unius Ordinis, non vero alterius, potest-ne obtinere Beneficium?

Resp. Ex Alario, affirmative, si Beneficium habeat annexum tantum exercitium illius Ordinis, quod ex irregularitate secundum quid impeditum non est; non autem si habeat annexum exercitium Ordinis impeditum.

7. Si quis dubitet, an sit irregularis, debet-ne se gerere tamquam irregularem?

Resp. Ex Alario num. 8. in foro interiori, & conscientiæ, debet se gerere tamquam irregularem, quia in foro pœnitentiæ & conscientiæ, tutior pars est eligenda; oportet autem dubium esse probabile, & practicum, nec sufficit conscientiæ scrupulus: in foro autem exteriori, si quis sit tantum dubius, non vero certus de irregularitate, non tenetur se gerere tamquam irregularem: ita communiter Doctores apud ipsum.

Resp. Secundo cum pluribus, qui sic distinguunt: aut dubium irregularitatis est dubium Juris, quia non constat certe esse Jus, & Canonem inducentem talem pęnam; & tunc in neutro foro quis tenetur se gerere tamquam irregularem, quia nulla irregularitas incurritur, nisi sit in Jure expressa: aut dubium est facti, quia scilicet constat irregularitatem esse in Jure Canonico expressam, & dubitatur solum, an reus in eum casum inciderit, cui affixa est pœna irregularitatis; & tunc in utroque foro censendus est irregularis, quia possessio stat pro irregularitate, & pertinet ad eum probare contrarium.

8. Si quis sit dubius, an ex consilio suo secutum sit homicidium, tenetur-ne se gerere ut irregularem?

Resp. Cum Alario, sic dubitans est irregularitate ligatus: stat enim præsumptio contra consulentem, dum ipse non probat oppositum; Suarez tamen §. 6. n. 8. negat.

SE-

SECTIO IV.

Quomodo tollatur Irregularitas ?

1. CUm Irregularitas sit inhabilitas inducta a Jure, non tollitur per absolutionem, sed per dispensationem, hac vel consimili forma: Dispenso tecum in irregularitate, quam ob hanc, vel illam causam incurristi; & si plures sint irregularitates, omnes in dispensatione explicandæ sunt. Si autem dispensans possit tollere unam, non vero omnes, illa tantum, quam potest, & vult dispensare, erit ablata, remanentibus aliis reservatis habenti majorem authoritatem.

2. Quisnam potest dispensare ab irregularitate?

Resp. Cum irregularitas ex delicto etiam homicidii qualificati non sit a Jure divino, hinc a quacumque irregularitate ex eo proveniente potest Summus Pontifex dispensare. Ex jure novo, & ex Concilio Tridentino, ubi est receptum, possunt Episcopi in sui Diœcesibus dispensare ab irregularitatibus provenientibus ex delicto non deducto ad forum contentiosum, præterquam ah illa homicidii directe & in re voliti. Neque etiam dispensare potest Episcopus ab irregularitate proveniente a simonia in Ordine, vel Beneficio; in hac enim quamvis occulta non dispensat Episcopus, ut habetur in Bulla Clementis VIII. incipiente, *Romanum Pontificem*. Nomine Episcopi venit Prælatus consecratus, & habens jurisdictionem Episcopalem, non autem nondum consecratus, & habens jurisdictionem quasi Episcopalem, juxta declarationem Congregationis Concilii, quam refert Alarius n. 12.

3. Potest-ne quandoque Episcopus dispensare in irregularitate proveniente ab homicidio voluntario?

Resp. In istis casibus, juxta Alarium, qui citat

citat pro se Navarrum, scilicet primo, cum quis ad sui defensionem alterum occidit excedendo moderamen inculpatæ tutelæ; nisi tamen in illa defensione formaliter, & directe intendisset mortem invadentis. Secundo, in homicidio voluntario dispensant Episcopus, & privilegiati cum clausula *Ab omnibus Censuris, &c.* quando quis nequit facile obtinere dispensationem a Summo Pontifice, & ex altera parte non celebrando sequeretur grave scandalum.

4. Potest-ne Episcopus dispensare ab irregularitate occulta subditum proprium existentem extra Diœcesim?

Resp. Cum Alario nu.^ro 12. negative. Potest tamen Episcopus existens extra Diœcesim subditum proprium existentem in Diœcesi dispensare ab irregularitate.

5. Prælati Regulare possunt-ne dispensare proprios subditos, sicuti faciunt Episcopi, ab irregularitatibus occultis?

Resp. Quamvis Franciscus Toletus contrarium sentiat; tamen Alarius n. 13. admittit Prælatos Regulares virtute privilegiorum posse absolvere proprios subditos ab omni irregularitate quomodolibet contracta, præterquam in homicidio voluntario, aut præstatione favoris aut auxilii in eodem, & etiam præterquam in bigamis, quibus adde ex dictis simoniam in susceptione Ordinum, vel alicujus dignitatis in Religione. Nomine Prælatorum intendit Alarius etiam Conventuales Præpositos, imo Vice-propositos, & Vice provinciales: quod tamen non auderem affirmare, nec extendere talem potestatem infra Generales, vel ad summum ultra Commissarios Generales, & Provinciales. Imo Diana & Barb. sentiunt hujusmodi dispensationes spectare ad Capitulum Generale, vel Provinciale, quod tamen generaliter non est in usu. Hoc privilegium Sixtus IV. ampliavit etiam ad Novitios, pro excommunicationibus, & irregularitatibus in

sæculo contractis, ex causis in dicto privilegio narratis; dato tamen quod a Jure, vel a Judice generaliter lata fuerit Censura; secus si dicti Novitii fuissent particulariter excommunicati, vel suspensi, vel interdicti a Judice, & deinde Divina celebrassent.

6. Si quis obtinuit Beneficium, dum actu est irretitus aliqua irregularitate, posita dispensatione super irregularitate potest-ne Beneficium retinere?

Resp. Cum Alario n. 10. negative; sed petendo dispensationem ab irregularitate debet mentionem facere de possessione illicita Beneficii, cujus irregularis est incapax: non tamen idem sentiendum est de pensione, quia ex Congregatione Concilii pensio non est Beneficium.

7. Quantum ad irregularitates, quæ tolluntur ex Baptismo, vel Religionis approbatæ ingressu, dictum est sufficienter in Sectione *de Irregularitate ex defectu*.

CAPUT XIII.

De Confessariis sollicitantibus.

1. QUid venit nomine Confessarii sollicitantis? Resp. Ex Bulla Greg. XV. venit primo ille, qui in actu Sacramentalis Confessionis, provocat, allicit, & excitat ad actus inhonestos, & a Pœnitente tale aliquid petit, vel procur t, sive ab ipso exequendum tunc, sive absoluta Confessione, sive cum ipso Confessario, sive cum aliis. Secundo, si Confessarii s ante, vel post Confessionem immediate, inhonestos ipsos tractatus habuerit. Tertio, si prætextu Confessionis, etiam Confessione non secuta, hoc idem præstiterit. Quarto, si extra occasionem Confessionis in Confessionario, aut in loco quocumque, ubi Confessiones Sacramentales audiuntur, simulans ibi audire Confessionem Sacramentalem, tentet ad in-

inhonesta Pœnitentes, aut cum iisdem inhonestos tractatus, sive sermones habuerit.

2. Quale peccatum committit Confessarius sollicitans?

Resp. Peccatum gravissimum sacrilegii, a quo tamen potest absolvi a simplici etiam Confessario, quia in jure nemini est reservatum.

3 Quænam obligatio est in Pœnitente ad turpia sollicitato?

Resp. Pœnitentes, sive masculus, sive fœmina, ad turpia sollicitati, vel cum quibus Confessarius inhoneste se gesserit verbo, vel actibus, altero ex quatuor modis supradictis, sive ipsi talibus consenserint, sive non, tenentur denunciare inquisitori, vel Ordinatio loci; alioquin tales Pœnitentes absolvi nequeunt, nisi vel per se, vel per alium revelent; imo etiam incidunt in excommunicationem propter Edicta Inquisitorum.

4. Tenetur ne alius, qui sub sigillo secreti naturalis scivit a Pœnitente fide digno illum sollicitatum fuisse in Confessione, Confessarium revelare, & denunciare?

Resp. Affirmative, quia hæc revelatio est in favorem fidei, & propter bonum publicum.

5. Est-ne revelandus Sacerdos, qui non est Confessarius, & fingens se esse Confessarium, aliquo ex prædictis modis sollicitat?

Resp. Affirmative, quia omnis Sacerdos pro aliquo casu Confessarius est.

6. Est-ne revelandus Confessarius, qui in Confessione, vel immediate ante, vel post ipsam, præbet Pœnitenti scriptum, in quo continetur sollicitatio?

Resp. Affirmative, etiamsi tale scriptum tunc non legatur a Pœnitente, sed postea domi suæ, aut alibi; nam etiam in hoc casu Confessarius abutitur Confessione in ordine ad inhonesta procuranda; quod est immediate contra finem Bullæ.

7. Si pœnitens primus fuerit in miſcendis ſer- ſermonibus inhoneſtis, vel Confeſſarium ſollicitaverit, & deinde Confeſſarius conſentiat, & eoſdem proſequatur, tenetur-ne tunc Confeſſarium revelare?

Reſp. Affirmative, nam obligatio revelationis Confeſſarii habentis inhoneſtos ſermones & tractatus inducta a Bulla Gregorii XV. eſt ſine exceptione caſus, in quo ipſi non fuerint primi. Nec dici poteſt, quod pœnitens provocans aut conſentiens non teneatur revelare, quia eſt ſocius, vel cauſa criminis; non enim eſt ſocius criminis prout hoc pertinet ad Sanctæ Inquiſitionis Tribunal; & ideo in dicto Tribunali conſenſus Pœnitentis, aut quidquid ſecutum inde ſit, non recipitur, tamquam non pertinens ad Sanctum Officium, ſed ſolum attenditur delictum, & crimen, prout ſe tenet ex parte Confeſſarii.

Propoſitiones damnatæ, ad hoc Caput reducendæ.

Ab ALEXANDRO VIII. 6. Confeſſarius; qui in Sacramentali Confeſſione tribuit pœnitenti chartam poſtea legendam, in qua ad venerem incitat, non cenſetur ſolicitaſſe in Confeſſione, ac proinde non eſt denunciandus.

7. Modus evadendi obligationem denunciandæ ſollicitationis eſt ſi ſollicitatus confiteatur cum ſollicitante, hic poteſt ipſum abſolvere abſque onere denunciandi.

F I N I S.

IN-

INDEX DEFINITIONUM.

Ut nihil omittatur eorum, quæ inservire possunt utilitati Examinandorum, appono Indicem ad excolendam memoriam, in quo reperiuntur omnes Definitiones morales, non quidem rigore Scholastico exacte probatæ, sed ut solent afferri a Summistis; insuper divisiones, & Carmina, ubi sunt omnia ad facilem memoriæ usum. Placuit hunc non ordine alphabetico disponere, sed per Capita hujus Operis, ut quæ habent connexionem materiæ, simul etiam conjuncta in Indice facilius addisci possint; Ubi non invenies indicem, signum est in eo Capite non esse Definitiones.

INDEX PRÆLIMINARIUM PARTIS PRIMÆ.

Divisio: Pœnitentia est Virtus, & Sacramentum.

Definitio Pœnitentiæ, ut est Virtus: Est Virtus Moralis supernaturalis, qua dolemus de peccatis commissis, quatenus sunt offensa Dei, ex supernaturali motivo, cum proposito amplius non peccandi.

Definitio Pœnitentiæ ut est Sacramentum: Est Sacramentum novæ legis reconcilians hominem cum Deo virtute Clavium, seu absolutionis Sacramentalis, a peccatis commissis.

Divisio: Materia hujus Sacramenti dividitur in remotam, & proximam: rursus materia remota dividitur in necessariam, & sufficientem.

Definitio materiæ remotæ: Sunt peccata confitenda, & per se Confessionem destruenda.

Definitio materiæ proximæ: Sunt actus Pœnitentis, qui proxime subjici debent absolutioni.

Definitio materiæ necessariæ: Sunt peccata lethalia post ultimam Confessionem commissa,

quo-

quorum quis habet conſcientiam, & quæ tenetur ſubdere confeſſioni.

Definitio materiæ ſufficientis: Sunt peccata venialia, vel peccata mortalia alías confeſſa, & abſoluta, quæ quis non tenetur confiteri.

INDEX CAP. I.

De Miniſtro.

Definitio Miniſtri Sacramenti Pœnitentiæ. Est Sacerdos habens poteſtatem Ordinis, & Juriſdictionis.

Definitio poteſtatis: Eſt ſpiritualis facultas ligandi atque ſolvendi.

Diviſio poteſtatis: Alia eſt poteſtas Ordinis, alia eſt poteſtas Juriſdictionis.

Definitio poteſtatis Ordinis relate ad Clavium adminiſtrationem: Eſt facultas ligandi, atque ſolvendi, tradita ab Epiſcopo in collatione Ordinis Sacerdotalis, cum dicitur: Accipe poteſtatem, &c. quorum remiſeris peccata, remittuntur eis; quorum retinueris, retenta ſunt.

Definitio poteſtatis Juriſdictionis: Eſt ſpiritualis facultas ad certas perſonas in foro conſcientiæ judicandas conceſſa.

Diviſio poteſtatis Juriſdictionis: Alia eſt ordinaria, ad delegata.

Definitio poteſtatis Juriſdictionis ordinariæ: Eſt facultas ligandi, atque ſolvondi, quæ ſequitur officium habentis curam Animarum.

Definitio poteſtatis delegatæ: Eſt facultas ligandi, atque ſolvendi, quæ habetur per conceſſionem Epiſcopi.

Definitio articuli mortis: Eſt ſtatus ille infirmitatis, in quo plurimi ordinarie decedunt.

Definitio periculi mortis: Eſt ſtatus ille, in quo probabiliter & prudenter timetur, quod quis ſit proxime moriturus.

INDEX CAP. II.

De caſibus Reſervatis.

Definitio reſervationis. Est reſtrictionis juriſdictio in Confeſſario, ne certa peccata obſolvat.

De-

Definitio Jubilæi : Est bulla Summi Pontificis concedens indulgentiam plenariam , & alia privilegia adimplentibus certa opera , quæ in Bulla continentur , & imponuntur.

INDEX CAP. III.

De materia remota.

Definitio peccati: EST dictum , vel factum , vel concupitum contra Legem æternam Dei.

Definitio vitii: Est inclinatio ad agendum contra Legem.

Divisio peccati: Primo , in actuale , & habituale.

Definitio actualis: Est actus internus , vel externus contra Legem æternam Dei.

Definitio habitualis: Est macula relicta in anima a peccato actuali.

Divisio peccati actualis: Primo in veniale , & mortale.

Definitio mortalis: Est dictum , vel factum , vel concupitum præter legem æternam , privans hominem gratia , & amicitia Dei.

Definitio venialis: Est dictum , vel factum , vel concupitum præter legem æternam , privans hominem fervore amicitiæ erga Deum.

Divisio peccati , sive mortalis , sive venialis: In peccatum oris , cordis , & operis ; vel in seipsum , in Deum , & in proximum ; vel in carnale , & spirituale ; vel in peccatum per excessum , & per defectum , quæ omnia patent ex terminis . Ulterius dividitur in peccatum commissionis , & omissionis.

Definitio peccati commissionis: est actio contra , vel præter legem , quæ opere , sive interno , sive externo completur.

Definitio peccati omissionis: Est voluntaria omissio operis præcepti , sine ulla causa legitime excusante.

Divisio præceptorum , contra quæ sunt peccata: In affirmativa , & negativa.

Definitio præcepti affirmativi : Est , quo præcipitur aliquid fieri: *Definitio negativi* : Est , quo percipitur aliquid non fieri.

De-

Definitio circumstantiæ peccatorum : Circumstantia est accidens, seu modus; cum quo peccatum committitur.

Divisio circumstantiæ: Alia est aggravans in infinitum, & est accidens, seu modus circumstans peccato, & transferens materiam venialem in mortalem, ut v. g. furari paucos nummos pauperi extreme indigenti. Alia est aggravans finito modo, & est accidens, seu modus circumstans peccato, & existens intra latitudinem materiæ venialis, ut furari a divite paucos nummos.

Divisio circumstantiæ: Alia est immutans speciem: alia præcise aggravans. Prima est modus circumstans peccato, & transferens materiam unius peccati ad materiam contra aliam virtutem specie diversam, seu addens malitiam specie diversam, ut adulterium Sacerdotis, additur enim malitia adulterii malitiæ sacrilegii. Præcise aggravans est modus circumstans peccato, existens in eadem specie malitiæ peccati.

Carmen complectens circumstantias peccatorum: Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

INDEX CAP. IV.

De Contritione.

Divisio contritionis. Alia est perfecta, alia est imperfecta, seu attritio.

Definitio contritionis perfectæ: Est dolor supernaturalis, & detestatio peccatorum, ut sunt offensa Dei summe, & super omnia dilecti.

Definitio attritionis : Est dolor supernaturalis, & detestatio peccatorum, ut sunt offensa Dei, propter timorem gehennæ, aut turpitudinem peccati, aut aliud motivum honestum supernaturale, involvens saltem propositum implicitum non peccandi.

INDEX CAP. V.

De Confessione.

Definitio Confessionis: Est legitima & Sacramentalis accusatio peccatorum coram Sa-

Sacerdote Christi Vicario, ad veniam illorum virtute clavium, & absolutionis Sacramentalis, obtinendam.

INDEX CAP. VI.

De Satisfactione.

INDEX CAP. VII.

De Absolutione.

culas peccatorum, quæ quis confessus est cum debitis dispositionibus Sacerdoti habenti potestatem jurisdictioniss.

Divisio absolutionis: Alia est directa, alia indirecta.

Definitio directa: Est forma Sacramenti Pœnitentiæ delens peccata confessa, sine onere de novo confitendi.

Definitio indirecta: Est forma Sacramenti Pœnitentiæ delens peccata confessa, cum onere ea denuo confitendi.

INDEX CAP. VII.

De Sigillo.

Definitio Sigilli: Est obligatio tacendi ea, quæ audita sunt in Confessione Sacramentali, orta a jure Divino, Naturali, & Ecclesiastico.

INDEX CAP. IX.

De Conscientia.

Definitio Conscientiæ: Est judicium practicum particulare ordinatum ad operandum, quo quis judicat aliquod esse bonum, & licitum, vel malum, & illicitum.

Divisio Conscientię: Est recta, etronea, dubia, probabilis, & scrupulosa.

Definitio Conscientiæ rectę: Est judicium prudens, quo quis judicat bonum esse bonum & licitum, & malum esse malum & illicitum.

Definitio erroneę: Est judicium practicum, & imprudens, quo quis judicat bonum esse malum, & malum esse bonum.

Definitio dubiæ: Est judicium confusum, quo quis nescit determinare, an aliquod sit bonum, vel malum, & hoc fit, vel suspendendo judicium determinatum ad utrumque, vel positive de utraque parte formidando.

Definitio probabilis: Est judicium practicum, quo quis rationibus non levibus, vel ex Docto-

ctorum auctoritate assentitur uni parti cum formidine partis oppositæ.

Definitio dubii: Est suspensio assensus circa objectum apprehensum, per quam fit, ut neque judicet rem esse bonam, neque malam; sed circa utrumque est perplexio nescientis quo se vertat.

Divisio dubii: Aliud est speculativum, aliud practicum.

Definitio dubii speculativi: Est suspensio assensus circa objectum in universali, & in genere, sit-ne bonum, vel malum.

Definitio dubii practici: Est suspensio assensus circa objectum particulare, ut tale, an sit bonum, vel licitum, cum urget hic, & nunc occasio operandi.

Definitio scrupuli: Est motio judicii ex levibus indiciis, & conjecturis, ad dubitandum quasi de qualibet re, quod sit peccatum.

INDEX SECUNDÆ PARTIS.

Definitio Præceptorum Decalogi: SUnt decem Leges naturales traditæ Moysi a Deo.

INDEX CAP. I.

De Adoratione.

Definitio adorationis; ESt exhibitio reverentiæ, & servitutis alicui rei, propter ejus excellentiam, & dignitatem.

Divisio adorationis: Latria, Dulia, & Hyperdulia.

Definitio Latriæ: Est exhibitio summæ servitutis, & reverentiæ, quæ soli Deo debetur, tamquam ultimo fini, propter ejus dignitatem, superioritatem, & excellentiam.

Definitio Duliæ: Est exhibitio servitutis, & reverentiæ, quæ Sanctis præstari solet, pro-

pter excellentiam, & dignitatem, quam habent in gratia, & amicitia Dei perpetua inamissibili.

Definitio Hyperduliæ : Est exhibitio servitutis, & reverentiæ aliquibus creaturis; propter excellentiam, & dignitatem, quam habent ex speciali affinitate, & connexione cum Deo.

Divisio actuum contrariorum adorationi Dei : Superstitio, magia, divinatio, vana observantia, maleficium, blasphemia, sacrilegium, tentatio Dei.

Definitio superstitionis: Est vana, seu falsa Religio, indebitum cultum Deo exhibens, vel cultum Deo, & Sanctis debitum transferens ad alia, quæ neque Deus sunt, neque connexionem habent cum ipso in gratia, & sanctitate.

Definitio Magiæ: Est ars falsa, a Dæmone inventa ad effectum faciendi effectus mirabiles, & extraordinarios ope Dæmonis.

Definitio divinationis : Est superstitiosa prædictio eventus futuri, quæ fieri nequit via ordinaria, & arte humana.

Definitio vanæ observantiæ: Est augurium boni, vel mali, ex consideratione certarum rerum casu occurrentium, & naturaliter incapacium præsagire.

Definitio Pyromantiæ : Est expressa Dæmonis invocatio per ignes, ut ea sciantur, quæ natura duce sciri non possunt.

Definitio Maleficii : Est ars falsa a Dæmone tradita ad finem nocendi aliis opere Dæmonis accurrentis ad nutum alicujus dicti, signi, vel facti.

Definitio Blasphemiæ : Est dictum contumeliosum contra Dei, vel Sanctorum honorem, & cultum ipsis debitum.

Divisio Blasphemiæ : Hæreticalis, & simplex.

Definitio Hæreticalis : Est dictum contumeliosum contra Dei, vel Sanctorum honorem, quoad verba continens errorem in fide.

Definitio simplicis : Est dictum contumeliosum con-

contra Dei, vel Sanctorum honorem, non continens errorem in fide.

Divisio modorum, quibus blasphematur: Per modum enunciationis, ut Deus est impotens; per modum imprecationis; ut Pereat Deus, per modum detestationis, ut ad despectum Dei.

Definitio Sacrilegii. Est violatio rei sacræ.

Divisio modorum, quibus committitur Sacrilegium in furto. Primo, cum furatur sacrum de sacro; secundo, cum furatur sacrum de non sacro; tertio, cum furatur non sacrum de sacro.

Definitio tentationis Dei: Est actus contra Religionem, quo quis absque justa causa aliquid facit, vel dicit ad capiendum experimentum de divina perfectione, puta, justitia, sapientia, omnipotentia.

Definitio simoniæ: Est mentalis, conventionalis, aut spirituali annexa, pro temporali.

Divisio simoniæ: Est mentalis, conventionalis, realis, ficta, & confidentialis.

Definitio mentalis: Est traditio temporalis pro spirituali sine pacto explicito, sed tantum mente retento.

Definitio conventionalis: Est conventio partium, quæ paciscuntur de temporali dando pro spirituali.

Definitio realis: Est traditio temporalis pro spirituali, juxta promissionem, & conventionem factam.

Definitio ficta: Est ficta conventio dandi temporale pro spirituali cum intentione non adimplendi.

Definitio confidentialis: Est renunciatio, permutatio, aut resignatio Beneficii sine licentia legitimi Superioris, sub confidentia rei temporalis acquirendæ.

Divisio materiæ, in qua committi potest simonia: In ordine, in Beneficio, & in Professione Religiosa.

fidei, a Deo revelatum, & ab Ecclesia propositum.

INDEX CAP. II.

De Iuramento.

Definitio Juramenti: EST invocatio divini testimonii in confirmationem alicujus dicti, vel facti, vel promissionis.

Divisio Juramenti: In assertorium, promissorium, comminatorium, & execratorium.

Definitio assertorii: Est invocatio divini testimonii in confirmationem alicujus dicti, vel facti, præsentis, vel præteriti.

Definitio promissorii: Est invocatio divini testimonii in confirmationem alicujus rei faciendæ, ad quam quis se sponte obligat.

Definitio comminatorii: Est invocatio divini testimonii in confirmationem voluntatis, qua quis se obligat ad dandam alicui pœnam.

Definitio execratorii; est invocatio Dei, vel Creaturarum, in quibus elucet justitia Dei, ut ab illis puniatur in casu falsitatis illius, quod asserit de præsenti, vel præterito, aut promittit de futuro.

Divisio conditionum, quæ dicuntur Iuramenti comites: Veritas, Judicium, & Justitia. Veritas est, qua quis prudenter putat esse veram rem, quam asserit, aut habet animum adimplendi id, quod jurat. Judicium est, quo quis jurat reverenter, cum advertentia, cum necessitate, in materia honesta. Justitia est, cum non offenditur irrationabiliter proximus juramento. Defectu primæ, vel tertiæ conditionis, juramentum regulariter est lethale, defectu secundæ, est veniale.

Divisio voti: In simplex, & solemne in reale, & personale; in absolutum, conditionale, & pœnale.

Definitio voti: Est promissio facta Deo de meliori bono.

INDEX CAP. III.

Sabbata Sanctifices.

Definitio Sanctificationis Sabbati: Est præbere certis diebus ab Ecclesia designatis exteriorem cultum Deo, abstinendo ab operibus servilibus, & audiendo Missam.

INDEX CAP. IV.

Ne occidas.

Divisio homicidii: Aliud est voluntarium, aliud casuale.

Definitio voluntarii: Est actio deliberata, & violenta, qua quis vel per se, vel per alium, homini vitam aufert.

Definitio casualis: Est actio, quæ præter intentionem agentis homini vitam aufert.

Definitio vulneris: Est læsio partis ex disruptione proveniens.

Definitio occisionis cum moderamine inculpatæ tutelæ: Est actio occisiva aggressoris ex necessitate justæ defensionis, cum aliter quis non potest se defendere, quam occidendo.

Definitio occisionis sine moderamine inculpatæ tutelæ: Est actio occisiva aggressoris occasione justæ defensionis, quam aliter quis poterat obtinere, etiam non occidendo invasorem.

Divisio modorum, quibus homicidium dicitur voluntarium: Sunt sex, factum, præceptum, consilium, negatio auxilii debiti, patrocinium occisoris, & cooperatio ad occisionem, scilicet si quis opere suo exequatur homicidium. Si imperet, & mandet; si consulat amicum, vel Principem, ut occidat; si debens, & potens impedire, non impedit; si patrocinetur, & foveat homicidas; si auxilio, & opere suo adjuvet alios ad occidendum.

Divisio belli: In Offensivum, & defensivum.

Definitio belli offensivi: Est actio, qua publica authoritate armis, & aliis instrumentis martialibus vis alterius Provinciæ infertur.

Definitio belli defensivi: Est actio, qua publica autho-

authoritate vis illata Regno, seu Provinciæ ab exteris, repellitur per possidentes.

Definitio duelli: Est pugna duorum, vel plurium cum periculo mortis, aut vulnerationis gravis, ex illicito fine, & ex condicto assumpta.

Definitio scandali: Est occasio ruinæ spiritualis proximi.

Divisio scandali: In scandalum activum, & passivum.

Definitio scandali passivi: Est occasio ruinæ spiritualis, accepta ex opere alicujus licito, vel etiam illicito, sed non habente sufficientem connexionem cum dicta spirituali ruina.

Definitio scandali activi: Est actio dans proximo occasionem ruinæ spiritualis.

Divisio scandali activi; In scandalum per se intentum, & est actio directe intendens trahere homines ad peccandum: & per se non intentum, & est actio præter intentionem agentis trahens proximum ad peccandum.

INDEX CAP. VI.

Non mœchaberis.

Definitio delectationis morosæ: Est voluntaria, & deliberata complacentia mentalis in re turpi sine ordine ad actum.

Definitio desiderii inhonesti: Est actus voluntatis, quo quis determinate cupit exequi actum turpem, & illicitum.

Divisio actuum contra castitatem: Sunt septem species, scilicet fornicatio, stuprum, adulterium, incestus, raptus, sacrilegium, & peccatum contra naturam.

Definitio fornicationis: Est copula illicita liberi cum libera in vase naturali.

Definitio concubinatus: Est copula frequens; & illicita cum fœmina, quam quis retinet in sua potestate, veluti si esset propria uxor.

Definitio stupri: Est defloratio puellæ virginis per fractionem claustri virginalis.

Definitio adulterii: Est copula illicita personæ con-

conjugatæ cum libera, vel conjugatæ cum conjugata, vel liberæ cum conjugata in vase naturali.

Definitio incestus: Est copula illicita inter personas consanguineas, vel affines, in gradibus propinquitatis Matrimonium dirimentibus.

Definitio raptus: Est actio violenta, qua adducitur puella invita a domo parentum ad finem fornicandi, vel ducendi eam in uxorem.

Definitio sacrilegii: Est peccatum luxuriæ consummatum cum persona Deo sacrata, vel cum persona libera, sed in loco sacro.

Definitio peccati contra naturam: Est actus libidinosus extra vas, vel præter modum a natura institutum ad generandum.

Divisio peccati contra naturam: In mollitiem, inordinatum concubitum, sodomiam, & bestialitatem.

Definitio mollitiei: Est inordinata, & voluntaria seminis effusio extra omne vas.

Definitio inordinati concubitus: Est modus extraordinarius habendi copulam impeditivus generationis, vel effusionis seminis extra vas.

Definitio sodomiæ: Est actus libidinosus consummatus inter masculos in vase non naturali: minus proprie etiam cum fœmina in vase non naturali.

Definitio bestialitatis: Est coitus personæ humanæ cum bestiis.

INDEX CAP. VII.

De furto.

Definitio furti: Est ablatio injusta rei alienæ invito domino, occulta tamen, & sine violentia.

Definitio rapinæ: Est injusta ablatio rei alienæ invito domino, palam, & cum violentia.

Definitio compensationis: Est occulta ablatio pœcuniæ, vel rei pretio æstimabilis, a suo debitore, ad effectum reparandi damnum injustum, quod quis ab eo passus est.

Divisio conditionum, quæ requiruntur ad licitam compensationem; Sunt tres: certitudo justi crediti: æqualitas rei ablatæ cum damno, quod qui passus est: & gravissima difficultas obtinendi satisfactionem a suo debitore.

Definitio restitutionis: Est actus justitiæ commutativæ; quo alicui redditur, quod ab eo injuste ablatum, vel surreptum est, vel quo compensatur damnum injuste illatum.

Divisio radicis restitutionis: Radices restitutionis sunt tres: Res accepta: Injusta actio, seu acceptio: Damnum illatum.

Divisio fructuum; Alii sunt naturales, ut partus pecorum: Alii industriales, ut fructus ex ludo, & mercatura: Alii mixti ex industria, & natura, ut fructus vinearum.

Divisio possessoris rei alienæ: Alius est possessor bonæ fidei, qui retinet rem alienam credens esse suam: Alius malæ fidei, qui retinet rem alienam sciens non esse suam.

Definitio Usuræ: Est lucrum proveniens ex mutuo ratione mutui.

Divisio causarum, quæ excusant dantem mutuo ab usura, si accipiat aliquid ultra sortem: Sunt duo, lucrum cessans, & damnum emergens.

Definitio lucri Cessantis: Est emolumentum, quod quis cessat percipere præcise ratione mutui.

Definitio damni emergentis: Est detrimentum, quod qui patitur in bonis suis præcise ratione mutui.

Divisio titulorum, seu conditionum, quæ requiruntur, ut licitum sit mutuanti aliquid sumere ultra sortem: Conditiones sunt quatuor: Primo, ut lucrum cesset, vel damnum emergat præcise ex mutuo, non aliunde, ex negligentia domini, vel alia causa. Secundo, quod lucrum sit verum, & reale, non imaginarium, & speculativum. Tertio, ut non sumatur tantum, quantum lucrum speratum vale-

valeret, ſed detrahatur aliquid ratione expenſarum, diſcriminum, & laborum, quæ ſubire deberet in comparatione lucri. Quarto, ut mutuans faciat pactum expreſſum de quantitate pretii recipiendi pro lucro ceſſante, & damno emergente.

Definitio contractus. Eſt conventio inter duos, vel plures, u'tro citroque obligans, vel ſaltem obligans alterutram partem.

Diviſio ſpecierum contractus: Alii ſunt nominati, & ſunt quinque: mutuum, commodatum, locatum, emptio, venditio. Alii innominati, & ſunt quatuor: do, ut des: do, ut facias: facio, ut des: facio, ut facias.

Definitio mutus: Eſt traditio pecuniæ, vel alterius rei ad tempus reſtituendæ, vel in ſe, vel in æquivalenti cum translatione dominii.

Definitio commodati. Eſt traditio alicujus rei certo tempore reſtituendæ, cum translatione uſus, non autem dominii.

Definitio locationis: Eſt traditio alicujus rei certo tempore reſtituendæ, cum translatione uſus, non autem dominii, adhibito pretio convenienti.

Definitio depoſiti: Eſt contractus, quo aliquid cuſtodiendum traditur, adhibito, vel non adhibito pretio pro cuſtodia, ſine translatione uſus, atque dominii.

Diviſio culpæ, ratio cujus habens rem alterius, vel commodatam, vel locatam, vel depoſitam, quæ perit: tenetur dominium compenſare: Alia eſt legalis, ſeu civilis, & eſt defectus cuſtodiæ etiam ſine peccato: alia eſt Theologica, & eſt defectus cuſtodiæ cum peccato. Utraque dividitur in latam, & levem. Lata eſt defectus cuſtodiæ, quam ſolent adhibere homines prudentes in cuſtodiendis rebus propriis, vel alienis, illorum curiæ commiſſis. Levis eſt defectus cuſtudiæ, quam ſolent adhibere homines cautiſſimi in cuſtodiendis rebus propriis, vel alienis, ipſorum curæ com-

missis: qui ideo dicuntur abundare in cautela.

Divisio diligentiæ in custodiendi rebus: Triplex est, maxima, media, & infima.

Definitio diligentiarum: Maxima, est cura, quam solent adhibere homines cautissimi in custodiendis rebus: media, quam solent adhibere homines prudentes: minima, quam solent adhibere homines vulgares, ac ignavi.

Definitio contractus Societatis: Est conventio inter duos, vel plures ponentes certam quantitatem nummorum, quæ habet nomen sortis principalis, in negotio aliquo, cum obligatione dividendi fructus, & damna cum proportione ad sortes.

Definitio contractus trium contractuum. Est contractus Societatis cum assecutione capitalis, & cum assecuratione fructuum.

Definitio contractus mohatra: Est contractus venditionis ad pretium summum pecunia credita, cum pacto retrovenditionis ad pretium infimum pecunia numerata.

Definitio Cambii: Est negotiatio consistens in commutatione, & transportatione numismatum de uno in alium locum.

Definitio Census: Est contractus venditionis, quo traditur pecunia, & emitus jus ad percipiendum annum fructum super rem aliquam fructiferam securitati pecuniæ subjectam, servatis conditionibus a Summis Pontificibus appositis.

Definitio Monopolii: Est mercatorum conventio, ut nemo illorum vendat rem infra tale pretium. Improprie etiam est conventio emptorum, ne rem supra tale pretium emant.

Definitio prescriptionis, seu usucapionis: Est adeptio dominii per continuationem possessionis toto tempore a lege definito.

Divisio conditionum præscriptionis legitime: Est possessio continuata per totum tempus a lege præscriptum; Bona fides possidentis, Bo-

nus

Divisio eleemosynæ sufficientis: Alia est sufficiens ex parte recipientis, & est illa, quæ aufert a recipiente omnem præsentem necessitatem, & angustiam: illa est sufficiens ex parte dantis, & est qua dans parum habens, tantum donat, quantum patitur ejus præsens conditio.

Definitio correctionis fraternæ: Est admonitio ex virtute charitatis procedens, qua quis conatur proximum revocare a peccato, in quod lapsus est.

INDEX CAP. VIII.

De non dicendo falsum testimonium.

Definitio detractionis, & contumeliæ: Detractio est injusta ablatio famæ alterius absentis, apponendo ei crimen falsum, vel occultum: Contumelia est injusta ablatio famæ alterius præsentis.

Definitio murmurationis: Est confabulatio de factis publicis, quæ possent in bonam partem sumi, vertendo ea in malam partem, & exagerando rem ultra meritum causæ.

Carmina explicantia octo modos detrahendi, quatuor circa bonum, & quatuor circa malum.

Imponens, augens, manifestans, in mala vertens:
Qui negat, aut minuit, tacuit, laudatque remisse.

Definitio judicii temerarii: Est assensus firmus sine ulla hæsitatione de culpa proximi, fundatus in conjecturis levibus, & frivolis.

Definitio suspicionis: Est opinio mali, orta ex levibus indiciis, sine assensu firmo, sed cum formidine oppositi.

Definitio derisionis: Est dehonoratio proximi per verba, vel gestus: cum intentione confundendi.

INDEX CAP. IX.

De peccatis capitalibus.

Definitio peccati capitalis. Est habitus malus in anima positus, ex quo tamquam a fine intrinseco plura vitia frequenter oriuntur.

Divi-

Divisio vitiorum Capitalium: Sunt septem, Superbia, Avaritia, Luxuria, Ira, Gula, Invidia, & Accedia.

Definitio superbiæ: Est appetitus inordinatus propriæ excellentiæ, ratione cujus quis vult super alios ire, & extolli.

Divisio filiarum superbiæ: Vanagloria, præsumptio, ambitio. Vanagloria est inanis cupiditas existimationis, ex manifestatione propriæ excellentiæ, sivæ veræ, sive fictæ. Præsumptio est cupiditas aggrediendi aliquid magnum & arduum supra proprias vires. Ambitio est inordinata cupiditas dignitatis, & honoris non debiti, vel debito majoris.

Definitio avaritiæ: Est appetitus inordinatus divitiarum. Filiæ avaritiæ sunt sex? Obduratio cordis *in* egentes: Inquietudo cordis cum timore non acquirendi, vel dimittendi divitias; Violentia in rapiendo, vel retinendo aliena: Fallacia, sive dolus in verbis: Fraus, sive dolus in facto: Proditio contra fidem datam proximo, dum detrimento facultatum illius.

Definitio luxuriæ: Est inordinatus appetitus venereorum.

Divisio filiarum luxuriæ: Cæcitas mentis in rebus salutis. Præcipitatio, quæ sine consilio operatur: Inconsideratio, sine rubore exequens indecentia; Inconstantia in bonis propositis: Amor sui: Odium Dei prohibentis & vindicantis ilticita venerea; Affectus præsentis sæculi, & horror futuri.

Definitio iræ: Est appetitus inordinatus vindictæ.

Divisio filiarum iræ: Sunt septem, indignatio, rumor mentis, clamor, blasphemia, contumelia, opprobrium, rixæ. Tumor mentis consistit in hoc, quod quis morose excogitat diversas vias vindictæ, quibus cogitationibus animus tumescit:

Definitio gulæ: Est inordinatus appetitus cibi, vel potus.

Di-

Divisio filiarum gulæ : Mentis hebetudo, inepta lætitia, multiloquium, scurrilitas, & immunditia.

Definitio invidiæ: Est tristitia de alterius bono, prout est diminutivum propriæ excellentiæ.

Divisio filiarum invidiæ: Sunt quinque, odium, susurratio, detractio, gaudium in adversis proximi, & tristitia in prosperis.

Definitio acediæ: Est tristitia de bono spirituali, ut ad ipsum hominem spectat.

Divisio filiarum acediæ: Desperatio salutis; pusillanimitas, qua quis non audet aggredi perfectionis viam: torpor in non adimplendis præceptis: malitia, quas quis odit spiritualia, rancor, quo sunt ei fastidio spiritualia, & homines spirituales: evagatio mentis in orando.

INDEX PRÆLIMINARIUM TERTIÆ PARTIS.

De præceptis.

Definitio præceptis Ecclesiastici: Est motus Superioris Ecclesiastici imponentis aliquid fieri, vel omitti, ex debito, seu necessitate salutis.

INDEX CAP. I.

De Jejunio.

Divisio jejunii: Aliud est naturale, aliud Ecclesiasticum.

Definitio jeiunii naturalis: Est abstinentia totalis a qualibet re sumpta per modum cibi, vel potus.

Definitio jejunii Ecclesiastici: Est unica comestio ciborum non prohibitorum circa meridiem, cui addi potest serotina cœnula, seu collatio more Ecclesiastico.

Definitio ebrietatis: Est inordinatus usus vini, ratione cujus quis voluntarie se privat usu rationis.

IN-

INDEX CAP. II.

De decimis.

Definitio decimæ: EST aliqua quantitas bonorum temporalium debita Ecclesiæ ministris in ipsorum subsidium, & sustentationem.

INDEX CAP. III.

De Sacramentis.

Definitio Sacramenti: EST signum sacram gratiam causans; seu melius, est signum sensibile spiritualis sanctificationis animæ ad cultum veri Dei a Christo Domino institutum.

Definitio intentionis: Est motio voluntatis in finem, seu est actus liberæ, voluntatis, quo illa se determinat ad aliquid faciendum, vel omittendum.

Divisio intentionis: Triplex est actualis, virtualis, & habitualis.

Definitio actualis: Est actus liber voluntatis; quo se determinat ad aliquid faciendum, vel omittendum, actualiter perseverans, & concomitans actionem, vel omissionem.

Definitio virtualis: Est actus liber voluntatis, quo se determinat ad aliquid faciendum, vel omittendum, durans, & perseverans in opere incœpto virtute actualis præcedentis non retractatæ.

Definitio habitualis: Est consuetudo operandi.

Definitio characteris: Est qualitas spiritualis indelebilis, divinitus animæ infusa, per quam homo redditur idoneus ad recipiendum, sive administrandum Sacramentum, & ad exercendum alia ad cultum Dei spectantia.

INDEX CAP. IV.

De Baptismo.

Definitio Baptismi: EST Sacramentum consistens in exteriori ablulione corporis per aquam naturalem cum certa verborum forma a Christo Domino institutum.

Divisio Baptismi: In Baptismum fluminis, flaminis, & sanguinis.

Definitio Baptismi flaminis: Est desiderium vehemens recipiendi Baptismum cum contritione de peccatis in casu, in quo deest commoditas illud recipiendi in re.

Definitio Baptismi sanguinis: Est martyrium; seu mors in odium fidei Domini Nostri Jesu Christi tolerata.

Carmina complectentia ea, quæ observare debet Baptizans,

Nil formæ demas, nil ponas, nil variabis.
Trasmutare cave, corrumpere verba, morari.

Ly morari significat, quod sine mora debent simul poni ablutio, & pronunciatio verborum formæ.

Divisio Ministri: In ministrum solemnitatis, & est Sacerdos habens animarum curam: & ministrum necessitatis, & est quilibet homo cujuscumque sexus, & conditionis, habens intentionem faciendi id, quod intendit Ecclesia.

Definitio cognationis spiritualis: Est vinculum canonicum, quod oritur ratione Baptismi, seu regenerationis spiritualis, ex quo inter sic alligatos nequit contrahi matrimonium, nisi posita dispensatione.

INDEX CAP. V.

De Confirmatione.

Definitio Confirmationis: Est Sacramentum novæ Legis quo homo baptizatus & viator inungitur per sacrum Chrisma in fronte manu Episcopi sub præscripta verborum forma, ut confirmetur in fide, & sine quo licite Sacramentum Ordinis suscipi nequit.

INDEX CAP. VI.

De Eucharistia.

Definitio Eucharistiæ: Est Sacramentum, in quo sub speciebus panis & vini consecratis, Corpus, Sanguis, Anima Christi,

& ejus Divinitas continentur ob nutrimentum, conservationem, & propagationem vitæ spiritualis in Baptismo receptæ.

Definitio Missæ: Est Sacrificium consistens in consecratione panis & vini; & est actus latriæ, qui fit in recognitionem supremi dominii Dei, & signum nostræ servitutis.

Definitio Sacrificii: Est actus latriæ, quo aliquid offertur & consumitur in protestationem supremi dominii Dei, & signum nostræ servitutis.

Divisio valoris Sacrificii Missæ: Est impetratorius, propitiatorius, & satisfactorius.

Definitio valoris propitiatorii: Est dignitas supernaturalis Sacrificii Deo acceptabilis, mediante qua confert Deus offerenti saltem de consequenti gratiam sanctificantem, & auxilia ad se conterendum, & amandum ipsum amicabiliter; nisi ponatur obex.

Definitio impetratorii: Est dignitas supernaturalis Sacrificii Deo acceptabilis, mediante qua Deus succurrit necessitatibus temporalibus, pro quibus a Sacrificante oratur.

Definitio satisfactorii: Est dignitas supernaturalis Sacrificii Deo acceptabilis, mediante qua deletur pœna debita peccatis antecedenter commissis, & deletis quoad reatum culpæ, non quoad reatum pœnæ.

INDEX CAP. VII.

De extrema Unctione.

Definitio Extremæ Unctionis: Est Sacramentum a Christo Domino institutum ad conferendam salutem animæ, vel etiam corporis ægroto periclitanti, per unctionem Olei benedicti, & orationem Sacerdotis.

INDEX CAP. VIII.

De Ordine.

Definitio Ordinis: Est Sacramentum a Christo Domino institutum, in quo traditur spiritualis potestas ad Sacrosanctum Missæ Sa-

Sacrificium perficiendum, vel immediate, vel mediate, plus, minusve; juxta cujusvis Ordinis gradum, & Officium.

Definitio Officii Divini: Est laus Dei per Ecclesiæ institutionem determinata, & divisa in septem Horas Canonicas; & humana voce expressa.

Carmina explicantia significationem septem principalium mysteriorum Passionis Christi, a septem Horis Canonicis repræsentatorum.

Matutina ligat Christum, qui crimina purgat.
Prima replet sputis, dat causam Tertia mortis.
Sexta Cruci nectit, latus ejus Nona bipertit:
Vespera deponit, tumulo Completa reponit.

INDEX CAP. IX.

De Matrimonio.

Definitio sponsalium: Est futuri matrimonii mutua promissio, signo externo expressa.

Definitio matrimonii: Est contractus legitimus, & indissolubilis inter marem, & fœminam, per quem mutua corporum potestas traditur & acceptatur reciproce, ac gratia sanctificans confertur.

Definitio divortii: Est viri ab uxore, & uxoris a viro lagitima separatio.

Definitio impedimenti matrimonii: Est indispositio contrahentium, reddens matrimonium vel illicitum, vel invalidum.

Divisio impedimenti: Aliud est impediens, aliud dirimens.

Definitio impedimenti: Est indispositio contrahentium, reddens matrimonium illicitum, non tamen invalidum.

Definitio dirimentis: Est indispositio contrahentium, reddens matrimonium & illicitum, & invalidum.

Divisio impedimentorum impedientium: Votum simplex castitatis, vel non nubendi, vel Religio-

ligionis : interdictum , sponsalia , catechismus, & crimen.

Divisio criminis impedientis : Uxoricidium injustum , præsbytericidium , incestus, raptus alienæ sponsæ, cognatio spiritualis cum sua uxore malo animo suscepta, ducere scienter Monialem.

Divisio impedimentorum dirimentium: Continetur in his tribus carminibus, quibus addi debent duo alia impedimenta de jure novo inducta a Tridentino , scilicet absentia Parochi & testium , & raptus . De jure antiquo sunt hæc duodecim.

Error , conditio , votum , cognatio , crimen ,
Cultus disparitas , vis , ordo , ligamen , honestas:
Si sis affinis, si forte coire nequibis.

Definitio stipitis in arbore genetliaca , *seu genealogica*: Est persona illa , a qua omnes , de quarum conjunctione quæritur , per sanguinem descendunt, & originem ducunt.

Definitio lineæ: Est ordinata series personarum consanguinearum deducta a stipite , secundum quam magis propinqua capiti & stipiti præponitur, & successive alii eo ordine, quo distant, postponuntur.

Divisio lineæ : Alia est recta , alia collateralis.

Definitio lineæ rectæ : Est ordinata series personarum descendentium a stipite , vel immediate, vel mediate, itaut tamen una sit ab alia genita.

Definitio collateralis: Est ordinata series personarum descendentium a stipite , sive immediate , sive mediate; ipsæ autem personæ a se invicem per generationem non descendunt.

Definitio gradus : Est talis distantia personarum sanguine junctarum , qua cognoscitur , quanta sit proximitas , vel distantia inter personas , quæ in linea includuntur.

De-

Definitio affinitatis: Est conjunctio plurium inter se, orta ex copula carnali, sive licita, sive illicita, perfecta tamen, seu cum seminatione viri in vase naturali fœminæ.

Definitio adoptionis: Est voluntaria & gratuita assumptio personæ extraneæ ad hæreditatem, ac si esset filius naturalis.

INDEX CAP. X.

De Censuris.

Definitio Censurarum: Est pœna spiritualis, & medicinalis, per Ecclesiasticam potestatem imposita, privans hominem baptizatum usu aliquorum bonorum spiritualium.

Divisio censuræ: Est triplex, scilicet excommunicatio, suspensio, interdictum.

INDEX CAP. XI,

De censuris in particulari.

Definitio excommunicationis: Est censura Ecclesiastica, qua baptizatus a communione Ecclesiæ quoad fructum & ejus suffragia & a quilibet licita fidelium communione excluditur.

Divisio excommunicationis: In majorem, & minorem: a jure, & ab homine; comminatoriam, & ipso facto incurrendam.

Definitio excommunicationis minoris: Est censura Ecclesiastica, qua baptizatus privatur passiva Sacramentum participatione, & passiva electione ad Beneficia.

Definitio excommunicationis majoris: est censura Ecclesiastica, qua baptizatus separatur a communione fidelium; & a passiva & activa Sacramentorum participatione, & Ecclesiastica sepulttura.

Carmen complectens ea, in quibus nequit fidelis communicare cum excommunicato vitando, & non tolerato.

Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

Carmen complectens casus, in quibut potest quis

quis communicare cum excommunicato vitando, & non tolerato.

Utile, lex, humile, res ignorata, necesse.

Definitio excommunicati vitandi: Publicus Clerici percussor, & reus per publicam Judicis Ecclesiastici sententiam denunciatus excommunicatus.

Definitio excommunicati tolerati: Reus criminis, cui annexa est excommunicatio, a nullo Judice declaratus talis.

Definitio suspensionis: Est censura Ecclesiastica, qua personæ Ecclesiasticæ prohibetur exercitium sui Officii, vel Beneficii Ecclesiastici, in totum, vel in partem; ad tempus, vel in perpetuum; a lege, vel ab homine.

Divisio suspensionis: Est a jure, & ab homine; ab Officio, vel a Beneficio: ad tempus vel in perpetuum.

Definitio suspensionis a jure s Est censura Ecclesiastica, qua personæ Ecclesiasticæ prohibetur a Jure exercitium sui Officii, vel Beneficii, in totum vel in partem, ad tempus; vel in perpetuum. Muta ly *a jure* in *ab homine*, & erit definitio suspensionis ab homine.

Definitio suspensionis ab officio: Est censura, qua personæ Ecclesiasticæ prohibetur exercitium sui Officii, seu Ordinis, in quo est constitutus; a Beneficio est, qua prohibetur, ne percipiat fructus.

Definitio depositionis: Est perpetua privatio clericalis muneris per canonicam sententiam, cum debita solemnitate prolatam.

Definitio degradationis: Est perpetua privatio executionis legitimæ Officiorum, & Beneficiorum Ecclesiasticorum simpliciter, & ex toto, absque spe restitutionis, & cum privatione fori & Canonis.

Definitio interdicti: Est censura Ecclesiastica prohibens usum divinorum, ut quidam usus est.

Divisio interdicti: In locale, & personale: generale, & speciale.

De-

Definitio localis: Est censura, qua prohibetur usus divinorum in aliquo loco: Personale, qua usus divinorum prohibetur certæ personæ: Generale, qua toti Regno, vel Provinciæ: Speciale, qua determinato territorio, prohibetur usus divinorum, ut casus est.

INDEX CAP. III.

De Irregularitate.

Definitio irregularitatis: Est impeditum inductum a Iure Canonico, quo quis directe impeditur etiam post pœnitentiam ab exercitio Ordinis, in quo est, & a receptione superioris.

Divisio Irregularitatis: Alia est ex delicto, alia ex defectu animæ, vel corporis, vel natalium. Alia est totalis, quæ inhabilitat ad omnem Ordinem, alia partialis, quæ ad superiores tantum, non vero ad inferiores inhabilitat.

Divisio Irregularitatis ex delicto: Prima ex infamia, per Jus civile, aut canonicum, aut communem hominum existimationem inducta. Secunda ex publica pœnitentia. Tertia ex reiteratione Sacramenti Baptismi. Quarta ex Ordine male suscepto, vel ministrato. Quinta ex crimine enormi, quod in Jure punitur depositione. Sexta ex defectu lenitatis, ratione cujus quis occidit, vel mutilat, vel deformat hominem.

Divisio Irregularitatis ex defectu: Prima, ex defectu animæ, quæ usum rationis expeditum non habet; secunda, ex defectu corporis notabiliter deformis propter abundantiam, vel carentiam, vel deformationem alicujus partis patentis, tertia, ex defectu natalium, qua quis ex legitimo matrimonio natus non est, vel est natus servus legalis; quarta, ex defectu Sacramenti Matrimonii non repræsentanti perfectam unionem Christi cum Ecclesia; quinta, ex defectu ætatis, quia quis non pervenit ad ætatem requisitam a Jure pro Ordinibus valide suscipiendis.

INDEX PROPOSITIONUM DAMNATARUM.

Centum quadraginta tres propositiones usque ad annum præsentem damnatæ sunt a S. Sede Apostolica;

Quarum quadraginta quinque damnatæ fuerunt ab Alexandro VII.
Aliæ sexaginta quinque ab Innocentio XI.
Reliquæ Triginta tres ab Alexandro VIII. fel. record.

Propositiones damnatæ.
AB ALEXANDRO VII.
fel. record.

1 HOmo nullo umquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei, & Charitatis, ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.

2 Vir equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.

3 Sententia asserens Bullam Cœnæ solum prohibere absolutionem hæresis, & aliorum criminum, quando publica sunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est, anno 1629. 18. Julii in Concistorio Sacræ Congregationis Eminentissimorum Cardinalium visa, & tolerata est.

4 Prælati Regulares possunt in foro conscientiæ absolvere quoscumque sæculares ab hæ-

resi occulta, & ab excommunicatione propter eam incursa.

5 Quamvis evidenter tibi constet esse Petrum hæreticum, non teneris denunciare, si probare non possis.

6 Confessarius, qui in Sacramentali Confessione tribuit Pœnitenti chartam post legendam, in qua ad venerem incitat; non censetur sollicitasse in confessione, ac proinde non est denunciandus.

7 Modus evadendi obligationem denunciandæ sollicitationis est: Si solicitatus confiteatur cum sollicitante, hic potest ipsum absolvere absque onere denunciandi.

8 Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licite accipere, applicando petenti partem etiam specialissimam fructus ipsimet Celebranti correspondentem; idque post Decretum Urbani VIII.

9 Potest Decretum Urbani potest Sacerdos, cui Missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, alia parte stipendii sibi retenta.

10 Non est contra justitiam pro pluribus Sacrificiis stipendium accipere, & Sacrificium unum offerre, neque etiam est contra fidelitatem, etiamsi promittam, promissione etiam juramento firmata, danti stipendium, quod pro nullo alio offeram.

11 Peccata in Confessione omissa, seu oblita ob instans periculum vitæ, aut ob aliam causam, non tenemur in sequenti Confessione exprimere.

12 Mendicantes possunt absolvere a casibus Episcopis reservatis, non obtenta ad id Episcoporum facultate.

13 Satisfacit præcepto annuæ Confessionis, qui confitetur Regulari Episcopo præsentato, sed ab eo injuste reprobato.

14 Qui facit Confessionem voluntarie nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ.

15 Pœnitens propria auctoritate substituere sibi alium

alium poteſt, qui loco ipſius pœnitentiam adimpleat.

16 Qui Beneficium Curatum habent, poſſunt ſibi eligere in Confeſſarium ſimplicem Sacerdotem non approbatum ab Ordinario.

17 Eſt licitum Religioſo, vel Clerico, calumniatorem gravia crimina de ſe vel de ſua Religione ſpargere minantem occidere, quando alius modus defendendi non ſuppetit, uti ſuppetere non videtur, ſi calumniator ſit paratus, vel ipſi Religioſo, vel ejus Religioni publice, & coram graviſſimis viris prædicta impingere, niſi occidatur.

18 Licet interficere falſum accuſatorem, falſos teſtes, ac etiam Judicem, a quo iniqua certo imminet ſententia, ſi alia via non poteſt innocens damnum evitare.

19 Non peccat Maritus occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehenſam.

20 Reſtitutio a S. Pio V. impoſita Beneficiatis non recitantibus, non debetur in conſcientia ante ſententiam declaratoriam Judicis, eo quod ſit pœna.

21 Habens Capellaniam collatívam, aut quodvis aliud Beneficium Eccleſiaſticum, ſi ſtudio litterarum vacet, ſatisfacit ſuæ obligationi, ſi Officium per alium recitet.

22 Non eſt contra juſtitiam Beneficia Eccleſiaſtica non conferre gratis, quia collator conferens illa Beneficia Eccleſiaſtica pecunia interveniente, non exigit illam pro collatione Beneficii, ſed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.

23 Frangens jejunium Eccleſiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, niſi ex contemptu, & inobedientia hoc faciat, puta, quia non vult ſe ſubjicere.

24 Mollities, ſodomia, & beſtialitas ſunt peccata ejuſdem ſpeciei infimæ; adeoque ſufficit dicere in Confeſſione ſe procuraſſe pollutionem.

25 Qui habuit copulam cum ſoluta, ſatisfacit

Confessionis præcepto, dicens: Commisi cum soluta grave peccatum contra castitatem; non explicando copulam.

26 Quando litigantes habent pro se opiniones æque probabiles, potest Judex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius præ alio.

27 Si liber sit alicujus junioris, & moderni, debet opinio censeri probabilis, dum non constet rejectam esse a Sede Apostolica tamquam improbabilem.

28 Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non recipiat legem a Principe promulgatam.

29 In die jejunii, qui sæpius modicum quid comedit, etsi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium.

30 Omnes Officiales; qui in Republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejunii, nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum jejunio.

31 Excusantur absolute a præcepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcumque iter agant, etiamsi iter necessarium non sit, etiamsi iter unius diei conficiant.

32 Non est evidens, quod consuetudo non comedendi ova, & lacticinia in Quadragesima obliget.

33 Restitutio fructuum ob omissionem Horarum suppleri potest per quascumque eleemosynas, quas antea Beneficiarius de fructibus sui Beneficii fecerit.

34 In die Palmarum recitans Officium Paschale satisfacit præcepto.

35 Unico Officio potest quis satisfacere duplici præcepto pro die præsenti, & crastino.

36 Regulares possunt in foro conscientiæ uti privilegiis suis, quæ sunt expresse revocata per Concilium Tridentinum.

37 Indulgentiæ concesse Regularibus, & revocatæ a Paulo V. hodie sunt revalidatæ.

38 Mandatum Tridentini factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali, confitendi quamprimum, est consilium, non praeceptum.

39 Illa particula quamprimum intelligitur, cum Sacerdos suo tempore confitebitur.

40 Est probabilis opinio, quæ dicit esse tantum veniale osculum habitum ob delectationem carnalem, & sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris, & pollutionis.

41 Non est obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum concubinarii, vulgo *regalo*; dum deficiente illo, nimis ægre ageret vitam, & aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent, & alia famula nimis difficile inveniretur.

42 Licitum est mutuanti, aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.

43 Annuum legatum pro Anima relictum non durat plus quam per decem annos.

44 Quoad forum conscientiæ, non correcto; ejusque contumacia cessante, cessant censuræ.

45 Libri prohibiti donec expurgentur, possunt retineri, usque dum adhibita diligentia corrigantur.

Sequuntur aliæ sexaginta quinque Propositione Damnatæ.

AB INNOCENTIO XI.

1 NOn est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabili tantum utendum non est in collatione Ba-

ptiſmi, Ordinis Sacerdotalis, aut Epiſcopalis.
2 Probabiliter exiſtimo Judicem poſſe judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.
3 Generatim, dum probabilitate, ſive intrinſeca, ſive extrinſeca, quantumvis tenui, modo a probabilitatis finibus non exeatur, confiſi aliquid agimus, ſemper prudenter agimus.
4 Ab infidelitate excuſabitur infidelis non credens ductus opinione minus probabili.
5 An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei ſemel tantum in vita eliceret, condemnare non audemus.
6 Probabile eſt; ne ſingulis quidem rigoroſe quinquenniis per ſe obligare præceptum charitatis erga Deum.
7 Tunc ſolum obligat, quando tenemur juſtificari, & non habemus aliam viam, qua juſtificari poſſimus.
8 Comedere & bibere uſque ad ſatietatem ob ſolam voluptatem, non eſt peccatum, modo non obſit valetudini, quia licite poteſt appetitus naturalis ſuis actibus frui.
9 Opus conjugii ob ſolam voluptatem exercitum; omni penitus caret culpa, ac defectu veniali.
10 Non tenemur proximum diligere actu interno, & formali.
11 Præcepto proximum diligendi ſatisfacere poſſumus per ſolos actus externos.
12 Vix in Sæcularibus invenies, etiam in Regibus, ſuperfluum ſtatui, & ita vix aliquis tenetur ad eleemoſynam, quando tenetur tantum ex ſuperfluo ſtatui.
13 Si cùm debita moderatione facias, potes abſque peccato mortali de vita alicujus triſtari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere, & deſiderare; non quidem ex diſplicentia perſonæ, ſed ob aliquod temporale emolumentum.
14 Licitum eſt abſoluto deſiderio cupere mortem Patris, non quidem ut malum Patris, ſed

sed ut bonum cupientis: quia nimirum ei obventura est pinguis hæreditas.

15 Licitum est filio gaudere de parricidio Parentis à se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hæreditate consecutas.

16 Fides non censetur cadere sub præceptum speciale, & secundum se.

17 Satis est actum fidei semel in vita elicere.

18 Si a potestate publica quis interrogetur, fidem ingenue confiteri, ut Deo & Fidei gloriosum, consulo tacere, ut peccaminosum per se non damno.

19 Voluntas non potest efficere, ut assensus fidei in seipso sit magis firmus, quam merctur pondus rationum ad assensum impellentium.

20 Hinc potest quis prudenter repudiare assensum, quem habebat supernaturalem.

21 Assensus fidei supernaturalis, & utilis ad salutem, stat cum notitia solum probabili revelationis; imo cum formidine, qua quis formidet ne non sit locutus Deus.

22 Non nisi fides unius Dei necessaria videtur necessitate medii, non autem explicita Remuneratoris.

23 Fides late dicta ex testimonio Creaturarum, similive motivo, ad justificationem sufficit.

24 Vocare Deum in testem mendacii levis non est tanta irreverentia, propter quam velit, aut possit damnare hominem.

25 Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi, sive res sit levis, sive gravis.

26 Si quis vel solus, sive coram aliis, sive interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis causa, sive quocumque alio fine juret se non fecisse aliquid, quod revera fecit, intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, revera non mentitur, nec est perjurus.

27 Causa justa utendi his amphibologiis, est

quoties id necessarium, aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens, & studiosa.

28 Qui mediante commendatione, vel munere ad Magistratum, vel officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare juramentum, quod de mandato Regis a similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.

29 Urgens metus gravis est causa justa Sacramentorum administrationem simulandi.

30 Fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit: idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fuste percutiat, & post impactam alapam, vel ictum fustis fugiat.

31 Regulariter occidere possum furem pro conservatione unius aurei.

32 Non solum licitum est defendere defensione occisiva, quæ actu possidemus, sed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos possessuros speramus.

33 Licitum est tam hæredi, quam legatario, contra injuste impedientem, ne vel hæreditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter defendere, sicut & jus habenti in Cathedram, vel præbendam, contra eorum possessionem injuste impedientem.

34 Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur.

35 Videtur probabile, omnem fœtum, quamdiu in utero est, carere anima rationali, & tunc primum incipere eamdem habere, cum paritur, ac consequenter dicendum erit in nullo abortu homicidium committi.

36 Permissum est furari, non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi.

37 Famuli, & famulæ domesticæ possunt occulte heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt.

38 Non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere, quod ablatum est per pauca furta, quantumcumque sit magna summa totalis.

39 Qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem istius damni illati.

40 Contractus Mohatra licitus est etiam respectu ejusdem personæ, & cum contractu retrovenditionis prævie inito cum intentione lucri.

41 Cum numerata pecunia pretiosior sit numeranda, & nullus sit, qui non majoris faciat pecuniam præsentem, quam futuram, potest creditor aliquid ultra sortem a mutuatario exigere, & eo titulo ab usura excusari.

42 Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur, tamquam ex benevolentia, & gratitudine debitum, sed solum si exigatur tamquam ex justitia debitum.

43 Quidni nonnisi veniale sit, detrahentis auctoritatem magnam sibi noxiam falso crimine elidere.

44 Probabile est non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alicui, ut suam justitiam & honorem defendat. Et si hoc non sit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia.

45 Dare temporale pro spirituali non est simonia, quando temporale non datur tamquam pretium, sed dumtaxat tamquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale; vel etiam quando temporale sit solum gratuita compensatio pro spirituali, aut e contra.

46 Et id quoque locum habet, etiamsi temporale sit principale motivum dandi spirituale; imo etiamsi sit finis ipsius rei spiritualis sic, ut illud pluris existimetur, quam res spiritualis.

47 Cum Dixit Concilium Tridentinum eos alie-

nis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, ad Ecclesias promovent, Concilium, vel primo videtur per hoc digniores non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum, sumpto comparativo pro positivo; vel secundo locutione minus propria ponit digniores, ut excludat indignos, non vero dignos; vel tamdem loquitur tertio, quando fit concursus.

48 Tam clarum videtur fornicationem secundum se nullam involvere malitiam, & solum esse malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi dissonum videatur.

49 Mollities jure naturæ prohibita non est; unde si Deus eam non interdixisset, sæpe esset bona, & aliquando obligatoria sub mortali.

50 Copula cum conjugata, consentiente marito, non est adulterium, adeoque sufficit in Confessione dicere se esse fornicatum.

51 Famulus, qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandum virginem, & multoties eidem subservit deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, puta, ne a domino male tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur.

52 Præceptum servandi festa non obligat sub mortali, seposito scandalo, si absit contemptus.

53 Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo Sacro, qui duas ejus partes, imo quatuor simul a diversis Celebrantibus audit.

54 Qui non potest recitare Matutinum, & Laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad se minorem.

55 Præcepto Communionis annuæ satisfit per sacrilegam Domini manducationem.

56 Frequens Confessio & Communio, etiam

in his, qui gentiliter vivunt, est nota prædestinationis.
57 Probabile est sufficere attritionem naturalem modo honestam.
58 Non tenemur Confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.
59 Licet Sacramentaliter absolvere dimidiate tantum confessos ratione magni concursus Pœnitentium, qualis v. gr. potest contingere in die magnæ alicujus festivitatis, aut Indulgentiæ.
60 Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, Naturæ, aut Ecclesiæ, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio, dummodo ore proferat se dolere, & proponere emendationem.
61 Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest, & non vult omittere, quinimo directe, & ex proposito quærit, aut ei se ingerit.
62 Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis, aut honesta non fugiendi occurrit.
63 Licitum est quærere directe occasionem proximam peccandi pro bono spirituali, vel temporali, nostro, vel proximi.
64 Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantia Mysteriorum Fidei, & etiam si per negligentiam, etiam culpabilem, nesciat Mysterium Sanctissimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini Nostri Jesu Christi.
65 Sufficit illa Mysteria semel credidisse.

Sequuntur aliæ tringinta tres Propositiones Damnatæ

AB ALEXANDRO VIII.

1 Bonitas objectiva consistit in convenientia objecti cum natura rationali: formalis vero in conformitate actus cum regula morum. Ad hoc sufficit, ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretative. Hinc homo non tenetur amare, neque in princi-

2 Peccatum philosophicum, seu morale, est actus humanus disconveniens naturæ rationali, & rectæ rationi: Theologicum vero, & mortale est transgressio libera Divinæ Legis. Philosophicum quantumvis grave in illo, qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensa Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum.

3 In statu naturæ lapsæ ad peccatum formale, & demeritum sufficit illa libertas, qua voluntarium, ac liberum fuit in causa sua peccato originali, & liberate Adami peccantis.

4 Tametsi detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in statu naturæ lapsæ operantem ex ipsa non excusat a peccato formali.

5 Non licet sequi opinionem, vel inter probabiles probabilissimam.

6 Dedit semetipsum pro nobis oblationem Deo, non pro solis Electis, sed pro omnibus, & solis Fidelibus.

7 Pagani, Judæi, Hæretici, aliique hujus generis nullum omnino accipiunt a Jesu Christo influxum: adeoque hinc recte inferes illis esse voluntatem nudam, & intermem, sine omni gratia sufficienti.

8 Gratia sufficiens statui nostro non tam utilis, quam perniciosa est, sic ut proinde merito possimus petere; A gratia sufficienti libera nos Domine.

9 Omnis humana actio deliberata est Dei dilectio, vel mundi, si Dei, Charitas Patris est: si mundi, concupiscentia carnis, hoc est, mala est.

10 Necesse est infidelem in omni opere peccare.

11 Revera peccat, qui odio habet peccatum mere ob ejus turpitudinem, & disconvenientiam cum natura rationali, sine ullo ad Deum offensum respectu.

12 In-

12 Intentio qua quis detestatur malum, & prosequitur bonum, mere ut cœlestem obtineat gloriam; non est recta, nec Deo placens.

13 Omne quod non est ex Fide Christiana supernaturali, quæ per dilectionem operatur, peccatum est.

14 Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam fides: & etiam si videantur credere, non est fides divina, sed humana.

15 Quisquis etiam æternæ mercedis intuitu Deo famulatur, charitate si caruerit, vitio non caret, quoties intuitu licet beatitudinis operatur.

16 Timor gehennæ non est supernaturalis.

17 Attritio, quæ gehennæ & Pœnarum metu concipitur, sine dilectione benevolentiæ Dei propter se, non est bonus motus, ac supernaturalis.

18 Ordinem præmittendi satisfactionem absolutioni induxit, non politia, aut institutio Ecclesiæ, sed ipsa Christi lex & præscriptio, natura rei id ipsum quodammodo dictante.

19 Per illam praxim mox absolvendi ordo pœnitentiæ est inversus.

20 Consuetudo moderna quoad administrationem Sacramenti Pœnitentiæ, etiamsi eam plurimorum hominum sustentet auctoritas; & multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominus ab Ecclesia non habetur pro uso, sed abusu.

21 Homo debet agere tota vita pœnitentiam pro peccato originali.

22 Confessiones apud Religiosos factæ, pleræque, vel sacrilegæ sunt, vel invalidæ.

23 Parochianus potest suspicari de Mendicantibus, qui eleemosynis communibus vivunt, de imponenda nimis levi, & incongrua pœnitentia, seu satisfactione, ob quæstum, seu lucrum subsidii temporalis.

24 Sacrilegi sunt judicandi, qui jus ad Communionem percipiendam prætendunt, ante-

quam

quam condignam de delictis suis pœnitentiam egerint.

25 Similiter arcendi sunt a Sacra Communione, quibus nondum inest amor Dei purissimus, & omnis mixtionis expers.

26 Oblatio in Templo, quæ fiebat a Beata Virigne Maria in die Purificationis suæ per duos pullos Columbarum, unum in holocaustum, & alterum pro peccatis, sufficienter testatur, quod indiguerit Purificatione, & quod Filius, qui offerebatur, etiam macula Matris maculatus esset, secundum verba legis.

27 Dei Patris sedentis simulacrum nefas est Christiano in Templo collocare.

28 Laus, quæ defertur Mariæ, ut Mariæ, vana est.

29 Valuit aliquando Baptismus sub hac forma collatus: *In Nomine Patris &c.* prætermissis illis verbis: *Ego te baptizo.*

30 Valet Baptismus collatus a Ministro, qui omnem ritum exernum, formamque baptizandi observet, intus vero in corde suo apud se resolvit: Non intendo facere, quod facit Ecclesia.

31 Futilis, & toties convulsa est assertio de Pontificis Romani supra Concilium Oecumenicum auctoritate, atque in Fidei quæstionibus decernendis infallibilitas.

32 Ubi quis invenerit doctrinam in Augustino clare fundatum, illam absolute potest tenere, & docere. non respiciendo ullam Pontificis Bullam.

33 Bulla Urbani VIII. *In eminenti*, est subreptitia.

IN.

INDEX
RERUM NOTABILIUM.

P. Paginam significat, N. Numerum.

Cam-

C

Com-

E

F

G

H

I

L

Libri

M

N

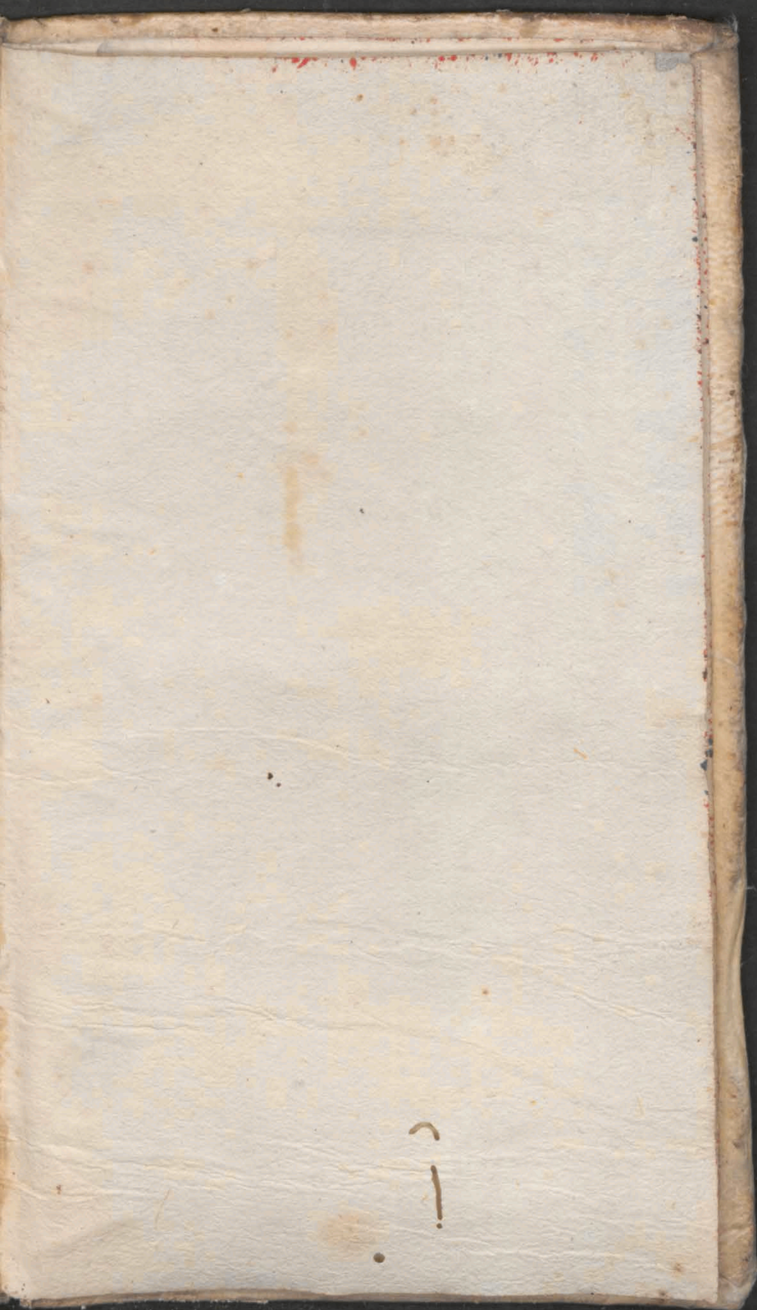
O

T

V

res

FINIS.

Biblioteka Jagiellońska
stdr00030425

